

T.C. İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SERÂYÎ DÎVÂNI
(NOTLANDIRILMIŞ METİN-İNCELEME)

DOKTORA TEZİ
İbrahim KOLUNSAĞ

Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı

Programı: Türk Dili ve Edebiyatı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ömür Ceylan

ARALIK 2016

T.C. İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SERÂYÎ DÎVÂNI
(NOTLANDIRILMIŞ METİN-İNCELEME)

DOKTORA TEZİ

İbrahim KOLUNSAĞ
(1310063003)

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 02 Aralık 2016
Tezin Savunulduğu Tarih: 27 Aralık 2016

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ömür Ceylan
Diğer Jüri Üyeleri: Prof. Dr. Vahit Türk
Prof. Dr. H. Ömer Karpuz
Prof. Dr. Hakan Taş (Marmara Üniversitesi)
Doç. Dr. Ozan Yılmaz (Sakarya Üniversitesi)

ARALIK 2016

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI

TEZ ONAYI

İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı
Doktora Programı öğrencisi olan 1310063003 numaralı İbrahim Kolunsağ'ın
hazırladığı "Serâyî Dîvânı (Notlandırılmış Metin-İnceleme)" başlıklı doktora tezi ile
ilgili Tez Savuma Sınavı 27.12.2016 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan
cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ/~~OY ÇOKLUĞU~~ ile karar verilmiştir.

Jüri Üyesi (Danışman)

Prof. Dr. Ömür Ceylan

Jüri Üyesi

Prof. Dr. Vahit Türk

Jüri Üyesi

Prof. Dr. Hacı Ömer Karpuz

Jüri Üyesi

Prof. Dr. Hakan Taş

Jüri Üyesi

Doç. Dr. Ozan Yılmaz

ÖN SÖZ

Genel olarak edebiyat tarihini ve daha özeldede ilgili dönemlerin edebî anlayışını tespit için en temel malzeme olan edebî eserlerin (konumuz gereği divanların) başta tezkireler olmak üzere çeşitli kaynaklardan hareketle ortaya çıkarılıp üzerinde çalışılmasıyla eski Türk edebiyatı alanında yapılan bilimsel çalışmaların temelini oluşturan metin neşri günümüzde tamamlanmış gibidir. Ancak, tıpkı bu çalışmada olduğu gibi her geçen gün tezkirelerde ve kaynaklarda yer almamış şairlerin keşfedilmesi, bahsi geçen edebî malzemeyi zenginleştirmektedir.

Divan şairlerinin sayısı 14. yüzyılda oldukça sınırlı iken ilerleyen asırlarda gittikçe artmış ve ilgili yüzyıllara dair bilgiler de o nispette belirginleşmiştir. Bu çalışmanın konusu olan Serâyî ise bir 15. yüzyıl (II. Bayezid Dönemi) şairidir. Bu dönem, 16. yüzyılda klasik hüviyetini kazandığı kabul edilen divan şiirini hazırlaması açısından bir “geçiş dönemi” olması yönüyle diğerlerinden ayrılır. Yüzyılın Şeyhî, Ahmet Paşa ve Necâtî gibi büyük şairlerinin eserleri öncülüğünde böyle bir dönemi daha iyi anlamayı sağlayacak metinler -özellikle bu çalışmadaki gibi müellifinin elinden çıkmış olanlar- kendi başına sahip oldukları değer yanında sonraki yüzyıllara göre eldeki eser sayısı bakımından daha nadir olmaları dolayısıyla da kıymetlidir.

Serâyî Divanı Viyana Millî Kütüphanesi Mixt. 1446 numarada kayıtlıdır. Eser, ilgili kütüphaneye yaptığımız yazışmalar sonucu verdiğimiz sipariş ile ilk defa dijital ortama aktarılmış ve bir doktora tezinden beklenen orijinaliteye sahip olduğu kanısıyla bu çalışmanın konusu olmuştur. Çalışma; giriş, üç bölüm, sonuç ve notlar listesinden oluşmaktadır.

“15. Yüzyıl Anadolu Sahası Türk Dili ve Edebiyatına Genel Bir Bakış” başlıklı giriş bölümünde, öncelikle Eski Anadolu Türkçesinin tarihî gelişimi kısaca açıklanmış ve bu gelişimin 15. yüzyıl sonunda geldiği noktaya dair özellikler belirtilmiştir. Ardından dil özelliklerinin belirlenmesini sağlayan edebî eserler (divanlar) bağlamında divan şiirinin kurucu şairleri ve 15. yüzyılın önde gelen şairlerinden bahsedilmiş ve devrin edebî anlayışı bu şairler etrafında aktarılmaya çalışılmıştır. Böylece, Serâyî'nin eserini oluşturduğu dönemin dil ve edebî özelliklerinin genel bir çerçevesini çizmek, şairin bu dönem içinde alabileceği yer için bir zemin oluşturmak amaçlanmıştır.

Birinci bölümün konusu şairin hayatı ve eseridir. İlgili bölümde de görüleceği üzere Serâyî'nin hayatı hakkında bilgi elde edebilmek için başvurduğumuz kaynaklardan netice alınamamış verilen bilgiler ancak eserinden yapılan çıkarımlarla sınırlı kalmıştır. Bölümün “Eseri” alt başlığında şairin divanı tanıtılmış, şekil özellikleri, nazım biçim ve türleri incelenmiştir. Ayrıca, burada imla özellikleri de inceleme konusu edilmiştir. Özellikle aruz vezninin imlaya etkisi ve yine vezne bağlı

olarak ortaya çıkan Türkçe eklerin ses düzenine dair örnekler bir yandan da dil özelliklerine dair ipuçları vermiş ve bunların dönem metinleriyle ortak yanları belirtmeye çalışılmıştır.

İkinci bölüm şairin edebî kişiliği genel başlığı altında divan incelemesinin ayrıntılandırıldığı bir özellik gösterir. Bu bölümde öncelikle, şüphesiz geleneğin belirlediği sınırlar dahilinde, Serâyî'nin şiirine ve şairliğine dair söyledikleri, eserinden seçilmiş beyitler vasıtasıyla örneklendirilmiştir. Ardından şairin dil özellikleri; Eski Anadolu Türkçesinde görülen ek düşmeleri, eklerin değişebilen fonksiyonları, şairin alıntı unsurları kullanma biçimi vb. ayrıntılarıyla yukarıda bahsi geçen "geçiş dönemi"nin özelliklerini de yansıtmak amacıyla belirtilmiştir. Daha sonra üslup özelliklerinde Serâyî'nin tereddütsüz bir "ses şairi" olması dolayısıyla ahenk konusu işlenmiş; birçok çalışmada şekil özellikleri başlığında incelenen vezin, kafiye ve redif konuları yine aynı sebeple burada değerlendirilmiştir. Edebî sanatlar da yine ahenkle ilgi kurulup üslup özelliği olmaları bakımından incelemeye dahil edilmiştir. Şairin üslubunun bir başka yönü ise Rumeli şairleri ile olan benzerliklerdir. Şairin biyografisini mevsuk bilgilerle oluşturmak mümkün olmadığı için Rumelili olduğu söylenemezse de eserindeki ortak noktalar diğer Rumeli şairleriyle karşılaştırılarak belirtilmiştir. "Bir 15. Yüzyıl Şairi Olarak Serâyî" başlığı ise tüm inceleme boyunca belirtilen özelliklerin bir sonucu gibidir. Burada daha çok karşılaştırmalı bir bakış açısıyla şairin dil ve üslup özelliklerinin/edebî kişiliğinin dönem şairleriyle olan benzerlikleri nazire olabilecek şiirlerden örneklerle ortaya konmaya ve şairin dönemi içinde alabileceği yer belirtmeye çalışılmıştır.

Hemen belirtmek gerekir ki, bu çalışmada, -muhtevaya dair dikkatler *Divan*'ın notlandırılması yoluyla verilmiş olmakla birlikte- daha çok din-tasavvuf, cemiyet, insan (yoğunlukla sevgili ve sevgilinin güzellik unsurları), tabiat vb. başlıklar altında incelenen ve âdeta klasikleşmiş bir muhteva incelemesi yer almamaktadır. Bunun sebebi, *Divan*'ın sağlıklı bir metnini ortaya koyduktan sonra şairin dil ve üslup özelliklerinin bahsi geçen "geçiş dönemi"yle birlikte (bu döneme dair edebî çalışmaların dil çalışmalarına göre azlığı dolayısıyla) ortaya konmasının öncelikle hedeflenmiş olmasıdır. Çalışmamız incelendiğinde görüleceği üzere, benzer çalışmaların çoğundan farklı olarak, dil incelemesine yapılan vurgunun fazlalığı, üslup özelliklerinin ayrıntılandırılması ve diğer dönem şairleriyle karşılaştırmalar yapılmasının ardında bu düşünce vardır.

Üçüncü bölümde, metnin kurulmasında izlenen yol ve notlandırmaya dair açıklamalar verildikten sonra *Divan*'ın notlandırılmış metni yer almaktadır. Ardından çalışmadan elde edilen sonuçlar belirtilmiş ve notlar listesi ile çalışma tamamlanmıştır.

Yalnız doktora seviyesinde değil yüksek lisans ve hatta lisans düzeyinde de danışmanlığımı yapan, hiçbir zaman desteğini, bilgisini ve vaktini benden esirgemeyen hocam Prof. Dr. Ömür Ceylan'a olan minnet ve şükran duygularımın bu ön sözde edilecek teşekkürlerin çok ötesinde olduğunu belirtmek isterim.

Tez izleme komitesinde yer alan ve bu çalışma ile yakından ilgilenen hocalarım Prof. Dr. Vahit Türk ve Doç. Dr. Ozan Yılmaz'a teşekkür ederim.

Doktora ders aşamasını birlikte tamamlayıp bilgilerinden faydalanma fırsatı bulduğum Marmara Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalındaki hocalarım Prof. Dr. Nihat Öztoprak, Prof. Dr. Sebahat Deniz, Prof. Dr. Ömer Zülfe ve Doç. Dr. Üzeyir Arslan'a; Serâyî Divanı'nın varlığından bizi haberdar eden Doç. Dr. Ersen Ersoy'a teşekkür ederim.

Son olarak, 2211-Yurt İçi Doktora Burs Programı kapsamında sağladığı destekten ötürü TÜBİTAK Bilim İnsanı Destekleme Daire Başkanlığına teşekkür ederim.

İbrahim Kolunsağ

Aralık 2016

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR.....	vi
ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	viii
GİRİŞ.....	1
15. Yüzyıl Anadolu Sahası Türk Dili ve Edebiyatına Genel Bir Bakış.....	1
1.HAYATI VE ESERİ.....	17
1.1.Hayatı.....	17
1.2.Eseri.....	20
1.2.1.Şekil Özellikleri.....	22
1.2.1.1.Nazım Biçimleri ve Türleri.....	22
1.2.1.1.1.Medhiyeler.....	22
1.2.1.1.2.Tercî'ât.....	23
1.2.1.1.3.Mütezâdlar.....	25
1.2.1.1.4.Gazeller.....	25
1.2.1.1.5.Mukatta'ât.....	28
1.2.1.1.6.Görsel Şiirler.....	28
1.2.1.1.7.Müfredât.....	33
1.2.1.1.8.Ferd.....	33
1.2.2.İmla Özellikleri.....	33
1.2.2.1.Ünlülerin Durumu.....	34
1.2.2.2.Ekler.....	36
1.2.2.3.Farsça Tamlamalar.....	37
1.2.2.4.Harekeler.....	38
1.2.2.5.Ulamalar.....	38
1.2.2.6.İkili Yazımlar.....	39
2.EDEBİ KİŞİLİĞİ.....	40
2.1.Serâyî'nin Şiirine ve Şairliğine Dair Beyitleri.....	40
2.2.Dil Özellikleri.....	43
2.3.Üslup Özellikleri.....	49
2.3.1.Ahenk.....	49
2.3.1.1.Ses Tekrarları.....	50
2.3.1.2.Söz Tekrarları.....	52
2.3.1.3.Vezin.....	55
2.3.1.4.Kafiye.....	60
2.3.1.5.Redif.....	62
2.3.2.Edebî Sanatlar.....	64
2.3.3.Rumeli İzleri.....	70
2.4.Bir 15. Yüzyıl Şairi Olarak Serâyî.....	75
3. METİN.....	82
3.1.Metin Kurulurken Tutulan Yol.....	82
3.2.Notlandırmaya Dair.....	84
3.3.Notlandırılmış Metin.....	85
[Medhiyeler].....	85

Fî't-Tercî'ât.....	158
Fî'l-Müstezād.....	201
Fî-İbtidâi'l-Ġazeliyyât Be-Ṭarz-ı Meşnevî.....	203
Fi'l-Muqatta'ât.....	520
Ve lehu Fi'l-Müfredât.....	531
[Feraĝ Kaydı].....	539
SONUÇ.....	541
NOTLAR LİSTESİ.....	543
KAYNAKÇA.....	548
EK: Dîvân-ı Serâyî'den Örnekler (Viyana Millî Kütüphanesi, Mixt. 1446).....	558
ÖZGEÇMİŞ.....	563

KISALTMALAR

akt	:	aktaran
AYK	:	Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu
bkz.	:	bakınız
C.	:	Cilt
çev	:	çeviren
DT	:	Doktora Tezi
EAT	:	Eski Anadolu Türkçesi
G	:	Gazeller
h	:	hicrî
haz	:	hazırlayan
KTB	:	Kültür ve Turizm Bakanlığı
m	:	miladî
M	:	Medhiyeler
Muk	:	Mukatta'ât
Mü	:	Mütezâdlar
Müf	:	Müfredât
ö.	:	ölümü
s.	:	Sayfa
S.	:	Sayı
T	:	Tercî'ât
TDK	:	Türk Dil Kurumu
TDVİA	:	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
TS	:	Turkish Studies Academic Journal (ISSN: 1308-2140)
TTK	:	Türk Tarih Kurumu
ty	:	tarih yok
Üni.	:	Üniversitesi
Yay.	:	Yayınları
YLT	:	Yüksek Lisans Tezi
vb.	:	ve benzeri
vd.	:	ve devamı

ÖZET

Doktora tezi olarak hazırlanan “Serâyî Dîvânı (Notlandırılmış Metin-İnceleme)” başlıklı bu çalışma, giriş ve üç bölümden meydana gelmiştir. Giriş bölümünde şairin yaşadığı dönem olan 15. yüzyılın (II. Bayezid Dönemi) Anadolu sahası Türk dili ve edebiyatı hakkında genel bir çerçeve çizilmiştir. Birinci bölümde şairin hayatına dair eserinden elde edilen bilgiler aktarılmış ve eseri tanıtılıp nazım şekilleri, türleri ve imla özellikleri açısından incelenmiştir. İkinci bölümde, şairin edebî kişiliği genel başlığı altında dil, üslup özellikleri ve 15. yüzyıl şairleriyle olan benzerlikler tespit edilmiştir. Üçüncü bölümde, Viyana Millî Kütüphanesi Mixt. 1446 numarada kayıtlı müellif hattı divanın metni açıklayıcı notlar eşliğinde Latin harflerine aktarılmıştır. Tezden elde edilen sonuçlar belirtildikten sonra notlar için liste oluşturulmuş ve çalışma tamamlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Serâyî, Divan, 15. yüzyıl, II. Bayezid.

ABSTRACT

This thesis, entitled “*Serâyî Dîvânı* (Annotated Text-Analysis)”, is composed of an introduction and three sections. The introductory section of the study provides a general discussion of the 15th Century Anatolian Turkish Language and Literature. The first section includes information about the life of *Serâyî* and his *Divan*, and an analysis of form, content and features of his specific handwriting styles in his *Divan*. The second chapter identifies the poet’s language and stylistic features under the general title of poet’s literary personality by drawing comparisons with other 15th century poets. The third section of the thesis consists of the transcription of the original copy of *Serâyî’s Divan* into Latin alphabet accompanied by explanatory text notes. In the light of the results of the analysis, a list of notes was formed and the study is completed.

Key words: *Serâyî*, *Divan*, 15th century, *II. Bayezid*.

GİRİŞ

15. Yüzyıl Anadolu Sahası Türk Dili ve Edebiyatına Genel Bir Bakış

Serâyî, divanını h. 903/m. 1498 yılında tamamladığını ferağ kaydında belirtmiştir. Bu dönemin dili Eski Anadolu Türkçesinden (EAT) Klasik Osmanlı Türkçesine geçiş dönemi olarak nitelendirilmektedir. 13. yüzyıl ila 15. yüzyıllar arasında Anadolu sahasında Oğuz ağız özelliklerine dayalı olarak kurulup geliştirilen ve Oğuzcanın ilk yazı dili olan (Türk vd. 2011, 9) EAT'nin genel bir çerçevesini çizmek, bahsi geçen geçiş dönemine bir ışık tutabilir. Anadolu'nun bugünkü ağız haritası ile Oğuzların Anadolu'daki yerleşme düzeni arasındaki genel paralellik (Karahana 2006, 4) düşünüldüğünde yalnız bu geçiş dönemi dilini değil günümüz Türkçesini bile anlamada EAT'nin önemi aşikârdır. Dolayısıyla, Oğuzcanın/EAT'nin tarihî gelişim sürecini takip etmek Serâyî'nin yaşadığı dönemin dil özelliklerine dair bir bakış açısı sağlayacaktır.

Seyhun boylarında çoğunlukla göçebe olarak yaşayan Oğuzlar, Karahanlıların Sâmânoğulları saltanatına son vermesiyle İran'da oluşan siyasi boşluğu Selçuklu ailesi önderliğinde doldurarak Horasan'a yerleşmiş, ardından Gaznelilerle yapılan savaşı (Dandanakan 1040) kazanıp Büyük Selçuklu Devletini kurmuştur. Kuruluşunun hemen ardından tarihte hiçbir Türk devletinin o zamana kadar yakalayamadığı gelişme onları bir imparatorluk haline getirmiştir. Sahip oldukları Oğuz nüfusunu Anadolu'ya yönlendiren Selçuklu hükümdarları 1071 Malazgirt zaferiyle Türk tarihinde yepyeni bir sayfa açmışlardır. Türklerin Anadolu'daki ilerleyişini engellemek isteyen Haçlı orduları ve Bizanslılara karşı verilen mücadeleler 1176 Miryokefalon ile artık Anadolu'nun bir Türk yurdu olduğunu tarihe kaydetmiştir. İşte bu tarihî gelişmeler zamanla Oğuzca'nın Anadolu'da bir yazı dili haline gelmesi sonucunu doğuracaktır.

Büyük Selçuklunun kuruluşu İslam ilim ve edebiyatının yükselmesini doğrudan etkilemiştir. Gazneliler ve Sâmânoğullarında var olan şair ve bilginlere karşı teveccüh gösterip onları himaye etme devlet geleneğini sürdüren Selçuklular, İran

edebiyatının tekâmülüne önemli katkılar yapmıştır (Köprülü 2004a, 211). Firdevsî, Nizâmî, Attâr, Ömer Hayyâm gibi büyük İran şairleri Selçuklu sultanlarının himayelerinde eserlerini vermişlerdir. *Selçukname* yazarı Zâhirî-i Nişâbûrî'nin Sultan Sencer zamanı ile ilgili söyledikleri şöyledir:

Sultan Sencer'in zamanında Horasan bölgesi insanların yaşamak istediği yer, âlim ve şairlerin toplantı alanı kültür ve sanatın kaynağı idi. O âlimlere ve mutasavvıflara saygı ve sevgi gösteriyor; çalışmalarını destekliyor ve onların düzenledikleri toplantılara katılıyordu (Şentürk ve Kartal 2007, 65).

Büyük Selçuklu döneminde ilim dili olarak Arapça, edebiyat dili ve resmî dil olarak Farsça kullanılmaktaydı. Oğuzların henüz yerleşik hayata geçmeleri, yazılı bir edebî geleneklerinin olmayışı, geldikleri coğrafyada hazır buldukları Arapça ve Farsçanın kullanılması sonucunu doğurdu. Öte yandan Türkçe, saray ve ordu dili olarak varlığını sürdürüyordu. Oğuzcanın bu dönemde konuşma dili olarak özellikleri Kaşgarlı'nın *Divânü Lûgati't-Türk*'te verdiği bilgilerle ortada olduğu gibi zengin bir halk edebiyatına sahip bulunduğu ve Gazneliler devrinde dahi Oğuz şiirinin varlığı tarihî kaynaklardan anlaşılmaktadır (Özkan 2014, 55-6).

Malazgirt zaferinin ardından Anadolu'da Selçuklu Devleti kuran Oğuzlar, 11-13. yüzyıllar arasında Haçlı seferleri ve Moğol baskısıyla mücadele etmek durumunda kaldı. Gıyâseddin Keyhüsrev'in kötü idaresiyle bozulmaya yüz tutan Selçuklu iktisadi-sosyal yapısı, göçebe hayat süren Türkmen topluluklarını olumsuz etkilemiş, Baba İshak, 1240 yılında tarihe "Babaî İsyanı" olarak geçen ayaklanmayı başlatmıştır (Ocak 1991, 373-4). Güçlülük bastırılan bu isyanın ardından 1243 Köseadağ Savaşı ile Selçuklular Moğollara yenilerek çöküş sürecine girerler. Otoritenin kaybolduğu Anadolu, 1256-1336 arasında Moğollara (İlhanlılar) bağlı Beylikler tarafından yönetilir. Selçukluların giderek zayıflayıp 1308'de son bulmasının ardından İlhanlıların 1336'da yıkılmasıyla Beylikler bağımsız olacaktır.

Büyük Selçuklu döneminde olduğu gibi Anadolu Selçuklularında da ilim dili Arapça, edebî ve resmî dil Farsçaydı. Devlet geleneği gereği şairler ve bilginler himaye ediliyordu. Savaşlarla geçen ilk dönemin ardından istikrar zamanlarında, ilim ve sanat Arapça-Farsça ağırlıklı eserler yönünde gelişme gösterdi:

Mikail Bayram, yaptığı kütüphane taramaları neticesinde, Anadolu Selçukluları zamanında, 230 küsur eser telif edildiğini, bunlardan 20 tanesinin müellifinin meçhul olduğunu, geriye kalan eserlerin 80 müellif tarafından yazıldığını belirttikten sonra, bu eserlerden 145'inin Farsça, 68'inin Arapça, 15'inin Türkçe olarak kaleme alındığını, birkaç eserin de Süryanice ve Ermenice olduğunu söylemektedir (Şentürk ve Kartal 2007, 95).

Bugünkü bilgilere göre, Anadolu sahasında yazılmış 11. ve 12. yüzyıllardan kalma Türkçe eser mevcut değildir. 13. yüzyılda ise her ne kadar elde bulunmasalar

da; müellifi meçhul olan manzum “Şeyh San'an Hikâyesi”, Şeyyad İsa adlı bir şairin Hz. Ali'nin “Salsal” adlı bir devle cenklerini tasvir eden manzum ve mensur “Salsalname”si, Anadolu'daki İslam-Bizans mücadelelerinin mahsulü olan “Battalname” ve “Dânişmendname” gibi eserlerin varlığı tarihî kayıtlardan anlaşılmaktadır (Köprülü 2004a, 352). Öte yandan, Anadolu Selçukluları döneminden günümüze kadar gelen eserler de mevcuttur. 1243 yılında yazıldığı bilinen Ali'nin “Kıssa-i Yusuf”u (Cin 2010, 208), yazılış tarihleri ve yazıldığı alanlar belli olmayıp araştırmacılar tarafından 12. yüzyılın ikinci yarısı ile 13. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen “Behcetü'l Hadâik”, “Kuduri Tercümesi”, “Kitâbü'l-Ferâiz” gibi eserler EAT'nin ilk örneklerindedir. Dil yapısında Oğuzca ile Doğu Türkçesine ait özellikleri bir arada bulunduran bu eserler “karışık dilli eserler” olarak adlandırılmıştır (Korkmaz 2013, 82).

Barındırdığı ikili dil özellikleri araştırmacılar tarafından farklı yorumlanan ve ayrıntısı bu girişin sınırlarını aşan “karışık dilli eserler” ile ilgili görüşler özetle; a) bu eserlerin Doğu Türkçesinden Batı Türkçesine (Oğuzca/EAT) geçiş dönemini temsil ettikleri, b) bu eserlerde görülen ikili özelliklerin Oğuzcanın 11-13. yüzyıllar arasındaki yapısından değil, doğrudan doğruya Doğu Türkçesi konuşan bazı göçmen yazarların kendi ağız özelliklerinden kaynaklandığı, c) Oğuzcanın standart bir yazı diline ulaşmadığı dönemlerde kendi içinde geçirdiği şekillenme süreçleriyle birbirinden farklı ağız yapıları sergilediği, Doğu ve Batı Selçukçası diye ayrılan Oğuzcanın doğu kolu, yani Doğu Türkçesinin etkisinde kalmış bir Oğuz lehçesi olan Horasan Türkçesinin “karışık dilli eserler”i anlamada anahtar olabileceği şeklindedir. Dorfer'in Horasan Türkçesine dair araştırmalarına dayanan bu son görüş üzerine Z. Korkmaz, “karışık dilli eserler” teriminin bırakılarak tarihî gelişme ve biçimlenme süreçlerine uygun gördüğü “Selçuklu Türkçesi Ağızları” teriminin kullanılmasını teklif etmekte, böylece Seçuklu dönemi ile Anadolu Beylikleri döneminin dil yapılarının da birbirinin devamı niteliğinde bir bütün olarak ele alınabileceğini belirtmektedir (ayrıntı için bkz. Korkmaz 2013, 82-7).

Yukarıdaki sayısal verilere ve 13. yüzyılda elimizde pek sınırlı sayıda Türkçe eser bulunduğuna bakıldığında bu dönem, Türkçenin -çoğunluğu teşkil eden ve dolayısıyla edebî dilin temsilcisi olan Farsça eserlerin yanında- yazı dili/edebî dil olma yolundaki ilk adımları olarak değerlendirilebilir. Türk nüfusunun ancak 13. yüzyılda gerekli çoğunluğa ulaşmış olması, Moğol baskısıyla Kaşgar'daki Türk edebî dil muhitinin Harezm'e kadar kayarak Oğuzların bu muhitte temas edebilmesi, Türkistan'dan edebî dil bilenlerin de Anadolu'ya gelmeleri, tasavvufi eser verme ihtiyacı ile Türkçe eserler yazmanın gerekliliği ve Oğuzlardaki sözlü edebî geleneğin

varlığı gibi sebepler Anadolu'da Oğuzcaya dayalı yazı dilinin oluşumunu sağlamıştır (Ercilasun 2006, 433-4). Özellikle, 13. yüzyılda Anadolu'da sufilik cereyanının kuvvetlenmesi, Arap ve Fars dillerinde bir tasavvuf edebiyatının gelişmesi, Türkçe olarak da böyle bir edebiyatın meydana gelmesini gerektirecektir. Anadolu'da Arapça ve Farsça tasavvuf eserlerinin etkisinde yetişen Türk sufileri, etraflarına mümkün olan geniş kitleleri toplamak için halkın dili olan Türkçeyi kullanmak durumundaydılar. Çünkü Farsça ancak medresede, sarayda, hükümet dairelerinde küçük bir azınlığın anlayabildiği bir dildi (Köprülü 2004a, 282). Bu sebeple tasavvufi eserlerin Türkçenin gelişiminde önemli bir role sahip olduğu söylenebilir. Nitekim 13. yüzyıl sonu ile 14. yüzyıl başlarında yaşayan (Tatçı 2013, 600) ve Türkçenin şiirini yaratıp kendi üslup vadisini oluşturan Yunus Emre'yi, Anadolu'da gelişen edebî dilin kurucularından saymak yanlış olmayacaktır.

Anadolu'da Oğuzcaya dayalı yazı dilinin kuruluş devri ise asıl olarak Beylikler Dönemi'ne rastlar. Bu dönem 13. yüzyıl sonlarından 15. yüzyıl ortalarına kadar olan süredir. 14. yüzyılda bağımsızlıklarını kazanan Anadolu Beylikleri kendi aralarında mücadele ettikleri gibi Karamanoğulları Ermenilere karşı; Kastamonu Beyleri, Germiyan, Aydın ve Menteşe Emaretleri Bizanslılara karşı savaşmış ve Anadolu'nun İslamlaşma ve Türkleşmesine etki etmişlerdir (Köprülü 2004a, 354). Anadolu'nun batısında Bizans sınırında kurulan Osmanlılar ise Marmara kıyılarına kadar geldikten sonra buradan Rumeli'ye geçmiş ve yüzyılın sonlarında Anadolu'da Türk siyasi birliğini kurmuştur. Her ne kadar Timur, Ankara Savaşı (1402) ile Yıldırım Bayezid'i yenilgiye uğratıp Beyliklerin tekrar canlanmasına sebep olsa da savaş sonrası oluşan Fetret Devrini atlatan Osmanlı, Beyliklere son verip Anadolu'da tekrar siyasi birliği sağlamıştır.

Anadolu Beylikleri Döneminde fetihler ve hızla gelişen ticaret yolları sayesinde zenginleşen beyler, zenginlikleriyle orantılı olarak imar faaliyetlerine, bilime, sanata ve edebiyata karşı ilgi göstermiş, saraylarında âlimleri ve sanatkârları himaye etmişlerdir (Tekin 2002, 501). Ancak Selçuklular döneminden farklı olarak bu dönem Türkçe eserlerin teşvik ve himaye edildiği bir dönemdir ki bu durum millî geleneklerine bağlı olan ve Arap-Fars kültürüne fazla itibar etmeyen beylerin dil anlayışının doğal sonucudur. 1277 yılında Karamanoğlu Mehmet Bey'in Konya'da devlet idaresini ele geçirdikten sonra "Bugünden sonra hiç kimse dergâhta, bargâhta, mecliste ve meydanda Türkçeden başka dil konuşmayacak" şeklindeki buyruğu Türkçenin devlet dili oluşunun başlangıcı olarak görülmektedir (Özkan

2014, 59)¹. Bu başlangıçtan oldukça sonra, 15. yüzyıl şairi Şeyhî'nin kaside ve gazellerini dinlerken bıkkınlık duyan Germiyanoğlu'nun bir gün bir ozanın kendisine gelip

“Benüm devletlü sultânım
Akıbetün hayır olsun
Yıdigün bal ile kaymak
Yürüdügün çayır olsun”

mısralarıyla başlayan şiirini okuması üzerine bu şiiri çok beğendiği ve ozana bol ihsanda bulunduğu, “Henüz bir hoşça söz işittim, manasını da edasını da beğendim. Bizim Şeyhî bilmem ne söyler, över mi yerer mi anlamam.” dediği, Gelibolulu Âlî'nin *Kühû'l-Ahbâr*'ında nakledilmektedir (Şentürk ve Kartal 2007, 144). Türkçenin devlet dili olmasıyla ilgili Karamanoğlu'nun buyruğu ile Germiyanoğlu Beyi'nin edebî zevkini yansıtan bu örnek, beylerin Türkçeye yaklaşımına dair bir fikir verebilir.

Anadolu Beyliklerinde beylerin Türkçeden başka dil bilmemeleri, İslam kültürü ve edebiyatı ile ilgili okumak istedikleri eserleri maiyetlerindeki sanatkârların Türkçeye çevirmelerini istemeleri, Türkçe eserler yazma faaliyetini hızlandırmıştır. Ayrıca, sanatçılar, çoğunluğu teşkil eden Türklere hitap etmek arzusuyla onlara kendi dillerinde yazmayı tercih etmiştir (Tekin 2002, 502-3). Çeşitli ilimlerden “faydalı” bilgileri edinme, ilme yeni başlayanların bu bilgileri öğrenmesinin yanında bilgiyi halka da yayma, tercüme faaliyetlerine yön veren diğer sebeplerdir. Özetle, telif veya tercüme Türkçe eser üretmek Beylikler Dönemi'nin en önemli özelliklerindendir (Kartal 2008, 325).

Öte yandan, bütün bu Türkçe yazma faaliyeti özellikle örnek alınan Arapça-Farsça eserler yoluyla gerçekleştiğinden şairler ve müelliflerin Türkçeye karşı tavırları da farklıdır. Âşık Paşa Türkçenin kendi zamanına kadar ihmal edildiğini ve dolayısıyla Türkçeye karşı bilinçli yaklaşımını;

Türk diline kimseler bakmaz idi
Türklere hergiz gönül akmaz idi
Türk dahı bilmez idi bu dilleri
İnce yolu ol ulu menzilleri

diyerek belirtirken, Gülşehrî de Attar'ın *Mantıkü't-Tayr*'ından yaptığı çeviride eserinin Farsçasından aşağı olmadığını söylemektedir:

Mantıkü't-Tayr'i ki 'Attâr eyledâ
Pârsicâ, kuş dilînî söyledi.

¹ Mustafa Özkan, ilgili makalede bu buyruğun şuurlu bir Türkçe sevgisinden ziyade siyasi bir muhteva taşıdığını belirtmektedir.

Ânı Türkî sûretinde biz dahî
Söyledik tâzî bigi Tanrı hakî

Mesud b. Ahmed ise Farsçadan tercüme eseri *Süheyl ü Nevbahar*'da Türkçenin darlığını, Arapça ve Farsçaya göre geriliğini, Türkçe manzum yazmanın zorluğunu anlatıp eserini yazana kadar yarı vücudunun utançtan eridiğini söyler (Köprülü 2004b, 247-8). Bütün bu tablo 14. yüzyılda Türkçenin edebî dil olma yolundaki çabalarını göstermektedir. Son olarak, bu dönem dilinin -yukarıda bahsedildiği üzere- geniş bir halk kitlesi için yazılan eserlerle sade, külfetsiz, Türkçe kelimelerin Arapça-Farsça kelime ve terkiplere göre çoğunlukta olduğu bir özellik taşıdığını belirtmek gerekir.

EAT'nin tarihî gelişimi açısından 15. yüzyılın ilk yarısı, dilin resmî ve edebî dil olarak gelişimini sürdürdüğü, ikinci yarısı ise artık klasik Osmanlı Türkçesine doğru evrildiği dönemlerdir. Yüzyılın başındaki Fetret Dönemi'ni Çelebi Mehmet'le aşan Osmanlı, hanedanda şiir yazan ilk padişah II. Murat'la ilim ve kültür hayatında önemli adımlar atmıştır. Yalnız Osmanlının değil İstanbul'un fethiyle tüm dünyanın tarihini değiştiren, bir çağı kapatıp yeni bir çağın başlamasına neden olan Fatih Sultan Mehmet, fetihle Rumeli ve Anadolu topraklarını bütünlemiş, Osmanlıyı gerçek bir imparatorluk yapmıştır. II. Bayezid, askerî ve siyasi açıdan babasının koyduğu bu yüksek çığaya erişemese de onun devrinde Türkçe artık edebî dil olma yolundaki gelişimini tamamlamıştır.

Gerek şiire olan ilgisi gerekse şair ve âlimleri himaye etmesiyle II. Murat, Türkçenin gelişimine önemli katkılar yapmıştır. Onun şuurlu bir Türkçeci olduğu, 13. yüzyılda İzzeddin Keykâvus'un emriyle İbn-i Alâ tarafından halk için derlenip Türkçe yazılan *Dânişmendname*'yi Tokat Dizdarı Ârif Ali'ye daha sade bir Türkçeyle tekrar yazdırmasından anlaşılabilir. *Kâbûsname* tercümesiyle ilgili,

Hoş kitaptır, içinde çok yararlı şeyler ve öğütler vardır, ama Fars dilinedir, bir kişi Türkçeye çevirmiş, ama anlaşılır değil, açık söylememiş, bundan dolayı hikâyesinden tat bulmayız. Ama bir kimse olsa, bu kitabı açık ve anlaşılır bir biçimde çevirse, tâ ki anlamından gönüller haz alsın

diyerek eseri ikinci defa Mercimek Ahmed'e çevirttirmesi de onun dil ve edebiyat anlayışına bir başka örnek olabilir (Şentürk ve Kartal 2007, 204).

Çeviri faaliyetlerinin yanında mesnevi, -daha önceki dönemlerde olduğu gibi- II. Murat Dönemi'nde hâkim edebî şekil olarak göze çarpmaktadır. Tarihten tıbbâ, dinî-tasavvufî düşüncelerden romantik aşk hikâyelerine kadar çeşitli konuları işleyen bu mesneviler birer dil hazinesi haline gelmiş, hem Türkçenin lügatinin hem de

dildeki ifadenin gelişmesini sağlamıştır. Çoğu hareketli olan bu metinler o devirde kelimelerin nasıl telaffuz edildiğine dair bilgi de vermektedir (Tekin 2002, 511).

Fatih Sultan Mehmet Dönemi, askerî ve siyasi başarılarla paralel olarak Türk dilinde de büyük bir gelişme görüldüğü dönemdir. Kendisi de Avnî mahlasıyla şiirler yazan Fatih, fetihten sonra, İstanbul'u hem Doğu hem de Batı'nın ilim-kültür-sanat merkezi yapma konusunda çaba göstermiştir. Anadolu'daki âlimleri sarayında topladığı gibi İslam ülkelerinin Ali Kuşçu gibi tanınmış âlimlerini de himaye etmiş hatta Batı'dan Bellini gibi sanatkârları da sarayına davet etmiştir. Böyle hareketli bir kültürel ortamın dile yansımaları da kaçınılmaz olacaktır.

Bu dönem özellikle, Orta Asya Türk Devleti Çağataylılar ile olan kültürel bağlar açısından da önemlidir. Şahruh, Hüseyin Baykara ve Bediü'z-zaman Mirza'nın saraylarında teşvik ve himaye gören Türk ve İranlı şairler Herat, Semerkand, Tebriz, Şiraz gibi kültür merkezlerinde yüksek bir edebî seviyeye ulaşmışlardır. Özellikle Ali Şir Nevâyî ve onun yakın dostu Molla Câmî, Türk edebiyatına yalnız kendi dönemlerinde değil sonraki yüzyıllarda da büyük etki etmişlerdir. Fatih Sultan Mehmet'in Câmî'ye yakın ilgisi olduğu gibi "Anadolu şairleri de Câmî'yi çok yakından takip etmiş; başta divanı olmak üzere, mesnevilerini, tezkiresini ve bazı mensur eserlerini okumuş ve ondan etkilenmişlerdir. Anadolu tezkirelerinde, Molla Câmî tesiri hakkında onlarca değişik rivayete rastlamak mümkündür" (Çetindağ 2002, 83). Böylece, "Çağataylıların kültür ve edebiyatının ayrılmaz bir parçası olan İran edebiyatı dilde de etkisini göstermiş, şiirlerde artık sadece Arapça-Farsça kelimeler, deyimler, atasözleri olduğu gibi Türkçeye çevrilerek okunmakla yetinilmemiş, Farsçadaki şiirsel ifadeler bütün ayrıntılarıyla söz ve anlam oyunları, çağrışımlar, kalıplaşmış imajlar ve geleneksel motiflerle Türk şiirine girmiştir" (Tekin 2002, 516).

Fatih Dönemi, gerek kendisinin etrafında topladığı şairler gerekse şehzadeleri ve ricalinin himaye ettiği şairlerle oluşan edebî çevrelerle de dikkat çekmektedir¹. Adnî mahlasıyla şiirler yazan Mahmud Paşa, şehzadelik yıllarında Amasya'da bulunan II. Bayezid, Konya'da Cem Sultan ve Bursa'da Ahmet Paşa etrafına topladıkları şairlerle edebî çevreler oluşturmuştur. Başta Fatih'in sarayındaki gittikçe güçlenmiş merkezî yapı ve devlet teşkilatlanması sonucunda oluşan bürokratik hiyerarşi içinde, bunu doğal olarak model alan şehzade sancaklarında ve devlet ricali etrafında oluşan bu çevreler edebiyata da etki etmişlerdir. Hükümdarın, şehzadelerin ve devlet ricalinin himaye ve teşviklerindeki memurların/divan kâtiplerinin (ki bunların çoğu şairdir) ikballerini de düşünerek üstlerini memnun

¹ Ayrıntı için (bkz. İpekten 1996).

etmek için yazdıkları methiyeler ve methiye türündeki gazeller bu döneme kadar ön planda olan tercüme edebiyatının ve mesnevilerin önüne geçmiştir. Dolayısıyla divan tedvin etme bu dönemden itibaren daha da ön plana çıkarak divan şiiri geleneği boyunca birincil yerini koruyacaktır. Ayrıca, nesir alanında da kâtiplerin, devletin ihtişamına paralel geliştirdikleri, önceki dönemlere göre daha mutantan inşa üslubu da edebiyata ve dolayısıyla dile Arapça-Farsça unsurların artması bakımından yansımıştır.

“Fâtih devrinin sonlarında ve II. Bayezid devri başlarında verilen eserlerle Türkçe bir kültür dili olarak gelişimini tamamlamıştır. II. Bayezid devrinde Anadolu ve Rumeli artık şairler kaynağı, başkent İstanbul da Doğu'nun kültür ve bilim merkezi haline gelmiştir” (Şentürk ve Kartal 2007, 210). Bu devirde, her ne kadar Fatih zamanındaki hür düşünceye dayalı bilimsel faaliyetleri göremesek de babasının geleneğini devam ettiren, kendisi de Adlî mahlasıyla şiirler yazan, şiir ve sanatla yakından ilgilenen II. Bayezid, gerek Anadolu gerekse İslam-Türk coğrafyasından gelen âlim ve şairleri himaye etmiş, Doğu ile olan kültürel bağları sürdürmüştür. Bunun sonucunda, divan, mesnevi, manzum ve mensur tarihler, menakıpnameler, çeşitli inşa eserleri gibi birçok edebî ürün ortaya çıkmıştır. Denilebilir ki “II. Bayezid devri Türk edebiyatının geniş hamleler yaptığı ve divan şiirinin klasikleşme yoluna girdiği bir devirdir” (Tekin 2002, 524).

Bu klasikleşmeye doğru gidiş, yukarıdan beri gelişim aşamaları aktarılan EAT'nin 15. yüzyılın ikinci yarısından itibaren klasik Osmanlı Türkçesine “geçiş dönemi” olarak kabul edilir. Selçuklular Döneminde Arapça-Farsça etkisinde konuşma dilinden yazı diline/edebî dile geçme mücadelesi veren Türkçe, 13. yüzyılda ilk başarılarını yakalarken 14. yüzyıla gelindiğinde artık bilim ve edebiyat dili olarak var olup gelişimini sürdürmektedir. Fatih ve II. Bayezid dönemleri eserlerinde ise bahsi geçen geçiş döneminin özellikleri görülmektedir. Bu eserlerde, “birçok Türkçe kelime, Arapça ve Farsça anlamdaşlarıyla yan yana kullanılmakta, edatlar ile birbirine bağlanmış uzun iç içe yabancı cümleler yanında kısa, açık ve Türkçenin yapısına uygun cümleler de yer alabilmektedir. Türkçenin sevimli ve canlı deyimleri yine yer yer varlığını korumaktadır. Ne var ki, bir önceki yüzyıla oranla artık denge Türkçenin aleyhine dönmeye başlamıştır” (Korkmaz 2013, 110).

Türkçenin gelişim süreçlerine dair tüm özellikler şüphesiz edebî eserler yoluyla incelenebilmektedir. 13. yüzyılda elimizde sınırlı sayıda Türkçe eser olduğu, 14. yüzyıl ve 15. yüzyılın ortalarına kadar tercüme faaliyetleri ve mesnevilerin ön planda olduğu, kaside ve gazel şeklinin ve dolayısıyla divan tedvin etmenin 15. yüzyıldan

itibaren giderek artıp gelenek boyunca ön plandaki yerini koruduğu yukarıda belirtilmişti. Özellikle divanlar bağlamında klasik şiirin/divan şiirinin ilk ve 15. yüzyılın önde gelen şairlerini incelemek Serâyî'yi II. Bayezid dönemi portresi içindeki konumuna yerleştirmek için bir zemin oluşturacaktır.¹

Bahsi geçen 15. yüzyıl ve sonrası divan tertip etmenin giderek arttığı dönem, tecrübesini 14. yüzyılın sınırlı sayıdaki öncü şairlerine borçludur. Azeri sahasında eser veren Nesîmî bir kenara koyulacak olursa Anadolu sahası divan şiirinin kurucu isimleri olarak Ahmedî, Kadı Burhaneddin ve Dehhânî'yi saymak gerekir.

Yakın zamana kadar araştırmacılar tarafından yaşadığı dönem hakkında çeşitli görüşler ileri sürülen Dehhânî, yeni ortaya çıkmış bilgilerle Şeyhoğlu Mustafa, Ahmedî gibi şairlerin çağdaşı olarak 14. yüzyıl şairleri arasındaki yerini almıştır. Fuat Köprülü tarafından ilim âlemine din dışı şiirin ilk temsilcisi olarak tanıtılmış olmakla birlikte, divanın yeni bulunan nüshasının tanıtımında belirtildiğine göre tabiat özellikleri, sevgili güzelliği gibi konuların yanında tevhit ve münacat gazelleri gibi dinî içerikli şiirler de yazmıştır. Şiirlerinde, oldukça sade, işlek ve samimi bir Türkçe kullanan şairin üslubunda günlük konuşma dilinin zenginlikleri, atasözü ve deyimlerle örülü mecazlı anlatım belirgindir (ayrıntılı bilgi için bkz. Ersoy ve Ay 2015).

Hem askerî hem de ilmî açıdan kendini gayet iyi yetiştiren Kadı Burhaneddin (ö. 1398), sırasıyla kadılık, vezirlik, nâiplik yapmış ve nihayet kendi adıyla anılan devletinde 17 yıl saltanat sürmüştür. Mücadelelerle geçen hayatının ayrıntıları tarih çalışmaları için muhakkak önemlidir ve bunun eserine yansıyan yönleri de vardır. Divan şiiri için ise asıl önemlisi edebî şahsiyetidir. Gibb, onun şiirini kendinden önce yetişmiş Sultan Veled, Âşık Paşa gibi mutasavvıf seleflerinden ayırır: İranlı üstadlarının izinde, örnek alınabilecek bir Türkçe eser olmadan, sanat gayesiyle şiir yazabilmek ve hemen hemen işlenmemiş bir dille bunu gerçekleştirmek Türk şiiri için önemli bir merhaledir (Gibb 1999, 144). Kadı Burhaneddin hakkında araştırmacıların birleştiği nokta onun kendine has bir lirizmle âşıkane şiirler yazdığıdır. Lirik şiirleriyle Fuzûlî, rint-meşrep şiirleriyle de Bâkî habercisidir. Şairin en tipik ve kendine has tarafı ise sevgilinin güzellik unsurlarını işlemesidir (Alpaslan 1977, XXXII):

---

¹ Burada, mesneviler ve diğer mensur eserler çalışmanın kapsamı gereği anılmayacaktır. Yine de yukarıda Türkçenin gelişim süreçlerinden bahsedilirken yeri geldiğinde Âşık Paşa, Gülşehrî gibi isimler de anılmıştı. Mesneviler hakkında ayrıntılı bilgi için (bkz. Çelebioğlu 1999) ve (Kartal 2013). Nesir gelişimi, kaynakçası ve örnek metinler için ise (bkz. Mengi 2007) ve (İz 1996).

Lebün şekker durur lîkin mükerrer

Hatun anber durur lîkin muharrer (Alpaslan 1977, 193)

Şairin yazdığı kimi tasavvufi içerikli gazeller, gerek Anadolu şehirlerini gerekse tabiatı gerçekçi şekilde tasvir, millî nazım şekillerinden tuyuğun edebiyatımızdaki ender temsilcilerinden oluşu edebî kişiliğinin diğer bileşenleridir.

Arapça-Farsça manzum lügat, edebî sanatlara dair Farsça risale, tıp konusunda yazılmış mesnevi, Türk edebiyatındaki ilk İskendername ve sonundaki tarih kısmı gibi geniş bir sahada yazdığı eserleriyle Ahmedî (ö. 1412-3) şairliğinin yanında âlim olarak da anılır. Özellikle mesnevilerinde görülen toplumsal izler, tarih bilgileri, hendese, hikmet, hey'et, nücûm gibi zamanın ilimlerinden yansımalar bu eserlere sanat eserinden çok ilmî eser özelliği vermiştir (Banarlı 1987, 388). Asıl sanatını gösterdiği eseri ise Osmanlı sahasındaki ilk mürettep divandır. “Şairin kaside ve gazeller çoğunlukta olmak üzere 848 şiirini bir araya getirdiği divanı yaklaşık 9000 beyitlik hacmiyle eski edebiyatımızın en hacimli divanlarından biridir. Klasik edebiyatın Anadolu sahasındaki belirgin temel taşlarından olan bu eserin en önemli yönü yaklaşık bir asır boyunca şairlerin büyük bir kısmının bu eserde yer alan şiirlere nazireler yazarak yetişmiş olmalarıdır” (Şentürk 2006, 5). *Cami'ü'n-Nezâ'ir*, *Mecma'u'n-Nezâ'ir* ve *Pervane Bey Mecmuası*'nda kendisine yazılan nazirelerin çokluğu bunu doğrular niteliktedir (Kartal 2007, 493). Model alınan İran edip ve şairlerine fahriye beyitleri münasebetiyle üstünlük iddiası belki daha sonraki yüzyıllarda daha çok görülür ama Ahmedî'nin henüz 14. yüzyılda

Yazalı Ahmedî dîvânı nakşın

Dürildi defter-i Selmân u Sa'dî (Akdoğan 1988, 23)

beytini söylemesi Türk şiirinin kurucularından biri olarak kendi önemini farkında olduğunu gösteriyor olmalıdır. Şairin

Lebüne hâlün irişdi vü kondı

Bu tûti n'irede buldı bu kandı

Saçı bendine gönül düşme didüm

Nicesi işide dîvâne pendi (Akdoğan 1988, 236)

beyitlerinde görülen vezin-kafiye problemleri yanında günlük konuşma dilinin özellikleri, dönemini temsil eder niteliktedir. Bununla birlikte

Aldum kalem ki derdümi yâre beyân kılâm

Dutuşdı bir demümde oda kâğıd u kalem

Îsî nefeslü yâr hemîn derdüm arturur
Niçe ki yalvarup dir-isem derdüme kıl em

Zerd ü nizâr u zâr-ısa bu ten aceb degül
Zîrâ kalem big'itdi yüregümi şakk elem (Akdoğan 1988, 166)

beyitlerinde görülen ses tekrarlarıyla sağlanan ahenk ve kafiye hünerleri en az 15. yüzyıl şairlerinin seviyesindedir.

Âşık olana ışk odından nişân gerek
Bagrı kebâb gözlerinün yaşı kan gerek

Yâri diyen gerek kim ola gayrden berî
Cânânı isdeyen kişiye terk-i cân gerek

Cevre kıla tahammül iden yâri ârzû
Sabr ide hâre her kim ana gül-sitân gerek (Akdoğan 1988, 146)

beyitlerinde ise kurucu bir şair olarak Ahmedî, divan şiirinin başlıca konusu olan aşkın/âşıklığın esaslarını işaret etmektedir.

15. yüzyılın başlarına gelindiğinde ise tıpkı Ahmedî gibi üretken ve âlim sıfatlarıyla nitelenen Ahmed-i Dâ'î'yi (ö. 1421 sonrası) görüyoruz. Astronomi, fal, rüya tabirleri, tefsir, hadis, nasihatname, tıp, inşa, alegorik-tasavvufi mesnevi, Türkçe ve Farsça divan gibi çok değişik alanlarda eser veren Dâ'î, devrinin kültür dünyasını yansıtır (Tekin 2002, 509). Kolay söyleyişli fakat aynı zamanda lirik şiirler yazan şairin şiirlerinde kuruluş yıllarının getirdiği aksaklıklar görülmez. Aruzu başarıyla uygular. Türkçesi düzgün ve akıcıdır (Özmen 2001, XXXV):

Tâ ki senden ayru düşdüm gözlerüm kan agladı
Hicr ile yandum yakıldum tendeki cân agladı (Özmen 2001, 220)

Anadolu sahasındaki klasik edebiyatı ana hatlarıyla ortaya koyan ilk şair ise Şeyhî'dir (ö.1429 sonrası). Bu sebeple devrinde Anadolu şairlerinin öncüsü (pişterîn-i şu'arâ-yı Rum) ve şeyhü'ş- şu'arâ sıfatlarıyla anılmıştır (Kartal 2007, 495). Asıl şöhretini borçlu olduğu eseri *Hüsrev ü Şirin* mesnevisi, divanındaki şiirleriyle de öncü olduğu gerçeğini pekiştirir. Nitekim, Şeyhî Divanı'nda meşhur İran şairlerinden özellikle Selmân ve Hâfız ile olan benzerlikleri/etkilenmeleri oldukça ayrıntılı bir şekilde ortaya koyan Ali Nihat Tarlan, Şeyhî'nin sanat telakkisi hakkında yürütülecek mütalaanın aşağı yukarı divan edebiyatına da şamil olacağını belirtir. Gerçekten de bu çalışmada özellikle sevgilinin güzellik unsurlarının ele alınışı etrafında klasik Türk

şairinin gelenek boyunca takip ettiği teşbih ve mecazlar sistemine dair birçok bilgi bulunur. Şairin bir başka öncü yönü de tasavvufu ifade edişidir. Özellikle gazellerinde -Nesîmî hariç tutulursa- tasavvufu, insanı mecaz ve hakikat arasında gezdirebilecek bir şiir, hassasiyet ve zeka kudreti ile ilk terennüm eden Şeyhî'dir (bkz. Tarlan 2004).

Şeyhî dili yönüyle de 15. yüzyıl şairleri -özellikle yukarıda bahsi geçen geçiş dönemi şairlerinin ilklerinden sayılabilmesi bakımından- arasında özel bir yere konmalıdır. Onun şiirlerinde,

Döker punar u denizler kaçan ki gözlerüme

Hayâl-i serv-i hırâmân-ı kâmetün görünür (Biltekin 2003, LIX)

beytinde olduğu gibi dört kelimelik tamlamlarla sade bir söyleyiş bir arada bulunur. Şiirlerinde kullandığı arkaik kelimeler bir yandan geçmişe bakarken öte yandan

Bülbülün gül vaktine baş saldugına şâh şâh

Gonçeler dem-bestedür reyhân görün hayrân ola (Biltekin 2003, LVII)

örnek beytindeki gibi deyimler ve kalıp ifadelerle âdetâ Necâtî'yi hazırlar.

Şeyhî'nin Türk şiirindeki yeri hakkında söylenenleri Vasfi Mahir Kocatürk'ün aşağıdaki cümleleriyle özetlemek mümkündür:

Şeyhî, Türk divan şiirinde Fatih devrine kadar uzayan bir tekâmül devrinin son merhalesidir. Dehhânî'den beri gelen şiir tarzının bütün hususiyetlerini eserlerinde, en yüksek derecesiyle temsil etmektedir. Şeyhî'nin dilinde 13. ve 14. yüzyılın öztürkçe kelime ve deyimleri yaşamaktadır. Aynı devirlerin hususiyetlerinden olan eski Türk edebiyatına bağlılık dahi görülüyor. İleriye doğru Ahmet Paşa, Necâtî ve Fuzûlî mübeşşiridir ve Ahmet Paşa'dan önceki devirde paşanın en benzeri, en yakını odur. Paşa da dahil olmak üzere Fatih ve Bayezit devrinin birçok şairi hemen her şeyi doğrudan doğruya ondan almışlar, fakat İstanbul ufuklarından getirdikleri yeni eda ve yeni zevk ile onu eskitmişlerdir (Kocatürk 2016, 186).

Sadrazam Mahmut Paşa tarafından şair Ahmet Paşa'dan bile üstün tutulup Fatih Sultan Mehmet'e övülerek tanıtılan Karamanlı Nizâmî (ö. 1469-73), dönemin tanınan ve sevilen şairlerindendir. Genç yaşta, yanında yazdığı kasideleriyle, Fatih'in davetine icabet etmek üzere İstanbul'a giderken ölen şair, ardında mürettep bir divan bırakmıştır. Eğitim için İran'a gittiği, Farsçayı da iyi öğrenip İran şairleri ile yakından temas ettiği kaynaklarca belirtilmektedir. Vezne hakimiyeti, ahenkli üslubu, devrin konuşma dilinin, örf ve âdetlerinin yer aldığı şiirleri döneminde özel bir yere sahiptir. Edebî kişiliğinin en dikkat çekici yönü ise bir nazire şairi oluşudur. Haluk

İpekten, şiirlerinin üçte birinin nazire olduğunu ve özellikle Ahmet Paşa'yı kendisine usta saydığını belirtir (İpekten 1974). Serâyî ile olan benzerlikleri de dikkat çekicidir¹:

Nizâmî

Kaddüm mukavves olalı hecrünle cân u dil
Âmâc-ı gamda tîr-i melâmet nişânıdır (İpekten 1974, 136)

Serâyî

Hûnîn-dil olsa lâle-şifât cân 'aceb mi kim
Şahrâ-yı gamda seng-i melâmet nişânıdır (G84)

Nizâmî

Mest ü dil-hasteyem ol nergis-i medhûşdan uş
Murg-ı pâ besteyem ol sünbül-i gül-pûşdan uş (İpekten 1974, 169)

Serâyî

Oldı âşüfte dil ol sünbül-i gül-pûşdan uş
Rûh vâlih niteki ol 'abher-i medhûşdan uş (G180)

Nizâmî

Ey Nizâmî vasla şâd olma vü hicrâna melûl
Kâ'inâtun hâli çünkim inkılâb üstindedür (İpekten 1974, 142)

Serâyî

Kılma iy meh-rû Şerâyî'ye igen cevr ü cefâ
Çün bilürsin dehr-i bî-mihr inqılâb üstindedür (G130)

Ayrıca, Serâyî'nin Ahmet Paşa'ya nazire olabilecek şiirleri de bu çalışmanın inceleme bölümünde belirtilmiştir (bkz. Bir 15. Yüzyıl Şairi Olarak Serâyî). Dolayısıyla, Ahmet Paşa, Nizâmî ve Serâyî şiirlerinden dönemin dil ve üslup özelliklerine dair ipuçları yakalamak mümkün olacaktır.

¹ Burada konuyu örneklemek açısından nazire olabilecek şiirlerden yalnızca üç örnek gösterilmiştir. Bunlardan ilk ikisi İpekten'in çalışmasında Nizâmî'ye yazılan veya şarin yazdığı nazireler arasında yer almamakta sonuncusu ise Nizâmî'nin zemin şiiri olup ona yazılan nazireler arasında Serâyî yer almamaktadır.

Ahmet Paşa'nın (ö. 1497) etkisi yalnızca Nizâmî ile sınırlı değildir. O, divan şiirinin klasik tarzda biçimlenmesinin en büyük öncüsüdür (Macit 2006, 29). Âşık Çelebi, Rum diyarındaki şairlerin evveli ve kendi zamanına kadar ve kendi zamanından sonra yetişen şairlerin üstünü olduğunu, Hasan Çelebi ise Rum şairlerinin ilk gelenlerinden olup onlara yol gösterdiğini söylüyor (bkz. Tarlan 1966, IX-XI). Hemen tüm kaynaklar fasih ve belîğ bir şair olduğunu, şiirlerinin sağlam bir nazım tekniğine dayandığını ve divan şiirine zerafet ve inceliği onun getirdiğini belirtir. "Anadolu sahasında kaside nazım şeklinin klasik formunu kazanması, Ahmet Paşa'nın "kerem", "güneş" ve "benefşe" redifli kasideleriyle gerçekleşmiş ve bu kasideler çağdaşları tarafından tanzir edilmiştir" (Macit 2006, 30). Tarih manzumeleri, divan şiirinin henüz teşekkül etmeye başlayan bir türünün açık ve toplu ilk örneklerindedir (Özergin 1960, 161-84). Yazdığı ve kendisine yazılan nazirelerle, döneminin edebî zevkini belirlemede ve şiirin gelişiminde, nazirecilik geleneği dolayısıyla, katkısı büyüktür. Her ne kadar Latîfî ve dönem şairlerinden Cafer Çelebi tarafından İran şiirinin tercümanlığı ile suçlansa da 15. yüzyıl Türk şiirinde, bütün şairlerin İran şairlerini kendilerine örnek tuttukları, onların etkisi altında kaldıkları ve onlara yetişmeye çalıştıkları belirtilmektedir (İpekten 1974, 44-5). Nitekim Paşa'yı eleştiren Cafer Çelebi'nin -ona nazireler yazdığı gibi- kimi şiirlerinde onu taklit dahi ettiğinin örnekleri mevcuttur (bkz. Sungur 2006, 57-8). Şöhreti daha yaşarken Osmanlı sınırını aşan, Orta-Asya Türk devleti Çağataylılarla olan kültürel münasebetin merkezinde bulunan Paşa'nın şiirlerinde -devrin şiir dilinde olduğu gibi- ortak İslam medeniyeti dillerinden gelen kelime ve terkipleri tespit etmek mümkündür. Öte yandan

Câna yitdi zulm ile dâd eyle kurbân oldugum

Hâtırı şimden gerü şâd eyle kurbân oldugum (Tarlan 1966, 258)

Şol kara kaşun çatub gönlüm hilâl itmek neden

Hey elâ gözlüm bizümle mekr ü âl itmek neden (Tarlan 1966, 273)

Küyinür mihr ü mehün hırmeni söyletme beni

Tutuşur subh-gehün revzeni söyletme beni (Tarlan 1966, 322)

örnek beyitlerinde görüldüğü üzere özellikle gazellerinde ahenkli, sade ve temiz bir Türkçe ile yazılmış beyitlerin sayısı da oldukça fazladır. Tüm bu özellikleriyle Paşa, divan şiiri üslubunu 16. yüzyılın olgun söyleyişine yaklaştıran şairdir (Banarlı 1987, 465).

15. yüzyılda, Şeyhî ve Ahmet Paşa'dan sonra, yalnız döneminin değil tüm Türk şiirinin en önde gelen şairlerinden biri olan Necâtî vardır (ö. 1509). Tezkireler onu övme konusunda yarış halindedir. Sehî Bey, İdris-i Bitlisî'den naklen onu "Husrev-i Rûm" olarak tanımlar. Âşık Çelebi, şairi Ahmet Paşa ile karşılaştırıp Paşa'nın şiirlerini mum ışığı Necâtî'ninkileri ise güneş nuru gibi görür. Şiirinin hep bir düzeyde gittiğini tek elden çıkmış gibi olduğunu söyler. Tüm kaynaklarda olduğu gibi Latîfî de onun darb-ı mesel söylemedeki başarısını anlatır. Gazel tarzında geçmiş şairlerin üslûbunu yeni bir peygamberin gelişi ile hükümleri ortadan kaldırılmış eski dinî kitaplara benzetir. Hasan Çelebi, Necâtî'yi babasının şu beytiyle anlatmaktadır:

Haşre dek her şâ'ir ü kâmil dise şî'r ü gazel
Gelmeye mâhir Necâtî gibi mâhir fi'l-mesel

Gelibolulu Âlî ise benzer övgülerle beraber Necâtî şiirlerinin aynı seviyede olduğunu anlatmak için divanından güzel parçaları seçmekle görevlendirildiğinde kırktan fazla dört başı mamur gazelini bulduğunu söyler (bkz. Tarlan 1997, XXV-XXVIII). Necâtî, geleneğin belirlediği kabullerle ve ortak şiir malzemesiyle âşıkane, rindane gazeller söylemiştir. Ancak, o üslup sahibi bir şair olarak diğerlerinden ayrılır: Türkçe kafiye ve redif tercihleriyle; atasözleri, deyimler, konuşma dilindeki söz kalıpları olan tekrarlar, ikilemeler, ünlemler velhasıl Türk dilinin bütün ifade zenginlikleriyle Türkçenin şiir dilini yaratmaya çalışmıştır (Mazıoğlu 2014, 225-40). Devrinde ve daha sonra kendisine birçok nazire yazılan Necâtî'nin Fuzûlî'yi hazırlayan içten, samimi ve lirik şiirlerine

Var iken cânâne gönlüm cânâ olmaz âşinâ
Şem'i koyub gayr ile pervâne olmaz âşina (Tarlan 1997, 155)

Âh kim düşdüm diyâr-ı gurbete tenhâ garîb
Bî-dil ü bî cân olub şûrîde vü şeydâ garîb (Tarlan 1997, 161)

yukarıdaki beyitleri örnek göstermek

Didüm ol şûh-ı cefâ-pîşe inen nazlanur
Nâz ile güldi didi nâzûg olan nazlanur (Tarlan 1997, 212)

beytiyle Zâtî, Bâkî, Şeyhülislam Yahya ve nihayet Nedim'e kadar ulaşan nükteli, yerel söyleyişi açıklamak

Devr-i zemâne itmez imiş âdemi ferah
Devr eylesün piyâle gidersün gamı ferah (Tarlan 1997, 171)

beytiyle de Bâkî'de temsilcisini bulan rint edaya işaret etmek için yüzlerce başka örneği bulunabilecek divanına şöyle bir göz gezdirmek yeterli olacaktır. İşte böyle bir potansiyel, Necâtî'yi divan şiirinin klasikleşmeye doğru son adımlarını attığı bir dönem olan 15. yüzyıl sonlarında döneminin en önemli temsilcisi olarak nitelendirmeyi gerektirir.

Yukarıdaki şairlere ilaveten, 15. yüzyılda başta padişah, şehzadeler ve devlet adamları olmak üzere birçok şairden bahsedilebilir. Yüzyılın başında Sultan II. Murad'dan başlayarak Fatih Sultan Mehmet (Avnî) ve II. Bayezid (Adlî); şehzadelerden Cem Sultan ve Korkud (Harîmî); devlet adamlarından Vezir Mahmut Paşa (Adnî) ve Nişancı Mehmed Paşa (Karamanî) sanatı himaye etmeleri yanında kendi yazdıkları şiirlerle de yüzyılın edebî çevresini oluştururlar. Bunlara Melîhî, Mesîhî, Hamdullah Hamdi, Cemâlî; ilk kadın şairler Zeyneb Hanım ve Mihrî Hatun; divan oluşturamayıp/divanı günümüze ulaşmayıp mecmualarda şiirleri bulunan birçok şair ve tıpkı bu çalışmayla ortaya çıkan Serâyî gibi yeni çalışmalarla yüzyılın şimdiye kadar keşfedilmemiş şairleri eklenebilir. Ancak, 15. yüzyılın herhangi bir şairi hakkında hüküm vermek gerektiğinde hemen daima Şeyhî, Ahmet Paşa ve Necâtî isimleri anılır. Yüzyılın bu üç büyük şairinin dönemin edebî zevkini belirlemede öncü olduğu nazire mecmualarından da somut olarak anlaşılmaktadır. Örneğin *Mecma'u'n-Nezâ'ir*'de en çok zemin şiir sahibi şairler arasında Ahmet Paşa 51, Necâtî 42 ve Şeyhî 27 şiirle ilk üç sırayı almaktadır. Mecmuadaki tüm nazirelerin yaklaşık beşte biri (1035 şiir) Ahmet Paşa'ya yazılmıştır. Necâtî'ye yazılan nazirelerin sayısı 437 ve Şeyhî'ye yazılanlar da 359 adettir (Köksal 2001, 145). *Pervane Bey Mecmuası*'nda ise Necâtî'nin 102, Ahmet Paşa'nın 70 ve Şeyhî'nin 21 zemin şiiri kayıtlıdır. Zemin şiirlere yazılan nazirelerde ise 1008 şiirle Ahmet Paşa ilk sıradadır. Ardından 859 şiirle Necâtî gelir. Şeyhî'ye ise 318 nazire yazılmıştır (Gıynaş 2014, 19). Dolayısıyla 15. yüzyılın şiir anlayışını bu üç şair ekseninde oluşturmak yanlış olmayacaktır. Nitekim, (bu tezin inceleme bölümünde de görüleceği üzere) Serâyî'nin dil ve üslup özellikleri incelendiğinde ve Ahmet Paşa, Necâtî ve Şeyhî ile olan benzerliklerine bakıldığında (bkz. Bir 15. Yüzyıl Şairi Olarak Serâyî) dönem özellikleri ile şairin gelenekteki yeri de ortaya çıkmış olacaktır.

1.HAYATI VE ESERİ

1.1.Hayati

Şairler için birincil kaynaklar olan tezkirelerde¹, devlet kademelerinde görev alan şahsiyetler, şeyh ve bilginlerle ilgili biyografik eserlerde² ve dönemle ilgili Osmanlı kroniklerinde³ Serâyî hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

¹ Serâyî, II. Bayezid dönemi şairi olduğundan öncelikle 16. yüzyıl tezkireleri tarandı. 17. yüzyıl ve sonrasındaki tezkireler taranmakla beraber genellikle dönemlerinin şairlerini ele aldığından (örneğin, *Rıza Tezkiresi*, *Safâyî Tezkiresi*, *Sâlim Tezkiresi* vd. Bilgi için bkz. Levend 1998) burada kaynak olarak gösterilmedi. Bununla beraber tüm tezkirelerden hareketle oluşturulan kimi kaynaklar da incelenmiş ve aşağıda belirtilmiştir.

- a- İsrâfil Babacan, 16. Asırda Osmanlı Sahası Şâirleri Hakkında Yazılmış "Tezkire-i Mecâlis-i Şu'arâ-yı Rûm" Adlı Tanınmayan Bir Tezkire, Bilig, 2007 S. 40, s. 1-16.
- b- Günay Kut (haz), Heşt-Behîşt Sehî Bey Tezkiresi, Harvard University, 1978.
- c- Rıdvan Canım (haz), Latîfî, Tezkiretü's-Şuara ve Tabsiratü'n-Nuzama, AYK, Ankara, 2000.
- d- Filiz Kılıç (haz), Âşık Çelebi, Meşairü's-Şuara, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yay., İstanbul, 2010.
- e- İbrahim Kutluk (haz), Kınalızade Hasan Çelebi, Tezkiretü's-Şuara, TTK Yay., Ankara, 1978.
- f- Süleyman Solmaz (haz), Ahdî ve Gülşen-i Şu'arası, AYK, Ankara, 2005.
- g- İbrahim Kutluk (haz), Beyanî, Tezkiretü's-Şuara, TTK Yay., Ankara, 1997.
- h- Mustafa İsen (haz), Gelibolulu Ali Mustafa Efendi, Kühü'l-Ahbar'ın Tezkire Kısmı, AYK, Ankara, 1994.
- i- Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı (haz), Mehmet Naili Tuman, Tuhfe-i Naili : Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri, Bizim Büro Yay., Ankara, 2001.
- j- Ali Fikri Yavuz, İsmail Özen (haz), Bursalı Mehmed Tahir, Osmanlı Müellifleri, Meral Yayınevi, İstanbul, (ty).
- k- Haluk İpekten vd., Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü, KTB Yay., Ankara, 1988.
- l- Mustafa İsen vd., Şair Tezkireleri, Grafiker Yay., Ankara, 2002.

2

- a- Muharrem Tan (çev), Osmanlı Bilginleri, eş-Şakaiku'-nu'maniyye fî Ulema'id-devleti'l-Osmaniyye, İz Yayıncılık, İstanbul, 2007.
- b- Abdülkadir Özcan (haz), eş-Şakaiku'-n-Nu'maniyye ve Zeyilleri, Çağrı Yay., İstanbul, 1989.
- c- Mehmet Arslan (haz), Osanzade Ahmed Taib, Hadikatü'l-Vüzera ve Zeyilleri, Kitabevi, İstanbul, 2013.
- d- Müstakimzade Süleyman Sa'deddin Efendi, Devhatü'l-Meşayih, Çağrı Yay., İstanbul, 1978.
- e- Ahmed Resmi Efendi, Halifetü'r-Rüesa, Takvimhane-i Amire, İstanbul, 1269.
- f- Hasan Yüksel, M. Fatih Köksal (haz), Topal Ahmed Rifat Efendi, Devhatü'n-Nukaba : Osmanlı Toplumunda Sadat-ı Kiram ve Nakibüleşraflar, Dilek Matbaası, Sivas, 1998.
- g- Nuri Akbayar (haz), Seyit Ali Kahraman (akt), Mehmed Süreyya, Sicill-i Osmanî, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul, 1996.

3

- a- Kemal Yavuz, Yekta Saraç (haz), Âşık Paşazade, Osmanoğulları Tarihi, K Kitaplığı, İstanbul, 2003.

Dolayısıyla, şair için söylenebilecekler ancak eldeki tek kaynak olan eserinden yapılacak çıkarımlardan ibaret olacaktır.

Şairin adının Resul oğlu Muhammed/Mehmed olduğu ferağ kaydında geçmektedir. Ayrıca, Serâyî, II. Bayezid için yazdığı kasidelerin birinde memduh unvanı (Sultan Bayezid bin Muhammed Han) ile kendi ismi arasında ilgi kurarak bunu teyit etmektedir:

Nāmuma nām-ı şerîfüñi şehā münşî-i ğayb
İtdi hoş vecḥ-ile ser-nāme vü ‘unvān-şekil (M12-54)

Şairin doğum yeri, doğum ve ölüm tarihleri hakkında bir bilginiz yoktur. Ancak, II. Bayezid dönemi şairi olduğu yazdığı kasidelerden ve eserinin tamamlanma tarihinden (h. 903/m. 1498) anlaşılmaktadır. Ayrıca, bir mütekerrir murabba (T29) ve II. Bayezid'e yazılmış iki kasidede (M6 ve M13) Yavuz Sultan Selim adının geçmesi şairin Bayezid ve Selim arasındaki iktidar mücadelesinin sonucunu beklediğini gösterebileceğinden¹ ve Yavuz'un saltanatı 1512-1520 yılları arasında olduğundan Serâyî'nin 16. yüzyılın başlarında hayatta olduğu sonucu çıkarılabilir. İlaveten, şair yine Bayezid için yazdığı tercî-i bendin (T15) bir beytinde Şam'ın fethinden bahsetmektedir ki bu fetih, Yavuz tarafında 1516 yılında yapılmıştır.²

Serâyî, divanını Bursa'da tertip ettiğini yine ferağ kaydında belirtmiştir.³ Şairin memleketinin veya yaşadığı yerin Bursa olabileceğine dair ipucu sadece bundan

-
- b- Faik Reşit Unat, Mehmed A. Köymen (haz), Mehmed Neşrî, Kitâb-ı Cihan-nümâ, TTK Yay., Ankara, 1957.
  - c- Hoca Sadeddin Efendi, Tacü't-Tevarih, Tabhane-i Amire, İstanbul, 1279.
  - d- Ahmet Uğur vd. (haz), Gelibolulu Ali Mustafa Efendi, Kitâbü't-Tarih-i Kühü'l-Ahbar, Erciyes Üniversitesi Yay., Kayseri, 1997.
  - e- Kayhan Atik (haz), Lütfi Paşa ve Tevârîh-i Âl-i Osmân, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 2001.
  - f- Mustafa Çuhadar, Ahmet Uğur (haz), Celalzade Mustafa Çelebi, Selimname, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1990.
  - g- Reha Bilge (haz), Mertol Tulum (akt), Matrakçı Nasuh, Tarih-i Sultan Bayezid, Giza Yayıncılık İstanbul, 2012.
  - h- İsmail Hami Danişmend, İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1971.

¹ Özellikle M13'te şairin Bâyezîd kelimesi üzerine işaret koyarak kenara "Sultân Selîm" yazması bu varsayımı güçlendirmektedir. Selim saltanata geçtiğinde şair kasideyi yeni sultana sunmayı planlıyor olmalıdır.

² Dolayısıyla şair, divanını tamamladıktan sonra eseri üzerinde eklemeler/düzeltilmeler yapmaya devam etmiş olmalıdır.

³ Şairin Bursa'da hayatının sona ermiş olma ihtimaline dayanarak aşağıdaki kaynak da incelenmiş ancak bir sonuç elde edilememiştir. Bu çalışmada *Ravza-i Evliyâ'* dan *Güldeste-i Riyâz-ı İrfân'a Gülzâr-ı Sulehâ'* dan *Yâdigâr-ı Şemsî'* ye dokuz adet Bursa vefeyatnamesi ve tezkirelerden hareket edilmiştir. (bkz. Kadir Atlansoy, Bursa şairleri, Bursa Vefeyatnamelerindeki Şairlerin Biyografileri, Asa Kitabevi, 1998.)

ibaret değildir. Aşağıdaki beyitte şair, sevgilinin hasretiyle göz yaşlarının Bursa'daki Pınarbaşı (Bursa'nın en eski su kaynaklarından biri) gibi olduğunu söylemektedir:

Gözleri yaşı Şerâyî'nüñ Pınarbaşı bigi
Hasretüñle Bursa'nuñ oldı firāvān çeşmesi (G455/7)

Öte yandan hayatının tamamının Bursa'da geçmediği, şairin Tebriz'de bulunduğu da anlaşılmaktadır:

İy Şerayî şehr-i Tebrîz oldı Bursa fi'l-meşel
Nîl-gün eşküm kenârında anuñ Sürh-âbidur (G109/7)

Bazı beyitlerdeki gurbet vurgusu şairin memleketinden ayrı kaldığı düşüncesini desteklemektedir:

Her dem hayâlün firkat [ü] gamda añup cān virdügi
Budur ki gurbetde kişi bir âşināya kef geçer (G90/5)

Dil diyār-ı Çîn-i zülfünde gamuñla eglenür
Gurbet içre kalur ol kim âşināya aldanur (G105/4)

Şairin mesleği ile ilgili söylenebilecekler eserinin dışında bulabildiğimiz yegâne bilgiyle ilintilendirilebilir: Ahmet Paşa'nın İstanbul kütüphanelerindeki yazma divanlarından biri Paşa henüz hayatta iken 1494 yılında Serâyî tarafından istinsah edilmiştir (bkz. Tarlan 1966, XV). Bu durumda, her ne kadar kaynaklarda adı geçmese de şairin Ahmet Paşa çevresinde oluşan edebî çevrede bir yeri olduğu, belki de mesleğinin hattatlık¹ veya kâtiplik olduğu düşünülebilir. Nitekim yazdığı kasidelerden biri (M17) de Melikü'l-Küttâb Hayreddin adınadır. Başka bir şiirinde de - bugünkü ifadeyle söylersek- çok defter kitap karıştırdığını söylüyor:

Mecmū'a-i hüsnüñe bedel görmemişem lîk
Kıldım niçe biñ defter ü dīvānı teferrüc (M20/15)

¹ Konuyla ilgili aşağıdaki kaynaklar taranmış ancak herhangi bir kayda rastlanmamıştır.

- Müjgan Cunbur (haz), Gelibolulu Ali Mustafa Efendi, Hattatların ve Kitap Sanatçılarının Destanları (Menakıb-ı hünerveran), KTB Yay., Ankara, 1982.
- Kilisli Rifat Bilge (haz), Nefeszade İbrahim, Gülzar-ı Savab, Güzel Sanatlar Akademisi, İstanbul, 1939.
- Kilisli Rifat Bilge (haz), Suyolcuzade Mehmed Necib, Devhatü'l-Küttâb, Güzel Sanatlar Akademisi, İstanbul, 1947.
- İbnülemin Mahmud Kemal (nâşir), Müstakimzade Süleyman Sa'deddin Efendi, Tuhfe-i Hattatin, Devlet Matbaası, İstanbul, 1928.
- Mirza Habib Efendi, Hat ve Hattâtân, Matbaa-i Ebüzziya, Kostantiniye, 1306.

Son olarak, şair için aradığı himayeyi bulamamış olduğu söylenebilir.¹ Bazı beyitlerinde bir beklenti içinde olduğunu ifade ediyor:

Şāhā Şerāyī bende hemīşe revā mıdur
Dergāh-ı devletüñde o hıdmetde olmaya (G378/5)
Bir nazār kılsañ Şerāyī'ye n'ola iy şāh-ı hüsñ
Niçe yıldur hıdmetüñ bābında tırur kul bigi (G427/5)

Hatta borç içinde olup yardım talep ettiği de görülüyor:

Baħr-ı deyn aşdı başumdan meded iy Hızr-kağem
Demidür tıt elümi luřf-ıla vir baña necāt (Muk3/8)

Tüm bunlar şairin rahat bir hayat sürmediği, belki de dışlanmış olduğu ihtimalini akla getirmektedir. Serâyî; tanınan, sevilen ve himaye edilen bir şair olsaydı herhâlde kaynaklarda yer alır, divanının nüshaları kütüphanelerde olur ve tedavülde daha çok şiiri olurdu. Ancak, bugün itibariyle şairin elimizde -tespit edilebildiği kadarıyla- bu çalışmayla ortaya çıkan müellif hattı divanı ve mecmualarda birkaç parça şiiri bulunmaktadır (bkz. Eseri). Zamanında belli bir şöhrete sahip olmuş olsa bile kaynakların ve eserinin bize verdiği bilgiler yukarıda anlatılanların ötesine geçememektedir.

1.2.Eseri

Serâyî'nin elimizde bulunan yegâne eseri divanıdır. Viyana Millî Kütüphanesi Mixt. 1446 numarada kayıtlı olan bu eserin müellif hattı olduğu, h. 903 yılında Bursa'da tedvin edildiği ferağ kaydında Serâyî tarafından belirtilmiştir. Yurtiçi ve yurtdışı kütüphane kataloglarında yapılan araştırmalarda *Divan*'ın başka bir nüshasına rastlanılmamıştır².

¹ Şairin yaşadığı II.Bayezid dönemine bir ait inâmât defteri de (aşağıda içinde bulunduğu kitabın künyesi verilmiştir) kontrol edildi fakat ismine rastlanılmadı. Bu defter 909-917/1503-1512 tarihlerinde hükümdarın şairler de dahil çeşitli şahıslara ihsanlarını içermektedir. Buradan şairin saraydan destek görmediği veya desteklene bile divanını 903/1498 yılında tamamladığından bunun kayıt altına alınmadığı düşünülebilir.

a- İsmail Erünsal, Türk Edebiyatı Tarihinin Arşiv Kaynakları, Harvard University, 2008.
b- Ali Suat Ürgüplü (çev), Hedda Reindl, II. Bayezid ve Çevresi Hükümdarın Adamları, Arvana Yay., İstanbul, 2014.

² Ancak, şairin bazı mecmualarda kayıtlı şiirleri tespit edilmiştir: Millî Kütüphane 06 Mil Yz A 485 numaralı yazmada (48a) 1 şiir (G136); British Library Add. 11525 numarada kayıtlı yazmada (30a, 35a, 38b ve 39a) 4 şiir (G175, G373, G374 ve *Divan*'ın gazeller kısmının "Tı" kafiyesinde kopuk yaprak

Nüsha tavsifi ise katalog bilgilerine¹ göre şöyledir: 210 varaklık nüsha dekoratif rozetli koyu kırmızı deri kapak içinde, sarımsı kağıtlara ta'lik hatla, kırmızı cetveli (cedveller altın yaldızlıdır) çift sütun üzerine yazılmıştır. Her sayfada 13 satır bulunur ve ölçüleri 18x12-11x17'dir. Nüshanın kimi yerlerinde rutubet lekeleri vardır. 209b yaprağındaki mührü göre nüshanın sahibi Zülfikar bin Abdullah'dır.

Baş tarafı ve ortasından (112a ve 116a sonrası) birkaç yaprak eksik olan *Divan*, şiirlerin tertibine göre müretteptir. Şair, eserin sonunda beyit sayısını 5215 olarak vermektedir. Eldeki beyit sayısı ise 5120'dir. Her sayfada ortalama 13 beyit olduğundan eserin toplam eksikliğinin 3 veya 4 yaprak olduğu söylenebilir. Eserdeki ilk şiirde, dört halife övgüsü söz konusudur. Bu durumda, eserin başında; muhtemel bir dibace, tevhit, münacat ve naat türünde şiirler olmalıdır. Eserin ortasında ise -çok sayıda olmasa da- eksik gazeller olduğu anlaşılmaktadır.

Divan'da 17 kaside, 5 terkîb-i bent, 3 terci'-i bend, 1 muaşşer, 1 müseddes, 7 muhammes (2'si tahmis), 18 murabba, 2 müstezad, 490 gazel (2'si Farsça), 4 kıta, 1 manzume, 10 rubai (dörtlük) ve 47 beyit (1'i Farsça) olmak üzere toplam 606 şiir yer almaktadır. Bu şiirlerin tertibi ise şöyledir:

[Medhiyeler] ²	1a-36b
Terci'ât ³	36b-61b
Müstezâdlar	61b-62b
Gazeller	62b-198b
Mukatta'ât	198b-205b
Müfredât	205b-208b
Ferd	208b
Hatime (Ferağ Kaydı)	209a-209b

---

dolayısıyla eksik olup ilgili mecmuadan alınarak metnin sonuna eklenen gazel) ve *Câmiü'n-Nezâ'ir*'de Ahmed-i Dâ'î'nin bir kasidesine yazıldığı belirtilen 2 şiir (G4 ve G5) (bkz. Morkoç 2003, 76-77). Bu son iki şiir, Y. Çetindağ'ın çalışmasında Ali Emiri Manzum Es. 68 numaralı yazmadan hareketle Ahmet Paşa'ya nazire olarak belirtilmiştir (bkz. Çetindağ 2002, 186).

¹ Eserin aslını görme imkanı olmadığından katalog bilgilerini aktarıyoruz (bkz. Balic 2006, 290-91).

² *Divan*'ın başı eksik olduğundan şairin hangi başlığı koyduğunu bilemediğimiz bu kısımda kaside ve musammatlar karışık olarak sıralanmıştır. Bu şiirler tür olarak methiye olduğundan bu başlık tarafımızdan eklendi.

³ Burada da methiye türünde şiirler vardır. Şairin bu başlığı koymasını sanırız çoğu mütekerrir olan musammatlardan dolayıdır. Esasen eserin başından müstezadlar kısmına kadar şiirleri kaside ve musammatlar olarak tasnif etmek mümkün olsa da şairin koyduğu başlıklara uyulmuştur.

1.2.1.Şekil Özellikleri

1.2.1.1.Nazım Biçimleri ve Türleri

1.2.1.1.1.Medhiyeler

Divan'ın ilk şiiri dört halife, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin methiyesi olup 7 bentlik bir terkîb-i bend şeklindedir. Şair, Hz. Ebû Bekir'den başlayarak her bentte sırasıyla Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Hz. Hüseyin, Hz. Hasan ile ilgili özellikleri nazma çektikten sonra şiiri Allah'a yakarıyla bitirir.

İkinci şiir, Hz. Ali vafında 9 bentlik bir mütekerrir murabbadır. Mütekerrir kısımları Hz. Ali için söylenmiş meşhur "Lâ-fetâ illâ Alî lâ-seyfe illâ Zü'lfekâr" sözü oluşturmaktadır.

Üçüncü şiir, dervişlerin övüldüğü -klasik anlamda bir kaside olmasa da-13 beyitlik bir kasidedir.

Bahariyye türünde 10 beyitlik 10 bentten (deh-ender-deh) oluşan tercî-i bend şeklindeki dördüncü şiirde;

Hoş gör eyyâmuñı bir dem zerrece tütma gümân
Tâ mu'în ola saña 'avn-i Huzâvend-i cihan

diyerek tekrar eden vasıta beyitleriyle şair, zamanın padişahı II. Bayezid övgüsü için zemin hazırlamaktadır.

Şair buradan itibaren, II.Bayezid için beyit sayıları 29 ila 63 arasında değişen 10 kaside ve 10 bentten oluşan 70 beyitlik bir terkîb-i bend¹ söylemiştir. "Çemen" (M6), "gül" (M7), ve "lale" (M8) redifleriyle oluşturduğu bahariyye türündeki kasideler ve takip edenlere muhteva açısından bakıldığında şairin övgüde bir bağ kadrosu/bezm dekoru kurduğu dikkati çekmektedir.

Şairin II. Bayezid için yazdığı ilk kaside (M5) özellikle dikkat çekicidir. Serâyî bu kasideyle II. Bayezid övgüsüne "gösterişli" bir giriş yapmak istemiştir. Kasidenin ilk ve ikinci mısralarının tevşih edilmesiyle ortaya çıkardığı beyti şiirin başına yazmış daha sonra şiirin içinde kırmızı mürekkeple belirtip tevşih ettiği kelimelerden kasidenin içine bir kıta yerleştirmiştir. Son olarak, bu sefer kıtadan yaptığı tevşih ile bir rubai yazmış ve bu rubaiye küçük bir nesir açıklaması koyarak "Bâyezîd Hân"

¹ Yazmada tercî-i bend olarak kaydedilmiştir.

ibaresini okura buldurmuştur. Serâyî bu kasidede ortaya koyduğu şekle dair özen ve çabasını daha sonraki şiirlerinde de gösterecektir.

Şair kalan 6 kasidesinden “şükûfenâme” türünde olan ilkinin (M16);

Teşrîf kıldı sa‘d-ıla şadr-ı vezâreti
İkbâl ü bahtı-yıla o maḥdûm-ı nâmdâr

beytinden anlaşıldığı kadarıyla Rükneddin Paşa'nın vezir-i a'zam¹ oluşu üzerine yazmıştır. İkincisi ise (M17) Melikü'l-Küttâb Hayreddin vafındadır. Bundan sonra kime yazıldığı belli olmayan “vefâ” (M18), “çerâğ” (M19) ve “teferrüc” (M20) redifli kasideler ve son olarak (M21) elifname türünde muvaşşah bir kaside vardır.

1.2.1.1.2.Tercî'ât

Bu başlık altında 3 terkîb-i bend, 2 tercî-i bend, 1 muaşşer, 1 müseddes, 7 muhammes (2'si tahmis) ve 16 murabba bulunmaktadır.

Tercî-i bend şeklindeki ilk şiirin (T1: 8 beyitlik 7 bent);

İy şâh-ı şehîr-i ḥayr-maḥdem
V'iy mâh-ı münîr-i ḥayr-maḥdem

vasıta beyitlerinden “kudûmiyye” türünde bir şiir olduğu anlaşılmalı beraber kimin için yazıldığı belli değildir. İkinci şiir (T2: 8 beyitlik 5 bent), terkîb-i bend olup muhtevastan anlaşıldığı kadarıyla bir methiyedir. Tercî-i bend şeklindeki üçüncü şiirin ardından (T3: 6 beyitlik 5 bent), iki tane mersiye türünde terkîb-i bend gelmektedir. Bunlardan ilki (T4: 12 beyitlik 7 bent), Muhammed Çelebi için, ikincisi ise (T5: 9 beyitlik 2 bent) muhtemelen şairin yakın dostlarından “Hâce” için nazmedilmiştir. Bu mersiyenin son bendinde şairin;

Hicretinden resûl-i kevneynüñ
İrmiş-idi toḳız yüz üçe zamân
Şaferüñ yevm-i sâdisiydi tamâm
Şeb-ise şenbe ol ferîd-i cihân
Oldı Ḥaḳḳ'uñ rızası-la teslîm
Rûḥına ola cāy dâr-ı cinân

¹ Aslında kazaskerdir (bkz. M16).

beyitleriyle ölüm tarihini açıkça verdikten sonra

Rûhını kabz ideli kudret eli
Oldı târîh kabız aña ‘ayân

beytiyle tarih düşürmesi *Divan*'daki yegâne tarih kaydı olarak not edilebilir.

“fi'l-mu‘aşşer li-ecli ‘urs” başlıklı ve

Bârekallâh bu ne sūr olur hezârân âferîn

mütekerrir mısralarıyla bu kısmın altıncı manzumesi (T6: 5 bent), surname/sûriyye türünde yazılmıştır. Düğün, sünnet törenleri, doğum şenlik ve ziyafetlerini anlatan surnameler, manzum/mensur müstakil eserler olarak düzenlendiği gibi kasidelerin teşbib bölümlerinde de yer alırlar. Klasik Türk edebiyatında 16. yüzyıldan sonra oluşturulduğu belirtilen surnameler (Akkuş 2007, 228-9) için Serâyî'nin bu şiiri, yazıldığı dönem düşünüldüğünde ilk örneklerden sayılmalıdır.

Divan'ın tek müseddesinin (T7: 7 bent, mütekerrir) ardından muhammesler gelmektedir. Bunlardan ilki (T8: 7 bent), Şeyhî'nin;

Yıl bigi bir şubh ‘azm-i kûy-ı yâr itsem gerek
Ol hevâ-yıla dimâğum müşgbâr itsem gerek (Biltekin 2003, 308)

matla'lı gazeline yazılmış bir tahmistir. İkinci muhammes (T9: 7 bent) de Karamanlı Nizâmî'nin;

İy cemâlûñ âyeti ‘unvân-ı dîvân-ı kadîm
Kaşlaruñ tuğrâsı bismillâhirrahmânirrahîm (İpekten 1974, 193)

matla'lı gazeline yazılmış bir tahmistir¹. Sonraki 2 muhammes (T10: 9 bent ve T11: 7 bent) mütekerrir olup birincisi “Mustafa Çelebi” ikincisi “Hüseyin Devlet-i Hüsnün Mezîd Ömrün Dırâz Âmîn” olarak tevşih edilmiştir. Son 3 muhammesten ilki (T12: 5 bent) “Kemâl Kemâl Begüm Dâd” tevşihıyla yazılmış ve kalanlar da (T13: 7 bent ve T14: 9 bent) mütekerrirdir.

Muhammeslerden sonra gelen 16 murabbanın 13 tanesi 7 bent, 2 tanesi 8 bent ve 1 tanesi de 9 bent olup tamamı mütekerrirdir. Bunlardan üçüncüsü (T17) tevşih (İsmâil) edilmiştir. Mütekerrir mısralardan

¹ Şair bu şiirlerin tahmis olduğuna dair bir kayıt düşmemiştir.

Ḳadīmī ‘ādetidür Rūmeli'nūñ (T26)

ve

Sūr şafā vü ‘ayşī kim Sulţān Selīm devrānidur (T29)

biyografik detay da vermeleri açısından dikkat çekicidir.

1.2.1.1.3.Müstezâdlar

Bu başlık altında 7'şer beyitlik 2 adet müstezat vardır.

1.2.1.1.4.Gazeller

Divan'da ikisi Farsça (G42 ve G324) olmak üzere 490 tane gazel vardır. Şair gazellere mesnevi tarzında/şeklinde (Fî-İbtidâi'l-Ġazeliyyât Be-Ṭarz-ı Meşnevî) bir manzume ile başlamıştır. 19 beyitlik bu şiirde Allah'a hamd ü senâ edildikten sonra onun isim ve sıfatlarından söz edilmiş daha sonra kulun acizyeti belirtilip Hz. Peygamber ve dört halife anılmış ve şair hatalarının affını dilemiştir. Kalan 489 gazelin beyit sayısına göre dağılımı ise şöyledir:

Beyit Sayısı	Gazel Sayısı
3 ¹	1
5	101
6	8
7	257
8	30
9	76
10	5
11	8
13	3

¹ Esasen şairin 3 beyitlik gazeli yoktur. Bu gazelden (G173) sonra eksik yaprak bulunduğundan bir sonraki gazelin de başı eksiktir. Bu durumda 9 beyitlik gazellerin sayısı 1 azalıp diğerlerine eklenebilir. Ancak, bu durum çok da önemli bir istatistiksel veri sağlamamaktadır. Bir eksiklik de 185 ve 186. gazeller arasında vardır.

Tabloya bakıldığında şairin en çok 7 beyitlik gazel yazdığı görülür. İkinci olarak 5 ve üçüncü olarak da 9 beyitlik gazeller söz konusudur. Gazel şekli çoğunlukla tek sayılı beyitlerle yazılmakla birlikte Serâyî'nin 6, 8, ve 10 beyitlik toplam 43 tane gazeli de vardır.

Şâir, elifbânın 29 harfiyle de gazel yazmıştır¹. Harflerin gazel sayısı şu şekildedir: Elif (ا) 12, Be (ب) 10, Te (ت) 10, Se (ث) 2, Cim (ج) 3, Ha (ح) 1, Hı (خ) 1, Dal (د) 8, Zel (ذ) 1, Rı (ر) 94, Ze (ز) 30, Sin (س) 3, Şın (ش) 7, Sad (ص) 1, Dad (ض) 1, Zı (ظ) 1, Ayn (ع) 2, Gayn (غ) 1, Fe (ف) 4, Kaf (ق) 8, Kef (ك) 27, Lam (ل) 10, Mim (م) 40, Nun (ن) 46, Vav (و) 9, He (ه) 72, Lamelif (لا) 3, Ye (ی) 82. Birçok divanda olduğu gibi, doğal olarak daha rahat kafiye ve redif imkânı veren “Rı”, “Ye”, “He”, “Nun” ve “Mim” gibi harfler çoğunluktadır.

Divan'da mahlas beyti bulunmayan (nâ-tamam) gazel yoktur. Mahlas beytinden sonraki birkaç beyitte şairin zamanın padişahı, devlet büyükleri, din büyükleri ya da tarikat uluları için övgüde bulunduğu gazeller ise “gazel-i müzeyyel” olarak adlandırılır (Dilçin 2009, 108). Serâyî, toplam 42 gazelinde² mahlas beytinden sonra bir beyit ekleyerek müzeyyel gazel yazmıştır ki bu oran (%8,57) dikkat çekicidir. Eklenen beyitlere bakıldığında tanımda bahsi geçen övgüden ziyade gazelin devamı niteliğinde oldukları görülür. Dolayısıyla, bu gazellerin daha çok şeklen müzeyyel olduğunu söylemek mümkündür.

Serâyî birçok gazelini³ bizzat isimlerini vererek andığı kişilere yazmıştır. Örneğin, 54. gazelde “İskender”, 206. gazelde “Ahmed”, 221. gazelde “Velî”, 277. gazelde “İbrâhîm” bunlardandır. Şairin, bu tür gazellere ilgisine,

Oldı dil mülkine server iki şâh-ı cân-fezâ

Birisinüñ adı Aḥmed birisinüñ Muştafâ

matla'lı iki ismi bir arada andığı gazeli (G9) örnek gösterilebilir. İlaveten şair, gazeller kısmının son 9 gazelini peş peşe çeşitli isimlere ayırmıştır. Burada, özel bir başlık olmasa da, şairin küçük çaplı bir “şehrengiz” yazdığı söylenebilir. Çünkü, şehrengizlerin bağımsız eser olarak düzenlenmelerinin dışında çeşitli şairlerin divanlarında veya şiirleri arasında rastlanan örnekleri de vardır (Akkuş 2007, 236).

¹ Yazmada yalnızca “Tı” harfiyle gazel bulunmamaktadır. Ancak, bu durum 185. gazelden sonraki yaprak eksikliği ile ilgilidir. Nitekim, British Library Add. 11525 numaralı şiir mecmuasında bu kafiye de bir gazel bulunup metnin sonuna eklenmiştir.

² 7, 10, 20, 24, 26, 29, 36, 43, 44, 46, 52, 55, 81, 101, 123, 134, 154, 162, 203, 204, 211, 214, 226, 277, 280, 311, 232, 325, 327, 335, 336, 348, 350, 374, 388, 395, 407, 419, 431, 432, 471, ve 489. gazeller.

³ 9, 10, 54, 206, 221, 222, 277, 320, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489 ve 490. gazeller.

Şairin, isimlerle ilgili olarak, muamma türünde bir gazelini (G135) belirttikten sonra muvaşşah gazellerini¹ de buraya eklemek gerekir. Şairin yukarıda geçtiği üzere padişaha kaside sunarken veya zamanının önemli devlet adamlarından Cafer Çelebi için gazel yazarken (G36) şiirine özendiği ortadadır.

Divan şiirinde “harf ve kelime oyunları” muamma, lugaz, tarih manzumeleri, elifname gibi şekil ve türlerle yakından ilgili olmakla beraber bu şekil ve türlerin dışında kalan denemeler de mevcuttur (Kaya 2013). Hasan Kaya, ilgili makalesinde, divan şiirinde bu türden oyunların tam anlamıyla adlandırılıp sınıflandırılmadığını söyledikten sonra divanlarla ilgili tahlil çalışmalarında ve incelemelerde harf ve kelime oyunlarına yer vermenin konunun divan şiirindeki yerini belirlemek açısından önemli katkı sağlayacağını belirtmiş 63 şairden 118 örnek vererek bunları 9 başlık altında tasnif etmiştir. Serâyî, aşağıda matla beyti verilen bir gazelini (G 456) baştan sona harf ve kelime oyunlarından oluşturmuştur:

Urdı ğamzeñ yüregüme ħī vü nūn u cīm ü rī (ħançer)
Âh kim raħm itmedüñ iy ħī vü bī vü yī vü bī (ħabīb)

Gazellerle ilgili son olarak,

Dir-idüm gül-gün ħadüñ ħatına beñzer mürçe
Olsa cānā hem-dem-i gül-berg-i aħmer mürçe

matla’lı gazelde (G385) “mürçe redifi” etrafında her beyitte “hat” ve “had” unsurlarını işlediği yek-âheng gazelini (bu türden gazellerine örnek olarak),

Se se seni seveli dil i i iy reşk-i perī
Yo yo yoluña ħomışam ca ca cān-ıla seri

matla’lı gazelinde (G467) “kekeme gazeli, lisân-ı pepegî” denemesini,

Didüm melek misin ya beşer didi iksi de²
Didüm güneş misin ya ħamer didi iksi de

matla’lı gazelinde (G393) “mürâcaa gazel” örneğini belirtelim.

¹ 36, 97, 117, 118, 190, 211, 234, 240, 280, 342, 423, 425, 432. gazeller.

² İksi de: ikisi de. G393 ve G394’te görüleceği üzere redifteki “i” sesi vezin gereği düşürülmüştür. Şeyhi divanından benzer bir örnek için (bkz. Biltekin 2003, 225).

1.2.1.1.5.Mukatta'ât

Bu başlık altında, 4 kıta, 1 manzume, 10 rubai (dörtlük) ve biri Farsça (Muk17) olmak üzere 4 beyit (Muk14, 15, 16, 17) bulunmaktadır¹. İlk iki kıta (Muk1 ve 2) 9 beyitlik eksik bir kaside görünümündedir. İkinci şiirde şair fakirliğinden bahsedip muhatabından yardım dilemektedir. Üçüncü şiir (Muk3) benzer şekilde 11 beyitlik eksik bir kaside olup “Muhammed Çelebi” için yazılmıştır. Dördüncü şiir 9 bentlik mütekerrir bir murabbadır². Tekrar eden

Vay saçal vay bu saçal vay saçal iy vay saçal

mısralarıyla bu şiir, Tâcizâde Câfer Çelebi'nin

Sakal ey vâ sakal vâ sakal ey vay sakal (Erünsal 1983, 323-5)

mütekerrir murabbasına yazılmış bir nazire olabilir. Bu şiirin ardından yine sakalla ilgili 4 beyitlik bir kıta gelmektedir.

Altıncı şiir sevgilinin güzellik unsurlarının baştan ayağa kadar (“Ser”, “Mûy”, “Zülf”, “Kâkül”, “Perçem”, “Cebîn”, “Ebrû”... “Pây”) ayrı ayrı 25 kıta olarak işlendiği bir kıtalar manzumesi olarak değerlendirilebilir. 26. kıta ise ilgili mahbuba duadır.

Yedinci şiirden itibaren 10 tane rubai³ vardır. Ancak, *Divan*'daki bu manzumelerin rubai kalıplarıyla yazılmamış olması, yalnızca dörtlük olmaları yönünden rubai olarak adlandırıldıklarını ortaya koymaktadır. Yazma eserlerde dört mısradan meydana gelen şiirlere genellikle rubai başlığı koyulduğu bilinmektedir (Deniz 2006, 91).

1.2.1.1.6.Görsel Şiirler

Divan'daki rubailerden 4 tanesi (Muk7, 10, 11, 13) ve 1 Farsça beyit (Muk17) görsel şiirlerdir. Aslında bir hüner gösterisi olan bu şiirlerin belirgin özelliği yazımında istif, figür, desen olarak da adlandırılabilir tarzda göze hitap etmeleridir (Saraç 2004, 281). Görsel şiirler hakkında ulaşılabilen en eski derleme Sürûrî'nin, Türkçenin ilk belâgat kitaplarından biri olan, *Bahrü'l-Maârif* isimli eseridir. Bu eser

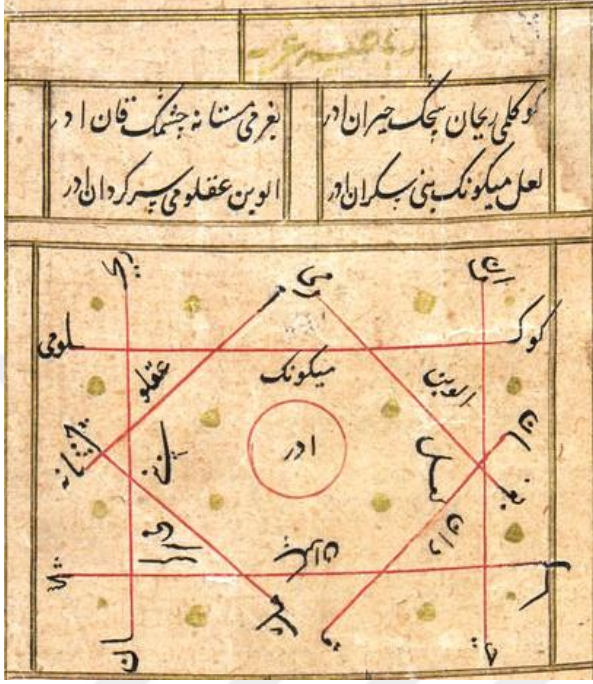
¹ Üç Türkçe beyit derkenardır (205a). Bunları müfredat kısmına almak mümkün olsa da şair, 205b'ye taşan son beyitten sonra tekrar bir rubai yazmış ve böyle bir ayrıma gitmemiştir. Farsça beyit ise bir görsel şiir olup diğer görsel rubailerin arasındadır. Görsel şiirlerle ilgili aşağıda bilgi verilecektir.

² Bu şiirin tertip açısından burada olmaması gerekse de eser müellif hattı olduğundan yeri değiştirilmemiştir. Ayrıca şairin bir sonraki kıtası yine sakalla ilgili olduğundan bu iki şiir birlikte düşünülmüş olabilir.

³ (Muk 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 18, 19, 20)

1549 yılında meydana getirilmiştir (Şenödeyici¹ 2012, 38-9). Dolayısıyla, Serâyî'nin görsel şiirleri yazıldığı tarih itibariyle ilk örneklerden olabilir. Bu şiirlerin resimleri ve açıklamaları aşağıda belirtilmiştir:

(v. 204a)

Görüldüğü üzere şair şiirin üstünde metni vermiştir². Redif metnin ortasında daire içindedir. Sağdan başlayarak üst yatay çizgi takip edildiğinde ilk kelime, sol dikey çizgide ikinci kelime, alt yatay çizgide üçüncü ve sağ dikey çizgide dördüncü kelimeler vardır. Bu dörtgenle kesişen ikinci dörtgende ise yine sağdan sola birbirini takip eden çizgiler ikinci dizeyi verir. İki dörtgenin kesişiminden ortaya çıkan üçgenlerin içindeki kelimeler son dizeyi ve redife en yakın olan kelimeler de üçüncü dizeyi oluştururlar.

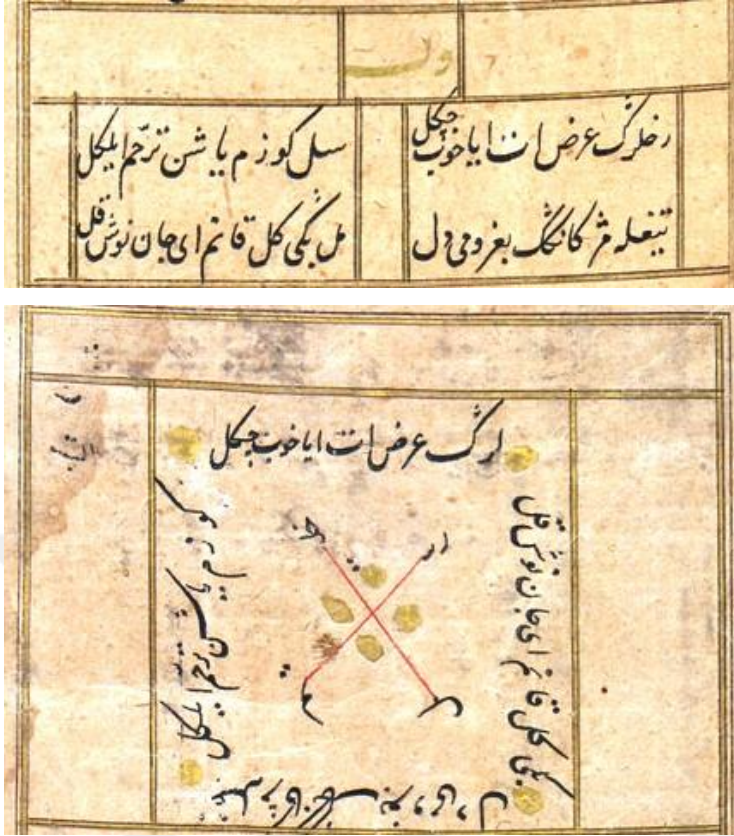
Gönlümi reyḥān saçuñ ḥayrān ider
Bağrumı mestāne çeşmüñ ḳan ider
La'l-i mey-gūnuñ beni sekrān ider
Aluban 'aḳlumu ser-gerdān ider (Muk7)

¹ Özer Şenödeyici, "Osmanlı'nın Görsel Şiirleri" adlı kitabında hem *Bahrü'l-Maârif* hem de çeşitli cönk, mecmua ve divanlardan bu şiirleri derlemiş, "Bir Nesneyi Resmeden Görsel Şiirler" ve "Geometrik Biçimli Görsel Şiirler" ana başlıklarıyla tasnif etmiştir.

² Tüm görsel şiirlerde durum aynıdır.

(v. 204a-b)

Bu şiirde ortada çapraz kesişen iki çizginin uç kısımlarında sağ alt uçta bir, diğer uçlarda ikişer harf vardır. Üstteki iki ucun sağdan sola ilk harfleri (“Rı” ve “Hı”) “Ruh” kelimesini oluşturup üstteki yatay dizinin eksik olan ilk kelimesini tamamlar. Yine aynı çizgilerin ucundaki ikinci harfler dörtgenin sol dikey çizgisindeki dizeyi, alttaki iki uçtan soldakinin ilk harfi tek başına dörtgenin alt yatay çizgisindeki dizeyi ve kalan harfler (“Mim” ve “Lam”) son dizinin eksik olan “Mül” kelimesini oluşturur:

Ruḥlaruñ ‘arz it eyā ḥūb-ı Çigil
Sil gözüm yaşın teraḥḥum eylegil
Tīgı-la müjgānuñuñ bağrumı dil
Mül bigi gel ḳanum iy cān nūş ḳıl (Muk10)

(v. 204b)

Ortada yuvarlak içine alınmış noktaları olmayan kelime her dizinin -noktaların koyulduğu yere göre- ilk kelimesini oluşturur: Üst yatay çizgi için alta iki nokta koyularak “Yâr”, sol dikey ve alt yatay çizgi için alta bir nokta koyularak “Bâr” ve sağ dikey çizgi için üste üç nokta koyularak “Sâr”.

Yar didükçe yüregüm baña hışm ider o yâr
Bâri aňsam baña bu cevri nedendür her bâr
Bâr-ı cevrin çekerem dîdede nem dil tölü nâr
Şâr olmaz varup ağıyâr-ıla hem-dem ola yâr (Muk11)

(v. 205a)

Ortada birbiriyle kesişen çizgiler "Ahmed Çelebi" ismini verir. Sağdan sola (sağ alt köşeden başlayarak) il iki harf "Aç" kelimesiyle üst yatay çizgideki dizeyi tamamlar. Aynı uçlardaki ikinci harfler "Hall" kelimesiyle sol dikey çizgideki ikinci dizeyi, sol uçlardaki ilk harfler üçüncü ve ikinci harfler de son dizeyi tamamlar.

Aç niğābın ḥusnūn-ı pāk-zāt
Ḥall ola tā kim bu sırr-ı müşkilāt
Mübtelā 'ışkuña cümle kāyināt
Dil-ile olmaz beyān uşbu şifāt (Muk13)

(v. 205a)

Dairenin ortasında bulunan “Mim” harfi tüm kelimelere ilk harf olarak bağlanır. “Men” kelimesinin olduğu kuyruktan sağa doğru dönerek beyit tamamlanır.

Men mest-i müdām-ı mey-i merdān-ı muğānem
Maḥbūb-ı merā muğbeçe meyḥāne-mekānem (Muk17)

“Ben meyhane şeyhinin dostlarının her daim ayak taşıyım. [O yüzden de] Bize sevgili muğbeçedir. Bizim yerimiz her daim meyhanedir.”

1.2.1.1.7.Müfredât

Divan'ın bu son kısmında 42 adet beyit vardır. Bunların son üçü muamma olup İbrahim (Müf40), Mustafa (Müf41) ve Cafer (Müf42) isimlerini gizleyen beyitlerdir.

1.2.1.1.8.Ferd

Divan'ın sonunda ferd olarak bir beyit bulunmaktadır.

1.2.2.İmla Özellikleri

Serâyî Divanı ta'lik hatla yazılmış bir metindir. Az sayıda kelimedede şairin hareke kullandığı bu metinde imla özellikleriyle ilgili belirtilmesi gereken en önemli unsur, veznin imlaya olan etkisidir. Bilindiği üzere Arapça ve Farsça kelimeler orijinal

şekilleriyle yazılırlar. Bu durumda, Arapça ve Farsça kelimelerin yazımında bir yanlışlık yoksa imla ilgili görülebilecek değişiklikler Türkçe kelimeler üzerindedir. Bahsedilen vezin etkisi de Türkçe kelimelerin vezne göre farklı şekillerde yazılmalarıdır. Bu konu hakkında Atabey Kılıç, “Aruz İmlası” terimini teklif ve kısaca şöyle tarif etmiştir: “Türkçe kelimelerin, bilhassa vokalleri bakımından, aruza yani aruz tef'ile ve kalıplarına, buradaki kapalılık açıklık esasına uyularak yazılmasıdır.” Kılıç, bu tarifi “kara” kelimesi üzerinden örneklendirerek, normal şartlarda iki açık (. .) heceden oluşan bu kelimenin aruzdaki tef'ilelerde bulunduğu yere göre açık-açık (. .), kapalı-açık (- .), açık-kapalı (. -) ve kapalı-kapalı (- -) olmak üzere dört farklı şekilde yazılabileceğini belirtmiştir. İşte bu imla özelliğinin göz önünde bulundurulmaması Türkçe pek çok kelimenin yanlış okunması sonucunu doğurmaktadır (Kılıç 2008). Söz gelimi Serâyî Divanı'nda rastladığımız (كالب) kelimesinin “gelüp” şeklinde okunması ancak veznin imlaya etkisini/aruz imlasını dikkate almakla mümkündür.

Vezne bağlı olarak tespit edilebilen başka bir özellik de Türkçe eklerin ses düzeniyle ilgilidir. Gerçi eklerin dudak uyumuna göre nasıl okunmasıyla ilgili daha öncelikli kaynaklar mevcuttur. Osmanlı devleti zamanında çeşitli sebeplerle Türkçeyi öğrenenlerin yazdığı transkripsiyon metinleri, eklerin seslendirilmesiyle ilgili önemli ipuçları sunan harekeli metinler, dönemdeki kalıplaşmış imlayı iyi bilmeyen müstensih veya müelliflerin yazdığı eserlerde telaffuz yansımalarının gözlenebilmesi ve metinlerdeki kafiyelerin barındırdığı ipuçları bunlardandır (Kartallıoğlu 2008). Bununla beraber Serâyî Divanı'nda aruz etkisiyle kimi eklerle ilgili okunuşlar belirlenebilmektedir. Dolayısıyla imla özelliklerinden bahsederken bir yandan da doğal olarak dönemin dil özelliklerine dair bilgiler de ortaya çıkmaktadır.

Yukarıda bahsedilenlerin dışında; harekelerin fonksiyonu, Farsça tamlamaların durumu, ulamaların imlada gösterilmesi ve ikili yazımlar Serâyî Divanı'nın imla özelliklerini¹ belirtirken sıralanabilir.

1.2.2.1.Ünlülerin Durumu²

E SESİ: Kelime başında ön ses olarak kimi yerlerde harekeli (َ). Orta seslerde ise, bazen harekelendirilmesi ve kapalı hece gereken yerlerde elif (ِ) ile

¹ *Divan*'ın imla özellikleri sıralanırken dönemin padişahı II.Bayezid Divanı'nın nüshasıyla (harekeli) ilgili imlaya dair bir çalışma gerek karşılaştırma gerekse plan olarak fayda sağlamıştır (bkz. Bayram 2008).

² Burada Türkçe ünlülerin yazımı ile ilgili temel kurallar anılmayacaktır. Ancak, şairin metinde harekeleme ile ilgili tercihleri belirtilecek aruz imlasının ortaya çıkarttığı yazım özellikleri gösterilecek ve kimi tutarsız durumlara değinilecektir.

yazılması söz konusudur: egüp (اَکْب) (. -), gelüp (کَلْب) (. -), gelüp (کَالْب) (- -), getür (کَاتْر) (- -). Seslenme edatı “ey” vezinde açık hece gereken yerlerden anlaşıldığı üzere (dönem metinlerinde olduğu gibi) “i” ile dir¹. Ayrıca “ben”, “sen” zamirlerinin çekime girmeleri durumunda ilk hecenin kapanması gerekiyorsa “i” sesi (ی) ile imla edildikleri görülmektedir: bini (بِنِي), sini (سِنِي), binümle (بِنْمَلَه).

Kelime ortasında, bazı eklerde, ince sıradan “e” sesi için yine vezin etkisiyle elif (ا) harfi yazılabilmektedir: gözlerüme (کَزَلارْمَه) (- - . -), görmedi (کورمادی) (- - -). Ancak, kapalı heceye denk gelmediği halde bu şekilde yazılan sese de rastlanmıştır: biçeli (بیچالی) (- . .).

Kelime sonlarında ekten önce de aynı etki görülebilmektedir: giceler (کجالر) (. - -). Ayrıca, sonunda “e” sesi veren alıntı kelimeler ek aldığıında, bu sesler çoğunlukla gösterilmemektedir: nîzen (نيزك), gonceni (غنجکی), benden (بندك). Bu sesin gösterildiği yerler de vardır: bendenüm (بنده کم), gamzeni (غمزه کی).

A SESİ: Ön seste kapalı hece için medli elif (ا), açık hece için elif ile (ا) yazılması olağandır: arasında (آرَه سنده) (- . - -), anunla (انكله) (. - -). Ancak kimi tutarsızlıklar gözlenmiştir: açıluban (اچلوبن) (- . - -).

Kelime ortasında kapalı hecelerde elif kullanılırken açık hecelerde “a” sesinin yazılmaması da söz konusudur: kılmağa (قلماغه) (- - .), bıragur (برغر) (. . -), yaraşur (یارشور) (- . -), ayag üzre (آيغ ازره) (- . - -), ayağuna (اياغوكه) (. - - .).

Kelime sonundaki “a” sesleri vezne göre yazılır: kara (قاره) (- .), kara (قارا) (. -).

I, İ SESLERİ: Ön seste açık hece gerektiğinde yalnızca elif (ا) ile bazen de harekelendirilerek (esre) yazılır: idüben (ادوبن) (. - -), idedük (اِدَة دُك) (. . -). Orta seste yine açık hece için yazılmaz veya harekeyle gösterilir: didi (ددی) (. -), bigi (بکی) (. -), (کِرْدِكْدَه) (- - .), virmedin (ورمدين) (- . -).

Kelime ortasında açık heceler için hareke kullanılır veya standart olarak kullanılan y harfi (ی) bulunmaz: salınup (صلنپ) (. . -), özini (اوزنی) (. . -).

Kelime sonlarına gelen eklerde (görülen geçmiş zaman üçüncü şahıs çekimi, belirtme hâl eki gibi) bu ses, açık heceler için, nadiren harekeyle gösterilir: oldı (اولد) (- .), vechi var (وجه وار) (- . -). Bazen de hiç gösterilmez. Şair buralarda harekenin varlığını düşünmeyi okuyucuya bırakıyor gibidir. Örneğin, dervişler methi için yazılan

¹ Konu i>e, e>i değişimi ile ilgilidir (bkz. Timurtaş 1977, 19-24). Metinde bu tür kelimeler “i” sesi ile yazılmıştır: di- (demek), gice (gece), ir- (ermek), iriş- (erişmek, yetişmek), irür- (eriştirmek), işik (eşik), vir- (vermek) gibi.

şiiirde (M3) rediften önceki tüm kelimeler böyledir. Ancak, tutarsız örnekler de vardır: yaşımı (ياشمی) (- . .). Belirtme hâl eki için güzel he (°) ile biten kimi Arapça-Farsça kelimelerde hemze¹ (ء) de kullanılmaktadır: gonce(y)i, Ka'be(y)i, bülbüle(y)i şebâne(y)i, jâle(y)i gibi.

O, Ö, U, Ü SESLERİ: Ön, orta seste ve son hecede açık hece için hareke kullanımı vardır: ölen (أَلَن) (. -), tutar (طُتَّر) (. -), idedük (إِدَّةُ دُك) (. . -). Kelime ortasında gösterilmemesine (Farsça gül redifinin etkisiyle) rastlanmıştır: gülerse (كَلْرَسَه). Gönül (كَكُولَه) (. -) kelimesinin yazımı da kapalı hecenin etkisini örneklemektedir.

1.2.2.2.Ekler

Eklerle ilgili durumu imlaya yansıdığı kadarıyla iki düzeyde değerlendirmek mümkündür. Bunlardan ilki dil uyumudur (incelik-kalınlık uyumu). Metnin yazıldığı dönemin dil özelliği olarak dil uyumu büyük oranda sağlanmaktadır. Hatta bugün uyumdan kaçan -ki aidiyet ekinin bile uyuma girdiği örnek *Divan*'da mevcuttur: boynumuzdaki (بُوَيْنْمُزْدَاغِي). Ancak, uyumdan kaçan örnekler de görülmüştür: hurremlığın (خَرْمُ لَغْن), sâfilık (صَافِي لُق), uzandüğüm (اَوْزَنْدُكُم). Alıntı kelimelere de gelebilen bu örnekler devrin genel özelliğini yansıtmamakla birlikte yanlış yazım yahut görmezlikten gelinecek sapmalar değil Batı Türkçesinin fonetik gelişme sürecine ve ağızlar şeklinde çeşitlenmesine tanıklık eden şahitler olarak değerlendirilmelidir (Duman 2004, 56). İkincisi ise dudak uyumudur (düzlük-yuvarlaklık uyumu). Bu uyum EAT döneminde, daha önceki yüzyıllarda olduğu gibi, tamamiyle kurallaşmamıştır. Özellikle birçok kelime ve ekte ünlülerin -EAT döneminin en önemli fonetik özelliklerinden biri olarak- yuvarlaklaşması söz konusudur (Timurtaş 1977, 26-27). Timurtaş, ilgili eserinde, yuvarlaklaşmayı kelime² ve ek düzeyinde (düz vokal taşıyan eklerle birlikte) sebepleriyle tasnif etmiştir. Dolayısıyla burada *Divan*'daki tüm ekler değil ancak aruz vezni veya harekeler yoluyla (imlaya yansıdığı kadarıyla) özellikleri ortaya çıkan eklerden örnekler verilecektir.

İdüben (اِدُوْبِن) (. - -). -uban, -üben: Zarf-fiil eki. -up, -üp şekilleriyle birlikte vokali yuvarlak ek olduğundan imlaya bu şekilde yansımıştır. Ancak, metinde -iben şeklinde harekelendirilmiş istisnai bir örnek dikkat çekmiştir: siliben (سَلِيْبِن) (. . -).

¹ zâyil, sâyil, kâyinât, halâyık, dâyim, kâyil, mâyil gibi kelimelerde “hemze” yerine “y” harfinin tercih edildiği bazen de â'ine, sâ'il şeklinde hemzeli şekillerin kullanıldığını da ekleyelim.

² Kelimelerdeki yuvarlaklaşmaya Serâyî Divanı'ndan örnekler: kapu, karşı, kendü, ayru, tolu, incü, berü, girü, sayru, yukaru...

Uçduğun-çün (اچدوغچون) (- . -). -duk, -dük: Sıfat-fiil eki. Ekin yuvarlak vokalli olduğu vezin sebebiyle gözlenmektedir.

Gelür (کلور) (. -). -ur, -ür: Geniş zaman eki. Kökün vokaline uyduğu örnekler de görülen bu ek çoğunlukla yuvarlak şekillidir.

Bitürür (بیتورر) (- - -). -ur, -ür: Fiilden fiil yapım eki. Vokali yuvarlak olan eklerden.

Dilümi (دلومی) (. -), hazretüni (حضرتوکی) (- . -), hâtırumıza (خاطرومه) (- . -), bülbülünüz (بلبلوکز) (- . -). -un, -ün; -unuz, -ünüz ve -um, -üm, -umuz, -ümüz: 1 ve 2. şahıs iyelik ekleri. Eski Türkçede vokali köke tabi olan bu ekler EAT döneminde yuvarlaklaşmıştır.

Olmış-iken¹ (اولمیشکن) (- . -). -mış, -miş, -muş, -mü: Öğrenilen geçmiş zaman eki. Günümüzde kök vokaline bağlı olan bu ekin dudak uyumu dışında olduğu imladan anlaşılıyor.

Bilimez (بلیمز) (. -), yazamaz (یزه مز) (. -). İktidarî fiilin olumsuzu olan bu iki örnekte dudak uyumu söz konusudur.

Veriserdür (وریسردر) (. - -), olacakdur (اولجقدر) (. . -). -isar, -iser; -acak, -ecek: gelecek zaman ekleri. "EAT'nin son dönemlerine kadar işlek bir sıfat-fiil olarak takip edebildiğimiz bu ek \-AcAk\, 15. yüzyıldan itibaren gelecek zamanı çekimlemekte de kullanılmaya başlanmıştır" (Gülsevin 2011, 103). *Divan*'da, görüldüğü gibi, iki şekil de vardır.

Kılıcak (قیلیجق) (- - -). -ıcak, -icek: Zarf-fiil eki.

Düzinüp (دوزینب) (. - -). -n: Dönüşlülük eki. Vezinden yardımcı ses tespit edilmektedir.

1.2.2.3.Farsça Tamlamalar

Farsça tamlamaların gösterimi ile ilgili metinde tutarsız durumlarla karşılaşmaktadır. Ünsüzle biten kelimelerin tamlama oluşturduğunu belli etmek için şair bazen hareke kullanır. Bazen de bu kelimelerin sonuna y (ی) harfi koyar. Aruz imlasının etkisiyle bu durumun ilgisi kurulamamıştır. Yani kapalı heceler için y (ی) harfinin kullanılması, açık heceler için ise kesre kullanılması gibi tutarlı olması beklenebilecek bir durum yoktur. Bazı örneklerde 'atıf vavı'nın da izafet kesresi

¹ Buradan itibaren yuvarlaklaşma dışında kalan örneklerden birkaçı verilecektir.

yerine kullanıldığı görülmüştür. Ünlü ile biten kelimelerde ise büyük bir çoğunlukla tutarlı bir yazım söz konusudur. A ve e sesleri ile biten birkaç kelimeye hemze konulmamasının unutulduğu düşünülebilir. Aşağıda tutarsız durumlar birer örnek ile gösterilmiştir.

Devrân-ı tâcdâr (دورانِ تاجدار) (- . - . -): Açık hece hareke ile verilmiş.

Bend-i cihân (بندِ جهان) (- . - . -): Kapalı hece hareke ile verilmiş.

Çeşm-i ser-hoş (چشمی سر خوش) (- . - . -): Açık hece y ile yazılmış.

Beyt-i murassa'ı (بیتهی مرصعی) (- . - . - . -): Kapalı hece y ile yazılmış.

Kand-i mükerrer (کند و مکرر). İzafet kesresi niyetiyle 'atıf vav'ı koyulmuş.

1.2.2.4.Harekeler

Harekelerin yukarıda bahsedildiği üzere çeşitli ekler yerine kullanılması, tamlamalarda izafet kesresini göstermesi, bazı kelimelerde açık heceler için ünlüler yerine yazılması gibi fonksiyonları vardır. Bunlara, veznin gerektirdiği yerlerde şedde kullanımını eklemek gerekir. Ancak *Divan* boyunca görülen en dikkat çekici özellik şairin karıştırılabileceğini düşündüğü kelimeleri harekelemesidir. Bu iki duruma birer örnek vermek gerekirse, vezin için her iki dize başında şedde kullandığı bir beyit şöyledir:

Ḥadd-i rengīnūñle cānā bulalı zīver çemen

Ḥaṭṭ-ı müşgīnūñe 'anber bendedür çāker çemen (M6/19)

Yazılışları aynı okunuşları ve anlamları farklı olan kelimelerin (homograf) karışmaması için *Divan*'da birçok kez rastlanan örneklerden biri de aşağıdadır:

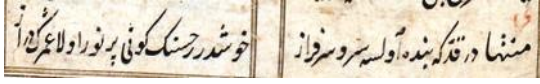
İy Şerayī dürc-i cān içinde derc it dūr bigi

Sözleri nazmın ki yārūñ la'l ü mercāndan ṭamar (G56/7)

1.2.2.5.Ulamalar

Divan'da, vezin gereği, ünlüden ünlüye yapılan ulamaların neredeyse tamamı imlada belirtilmiştir. Ancak ulama yapıldığı halde gösterilmeyen durumlara da rastlanmıştır. Ünsüzden ünlüye yapılan ulamaların doğal olarak çoğu işaretlenmezken kimi de gerek olmadığı halde imlaya yansımıştır. Vezin gereği yapılan bir ulama:

(v. 50a)

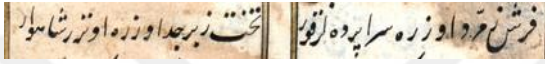
fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Müntehādur addüñe bende_olsa serv-i ser-firāz

Hoş durur üsñüñ günü pür-nür ola 'ömrüñ dırāz

Vezin gerektirdiği halde işaretlenmemiş ulama örneği:

(v. 12a)

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

Ferş-i zümürüd üzre serā-perdeler urup

Taht-ı zeberced üzre_oturur şāhvār gül

Ünsüzden ünlüye okuyucu tarafından yapılabilecek bir ulamanın gösterilmesi (kalın dizilen kelimeler):

(v. 123b)

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

Şu adde ağlamışam aşları firāı-yıla

Ki **baħr acıdı** görüben göyüñdi_özi semegüñ

1.2.2.6. İkilili Yazımlar

İmla ile ilgili son olarak, aynı kelime ve terkiplerin iki farklı şekilde yazıldığı bazı örnekler aşağıda belirtilmiştir.

Okumak fiili: Okı (اوقى) / okudı (اوقودى); Târ u mâr (تار و مار) / târmâr (تارمار); Hâk-pây (خاکپای) / Hâk-i pây (خاک پای); Neşv ü nemâ (نشو و نما) / (نشو نما); Sakal (سقل) / (صقل).

2.EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Şairlerin edebî kişiliklerinin değerlendirilmesinde devirlerinin bir nevi eleştirmenleri konumunda olan tezkire yazarlarının görüşleri önemli bir dayanak noktasıdır. Tezkireler, bilindiği üzere; şairin doğumu, ölümü, eğitimi, mesleği vb. biyografik bilgileri vermekle beraber dili, üslubu, etkilendiği veya etkilediği şairler, özetle şairliği hakkında da görüş bildirirler. Dolayısıyla bir şairin edebî kişiliğinden bahseden çalışmaların hemen tamamı tezkirelerin şair hakkındaki yorumlarını doğal olarak referans göstermekte veya doğrudan şair hakkında söylenenleri alıntılanmaktadır. Edebî kişiliğin belirlenmesinde bir başka düzey de şairin kendisinin şiir veya şair hakkındaki görüşleridir ki bunlar ya dibacelerde ya da ilgili eserin/eserlerin arasına serpiştirilmiş beyitlerde bulunmaktadır.

Serâyî ile ilgili olarak tezkirelerde kayıt yoktur (bkz. Hayatı). Divanının baş tarafı eksik olduğundan dibace yazıp yazmadığı da bilinmemektedir. Bu durumda eldeki tek hareket noktası *Divan*'ın kendisidir. Dolayısıyla, bu bölümde Serâyî'nin şiiri/şairliğine dair beyitleri, dil ve üslup özellikleri, dönem şairleriyle olan benzerlikleri eserinden elde edilen verilerle belirtilecektir.

2.1.Serâyî'nin Şiirine ve Şairliğine Dair Beyitleri

Şairin burada ele alınacak beyitlerini belli açılardan tasnif etmek mümkündür. Bunlardan ilki sözün/şiirin tanımlanması ile ilgilidir. Gelenekte hemen her şairin yaptığı üzere şiirin/nazmın cevhere benzetilmesi Serâyî için de söz konusudur:

Gülşende medh-i haddün okırken Şerâyî'nün
Nazm-ı cevâhirine kılar dür nişâr gül (M17/40)

Şairin sözleri cevher/inci olunca övdüğü kişiye verebileceği hediye de doğal olarak şiirleri olacaktır:

Deryâ-dilâ Şerâyî'ye luğf eyle kılar nazar
Vaşfuñda oldu sözleri çün dürr-i şâhvâr (M16/49)

Her kişi bir hediye virür tapuña veli
Bu nazm-ı cevheriyle du‘ā kıldı yādgār (M16/50)

Sözün niteliği ile ilgili olarak değerdendirilebilecek bir başka unsur ise şaire Allah tarafından ilham edilmiş olmasıdır:

Bu řerāyi nice rengin diye-di vaşf-ı ruhin
Cānib-i Hağ'dan eger şalbine ilhām olmasa (G59/5)

Gelenekte güzel söz ve şiir “sihr-i helal” olarak nitelenir. şair ancak bu sihirli sözlerle sevgiliyi etkileyebilir:

řerāyi sen mehi nazmıyla eylese teşhīr
‘Aceb mi sözünü sihr-i helāle beñztdüm (G238/7)
Vaşf-ı hüsünüde řerāyi'nün görenler şi‘rini
Sen perī teşhīrine dirler ne hoş efsün ider (G63/5)
Gül yüzi vaşfında dāyim nazm-ıla sihr eyleyem
Ol sebebden meyl ide[r] her lāle-ruğ eş‘āruma (G347/3)

şairin şiirine dair söylediklerinin belli bir kısmı ise şiirin işlevi ile ilgilidir. Bunlardan ilki şairin içinde bulunduğu durumu muhatabına iletmede şiirin bir “tercemān” olmasıdır:

Hāl-i dil-süzün řerāyi'nün tapuña serverā
Tercemān olup revān bu şi‘r-i ğarrā añdurur (G66/5)
Derd-i derün-ı hālını saña řerāyi'nün
Kim dirdi olmasa arada tercemān şalem (G252/5)
Nice kılmayam dil ü cāndan heves eş‘āra ben
Kim sebebdür hālümü ‘arz itmege dildāra ben (G288/1)

şiirin bir başka fonksiyonu ise kalıcı olmasıdır. şair, dünyanın geçiciliği karşısında sevgilinin güzelliğini, geçip gitmeden, şiir sayesinde kayıt altına almaktadır:

Bākī kıalmaz bu cihān gördi řerāyi yārūñ
Vaşf-ı hüsünü kıamu yazdı vü defterde şodı (G422/7)

Şairin kimi beyitlerinden beğendiği/etkilendiği şairlere dair bilgiler de edinilmektedir. Aşağıdaki kasidede Hz. Peygamber zamanında yaşamış meşhur şair Hassan ve kasideleriyle ünlü meşhur İran şairi Selman fahriye beyitleri münasebetiyle anılmıştır:

Hüsn-i luṭfıyla Şerâyî ṭapuñı medḥ ideli
Gösterür şīvede eş'arını Ḥassân-şekil (M12/55)

Gerçi āsân degül ögmek kişi kendüyi velī
Oldı medḥüñde bugün nazmı-la Selmân-şekil (M12/57)

Aşağıdaki gazelde Fars ve Türk edebiyatlarında birçok şaire örnek olmuş Nizamî, aşk ve tasavvufa dair gazellerdeki seçkin yeriyle Kemâl-i Hucendî, Türk edebiyatındaki etkisi yüzyıllara yayılmış Hâfız-ı Şîrâzî ve yine gazel sahasında büyük başarı göstermiş Hâcû-yı Kirmânî, Serâyî'nin (şiiirini överken) andığı şairlerdendir:

Ger göre nazmın Şerâyî'nüñ Nizâmî vü Kemâl
Vaşf-ı ḥüsnüñde_eydeler bu Ḥâfız u Ḥ'âcû mıdur (G65/11)

Mevlana'yı da derinden etkileyen aşkın ve cezbenin sembol ismi Şems-i Tebrizî de Serâyî'nin şiiirinde yer bulmuştur:

Kemâle_irsün diyü nazm-ı Şerâyî
Kılur himmet revân-ı Şems ü Ḥ'âcû (G326/9)

Şairin yaşadığı dönemde gayet canlı olan Orta Asya-Anadolu kültürel ilişkilerine (bkz. Giriş) örnek olabilecek bir beyit aşağıdadır:

Kemâl-i nazma sa'y eyle Şerâyî
Ki tā şî'rüñ ire mülk-i Ḥucend'e (G338/9)

Türk edebiyatına etki eden şairlerden Sa'dî meşhur eseri *Gülistan* ile, Serâyî'nin şiiiri/şairliğine dair görüşünü yansıtan bir beyitte geçmektedir:

Büstân-ı ruḥı vaşfında Şerâyî süḥanı
Lâ-cerem taze olur Sa'dî Gülistân'ı bigi (G432/8)

Son olarak, Serâyî'nin bazı beyitlerinden, geleneğin çizmiş olduğu çerçeve de göz önünde bulundurularak, döneminde beğenilen veya beğenilme ve okunma beklentisi olan bir şair olduğuna dair ipuçlarının varlığı aşağıda görülmektedir:

Leblerüñ vaşf ideli oldı müferrih şî'rüm
Her kim okırsa olur gonce bigi cânı feraḥ (G39/10)

Vaşf-ı ruḥ-ı ḥūbuñda işiden ḡazelüm dir
Bu vech-ile zībā ter ü rengin ḡazel olmaz (G172/3)

Nice rengin dimeyem lāle ruḥuñ medḥini çün
Gül bigi ḥurrem olur her ki okırsa ḡazelüm (275/4)

2.2.Dil Özellikleri

Serâyî Divanı dil özellikleri bakımından incelendiğinde, giriş bölümünde genel çerçevesi çizilmiş olan EAT döneminden Klasik Osmanlı Türkçesine geçiş dönemi (bkz. Giriş) özelliklerini tespit etmek mümkündür. Bunlardan imlaya yansıyanlar (bazı fonetik özellikler ve veznin de etkisiyle tespit edilebilen eklerden örnekler gibi) ilgili bölümde belirtilmişti (bkz. İmla Özellikleri). Bunlara ilaveten ek düşmeleri veya eklerin değişebilen fonksiyonları, çeşitli cümle yapıları, tamlamalar ve birleşik sıfatların kullanımı gibi unsurlar şairin *Divan*'da sıklıkla rastlanan dil özellikleri olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca, bazı arkaik kelimelerin varlığı, konuşma dilinden gelen unsurların kullanılması, alıntı kelimelerle de olsa Türkçe yapılı tamlamalar ve birleşik sıfatların tercih edilmesi şairin Türkçeden yana olan tavrı olarak da değerlendirilebilir. Şairin diline dair tüm bu hususiyetler aşağıda örneklendirilmiştir.

Hâl eklerinin düşmesi, aslında eklerin çeşitli fonksiyonlarda kullanılabilmesi ile ilgilidir. EAT dönemi metinlerinin incelenmesiyle oluşturulan eklerle ilgili bir çalışmada hâl eklerinin eksiz veya birbirinin yerine kullanımları gösterilmiştir (Gülsevin 2011). Bu açıdan, şairin dönem dili özellikleri taşıdığını gösteren çeşitli örnekler göstermek mümkündür.

Bulunma hâl eki¹:

‘Ārifāna kıl temāşā iy aḥi gel bāḡ için[de]
Hem-demüñ olsun yanuñca bir nigār-ı nāzenin (M4/VI/5)

¹ Düşen/farklı fonksiyonlarda kullanılan ekler köşeli paranteze alınmıştır. Bunlar metinde yer almamaktadır.

EAT devresinde iyelik eki almış isimlerin belirtme hâl eklerini almaksızın belirli nesne oldukları görülür (Gülsevin 2011, 34):

Her kaçan kim ‘azm-i seyr-i serv-i bustān eyleseñ
Yollaruñ[1] sayıl bigi iy şeh gelüp tutar çemen (M6/42)

Yönelme hâl eki:

Bir dem bu bülbül-i dil-i pür-zāruñ[a] eyle raḥm
Ḥāline görse raḥm ide anuñ hezār gül (M7/41)

Tamlamalarda da dönem metinlerinde sıkça rastlanan ek düşmeleri mevcuttur. Bazen ilk isim genitif eki almadığı halde izafet tayinli bir mana taşımaktadır. Aruz vezni dolayısıyla ekin düşürülmesinden dolayı ortaya çıkan bu şekil “eksiz tayinli izafet” olarak kabul edilmelidir (Timurtaş 1977, 67):

Cānān[ın] lebi[nin] ḥadīşini iy dil mükerrer it
Ṭūṭī-i cān mezākını pür şehd ü şekker it(G33/1)

Vokalle biten bir kelimededen sonra vokalle başlayan bir kelime veya ek geldiği zaman vokallerden birinin düşerek iki kelimenin birleşmesiyle ve vezin etkisiyle ortaya çıkan geçici düşmeler (Timurtaş 1977, 42) de -imlada görülmekle birlikte- en azından telaffuz açısından bu tür örneklerden sayılabilir¹. *Divan*’da bunlara çokça rastlanmaktadır.

Yönelme hâl eki:

Ne serversin ki olupdur tapuñuñ bendesi şehir
Ne gül-rusun ki çākerdür sañ'iy gönce-dehān lāle (M8/23)

Vasıta hâl eki:

Göz ider bir ayağ üzre turup rāhuñ dehān açup
Görem diyü yüzüñ yüz **luṭf-ıl**'iy şāh-ı cihān lāle (M8/26)

Eklerde düşme olarak görülebilecek yukarıdaki örneklere ilaveten metinde var olup farklı işlevlerde kullanılan ekler de mevcuttur. Örneğin, yönelme hâl eki fonksiyonunda kullanılan belirtme hâl eki²:

¹ Bu örnekler kalın dizilmiştir.

² Bu ekler altı çizili dizilmiştir.

Hālūmi görse kamu halk-ı cihān yana benī (T21/V)

Bulunma hâl eki fonksiyonunda kullanılan yönelme hâl eki:

Öldürmege Şerâyî'yi çeşmi karar idüp

Turmaz karâra öldürür âh intizâr-ıla (G398/5)

EAT dönemi metinlerinde kullanılan edatların hemen hepsi Serâyî Divanı'nda da mevcuttur. Faruk Kadri Timurtaş, 15. yüzyılın ilk yarısında yetişmiş şairlerin eserlerinden hareketle ortaya koyduğu eserinde bu edatları ayrıntılı şekilde tasnif etmiştir (Timurtaş 1977, 99-109). Bunlardan özellikle kelimeleri, kelime gruplarını ve cümleleri birbirine bağlayan “bağlama edatları” şiir cümlelerinin oluşumuna da yön vermektedir. Şart, sebep, benzerlik gibi anlam ilgileriyle oluşan bu çeşitli cümle yapılarına aşağıda birer örnek -*Divan*'da oldukça sık rastlanılardan- verilecektir.

Qara toprakça olmazdı cihānda kıymet ü kadri

Eger kesb itmese la'līn lebüñden reng ü fer yâķüt (G24/3)

'Arza kıl yāre Şerâyî ruķ-ı zerdüñle yaşuñ

Hâtırı **çünkü** anuñ sīm-ile zerden açılır (G94/7)

'İzāruñ üzre saçuñdan ki sāye düşmişdür

Şanasın ebr-i mu'anberdür aya düşmişdür (G92/1)

Cümle bağlayıcılar “ki” ve “kim” ile oluşturulan birçok cümle de yukarıdaki gibi çeşitli anlam ilgileri kurmaktadır.

Göz yaş-ı-la yüz sürdüğümüz kapuña oldur

Gūya ki der-i Ka'be'ye ferrāşlaruz biz (G162/5)

Mescid-i hüsnüñde kaçuñ tākına iy mäh-rū

Secde kılduğum **budur kim** cān u dil mihrābıdur (G109/2)

Ne şeh **kim** āstānuña gelüben olmadı bende

Aña dār-ı sa'adetden cihānda fetḥ-i bāb olmaz (G153/4)

Metinde çokça geçen Farsça “atıf vavı”nın Türkçe kelimeler ve cümleler arasında geçmesi dönem dili özelliği olarak dikkat çekmektedir¹.

Ḳabūl it **az u çok** cān virdüğümüz
Yoluña elde gayrı varumuz yok (G199/4)

Dir lebleri kim buse virem saña Şerâyî
İnanma ne mümkindür **ü** kaçan olacağdur (G61/7)

Cümlelerle ilgili son olarak, zaman partisip ve gerundiumları ile kurulanları² da belirtmek gerekir.

Ḳāmetüñ üzre **gören dir** ḥüsnüñi iy meh-cebîn
Āftābı götürüp hoş seyr ider serv-i bülend (G43/2)
‘Aks-i lebüñi yaşlu gözüm içre **dir gören**
Bu baħr içinde gör nice mercān bitüp durur (G73/4)
Ṭolaşdı zülfüñe dil **görelî** zenaḥdānuñ
Gözine beñzer anuñ āh bend ü çeh görünür (G85/3)

Serâyî Divanı’nda Farsça yapılı tamlamalar, alıntı unsurlarla kurulmuş belirtili veya belirtisiz³ Türkçe yapılı tamlamalar bir arada bulunmaktadır. Yukarıda bunlara ilave olarak “eksiz tayinli izafet” de örneklenmiştir. Ancak, şairin alıntı unsurlar da kullansa bunları Türkçe söz dizimi mantığının etkisi içinde ifade ettiği görülmektedir:

Ġamzeñüñ nāveki peykānları iy kaşı kemān
Sīnemi deldi revān cāna geçer döne döne (G383/5)

Beyitte “gamze”, “nāvek” ve “peykān” kelimeleriyle Türkçe yapılı tamlama kurulmuş daha sonra da âdeta halk şiirinden alınmış “iy kaşı keman” hitabıyla gayet doğal bir Türkçe söyleyiş yakalanmıştır.

Divan’da tıpkı tamlamalarda olduğu gibi birleşik sıfatlarda da alıntı unsurlar Türkçe yapıyla ifade edilebilmektedir:

¹ Ali Nihat Tarlan, 16. yüzyıla gelene kadar bu tür kullanımların çokça görüldüğünü ve bunların 14 ve 15. yüzyıllarda bir hata olarak kabul edilmediğini belirtiyor (Tarlan 2004, 213).

² Metinde bütün fiilimsilerle kurulan cümlelere -doğal olarak- örnek vardır. Ancak, “gör- fiilinden türetilen fiilimsiler ve di- fiilinin çekimlenmesiyle oluşan yüklem” şeklinde belirtilebilecek yapıyla kurulan cümlelerin sayısı oldukça fazladır.

³ “devrânun rûyı”, “lebün kandi”, “dil murgı”... vb.

Rûz u şeb bülbül bigi feryâd u efgân itmeden

Sen semen-sîmâ dehânı gonce gül-rûdur murâd (G41/6)

Türkçede birinci unsuru çoğu zaman iyelik eki almış bir kelime, ikinci unsuru sıfat işlevinde olan kelime grubuna “isnat grubu”¹ denir ve bu yapı Arapça ve Farsça yapılı birleşik sıfatları karşılar (Develi 2001, 141). Yukarıdaki beyitte “semen-sîmâ” ve gül-rû” birleşik sıfatlarının yanında “dehânı gonce”, bahsi geçen Türkçe söz dizimindeki isnat grubunun Farsça kelimelerle oluşturulmasıdır.

Şair kimi zaman bu yapıya giren kelimelerden birini Türkçe kullanmaktadır:

İy lebi çeşme-i Kevşer yüzi cennet özi hür

Dîde-i cāna ruhuñ nür durur kalbe sürür (G111/1)

EAT döneminden Klasik Osmanlı Türkçesine geçiş dönemi dil özellikleri için belki de en dikkat çekici örneklerden biri aşağıdaki beyittir. Birinci dizede alıntı unsurların Türkçeye isnat grubu oluşturması, ikinci dizede ise yalnızca Farsça yapılı birleşik sıfatlar söz konusudur. Bu durum şairin her iki yapıyı aynı beyitte kullandığını göstermektedir:

Lebi gonce gözi şūh u özi şeng

Semen-sîmâ sehî-ğad gül-ğabā-pūş (G177/2)

Şairin yaşadığı dönemin dil özelliklerine uygun olarak *Divan*'da bazı arkaik kelimeler de kullanılmıştır. Ancak bunların tespiti ve değerlendirilmesi konusunda arkaizm teriminin sınırlarını çizmek bir problem olarak karşımızdadır. Arkaizm, Türkçe Sözlük'te, 1) konuşulan ve yazılan dilde kullanımdan düşmüş olan eski söz veya deyim; 2) kullanıldığı çağdan daha eski bir çağdan kalma bir biçimin, bir yapının özelliği olarak tanımlanmaktadır. İkinci tanıma ölçüt olarak 15. yüzyıl alındığında, Serâyî Divanı'nda rastlanan Eski Türkçeden beri var olan kelime ve eklerin şairin yaşadığı dönem için arkaik olarak kabul edilip edilemeyeceği tartışılabilir. Örneğin 1. şahıs emir eki \-AyIn\ Eski Türkçeden beri var olan eklerdendir ve ekin \-AyIm\ şeklini alması 17. yüzyıldan itibaren gerçekleşmiştir (Kartallıoğlu 2011, 489). Konuyla ilgili yapılan bazı çalışmalarda ise arkaik yapılar ölçüt olarak -yukarıdaki tanımlarda bahsi geçen “eski” vurgusunun sübjektifliğinden kurtulabilmek için- ölçünlü dil, hatta Türkçe Sözlükte yer alan maddeler kabul edilmiştir (Özdemir 2012; Mert 2015). Bu daha çok birinci tanımın çizdiği çerçeveye

¹ “canı tez (adam)”, “sütü bozuk (herif) vb.

yakın bir yaklaşımdır. Böyle bir anlayışla arkaik ek ve kelimeleri örneklersek *Divan*'ın büyük bir kısmını buraya aktarmak gerekir. Ancak, buradaki amaç, arkaik yapıların tarihsel durumunu tespitten ziyade, şairin dönemi ile ilgili olarak metnindeki dil özelliklerini belirtmektir. Dolayısıyla bugün için arkaik olarak nitelenebilecek ancak şairin yaşadığı dönemin şiir dilinde kullanımda olan sözcüklere birkaç örnek verilecektir¹.

Fırāk-ı la‘l-i dūr-bāruñ ğamıyla eşk-i hūnīnüm
Ne yire **ṭamdısa**² oldu kamu rengīn ü ter yāķūt (G25/11)

Lāleveş **göynüklü**³ hālin dillerūñ şerḥ idüben
Levḥ-i gül-berg üzre yazar kākül-i müşğīn-i dost (G27/7)

Ķılma seng-i cevr-ile dil şīşesin cānā şikest
Kim bilürsin **şımsa**⁴ kimse eylemez anı dūrüst (G29/4)

Kāfir gözüñ elinde ne mü‘min ki_ola şehīd
Ķabrine hūnı-yıla melek anı **yur**⁵ ḳor (G69/5)

Çeşmūñ öldürse eger hışm-ıla bir demde hezār
Dirgürürsin⁶ yine iy la‘li Mesīḥā beni sen (G284/4)

Dil özellikleri ile ilgili son olarak konuşma dilinden gelen unsurlarla (soru, hitap, tekrarlar...) yerel bir söyleyiş yansıtan beyitlerden bahsedilebilir:

Yā Rab ne yire gitdi belürmez nişānı hīç
Ya kim vire ḥaber ‘acabā anı ḳandadur (T4/VI/11)

Şairin yazdığı mersiyelerin birinden alınan yukarıdaki beyit, bütün içtenliğiyle âdeta bugün söylenmiş gibidir.

¹ Daha fazlası için bkz. M6/27 (düzet-), T5/II (ayruk), T21/IV (eyit-), G49/5 (emsem), G266/8 (irgür-), G336/7 (döy-), G412/6 (suvar-) G415/4 (öküş)...

² Tammak: Damlamak, damla damla akmak (Dilçin 1983, 201).

³ Göynüklü: Gönül yakıcı, acıklı, yanık, etkili (Dilçin 1983, 99).

⁴ Sımak: Kırmak (Dilçin 1983, 186).

⁵ Yumak: Yıkamak (Dilçin 1983, 252).

⁶ Dirgürmek: Diriltmek, ihya etmek (Dilçin 1983, 69).

Karşılıklı konuşma biçiminde (mürâcaa) yazılan bir bent:

Didi yüz luṭf-ıla dil-ber kim gül-i ḥandānuḥam
Didüm iy ḡonce-dehen ben bülbül-i nālānuḥam
Didi vir cān u cihānuḥı baña cānānuḥam
Didüm al itme al iy ṣeh bende-i fermānuḥam
Hey begüm vallāhi billāhi ḡuluḥ ḡurbānuḥam (T14/l)

Aşağıdaki beyitte, tekrarlar vasıtasıyla yine günlük dilden yansımalar görülebilir:

Tiḡ-ı firḡat bu Ṣerāyī'yi helāk itdi helāk
Dimedüḥ ḡayf u dirīḡ āh aña oldı aña (G8/7)

2.3.Üslup Özellikleri

2.3.1.Ahenk

Ahenk, üslubun bir niteliḡi olarak Şiir ve nesirde kelime ve cümlelerin ādetā bir musiki tesiri yapacak Şekilde art arda getirilmesi ile saḡlanan uyum (Yetiş 1998, 516) olarak tanımlanır. Bazı söz ve söz gruplarının tekrarından doḡan ahenk, anlamla bütünlēŐtiḡinde poetik bir fonksiyon icra eder ve meramın etkili bir biçimde sunulmasını saḡlar (Macit 2005, 12). Serāyī Divanı'nın hemen her beytinde aliterasyon ve asonanslar, söz tekrarları, ikilemeler ve paralelizm gibi ahengi saḡlayan unsurlar bulunmakta, bunlar sesi ve/veya anlamı vurgulamaktadır. Ayrıca cinas, iştikak, aks, iade, kalb gibi lafzī sanatlar da sözün ahengini arttırıcı iŐlevlerle Şiirlerde yer alır.¹ Bütün bunlara çeşitli nazım Şekillerinin yarattıḡı müzikal etkiyi de ilave etmek gerekir. Gazelerde redd-i matlalar², tercī-i bendlerde vasıta beyitleri ve musammatlardaki mütekerrir mısralar belirgin bir ahenk yaratırlar.

Ḥüsn-ile iy Őāh-ı 'ālem yoḡ nazīrūḥ ḡübsın
Saña çāker olsa n'ola mihr ü meh maḡbūbsın
YaraŐur ḡunc-ıla kılsaḥ 'iŐveler merḡūbsın
Nāzenīnler defterinde böyle sen mektūbsın
Ḥübsın maḡbūbsın merḡūbsın maṭlūbsın (T11-l)

¹ Bunlar için bkz. Edebī Sanatlar.

² Şair 24 gazelinde redd-i matla yapmıştır: 11, 79, 88, 107, 159, 188, 199, 210, 227, 242, 258, 264, 265, 274, 281, 295, 296, 302, 343, 347, 387, 416, 452 ve 479. gazeller.

İlk bendi verilen bu muhammeste dize sonlarındaki kelimeler mütekerrir mısra da tekrar edilmiş böylelikle bu mısranın kendi başına sağladığı ahenk daha da etkili kılınmıştır. Tekrarlanan bu kelimelerdeki medler de veznin ahengi sağlayan ritmik unsur olarak kullanımını örnekler. Aşağıdaki beyitte ise tekrarlanan kelimeler -basit bir tekrardan öte- anlamla da ilişkilidir.

‘Arz iderlerse baña ger bāğ-ı dār-ı ‘ālemi
Olur iy dil-ber çapuñsuz bāğ bāğ u dār dār (G103/3)

Aşağıdaki örneklerle de destekleneceği üzere, Serâyî'nin şiirlerinde ahengin bir üslup özelliği olarak önemli bir yer tuttuğu söylenebilir.

2.3.1.1.Ses Tekrarları

Şiirde bir mısra içinde veya art arda gelen mısralar arasında aynı ünsüzlerin tekrarlanmasına “aliterasyon” denir. Ünlüler tekrarlandığında ise “asonans” meydana gelir (Kocakaplan 2002, 22). Böylece oluşan ses tekrarları şiirde ahengi sağlayan unsurlardandır. Aşağıdaki beyitte d sesleriyle aliterasyon yapılmıştır.

Düşeli dil dūr derdā sen yüzi meh-tābdan
Geçdi āh u nālem iy cān zārī-i dūlābdan (G308/1)

Şair, aşağıdaki matla beytinde kafiye ve redifin kazandırdığı ses zenginliğine aynı görevdeki kelimeleri de (“āvāre”, “āşüfte”, “şürîde” ve “bî-çāre”) kullanarak katkı sağlamıştır. Asonans yalnızca kelime sonlarındaki “e” sesleriyle değil “â” ve “ü” sesleriyle de dikkat çekmektedir.

Dil-berā zūlfüñ ucından olup āvāre gönül
Yürür āşüfte vü şürîde vü bî-çāre gönül (G232/1)

Bir başka beyitte tekrar eden “â” seslerinin uyumu anlamla da bütünleşmektedir. Bu sesler de aynı görevdedir ve yakın anlamlı kelimelerle şairin üzüntüsünü vurgulamaktadır:

Virürken şerbet-i vaşluñ bu ben dil-ħasteye şihħat
Dirîğā ħasretā derdā ki bīmār eyledüñ gitdüñ (G216/4)

Divan şiirinde ünlü ve ünsüzlerin uyumunun yanı sıra bunu da aşan, benzer hecelerle kullanılmasıyla oluşturulan uyum da vardır (Macit 2005, 64). Bir başka deyişle bu tür kullanımlarda aliterasyon ve asonans bir aradadır. *Divan*'da bunun

örneklerine sıkça rastlanmaktadır¹. Aşağıdaki beyitte “sa”, “bâ” ve “çîn-çün” hece ve kelimelerinin tekrarı vardır.

Şabâ bâğ için anuñ-çün kıılır Çîn
Meger pür-çîn şaçuñdan almış ol bû (G326/3)

Şiir dilinde beyti oluşturan mısralar arasındaki benzer dil birliklerinin ve mütevizin kelimelerin anlamla bütünleşen sesin eşliğinde paralel sıralanışını ifade eden “paralelizm” terimi de ses tekrarı başlığında değerlendirilebilecek bir ahenk unsurudur. Paralelizmde aynı kelimelerle birlikte ses, anlam ve vezin açısından benzer kelimelerin tekrarı söz konusudur (Macit 2005, 53). Dizeler arasındaki paralellikler, anlamı pekiştirdiği gibi aynı söyleyiş kalıbının arka arkaya tekrarı da beyitte ahenk ve ritim sağlar (Dilçin 2000, 34). Paralelizm, beyitte veya manzumenin tamamında olabilir². Beyit düzeyindeki paralellikler söz sanatlarından “tarsi”³ ile ilişkilendirilebilir. *Divan*’da paralellikler daha çok beyit düzeyindedir⁴:

Âb içre hicr-i verd-ile nîlüfer oldı zerd
Bâğ içre dâğ-ı derd-ile lâle yanar hoş (M11/10)
Ruğlaruñ şevki kıılır verd-i gülistânı ferah
Leblerüñ zevki ider gönce-i handânı ferah (G39/1)

Şair, paralelizmi vasıta beytinde uygulayınca doğal olarak terci’-i bend boyunca bu yapıyı tekrar etmektedir:

İnleyem nâlem yiter gûş itmege çeng ü rebâb
Ağlayam yaşum yiter nûş itmege hûnîn-şarâb (T3)

Aşağıda bent düzeyinde paralelizm söz konusudur. Buna örnekteki muhammesin mütekerrir olması da eklenince şairin ahenge olan ilgisi daha da belirginleşir.

Fİtnesinden çeşmüñüñ ‘âlem tolu mekr ü fiten
‘İşvesinden kaşuñuñ mâh-ı felek öğrendi fen

¹ Bkz. M16/3, G11/1, G14/4, G71/6, G100/2, G168/4, G173/3, G260/4, G327/5, G351/1, G354/1, G409/6, G416/4, G448/2, ...

² Daha ayrıntılı tasnif için (bkz. Macit 2005, 53-63).

³ “Bir beytin mısralarında bulunan kelimeler harf sayısı, vezin ve kafiye bakımından birbirine denk, yani mısralar bir birinin simetriği ise tarsi” denir (Külekçi 2003, 248).

⁴ Daha fazla örnek için bkz. G16/4, G154/1, G230/7, G261/1, G358/1, G406/4, G457/1, G469/2, ...

Neşvesinden addũũũ tuydı reviş serv-i çemen
[Nüzhe]sinden addũũũ çāk eyledi gül pîrehan
İy semen-sîmā semen-ber serv-i bālā Muştafā (T10/IV)

Son olarak aşıağıda ilk bendi verilen mütেকerrir murabbada şiirin birkaç dizesi istisna tamamına yayılmış bir paralelizm örneğini de ekleyelim:

Ruĥlaruñdur lāle-i amrā benüm çok sevdüğüm
Lebleruñdür ğonce-i ra'nā benüm çok sevdüğüm
Gözleruñdür nergis-i şehlā benüm çok sevdüğüm
A begüm a pādşāhum a benüm çok sevdüğüm (T15/I)

2.3.1.2.Söz Tekrarları

Divan şiirinde bir anlatım tekniği olarak değerlendirilen birli, ikili, üçlü, dörtlü ve beşli söz tekrarları ahengi sağlamak açısından edebî sanatlardaki ses ve söz tekrarlarına göre daha sistemli kullanımlardır (Macit 2005, 19). Serâyî'nin şiirlerinde daha çok birli, ikili ve sırasıyla azalarak diğer tekrarlar yer almaktadır. Ayrıca ikilemeler de birli tekrar başlığı altında yine ahenk unsuru olarak değerlendirilecektir.

Birli Tekrarlar

Bu tür kullanımda anlamı ve/veya sesi vurgulanacak kelimeler birinci dizede söylenip ikincisinde tekrar edilmektedir. İki dizede yapılan birli tekrarlar birlikte aynı dizede yapılanlar da mevcuttur. Birli söz tekrarları, tekrarlanan sözcüğün beyit içerisindeki yerine göre farklı şekillerde tasnif edilebilir¹ (Dilçin 2010, 62-102).

Birinci dizedeki kelimenin rediften önce kafiye olarak tekrarlanması:

Görelî **bend**-i ser-i zülfini sevdā-yı ğoñül
Cān atup özini ayd itmege ol **bende** gider (G53/3)

Birinci dizedeki kelimenin kafiye ve redif dışında tekrarlanması:

Ne ayāt **ābı** durur çeşme-i cān-aĥş-ı lebi
Ki içen ızrveş ol **ābı** āmu zinde gider (G53/4)

¹ İlgili makalede, tüm tekrarlar ayrıntılı şekilde tasnif edilmiştir. Burada bahsi geçen tüm ayrıntılar tekrar edilmeyecek ancak bunların birkaçı örneklendirilecektir.

Aynı dizede yapılan tekrar¹:

Gül gelüp gülşene hüsüne nazır ister-iken
Görelî lâle-i ruhsârını şermende gider (G53/5)

Aynı dizedeki kelimenin kafiye olarak tekrarı:

Nür u fer viren cihāna ruhlarıñ meh-tābıdur
Lem'a-i hurşîd-i 'ālem-tāb anuñ tābıdur (G109/1)

Birli tekrarlar² bazen bir kelime birden çok tekrarlanmaktadır. Aşağıda bunun dikkat çekici bir örneği verilmiştir:

Ne yüz-ile idelüm yüzüne nisbet güli kim
Görelî yüzünü yüz vech-ile şermendesiyüz (G155/3)

Beyitte tekrar eden kelime (yüz) ilk üç seferinde çehre anlamında kullanılmıştır. Dördüncü tekrar sayı, beşinci tekrar (vech) yüz anlamını çağrıştırmakla beraber sebep/vesile anlamındadır. Tüm bu tekrarlar beytin sonunda cinas yoluyla çokluk birinci şahıs bildirme eki (-yüz) olarak sonlanır.

İkilemeler

İkileme, Türkçede, anlamı güçlendirmek için aynı kelimenin tekrarlanmasını, anlamları birbirine yakın, karşıt olan veya sesleri birbirini andıran kelimelerin yan yana kullanılmasını ifade eden bir terimdir. İkilemeler, şiirde ahengi sağlamakla beraber anlamın pekiştirilerek etkili bir biçimde sunulmasına da yardım eder (Macit 2005, 35-36). *Divan*'da bir ve birden fazla ikilemeler aynı beyitte yer alabilmektedir. Şair ikilemeleri ahengi sağlayan diğer unsurlarla ve edebî sanatlarla bir arada kullanmaktadır.

Tek ikileme örneği:

Her seher sultān-ı gül pâyına işār itmege
Tutar elde dāne dāne dürr-ile gevher çemen (M6/16)

¹ Aynı gazelin peş peşe üç beytinde birli tekrarların üç farklı şeklini örnekleyebilmek şairin bu konudaki bilinçli tercihiyle bağlı olmalıdır.

² Daha fazla örnek için bkz. G24/2, G44/4, G100/4, G120/5 ve 7, G121/3, G126/3, G141/5, G151/1, G153/3, G170/3, G220/2, G227/2, G269/1, G293/7, G336/8, G378/1, ...

Ses tekrarları, birli söz tekrarı, cinas sanatı ve ikilemenin bir arada olduğu bir beyit:

Mestāne çeşmüñüñ yine cānā ne āli var
Kim cān u diller almağa biñ biñ me'āli var (G58/1)

Birden fazla ikilemenin tezat sanatıyla kullanılması:

Cevr eyledügin cānuma **biñ biñ** nice diyem
Güş itmez anı āh ki **bir bir** n'ideyin dost (G32/4)

Bir paralelizm örneği olan aşağıdaki matla beytinde ikilemeler, ilgili gazelin tüm beyitlerini kapsamıştır:

Dile zülfüñ reseni dām-ı belā oldu belā
Cāna ğamzeñ fikenî tîr-i kızā oldu kızā (G8/1)

İkili Tekrarlar¹

Bu tür kullanışta birinci dizinin herhangi bir yerinde bulunan iki sözcük ikinci dizide düz ya da çapraz olarak tekrarlanır (Dilçin 2010, 71). Ayrıca tek dizide yapılan ikili söz tekrarları (Macit 2005, 46) ve tüm bu tasniflerden farklı olarak gazel boyunca sürdürülen ikili tekrarlardan da bahsedilebilir. Bunlar her beyitte aynı iki unsurun ele alındığı ve şiir boyunca işlendiği yek-ahenk gazellerdir (G385 ve G470).

Çapraz ikili tekrar örnekleri:

Sevmişem **tapuñı** iy dost bu cāndan dañı hoş
Ki **tapuñ** baña senüñ cān nedür andan dañı hoş (G183/1)

Ġurūr itme **nigār-ı naķş-ı** hüsne
Ki_anuñ **naķş** u **nigārı** böyle kıalmaz (G170/2)

Düz ikili tekrar örnekleri:

Rahm iderseñ bu Şerāyī'ye n'ola çün şāh olan
Rahm ider olur hemişe bende vü bī-çāresin (G305/5)

Gerçi var **luţf u vefā** idici dil-berler öküş
Olmaya sencileyin **luţf u vefā** eyleyici (G415/4)

¹ Ayrıca bkz. G13/6, G192/1, G204/5, G296/3, G322/3, G477/3, ...

Tek dizede yapılan ikili tekrar:

Cān u dilden cān u dil gerden tutar ser gösterür
Ġamzeñ alduķça ele hışm-ıla hānçer sevdüğüm (G270/4)

Üçlü Tekrarlar¹

Diřüñe **dür dir-idüm dür** olsa fi'l-cümle şebih
La'lüñe **mercān dir-idüm** beñzese **mercān** aña (G5/3)

Dehānuñdan niçe kim sırr-ile şordum **haber cāna**
Dehān açup **haber** virmez ider **cānā haber** pinhan (G301/3)

Dörtlü Tekrarlar

Müşğ ü **'anber zülfüñ** ü **haııtuña** beñzer dir-idüm
Zülf ü **haııtuñ** bigi olsa **müşğ** ü **'anber** tazece (G351/2)

Oldı vālih **semen** ü **sūsen** ü **göl** řifte serv
Sen yüzi **göl** boyı **serv** ü **semen** ü **sūsenüme** (G355/2)

Beşli Tekrar

İnsān **'ayn-ı 'āleme** ol **'ayn-ı nūr-idi**
Ol **nūr-ı 'ayn-ı 'ālemüñ** insānı řandadur (T4/VI-1)

2.3.1.3.Vezin

Aruz vezni, şiirde başlıca ritim aracıdır (Macit 2005, 71). şairin aruzla ilgili tasarruflarının incelenmesi hem dönemi için bir veri sunmaya hem de ahengi sağlamada bu ritmik unsurun nasıl kullanıldığını anlamaya yarayacaktır.

Serāyî Divanı'nda tüm şiirler aruz ölçüsüyle yazılmıştır. Kullanılan vezinler ve sıklıkları aşağıda gösterilmiştir.

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün (174)

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün (109)

mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün (108)

¹ Ayrıca bkz. G155/1, G227/4, G358/5.

mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün (68)

fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün (33)

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün (28)

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün (26)

mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ûlün (25)

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün (12)

mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün (8)

mef'ûlü mefâ'ilün mef'ûlü mefâ'ilün (4)

mef'ûlü mefâ'ilün fe'ûlün (4)

müfte'ilün mefâ'ilün müfte'ilün mefâ'ilün (3)

müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün (2)

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün (2)

İlk beş kalıbın Türkçedeki kullanım oranı %70'in üzerindedir. Türk şiirinde %1 üzerinde temsil edilen kalıp sayısı 12 ve şairlerce kullanılan ortalama sayı ise 17'dir (İsen 1991, 121-122). Serâyî'nin en çok kullandığı kalıplar ve toplam kalıp sayısının (15) Türkçedeki kullanım sıklıklarıyla tam bir uyum gösterdiği görülmektedir.

Vasl (Ulama)

Sonu ünsüzle biten bir sözcüğü, ondan sonra gelen sözcüğün ünlü harfine bağlamaktır (Dilçin 2009,12). Sağladığı akıcılık beytin ahengini artırır. Ulama, yapılması gereken yerlerde uygulanmadığında¹ ise akış sekteye uğrar:

Nâle vü zârîsi bu cân bülbülinüñ âh kim

Ƙılmadı saña eşer_ıy verd-i ħandānum meded (G47/3)

Yukarıdaki örnek ve benzerleri bir aruz kusuru olarak değerlendirilebilse de şairin ahengi sağlamadaki titizliği göz önünde bulundurularak bu sektenin aynı zamanda "eser" kelimesi üzerinde üzerinde bir vurgu yarattığı da düşünülebilir. Şair ağlayıp inlemelerinin sevgiliyi etkilemediğini anlatırken tam da bu kelime üzerinde bir kesinti yaparak vurgu sağlamış olmalıdır.

¹ Alt çizgi ile işaretlenmiştir.

Ulamalarla ilgili, ünlüden ünlüye, vezin etkisiyle yapılan geçici düşmelerden bahsedilmişti¹. Şairin bunları sıkça kullanmasını -birçok inceleyicinin çeşitli çalışmalarda belirttiği üzere- bir aruz kusuru olarak değil ahengi sağlamaya yönelik bir üslup özelliği olarak değerlendirmek gerekir. Örneğin, aşağıdaki dizede “Kerrâr” kelimesinin ikinci hecesinde med yapılmadığında (ki bu aruz kusuru olmakla beraber tüm şairlerde rastlanılabilecek bir durumdur) ulamaya da gerek kalmaz. Ancak şair hem med hem de ulama yaparak bilinçli bir tercihte bulunmuş ve bunu imlada da belirtmiştir.

Haydar-ı kerrâr ki_ol şâh-ı güzîn-i muttakî (M2/III)

Şairin bu türden ulamalara verdiği önemi gösteren birçok örnekten biri de şöyledir:

Şeb-i Kâdr oldu şaçuñ şubḥ-ı ruḥuñ rûz-ı Berât

Ki_anlaruñla_oldı mübârek Ramazân'um Ramazân (G320/6)

Serâyî'nin üslup özelliği olarak belirtilen bu ulamaların 15. yüzyılın diğer şairleri tarafından da tercih edildiğini Mustafa Canpolat, “*Mecmû'atü'n-Nezâ'ir*” yayımındaki notlarında belirtmiştir:

Bütün şairlerin hece düşmeli ulamalara büyük bir önem verdiği görülüyor. Bu gibi ulamaların bir kusur değil bir ustalık sayıldığı anlaşılıyor. Kimi yerlerde doldurma bir sözcüğün bırakılmasıyla kolayca hece düşmesinden kurtulabilecekken bile, şairlerin bunu yapmadıkları görülüyor. Öyle anlaşılıyor ki bu dönem şairleri ulamaları bilerek ve isteyerek yapmaktadırlar (Canpolat 1995, 254).

İmale

Ölçüde kapalı hece gereken yerlerde açık heceyi biraz uzatarak okumaktır (Dilçin 2009, 13). Daha çok Türkçe sözcüklerdeki kısa heceli eklerde ve Farsça tamlamalardaki izafet kesrelerinde yapılan imale aruzda bir kusur sayılmakla birlikte beyitlerde ahengi sağlayan unsur olarak da yer alabilir.

Cân u gönüller almağa zülfüñle dil-berâ

Başladı bir araya gelüp rāya perçemüñ (G224/3)

Yukarıdaki beyitte “araya” kelimesinin ikinci hecesindeki imale “rây” kelimesiyle tekrar sağlamıştır. Aşağıda ise, ikilemede görülen imaleler şairin “yanışını” vurgulayan bir işlevle kullanılarak anlamı da güçlendirmiştir.

¹ bkz. Dil Özellikleri ve İmla Özellikleri.

Raḥm kıl nār-ı ğamda ŧem‘ bigi
Eridüm yana yana begcügezüm (G243/4)

Öte yandan bir beyit veya dizede fazlaca görülen imaleler ahengi olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Qkı dilden bu sözi niçe ki tura kâyinât (M2/VIII)

Cân bigi ğamzeñ ḥadenginüñ eyâ ķaşı kemân
Yarası gitmedi daḥı cism-i efgârumda var (G140/2)

Med

İki kapalı hece arasında bir açık hece bulunması gerektiğinde, sonu bir uzun ünlü ve bir ünsüzle biten birinci heceyi imaleden biraz daha uzun okumaktır. Son iki harfi ünsüz olan sözcüklerde de yapılır. Şiirde iç uyumu yaratan en önemli öğelerden biridir (Dilçin 2009, 14-15). Medlerin yerinde kullanımı bir yandan şiire ahenk katarken öte yandan sözü vurgulayıp anlamı etkiler/pekiştirir. Özellikle kendisi de ahenk unsuru olan kafiyelerde yapılan medler, bu açıdan dikkat çekicidir. Aşağıdaki bentte tüm kafiyeler medlidir.

Ḳılalı vaşlını ben bendeden ol yâr dirîĝ
Ḳılaram ḥasret ü hicr ü ğam-ıla zâr dirîĝ
Olmadı raḥm idüben ḥâlüme ğam-ḥ[~]âr dirîĝ
Gör ne cevr eyledi ol yâr-ı cefâkâr dirîĝ
Ḥasret ü derd ü ğam u miḥnet-ile âh baña (T13/V)

Başka bir örnekte, sevgilinin gamzelerinin zalimliğinden bahsedilirken “feryâd” kelimesinde med yapılması tesadüfi değildir:

Feryâd ne zâlim durur ol ğamzeleriyle
Ḳıldı dil ü cân mülkini vîrân nazâr itmez (G163/4)

Sonu “n” ünsüzü ile biten kelimelerde med yapılmaması gerekirken şair, padişahını övdüğü bir beytinde onun ihtişamını sese yansıtmak için bu kuralı bir kenara bırakacaktır:

Sulṭân Bâyezîd ki nâm-ı şerîfi-le
Bâĝ-ı cihânda oldu bugün nâmdâr gül

Serâyî Divanı'nda Türkçe kelimelerde de med yapıldığı görülmektedir. Bu kelimelerin ünlüleri Türkçedeki asli uzunluklardan (bkz. Tekin 1975, 249-271) olup med yapmaya bu bakımdan elverişli olmalıdır. Aşağıda bunlara iki örnek¹ verilmiştir.

Var ol 'arz eyledükçe hüsn-ile rû mihr ü mâh
Keşf idüp şāhā nehār-ı luţfuñı kıl bî-ħicāb (M5/24)

Geldükçe od urur dil-i pür-süzuma gamuñ
Gitse yirinde ħasret ü derd-ile kor kor (G69/6)

Özellikle son beyitte hem cinas sayesinde sağlanan ahenk hem de medle beytin anlamına uygun bir vurgu dikkat çekmektedir. Dolayısıyla, Arapça ve Farsça kelimelerdeki med kullanımları gibi Türkçe kelimelerdeki medler de -bir aruz kusurundan ziyade- ahenk unsuru olarak değerlendirilebilir (Taş 2010, 37-39).

Zihaf

Aruzda, ölçü zorunluluğuyla Arapça ve Farsça sözcüklerdeki uzun bir heceyi kısa okumaktır (Dilçin 2009, 15). Serâyî Divanı'nda zihafın büyük oranda kelime sonlarındaki "î" seslerinde (mahlası da dahil olmak üzere) uygulandığı görülmektedir.

Dil ü cān tūtîsi² bu ten kafesi içre olur
Görüben sen lebi şîrîn şekeristānı feraħ (G39/7)

Çeşm-i şür-engîz-i mestüñ 'aqlumı şeydā kıılır
Leylî-i sevdā-yı zülfüñ göñlümi mecnün ider (G63/2)

Āteş-i hicr-ile Serâyî'yi gel
Yağma raħm it igen be hey kâfir (G80/7)

Bu tür zihafın bir aruz kusuru olarak değerlendirilmekle birlikte Türkçede uzun ünlülerin kısılması yani telaffuz etkisinin metne yansması olarak da görülebilir. Ayrıca bu durum yalnızca Serâyî için geçerli değildir. 16. yüzyılda da divan şairlerinin birçoğunda benzer kullanımlara rastlanmaktadır (Taş 2010, 36).

Zihafınla ilgili yukarıdaki kadar kusurlu sayılmayan bir durum da med ile okunması gereken yerlerin medsiz okunmasıdır. Örnek beyitlerdeki "hîç" ve "şevk"

¹ Diğerleri için bkz. M7/4, M11/10, G69/5, G103/7, G162/1 ve 2, G259/4.

² Örneklerdeki zihafın italik dizilmiştir.

kelimelerinde görüldüğü üzere bunu şairin aruz üzerindeki tasarrufu olarak da değerlendirmek mümkündür.

Şerh idersem hâl-i pür-süzum kılar ahcâra kâr
Saña te'sîr eylemez hiç iy dil-i sengîn hadîş (G35/4)

Güş idüp leblerüñüñ gonce vü gül hâdesini
Şevkle arturdu_açılıp gonce vü gül hâdesini (T22/IV)

2.3.1.4.Kafiye

En az iki dize sonunda, anlamca ayrı, sesçe birbirine uyan iki sözcük arasındaki ses benzerliği (Dilçin 2009, 59) olarak tanımlanan kafiye divan şiirinde ses tekrarlarının mısra sonlarında simetrik kullanımını da ifade eder (Macit 2005, 78). Tekrarlanan bu seslerin ortaya çıkardığı ritim şiirdeki ahenk unsurlarındandır.¹

Kafiye, tanımına esas teşkil eden “revi” harfinden önce ve sonra gelen dörder harfe göre gruplandırılır.² Revi’den sonra gelenler redifle ilgilidir. Önceki harflerin durumuna göre de çeşitli kafiye türleri meydana gelir. Bunları Serâyî Divanı’ndaki kullanım sıklığına göre sıralarsak ilk sırayı “kafiye-i müreddefe”³ alır.

Revi’den önce gelen “redif” harfleriyle (elif (â), vav (û) ve ye (î)) yapılan kafiye-i müreddefe’ye aşağıda birer örnek verilmiştir:

Kaşd ider katlüme gamzeñ hañcer-i bürrân çeküp
Virdüm ol şükrâniye cânâ bu tenden cân çeküp (G21/1)

Ruğlarına ol büt-i Çîn turre-i müşgîn şalup
Kıldı şeydâ her yaña nice dil-i miskîn şalup (G23/1)

Bâğ-ı haddüñ yaşumı iy serv-kađ gül-gün ider
Dâğ-ı derdüñ lâle bigi bağrumı pür-hün ider (G63/1)

¹ Kafiye, çeşitli düzenleriyle nazım şekillerini belirlemede ölçüt de olduğundan birçok çalışmada (redif ve vezin ile) şekil incelemesi altında yer almaktadır. Bu çalışmada ise bunlar konu bütünlüğü açısından ahenk başlığı altında toplanmıştır.

² Ayrıntılar için (bkz. Dilçin 2009, 59-64).

³ Gazeller ölçüğünde değerlendirildiğinde kafiyesiz 1 gazel (G209) dışındaki 488 gazelin 245’ü (yaklaşık yarısı) bu türde kafiyelenmiştir.

Kafiyenin yalnız revî harfi ile yapılanına “mücerred”¹ denir (Aydın 2004, 25). Revî harfinin harekeli (revîyy-i mutlak) ve sakin (revîyy-i mukayyed) olmasına göre iki türlüdür:

Ne dil ki ğamzenüñ anda cerâḥati yokdur

Teninde şıḥḥat ü cānında rāḥati yokdur (G75/1) mutlak

Şehā ruḥuñla cebīnüñ ki mihr ü meh görünür

İzüñ tozı felegüñ farkına küleh görünür (G85/1) mukayyed

Revî’den önce gelen harekesiz harfle (kayd) yapılan kafiyeler “kafiye-i mukayyede”²dir:

Nice feryād itmeyem bülbül bigi ben *derd*-ile

Ki_olmadum bir dem muşāḥib sen yañağı *verd*-ile (G335/1)

Revî ile aralarında harekeli bir harf bulunan elif harfine “te’sîs” denir. Böyle sözcüklerle “kafiye-i müessese”³ yapılır:

Tābiş-i mihr-i cemālüñ ki kaçan *lāmi*’ olur

Sünbülüñ ebr-i siyeh bigi aña *māmi*’ olur (G95/1)

Kafiye türleri sayılarına göre değerlendirildiğinde, müreddef ve mücerred kafiyeler *Divan*’ın neredeyse tamamını kapsamaktadır. 15. yüzyıl şairlerinden Şeyhî, Ahmet Paşa ve Necâtî’nin gazellerinde de müreddef kafiye ilk mücerred kafiye ikinci sırada ve bunlar büyük çoğunluktadır. Durum diğer yüzyıllarda da aynıdır.⁴

Divan’da, kafiyeleri oluşturan sesler incelendiğinde ön plana çıkanlardan “-ân” sesi 98, “-âr” sesi 60, “-â” sesi 50 ve “er/ar” sesinin 52 gazelde kullanıldığı görülmektedir.⁵ Esasen kafiye türlerinden müesses, mukayyed ve müreddef’ler içerdikleri sesler bakımından “zengin uyak” ve mücerred ise tek ünsüz benzeşmesi (yarım uyak) dışında “tam uyak” olarak da adlandırılabilir ve bunlar bol sesli kafiyelerdir. Dolayısıyla, geleneğin 15. yüzyıldan 16. yüzyıla bağlanan bir halkası olarak Serâyî şiiirlerinde kafiyenin sağladığı bu imkan oldukça verimli bir şekilde kullanılmıştır.

¹ Toplam 230 (%47,13) gazel bu türde kafiyelenmiştir.

² Toplam 10 (%2,04) gazel bu türde kafiyelenmiştir.

³ Toplam 3 (%0,61) gazel bu türde kafiyelenmiştir.

⁴ Ayrıntılı bilgi için (bkz. Aydın 2004).

⁵ Özellikle bu üç sesin tüm divan şiiiri geleneğinde de (her yüzyıldan birkaç şair seçilerek oluşturulan örnekleme göre) en çok kullanılan kafiye sesleri olduğu tespit edilmiştir (Aydın 2004, 254).

Kafiyelerin ses özellikleri yanında yazıya bakan/görsel tarafı da vardır ki bu da geleneğin belirlediği estetik kurallarla ilgilidir. Buna göre, divan şiirinde kafiye göz için de yapılır. *Divan*'da buna dair verilebilecek örneklerin çoğu alıntı kelimelerle Türkçe kelimelerin kafiyelenmesidir. Kullanım sıklığına bakıldığında bu durumu aynı zamanda şairin üslup özelliği olarak değerlendirmek mümkündür.

İy imām-ı cāmi'-i Qur'ān 'Osmān-ı Halīm
Cennet-i 'Adni tapuña eyledi me'vā 'Alīm (M1/III)¹

Yukarıdaki bendin ilk beytinde kafiyeyi oluşturan sözcükler, ikinci beyitten itibaren “delim”, “kerîm”, “azîm” ve “kadîm” şeklindedir. Türkçe “delim” sözcüğü (şüphesiz “aruz imlası”nın bu türden kafiyeler için sağladığı hareket alanıyla) diğerleriyle “göz kafiyesi” oluşturur.

Divan'daki çeşitli kafiye kusurları da göz için yapılan kafiyelerle ilintilendirilebilir. Örneğin, aşağıdaki beyitte “-idür” harfleri redifi “-enc” harfleri de kafiyeyi oluşturmaktadır. Ancak ikinci beyitteki “dilencidür” sözcüğünde “-(i)ci” fiilden isim yapım eki olduğundan kelime sonundaki “i” sesi redife dahil edilemez.

Şol cān ki künc-i dilde bugün hüsñ gencidür
Halk-ı cihānuñ ol kamu görki güvencidür (G79/1)

Şol gülbün-i cān eylese nāz-ıla revişler
Serv-i çemene ögrede nice şalınışlar (G116/1)²

Yukarıdaki matla beytinde ise fiilden isim türeten Farsça ekle aynı görevdeki Türkçe ek, ses benzerliği de düşünülerek kafiyelenmiş fakat üçüncü beyitteki “dişler” sözcüğünde bu sesler ek fonksiyonunda kullanılmamıştır. Öte yandan bu kusurların göz için kafiye sağlamakla birlikte işitsel yanı da olduğu ortadadır.

2.3.1.5.Redif

Söz tekrarlarının mısra sonlarındaki simetrik kullanımı olan redif, şiirde ses ve anlamın odak noktasıdır (Macit 2005, 82-3). Redif, şiiri belli kavramlar etrafında topladığı gibi çağrışım kolaylığı da sağlar.

Serâyî Divanı'ndaki toplam 606 manzumenin 461 tanesi (%76,07) rediflidir. Gazeller ölçeğinde ise bu oran daha da artmaktadır (489 gazelin 447'si=%91,41).

¹ Daha fazla örnek için bkz. M4/III/9, G7/3, G47/1, G60/1, G164/1...

² Başka örnekler için bkz. G146, G379, G391...

Dolayısıyla; ek, sözcük, ek ve sözcük, kelime grupları, ek ve kelime grupları gibi redif türlerinin hepsine *Divan*'da örnek bulabilmek kolaylıkla mümkündür.

Ek halinde redif:

Nigārā nūr-ı ruḥsāruñ ‘aceb ne şem‘-i enverdür
Kim anuñ nārına pervâne mäh u mihr-i ḥāverdür (G50/1)

Sözcük olarak redif:

Her dem ki gözden eşk-ile ḥün-ı ciger çıkar
Bir kân durur bu sîm-ile yâķüt-ı ter çıkar (G68/1)

Ek ve sözcükten oluşan redif:

Bu nice gonce-dehen şîvelü dil-bercük olur
Ya ne hoş ruḥları gül gözleri ‘abhercük olur (G81/1)

Kelime grubu şeklinde redif:

Ķıldı çeşmüñ fiten *be hey kâfir*
Şaldı cāna miḥen *be hey kâfir* (G80/1)

Ek ve kelime grubu olarak redif:

Göñlüm hezārān cān-ıla sen meh-likāya *kef geçer*
Bir zeredür kim şu‘le-i şems-i duḥāya *kef geçer* (G90/1)

Bazı redifler ise oldukça uzun olup neredeyse bir dizeyi dolduracak kadardır. Bu rediflerin kendiliğinden yarattığı ahenk yanında vezin açısından da kolaylık sağladığı düşünülebilir.

Bir cefā-ḥū yār-imişsin *böyle bilmezdim seni*
Cevri çok dildār-imişsin *böyle bilmezdim seni* (G452/1)

Şairin anlatmak istediği kavram/ların redif üzerinde belirleyici olduğu görülmektedir. Örneğin, sevgilinin güzellik unsurları ele alınmak istendiğinde “-e benzer” redifi uygun bir zemin oluşturacaktır:

Rengīn ruḥuñ iy gonce-i nev bir güle beñzer
Müşgīn saçuñ ol bāğda ter sünbüle beñzer (G83/1)

2.3.2.Edebî Sanatlar

Sözün etkisini arttıran ve ona güzellik katan edebî sanatlar şairin hayal dünyasını ifade etme yolları olarak da değerlendirilebilir. Klasik estetiğin ağırlık noktası olan sevgili ve sevgilinin güzellik unsurları, klişeleşmiş teşbih ve mecazların kullanımını da beraberinde getirir. Şair bu benzetmeleri yaptıkça söz daha da anlam kazanır ve zamanla teşbih istiareye evrilir. Gerek teşbih gerek istiare yoluyla söylenenler geleneğin belirlediği ilgili başka kelimelerin de anılmasını gerektirerek tenasüp oluştururlar. Beytin yalnız anlam bakımından değil yapısal olarak da düzenine dikkat eden şairler leff ü neşr ile sözlerini belli bir düzene sokarlar. Kimi zaman bilinen bir durum bilmezlikten gelinerek sözün etkisi arttırılırken kimi zaman da söylenenin ispatı/desteklenmesi için misal getirilir. Dış dünyada görülenler güzel bir nedenle yine hayallere bağlanabilir, cansız varlıklar kişileştirilebilir ve hatta onlar konuşTURULABİLİR...

Serâyî de tam anlamıyla klasik estetik şairidir ve şiirlerinde hayallerinin ifadesini sağlayacak edebî sanatlar yer almaktadır. Ancak, bu sanatların onun üslubunun bir özelliği olarak değerlendirilmesi belli bir kullanım sıklığına ve kullanım şekillerinin ortaya konmasına bağlıdır. Bu açıdan *Divan* incelendiğinde şairin özellikle cinası ve sonra iştikak, iade, aks ve kalb gibi lafızla ilgili sanatları kullandığı görülür. Bunların edebî sanatlardan sayılmaları yanında ses ve söz tekrarına dayanmaları, şiirde ahengi arttırıcı bir rol oynamalarına neden olur. Anlamla ilgili sanatlardan da -doğal olarak- teşbih, ilk sırayı alır. Şairin teşbihleri kullanma biçimindeki kimi ortak noktalar/özellikler aşağıda gösterilecektir. Hüsn-i ta'lîl, irsâl-i mesel ve tezat gibi sanatlar da diğerlerine göre ön plandadır.

Cinas

Anlamları farklı olan kelimeler arasındaki yazılış ve söyleyiş birliği veya benzerliği olan cinas öncelikle “tam cinas” ve “tam olmayan cinas” olmak üzere ikiye ayrılır. Şekil ve telaffuz bakımından tamamen aynı olan tam cinaslar yapılarına göre basit (tek kelimededen oluşanlar) ve mürekkeb (birden fazla kelimededen oluşanlar), kelimelerin dahil oldukları gramer kategorilerine göre ise aynı türden olmaları durumunda “mümâsil”, biri isim biri fiilse “müstevfâ” olarak adlandırılır. Tam olmayan cinaslar; nâkıs (kelimelerden birinde harf sayısının diğerinden fazla olması), mütekârib (harf sayıları aynı olmakla birlikte bir harfin değişik olması), mükerrer (kelimelerden birinin, diğerinin son hecesiyle ses ve yazılış bakımından aynı olması), muharref (yazılışları aynı harekeleri farklı olan kelimeler) ve hat (Arap

harflerine göre yazılışları aynı olan kelimelerdeki nokta değişikliği) şeklinde alt gruplara ayrılır (Külekçi 2003, 224-34).

Serâyî Divanı'nda tüm bu cinaslar ayrı ayrı beyitlerde tespit edilecektir. Ancak, aşağıdaki beyitte görüldüğü gibi “gel” ile “gül” arasında muharref, “gûş” ile “gûşe” arasındaki nâkıs cinasların yanında “gül” ve “gülşen”, “her” ve “seher” arasındaki hece tekrarları onun bu sanatı ahenk yönüyle kullandığına bir örnek olarak belirtilmelidir.

Her seher gel gûşe-i gülşende gûş it şevk-ile
‘Andelîb-i zârdan engâmı gül devrânıdır (G101/6)

Tam Cinastar¹

Dil-i bîmâra la‘lûñ *emdür* iy dost
Anı ol derdmende *emdür* iy dost (G31/1) Basit, Müstevfâ
Âftâb-ı hüsñüñ iy meh-rû ne dem kim *tâb ider*
Şems-i ‘âlem-sûz bigi cân u diller *tâb ider* (G118/1) Basit, Mümâsil
Vaşf eyler-iken luţf-ıla *gûlzâr-ı cemâlin*
Bûlbûl bigi görüp anı *gûl zâra* düşüpdür (G100/5) Mürekkeb

Tam Olmayan Cinastar

Her kaçan seyr ide ol serv *mu‘anber* saç-ıla
Gülşen-i ‘âleme ter müşg-ile *‘anber* saçıla (G353/1) Nâkıs
Baht tahtında ol iqbâl-ile *dâyim kâyim*
Çarh-ı gerdün niçe kim devr ide devrân-şekil (M12/62) Mütakârib
Bu Şerâyî her nefes nice_olmasun *mecrûh-rûh*
Ġamzeñ ucından dilinde kanlu hançerler yatur (G62/7) Mükerrer
İy Şerayî *dürc*-i cân içinde *derc* it dür bigi
Sözleri nazmın ki yârûñ la‘l ü mercândan tamar (G56/7) Muharref

¹ Diğer bazı cinas örnekleri için bkz. M4/IV-6, M8/13, M16/6, T11/III, T22/IV, T24/III, T26/VIII, G5/8, G40/1, G53/1, G69/6, G75/4, G126/1, G155/1, G164/3, G180/8, G204/5, G225/1, G247/5, G265/2, G269/2, G272/2, G305/1, G322/1, G326/1, G330/1, G337/1, G356/1, G358/7, G373/3, G377/1, G379/3, G390/1, G395/1, G399/1, G418/6, G435/1, G448/1, G458/6, G472/6, G480/1.

Yaturken *taht*-ı ğabrāda olup setr ü nihān lāle
Çıķup *taht*-ı zemīn üzre bugün oldu ‘ıyān lāle (M8/1) Hat

İştikak

Aynı kökten türeyen kelimelerin bir arada kullanılması anlamındaki iştikak, cinas gibi bir ses ve söz oyunudur. Bu kelimelerde bulunan benzer sesler (aynı kökten türemiş olması nedeniyle) söze ahenk verir (Kocakaplan 2002, 86).

Cānā bu cāna hicr-ile cevr ü cefā nedür
‘İşkuña mübtelā olana bu belā nedür (G126/1)¹

Yukarıdaki beyitte “belā” ve “mübtelā” kelimeleri arasındaki iştikak ve “cānā” ve “cāna” arasındaki cinasın bir arada oluşu söze ahenk vermeye örnektir. Aşağıdaki beyitte ise, “şayd” ve “sayyād” arasındaki iştikak Türkçe kelimelerle de desteklenmiştir:

Şayd idüben bu gönül murgını şayyād gözüñ
Bağ idüp *bağladı* zülfünden aña kıl *bağlar* (G128/6)
Kılmadı kār dil-i yāre benüm ağladuğum
Kıldı derdā ki dili yāre benüm ağladuğum (G261/1)

Yukarıdaki beyitte ise Türkçe “kıl-” köküyle iştikak, “dil-i yār” terkihiyle² “dili yara kılmak” cinası, uzun redif ve beyitteki paralelizm ahenk için başka bir örnektir.

Şibh-i iştikak, aynı kökten olmadıkları halde yazılış ve telaffuzda aynı köke bağlı görünen kelimeler olup iştikakla benzer fonksiyonlara sahiptir. Aşağıda “hāl” kelimeleri arasındaki şibh-i iştikak beyitteki paralelizm ile bir aradadır:

*Hāl*ini bī-dillerüñ *hāl*üm kılur baht-ı siyāh
Hātırını cem‘iyyetin zülfüm perīşān gösterür (G93/3)

Kalb

Bir kelimedeki harflerin yerleri değiştirilerek yapılır. Kelimelerin harfi sondan başa düzenli değişmişse “kalb-i küll”, değişmemişse “kalb-i ba’z” olur. Cinasa bağlı sanatlardan sayılır (Külekçi 2003, 235-39).

¹ Daha fazla örnek için bkz. M9/18, G341/5, G359/6, G364/4, G466/6.

² Şairin birinci dizedeki terkihi, imlada “ى” harfi ile belirttiğini cinasa gösterdiği özen açısından ekleyelim.

Cem' olup haddüñde hattıñ çıkdı zülfüñ 'azmine
Çekdi gūyā Rūm'dan Şām üzre leşker mūrçe (G385/4) Kalb-i küll
İgende *karīb* olma habībe ki *raķībā*
Yoķ zerrece nef'üñ bilürem 'ayn-ı zararısın (G327/7) Kalb-i ba'z

İade ve Aks

Bu iki sanat da kelime tekrarına dayalıdır. İade; beytin son kelimesinin diğer beytin ilk kelimesi olması, aks ise bir ibarenin sonunu başa, başını sona alarak yeni bir ibare meydana getirmektir (Saraç 2004, 237-42). Lafızla ilgili sanatları tamamlaması açısından bunlara birkaç örnek verilecektir.

Görelı tā rüşen ol mäh-ı münevver-ıal'ati
Çeşmümün yoķ mihre bir zerre felekde *rağbeti*
Rağbeti yoķ alnı bedriyle hilāl ebrüsünüñ
Her ne deñlü çarhda hüb-ise ayuñ *şureti* (T3/V) İade
Cān u dilden senüñ-ile *dil ü cān*
Åşinādur şanemā eyleme yad (G48/2) Aks

Aşğıdaki beytin alındığı gazel baştan sona aks sanatıyla yazılmıştır.

İy gül-ruķ u gonce-dehen ķaddüñ durur serv-i çemen
Ķaddüñ durur serv-i çemen iy gül-ruķ u gonce-dehen (G309/1)

Teşbih

Serāyî Divanı'nda teşbihler üç tarz etrafında toplanabilir. Bunlardan ilki sevgilinin güzellik unsurlarının açıkça belirtildiği, âdeta tanımlandığı, büyük bir kısmı sadece benzeyen ve benzetilen unsurlarla yapılan (teşbih-i belîğ); ikincisi, benzeyen benzetilen arasında mukayeseye dayanan ve üçüncüsü de klişe benzetmeliklerin kullanılması durumunda şairin beddua söylemi -örneğin zülfün menekşeye benzetilmesi durumunda bunu yapana beddua edilmesi- şeklindeki teşbihlerdir. Tabii ki *Divan*'daki teşbihler bunlarla sınırlı değildir. Ancak, bir üslup özelliği oluşturacak kadar sık ve sistemli kullanılması bakımından değerlendirildiğinde yukarıdaki üç tarz dikkat çekicidir.

Bahsi geçen bu üç tarzın ilki divan şiiri geleneğinin gelişim süreci ile de ilgilidir. İ. Pala, bir yazısında mazmunları bir tek çerçevede değil derece derece değerlendirmek gerektiğini söylüyor ve ekliyor:

Hayattan ve tabiattan seçilerek idealleştirilen birtakım sembol, teşbih ve mecazlar, divan şiirinde farklı hayal ve düşüncelerin ifadesi için şairlere kolaylık sağlıyor, zamanla bu sembol ve teşbihler istiare biçiminde mazmunlaşıyordu. Söz gelimi XIII. yüzyılda şair sevgilisi için “la’l gibi kırmızı dudaklı” derken, bir sonraki yüzyılda “la’l dudak” diyebiliyor, XV. yüzyılda ise “la’l” denilince sevgilinin dudağı kendiliğinden anlaşılıyordu. Divan edebiyatının gelişim dönemi tamamlandığında artık servi denildiğinde boy, yay denildiğinde kaş, ok söylenirse kirpik, goncadan bahsedilince dudak anlaşılıyor, kelimeler birer kalıp benzetme veya klişe mecaza dönüşüyordu. Benzeyen benzetilen ilişkisinin ön plana çıkarıldığı bu tür teşbihler giderek yerlerini yalnızca benzetilenin söylendiği istiarelere bırakarak bir alt anlam, sözün içinde gizli bir başka mana ortaya çıkarır oldular (Pala 2007, 405).

Ali Nihat Tarlan da divan edebiyatının 14. ve 15. asırdan itibaren muntazaman ilerlediğini, yavaş yavaş yalınkat teşbihlerin giderek giriftleştiğini ve beyitlerin içine sıkıştırılan manaların zenginleştiğini belirtir (Tarlan 1999, 106). İşte bu gelişim tablosu düşünüldüğünde Serâyî'nin aşağıda örnekleri verilecek olan açık ve tanımlayıcı teşbihlerinin -döneminin de özelliği olarak değerlendirilip- doğal olarak daha sonraki çağlara katkı sağladığı ortaya çıkar.

Bu ilk tarza aşağıdaki beyit yeterli örnek oluşturacaktır¹. Şair; sırasıyla “hat”, “zülf”, “ruh”, “leb”, “söz” ve “yüz” için benzetilenleri doğrudan vermektedir.

Müşg ü ‘anberdür haţuñ zülfüñ ruĥuñ gül-berg-i ter
Şehd [ü] şekkerdür lebüñ sözüñ yüzüñ mişl-i kamer (G125/1)

Teşbih ve istiarede iki unsur arasında kurulan ilişki gizli bir mukayese gibidir (Saraç 2004, 108). İkinci tarz teşbihleri örnekleyen bu beyitlerde kimi zaman benzeyen benzetilen ilişkisinin tersine çevrildiği de (teşbih-i maklub) görülür. Bu teşbihler yukarıda bahsedilen gelişim çizgisinde daha sonraki bir aşamayı işaret eder. Aşağıdaki örnekte şair, güzellik unsurlarını, benzetilenlere tercih ederek bu tarza giriş yapıyor gibidir.

Ruĥuñ gül-berg-i terden yeg boyuñ serv-i çemenden hüb
Lebüñ yâķütđan nâzik dişüñ dürr-i ‘Aden'den hüb (G20/1)

Daha sonra kıyaslar başlar:

¹ Diğer örnekler için bkz. M18/4 ve 18, T9/VI, T11/3, Mü1/1, G26/1, G83/1 ve 2, G86/1, G111/1, G125/2, G168/4, G179/8, G238/1, G434/2.

Lūlū diŝūñ bigi anı bir dűrr-i ŝāhvār
Yā la‘l-i leblerűñ bigi mercān olur mı hī (G38/4)

Ve şair aıa benzeyen benzetilen iliŝkisini tersine evirir¹:

Yűzűñe nice beñzeze gűl űn degűl asen
La‘lűñe nice űykűne mercān ki acerdűr (G97/2)

Son olarak, ŝairin beddua tonuyla sűylediđi beyitlere aŝađıda iki örnek verilmiŝtir².

űbā boyuñna serv-i sehī beñzerem dimiŝ
Görem ki bitmeye boyı rif‘atde olmaya (G378/2)

Hűn ola gnce bigi leb-ā-leb dili ŝu kim
Teŝbīh ide gűle ruuñı yāsemīn-ile (G381/5)

İstiare

Teŝbih bahsini tamamlaması aısından aŝađıda bir istiare rneđi verilmiŝtir. *Divan*’da ođunlukla yalnızca benzetilenin sűylendiđi aık istiareler bulunmaktadır.

Sűnbűllerűñe āfet-i dil diyűp iy ŝanem
Nergislerűñe fitne-i devrān didűm direm (G247/3)

Hűsn-i Ta‘līl

Bir olayı gerek sebebi yerine hayalī ve ŝairane bir sebebe bağlamak anlamındaki bu sanat Serāyī tarafından sıklıkla kullanılmaktadır. *Divan*’daki birok örnekten biri aŝađıdadır³.

Hűsrevā ŝīrīn lebűñ vaŝfın yazarken luf-ıla
Lezzetinden hāmenűñ oldu zebānı iki ŝa (G194/2)

¹ Daha fazla örnek iin bkz. G25/4, G28/4, G29/2, G45/6, G49/1, G58/3, G121/3, G133/3, G142/1, G148/6, G153/1, G176/5, G279/1, G319/2, G325/7, G380/1, G474/1.

² Diđer rnekler iin bkz. G211/7, G319/3, G381/7, G397/2 ve 5, Műf7.

³ Diğer rnekler iin bkz. M6/38, M7/20, M8/3, M9/35, M10/7, G40/4, G45/8, G56/3, G76/8, G117/2, G148/2, G176/2, G194/3, G195/4, G231/2, G237/1, G240/6, G256/4, G325/11, G345/5, G366/3, G371/4.

İrsâl-i Mesel

Dile getirilen düşüncenin atasözü veya bu değerdeki bir sözle pekiştirilmesi (Külekçi 2003, 45) olan irsâl-i mesel'in Serâyî'nin üslubunda belirgin bir yeri vardır. Hemen her manzumede bir örneğine rastlamak mümkündür.¹

‘Ârızuñ âbıyla haţtuñ n'ola bulursa zuhûr
Bu meşeldür kanda olsa âb-ıla biter çemen (M6/41)

Tezat

Kullanım sıklığı bakımından ön planda olan anlam sanatlarından biri de tezattır. Aşağıda bir örneği² verilmiştir.

Çarḥ-ı çehârüme şeh-iken iy meh âftâb
Kûyuñı devr ider şanasın bir dilencidür (G79/2)

2.3.3.Rumeli İzleri

Dilâ olmak ḳulı bir nâzenîñüñ
Ḳoyup ser pâyına sürmek cebîñüñ
Ki almak bûsesin cândan lebinüñ
Ḳadîmî ‘âdetidür Rûmeli'nüñ (T26)

Yukarıdaki bent şairin mütekerrir murabbalarından birine aittir. Tekrar eden mısralarla şiir boyunca şair, Rumeli âdetlerini sıralamaktadır: güzel dilberlerle eğlenmek, öpüşüp kucaklaşmak, şarap içmek, gününü gün etmek, her günün değerini bilmek... Bu şiirden yola çıkarak şairin Rumelili olduğu veya en azından hayatının bir kısmını orada geçirdiği hükmüne varma ihtimali belirse de bu yönde biyografik bir bilgi bulunamamıştır (bkz. Hayatı). Öte yandan, Rumelili şairlerin üslup özelliklerine dair izler, Serâyî Divanı'nda, özellikle murabbalar olmak üzere, diğer şiirlerde de görülebilmektedir.

Köprülü, şair Hayâlî'den bahsederken serbest, rindane aşk şiirleri olarak tanımladığı gazellerinin diğer Rumeli şairlerinde görülen samimilik, kuvvetli ilham, laubalilik, gurur ve istiğna, mahallî renklere itina gibi özelliklere sahip olduğunu belirtiyor (Köprülü 2004a, 395). Bu genel görüş, Rumeli şairlerini diğer şairlerden

¹ Daha fazlası için bkz. M8/8, M10/10, G38/6, G39/11, G49/4, G55/3, G69/3, G71/4, G77/1, G92/9, G114/5, G118/8, G124/8, G130/7, G152/4, G185/6, G187/2, G189/3, G203/6, G223/3, G246/4, G254/4, G278/5, G293/6, G301/4, G332/2, G346/3, G417/6.

² Başka tezat örnekleri için bkz. G3/5, G15/5, G32/4, G40/2, G55/7, G110/5, G112/3, G153/9, G182/5, G189/1.

ayırıcı özelliklerin veya onlar tarafından bir üslup özelliği olacak kadar fazlaca yer verilen kullanımların tespit ve tahlil edildiği bir çalışmada ayrıntılarıyla belirtilmiş ve “a/ay”, “beğüm”, “-cığım, -ciğim”, “hay/hey/be hey”, vb. günlük konuşma dilinin yansımaları sayılabilecek ünlem ve hitap ifadeleri, “Rumeli Söyleyişi” başlığı altında toplanmıştır (bkz. Çeltik 2004). Burada ilgili çalışmadan hareketle Serâyî’deki benzer kullanımlar örneklendirilecektir.

A/â

Hayretî

Leblerün vasf itmeğe aldum elüme hâmemi
Nutka geldi oldu bir tûtî-i şekker-hâ Memi
Geldi ol dem dilüme bu mısra'-ı garrâ Memi
Ây efendüm â beğüm â pâdişâhum â Memi (137-138)¹

İshak

Günde bin kez ölmeği aşkun yolında derd ile
Â benüm çok sevdüğüm ben çok sanurdum az imiş (139)

Serâyî

Ruĥlaruñdur lâle-i ĥamrâ benüm çok sevdüğüm
Lebleruñdür ģonce-i ra'nâ benüm çok sevdüğüm
Gözleruñdür nergis-i şehlä benüm çok sevdüğüm
A begüm a pâdşâhum a benüm çok sevdüğüm (T15)

A benüm ģonce-lebüm gül-ruĥ u serv ü semenüm (T22)

Beğüm

Hayretî

Ben senün sâdık kulunam şâh hakkıyçün beğüm
İşigün terk itmezem Allâh hakkıyçün beğüm (150)

Serâyî

Ṭal'atüñ şem'î durur mihr-i seĥergâh begüm
Oldı pervâne anuñ pertevine mâh begüm (G255)

¹ Örnekler ilgili çalışmadan alıntılanmış ve yalnızca sayfa numaraları verilmiştir.

Usûlî

Şâh-ı hüsn oldun ise devlete mağrur olma
Hey beğüm biz dahi sizi yaradanun kuluyuz (154)

Serâyî

Benüm olaydı cihân hay begüm âh
Viredüm yoluña cân hay begüm âh (G400)

Hey begüm vallâhi billâhi kuluñ kurbânuñam (T14)

“-ciğim, -ciğim”

Hayretî

Bî-cân cisme döndüm cânâncuğum yitürdüm
Bir hasta derdmendem dermâncuğum yitürdüm (157)

Serâyî

İy lebi gonce gül-‘izârcuğum
V'iy saçı nâfe-i Tatârcuğum (G248)

Cân sevdi bir büt-i sîmîn-bedencügi
Kim şermsâr ider güli vech-i hasencügi (G469)

Hay/Hey

Vasfî

Alalı gönlümi ol zülf-i semen-sây beğüm
Yıllar oldı çekerem derd ü gamun hây beğüm
Eyleme şimdi beni illere rüsvây beğüm
Kerem it hây beğüm beğcügezüm hây beğüm (173)

Serâyî

Gönlümi gel leylâ-i zülfüñle mecnûn eyleme
‘Âkili şurîde-hâl u cânı meftûn eyleme
Bağrumı hicr-i lebüñle gonceveş hûn eyleme
Hay efendüm hey begüm kan ile kânûn eyleme (T18)

ıldı eşmn fiten be hey kfir
şıldı cna mişen be hey kfir (G80)

Konuşma dilinin imkanlarından yararlanılarak oluşturulan bu samimi eda ve yerli söyleyişlere dair rnekler Serynnin

şurbnlar olduğum yolına ldğum benüm (T16)

mütekerrir mısrası ile tamamlanabilir.

Rumeli şairlerinin laubali olarak nitelenen üslupları samimi, senli-benli, serbest ve şuh denebilecek ifadeleri içerir. Mesh aşağıdaki beyitte sevgiliyi öpüp kucaklamaktan bahsetmektedir ki bu klasik şık tipinden beklenen bir davranış biçimi değildir.

Mahbb-ı dostdur diyü kaçma Mesh'den
K'ol hba nesne eylemez ill öper koar (393)

Serynnin bir gazeli, seçilen redifin de etkisiyle, tamamen bu tarzda söylenmiştir. şair, şiir boyunca sevgiliyle öpüşüp kucaklaşmaktan bahseder. İlgili gazelin aşağıdaki matla' beytinde sevgilinin de özellikle bundan hoşlanması ya da hoşlanma ihtimali, Rumeli slubunda görülen "izgi dışı sevgili tipi" açısından dikkat çekicidir.

Ne vr 'lemde hoşter ter öpüşmekden ocuşmağdan
Huşş hzz ide dil-ber öpüşmekden ocuşmağdan (G317)

Klasik çizginin dışında kalan şık ve sevgili tiplerine başka örnekler de verilebilir. Hayret pek de sık rastlanmayan bir durum olan sevgilinin şıklarının ziyaret edişinden bahsediyor:

Yine ey mürde-diller şd olun cnnumuz geldi
Gönüller derdine dermn irişdi cnumuz geldi (407)

Serynde de benzer bir söyleyiş var:

Dil şd ol ki cndan yr geldi
Ens  hem-dem  ėam-hr geldi (G410)

İşhak elebi, sevgiliden ayrı oluşunda sabrının sonuna geldiğini ifade ettiği beytinden sonra ona karşı tavır alıyor:

Bu ne sabr u bu ne tâkat bu ne ârâm olsun
Günümüz hecr ile geçti bu ne bayrâm olsun
Her kimi ister isen vâr ona yâr ol diyesün
Seni mi var yüri ey serv-i gül-endâm olsun (424-425)

Serâyî de sevgilinin cevri ü cefalarına karşı tavırlıdır:

Nice bir cevri ü cefâ iy şeh-i bî-dâd yüri
Dil-i vîrânumuzı itmedüñ âbâd yüri (G441)

ve gazelin sonunda ondan vazgeçer:

İy Serâyî dün ü gün bülbül-i şürîde bigi
Kılma her bir gül-içün nâle vü feryâd yüri

Vasfî, sevgilinin de kendisi gibi âşık olmasını diler:

Hudâdan isterem ey cevri-pîşe dildârüm
Ki âşık ide senün gibi bir cuvâna seni (430)

Serâyî'den benzer bir beyit:

Dest-i 'ışkuña düşelden ne belâ çekdügümü
Sen dağı bir gün ola 'âşık olasın bilesin (G310/2)

Mesîhî, bir güzelle yetinmemektedir:

Biriyle itmek isterdüm muhabbet
Yine anunla kılmadum kanâat (433)

Serâyî de bir gazelinde iki güzelden bahsediyor:

Şol iki dil-rübâ ki dil ü cândur iksi de
Cân u gönüle luğf-ıla cânândur iksi de (G394)

Tüm bu örnekler¹ Serâyî ile Rumeli şairleri arasındaki benzer söyleyişleri ortaya koymaktadır. Ancak, yukarıda da belirtildiği üzere kesin bir hüküm vermek için elimizde biyografik bilgi bulunmamaktadır. Nitekim, aynı asır şairlerinden Tacîzâde Cafer Çelebi'nin Rumeli âdetlerini sıraladığı

¹ Daha fazlası için bkz. T13, T19, T20, T21.

Şehâ dilden gidergil kibr ü kînün
Terahhum kıl bana var ise dînün
Ki yapmak döst gönlin âşıkınun
Kadîmî âdetidür Rûm İlinün (Erünsal 1983, 304)

mütekerrir murabbası onun Rumelili olduğu anlamına gelmemektedir (Erünsal 2010, 353-6). Ayrıca, Ahmet Paşa'nın bazı şiirlerinde de benzer söyleyişlere rastlanmaktadır:

Ey bürc-i devletüm güneşi meh-likâcıgum
Cândan azîz sevgülüce Mustafâcıgum (Tarlan 1966, 250)

Yukarıdaki beyit buna yalnızca bir örnek olarak gösterilebilir ve başka şairlerden beyitlerle desteklenebilir. Divan şiirindeki nazirecilik geleneği bir yana bu şiirde yazılanların ardında -çoğunlukla- şairlerin gözlemlerine, bilgisine, tecrübesine dayanan bir zemin olduğu da bu türden söyleyişlere sebep olarak gösterilebilir. Özetle, hangi sebebe dayanırsa dayansın, Serâyî Divanı'ndaki bu söyleyişler bir gerçek olarak ortadadır ve onu bir Rumeli şairi yapmasa bile üslubunun bir rengi olarak bu bölüme "Rumeli İzleri" başlığını koydurmak için yeterlidir.

2.4.Bir 15. Yüzyıl Şairi Olarak Serâyî

Serâyî, tüm inceleme boyunca anlatılan dil ve üslup özellikleriyle geleneğin 15. yüzyıldaki temsilcilerinden biridir. Özellikle, Giriş bölümünde bahsedilen klasikleşmeye "geçiş dönemi" şairleriyle benzeşen dil ve üslup bu hükmü vermeyi gerektirir. Bahsi geçen dönem şairlerinin en önde gelenlerinden Necâtî hakkında şöyle deniliyor:

...Fars edebiyatındaki örnekleri doğrultusunda ve özellikle padişah ve şehzadeler başta olmak üzere yönetici elit zümrenin himayesinde Osmanlı şiiri klasik biçimini almaya başlamıştır. Bu bakımdan Necâtî'nin şiiri hem geçmişe hem de geleceğe yönelik açılımları içinde barındıran ilgi çekici özelliklere sahiptir. Türkçenin Anadolu'da şiir dili haline geliş sürecinde yaşadığı bütün deneyimleri Necâtî Divanı'nda estetik bir istif anlayışına uygun olarak buluruz. Aynı şekilde Necâtî'nin şiiri sadeliği ile âşık tarzını benimseyen şairleri, yerlilik arzusuyla Zâtî ve Bâkî'yi, ulaştığı lirizm ve içtenliğiyle Fuzûlî'yi haber veren bir potansiyele sahiptir. ...Bütün bu özellikleriyle Necâtî Bey, divan şiirinin klasikleşme sürecine geçiş dönemini temsil etmektedir (Macit 2006,33-34).

Serâyî için de benzer özellikleri sıralamak mümkündür. Aşağıdaki beyit sade ve samimi söyleyişler için verilebilecek örneklerden yalnızca biridir.

Gitmege 'azm eylemiş dir geldi cānān el-vedā'
Tırma sen daḥı bu tenden eyle iy cān el-vedā' (G188/1)

Benzer şekilde, konuşma dilinin de özelliklerini yansıtan bir beyit aşağıdadır.

Didüm iy dost ki bir būsene biñ cān vireyin
Nāz-ıla kıldı tebessüm dir igen az bigi (G431/5)

Necâtî, hemen tüm tezkireciler tarafından mesel söylemedeki ustalığıyla anılır. Serâyî Divanı'nda da atasözleri ve deyimler¹ sıkça yer alır.

Kılmaz heves gönül koyuban gayra zülfini
Hoşdur kişiye kandasa kendü vaşancügi (G469/7)

Bâkî habercisi olabilecek bir beytinde de şair şöyle söylüyor:

Yār-ıla iy Şerâyî şahn-ı çemende hoşdur
Nüş eyle cām-ı gül-gün kim irdi çağ-ı lāle (G371/5)

Şair rediften aldığı ilhamla (veya özellikle seçtiği bu redifle) yazdığı gazelinde lirik bir söyleyiş yakalamıştır. Derd, hüzn, âh, gam, hicr gibi kelimeler -bilindiği üzere- Fuzûlî'nin üslubunda ağırlıkla yer alır:

Derd-ile hem-nefes ü hüzne enīs eyleyüp âh
Hicre münis gama yār eyledi yār ayruluğı (G416/3)

Geçiş dönemi şairlerinin temsilcisi sayılan Necâtî ile Serâyî arasında beyit düzeyinde örneklendirilen bu benzerlikler daha da genişletilebilir. Hatta benzerliği aşan bir örnek de vardır. Aşağıdaki gazel birkaç kelime farkı ve bir beytin yer değiştirmesi dışında Necâtî Divanı'nda da bulunmaktadır.

Serâyî

1- Fikr-i sevdā-yı gam-ı zülfün ucundan güzelüm
Kıřřa-i Leylā vü Mecnūn olupdur meşelüm

¹ Bu konu ayrı bir başlık halinde ele alınabilirdi. Ancak, atasözü ve deyimleri bir liste halinde sıralamak yerine bunları şairin üslubuyla ilgi kurulan yerlerde ifade etmek tercih edilmiştir. Örnek beyitin ilk dizesi “gönül zülfünü bırakıp da gayra heves etmez” şeklinde ifade edilebilir. Burada deyim “heves kılmak”tır. Ancak, şair “koyuban” zarf-fiilini özne olan gönül kelimesinin yanına getirerek ikinci bir deyim de (gönül koymak) çağrıştırmaktadır. İkinci dize ise atasözü değerindedir. Şairin deyim ve atasözlerine olan ilgisini gösteren bu ve benzeri örnekler *Divan* geneline yayılmıştır. Atasözü örnekleri için referanslar Edebî Sanatlar bölümünde verilmişti. Deyimlerle ilgili daha fazla örnek için bkz. T2/IV-3, T20/IV, T28/7, G4/7, G6/3, G18/6 ve 8, G22/2, G60/3, G67/9, G76/7, G78/1, G89/4, G113/6, G116/8, G157/3, G158, G205/3, G207/7, G243/11, G261/5, G270/4, G281/3, G282/1, G315/3, G325/8, G329/2, G336/5, G347/1, G356/9, G365/5, G374/4, G376/9, G379/2, G387/3, G396/5, G398/5, G402/2, G413, G418/2, G420/3, G422/4, G426/4, G435/5, G451/4 ve 5, G465/6, G471/4.

- 2- Şevk-i ħurşîd-i cemâlûnde dehânuñdan eser
Bulmadı zerrece hîç oldu kamu mâ-ħaşalum
- 3- Çün lebûn şerbeti her ħaste-dile emsem ola
Anı biz ħaste-dile luşf-ıla buyur emelüm
- 4- Nice rengîn dimeyem lâle ruħuñ medĥini çün
Gül bigi ħurrem olur her ki okırsa ħazelüm
- 5- Bilmezem nice ħacerden durur iy dost dilüñ
Hîç eser eylemedi aña füsün u ħiyelüm
- 6- Devr-i ħaddüñde gelüp zülfüñi maĥv itdi ħařuñ
İy dirîġâ ki ġidüp ‘ömr irişdi ecelüm
- 7- Ben Şerâyî ħapuñuñ ħakine yüz sürdüġüm ol
Umaram bir ġün ire ayaġuñ öpmege elüm (G275)

Necâtî

- 1- Fikr-i sevdâ-yi ser-i zülfün ucından ġuzelüm
Kıssa-i Leylî-vü-Mecnûna dönübdür meselüm
- 2- Şevk-i horşîd-i cemâlünde dehânundan eser
Bulmadum zerrece hîç oldu kamu mâ-hasalum
- 3- Çün lebün şerbeti her hasta dile emsem olur
Anı biz hasta-dile lutf ile buyur emelüm
- 4- Bilmezem nice hacerdendürür ey dost dilin
Hîç eser eylemedi ana füsün-ü-ħiyelüm
- 5- Devr-i haddünde gelüb zülfüni mahv itdi hatun
Ey dirîġâ dükenüb ömrüm irişdi ecelüm
- 6- Nice rengîn dimeyem lâle ruhun medhini kim
Gül gibi hurrem olur her kim okursa ħazelüm
- 7- Ben Necâtî kapunun ħâkine yüz sürdüġüm ol
Umarın bir ġün ire ayagun öpmege elüm (Tarlan 1997,367)

Serâyî, divanını 1498 yılında tertip etmiştir. Necâtî Divanı'nın tenkitli neşrini yayımlayan Ali Nihat Tarlan ise seçtiġi nüshaların istinsah tarihlerini belirtmemiş ve herhangi bir nüshayı da esas almamıştır. Necâtî'nin, divanını Şehzade Mahmud'un yanında bulunduġu dönemde (1504) tertip ettiġi düşünöldüġüne göre (Şentürk ve Kartal 2007, 224) en erken nüsha bile Serâyî Divanı'ndan sonra olmalıdır. Ancak, bu tek başına yukarıdaki şiirin hangi tarihte yazıldığını belirlemeye yetmez. Öte yandan, Necâtî gibi edebiyat tarihimizde üslup sahibi olarak anılan bir şairin ilk defa bu çalışmayla ġün yüzüne çıkan Serâyî'den bu şiiri aldığını söylemek büyük bir iddia olacaktır. Serâyî'nin de yalnızca bir şiiri Necâtî'den alarak kendi şairliğine gölge düşürme ihtimali ayrı bir soru işaretidir.

Kesin hüküm verilemeyen bu durum aslında başka bir bakış açısını da beraberinde getirmektedir. O da Serâyî ile dönem şairleri arasındaki

benzerlikleri/nazireleri ortaya koyma fikridir. Bu amaçla Serâyî Divanı'na bakıldığında herhangi bir nazire kaydı düştüğü şiir görülmemektedir. Nazireleri belirlemedeki en önemli kaynaklar olan nazire mecmualarında da Serâyî'ye dair bir kayıt yoktur.¹ Ancak, yukarıda bahsedildiği gibi Serâyî'nin dil ve üslubundaki benzerlikler de göz ardı edilemez.

İlgili benzerlikleri belirlemek için öncelikle nazire kavramının tanımlanmasında ön plana çıkan unsurlar olan vezin, kafiye/redif ve eda birliği (Köksal 2006, 13-21) kriter olarak alınmış ve 15. yüzyıl divan şiirini temsil kabiliyeti en yüksek şairler olan Şeyhî, Ahmet Paşa ve Necâtî ile Serâyî Divanı'ndaki gazeller ortak redifler bağlamında karşılaştırılmıştır. Bunun sonucunda nazire olabilecek şiirlerden örnek beyitler aşağıda verilmiştir².

Serâyî

Luţf-ıla çıksa h̄âbgehüñden o mihr-rû
Gören şanur ki burc-ı şerefden kamer çıkar (G68)

Ahmet Paşa

Ol serv-i sîm-ten soyunub çıksa câmeden
Cismin gören sanur ki bulutdan kamer çıkar (Tarlan 1966, 167)

Serâyî

Rahm eyle bu Şerâyî'ye kim zülf ü haddüññ
Kılır me'âl-i şevki-le leyl ü nehâr şabr (G123)

¹ *Câmiü'n-Nezâ'ir*'de tespit edilen 2 şiir (bkz. Eseri) konu için yeterli veri sağlamamaktadır.

² Burada her şairden üçer örnek verilmiştir. Daha fazlası için; ilgili şiirin önce redifi, sonra Serâyî Divanı'ndaki numarası, daha sonra da diğer şairin/şairlerin kısaltması ve ilgili kaynaktaki sayfa numarası verilen şu örneklerle bakılabilir: "salup" G23, AP 131; "-ı dürüst" G29, N 167 ve AP 137; "iy dost" G30, Ş 116 ve AP 133; "it" G33, Ş 114; "lezîz" G49, AP 145 ve N 177; "yiter" G51, N 192; "-i var" G58, N 228; "oturur" G59, AP 191; "yazar" G74, AP 165; "olmuşdur" G119, Ş 144 ve N 197; "-i var" G127, Ş 148 ve AP 177; "-ı nâz" G144, AP 193 ve N 288; "yaraşmaz" G152, AP 195; "göz" G154, AP 202; "laruz biz" G162, N 287; "henüz" G169, AP 198; "-a heves" G174, AP 203; "zeyn eylemiş" G178, N 299; "âteş" G182, AP 204 ve N 298; "-dan haz" G186, AP 210 ve N 303; "-sı yok" G198, Ş 174; "gerek" G203, AP 229; "-ı çeşmümün" G220, Ş 180 ve N 330; "-a perçemün" G224, N 345; "idicek" G225, AP 220; "gül" G229, AP 237; "olmuşam" G245, AP 262; "-yı subh-dem" G249, AP 255; "kılâm" G257, AP 263; "-umdur benüm" G266 ve G267, AP 257; "-um İbrâhîm" G277, AP 248; "-lanmasun" G279, AP 286; "yandum elünden" G306, AP 270; "âyine" G339, N 461; "-lar tâze tâze" G341, AP 295; "her gice" G348, AP 289; "olmasa" G368, N 426; "ola" G406, Ş 107; "ola" G408, N 158; "beni" G409, AP 325; "ayrılığı" G414, AP 330; "uyhusı" G417, AP 349; "-de kodı" G422, AP 327; "-um bigi" G423, AP 321; "bigi" G427, AP 319 ve N 541; "bigi/gibi" G428, AP 340 ve N 531; "bigi/gibi" G430, N 494; "-ı bigi" G432, AP 326; "sen gideli" G433, AP 323; "olmadı" G436, N 498; "ola mı" G442, Ş 242 ve AP 333; "didi" G451, N 554; "-e düşdi" G481, AP 348.

Ahmet Paşa

Rahm it dil-i şikestesine Ahmed'ün ki_ider
Zülf-ü-ruhun hayâl ile leyl-ü-nehâr sabr (Tarlan 1966, 170)

Serâyî

Senden ayru oldı efzün dil-berâ derdüm benüm
Bir bilür olsa bu hâl-i derdümi derdüm benüm (G242)

Ahmet Paşa

Gönli nâzügdür mebâdâ incide derdüm benüm
Yohsa hâlınden nicedür hâlümi dirdüm benüm (Tarlan 1966, 258)

Serâyî

Şol cân ki künc-i dilde bugün hüsñ gencidür
Halk-ı cihānuñ ol kamu görki güvencidür
Çarh-ı çehārüme şeh-iken iy meh âftâb
Küyuñı devr ider şanasın bir dilencidür (G79)

Necâtî

Çarhun güneş egerçi ki görki güvencidür
Kûyunda kapu kapu gezer bir dilencidür (Tarlan 1997, 199)

Serâyî

Çün kebâb oldı gam odında ciger döne döne
Düdü âhum bigi eflâke çıkar döne döne (G383)

Necâtî

Bu cefâdan ki kadeh agzun öper döne döne
Nâr-ı gayretde kebâb oldı ciger döne döne (Tarlan 1997, 430)

Serâyî

Hatt-ı sebzi la'l-i cân-bağşında ol 'İsâ-demüñ
Hızr'dur güyâ ki gelmiş âb-ı hayvân üstine (G405)

Necâtî

Hat belürmiş la'l-i nâbun çevresinde dostum
Çıka gelmiş gûyiyâ Hızr âb-ı hayvân üstine (Tarlan 1997, 476)

Serâyî

Ney bigi her nefes geçe 'ömri enîn-ile
Anuñ ki hem-dem olmaya bir nâzenîn-ile (G381)

Şeyhî

Geçsün figân u nâle vü derd ü enîn ile
Şol ömr ki sürilmeye bir nâzenîn ile (Biltekin 2003, 216)

Serâyî

Ėamzeñ oğına dil hedef oldu vü cân dahı
Ėurbân kaşuñ kemânına iki cihân dahı (G450)

Şeyhî

Vardı gönül yoluna revân oldu cân dahı
Şükrâne ger kabul ola bunlar cihân dahı (Biltekin 2003, 244-45)

Serâyî

Derdine bu Şerâyî-i bîmâruñ iy şanem
La'lüñden özge sem durur emsem didükleri (G457)

Şeyhî

Emsem dir leblerüni Şeyhî kınama
Derdine ol durur dahı emsem didükleri (Biltekin 2003, 239)

Hemen belirtmek gerekir ki zemin şiirlerle nazireler arasında vezin açısından farklılıklar olabilmekte, kafiyesi ve/veya redifi kimi zaman da muhtevası farklı şiirler nazire mecmualarında yer alabilmektedir (Köksal 2006, 27-38). Bu bağlamda yukarıda yalnızca ortak rediflerden hareketle verilen örnekleri daha da arttırmak mümkündür. Söz gelimi, aşağıdaki şiirler aynı redifte olup kafiyeleri farklı olmasına rağmen nazire olarak değerlendirilebilir.

Serâyî

Didüm melek misin ya beşer didi iksi de
Didüm güneş misin ya kamer didi iksi de (G393)

Şeyhî

Didüm bu cân mıdur ya beden didi iksi de
Didüm ki gül midür ya semen didi iksi de (225)

Ayrıca, redifsiz şiirler arasında kafiye ortaklıklarıyla bulunabilecek nazireler, farklı nazım şekillerine yazılan nazireler yukarıya eklenebilir ve 15. yüzyılın diğer şairlerinden de örnekler (Nizâmî örneği için bkz. Giriş) gösterilebilir. Ancak, tüm bunlardan sağlanacak fayda verilen örnekleri pekiştirmekten öteye gitmeyecektir.

Özetle, yukarıda verilen örnekler Serâyî'nin dil ve üslup özellikleriyle, dönem şairleri arasındaki benzerlikleri ortaya koymakta, şairin gelenek içindeki yerine işaret etmektedir. Geleneğin bir birikim meselesi olduğu düşünüldüğünde bir sonraki yüzyılda Bâkî'de görülen söyleyiş mükemmelliği -şairin dehası yanında- 15. yüzyıl şairlerinin kendisine hazırladığı zeminle de ilgilidir. Bu bakımdan Serâyî'nin edebî kişiliği hakkında "birinci sınıf", "ikinci sınıf", "orta sınıf" vb. subjektif değerlendirmeler yapmak yerine onun dil ve üslup özelliklerini olduğu gibi ortaya koyarak bu zemine yaptığı katkıyı ön plana çıkartmak tercih edilmiştir. Şairin belki de başka bir bağlamda

Ḥüsnüñ kitâbı vaşfını cân-ıla her nefes
Yazar Şerâyî defter ü dīvân ola diyu

dediği gibi Serâyî Divanı tüm yönleriyle bu çabanın ürünüdür.

3. METİN

3.1. Metin Kurulurken Tutulan Yol

Divan metni müellif hattı olan yazmadan hareketle tesis edilmiştir. Bunun dışında başka bir nüsha bulunamamıştır. *Divan*'da kopuk yaprak sebebiyle eksik olan “tı” kafiyesi için British Library Add.11525 numarada kayıtlı mecmuada bir gazel bulunmuş ve metnin sonuna ilave edilmiştir. Nüshanın kendi bölümleri ve sıralamasına sadık kalınmış şiirlerin yerleri değiştirilmemiştir.¹ Tüm şiirler kendi bölümleri içinde numaralandırılmış, bendlerle kurulan nazım şekillerinde bend numarası, beyitlerle kurulan nazım şekillerinde de beyit numaraları verilmiş ve şiirlerin yazmada bulunduğu yaprak numarası belirtilmiştir.

Genel olarak Arapça ve Farsça kelime ve tamlamalarda İsmail Ünver'in “Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler” başlıklı makalesine; Türkçe kelime ve eklerin yazımında ise Eski Anadolu Türkçesi ve eklerle ilgili yapılmış çalışmalara (Timurtaş 1977; Gülsevin 2011; Kartallıoğlu 2011) uyulmuştur. Bunun dışındaki ayrıntılar aşağıdadır.

Arapça ve Farsça ibareler Türkçe cümle unsuru ise çeviriyazı alfabesine aktarılmış, dize veya beyit boyutundaki cümleler ise Arap harfleriyle dizilmiş ve tercüme dipnotta verilmiştir.

Metinde okunamayan yerler [...] şeklinde gösterilmiş, metne tarafımızdan yapılan her türlü ekleme köşeli parantez [ ] içine alınmıştır. İmlasında problem görülen kelimeler için okuma teklifimiz dipnotta kelimenin fotoğrafıyla birlikte verilmiştir.

Müellifin âdetâ tenkitli metin oluştururcasına yaptığı birçok düzeltme vardır. Bunlar dipnotta “tarafımızdan tercih edilen varyant:diğer varyant/lar” şeklinde belirtilmiştir. Hangi tercihin metinde yer alabileceğine dair farklı görüşler olabilse de neticede tüm ihtimaller dipnotta görülebilmektedir. Ayrıca, “atıf vavı” ve terkip için kullanılan “y” sesinin karıştırıldığı durumlar da dipnotta benzer yöntemle belirtilmiştir.

---

¹ Yazma tanıtımı ve imla özellikleri için bkz. Eseri.

Öte yandan tamlama için kullanılan “hemze”¹ işaretinin unutulduğu yerler herhangi bir uyarı yapılmadan düzeltilmiş; özellikle kelime içi ve sonundaki “i” seslerinin imlada belirtilmemesi durumunda tarafımızca bu sesler eklenmiştir. Bunların sayısı oldukça fazla olduğundan metne aşırı müdahale etmemek için bir işaret kullanılmamıştır. Yine, kelime sonunda “e” sesi veren “güzel he”nin gösterilmediği durumlarda da standart olarak hepsine ekleme yapılmıştır.²

i- fiili, ile edat/bağlacı ve için edatı, metinde birleşik ise tire (-) işaretiyle eklenmiş olduğu kelime ile birlikte (olur-imiş, eyler-iken, virür-idi, olmaz-idi, lutf-ıla, anun-çün, virmeg-içün) yazılmıştır. İle edatının vezin gereği kelimeyle -la, -le şeklinde bitişik yazıldığı durumlarda, (gamı-la, göz yaşı-la, zülfi-le) şeklinde gösterilmiş bu tür yazımlarda arada bir “y” kaynaştırması var ise, (sevdâsı-yıla, safâ-yıla) şeklinde gösterilmiştir.

“Ben”, “sen” zamirlerinin çekime girmeleri durumunda vezin gereği ilk hecenin kapanması gerektiğinde “i” sesi ile imla edilmeleri metne yansıtılmıştır (bini, sini, binümlle). Türkçe kelimelerde vezin gereği uygulanan uzunluklar gösterilmemiştir. Yine vezinle ilgili olarak, ünlüden ünlüye yapılan ulamalarda, -metne sadık kalınarak- kalıplaşmış olanlar (n'ola, n'idem vb.) kesme işareti ile gösterilmiş, iki kelimenin birleşmesi durumunda alt çizgi kullanılmıştır (üzre oturur= üzre_oturur).

Bazı kelimelerde görülen ikili yazımlar metne yansıtılmıştır (Ahsend/Ahsente). Alıntı kelimelerin Türkçedeki yaygın imlasının ya da aslî şeklinin tercihinde ve Türkçe eklerin ses düzeninde kafiye, redif ve ses tekrarlarının dikkate alınması dolayısıyla metinde aynı kelime veya eklerin ikili yazımları olması tamamen şairin dil kullanımı ve üslubuyla ilgilidir. Örneğin Türkçe di- fiili için G242/1 ve G269/1; ayân/ıyân kelimesi için G165/1 ve T4-IV karşılaştırılabilir.

Metinde klasik transkripsiyon sistemi kullanılmıştır. Çeşitli çalışmalarda farklı şekillerde gösterilen harflerdeki tecihler aşağıdadır.

ث : ṣ

خ : ḥ

ق : ḳ

ك : ṇ̃

Farsça'daki “vav-ı ma'dûle”ler ise (˘) işareti ile gösterilmiştir.

¹ Hemze yerine “y” harfinin tercih edildiği bazen de hemzeli kullanımların olduğu durumlarda, şairin mahlası dışında (standart olarak Serâyî şeklinde yazılmıştır.), imlaya uyulmuştur. Zâyil, kâyinât, sâ'il vb.

² Bkz. İmla Özellikleri.

3.2.Notlandırmaya Dair

Metnin notlandırılmasındaki hedef herhangi bir lügat eşliğinde metnin okunabilmesini sağlamaktır. Lügat manasının ötesine geçen, metnin anlaşılmasına katkı sağlayacağını varsaydığımız isimler, yer adları, çeşitli kavram ve terimler vb. ansiklopedik notlar şeklinde dipnot olarak verilmiştir.

Notlandırma, mümkün olduğu kadar beytin sınırları dahilinde yapılmış, daha fazla ayrıntı için faydalanılan kaynak/lara referans verilmiştir. Metinde devamlı iç referans vermek yerine çalışmanın sonuna alfabetik notlar listesi eklenmiştir. *Divan*'ın muhtelif yerlerinde aynı maddeyi ilgilendiren beyitler için ilgili notun nerede geçtiğini gösteren bu listeye bakılabilir.

Yaygınca duyulduğu/bilindiği düşünülen kelime ve kavramlar, metinde geçen isimlerden hakkında bilgi bulunamayan veya bulunsa da şairin yaşadığı çağa tarihlenemeyenler/tahmin yürütülemeyenler notlanmamıştır. Ayrıca, şairin birçok teşbih ve mecazları, sosyal-kültürel hayata dair bilgileri doğrudan, açıklarcasına verdiği beyitlerin sayısı oldukça fazla olup bunlar metnin okunmasıyla anlaşılabilirliğinden dolayı notlanmamıştır.

3.3.Notlandırılmış Metin

1a

[Medhiyeler]

1

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

I

Her ne yirde kim nefes şıdķ u vefâdan urıla
Kindür ol saña muṭâbık dimeye şıdķ u vefâ¹
Râh-ı şıdķ içre kabûl-i dîn kanı sencileyin
Şâdıkînden bir kimesne görmedüm iy pîşvâ
Ben ne diyem midḥatüñ bābında kâşırđur dilüm
Ṭapuña iy şâh-ı dîn hoş vech-ile ola sezâ
Kindür ol ki_ola aña sencileyin tecrîdkâr
[...]

II

İy imâmü'l-mü'minîn Fârûķ²-ı aşḥâb-ı güzîn
Cümle nâs-ı ekrem içinde ṭapuñdur ekremîn
Ḥırmen-i küffârı bād-ı ḥışmuñ idüp târmâr
Ṭurra-i kâhruñla oda yandı kavm-i müşrikîn
Âftâb-ı dîn şü dem evc-i kemâle irdi kim
Sâye şalduñ ‘âleme sen iy hümâ³-yı müslimîn
Ḥânķâh-ı çâr-rüknüñ ser-‘imâdısın ‘iyân
Kârgâh-ı şeş-cihâtuñ kuṭbısın ‘ayne'l-yaķîn
Âsmân-ı dâniş üzre âftâb-ı ‘adlsin
İsmüñe_anuñ-çün ‘Ömer⁴ didi resûl-i ‘âlemîn

¹ Baş tarafı eksik olan bu terkîb-i bendin ilk bendinde “şıdķ u vefâ” kavramlarıyla övgüsü yapılan Hz. Ebû Bekir'dir (ö. 13/634). Hulefâ-yı Râşidîn'in birincisi olan Hz. Ebû Bekir müslümanlığı ilk kabul edenlerdendir. Miraç başta olmak üzere gaybla ilgili haberleri tereddütsüz kabul ettiğinden bizzat Hz. Peygamber tarafından çok samimi çok sadık anlamına gelen “Siddîk” lakabı kendisine verilmiştir (bkz. Fayda 1994, 101-8).

² Fârûķ: Hz. Ömer'in lakabı. Hakkı batıldan ayıran anlamındaki bu lakabın kendisine kimin tarafından ve niçin verildiğine dair farklı rivayetler vardır (bkz. Fayda 1995, 176-7). Klasik Türk şiirinde Hz. Ömer için bu lakabın kullanıldığı birçok örnek verilebilir (bkz. Yüksel 2013, 19-23).

³ Hümâ: Devlet, talih, saltanat, iyilik ve cennetin sembolü olan mitolojik kuş. Kaf Dağı, Okyanus Adaları, Hindistan veya Çin'de bulunup havada yaşarmış. Güvercin büyüklüğünde, sarı gagalı, yeşil ve beyaz kanatlı, kemikle beslenen, dirisi ele geçmeyen, kimseyi incitmeyen bir kuş olduğu rivayet edilir. Hümâ'nın gölgesi bir kimsenin üzerine düştüğünde ona talih ve saltanat bahşedermiş. Divan şiirinde- bu beyitte de olduğu gibi- hümâ ve sâye (gölge) çoğunlukla birlikte anılır (bkz. Ceylan 2015, 116-25).

⁴ Hz. Ömer: İkinci İslam halifesi (ö. 23/644). Şair bu bentte Hz Ömer'in vasıflarını beyit beyit işlemiştir: birinci beyitte inananların öncüsü olması, ikinci beyitte sert mizacı, üçüncü beyitte dine olan hizmetleri, dördüncü beyitte İslam tarihindeki seçkin yeri, beşinci beyitte adaletli oluşu ve vasıta beytinde fıkıh tarihindeki önemi gibi.

Ṭurrañ-ıla eyledüñ şer‘-i nebîyi sen ‘ıyân
Ḥükmüñ-ile hem esâs-ı dîni kılduñ câvidân

III

İy imâm-ı cāmi‘-i Ḳur‘ân ‘Oşmān¹-ı Ḥalīm
Cennet-i ‘Adni ṭapuña eyledi me’vā ‘Alīm

1b

Bu şebistān-ı cihān içre ne şem² olur ṭapuñ
Her ṭarafdan oldı pervâne dil ü cānlar delim
Ḥırmen-i mihr-i ruḥuñdan iy felek³-rif‘at senüñ
Māh-ı nūr idüp temennī didi Allāh yā kerīm
Şol ḥayāsuz kim saña ḥaşm ola iy kân-ı ḥayā
Hem Ḥudā’nuñ hem resūluñ düşmenidür ol ‘aẓīm
Ḥatm olunca serverā zāt-ı şerīfūñ bir nefes
Gitmemiş-idi dilüñden hīç Ḳur‘ân-ı Ḳadīm
Ḥarc idüben sen resūluñ yolına [māl u menāl]
‘Āķıbet terk-i ser ü cān eyledüñ iy ḥoş-ḥışāl

IV

İy imāmü'l-muttaķīn ü evliyā vü eşfiyā⁴
V'iy ḥarīm-i maḥrem-i dergāh-ı ‘izz-i kibriyā

¹ Hz. Osman: Üçüncü İslam halifesi (ö. 35/656). Hz. Osman bu bentte, yumuşak huylu olması (halīm), nazik ve mahcup bir mizaca sahip olması (ḥayâ), son nefesinde bile Kur‘ân-ı Kerīm okuyor olması (Evinde Kur‘ân-ı Kerīm okurken şehit edilmiştir.) ve cömertliği (Tebük Seferi’nde orduya yardımları ve Rûme Kuyusu’nu vakfetmesi...) gibi vasıflarıyla övülmüştür (bkz. Yiğit 2007, 438-43).

² Şem' u Pervâne: Mum ve mumun etrafında dönen küçük kelebek. Divan şiirinde mumun/ışığın etrafında dönen pervâne aşığı, mum da sevgiliyi temsil eder. Pervâne ışığa (sevgilisine) her seferinde daha da yaklaşır ve sonunda kanadını ateşe kaptırarak kendini onda yok eder. Işığın ilahî aşk olarak düşünülmesi ve dervişin (pervâne) vahdet yolunda kendini yok etmesiyle hayal tasavvufi boyut kazanır. Şem ü Pervâne hikâyesi değişik şekillerde ele alınarak birçok mesneviye konu olmuştur (bkz. Armutlu 2010, 495-7). Beyitte Hz. Osman’ın makamı bu cihan karanlığında bir mum, tüm gönül ve canlar ona pervâne olmuştur.

³ Felek: Gök, gökyüzü; talih, baht, kader. Eski astronomi anlayışına göre felek dünyayı çevreleyen iç içe dokuz kubbeden (nüḥ kıbâb) meydana gelmiştir. Bu anlayışta, dünya merkezde ve hareketsiz olup her bir kat felek ise soğan zarı şeklinde üst üste dünyayı kuşatmış şekildedir. Dünyaya yakınlıklarına göre, birinci felekte ay ve sırasıyla ikincide Utârid (Merkür), üçüncüde Zühre (Venüs), dördüncüde güneş, beşincide Mirrih (Merih, Mars), altıncıda Müşterî (Bercis, Jüpiter), yedincide Zühal (Keyvan), sekizincide sabit yıldızlar ve burçlar bulunur. Felekü'l-eflâk (felek-i a'zam, felek-i atlas) ise boş ve her şeyden arınmış olun dokuzuncu felektir. Bu felek diğerlerinin batıdan doğuya olan dönüşünü tersine çevirir. Bu dönüş vasıtasıyla insan talihine etkisi olduğu düşünülen yıldızların yerlerini değiştiren felek her türlü kötülüğün sebebi sayılmıştır. Divan şiirinde talihsizlikler ve şikâyetler hep feleğe yüklenir. Kimi zaman da -bu beyitte olduğu gibi- yükseklik bakımından sevgili ve övülen kimse hakkında kullanılan “felek-câh, felek-rif‘at, felek-kadr, felek-mertebe, felek-pâye” gibi çeşitli terkiplerde yer almaktadır (bkz. Kurnaz 1995, 306-7).

⁴ Bu bentin ilk beytinde kendisine imamlık ve velilik gibi vasıflarla hitap edilen, dördüncü İslam halifesi Hz. Ali’dir (ö. 40/661). Hz. Muhammed’in amcasının oğlu ve damadıdır. İlim, takva, ihlas, samimiyet, fedakarlık, şefkat, kahramanlık gibi yüksek ahlaki ve insani özellikler bakımından Hz. Ali’nin müslümanlar arasında özel bir yeri olduğu, kaynaklarda belirtilmektedir (bkz. Fiğlalı 1989, 371-74). Türk edebiyatında kahramanlık, velilik ve imamlık yönüyle ele alındığı birçok örnek mevcuttur.

Zü'l-fekâruñ¹ tâbıdur meş'al-fürüz-ı² râh-ı dîn
Hâk didi vaşfuñda_anuñ-çün sırr-ı na't-ı lâ-fetâ³
Tıguñ âbıyla güneş bigi eyâ nûr-ı hüda
Rûy-ı dînden gerd-i küfri pâk idüp virdüñ cilâ
Ehl-i fakr u fahruñ⁴ olduñ muqtedâ vü merci'i
Saña anuñ-çün didiler mefhar-ı âl-i 'abâ⁵
Vâlî-i cümle velîsin maẓhar-ı âşâr-ı Hâk
İbn-i 'âmm-ı Aḥmed-i Muḥtârsın hem Murtaẓâ⁶
Kılalı Hâk ḥâzretüñi luḫf-ıla ferrâş-ı dîn
Oldı ḳavm-i müşrikînden pâk bu rûy-ı zemîn

V

2a

İy imâm-ı mîve-i bâğ-ı 'Aliyy-i mü'temen
V'iy kirâmü'l-ḥulḳ u Yûsuf-ḥüsn⁷ [ü] Aḥmed-ḥü Ḥasen⁸
Sensin ol kim 'aks-i rûyuñla cinân gülzârını
Zeyn idüp ḳılduñ ser-â-ser lâle vü verd ü semen
Sensin ol kim zehr-ile sini şehîd iden pelîd
Gerdenine urdılar ṫamuda âteşden resen

¹ *Zülfikar*: Hz. Muhammed'in Hz. Ali'ye verdiği iki tarafı keskin, ortası yivli ve ucu çatallaşan meşhur kılıç (bkz. Öz 2013, 553-4). Türk edebiyatında, Hz. Ali ile birlikte, gerçek anlamının yanında çeşitli teşbih, istiare, mecaz ve telmihlere konu olmuş, efsanevi bir hüviyet kazanmıştır (bkz. Sarıkaya 2013, 554-6).

² meş'al-fürüz-ı: meş'al-fürüz u

³ *Lâ-fetâ*: "Lâ-fetâ illâ Alî lâ-seyfe illâ Zü'lfekâr" (Ali'den başka yiğit, Zülfikâr'dan başka kılıç yoktur.) sözünden kısmi iktibas (bkz. Yılmaz 1992, 100). Kılıcın Hz. Ali'ye verildiği zaman bu sözün söylendiği belirtilmektedir.

⁴ *Fakr u fahr*: "El-fakru fahrî ve bihî eftahirü" (Yoksulluk benim övüncümdür, ben onunla övünürüm.) mevzu' hadisinden kısmi iktibas. Fakr: maddi anlamda yoksulluk veya insanın kendisini her zaman Allah'a muhtaç bilmesi. Tasavvufta ilgili hadisten dolayı fakr kavramı manevi olarak değerlendirilmiştir. Yani "ehl-i fakr ur fahr" her zaman Allah'a muhtaç olma ve ona bağlanma yolunu seçenler anlamındadır. Beyitte Hz. Ali bu yolu seçenlerin öncüsü ve merci'i olarak vasfedilmiştir (bkz. Yılmaz 1992, 49; Uludağ 1995, 132-4).

⁵ *Âl-i abâ*: Hz. Peygamber, Hz. Ali, Hz. Fatma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'den oluşan beş kişiye denilir. "Ey Ehl-i beyt! Allah kusurlarınızı giderip sizi tertemiz yapmak ister" (el-Ahzâb/33) ayetinde geçen ehl-i beyt ibaresi için Hz. Peygamber'in Hz. Ali, Hz. Fatma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i abâsının altına alarak, "Allahım, benim ehl-i beytim işte bunlardır; bunların kusurlarını gider, kendilerini tertemiz yap!" diye dua ettiği rivayet edilmiştir (bkz. Uludağ 1989b, 306-7).

⁶ *Murtaẓâ*: Beğenilmiş, seçilmiş, gözde. Hz. Ali'nin lakabı.

⁷ *Hz. Yûsuf*: Hz. Yakup'un oğlu. İsrâiloğullarına gönderilen peygamberlerden biridir. Olağanüstü güzelliği sebebiyle klasik Türk şiirinde memduh, güzellik yönünden övülecekse çoğunlukla Hz. Yusuf anılır.

⁸ *Hz. Hasan*: Hz. Peygamber'in torunu, Hz. Ali'nin büyük oğlu (ö. 49/669). Beşinci İslam halifesidir. Kısa süren halifeliğini (4 ya da 6 ay) Muaviye ile anlaştıktan sonra h. 41 yılında ona devretmiştir. Böylece, müslümanlar arasında kan dökülmesini önlemiş ve kısa bir süre de olsa barış ve huzuru sağlamıştır (bkz. Fırlalı 1997, 282-5). Halim selim, cömert, sakin, vakarlı, siyaset ve fitneden uzak olan Hz. Hasan, ilk beyitte şair tarafından güzellik bakımından Hz. Yusuf'a huy bakımından Hz. Peygamber'e benzetilmiştir. Muâviye'nin oğlu Yezid'in, Hz. Hasan'ın hanımını kandırarak, Hz. Hasan'ı zehirlettiği rivayet edilir. Şair bu bendin 3. beytinde bu olaya da işaret emiştir.

Bu fenâ bâğından uçduğıñ-çün iy şeh-bâz¹-ı rûh
Eyledi gülzâr-ı qudsi saña me'vâ Zü'l-minen
Medhûñ okırlar kamu mâh-ı Muharrem'de² hezâr
Cân u dilden ins ü cân u vahş u tayr açup dehen
    Kaşr-ı cennet olduğınca serverâ saña mekân
    Hem-nişîñüñ hür u ğilmân olsun iy pākîze-cân

VI

İy imâm³-ı kurretü'l-'ayn-ı 'Alî nesl-i resûl
V'iy hümâm-ı cevher-i lülû-yı meknünü'l-Betül⁴
Sensin ol gülzâr-ı qudsüñ tâze vü handân güli
Şâh-ı merdândur çü sen 'Alî-neseb fer'a uşul
Sensin ol kim Kerbelâ'da⁵ virmeyp bir kaşre şu
Eyledi sini şehîd ol Şibr-i⁶ bed-fi'l ü fuzûl
Redd idüp a'dâñı tamuya kamu iy nür-ı 'ayn
Kurb-ı vaşlına seni Hağ vaşl idüp kıldı kabûl
Şahn-ı cennet içre nüş eyle şarâb-ı mağfiret
Oturup şâhâ şehîdân-ıla cümle sağ u şol
    Tâ ebed tapuña olduğça civâr-ı Hağ mağâm
    Saña vü evlâduña olsun taşıyyât u selâm

2b

VII

DER-ZARÎ KERDEN BE-DERGÂH-I HAĞ CELLE VE 'ALÂ 'AZZE İSMEHU

¹ *Şeh-bâz*: Türkçe ispir ve çakır da denilen, yırtıcı kuşlardan doğan. İhtişamı, kudreti ve üstünlüğü temsil eder. Şiirimizde doğan karşılığında en yaygın olarak "bâz" kullanılır ve "şâh-bâz" doğan cinsinin en güçlü ve iri üyesidir (bkz. Ceylan 2015, 84-95). Beyitte ruhun uçup gitmesiyle ilgi kurulmuştur.

² *Muharrem*: Hicrî yılın ilk ayı. Esasen Muharrem ayında Kerbelâ olayı dolayısıyla Hz. Hüseyin'in şehit edilmesi söz konusudur. Muharrem ayı içinde yapılan aşure, oruç, anma gibi tüm etkinlik ve ibadetler bununla ilgilidir. Hz. Hasan'ın ölümü ise Safer ayının 28'idir. Ölüm tarihleri farklı olsa da şair, Hz. Hüseyin ile birlikte Hz. Hasan'ın da Muharrem ayında anıldığını işaret etmiştir.

³ Şair'in Ali'nin gözünün nuru, peygamber nesli ve Betül'ün (Hz. Fatma) değerli incisi-cevheri diye hitap ettiği Hz. Hüseyin'dir (ö. 61/680). Hz. Ali'nin oğlu, Hz. Peygamber'in torunu ve ehl-i beytin beşincisidir. Abisi Hz. Hasan'ın Muaviye ile anlaşmasının ardından abisine uyararak Medine'ye gitti. Hz. Hasan'ın şehit edilmesinden sonra da Muaviye ile savaştı. Ancak, Muaviye'nin halifeliği oğlu Yezid'e devretmek istemesi üzerine Yezid'e biat etmeyip Mekke'ye gitti. Kûfelilerin durumu haber alması ve kendisini halifelik için çağırmasıyla yanındakilerle birlikte Kûfe'ye doğru hareket etti. Bunun üzerine, Yezid tarafından Kûfe valiliğine getirilen Ubeydullah b. Ziyad, Rey valisi Ömer b. Sa'd'a ordusuyla Hz. Hüseyin'in üzerine yürümesini emretti. Yanındaki 72 kişi ile birlikte susuz bırakılan Hz. Hüseyin Kerbelâ'da şehit edildi (bkz. Fırlalı 1998, 518-21). İslam tarihindeki bu elim olayla ilgili Hz. Hüseyin hakkında geniş bir literatür meydana gelmiştir (bkz. Üzüm 1998b, 521-4).

⁴ *Betül*: İffetli kadın. Hz. Peygamber'in kızı ve Hz. Ali'nin eşi Hz. Fatma'nın lakabı.

⁵ *Kerbelâ*: Bağdat'ın yaklaşık 100 km. güneybatısında bulunan şehir. Hz. Hüseyin'in şehit edildiği ve kabrinin bulunduğu yer.

⁶ *Şimr*: Şemir b. Zülceşen. Kerbelâ vakasında Ubeydullah b. Ziyad ve Ömer b. Sa'd'ın Hz. Hüseyin ile savaşmakta tereddüt etmesi üzerine onlara susuz kalmış ve zor durumdaki Hz. Hüseyin'i isteklerine boyun eğdirebilmek için önemli bir fırsat olduğunu söyleyip savaşı teşvik etmiştir. Çıkan savaşta Hz. Hüseyin'e onun emriyle hücum edilmiştir (bkz. Fırlalı 1998, 518-21).

İy Huzā-yı bî-niyāz u kârsāz u kirdgār
Raḥmetüñ baḥrine bulunmaz senüñ ḥadd ü kenār
Kılmışamdur bu cihān içinde cürm-i bî-'aded
Lîk sinüñ raḥmetüñdür bî-ḳiyās u bî-şümār
Dilerem maḥrûm gönderme ḥabîbüñ ḥaḳḳı-çün
Gelmişemdür raḥmetüñ ḳapusına ümmîdvār
Bu Şerāyî'nüñ resûluñ çār-yāri ḥürmeti
Raḥmetüñle cürmini 'afv it eyā Perverdgār
Cümle evlādı ḥaḳı-çün Muştafā'nuñ yā Ğanî
'Afv ḳıl her cürmini olmuş olası ne ki var
Bu du'āya her ki âmîn eyde anı ḳıl emîn
Fazluñ-ıla her ḥaḫādān yā İlähe'l-'âlemîn

2

MURABBA'ENDER-ŞIFAT-I 'ALÎ KERREMEALLĀHU VECHEHU GÜFTE ŞÜD
fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

I

Olalı ol şāh-ı Ḥaydar¹ mülk-i dîne şehryār
Eyledi iklīm-i küffārı ser-ā-ser tārmār
Luḫf-ıla vaşında buyurdu anuñ Perverdgār
لا فتى الآ على لا سيف الآ ذوالفقار²

II

Ol emîr-i şāh-ı 'âlem ol veliyy-i mu'teber
Zü'l-feḳārıyla götürdi cümle müşrikden tamar
Didi ḥaḳḳında bu ḳavli medḫ idüp ḫayrû'l-beşer
لا فتى الآ على لا سيف الآ ذوالفقار

3a

III

Ḥaydar-ı kerrār ki_ol şāh-ı güzîn-i muttaḳî
Bulmadı bir dem amān destinden a'dā-yı şaḳî
Didi şānında anuñ Bū-Bekri Şiddīḳu't-Taḳî
لا فتى الآ على لا سيف الآ ذوالفقار

IV

Mazḫar-ı manzûr-ı Ḥaḳ ol şāh-ı cümle-evliyā
Cānına a'dā-yı dīnüñ eyledi biñ biñ belā
Ḥamd idüp didi 'Ömer 'izz-ile ol kân-ı seḫā
لا فتى الآ على لا سيف الآ ذوالفقار

¹ *Haydar*: Aslan. Hz. Ali'nin lakaplarından. Kerrâr sıfatıyla da Haydar-ı Kerrâr (döne döne saldıran aslan) şeklinde kullanılır. Yine aynı anlama gelmek üzere Haydarullah, Esedullah, Şîr-i Yezdan, Şîr-i Hüdâ, Şîr-i Hak gibi tamlamalar da kullanılır. Divan şiirinde Hz. Ali'nin cesareti ve kahramanlığını belirtmek üzere sıklıkla kullanılan bu lakabın ona annesi tarafından verildiği rivayet edilir.

² Bkz. *Lâ-fetâ*

V

Şîr-i Hağ ol Murtażā vü ol imāmü'l-muttakîn
 Küfr ü şirkden oldı anuñla ser-â-ser pāk dîn
 Luţf-ıla taḥsîn idüp buyurdı ‘Oşmān-ı Güzîn
 لا فتى آلا على لا سيف آلا ذوالفقار

VI

Şu‘le-i şem‘-i hidāyet ol veliyy-i Zü'l-minen
 Yandurup pervāneveş düşmenlere eyler miḥen
 Cān u dilden luţf-ıla dirler Hüseyn-ile Ḥasen
 لا فتى آلا على لا سيف آلا ذوالفقار

VII

Gelmedi icād olalı cümle-i kevn ü mekân
 Zāt-ı pāki mişli anuñ bir şeh-i şāḥib-ķırān¹
 Zıkr idüp dirler bunı ehl-i zemîn ü āsmān
 لا فتى آلا على لا سيف آلا ذوالفقار

VIII

Hüzn ü ğamdan ister-iseñ tā ebed bulmağ necāt
 Cism ü cānuñdan ola zāyil bu cümle seyyi’āt
 Okı dilden bu sözi niçe ki ṭura kāyināt
 لا فتى آلا على لا سيف آلا ذوالفقار

IX

Diler-iseñ kim Şerāyī ire tevfiķ-i Huzā
 Gel sülük-ı evliyāya cān-ıla kıl iķtidā

3b

Virdüñ olsun dilde bu niçe ki_ola şubḥ u mesā
 لا فتى آلا على لا سيف آلا ذوالفقار

3

ENDER-ŞIFAT-I DERVİŞĀN GÜYEND
 fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1- ‘Ayş-ı cennet ne durur ‘işreti dervîşlerüñ
 Nüş-ı rāḥat² ne durur şöḥbeti dervîşlerüñ
- 2- Zer-i ḥāliş ide luţf-ıla eger bir demde
 İrse ḥāke nazar-ı himmeti dervîşlerüñ

¹ *Sāhib-ķırān*: Kıran sahibi. Kıran; yakınlık, iki şeyin birleşmesi, gezegenlerden ikisinin bir burçta birleşmesi demektir (Devellioğlu 2006, 516). Sa'deyn (iki uğurlu) olarak bilinen Müşteri ve Zühre'nin birleştiği anda doğan veya doğduğuna inanılan kişilerin talihinin her konuda açık olduğuna inanılır ve onlara sahib-ķırān denilir. Bu tabir özellikle devlet büyükleri için yazılan şiirlerde kullanılır (bkz. Pala 2005, 386). Şair burada Hz. Ali vafında kullanmıştır.

² rāḥat:

- 3- Tıtalı dār-ı ferāgatda anā‘at gencin
Dün ü gün şabr durur şan‘atı dervîşlerüñ
- 4- Luţf-ıla eyleyüben cümle ulübı teşhîr
Cānib-i Hakk'a durur da‘veti dervîşlerüñ
- 5- Māsivā¹ mihrini dilden yudılar pāk idüben
Hıbb-ı Hakk olduğı-ün ülfeti dervîşlerüñ
- 6- İtdi ser-mest kamu ‘aşıkı bir cür‘a-yıla
Sākî-i cām-ı mey-i vaħdeti dervîşlerüñ
- 7- Gün bigi ‘āleme vāzıh görünür hikmet-ile
Nūr-ı maħz olduđı-ün hey‘eti dervîşlerüñ
- 8- Şūfî sen ārzū-yı hūr-ı cinān eyle n'ola
Dost dîdārınadır niyyeti dervîşlerüñ
- 9- Rū-be-rū gün bigi rūşen saña Hakk şüretini
Gösterür ā‘ine-i al‘ati dervîşlerüñ
- 10- Bulmađ isterseñ eger gün bigi ‘ālemde zuhūr
Ol yüri hāk-i der-i hılveti dervîşlerüñ
- 11- İy Şerāyî ne dil-ile ögesin anları kim
Tıtdı āfākı kamu midħati dervîşlerüñ
- 12- ıl ışiginde ü cārū özüñi beste-miyān
Oldı vācib saña ün hıdmeti dervîşlerüñ
- 13- Hākveş apularında gelüben h‘ār olana
‘İzzet ü luţf durur ‘ādeti dervîşlerüñ

4a

4

ENDER-ŞIFAT-I BAHĀR GÜFTE ŞÜD BE-TARZ-I DEH-ENDER-DEH
fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

I

¹ *Māsivā*: Allah’tan başka her şey (Masivallah) anlamında bir tasavvuf terimi (bkz. Uludağ 2003, 76). Tasavvuf yolunda olan dervîşlerin Hak sevgisinden başka her şeyden gönüllerini arındırdığını belirten şair bu şiiri boyunca dervîşleri çeşitli vasıflarıyla övmüştür.

Buldu revnağ ḥamdülillāh kim bahār-ıla cihān
Oldı el-ḥağ gülşen-i cennet zemīn-ile zamān
Feyz olup bārān-ı raḥmet ‘ālem içre bī-kerān
Virdi ‘İsā¹ bigi emvāt-ı nebāta tāze cān
Varlığından anlaruñ bir zerre yoğ-iken nişān
Her ne kim var oldı peydā taḥt-ı ğabrāda nihān
Kıl nazar bu ‘ibrete aç gözüñi gel iy cevān
Nām-ı Ḥaqq'ı zıkr idüp kıl rüz u şeb vird-i zebān
Ġāfil olma bunları çünkim kamu gördüñ ‘ayān
Bir gün ola kim uça cān murğı cismüñden revān
Zāyi‘ itme ‘ömrüñi bulduñ ecelden çün amān
Cāyuñı bir ḥüb-ıla var eyle şaḥn-ı gülsitān
Tā ola eṭrāfı anuñ sebze vü āb-ı revān
İçine girdükde ğamgīn diller ola şādmān
Oturup bir küşesinde zevk-ile ‘ayş it hemān
Gül yüzi karşıısına bülbül bigi ol medḥ-ḥ’ān
Nuql idüp la‘līn lebinı iç şarāb-ı ergāvān²
Kim bu şükre eyle şükrāne fedā rūḥ-ı revān
Hoş gör eyyāmuñı bir dem zerrece tütma gümān
Tā mu‘īn ola saña ‘avn-i Ḥuzāvend-i cihān

4b

II

İtmiş-iken ‘ālemi cennet-şıfat Perverdgār
Kılmış-iken kara ḥaki sebzezār u lālezār
Olmış-iken luṭf-ıla her bāğ u bustān nev-bahār
Bitmiş-iken her şecerlerde şükūf u berg ü bār
Arasında bunlaruñ bād-ı şabā ferrāşvār
Şular-iken yiryüzini çün saḳā ebr-i bahār
Üstine berg-i şükūf efşān iderken şāḥsār
Çağlayup vādiler içinde aḳar-iken şular
Merğzār içre iderken süz-ıla her murğ zār
Gülsitānda bülbüle ‘arz ider-iken gül ‘izār
Hoş terennümler iderken tütü¹ vü kumrī² hezār
Cehd idüp bir gül-ruḥuñ alup elini bāğa var

¹ Hz. İsa: Kendisine kutsal kitap İncil indirilen peygamber. Hz. Meryem’den Hz. Cebrâil’in üflemesiyle babasız olarak doğması, bebekken konuşması, elle dokunması (mesh) ve nefesiyle hastaları iyileştirip ölüleri diriltmesi, ölmeyip göğe çekilmesi gibi mucizelerle anılır. Dünyaya değer vermeyip maddeden arınmıştır. Üzerinde sadece bir iğne bulunduğu için dördüncü kat gökten öteye gidememiştir (bkz. Pala 2005, 235-6). Mesîh, Mesîhâ, Rûhullah, İbn-i Meryem unvanlarıdır. Hz. İsa’nın diriltme mucizesi divan şiirinin başlıca hayal unsurlarındandır (bkz. Onay 2007, 206-7). Şair burada, baharda yağın yağmurun bitkileri canlandırmasını Hz. İsa’nın can vermesine benzetmiştir.

² Şarāb-ı ergāvān: Erguvan şarabı. Kırmızımsı bir çiçek olan erguvan, eski tıbbı göre, tabiatı soğuk ve kuru olduğundan şerbeti sarhoşluğu ayıltır, şarabı ferahlık verirmiş (bkz. Onay 2007, 366).

بش نو از من این نصیحات را چه کویم کوش وار
نوش کن آب بقا³ چون نیست دنیا برقرار⁴

Cümlesini bunların var eyleyen ol Bir ü Bar
Çoma dilden zikrini vü şükrini leyl ü nehâr
Her nebât uşbu zemîn üzre ne kim var bî-şümâ[r]
Kılmadın bād-ı hâzân anları irüp târ u mâr

Hoş gör eyyâmuñı bir dem zerrece tütma gümân
Tâ mu‘în ola saña ‘avn-i Huzâvend-i cihân

III

İy nazar ehli gözün aç kudret-i Yezdân'ı gör
Kim ne hoş kılmış müzeyyen bâğ-ıla bustânı gör
Buldı zerrâtı cihânunñ kudreti Yezdân'ı gör
Cümle-i eşyâya irdi rahmet-i rahmânı gör

5a

Hoş bitürmüş lâle vü gül gülşen ü bustânı gör
Yiryüzin itmiş müzeyyen sünbül ü reyhânı gör
Levh-i gâbrâ üzre nağş olmuş bu reng elvânı gör
Gülşen-i firdevse dönmiş degme hâristânı gör
Nâleler ider güle karşı hezâr-destânı gör
Bu neşât-ıla açılmış gönce-i handânı gör
Sâgar-ı zerrîni elde nergis-i mestânı gör
Şahn-ı bâğı zînet itmiş Lâle-i Nu‘mânı⁵ gör
Muṭrib-i nağme-serâ olmuş durur murgânı gör
Merğzâr içinde kılurlar hezâr elhânı gör
Yâr-ıla sen daḥı hoş sür devrünü devrânı gör
Kim nice gerdişdedür bu âsiyâ-gerdânı gör

¹ *Tûtî (Bebgâ)*: Papağan. Çekici görüntüsü ve insan sesini taklit etmesiyle bilinir. Divan şiirinde pek çok hayale malzeme olan papağanın ilk ve en belirgin özelliği konuşmasıdır (bkz. Ceylan 2015, 194-205). Ayrıca, bkz. *Şeker, Gözğü*.

² *Kumrî*: Kumru. Zarafeti, sevimliliği ve beğenilen sesiyle bülbülle birlikte aşğın temsilcisidir (beyitteki hezâr bülbül olarak anlaşılacağı gibi papağan ve kumrunun çokça örtmesi olarak da anlaşılabilir). Öterken çıkardığı “gû gû (söyle söyle)” ya da “kul kul (söyle söyle)” sesleri şairlerimize malzeme olmuştur (bkz. Ceylan 2015, 171-6). Bu beyitte “hoş terennümler” olarak nitelenen beğenilen bu seslerdir.

³ *Âb-ı bekâ*: Ölümsüzlük suyu, bengisu. İçene sonsuz hayat veren karanlıklar (zulmât, zulumât) diyarındaki kaynağı meçhul su. Hızır ve İlyas peygamberler bu suyu bulup içmişler fakat sonra Allah bu suyu insanlardan saklamış ve İskender bu suyu bulamamıştır. Divan şiirinde sevgilinin dudağı ve can bağışlayan söz demektir. Âb-ı hayât, çeşme-i hayât, çeşme-i hayvân, aynü'l- hayât, âb-ı cüvân, âb-ı câvidânî, âb-ı hayvân, âb-ı hayvânî, âb-ı Hızır, âb-ı zindegî, âb-ı zindegânî, âb-ı İskender gibi terkipler de aynı anlamda kullanılır. Zaman zaman şair kendi sözünü de âb-ı hayâta benzetir (bkz. Pala 2005, 3).

⁴ Bu nasihata kulak as. Dinleyesin diye söylüyorum: Ölümsüzlük suyunu iç. Çünkü dünya kalıcı değildir.

⁵ *Lâle-i Nu‘mân*: Şakayık da denilen gelincik. Bu çiçeği Hîre'deki Lahmî hanedanının son hükümdarı Münzir oğlu Numan çok sevdiği için ona bu ad verilmiştir. Beyaz, sarı, kırmızı ve alaca çeşitleri vardır (bkz. Baytop ve Kurnaz 2003, 79-81).

Her nebāt uşbu zemīn üzre ki biter anı gör
‘Āķıbet bād-ı ĥazān ider ķamusın fānī gör
Hoş gör eyyāmuñı bir dem zerrece ıtma gümān
Tā mu‘īn ola saña ‘avn-i Ĥuzāvend-i cihān

IV

Mevsim-i nev-rūz¹ irüp def‘ oldı faşl-ı zemherī
Zeyn olup rūy-ı zemīn uşbu zamān buldı ferī
Bād-ı ‘İsā-demden emvāt-ı nebātuñ her biri
Tāze cān bulup ser-ā-ser oldılar cümle diri
Açıluban sebzezār içinde ezhār-ı ıarī
Hoş müzeyyen eyledi çün bāğ-ı mīnū her yeri
Nergis urınmış çemende başına tāc-ı zeri
Lāle bāğ içre ıtutar pür elde la‘līn sāğarı

5b

‘Ayş-ı cennet ķıl dilā bir dem hezārān gel beri
Hem-dem idüp meclisüñde gül bigi bir dil-beri
Lebleri cāmından anuñ iç şarāb-ı Kevşer‘i²
Fırşatı fevt itme bu mevsimde ķalma dil beri
Ĥāşıl olan saña andan bil hemīn budur varı
Çün bilürsin bu cihānuñ bāıını vü zāhiri
Evvelī bir bī-vefā durur fenādur āhiri
Zākir ol ķoma zebānuñdan Ĥuzā-yı kādiri
Çünkü gördüñ bu nebātātı ķamu ĥuşk³ u teri
Pençe-i bād-ı ĥazāndan yire şaldılar seri
Hoş gör eyyāmuñı bir dem zerrece ıtma gümān
Tā mu‘īn ola saña ‘avn-i Ĥuzāvend-i cihān

V

Şubĥ-dem burc¹-ı şerefden ıoğdı neyyir āftāb
Oldı peydā şun‘-ı Ĥaķ ‘ālem içinde bī-ĥisāb

¹ *Nevruz*: Yeni gün. Güneşin (Hamel) Koç burcuna girdiği, gece gündüz eşitliğinin olduğu, bahar başlangıcı/bayramı ve yeni yılın ilk günü olarak kabul edilen 21 Mart tarihidir. İslam öncesi İran geleneğinde dinî ve millî karakterde bir bayram olan Nevruz, Asya Türk boyları, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde de coşkuyla kutlanmıştır (bkz. Gündüz 2007, 60-61). Divan şiirinde bayram, sevinç, mutluluk, bahar, tabiatın yenilenmesi gibi ifadeler içinde yer alır.

² *Kevser*: Cennette bir ırmağın adıdır. Havz-ı kevser (Cennette Hz. Peygamberin ümmetiyle yanında buluşacağı bildirilen havuz ve nehir) şeklinde de geçer. Havz, ahirette Hz. Peygambere tahsis edilecek çok büyük bir havuzu, kevser ise “çok, pek çok” anlamında bir sıfat ve “ırmak” anlamında bir ismi ifade eder. Arapça’da ayrı ayrı kullanılan bu iki kelime Türkçe’de birlikte kullanılır. Kur’ân’da havz kelimesi geçmez. Kevser ise aynı adla anılan 108. surede geçer. Muhtelif rivayetlerde kevser; suyu gümüşten beyaz, miskten daha hoş kokulu, baldan tatlı gibi özelliklerle anılır (bkz. Ertürk 1997, 546-9). Divan şiirinde tatlı, temiz ve saf şarap anlamında kullanılır (bkz. Onay 2007, 238-9). Dolayısıyla, şair tarafından -burada ve divanın muhtelif yerlerinde- sevgilinin dudağı ile ilişkilendirilmiştir.

³ ĥuşk:

Urdı dem bād-ı şabā feyz oldı bārān bī-ḥisāb
Cümle ezhār açılıp götrildi yüzinden niḳāb
Her ne kim var oldı peydā setr-iken gidüp ḥicāb
‘Asker-i ezhār irüp geldi ne kim var bā-ṣitāb
Rūy-ı şahrā oldı pür-ḥayme tınāb-ender-tınāb
Leşker-i ḳalb-i şitāya düşdi ol dem ıztırāb
Ṭutuban rāh-ı ‘adem rūy itdi cümle pīç ü tāb
Şāh-ı ezhār oturur taḥta idüben fetḥ-i² bāb
İrdi hātifden o dem dir gūş-ı cāna bir ḥiṭāb
‘Andelīb ü gül gelüp gitdi_aradan ḥār gurāb³

6a

Būy-ı ezhār-ıla pür oldı ser-ā-ser bu türāb
Giydi ḥaḍrā-yı ḥazar egnine hoş sebz-i şiyāb
Çeşme-i āb-ı ḥayāta döndi vādīlerde āb
Bāda virme ‘ömrüni bir dil-ber-ile iç şarāb
Virmedin saña mürūr-ı gerdiş-i dehr inḳilāb
Zikr-i Ḥaḳḳ'ı ḳoma dilden rüz u şeb oldur şavāb
Hoş gör eyyāmuñı bir dem zerrece ṭutma gümān
Tā mu‘in ola saña ‘avn-i Ḥuzāvend-i cihān

VI

Luṭf-ıla olmışken enfāsı nesīmüñ ‘anberin⁴
Būy-ı ezhār-ıla pür ḳılmış-iken yazı yüzün
Giymiş-iken egnine dībā-yı ḥaḍrāyı zemīn
Bitmiş-iken lāle vü reyḥān u sünbül yāsemīn
Her giyā hoş-büyken çün nāfe⁵-i āhū-yı Çin
Gülsitānda bülbül ü gül olmuş-iken hem-nişīn
Mevsim-i faşl-ı bahāra şad hezārān āferin
Kim bu dem rūy-ı cihānı eyledi ḥuld-ı berin

¹ *Burc*: Güneşin bir yılda takip ettiği düşünülen yörüngenin içlerinden geçtiği belli sembollerle gösterilen on iki takımyıldızdan her biri. Güneş, ay ve tüm yıldızlar doğudan batıya doğru dönerken burçları dolaşırlar. Her yıldızın kendi burcu olup bu burçta buldukları vakte “şeref” veya “vakt-i şeref” denir. Eşref-i saat de denilen bu vakit genel olarak şairin sevgilisini görmesi gibi mutlu anlardır (bkz. Uzun 1992b, 424-6).

² fetḥ-i: fetḥ ü

³ *Gurāb*: Karga. Kalın ve uzun gagalı, bet sesli ve parlak zekalı bir kuştur. Sesinin ve ötüşünün çirkinliğinden hareketle bülbülle karşılaştırılır (bkz. Ceylan 2015, 141-9). Bu beyitte de karga/bülbül (andelīb) ve gül/diken zıtlığı söz konusudur.

⁴ *Anber*: Amber. Okyanusların çeşitli kesimlerinden toplanan güzel kokulu bir madde (bkz. Erdem 1991a, 7-8). Divan şiirinde rengi ve kokusu yönünden sevgilinin saçı, hatı ve beni için benzetmelik olan amber burada rüzgarın güzel kokusunu tarif için kullanılmıştır.

⁵ *Nāfe*: Misk ahusunun göbeğinden çıkarılan donmuş pıhtı, miskin ham maddesi. Misk ahuları Çin’in Hoten/Hita/Hata bölgesinde çokça yaşarlar (bkz. Taşağıl 1998, 251-3). Şiirimizde kara rengi ve kokusu yönünden sevgilinin saçıyla ilişkilendirilen “nāfe-i āhū” burada bitkilerin hoş kokusunu tarif için kullanılmıştır.

‘Ārifāna kıl temāşā iy aḥi gel bāğ için
Hem-demüñ olsun yanuñca bir nigār-ı nāzenīn
Oturup bir küşede kıl ‘ayş anuñla iy emīn
Bāde nūş it leblerinüñ kıl tenaḳḳul sükkerin
Fırşat el vermiş-iken bu demde fevt itme şaḳın
‘Ömr-i fānīden saña ḥāşıl olan budur hemīn
Ḥāl-i ‘ālem çünki bildüñ bu durur iy pāk-dīn
Diler-iseñ Ḥālīḳ [u] Mevlā'ya olasın yaḳın

6b

Virdüñ olsun dilde her dem yā İlähe'l-‘ālemīn
Her bahāruñ evvelin bildüñ ḥazāndur bil şoñın
Ḥoş gör eyyāmuñı bir dem zerrece tütma gümān
Tā mu‘īn ola saña ‘avn-i Ḥuzāvend-i cihān

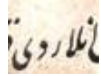
VII

Urdı dem bād-ı şabā ḥoş büy-ıla taldı hevā
Her nebātāta deminden irdi bir neşv [ü] nemā
Ḥaste cāna irdi hātīfden o dem bir ḥoş nidā
Yatma iy pejmürde-dil dir ki_irdi derdüñe devā
Yatma tır aç gözüñi çün irdi rencüñe şifā¹
Eylegil bir dem dil-i ğamnāküñi ğamdan rehā
‘Ālemi çün bāğ-ı cennet zīnet itmişdür Ḥuzā
Her şecerler Sidre² vü Tübā³ gibidür müntehā
Gülsitānda bülbül iderken seḥer nağme-serā
Diler-iseñ ki_ola ğamdan ḥāṭıruñ bir dem güşā
Gülşen içinde şehāne eylegil bir ḥüb cā
Kim anuñ eṭrāfı verd ü lāle-i ḥamrā ola
İrişüp bād-ı ḥazān anları⁴ kılmadın hebā
Cehd idüp getir ele bir serv-ḳad ḥoş dil-rübā
Ḳıl mey-i la‘līni-yile ḳalb-i maḥzūnuñ şafā
Tā ki vaḳtūñ ḥoş olup gide ḳamu renc ü ‘anā
Ḥāk-pāyına yüzüñ sür çek gözüñe tütüyā¹
Kim saña keşf ola bu esrār-ı ‘ālem iy fetā

¹ tır aç gözüñi çün irdi rencüñe: tır gözüñ aç bir nefes irişdi

² Sidre: Arabistan Kirazı denilen ağaç. Çoğunlukla, müntehâ (bir şeyin varabileceği son nokta) kelimesiyle birlikte kullanılır. “Sidretü'l-Müntehâ” terkibi terim olarak miraç gecesi Hz. Muhammed’in bu ağacın yanında ilahi sırlara mazhar olduğu yeri ifade eder. Büyük meleklerin ve peygamberlerin ötesine geçemediği, yaratılmışların ilminin ulaşabileceği son noktadır (bkz. Uludağ 2009, 151-2). Sidre ağacı metinlerde Cennet’te mevcut iki ağaçtan biri olarak “Tübâ” ile birlikte sevgilinin boyunun uzunluğunu ve endamının güzelliğini ifade etmek için geçer (bkz. Uzun 2009a, 152-3).

³ Tübâ: Kökü yukarıda dalları aşağı doğru bütün cenneti kaplayan bir ağaç olarak rivayet edilir. Divan şiirinde başta boyu olmak üzere övülenin bazı vasıfları için teşbih unsurudur (bkz. Uzun 2012, 317-9). Burada Sidre ile birlikte tabiat güzelliği açısından anılmıştır.

⁴ anları:

Hoş gör eyyāmuñı bir dem zerrece tutma gümān
Tā mu‘īn ola saña ‘avn-i huzāvend-i cihān

7a

VIII

Hurrem ol iy bülbül-i cān irdi çün devrān-ı gül
Kıldı arāyide bu dem bāğ-ıla bustānı gül
Eyledi çün bāğ-ı cennet cümle hāristānı gül
İtdi hoş luṭf-ıla zīnet irişüben ān-ı gül
Efser-i la‘l urınuban başına sulṭān gül
Oturur şahñ-ı gülistānda kurup eyvān gül
Oluban cümle şüküfe tābi‘-i fermān-ı gül
Her yaña şaflar bezendi bağlanup dīvān-ı gül
‘Adl ü dād itmeg-içün hoş gösterür erkān gül
Diler-iseñ kim kıla vaşlın saña erzān gül
Kılma hār-ı hicr-ile kıl luṭf-ıla seyrān-ı gül
Şimdi kim faşl-ı bahār ola vü hem devrān-ı gül
Bāğ-ı firdevse şebih itmiş-iken bustānı gül
Zāyi‘ itme ‘ömrüñi қо nāle vü efgānı gül
Şahñ-ı gülşende yüri ol yār-ıla mihmān-ı gül
İç şarāb-ı ergavānı geçmedin āvān-ı gül
Vird-i cān olsun dilüñde rüz u şeb destān-ı gül
‘Ākıbet bād-ı hazān irişüp olur fānı gül

Hoş gör eyyāmuñı bir dem zerrece tutma gümān
Tā mu‘īn ola saña ‘avn-i huzāvend-i cihān

IX

‘Ārif ol çünkim irişdi nev-bahār iy dostum
Gizlü gencin itdi peydā Kir[d]gār iy dostum
Gülşen-i firdevse döndi sebzēzār iy dostum
Selsebil ırmağdur şan her pınar iy dostum

7b

Her şecer mānend-i Tübā ne ki var iy dostum
Ravza-i sebz içre turup ber-қarār iy dostum
Sen қad-i bālāya eyler intizar iy dostum
Hāk-i pāyuña sürer yüz cüybār iy dostum
İmdi bismillāh yüri luṭf-ıla var iy dostum
Gör ne hoş ferruḥ-ruḥ olmuş rüzgār iy dostum
Zevқ ü ‘işret vaқtidür ol baḥtyār iy dostum
Diler-iseñ ola saña baḥt yār iy dostum

¹ *Tūtiyâ*: Sürme, kuhl, göze sürülen ilaç. İsfahan sürmesi meşhurdur (Kuhl-i Sifâhân). Toz halinde olup göze görüş kuvveti ve güzellik verir. Sevgilinin ayağının, yolunun, eşliğinin.. tozu/toprağı aşığın gözü için sürme olarak nitelenir (bkz. Pala 2005, 278).

Cem¹ bigi bezm it çemende āşkār iy dostum
Al elüñe cām-ı la'li lālevār iy dostum
Gülşen-i 'ālem degüldür pāydār iy dostum
Çün hazān irişüp eyler tārmār iy dostum
Kılma anuñ varlığına i'tibār iy dostum
Geçmeye gafletle vaqtüñ zīnhār iy dostum
Hoş gör eyyāmuñı bir dem zerrece tütma gümān
Tā mu'īn ola saña 'avn-i huzāvend-i cihān

X

Şimdi kim ezhār-ıla zeyn oldı hādrā ser-be-ser
İrişüp bir zerre āşār-ı mü'eşşirden eşer
Bāğ-ı cennet bigi buldı rüy-ı 'ālem zīb ü fer
Çeşme-i Kevşer bigi şular revān olup aqar
Şubh-dem bād-ı şabā kim gülsitān içre eser
Güllerüñ hoş hoş koğusun 'āleme işār ider
Gel teferrüh ehli-yiseñ bāğı seyr eyle seher
Gör nice virmiş şeref reyhān u sünbül lāleler

8a

Hem-demüñ olsun yanūca bir semen-hād sīm-ber
'İşret it yi iç anuñla 'ömr fānīdür geçer
İy Şerāyī bu cihānuñ bāğına eyle nazar
Kim ne bitürse hazān irüp kıllur zīr ü zeber
İ'tibār itme anuñ her varına eyle hazer
'Ākıbet çünkim bilürsin cümlesini yoğ ider
Zıkr-i Hāḫḫ'ı koma dilden nice kim gücüñ yiter
Her günāhuñ derdine sinüñ devā andan irer
Niçe kim tāk-ı felekde seyr ide şems ü kamer
Niçe kim devr eyleye devr-i zamān şām u seher
Hoş gör eyyāmuñı bir dem zerrece tütma gümān
Tā mu'īn ola saña 'avn-i huzāvend-i cihān

5

İN KAŞİDEİST MUVAŞŞAH-I TARAFEYN Kİ EZ-TEVŞİH-i EVĀ'İL-i MAŞĀRİ'-i EVVEL
Ü ĀHİRĀN İN BEYT BER-HİZED
fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

İy felek-rif'at melek-ḫaşlet emīr-i tācver
Bāyezīd¹ [i]bni Muḫammed Hān-ı 'ādil dādger

¹ Cem: İran'ın mitolojik tarihinde Pişdâdiyan sülalesinin dördüncü hükümdarı. Saltanatındaki kudret ve ihtişamı, şarabın mucidi oluşu, eğlence meclisleri (bezm), dünyayı gösteren kadehi (cām-ı cihan-nümâ) vb. unsurlarla divan şiirinde oldukça geniş bir çağrışım ve kullanım alanı vardır (bkz. Tökel, 2000, 125-142).

AN KAŞİDE-İ MUVAŞŞAH İNEST DER-MEDH-İ SULTÂN BÂYEZİD

- 1- Olalı sen zıll-ı Hâk² iy pādşāh-ı meh-rikāb
Bī-nizā‘ emrūne tābi‘dür felekden āftāb
  - 2- Yaraşur mülk-i zemīn ü mālik-i cümle-zamān
İmtisāl ide tapuña Hâk'dan oldı bu hıttāb
- 8b
- 3- Ferruḥ u ferḥunde ol luṭfuñ nesīmi serve[r]ā
Yiryüzin itdi gelüp ‘anber-şemīm ü müşg-nāb
  - 4- Luṭf-ıla olduñ diyār-ı Rūm'a şāh-ı dādger
Zīnet itdi mülki cümle ‘adlūñ iy ‘ālī-cenāb
  - 5- Gördiler zātuñ şalupdur sāye iy şeh çün hü mā
Yüz sürüp her ins ü cān yoluña oldılar türāb
  - 6- Rūḥısın sen ‘ālemūñ ‘ālem saña cism-i laṭīf
Dillere kıldı tapuñ Hâk ‘izz-ile devlet-me‘āb
  - 7- Faḥr ider zātuñla cümle server-i rüy-ı zemīn
Oluban cāndan cemī‘i çāker iy mālik-riḳāb
  - 8- ‘Ayn-ı ‘adlūñle serīr-i ‘āleme dād ideli
Bir kimesne inlemez neyveş³ meger çeng⁴ ü rebāb¹

¹ *Bayezid*: Sekizinci Osmanlı padişahı Sultan II. Bayezid (m. 1448-1512; saltanatı: 1481-1512). Fatih Sultan Mehmet'in ölümünün ardından kardeşi Cem ile cereyan eden saltanat mücadelesi Cem'in Yenişehir'de yenilip Mısır'a kaçması, ardından Avrupa'ya nakliyle bir iç sorun boyutunu aşarak devletler arası bir probleme dönüştü. Cem Olayı dolayısıyla Bayezid dengeli ve barışçıl bir siyaset izlemek durumunda kaldı. Ancak, Anadolu'da etkisini gösteren Şah İsmail'in Şiî siyaseti ve ardından çıkan Şah Kulu İsyanı sonucu artan huzursuzluklar Bayezid'in tahtını kaybetmesinde büyük rol oynadı. Şehzadeler arasındaki taht mücadelesini İran şahı ile savaşında ünlene ve yeniçerilerin desteğini alan Selim kazanarak 1512'de tahta geçti. Dimetoka'ya dönmek üzere İstanbul'dan ayrılan Bayezid yolda vefat etti. İlim sahibi, ibadet ve hayır işleriyle meşgul olan, adalet ve merhametten ayrılmayan Bayezid, "Velî" diye anılırdı. "Adlî" mahlasıyla şiirler yazan Bayezid'in küçük hacimli bir divanı vardır (bkz. Turan 1992, 234-8; Uzunçarşılı 2011, 161-249).

² Zıll-ı Hak: Sahih ya da mevzu olduğu konusunda görüş ayrılıkları olan "Hükümdar Allah'ın gölgesidir" hadisini telmih vardır (bkz. Ceylan 2007, 160).

³ *Ney*: Türk müziğinde kullanılan nefesli sazlardan. Farsça'da kamış anlamına gelen nây kelimesi Türkçeleşerek "ney"e dönüşmüştür. Kamıştan yapılmış, tek parça, dokuz boğumlu ve yedi delikli. Birçok çeşidi vardır. Özellikle, *Mesnevî*'den gelen ilhamla birçok şair tarafından -tasavvufi açılımlarıyla birlikte- aşk, hasret, ayrılık, gariplik, feryat/inleme, sesinin yanıklığı... yönleriyle şiirlere konu olmuştur (bkz. Zavotçu 2009, 719-51).

⁴ *Çeng*: Türk müziğinde eskiden kullanılan telli sazlardan. Kanuna benzeyip dik tutulur ve dolayısıyla Batı müziğindeki Arp'a benzer. Çanak, boyun, perde, deste ve kirişlerden oluşur. Boyun kısmı uzun ve

- 9- Taht-ı devlet üzre şāhā her zamān ol pāydār
Nitekim bir yirde ola nār u bād u hāk ü āb
- 10- Mihr-i ‘adlūñ olalı burc-ı şeref üzre münīr
Maḥv olup iy şeh cihānda ḳalmadı zulm-ı şehāb
- 11- Lāl olur nuṭḳ-ı faşihūñden şehā zāt-ı Lebīb²
Ḥaddi yoḳ cān-ıla vaşfuñ şerḥ ide şāhib-Lübāb³
- 12- Germ olup ḥurşid işigūñe nice yüz sürmesün
Maṭla‘-ı ḳapuñdan oldı māh rūşen bī-niḳāb
- 13- Ḥıdmetinde sen şehūñ olsa n'ola Rıdḳvān ḥadem
Dergeh-i ṭapuñ olupdur çün behişt-i heşt-bāb
- 14- Şāhib-i seyf olduḡuñı göre ger iy māh-ı dīn
Ḥāme-i bendeñ ola her mīr ü ḥān bī-ictināb
- 15- Lem‘a-i ḥurşid-i ḥüsnūñ tābişini ‘arza ḳıl
Encüm eflāk şerm-ile ide özin bī-nūr [u] tāb
- 9a
- 16- Tiḡ-ı sürḥ-ābuñla her ki_ıy şehryār olmaz mutī‘
Nār-ı ḳahruñla yanup her-āyine görsün ‘azāb
- 17- El açup ayaḡuña raḡbetle yüz sürüp diler
‘İzz-i zātuñ āşḳārā vü nihān her şeyḥ ü şāb
- 18- Manzar-ı Ḥaḳ'dur ḳapuñ çün Ka‘be⁴ her ḥalḳ-ı cihān
İrüp aña her biri diler ki bula fetḥ-i bāb

eğridir. Klasik Türk müziğinde XVII. yüzyılda kadar raḡbet görmüştür. Şiirlerde çeng ile aşıḡın bükülen boyu arasında benzerlik kurulmuş sesi bakımından da aḡlama, inleme, gam, hicran ilgisi kurulmuştur (bkz. Güldaş 1993, 268-9).

¹ *Rebāb*: Yaylı Türk sazlarının en eskilerindendir. Yakın zamana kadar kullanılmıştır. Biraz boḡuk ve iniltili bir sesi vardır (bkz. Özalp 2000, 195-7).

² *Lebīb*: *Muḡni‘l-Lebīb*. İbn Hişām en-Nahvī'nin (ö. 761/1360) Arap gramerine dair eseri (bkz. Özbalkıç 2005, 384-6).

³ *Lübāb*: *El-Lübāb Fi Şerhi‘l-Kitab*. Müctehid Hanefi âlimi Kudûrî'nin (ö. 428/1037) *el-Muhtasar* isimli - fıkıh sahasında yüzyıllarca ders kitabı olarak okutulan- eserinin Abdülḡanî el-Meydânî tarafından yazılan şerhi (bkz. Kallek 2002, 321-2).

⁴ *Ka‘be*: İslam inancına göre yeryüzünde yapılan ilk mabet, müslümanların kiblesi (bkz. Ünal 2001, 14-21). Divan şiirinde sevgilinin/memduhun yüzü, kapısı/eşiḡi, mahallesi, aşıḡın gönlü vs. için Ka‘be sıkça benzetmelik olur (bkz. Uzun 2001a, 23-6).

- 19- Yüz sürüp mişl-i melek hoş işigünde 'izz-ile
Dāyim ister tācdāruñ ola mihr iy meh-rikāb
- 20- Raḥm uma ehl-i semā ḥākine bāb-ı 'izzüñüñ
Luṭf-ıla hoş bī-gümān iner sücūda bā-şitāb
- 21- Taḥt-ı pāyuña gelüp sürse şeh-i encüm cebin
Devlet ü 'izz-ile eflākden revān bula şavāb
- 22- Āh kim cān her nefes nice sürür-ıla geçe
Oldı bu dil leyl-i zülfüñüñ gamıyla pīç ü tāb
- 23- Cān virüp rāhuña yüz sürerse şehler n'ola çün
Devletüñde oldı cümle şādmān u kām-yāb
- 24- Var ol 'arz eyledükçe ḥüsn-ile rū mihr ü māh
Keşf idüp şāhā nehār-ı luṭfuñı kıl bī-ḥicāb
- 25- Rif'atüñ çarḥa mişāl idüp Şerāyī her zaman
Rağbet-ile 'āleme yazsun 'ıyān mişl-i kitāb
- KİT' A-İ MUVAŞŞAHÜ'T-Ṭ-TARAFEYN Kİ EZ-KAŞİDE BER-ḤİZED**
mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

9b

- 1- İy pādşāh-ı mülk-i zemīn mālīk-i zamān
Emrüñe tābi' oldı gelüp cümle ins ü cān
- 2- Luṭfuñ diyār-ı Rüm'a şalup sāye çün hümā
Kıldı cemī'-i çākerini bir şeh-i cihān
- 3- Sen server-i serīr-i zamān olalı şehā
Cān-ıla oldı çapuña bende emīr ü ḥān
- 4- Ḥurşīd sen şehüñ göre ger māh-tābını
Şerm-ile ide özini her-āyine nihān
- 5- İy şehryār ayāguña rağbetle yüz sürüp
Diler ki tācdāruñ ola mihr bī-gümān
- 6- Çün Ka'be her melek işigün ḥākine gelüp
İner sücūda 'izz-ile eflākden revān

7- Cān her nefes sürür-ıla rāhuña yüz sürer
Dil leyl-i zülfüñüñ ğamı-la oldı şādmān

8- ‘Arz eyledükçe hüsn-ile rû mihr ü mäh-ı çārḥ
Şāhā nehār-ı luḡfuñı kıl ‘āleme ‘ıyān

RUBĀ‘Ī-İ MELZŪM-İ MAŞNŪ‘ Kİ EZ-ḲİṬ‘A BER-ḤĪZ BĀYEZĪD ḤĀN
fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Mülk-i Rüm'a olalı sen şehryār
Oldı çāker ṭapuña her tācdār
Ḥāk-i rāhuña sürer rû mihr ü mäh
‘İzz-ile eflākden leyl ü nehār

Bilgil ki bu rubā‘ide elif mecmū‘-ı mıṣrā‘da gelmişdür be maḥşüşdür mıṣrā‘-ı şānīye ye maḥşüşdür mıṣrā‘-ı evvele mıṣrā‘-ı şānīye mıṣrā‘-ı çehāruma ze maḥşüşdür mıṣrā‘-ı çehāruma dal maḥşüşdür mıṣrā‘-ı şānīye ve mıṣrā‘-ı çehāruma ḥı maḥşüşdür mıṣrā‘-ı şālīse nun maḥşüşdür mıṣrā‘-ı evvelle mıṣrā‘-ı çehāruma¹

10a

6

DER-MEDḤ-İ SULTĀNŪ‘L-A‘ZAM VE ḤĀḲĀNŪ‘L-MU‘AZZAM EL-BĀYEZĪD BİN
MUḤAMMED ḤĀN
fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1- Taḥt-ı ğabrādan çıkup ‘arz itdi çün peyker çemen
Şāhn-ı şāhrāya ser-ā-ser virdi zīb ü fer çemen
- 2- Taḥt-ı sultān-ı gül-i nev-rüz olupdur şan zemīn
Kāse-i sebz-ile añā dūr nişār eyler çemen
- 3- Şanasın şūr-ı Sirāfil² urdı bād-ı nev-bahār
Ḳaldurur maḥşer şanup arz-ı laḥidden ser çemen

¹ Şairin açıklaması uygulandığında “Bâyezid Hân” ibaresi bulunur.

² *Sûr-ı Sirâfil*: Dört büyük melekten biri olan İsrâfil, İslam inancına göre, kıyamet gününde sûr’a üflemeyle görevlidir (bkz. Cebeci 2001, 180-1). Ayet ve hadislerde nefir ve nâkûr gibi isimlerle anılan sûr’un (boru) ise edebî metinlerde boynuz şeklinde ve kırmızı mercandan yapıldığı kabul edilmektedir. Bu beyitte de olduğu gibi, sûr-ı Sirâfil/İsrâfil, sûr-ı maḥşer/haşr/kıyamet gibi terkiplerde geçen sûr, üfleme çalmak gibi fiillerle ve kıyamet, maḥşer, haşr gibi kelimelerle tenasüp oluşturarak kullanılır (bkz. Uzun 2009b, 534-5).

- 4- Geldügi mülk-i ‘ademden bu vücūd iklîmine
Kim diler bâğ-ı cihânı fetḥ ide yek-ser çemen
  - 5- Kıştzâr-ı dehrde dâs-ı felekden ḥavf idüp
Düşüp endâmına lerze her zamân ditrer çemen
  - 6- Şöyle müstağrak olupdur baḥr-ı ḥayret içre kim
Bî-vefâ dehrün idemez ‘ahdine bâver çemen
  - 7- Şöyle olmuş şiddet-i deyden za‘îf ü n[â]-tevân
Kim görünür reg-i berg ‘uzvı olup lâğar çemen
  - 8- Kıldı cismin ‘illet-i tâb [u] teb-i deyden ḥalâş
Şerbet-i Nîsân¹-ıla idüp mizâcın² ter çemen
  - 9- İtdi ḥay dey defterin yazı yüzinden luḫf-ıla
Açdı çün mecmû‘a-i nev-rûz ser-tâ-ser çemen
  - 10- Kılmağa berd-i ‘adüyı bir dem içre tār u mār
Sebz sancaḫ ḫaldurup çekdi gelür leşker çemen
  - 11- Bûstânın ser-be-ser tıtdı zemînüñ fetḥ idüp
Tîğ-ı aḫḫarla olup çün şâh-ı baḥr u ber çemen
  - 12- Maḥv olup ceyš-i şitâdan hîç ḫalmanı eşer
Raḫş-ı nev-rûza süvâre oldı çün ḫayder çemen
- 10b
- 13- Başt idüp ferş-i zemîn üzre bisâḫ-ı sebz-i ḫoş
Üstine eşcâr-ı gün-â-gün tutar çâder çemen
  - 14- Şavm-ı deyden ‘ıyd-ı nev-rûza irişdi gūyiyâ
Giydi egnine Ḥızırveş³ cübbe-i aḫḫar çemen

¹ *Şerbet-i Nîsân*: Nisan şerbeti. Şairin kastettiği Nisan yağmurudur. *Divan*’ın muhtelif yerlerinde geçen “ebr-i Nîsân”, “Nîsân buludı”, “reşha-i Nîsân” gibi ifadeler, bu ayda yağın yağmurun getirdiği feyz ve bereketi, tabiatın canlanmasını anlatır (bkz. Onay 2007, 300-1).

² *Mizâc*: Dört sıvı (ahlât-ı erba’â) ve onlara nisbet edilen sıcaklık, soğukluk, kuruluk ve yaşlık gibi nitelikler İslam dünyasında mizaç teorilerinin geliştirilmesine yol açmış ve karakter tasnifleri, mahrûr (sıcak tabiatlı), mebrûd (soğuk tabiatlı), yâbis (kuru tabiatlı) ve mertûb (yaş tabiatlı) şeklinde yapılmıştır (bkz. Erdemir 1989, 24). Şair, baharın gelmesiyle çemenin “yaş tabiatlı” olduğu şeklinde bir kişileştirme yapmıştır. Ayrıca bkz. *Sevdâyî-mizâc*.

³ *Hızır*: Hz. Musa döneminde yaşayan, kendisine ilahi bilgi ve hikmet öğretilen kişi. Peygamber veya veli olduğuna inanılır. *Divan* şiirinde, âb-ı hayâtı bulup ölümsüzlüğe kavuşması, seccadesini su üzerine serip gezebilmesi, denizlerde zor durumda kalanların yardımına koşması, elbisesinin yeşil olması ve hızır kelimesinin de yeşillik/tazelik anlamlarına gelmesi... gibi birçok yönden sevgili/memduh ve Hızır

- 15- Eyledi rüşen nücüm evc-i semâyı nitekim
İtdi yiryüzün gelüp ezhâr-ıla enver çemen
- 16- Her seher sulţân-ı gül pâyına îşâr itmege
Tutar elde dâne dâne dürr-ile gevher çemen
- 17- Tâli‘ olmazdı gül-i hürşîd her şubh üstine
Olmasa baht-ı sa‘âdet birle sa‘d-ahter çemen
- 18- Fikr iderken sebzezâr içre haţ-ı dildârı dil
Yāduma geldi bu maţla‘ birle hoş ezber çemen¹
- 19- Hadd-i rengînüñle cānā bulalı zîver çemen
Haţ-ı müşgînüñe ‘anber bendedür çaker çemen
- 20- ‘Ārizüñ luţfıyla haţtuñ tâze vü ter olduğı
Bu durur her kıanda kim āb olsa olur ter çemen
- 21- Kim ki teşbîh itse reyhāna² haţ-ı müşgînüñi
Her tarafdan āna ‘azm idüp çeker hañçer çemen
- 22- Haţ-ı la‘lün cennet-i haddüñde görüp okıdum
Sāğar-ı mercāna yazmış Süre-i Kevşer çemen
- 23- ‘Ārizüñ luţfın ki ‘arz eyler haţ-ı sebzün laţîf
Güiyā āb içre bitürür gül-i aħmer çemen
- 24- Lāle-gün haddüñle müşgîn haţtuñuñ evşafını
Gül gibi rengîn varaqlar üzre hoş yazar çemen
- 11a
- 25- Gāh haţtuñ gösterür haddüñ gehî haddüñ haţuñ
‘Arz ider şankim çemen āzer yahūd āzer çemen
- 26- Ğam degül haţtuñ gelüp zeyn itse bāğ-ı haddüñi
Kim ider bāğı müzeyyen lā-cerem ekşer çemen

---

arasında ilgi kurulur (bkz. Kurnaz 1998, 411-2). Bu beyitte baharın gelmesiyle çemenin yeşillenmesi Hızır’ın yeşil cübbe giymesi şeklinde kişileştirilmiştir.

¹ Yāduma geldi bu maţla‘ birle hoş ezber çemen: Yāduma geldi bu maţla‘dan revān ezber çemen

² *Reyhân*: Reyhânî, genellikle Mushaf yazımında kullanılan altı çeşit yazıdan biridir (Çetin 1989, 276-80). Ayrıca bkz. *Aklâm-ı Sitte* ve G385/1.

- 27- Serv-i sîmînüñde firdevs-i ruḥuñ seyr itmege
Düzedür ṭāvûs¹-ı kudsî bigi hoş şeh-per çemen
- 28- Zülf ü ḥaṭṭuñ içre yatur hoş ferâğ ol ḥâl-i Hind²
Kim aña sünbül lihâf olmuş durur pister çemen
- 29- Dâmenin dînâr-ı ezhâr-ıla pür idüp ṭurur
Luṭf-ıla şeh pâyına³ îşâr ide tâ her çemen
- 30- Hâzret-i Şâh-ı Selîm⁴ bin Bâyezîd Hân kim anuñ
Gülşen-i râyinden oldu bu yedi kişver çemen
- 31- Nitekim zeyn oldu bustân-ı cihân ezhâr-ıla
Bâğ-ı luṭfindan ser-â-ser şöyledür zîver çemen
- 32- Serverâ gülzâr-ı ‘âlem içre görmedi henüz
Verd-i ruḥsâruñla çeşmüñ bigi bir ‘abher çemen
- 33- Bir şehenşehsin ki gül-rûlarla ‘ayş itmeg-içün
Şahn-ı bâğa naṭ‘-ı sebzi luṭf-ıla döşer çemen
- 34- Bâğ-ı ḥaddüñde ḥaṭ-ı sebzüñe teşbîh idemez
Her ne deñlü kim bitürür gülşen-i ḥâver çemen

¹ *Tavus*: Rengarenk kanat tüyleri ve kuyruğu ile alımlı bir kuş olan tavus, halk arasında ve şiirde, güzelliği ve kendisine kutsiyet atfedilmesiyle cennet kuşu olarak kabul edilir. İffet, renk, gösteriş, güzellik, itibar, ihtişam, kendini beğenme sembolüdür. Eski astronomide yıldızlar, gökyüzü ve güneş çağrışımı kurulduğu gibi tâvûs-ı rûh, tâvûs-ı kudsî ve tâvûs-ı sidre gibi terkiplerle de Cebrâil kastedilir (bkz. Ceylan 2015, 227-32).

² *Hind*: Hindistan ahalisi. Hintlerin siyahi ırktan olmaları sebebiyle sevgilinin kara beni (hâl) ve saçı çoğu zaman Hintlilere benzetilir (bkz. Pala 2005, 209). Ayrıca, ben Hintliler için bir güzellik unusurudur.

³ pâyına: bezmine

⁴ *Selim*: Dokuzuncu Osmanlı padişahı Sultan Selim (ö. 926/1520; saltanatı: 1512-20). Osmanlı belgelerinde adı Selim Şah diye geçer. Henüz kendi döneminde sert mizacı, cesareti ve ataklığı sebebiyle Yavuz lakabıyla tanınmıştır. Şehzade iken uzun yıllar Trabzon sancağında görev yaptı. Hükümdar olarak gücü zayıflayan babası II. Bayezid, kardeşleri Ahmed ve Korkut ile giriştiği iktidar mücadelesini yeniçerilerin de desteğini alarak kazanıp 1512 yılında tahta çıktı. Sekiz seneden biraz fazla süren saltanatı Osmanlı için tarihî bir dönüm noktası olarak değerlendirilir. Özellikle Doğu meselelerini ele alışı ve bunlara kesin çözüm bulma çabaları tarihe geçmiştir. Şîî Safevî tehdidini önleyerek Anadolu’da Osmanlı egemenliğini sağlamlaştırmış, Memlük Sultanlığı’na son vererek de İslam dünyasında birlik sağlamanın öncüsü olmuştur. Hilafeti devraldığına dair bilgiler şüpheli olmakla beraber İslam dünyasını birleştirici bir lider olarak nitelendiği, Mekke ve Medîne’nin koruyucusu (hâdimü’l-harameyn) unvanına sahip olduğu kaynaklarda yer almaktadır. Çok okuduğu ve tarihe büyük merakı olduğu Farsça’yı çok iyi bildiği, Arapça’ya ve Tatar lehçesine de aşina olduğu belirtilmektedir. Farsça divanı basılmıştır. Bazı tezkirelerde Türkçe şiirlerine rastlanır (bkz. Emecen 2009, 407-14; Uzunçarşılı 2011, 241-305). Bayezid hakkında yazılan bu kasidede memduh olarak Selim’in geçiyor olması, şairin Bayezid ve Selim arasındaki iktidar mücadelesinin sonucunu beklediğini gösteriyor olabilir. Ayrıca, Selim’e şehzadelikten beri “şah” denildiği bilinmektedir.

11b

- 35- Āb-ı luṭfuñ irişüp bulmasa ger neşv ü nemā
Sebzear içre alurdı huşk olup aşfer çemen
- 36- Ebr-i luṭfuñ bāriři virmese bir dem perveriş
Taḥt-ı ğabrāda alurdı bitmeyüp ebter çemen
- 37- Haṭṭ-ı ‘anber-bāruña ḥaddüñde olurdı řebīh
řaḥn-ı ğülzār içre olsa ger ziyā-ğüster çemen
- 38- āmet-i serv-i ser-efrāzuñ temāřā ılmağa
Düzdi řāk-ı sebzeara ıķuban manzar çemen
- 39- ‘Ārižuñla ḥaṭṭuña baķduķça olur cān feraḥ
Bu meşeldür āb-ıla dilden ğamı açar çemen
- 40- Yüz urup rāhuñda budur şurduğı iy serv-i nāz
Ḥāk-i pāyuñ bāřına diler ide eşser çemen
- 41- ‘Ārižuñ ābıyla ḥaṭṭuñ n'ola bulursa zuhūr
Bu meşeldür anda olsa āb-ıla biter çemen
- 42- Her açan kim ‘azm-i seyr-i serv-i bustān eyleseñ
Yollaruñ sāyıl bigi iy şeh ğelüp şutar çemen
- 43- Yazmağa sen řehryāruñ ḥaṭṭ-ı vaşfını çeker
Levh-i ḥadrā üzre ḥayṭ-ı sebz-ile mıştar çemen
- 44- Ḥusrevā luṭf-ı ḥad ü ḥaṭṭuñı zıkr itse ḥaṭīb
řaḥn-ı meşcid pür-semen olup olur minber çemen
- 45- Būstān-ı ‘ömrüñ olsun ḥurrem u sebz-i řarī
Nitekim her sāl iy şeh bitürür ağber çemen
- 46- Oķısun medḥüñ řerāyī her nefes bülbul bigi
ğülsitānda nitekim ğül ačilup biter çemen
- 47- Luṭf u ḥulķuñ vaşfını yazsun ilā-yevmi'l-arār¹
ğül gibi_ezāsından aržuñ bağlayup defter çemen

¹ Karar ğününe kadar.

DER-MEDH-İ SULTÂN-I SELÂTİN-İ CİHÂN BÂYEZİD BİN MUHAMMED HÂN
mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

12a

- 1- Hurrem irüp bitürdi yine nev-bahâr gül
Şād oldu cümle açılıban her diyâr gül
- 2- Rüy-ı zemîni kılmaga bâğ-ı cinân mişâl
Virdi şeref zamâna çü naqş-ı nigâr gül
- 3- Ezhâr-ıla bezendi kamu şahn-ı büstân
Zeyn oldu luğf-ıla bitürüp sebzâr gül
- 4- Hurremlığın işideli bâğ-ı zamânenüñ
Açıldı geldi her ne ki gülşende var gül
- 5- Egni derinden itmesedi Hâk Muhammed'üñ¹
Ezhâr içinde bulmaz-idi iştihâr gül
- 6- Ferş-i zümürüd üzre serâ-perdeler kurup
Taht-ı zeberced üzre_oturur şahvâr gül
- 7- Bâd-ı hazândan irmemege şemme-i elem
İdindi hârı kendüye muhkem hişâr gül
- 8- Râz-ı dehânı gonceye şordum haber dimez
Bu hâlüme gülerse n'ola vechi var gül
- 9- Sûsen zebân-ı hâl-ile bu râzı keşf idüp
Dir kıлма nâle irdi dem-i nev-bahâr gül
- 10- Bu gülşen-i cihâna eyâ 'andelîb-i zâr
Hâk virdi luğf-ıla yine bir yâdgâr gül
- 11- Sultân Bâyezîd ki nâm-ı şerîfi-le
Bâğ-ı cihânda oldu bugün nâmdâr gül
- 12- Vardur hezâr gerçi ki 'âlemde şehryâr
İşitmedi anuñ bigi bir şehryâr gül

¹ Gülün kokusunu Hz. Muhammed'in terinden aldığına inanılır (bkz. Kurnaz 1996b, 219-22).

12b

- 13- Burc-ı şerefde itdi çü mihr-i ruḥı tūlū‘
Renginden oldu lāle ter ü tābdār gül
- 14- Gerd-i süm-i semendūñe yüz sürdügi-yiçün
Oldı çemen vilāyetine şeh-süvār gül
- 15- Baḥr-ı kefinden irmese ger āb-ı terbiyet
Bāğ-ı cihānda olmaz-idi āşkār gül
- 16- Bād-ı şabā iletdi çü gülzāra būyını
Evrāqın itdi pāyına ol dem nişār gül
- 17- İrdi meger ki gülşene luḥfı ‘izārunuñ
Anuñ-çün oldu cümle yemīn ü yesār gül
- 18- Şāhā ‘aceb mi baḥt-ı sa‘ādetle olsa yār
Sen baḥtyārı eyledi çün ihtiyār gül
- 19- Yüz sürmege mübārek ayağūña ‘izz-ile
İtdi şehā rehūñde özin ḥāk ü ḥār gül
- 20- Halk-ı cihān götürmez-idi başda luḥf-ıla¹
İtmese reng-i rūyuñ-ıla iftiḥār gül
- 21- Vaşf-ı ruḥūñda luḥf-ıla kim bir gazel didüm
Rengīn ü ter varaqlara anı yazar gül
- 22- Haddūñ leḫāfetini görüp iy nigār gül
Toprağa düşdi yüzi olup şermsār gül
- 23- Bir gül-‘izārsın ki degüldür saña bedel
Ger bitüre ḥadīka-i ‘ālem hezār gül
- 24- Gülşende vaşf-ı reng-i ruḥūñdan ḥacel olup
Açmaz dehen olursa çü gonce hezār gül
- 25- Bülbüllerin hezār idici bāğ-ı ḥüsninūñ
Kim gördi bir senūñ bedelūñ şivekār gül

13a

¹ Gül, sünbül, menekşe, gibi çiçeklerin bir süs unsuru olarak saçā, destāra takılmasının ādet olduğu metinlerde geçmektedir. Örnekler için (bkz. Bayram 2001, 156-8; 538).

- 26- Öykündügi-çün ağzuña gülşende gonceyi
Kıldı çeküp şafâ-yıla būs u kenār gül
- 27- Gülzār içinde yüzüni görem diyü hezār
Turup bir ayag üzre çeker intizār gül
- 28- Sensüz bu gözlerüme benüm hār u has gelür
Gülşende her ne deñlü ki bitüre hār gül
- 29- Bülbül bigi nice_eylemeyem āh u nāle kim
Şevk-i ruhuña komadı dilde qarār gül
- 30- Dād isteyü varam meger ol şāh işigine
Kim hāk-i dergehi bitürür bī-şümār gül
- 31- Mihr-i sipihr sāye-i Hāk Şāh Bāyezīd
Dest-i ‘adāletinden olur āşkār gül
- 32- İy husrev-i zemīn ü zamān u şeh-i cihan
V'iy server-i emīn ü amān kāmkar gül
- 33- Çāk itdi gunc-ı la‘lün-ile gonce pīrehen
Gülşende oldı vaşfuñ-ıla tarmār gül
- 34- Gülnār-ı haddüni görelī reşk idüp şehā
Çün lāle dāg urup yüregine yanar gül
- 35- Gülzār-ı dehr beñzeye mi bāg-ı luţfuña
Kim gülşen-i cihānda degül pāydār gül
- 36- Öykündüğine sehv-ile bir dem cemālüne
Düşüp hezār ayaguña_ider i‘tizār gül
- 37- Öykünmeseydi haddüne iy gonce-leb senün
‘Ālem içinde bulmaz-idi i‘tibār gül
- 38- Vaşfını sen ‘azīz-i cemālün işideli
Gülzār içinde oldı kamu hār u zār gül
- 39- Qaddün bigi bitürmedi bāg-ı zamāne serv
Haddün bigi getürmedi bu rüzgār gül

13b

40- Gülşende medḥ-i ḥaddüñ okırken Şerāyī'nüñ
Nazm-ı cevāhirine kılar dür nişār gül

41- Bir dem bu bülbül-i dil-i pür-zāruñ eyle raḥm
Ḥāline görse raḥm ide anuñ hezār gül

42- Ezhār-ıla niteki müzeyyen ola çemen
Her yıl niteki bitüre faşl-ı bahār gül

43- Şāhā hemīşe gonce bigi şād u ḥurrem ol
Olma benefşe bigi perīşān u zār gül

8

DER-MEDḤ-İ SULTĀNÜ'L-BERRİ VE'L BAḤR BĀYEZİD ḤĀN BİN MUḤAMMEED
ḤĀN

mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün

- 1- Yaturken taḥt-ı ğabrāda olup setr ü nihān lāle
Çıkup taḥt-ı zemīn üzre bugün oldı 'ayān lāle
- 2- Zamānı bāğ-ı firdevse şebīh itmeg-içün irüp
Zemīne hoş şeref virdi açılup şādmān lāle
- 3- Ḳamu ezhārdan evvel irişdügi budur ya'nī
Ki kıla rüy-ı nev-rūzuñ şifātını beyān lāle
- 4- Oturur Cem bigi alup ele bir cām-ı la'līni
Zümüröd taḥtı üstinde tutuban sāyebān lāle
- 5- Cihān bāğın temāşā kılar gel iy rüşen-nazar gör kim
Nice ferruḥ-ruḥ olmışdur açılup her mekān lāle
- 6- Dil-i ğamgīni her ğamdan rehā kılar nāzıkdür
Şu demde kim şuna elden şarāb-ı ergavān lāle
- 7- Şeref virmeg-içün dikmiş kenār-ı büstān içre
Getürmüş çin idüp şahn-ı çemenden bāğbān lāle
- 8- Ḥayāl-i ḥaddi dildāruñ degüldür ḥālī çeşmüden
Olur her ḳandasa lā-büd leb-i āb-ı revān lāle

14a

- 9- Ruḥ-ı cānān ḥayālını iderken çeşm-i dil seyrān
Görindi bir lebi gonce ki virür aña cān lāle
- 10- Kim oldur luḥ-ıla gülzār-ı cānda serv-i gül-ruḥsār
Kim oldur ḥulḳ-ıla bustān-ı dilde dil-sitān lāle
- 11- Kılurken ḥüsni evşāfin anuñ ḥoş nazm-ıla inşā
Zebān-ı ḥāl-ile bu şî'ri dir açup dehān lāle
- 12- Nigārā āb-ı luḥfuñla bitürdi büstān lāle
Açılup bād-ı ḥulkuñla pür oldı gülsitān lāle
- 13- Fezā-yı mergzār içre şadā-yı murğ zār oldı
Çü kıldı bir varaḳ ḥüsnuñ kitābından 'ıyān lāle
- 14- Anuñ-çün müşterilerdür gelüben aña gül-rûlar
Senüñ bāzār-ı ḥüsnuñden ki açdı bir dükān lāle
- 15- Bu ḳadd ü ḥadd-ile bustān u gülzār içre seyr itsen
Ḳudūmuñdan bitürür bāğ serv ü büstān lāle
- 16- Ruḥ-ı renginüñe öykündüğü iy gülbün-i ra'nā
Budur her yirde diler kim bula ḳadr-i girān lāle
- 17- Tamarsa āb-ı ḥaddüñden eger bir ḳatre ḥāk üzre
Olur cümle nebātātı zemīnüñ ol zamān lāle
- 18- Leb-i la'līnüñe rāğbetle özin kılalı teşbih
Diyār-ı Rūm'dan oldı Bedaḥş'a¹ armağān lāle
- 14b
- 19- Süreli Hızrveş rû ol Sikender²-der işigine
Bed-i iḳbāle irüp buldı 'ömr-i cāvidān lāle

¹ *Bedahş (Bedahşân)*: Kuzeydoğu Afganistan'da idari bir bölge. Divan şiirinde en çok geçen kıymetli madenlerden yakutun bir cinsi olan la'lin en meşhuru Bedahşân'dan çıkarılır. Sevgilinin/memduhun dudağı-la'l ve la'l-şarap arasındaki benzetmeler sıkça kullanılır (bkz. Uzun 1992a, 292-3). Şair, Anadolu'ya Türkler tarafından getirildiği tahmin edilen lalenin -memduhun dudağına benzemesinden dolayı- Bedahşân'a armağan edildiği bilgisini ḥüsni ta'lîl yoluyla vermektedir.

² *Sikender*: Kur'ân-ı Kerîm'de adı geçen Zülkarneyn ile Yunan tarihindeki Büyük İskender'in karışımı tarihî-efsanevi şahsiyet. Divan şairlerince, Hızır ve İlyas ile âb-ı hayâtı araması fakat bulamaması, deniz üzerine büyük bir ayna (âyine-i İskender) yaptırıp yaklaşan gemileri bir aylık mesafeden görmesi, Ye'cüc ve Me'cüc kavmine karşı set (sedd-i İskender) yaptırması ve büyük bir hükümdar olması sebebiyle memduhu övmek için kullanılması gibi yönlerden adı sıkça anılır (bkz. Tökel 2000, 187-208; Avcı 2014, 47-69).

20- Gül-i gülzâr-ı ‘âlem Bâyezîd [i]bni Muḥammed Ḥân
Bitürdi ḥāk-i dergâhı çü bustân-ı cinân lâle

21- Penâh ideli ol serv-i sa‘âdet bâb-ı ḥākini
Bulupdur pençe-i bād-ı ḥazāndan ḥoş amân lâle

22- İrürse ḥusrevâ ger luṭfuñ âbı bir dem aḥcâra
Bitürür niçe nâ-ḳâbili-yise bî-gümân lâle

23- Ne serversin ki olupdur ṭapuñuñ bendesi şehler
Ne gül-rûsın ki çâkerdür saña_ıy gonce-dehân lâle

24- Revişde Sidre ḳaddüñden çemende serv olur zâhir
Girürseñ bâğa ḥaddüñden olur iy şeh ‘ayân lâle

25- Ruḥuñ gülzârınuñ dâyim cihānda ḥurrem olmasın
Ḥuzâ'ya yüz ṭutup ister çemende her zamân lâle

26- Göz ider bir ayağ üzre ṭurup râhuñ dehân açup
Görem diyü yüzüñ yüz luṭf-ıla_ıy şâh-ı cihân lâle

27- Ṭutar bezmüñde elde oluban sâķî vü meş‘aldâr¹
Ayağ üzre ṭurup la‘lîn piyâle şem‘adân lâle

28- Dehânın dürr-i jâl-ile pür itdügi seḥergeh bu
Meger kim gül yüzüñ vaşfında oldı medḥ-ḥân lâle

29- Şehâ ḥüsnüñ ma‘ânîsin² eger bir dem ‘ayân itse
Ḳala ‘âciz beyânında³ olursa şad-zebân lâle

30- Şerâyî nazm iderken leblerüñ vaşfını bustānda
Yazup evrâķ-ı rengin üzre ḳıldı dâstân lâle

15a

31- Yüzün sürmege bir dem pāyuña iy gülbün-i zībâ
Niçe kim nev-bahâr irüp bitürür ḥâkdân lâle

¹ *Meş‘aldâr*: Meşaleci. Petrol, havagazı ve elektriğin icadından evvel özellikle ordugahlarda, çıra ve odun bir sıriğin ucuna takılan demir kafeslerde yakılarak meşalelerle aydınlatma yapılırdı. Bu işle görevli olanlara da meşaleci denirdi (bkz. Pakalın 2004, C.2 s. 491).

² *Ma‘ânî*: Belagatin cümle ile ilgili bahislerini konu edinen, kelâmın/sözün yerinde kullanılmasını sağlayan ve cümlenin dil kuralları çerçevesindeki değişikliklerinden bahseden ilim (bkz. Saraç 2004, 53).

³ *Beyân*: Bir maksadı değişik yollarla ifade etmenin usul ve kaidelerinden bahseden ilim (bkz. Saraç 2004, 89). Şair, belagat şubeleri olan maânî ve beyânî sözlük anlamlarıyla da kullanmıştır.

32- Şehā iklīm-i ħüsn içre ebed ol dāyim ü bākī
Hezārān luṭf-ıla koyup ser öper āstān lāle

33- Ĥuzā'dan rūz u şeb eyler temennī yüz urup ĥāke
Bahār-ı ħüsnüñe irişmesün diyü ĥazān lāle

9

FĪ-MEDĤ-i SULTĀNÜ'L-BERREYN VE ĤĀKĀNÜ'L-BAĤREYN BĀYEZĪD BİN

MUĤAMMED ĤĀN

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

1- Pür-çĭn saçuñdan uralı dem iy nigār müşg
Pür oldı deşt-i Çĭn¹ bigi her diyār müşg

2- Sevdāsı-yıla sünbülünñ bād-ı şubĥeş
Geşt eyleyüp cihānı yürür bĭ-ķarār müşg

3- Tağıt benefşe zülfünñ gül yüzün üzre tā
Görüp anı ola şanemā şermsār müşg

4- Bir müy büyına saçuñuñ olmaya şebĭh
Çĭn'den eger gelirse hezārān hezār müşg

5- Devr-i ĥadünde zülf ü ĥaṭuñ dil görüp didi
Düşürdi gülsitān içine şanki mār müşg

6- Yağdı dilini lāle-şıfat reşk-ile oda
Tā gördi ĥāl-i ĥaddünñ iy gül-'izār müşg

7- Ĥızr-ı ĥaṭuñı çeşme-i la'lünde görelı
Ĥayretten itdi meskenini teng ü tār müşg

8- Sünbül saçuñla olmaya reyĥān ĥaṭuñ bigi
Ger olur-ise 'Anber ü 'Ūd-ı Ĥumār² müşg

¹ Çĭn: Çin ülkesi. Mani dininin en çok yayıldığı ülke olan Çin, Mani'nin bir ressam ve nakkaş, kutsal kitabının da güzel minyatürlerle süslü olmasından resim ve güzel yüzle anılır. Çin kelimesiyle resimle ilgili kelimeler (büt, nigar, nakş, suret vs.), o ülkede yaşayan güzeller (Hıta, Hutun, Maçin, Çiğil halkları) ve Çin'den gelmesi sebebiyle misk/müşg (sevgili/memduhun saçı ile, çin kelimesinin "kıvrım büklüm" anlamı da gözetilerek) tenasüp oluştururlar (bkz. Pala 2005, 103).

² Kumâr. Hindistan'da bir belde adı. Kumar Ud'u (Ūd-ı Kumârî) oraya aittir. Amber ve hatta tavus kuşu da oradan gelir. Yakıldığında güzel koku çıkararak öd ağacı toprak altında kaldıkça değerlenir. Kumar'da çıkan öd (Ūd-ı Kumârî) ise gömülmeye muhtaç değildir (bkz. Mütercim Asım 2009, 464).

15b

9- Vaşfın şabādan işideli bŷy-ı hŷlķuñuñ
İy hŷb-ı Ćin ħaṭuñ bigi ṭutdı kenār mŷşg

10- Haddŷnde dil gŷrŷp didi ‘anber-feşān ħaṭuñ
Yā Rab ne ħoş bitŷrdi gŷl ŷ lālezār mŷşg

11- Kŷyuñda yandugumca ħaṭuñ derdi nārına
Olur duĥān-ı āhum-ıla her cidār mŷşg

12- Kıldı yaķa-yı pīrehenin ŷevķden ķabā
Zŷlfŷñ hevāsı-yıla olup dil-figār mŷşg

13- Olup ŷemīm-i sŷnbŷlŷñŷñ ‘āşıķı ŷehā
Kıldı nesīm-i ŷubĥı_ŷzine ġam-gŷsār mŷşg

14- Gŷrmedi bir dem elde daĥı iĥtiyārını
Ćŷnķim ṭolaşdı zŷlfŷñe bī-iĥtiyār mŷşg

15- Oldı refī‘ rāyiĥa-ı ķadri ‘izz-ile
Dergāh-ı ŷāhda olalı ĥāksār mŷşg

16- Şāĥib-ķırān-ı mŷlk-i cihān Şāh Bāyezīd
Kıldı nesīm-i ĥaşmetini Kirdgār mŷşg

17- Rŷy-ı zemīni niĥe zamāndur ki geşṭ ider
Gŷrmedi bir anuñ bedeli ŷehryār mŷşg

18- Şāhā nesīm-i nesme-i enfās-ı enfesŷñ
Bŷyından oldı cŷmle yemīn ŷ yesār mŷşg

19- Bir dem ṭapuñla hem-dem olam diyŷ nāfede
Yıllar ṭurur ĥeker ṭuruban intizār mŷşg

20- Hāk-i sŷm-i semendŷñe sŷrmeg-iĥŷn yŷzin
Dŷşŷp izŷñe ķıldı ŷzini ġubār mŷşg

21- Hāk-i derŷñden ayru ġam odına derd-ile
Yansa gŷyŷnse ‘ŷd bigi vechi var mŷşg

16a

22- Dest-i nesīmŷñ irişŷp itmese terbiyet
Ķalurđı bulmayup daĥı ĥiĥ i‘tibār mŷşg

23- Bir şemme balsa nükhet-i luţfuñla perveriş
Tā haşre dek virür-idi bîd ü çenâr müşg

24- Yüz sürmeseydi ‘izz-ile ger hâk-i pâyuña
Bulmazdı ‘âlem içre ebed iştiḥâr müşg

25- Ahdüñde terk-i mülk-i Ḥoten¹ eyleyüp kıılır
Şāhā diyār-ı Rûm'a gelüben qarâr müşg

26- Ḥink-i şabā-yıla tapuña yümn-i taht için
Gönderür armağân şeh-i Çîn niçe bār müşg

27- İtdükçe bâğa luţf-ıla sen serverā güzer
Kılır şabā ayağuña her sū nişâr müşg

28- Olmazdı kâdri zerrece hâk-i siyeh bigi
Gerd-i rehüñle itmese ger iftiḥâr müşg

29- Sehv-ile nisbet itdüğine ḥaṭṭuña özin
Yüz sürüp ayağuña ider i‘tizâr müşg

30- Na‘t-ı şifât-ı ḥulkuñ iderken şehā beyân
İlhâm olındı çün dilüme aşkâr müşg

31- Bir dem tavâf idem diyü dergâh-ı ‘izzüñi
Dâyim tolanur işigüñ idüp medâr müşg

32- Nâ-maḥreme şehā tapuña virmemeye rāh
Oldı ḥarîm-i ḥürmetüñe perdedâr² müşg

33- ‘Ayb itme nisbet itse özin hâk-i râhuña
Bir rû-siyehdür iy meh ü mihr-iḳtidâr müşg

34- Bir şemme bûy-ı ḥulkuñ ireli dimâğına
İtdi hezâr derd-ile terk-i diyâr müşg

16b

35- Pây-ı nesîm-i esbüñe baş komasa şehā
Hergiz cihānda olmaz-idi nâmdâr müşg

¹ Bkz. *Nâfe* ve *Çîn*.

² *Perdedâr*: Perdecî. Padişahlar, vezirler vs. devlet büyüklerinin kapı perdesi yanında duran hademe hakkında kullanılan bir tabir (bkz. Pakalın 2004, C. 2 s. 771).

- 36- Gerd-i rehüñ ki her arafa neşr ider şabā
Eknāf-ı ‘āleme şan olur tārmār müşg
- 37- Būy-ı bahā-yı nāfe-i cūduñ işideli
Bī-ķadr olup bahāda bulur inkisār müşg
- 38- Vaşf ideli şehā şıfat-ı ħaţţ-ı ħaddüñi
Vird-i zebānum oldu çü leyl ü nehār müşg
- 39- Şol deñlü vaşf-ı ħulķuñ idüpdür Şerāyī kim
Pür oldu cümle nāfe-i dār-ı diyār müşg
- 40- Niçe ki_ide zemīni mu‘aţţar nesīm-i şubĥ
Niçe ki_ola demiyle zamān bī-şümār müşg
- 41- Ĥulķuñ nesīmi ‘ālem için ĥoş-dem eylesün
Niçe ki nāf-ı āĥūyı_ide rūzgār müşg

10

DER-MEDĤ-İ BĀYEZĪD BİN MUĤAMMED ĤĀN {ĤALLEDALLĀHU ĤĪLĀFETEHU VE
EBBEDE DEVLETEHU}
mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1- Burc-ı cemāle naşb idüp iy meh livā-yı nūr
Rūy-ı cihāna mihr-şıfat vir bahā-yı nūr
- 2- Setr itme ebr-i zūlfüñ-ile mihr-i ħaddüñi
Tā vire diller āyīnesine cilā-yı nūr
- 3- Fi'l-cümle pertev-i ruĥuña olmasa şebīĥ
Ķanda bulurdı ‘izzet ü ķadr ü bahāyı nūr
- 4- Bir zerre mihr-i ‘arızuña beñzemez hezār
Luţf-ıla her niçe ki giyer meh ķabā-yı nūr
- 5- Pür-nūr kılsa zūlfüñi ħaddüñ n'ola güneş
Ķılır ne dem ķarīb ola perr-i hümāyı nūr
- 6- Ĥālūñ ne şāĥ olur ‘aceb iy mihr ü māĥ-ruĥ
Ki_oldı bu resme rütbet ü ‘izzetle cāy-ı nūr

- 7- Mihr-i felek ne veche kıldı mehi münîr
Kesb itnese çerâğ-ı ruhuñdan ziyâ-yı nûr
- 8- Hüsni içre âferîn saña iy Müşteri¹-cebîn
Kim mihr ü mâha eyledi rüyuñ ‘aṭâ-yı nûr
- 9- Ğamzeñle ḥaddüñe nazâr itdükçe oqıram
Cândan du‘â-yı seyf² ü gönülden du‘â-yı nûr³
- 10- Zâhid cemâlüñe ne ‘aceb kılmasa nazâr
Olmaz çü çeşm-i bûm⁴ meşeldür sezâ-yı nûr
- 11- Rüyüñ ğamıyla şöyle za‘îf oldu kim güneş
Ṭurmaz ṭayanmayı[n]ca yirinden ‘aşâ-yı nûr
- 12- Mihrüñi dilde nice nihân eyleyem senüñ
Ki_olmaz zücâc⁵ içinde ‘ıyândur ḥafâ-yı nûr
- 13- Didüm ne mâhsın didi bir şâha bendeyem
Kim dîde-i cihâna virür ḥâk-pâyı nûr

¹ *Müşteri*: Bircîs de denilen altıncı kat gökteki yıldız. Feleğin kadısı, hatibi ve büyük uğurlu (sa'd-ı ekber) olarak bilinir. Din, ilim, hilm, haya, tevazu, kerem, akıl, düzgün ve güzel söz söyleme gibi sıfatlarla nitelenir ve bu yıldızın etkisinde doğanların bu özelliklere sahip olduğuna inanılır. Eski metinlerde (özellikle methiyelerde) memduh bu yıldızla benzetilir (bkz. Onay 2007, 288). Şair burada ve *Divan*'ın muhtelif yerlerinde memduhun/sevgilinin güzelliğini överken onun alınının/yüzünün aydınlığını/nurunu Müşteri'ye benzetmiştir.

² *Duâ-yı Seyf*: Kılıç Duası. Hz. Ali'ye atfedilen uzunca meşhur bir dua. Okuyan kişinin yeni doğmuş gibi günahsız olacağına, kıyamete kadar rahmet içinde bulunacağına, kabir azabından emin ve korkusuz, iki dünya kaygısından uzak olacağına, cehennem ateşinden kurtulacağına ve peygamberin şefaatine ulaşacağına inanılır. Osmanlı'da kılıcı kullananın muzaffer olmasını dilemek için kılıç üzerine ayet yazılması ve kılıç kuşanma merasimlerinde dua edilmesi gelenek olmuştur. Bu gelenek doğal olarak şiire de yansımıştır (bkz. Tanrıbuyurdu 2012, 139-166). Şair, memduhun/sevgilinin gamzesi şiirde tıpkı kılıç gibi öldürücü özelliklere sahip olduğundan, gamzeyi görünce kılıç duasını okumaktadır.

³ *Duâ-yı Nûr*: Nur duası. Kur'ân-ı Kerîm'in yirmi dördüncü suresinin ismi Nûr'dur. Surenin 35. ayeti ise "Allah göklerin ve yerin nûrudur" diye başlamaktadır. Ayrıca Hz. Peygamber'in teheccüd namazlarında okuduğu duanın başlangıç bölümünde "Allah'ım!... sen göklerin ve yerin rabbi, yaratıcısı ve nûrusun" anlamına gelen ifadeler yer almaktadır (bkz. Topaloğlu 2007, 243). *Divan* şiirinde, sevgili/memduh ile ilgili özelliklerin hem beşerî hem de ilahî çağrışımları birlikte kullanılır. Dolayısıyla, memduhun güzellik unsurlarından yanak her zaman nurlu/aydınlık olarak vasıflandığından şair yanağı görünce nur duasını okuyor. Ayrıca bkz. *Nûr Sûresi*.

⁴ *Bûm*: Baykuş. Genellikle gri kahve ve soluk pas renkindedir. Ağaçlık ve bataklık yerlerde yaşayan yırtıcı gece kuşudur. Küçük kemirgenler, ötücü kuşlar ve sürüngenlerle beslenir. Geceleri her kuşun yuvasına girip yavruları ve yumurtaları yiyebilir. Fakat gündüz göremediklerinden av olur. *Divan* şiirinde yalnız ve viranelerde yaşamasından dolayı uğursuz olduğuna inanılır. Bu yüzden insanlar ve diğer kuşlar tarafından tecrit edilmiştir. Diğer kuşlara ve yumurtalara saldırması bakımından da açgözlülüğü temsil eder (bkz. Ceylan 2015, 51-6).

⁵ *Zücâc*: Sırça, cam, şişe. Sevgili/memduh karşısında hassas ve kırılabilir olması sebebiyle gönül için kullanılan benzetmeliklerden biri de şişedir (bkz. Kurnaz 1996a, 150-2).

14- Şāhenşeh-i zemīn ü zamān Bāyezīd Hān
Toldı şu‘ā‘-ı ‘adl-ıla dūnyā serāyı nūr

15- Hāk-i süm-i semendi ne cevher durur ‘aceb
Luţfiyla kıldı çeşme-i gītī-nümāyı nūr

16- Tīgı ne dem ki gün bigi çıksa niyāmdan
Eylerdi pertevi-yile arz u semāyı nūr

17- Şayd olsa n'ola tapuña şāhā ğazāl-ı çarḥ
Oldı elinde sen güneşüñ oḳ u yay nūr

18- Hūrşīd hāk-pāyuña iy şāh-ı meh-rikāb
Tutar saçuya¹ elde pür idüp ināyı nūr

17b

19- Her bed-nazar ki tal‘atüñe ger nazar kıla
A‘ver olup gözi ola dāyım cüzā-yı nūr

20- Her ne yire ki luţf-ıla ‘azm eylese tapuñ
Hūrşīdvār ‘izz-ile_ider ol arayı nūr

21- Haddüñ hayāli gelse ne dem yāduma şehā
Ol dem ne fikr-i mihr kıluram ne rāy-ı nūr

22- Huld-ı harīm-i ‘izzüñe varduqça yüz süre
Maḥrūm kıлма luţf-ıla göster liķā-yı nūr

23- Meh yüzlüler ki hāne-i ḳadrüñ münīr ider
Niteki ravza-i ḥarem-i Muştafā'yı nūr

24- Şems ü ḳamer gedā bigi her rüz u şeb gelüp
Ḳapuña yüz sürerler idüben recā-yı nūr

25- Ḳadrüñ serāyı şemsesine² mihr-i āsmān
Cedveller-ile¹ eyledi zerrīn tılā-yı nūr

¹ Saçu: Kimi düğün ve şenliklerde ortaya saçılması gelenek olan inci, para, şeker, tahıl gibi şeyler (bkz. Dilçin 1983, 176). Türklerin Gök Tanrı inancını benimsediği devirlerden beri uyguladığı bir gelenektir. Bu geleneğin klasik Türk şiirinde işleniş şekillerine dair örnekler için (bkz. Kurtoğlu 2009, 89-99).

² Şemse: Cilt, minyatür, çini, porselen, cam, halı, kumaş, oymacılık gibi sanatlarda ve mimaride çokça kullanılan güneş biçiminde yuvarlak veya elips bir motif. Kitap sanatında ve ciltçilikte önemli bir unsurdur. Yazmaların zahriye sayfasında, içinde kitabın adı, müellifi, kimin için yazıldığı gibi bilgilerin yer aldığı şemseler bulunur. Şemse, farklı tekniklerle yapılabilir. Bunlardan biri de ezme altın yaldız ve

26- Bî-nür u fer alurdı cihân içre tâ ebed
Ger mâh-ı üsniñ itnese şems-i uhâyı nür

27- Ka‘be yüzüñ şifâtın idelden Şerâyî vaşf
Merve² aı pür oldı derünü şafâ-yı nür

28- Olsun münîr kevkebe-i mihr-i devletüñ
Niçe ki enver³ eyleye çar üzre ayı nür

29- Yansun çerâğı ‘izzetüñüñ tâ ebed şehâ
Dün gün irişmesün aña hîç intihâ-yı nür

11

DER-MED-İ SULÂN BİN SULÂN SULÂN BÂYEZİD BİN MUAMMED ÂN

18a

mef‘ülü fâ‘ilâtü mefâ‘ilü fâ‘ilün

1- Şâd ol dilâ ki oldı dem-i rüzgâr oş
Bâğ-ı behişte döndi amu sebzear oş

2- Zeyn oldı serv ü süsen-ile sünbül ü semen
Firdevs büstânı bigi her kenâr oş

3- Baş eyledi zemîne bisât-ı zümürüdîn
Ferrâşvâr luf-ıla båd-ı bahâr oş

4- avrâ-şifat bezendi her eşcâr gūiyâ
Âb-ı zülâl bigi aar her pınar oş

fırça kullanılarak yapılan yazma şemsedir. Şemselerin etrafındaki nokta ve çizgilerin oluşturduğu süs unsuru ise tığ (ışın) olarak adlandırılır (bkz. Bozkurt 2010, 518). Kitap süsleme sanatlarında kullanılan süslemelerin ve dolayısıyla el yazmalarındaki şemselerin bazı mimari yapılarda taş süsleme ya da ahşap malzeme üzerine bir bezeme olarak kullanıldığı bilinmektedir (bkz. Maraşlı 2013, 75-94). Tüm bu bilgilerden ve “cedvel”, “tılâ”, “zerrîn”, “mihr (şems)” gibi tenâsüp oluşturan kelimelerden şairin soyut olan “kadr”i “serây” ile somutlayıp onun şemsesini de güneşe süslettiği hayalini -ciltçilik ve mimari çağrışımlarıyla- övgüsüne “malzeme” yaptığını söyleyebiliriz.

¹ *Cedvel*: Yazma kitaplar, murakka' ve hat levhalarında yazının dört bir tarafına çekilen çizgi. Basit bir çizgiden çeşitli renkteki mürekkeplerle, sarı veya yeşil altın ve yıldızla çekilenlere değin çeşitleri vardır (bkz. Uzun 1993, 214-5).

² *Safâ ve Merve*: Hac ve Umre sırasında, arasında sa'y (Safâ'dan Merve'ye dört gidiş ve üç geliş) yapılan iki tepe. Bu sa'y'ın hac ibadetlerinden birisi olması, Hz. İbrahim'in eşi Hz. Hacer'in, oğlu İsmail ile Mekke'de yalnız kalmasından sonra bu tepeler arasında oğluna su aramasına dayandırılmaktadır (bkz. Küçükkaşçı 2008, 441-2). Ka'be, sa'y, Merve, Safâ, kurban gibi kelimeler hac ibadeti kapsamında tenâsüp oluştururlar.

³ enver: kıble/urşid

- 5- Şahn-ı cemende rakşa girürler tarab-künân
Turup bir ayağ üstine serv ü çenâr hoş
- 6- Dil-ber cemâli bigi gülistânı itdi hûb
'Arz eyleyüp leţâfet-ile gül 'izâr hoş
- 7- Taşvîr ider şu üzre hevâ nakş-ı yâr-ı hûb
Taḥrîr ider şabâ çemen üzre nigâr hoş
- 8- Rûy-ı şakâyık eyledi yazı yüzün laţîf
Bûy-ı benefşe kıldı çü müşg-i Tatâr¹ hoş
- 9- Nergis cemende açdı meger lâle cāmını
Andan turur ki tutdı gözini humâr hoş
- 10- Âb içre hicr-i verd-ile nîlûfer oldı zerd
Bâğ içre dâğ-ı derd-ile lâle yanar hoş
- 11- Şâh-ı gül üzre nâlišini bülbülün görüp
Âheng ider gelüp aña kumrı vü sâr² hoş
- 12- Bu bezmgehde dil ne karar ide kim kıllur
Gül şevki-yile nâle vü zârı hezâr hoş
- 13- Cân bülbüli bu 'ayş u şafâyı görüp revân
Luţf-ıla_okudı bir gâzel-i âbdâr hoş
- 14- Cânâ olalı haddün-ile lâlezâr hoş
Ḳaddünle oldı hûb çemen cüybâr hoş
- 15- Luţf-ıla gül 'izâruñı gülşende görelî
Cân bülbüli_itdi³ şevk-ile feryâd u zâr hoş
- 16- Bu gülşen-i cihânda eyâ gonce-leb nigâr
Haddün mişâli bir gül-i ter kıanda var hoş

18b

¹ *Tatar*: Tatar ırkı. Tatarların yaşadığı yerlerde elde edilmesi ve Anadolu'ya onlar tarafından getirilmesinden misk (müşg), daha çok Tatar ile anılır (Pala 2005, 442).

² *Sâr*: Bir küçük latif ve siyah kuştur. Türkçe'de sığircık, Arapça'da zurzûr denir. Sesi kemeçe sesine benzer (bkz. Mütercim Asım 2009, 644).

³ Cân bülbüli_itdi: Bülbül bigi_itdi

17- Hüsni bahâr-ı yâr-ıla ol hurrem iy gönül
‘Ayš itmege bu demde hoş olur bahâr hoş

18- Sebz-ise hûb şahın-ı gülistân-ise laţîf
Bes bu meyânda yâr-ıla bûs u kenâr hoş

19- Âb-ı revân u bâde vü dildâr u cây hoş
Zevk u tena‘‘um eylemege bu çehâr hoş

20- Muţrib elüñe al demidür sâz-ı süznâk
Sâkî getür tur imdi mey-i hoş-güvâr hoş

21- Tâ nûş idüp olavuz anı cân-ıla feraḥ
Tâ gûş kılavuz çü nevâ¹ vü şişâr² hoş

22- Hâşşâ ki şâh luţf-ıla meclisde gül bigi
La‘lîn piyâle tutmuş ola lâlevâr hoş

23- Rif‘atle kadri evc-i semâdan güzer kıılır
Şevketle mihr [ü] bedrin ider Kirdgâr hoş

24- ‘Âlî-tebâr ya‘nî ki Sulţân Bâyezîd
‘Adliyle oldı cümle yemîn ü yesâr hoş

19a

25- İnşâ idüp çü şahf-ı ruḥın münşî-i rebî‘
Gülşende gül varaḳları üzre yazar hoş

26- Kılmağa bâğ u râğı mu‘aţtar dem-i şabâ
Hulḳı nesîmi-yile olur müşg-bâr hoş

27- Huld-ı ḥarîm-i muḥteremi ‘izzete maḳar
Dergâh-ı luţfı devlete cây-ı qarâr hoş

28- Ne geldi mülke ancılayın şehryâr-ı hûb
Ne irdi taḥta buncılayın ḥaḳ-güzâr hoş

29- ‘İlmi-yile nizâm bulup şehri dîn tamâm
‘Adliyle oldı zulm u sitem târmâr hoş

¹ Nevâ: Türk müziğinin basit makamlarından. Aynı zamanda perde adı da olan nevâ; nağme, ahenk, avaz gibi anlamlarda da kullanılır (bkz. Cañçelik 2010, 137-43).

² Hisâr: Türk müziğinin en eski mürekkep makamlarından. Hisar makamı şen ve eğlendirici bir makamdır (bkz. Cañçelik 2010, 83).

30- Şāhā apunda ay-ıla gn bende olalı
Dn gn ılurlar evc-i semāda_iftihār oş

31- Olsam ne tan apunda cemālne mntazır
Ddāra cennet ire_olınur intizār oş

32- Sen şāhı ıldı devlet-ile taht itiyār
Sen māhı itdi ‘izzet-ile baht yār oş

33- Ay gn piyāde gāşiyedāru¹ ola şehā
Şīrāne rahşuna eger olsa svār oş

34- Na‘lini māh-ı nev bigi smm-i semend
Gşına āsmān idinr gşvār oş

35- Bu add  hadd-ile ne yire eylese gzer
Serv  gl ola ser-be-ser ol reh-gzār oş

36- anı diyāra gn bigi ‘azm eylese apun
Cmle mui‘n ola gelp ol diyār oş

37- Tīr-i azāa şayd ola şīr-i cihān amu
avs-ı ader alup ele itse şīkār oş

19b

38- Nīze bir āteş urdı ‘ad yregine kim
Tā aşr utuşup yanar anda o nār oş

39- alb-i ‘adya her yaadan dşse ıztırāb
Alsa ‘Alī-şīfat elne Zl-fekār oş

40- Ger kha ‘ayn-ı himmet-ile eylese nazār
Eşcārı gl bitrp ola khsār oş

41- Cd u sehā deminde eln bī-ıyās b
Luf u vefā deminde apun şad hezār oş

¹ *Gāşiyedār*: At uşāğı. *Gāşīye*: At eğeri rts. Sırmalı ve şeritli bir rt olup sahibinin zenginliği nisbetinde kıymetlidir. Selçukler ve Memlkler zamanında hkmdara mahsus gāşīye, saltanat alametlerinden biri idi ve gidiş alaylarında hkmdarın nnde taşınırdı (bkz. Pakalın 2004, C. 1 s. 649).

- 42- Geldi Şerāyī ḥazretüñe ‘arż-ı ḥāl-içün
Luṭf-ıla kıł nazār añā iy şehryār ḥoş
- 43- Gerçi ki yok elinde zer ü sîmi lâ-cerem
Nazmıyla kıldı ayaġuña dür nişār ḥoş
- 44- Hoşdur kapuñ hemîşe ola baḥt-ıla enîs
Hoşdur tapuñ müdām ola ‘izz-ile yār ḥoş
- 45- İkbāl u luṭf u rif‘at-ıla tapuñ u kapuñ
Olsun cihān içinde ebed kāmkar ḥoş
- 46- Kılsun tınāb-ı şevketüñi mürtefi‘ İlāh
İtsün ḥıyām-ı ‘izzetüñi üstüvār ḥoş
- 47- Şem‘-i celālün eylesün iy şeh Huzā münîr
Mihr ü meh-i felek bigi leyl ü nehār ḥoş
- 48- Niçe ki enver ola semā üzre mihr ü mäh
Olsun çerāġı devletüñüñ şu‘ledār ḥoş
- 49- Zātuñ hemîşe devlet-ile ber-devām olup
‘Ömrün zamāne bigi ola bî-şümār ḥoş

20a

12

DER-MEDḤ-i EMİRÜ'L-ÜMERĀ VE'L-E‘ĀZİM BĀYEZİD BİN MUḤAMMED ḤĀN
[ḤULLİDET...]
fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1- ‘Arż idüp ‘arızuñ iy mihr-i dıraḥşān-şekil
Kıl cihān bāġını ḥoş tāze gülistān-şekil
- 2- Zeyn ider her niçe kim özini ḥurşîd-i felek
Olımaz zerre kadar sen meh-i tībān-şekil
- 3- Geşt iden gülşen-i ‘ālemde ser-ā-ser çü hezār
Görmedi sencileyin bir gül-i ḥandān-şekil
- 4- Dür bigi kaṭre-i la‘lün ‘araķın didi gören
Güyyā görünür ol lülü vü mercān-şekil

- 5- Hey nice sâhir olur genc¹-i cemâlûnde saçuñ
Ki kıılır böyle özin sihr-ile² su‘bân-şekil
- 6- ‘Anberi gördi ki sünbül saçuña nisbeti var
Ol sebebden görünür böyle perîşân-şekil
- 7- Cân meşâmmına_ireli çoğusu reyhân haţuñuñ
Olmışam vâlih ü âşüfte vü hayrân-şekil
- 8- Dil düşelden berü sevdâsına Leylâ³ saçuñuñ
Hem-çü Mecnûn yürürem her yaña bî-cân-şekil
- 9- Her şeb iy mâh-liķâ mihr-i ruħuñ şevķiyle
Yanaram şubħa degin şem‘-i şebistân-şekil
- 10- Dil ü cân mülkine şûr-ıla şalup mekr ü fiten
İtdi meftûn beni ol nergis-i fettân-şekil
- 11- Ben nice nevħa-i Nüh⁴ eylemeyem hicr-ile çün
Seyl-i eşkini gözüm eyledi tûfân-şekil
- 12- ‘Ayn-ı ‘adl-i şeh irişüp yine ma‘mûr olasin
İy gönül ğam yime olduñ-ise vîrân-şekil

20b

¹ *Genc*: Hazine. Divan şiirinde özellikle yüz güzelliği ve unsurları hazine olarak nitelenir. Hazineler umulmayacak yerlere (harabe, virane) gömülür ve bulunmamaları için de tılsım yapılır. Doğal olarak harap yerlerde yaşayan yılan (su‘bân), güzelliğin (genc) bekçisi (yılanın ölümüsüzlük suyu veya yerin hazinelerine bekçilik ettiği ilkel bir efsanedir. bkz. Gürkan 2013, 527-9) olarak rengi ve şekli yönüyle saçta da benzetilip sihir, tılsım, define gibi kelimelerle birlikte anılır (bkz. Pala 2005, 109).

² *Sihr*: Sihir. Yılanı dönme/dönüştürme sihir motiflerinden biridir. Hz. Musa’nın Firavun’un sihirbazlarıyla yaptığı müsbakada elindeki asayı yılanı dönüştürmesi bu motifin çağrışımsal arka planını oluşturur. Bu motif, metinlerde sevgilinin güzellik unsurlarından özellikle saçla ilgili olarak sıklıkla geçer (bkz. Karaman 2015, 86-7).

³ *Leylâ ve Mecnûn*: Doğru edebiyatlarında çok işlenmiş bir aşk hikâyesinin kahramanları ve bu hikâyeyi konu alan eserlerin ortak adı (bkz. Durmuş 2003, 159-60). Bu beyitte divan şairlerince birçok yönüyle ele alınan hikâyenin Mecnûn’un aşk derdiyle çöllere düşmesi kısmını telmih vardır. Leylâ (karanlık, gece) ve Mecnûn (deli, çılgın) kelimeleriyle hemen tüm şairler tarafından çeşitli edebî sanatlar yapılır (bkz. Pala 2005, 288-90).

⁴ *Nuh*: Büyük peygamberler arasında sayılan, kendisine inanmayan kavmi tufan ile helak edilen peygamber. Hz. Adem’dan itibaren tevhit inancıyla yaşayan insanların ilk olarak Hz. Nuh zamanında doğru yoldan ayrılarak putlara taptığı rivayet edilir. Allah tarafından peygamber olarak seçilen Hz. Nuh’un 950 yıl kavminin arasında kalarak onları Allah’a kulluğa davet ettiği Kur’ân-ı Kerîm’de belirtilmektedir. Kavmi putperestlikten vazgeçmeyince Hz. Nuh inanmayanların cezalandırılması için dua etmiş bunun üzerine kendisinin ve inananların bineceği bir gemi yapması emredilmiştir. Gemiye her hayvan türünden bir çift, boğulmasına hükmedilenler dışındaki aile fertleri ve iman edenler biner ve diğerleri tufanda helak olur (bkz. Harman 2007, 224-7). Şair gözyaşlarını -gelenekte olduğu gibi- tufana benzetmiştir.

13- Bāyezīd-i şeh-i ‘ālem ki işığı tozını
Çekdi a‘yān gözine kuhl-i Şifāhān¹-şekil

14- Leb-i la‘līni ne dem hānde kılup nuṭṭa gele
Sözleri luṭf-ıla olur güher-efşān-şekil

15- Ne melek-çihresin iy şeh ki meh ü mihr-i felek
Oldı ‘ālī ḳapuña ḥādīm ü derbān-şekil

16- Merkez-i dāyire-i mülksin iy zıll-ı İlāh
Cümle ‘ālem saña ten arada sen cān-şekil

17- Sen Muḥammed-neseb olsañ n'ola ‘adl-ile ‘Ömer
Ḥilm-ile oldı ṭapuñ Ḥāzret-i ‘Oşmān-şekil

18- Muşṭafā-sīret ü Şiddīḳ-şıfat oldı özin
Hem şecā‘atde ‘Alī-i şeh-i merdān-şekil

19- Sen Sikender-der olursañ n'ola iy Ḥızr- nefes
Oldı çün ḥāk-i derüñ çeşme-i ḥayvān-şekil

20- Sümm-i esbüñ rehi gerdine irem diyü şabā
Devr ider her ṭarafa bī-ser ü sāmān-şekil

21- Pertev-i mihrüñ eger irişe ben ḥāke revān
Zerre-i ḥāküm ola mihr-i dıraḥşān-şekil

22- Baḥt u devlet yüz urup ḥıdmetüñ itmege ebed
Āstānuñda ṭurur bende-i fermān-şekil

23- Aḥker-i encüm-ile ‘ūd-ı şeb olmağa buḥūr
Oldı bezmüñde ḳamer micmere-gerdān-şekil

24- Serverā sen ne meliksin ki ḳapuñ bendesinüñ
Kemterin bendesidür Ḥüsrev²-i Īrān-şekil

21a

¹ bkz. *Tûtıyâ*.

² *Hüsrev*: İnan Sâsâni padişahı Nuşirevân'ın torunu, Hüsrev u Şirin mesnevisinin erkek kahramanı. İnan'ın efsanevi hükümdarlarından biridir. Divan şiirinde; hazineleri, Şirin için yaptırdığı rivayet edilen kasrı (Kasr-ı Şirin), Gülgün ve Şebdîz isimli atları ve özellikle Hüsrev u Şirin hikâyesi dolayısıyla Şirin ve Ferhad ile birlikte anılır. Hüsrev kelimesinin "padişâh" ve şirin kelimesinin "tatlı" anlamlarına da gelmesi, Hüsrev'in övgülerde memduh ile kıyaslanmasını (bu beyitte olduğu gibi), Şirin'in de sevgilinin dudağı ile ilişkilendirilmesini sağlar (bkz. Tökel 2000, 176-81).

- 25- Dest-i ahrula ‘ad baını op urma-iun
Kıldı mihrnle hill zini evgn¹-ekil
- 26- Tg- hmun gre ger ir- felek un Behrm²
Grine gzlerine ry- cihn an ekil
- 27- Cmle ecz-y ‘ad kl ola ahrula yanup
Ber- seyfn ire ger ae- szn-ekil
- 28- Sen varuban yolua cn-la ser aru utar
Her ne dmen ki gre tgun ‘ryn-ekil
- 29- Rezme binse saa teslm ola heft ilm
Bezme inse uta af nie Sleymn³-ekil
- 30- Kef- lufun ni‘amin vezn idemez hare degin
Ger ola arz u sem keffe- mzn-ekil
- 31- Dr⁴ [] gevherle pr ola amu adf- cihn
Feyz- cdun ger ola luf-la Nsn-ekil
- 32- Pr ider drr- lefetle bu ‘lem yzini
Mevc urup cdun eli her yaa ‘ummn-ekil

¹ *Gy u evgn*: Oyuncuların iki taraf olup atlarının zerinde ellerindeki ucu eri sopayla (evgn) topu (gy) karı tarafın iki direk arasındaki kalesinden geirmeye alıtıkları oyun (bkz. Karabey 2012, 81-86). *Divan*’ın eitli yerlerinde, gy ve ba, ene ukuru arasında; evgn ve hilal, zlf, kılı arasında ekil ynnden benzerlik kurulmutur.

² *Behrm*: Ssni slalesinden Yezgird’in olu ve Behrm- Gr olarak anılan padiah. Cesaret, adalet ve kahramanlıklarıyla mehurdur. Behrm aynı zamanda beinci gkteki Mirrih (Merih) yldızının da adıdır (bkz. Tkel 2000, 117-20). Merih felein ba komutanıdır ve elinde bir kılı veya hanerle tasvir edilir. Kırmızı renk ona aittir (bkz. Pala 2005, 323-4).

Gnein en tesirli olduu zaman aslan burcunda (=ir- felek. bkz. Develliolu 2006, 999) bulunduu zamandır. Dolayısıyla vlen kii aslanın eitli zellikleriyle anılır (bkz. Uzun 1992b, 424-6). Burada air, memduhun kılıcının hmını overken bir kıyas malzemesi olarak, ir- felek’i Behrm’a benzetmi veya ir- felek Behrm zdelii kurmu olmalıdır. Behrm’ın yeryzn kan eklinde grmesi veya ir- felek’in Behrm gibi yeryzn kan eklinde grmesi, Behrm’ın yukarıda bahsedilen vasıfları (cesaret, kahramalık, yldız olarak savaı temsili, kılı veya hanerle tasvir edilmesi, kendisi kırmızı olduu iin grdu yerin de kırmızı olarak hayal edilmesi gibi) ile ilikilendirilmitir.

³ *Sleymn*: İsriloulları peygamberlerinden Davut peygamberin olu. Hkmdar peygamberlerden biridir. Olaanst bir gce ve saltanata sahiptir. Divan iirinde gc ve kuvvet sembol olan taht; insanlar, hayvanlar, cinler vs. tm mahlukat kendine itaat ettiren yzu (hatem, mhr); aczin ve kudretin temsili karınca hikyesi; kanaatkar oluu ve Sleyman da olsan hayatın geici olduu gibi ilgililerle ska adı geer (bkz. Tkel 2000, 293-306).

⁴ *Dr*: İnci. Bu beyitte, divan iirinde oka geen incinin (dr) oluumuna dair inan gemektedir: Nisan’da yaan yamur taneleri, denizde sade denilen kabuklu deniz hayvanının karnına girerse inciyi oluturur (bkz. Onay 2007, 300-1).

33- Būy-ı hülkuñ şıfatından dem urup bād-ı şabā
İtdi cān bāğını pür rāyiḥa reyḥān-şekil

34- Yümn-içün hırka-ı zülf-i siyehüñ dāmenini
Cān-ıla boynına dil şardı giribān-şekil

35- Olmaya vaqt-i seḥā Ḥātem-i Ṭāyī¹ bedelüñ
Gelmeye rüz-ı veḡā sen şeh-i devrān-şekil

36- Kim ola kıla sitem ğamze-i cānāne bigi
'Adl ü dād eyleyicek sen şeh-i ḥākān²-şekil

37- Ḥāce-i rāy-ı ḥired gelse bugün mektebüñe
Ṭıfl-ı ebced³ bigi lā-büd ola nā-dān-şekil

21b

38- Ṭūṭī-i nāṭıka medḥüñ şekerin⁴ nuṭka gelüp
Ḥoş feşāḥatla mükerrer ider insān-şekil

39- Luṭf u hülkuñ şıfatın vaşf ider-iken dil ü cān
Okıdı bu ğazeli murġ-ı ḥoş-elḥān-şekil

40- Zeyn idüp bāġ-ı cemālüñi gülistān-şekil
Eyledüñ bülbülüñi şevḳ-ile giryān-şekil

41- Gül yüzüñ gülşenine neşv ü nemā virmeg-içün
İtdüñ iy ğonce-dehen yaşımı bārān-şekil

42- Devr idüp mihr-ile meh görmedi bir sencileyin
Dişleri dürr ü lebi La'l-i Bedaḥşān-şekil

43- Dil nice olmaya āşüfte vü şeydā ki şehā
Gördi zülf ü zenaḥuñ bend-ile zindān-şekil

¹ *Hātem-i Ṭāyī*: Arapların Tayy kabilesinden bir şahıs. Cömertliği ve yiğitliği ile ünlüdür. Şiirde cömertliğin sembolü olup memduhla kıyaslanır (bkz. Tökel 2000, 454-6).

² *Hākān*: Türk hükümdarlarının İslamiyetin öncesinden beri kullandıkları kağan unvanının Arapçalaşmış şekli. İlk defa Arap müellifleri tarafından Türk, Moğol ve Çin hükümdarları için kullanılan hākān unvanı Türkler ve Moğollar arasında İslamiyetin kabulünden sonra yaygınlaşmıştır (bkz. Taneri 1997, 517-8).

³ *Ebced*: Arap alfabesinin ilk düzenleniş şekli ve harflere verilen sayı değerlerine dayanan hesap sistemi (bkz. Uzun 1994, 68-70). Eskiden okula yeni başlayan çocuklar için ṭıfl-ı ebced ibaresinin kullanıldığı beyitten de anlaşılıyor.

⁴ *Şeker*: Papağanlar konuşmayı öğrendikçe şekerlemelerle ödüllendirilir. Şeker, kasidelerde övülenin her türlü güzel özelliğini, gazellerde de çoğunlukla sevgilinin dudağını temsil eder. Kimi zaman da şair kendisini papağan, şiirini de şeker yerine koyar (bkz. Ceylan 2015, 201).

44- Leb ü haddüñ gamı-la kanlu yaşı gözlerümün
Kanda dökilse olur Lâle-i Nu‘mân-şekil

45- Hey nice sâhir olur genc-i ‘izâruñda tırup
Sihr-ile zülfün ider kend[ü]yi şu‘bân-şekil

46- Şeb-i zülfünde mehâ hâlünüñ âteş-bâzı
Şerer-i haddüñi ‘arz itdi gül-efşân-şekil

47- Cennet-i hüsnine germ itmege ol hür beni
Zeyn ider ruhlarını ravza-i Rıdvân-şekil

48- Berķ urur dîn-i Muhammed-şifat el-ħaķ o mehün
Küfr-i zülfi_içre ruķı pertevi îmân-şekil¹

49- Her kaçan yâr-ı perî-rüya raķib olsa qarib
Mekr ü igvâlar ider aña o Şeytân-şekil

22a

50- Bir nefes senden eger dür olam iy hür-liķâ
Bu cihân cennet-ise_olur baña nîrân-şekil

51- Hey di zülfüne ħarâb eylesesün mülk-i dili
Zulm-ile olmaya tâ şoñra peşimân-şekil

52- Çeşm-i mestüne uyup eyleme nâ-ħaķ yire kan
‘Adl kıl luţf-ıla gel ħazret-i sulţân-şekil

53- Luţf-ıla cân u gönül mısırına² bir ħulķı ‘azîz³
Gelmedi ancılayın Yûsuf⁴-ı Ken‘ân¹-şekil

¹ Küfr-Îmân: Küfr, örtmek (bkz. Ahterî Mustafa Efendi 2009, 543) anlamının yanı sıra inkâr ve nankörlük demek olduğundan karanlığa; iman ise aydınlanmayı temsil ettiğinden ışığa ve nura benzetilir. Dolayısıyla saç-kara-küfr ve yüz/yanak-nur/ışık-iman ilişkisi kurulur.

² Mısır: Mısır ülkesi. Divan şiirinde Yusuf kıssası sebebiyle sıkça anılır. bkz. *Yûsuf*.

³ Azîz: Eskiden Mısır’da üst düzey saray görevlileri için kullanılan bir unvan (bkz. Zavotçu 2013, 92-3). Ayrıca, bkz. *Yûsuf*.

⁴ Hz. *Yûsuf*: Hz. Yusuf kıssasında kardeşlerinin onu kıskanıp kuyuya atmaları ve sonrasında bir kervana satmaları geçer. Hz. Yusuf, Mısır’da Aziz diye birisi tarafından satın alınır. Daha sonra Aziz’in eşi Züleyha, Yusuf’un güzelliğinden etkilenip onun peşinde koşar. Ardından Yusuf’a iftira eder ve Yusuf zindana atılır. Buradaki rüya tabirlerinin isabeti üzerine zindandan çıkarılır ve Mısır’ı yönetmekle görevlendirilir. Divan şiirinde kıssanın hemen tüm aşamaları (olağan üstü güzelliği, ay ile güneşin ona secde etmesi, kuyuya atılması, ağırlığınca altın karşılığında satın alınması, Züleyhâ ile arasında geçenler, zindana atılması, güzel rüya tabir etmesi, Yakup’tan ayrı oluşu ve Yakup’un büyük üzüntüsü, köle iken Mısır’a sultan oluşu vb.) beyitlere konu olur (bkz. Harman 2013, 1-5; Pala 2005, 483-4).

- 54- Nāmuma² nām-ı şerīfūñi şehā münşī-i ğayb
İtdi hoş veç-ile ser-nāme vü ‘unvān-şekil
- 55- Hüsni-luţfiyla Şerāyī ıapuñı medh ideli
Gösterür şīvede eş‘ārını Hassān³-şekil
- 56- Cevher-i zāt-ı girān-māye-i nazmuñ dili
Gösterür kıadrini her gevherüñ erzān-şekil
- 57- Gerçi āsān degül ögmek kışı kendüyi velī
Oldı medhūñde bugün nazmı-la Selmān⁴-şekil
- 58- Südde-i ‘āliyūñe cān-ıla yüz sürmeg-içün
İtdi ıapuñda özin hāk-ile yeksān-şekil
- 59- Niçe kim bāğ-ı cihān içre açıla gül-i şubh
Niçe kim encüm-ile_eflāk ola bustān-şekil
- 60- Nahl-i hulkuñ kıad-i dil-ber bigi olduķça ıarī
Gül-i luţfuñ ola hurrem had-i cānān-şekil
- 61- Kıaır idüp ‘ömrini düşmenlerüñüñ Hayy-ı ‘Alīm
‘Ömrüñüñ kıaırını ‘ālī kıla evvān-şekil
- 62- Baht tahtında ol iķbāl-ile dāyim kıāyim
Çarh-ı gerdün niçe kim devr ide devrān-şekil
- 22b
- 63- Çarh-ı devletde sen ol mihr-şıfat nūr-feşān
Kevkeb-i ‘izzüñi Hāk ref‘ ide Keyvān¹-şekil

Mısır (şehir, ülke) ve aziz (izzet sahibi, muhterem) kelimelerinin özel isim dışındaki anlamları da beyitlerde şairler tarafından çağrışımlara açık şekilde kullanılır.

¹ *Ken’ân*: Hz. Yusuf’un babası Yakup peygamberin memleketi. Bugün Filistin ve Suriye’nin bir bölümünü içine alır. Yûsuf-ı Ken’ân, mâh-ı Ken’ân gibi tamlamalar Hz. Yusuf için kullanılır (bkz. Pala 2005, 266).

² Şairin ismi Muhammed’dir. Dolayısıyla, kaside başlıklarında (ser-levhâ) yer alan memduhun unvanı (Sultan Bayezid bin Muhammed Han) ile kendi ismi arasında ilgi kurma fırsatı yakalamıştır.

³ *Hassân*: Hassân b. Sâbit (ö. 60/680?). Hz. Peygamber zamanında yaşamış bir şair. Müşriklerin hicivlerine karşı peygamberi, ashabını ve dîni şiiirleriyle savunduğu için “şâirü’n-nebi” olarak tanınmıştır (bkz. Elmalı 1997, 399-402).

⁴ *Selmân*: Selmân-ı Sâvecî (ö.778/1376). İranlı meşhur şair. Kasideleriyle ünlüdür (bkz. Karaismailoğlu 2009, 446-7). Şairlerin, özellikle fahriye bölümlerinde, kendilerini benzettikleri/kıyasladıkları şairlerdendir.

DER-MEDH-i MELİKÜ'L-ÜMERĀ'İ'L-‘ĀLEM SULTĀNU SELĀTİNİ'L-A‘ZAM BĀYEZĪD
 BİN MUHAMMED HĀN
 mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1- Şol dil-rübā ki çeşmi kaçan kaçd-ı cān ider
Müjgānı-yıla kaçını tīr ü kemān ider
- 2- Ārām-ı cānı nergis-i fettānı iyledür
Yağmā dili bu sünbül-i ‘anber-feşān ider
- 3- Hattı benefşeden güle kıılır gehī niķāb
Geh lāle üzre sünbül-i ter sāyebān ider
- 4- Ser-mest eger girür-ise luţf-ıla gülşene
‘Aks-i ruķıyla anı² gül ü ergavān ider
- 5- Yā Rab ne bī-amān olur ol çeşm-i ser-ķoşu
Kim bir dem içre ķışma gelüp niçe ķan ider
- 6- Gülşende luţf u haddin o serv-i semen-berüñ
Görüp özini haclet-ile gül nihān ider
- 7- Hāl-i dilümi zülfi-le bād-ı şabāya şor³
Kim cümle⁴ mū-be-mū anı bir bir beyān ider
- 8- Şalınduğınca ğunc-ıla ol serv-i lāle-ruķ
Her sū yaşın ayağına çeşmüm revān ider
- 9- Yā Rab ne fitnekār olur ol çeşm-i sāķiri
Kim bir nazarda biñ dil ü cān nā-tevān ider
- 10- Bir zerre bulmayup deheninden eşer ķired
Cān bigi yoķ yire daķı vehm ü ğümān ider

¹ *Keyvān*: Yedinci kat gökte bulunan yıldız. Zühal. Feleğın hazinedarıdır. En büyük uğursuzluktur. Gam ve keder verir. Fenalığa alamettir (bkz. Onay 2007, 413). Şair burada, en yüksek gök katında olması bakımından olumlu (memduhun yıldızını yükseltmek için dua ederek) anlamda kullanmıştır.

² anı: tāze

³ zülfi-le bād-ı şabāya şor: zülf-i perīşānına sorañ

⁴ Kim cümle: Mecmū‘ı

23a

11- Her kim düşerse ‘ışkına ol lāle-çihrenüñ
Yaşını ergavān u yüzün za‘ferān ider

12- Pervānevār tābiş-i nūrına yana mihr
Şem‘-i cemālini kaçan ol meh ‘ıyān ider

13- Cāndan kim itse la‘l-i dūrer-bārına nazar
Göñlini hūzn ü gamdan açup şādmān ider

14- Dil zülfi fitnesinden amān bulmayup revān
Dergāh-ı şāha cān-ıla varup figān ider

15- Bir şeh durur ki işigine bende olanı
Mülk-i cihāna mālīk idüp kāmran ider

16- Şeh Bāyezīd¹ ol ki anuñ cān-ıla müdām
Dergāhı hıdmetin kamu pīr ü cevān ider

17- Kesb-i sa‘ādet eylemeg-içün hümāy-ı feth
Her laḫza sāye-i ‘ilmin āşyān ider

18- Gerd-i süm-i semendini anuñ sipihr-i pīr
‘İzz-ile fark-ı tāt-ı ser-i ferḫadān² ider

19- Bir pāyesine ‘aql iremez ḫadr-i ḫaşrınıñ
Her niçe kim bu nüh felegi nerdbān ider

20- Keyvān egerçi dāver-i eflākdur Huzā
Bām-ı şerīfi üzre anı pāsbān ider

21- Şām u seḫer sa‘ādet ü ‘izz-ile Müşteri
Turup du‘ā-yı luḫfını vird-i zebān ider

22- Behrām cünd-i nuşret [ü] fethine dāyimā
Tertīb-i tiğ u cevşen [ü] bergüstvān ider

¹ Şeh Bāyezīd: Sulḫān Selīm

² *Ferkadān*: Yüksek, parlak ve sabit oluşlarıyla anılan iki yıldız. Küçük ayı denilen takım yıldızı (benātü nā’şī’s-suğrā) dört yıldızdan oluşan dörtgen (na’ş) ve üç yıldızdan oluşan bir kuyruktan (benāt) meydana gelir. Dörtgendeki yıldızlardan ön planda görünen ve parlak olan iki yıldız ferkadān denir. Kutba yakın olanı da kutup yıldızıdır. Ferkadān kutba yakınlıklarından dolayı gökyüzünün en yüksek yıldızları sayılır (bkz. Şener 1995, 399-400). Şair, memduhun atının tırnağı tozunu bu yüksek ve parlak yıldızlardan da yukarı koymaktadır.

23b

23- Hû[r]şîd¹ ışığı hâkine yüz sürdüğü-çün
Cümle nücûma luţf-ıla Hâk anı hân ider

24- Nâhîd² bezm-i cem‘-i şerîfnde her nefes
Çengiyle destyârî-i hunyâgerân ider

25- Alup kalem eline ‘Uţârid³ benüm bigi
Yazmağa medh-i ‘izzini raţbü'l-lisân ider

26- Manzûr-ı halk anuñ-içün olur hilâl kim
Na‘linden atınuñ felek üzre nişân ider

27- Her ne ‘adû ki nûş ide âbını⁴ tîgmuñ
Dilden revân fedâ aña rûh-ı revân ider

28- Rûbeh bigi ‘adûsı nice olmasun zebûn
Rûz-ı vegâda hamle-i şîr-i jiyân ider

29- Cûd u sehâ vü ‘adlini anuñ kim itse yâd
Güyâ hikâyet-i şeh-i Nûşîrevân⁵ ider

30- Ahdinde bir kimesne anuñ inlemez meger
Nây ola bezm-i yârdan ayru figân ider

31- Mülk-i cihân içinde ne şehdür ki rûz u şeb
Medhîn Şerâyî bigi kamu ins ü cân ider

32- Mihr-i sa‘âdetini Huzâ enver eylesün
Encüm niçe ki zînet-i heft-âsmân ider

33- Olsun kırânı fetḥ ü zafer ışığında tâ
Niçe ki gün ziyâ virüp aḥter kırân ider

¹ *Hûrşîd*: Güneş (Âfitâb, Mihr, Şems). Dördüncü kat göktedir ve feleğin sultanıdır.

² *Nâhid*: Zühre. Üçüncü kat gökyüzündedir. Küçük kutluluk (Sa‘d-ı asgar) sayılır. Feleğin çalgıcısıdır. Yunan mitolojisindeki Afrodit, Romalılarca da Venüs olan Zühre aşk ve müzik tanrısıdır (bkz. Onay 2007, 420).

³ *Utârid*: Yunan mitolojisindeki Merkür. İkinci kat gökyüzündedir. Feleğin kâtibidir. Şiir ve insanın sembolüdür (bkz. Onay 2007, 398).

⁴ Eskiden kılıçlar demirin ısıtılıp dövülmesinden sonra su verilerek çelikleştirilirdi (bkz. Bozkurt 2002, 405-8).

⁵ *Nûşîrevân*: İran’ın Sâsâni sülalesinden adaletiyle ünlü bir hükümdar. 531-579 yılları arasında hükümdarlık yapmıştır. Divan şiirinde adaletiyle söz konusu edilir. Ayrıca, Tâk-ı Kîsrâ veya Eyvân-ı Kîsrâ adıyla anılan ünlü sarayı, sarayın tâkına astığı çan ve ucuna bağladığı zincir de ünlüdür. İhtiyacı olanlar bu zinciri çekerek şikâyetlerini Nûşîrevân’a iletebilirdi (bkz. Tökel 200, 242-7).

DER-MEDH-I SULTĀN BĀYEZĪD BİN MUḤAMMED ḤĀN {ṬAVVELALLĀHU
‘ÖMREHU}
fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

24a

- 1- Uralı dem nesīm-i ‘anber-bār
Oldı mānend-i ÇİN her gülzār
- 2- Eyledi çār-süy-ı bāğ içini
‘İtr-ıla mişl-i külbe-i ‘aṭṭār
- 3- Rūy-ı gül üzre kaṭre-i şeb-nem
Der getürmiş bigi ruḥ-ı dildār
- 4- Ṭurrasına benefşe urdı girih
Açalı gonce nāfe-i Tātār
- 5- Sünbülün oldı sebze meftūnı
Kılalı ‘ārza ṭurra-i ṭarrār
- 6- Revḥ ü reyḥānı kıлмаğa ḥayrān
Gösterür serv şīve-i gülnār
- 7- Oldı zinde nebāt-ı mürde meger
Dem-i ‘İsā durur nesīm-i bahār
- 8- Nergisün bāde-i şebāne-yile
Şubḥ-dem tutdı gözlerini ḥumār
- 9- Lāle şol deñlü yaqdı la‘l çerāğ
Bāğ u rāğ oldı nūr-ıla envār
- 10- Ṭurduğı seyf-i sebz-ile süsen
Suyı berd-ile_ide diler pıñar
- 11- Olmağa tāze ter ‘arūs-ı semen
Āb olmışdur aña āyinedār
- 12- Gül serİR-i zümürüdİN üzre
Çıkuban luṭf-ıla ḥoş itdi qarār

13- Bes bu āşarı görüben oқıdum
Bir ғazel itdi āferīn hezār¹

14- İy lebi ғonce ruḥları ғülzār
Oldı ғaddüñe bende serv ü çenār

24b

15- Sözlürüñden irür ḥayāta memāt
Nefḥ-i ‘İsā mıdur bu ḥoş ғüftār

16- Zülfüñ āğına murğ-ı dil cāndan
Göz ғarasıyla düşüp oldı şikār

17- Hey ne sāḥir durur ki ғamzelerüñ
Oldı meftün aña niçe seḥḥār

18- Ne şifā-sāz olur ṭabīb-i lebüñ
Buldı andan devā dil-i bīmār

19- Devr-i la‘lünde cümle hıç oldı
Delğ ü tesbīḥ ü zühd ü istiğfār

20- Dil çü Manşūr² didi zülfüñde
ليس في الدار غير نا ديار³

21- Ҷaddüñe servi nisbet iderdüm
Servde_olsa bu şive vü reftār

22- Gel bu āşara ғıl nazar bir dem
‘Ayn-ı ‘ibretle yā ulü’-l ebşār

¹ itdi āferīn hezār: ғumrı vü tezervi hezār

² *Mansūr*: Ünlü mutasavvıf Hallâc-ı Mansūr (ö. 309/922). Menkıbeleri ve sözleri çağlar boyunca müslümanlar arasında yankılanmış ve İslam toplumlarında derin izler bırakmıştır. Allahın ilk yarattığı şeyin Hz. Muhammed’in nuru (hakikat-i Muhammediyye) olduğu onun temel görüşlerindedir. Bütün nebiler, veliler ilim ve irfanlarını ondan almıştır. Bu nur ilk taayyündür ve varlığın kaynağıdır. Bir başka görüşü ise dinlerin birliğidir. Hallâc’a göre bütün dinler aynı hakikate giden farklı yollardır. Mansūr’un tarih boyunca en etkili sözü/düşüncesi “enelhak” (Ben Hakkım) onun tevhit ve fenâ görüşünü ifade eder. Allah sevgisiyle coşan ve her şeyi Hak olarak gören Mansūr “vahdet-i vücûd” inancına bağlı olanlar tarafından bu görüşün temsilcisi sayılır. Bu sözün zahirî anlamı onun muhalifleri tarafından idamına sebep olarak kullanılmıştır (bkz. Uludağ 1997, 377-81). Kamçılanıp, vücudu kesilip, asıldıktan sonra kafası kesilen ve cesedi yakılan Mansūr, şiirimizde inandığı şey uğruna canını verecek kadar samimi bir aşk şehidi olarak anılır.

³ Evde bizim dışımızda ev sahibi yoktur. (Vahdet-i vücûd anlayışını yansıtan meşhur sufi sözlerinden biridir.)

23- Giderür uşbu dem ğamı dilden
Sebze vü āb u bāde rüy-ı nigār

24- Hāşşa bir şehryār-ı ‘ādil-dil
Oldı pür ‘adli-yile dār u diyār

25- Şāh-ı gül üzre_okır çıkup bülbül
Gülsitān içre medh̄ini her bār

26- Şāh-ı ‘ālem-penāh u millet-i dīn¹
Nāşır-ı şer‘-i Aḥmed-i Muḥtār

25a

27- Bāyezīd-i şeh-i zemīn ü zamān
‘Āleme_oldur penāh ü istizhār

28- [Tācdār-ı]² güzīn [ü] Dārā³-rāy
Mālik-i berr ü baḥr u kūh-vaḳār

29- Bir güneşdür bu āsmān-rif‘at
Bir semādur bu āftāb-şi‘ār

30- Çetrinüñ sāyesindedür gerdün
‘Aleminde sitāre_ider zinhār

31- Kūbbe-i bārgāhına iremez
Devr idüp necm-i seb‘a-i seyyār

32- Bezmidür mişl-i Hātem-i Ṭayī
Rezmidür fi‘l-i Ḥayder-i Kerrār

33- Tığıdur berḳ-i ḥāṭıf-ı rüşen
Nīzesidür şehāb-ı şā‘iḳa-bār

34- Sipehidür hemīşe nuşret [ü] fetḥ
Nāşırıdur zafer yemīn ü yesār

¹ Yazmada yanlış olan bir ve ikinci mısraların yeri kafiye gereği değiştirilmiştir.

² Tācdār-ı: Tac-dar u

³ *Dârâ*: Keyâniyân sülalesinin dokuzuncu ve son padişahı. İsfendiyâr’ın torunu ve Behmen’in oğlu. *Şehname*’nin ünlü kahramanlarından. Döneminde İran ulaşabileceği en geniş sınırlara ulaşmıştır. Büyük saltanatı, İskender ile olan savaşları, tac ve tahtıyla dillere destan olan Dârâ şiirde sıkça anılır. Ululuk ve azamet sembolüdür. Memduh övülürken onun üstünlüğünü ifade için benzetme/kıyas yapılır (bkz. Tökel 2000, 150-6).

35- Şayd-içün alsa_eline kavş-i kazā
Kaderi sehmi_ide ‘adūyı şikār

36- Tīgı-yıla cihān turalı nızām
Rub‘-ı meskūna ‘adli virdi qarār

37- Bir cevān-bahtdur ki_aña cāndan
Oldı çāker cihān u devlet yār

38- Luţfi şahrāsına bulunmaz had
Baħr-ı cūdına yok meyān u kenār

25b

39- Zāt olmağ-ıçun Şerāyī ebed
Oķı devlet du‘āsını tekrār

40- Niçe kim tura arz u döne semā
Niçe kim mihr ü māh ola envār

41- Dāyimā bu hadīka-i jengār
Gül-i ħurşide olduğınca medār

42- Ola tārīh-i ‘ömri elf sene
Olmaya rüz-ı ħaşmetine şümār

43- Tā ebed ‘izz ü luţf u devlet-ile
Baht [ü] tahtı_üzre ola leyl ü nehār

15

DER-MEDĦ-İ BĀYEZĪD ĦĀN BİN SULTĀN MUĦAMMED BE-ṬARĪĶ-İ TERCĪ¹

GÜFTE-ŞÜD

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

I

Ħurrem gelüp irişdi çü ‘İsā revān bahār
Emvāt-ı ħāke luţf-ıla ħoş virdi cān bahār
Ħavrā-şifat şüküfe-yile zeyn olup kamu
Bustān u bāğı eyledi mişl-i cinān bahār
Şaħn-ı çemende sünbül-i ter oldı müşg-bū
Gülzār içinde olalı ‘anber-feşān bahār

¹ Bu şiirde olduğu gibi vasita beyti her bentte değişen şekillere terkîb-i bend denilse de şairlerin tercî ve terkîb-i bend ifadelerini birbiri yerine kullanıldığı bilinmektedir. Nitekim şair divanın bir sonraki bölümünde tercî ve terkîb-i bendleri “tercî’ât” başlığı altında vermiştir.

İy gül-‘izār perde-i ḥüsnüni ref‘ kıl
Tā göre nice olur-imiş gülsitān bahār
‘Arz eyle bāğa gülbün-i serv-i refi‘üni
Cüy ide tā ki pāyuña āb-ı revān bahār
Ḥaddün bahārı bigi bu bāğ-ı zamānede
Virmez hezār olursa cihān bir nişān bahār
Bes sem‘üme irişdi revān bir nidā-yı ḥüb
Didi ki rüy-ı şāh durur bī-ḥazān bahār

26a

Görmedi Sidre ḳaddi bigi serv-i ser-firāz
Bulmadı bāğ-ı ḥaddi bigi büstān bahār
Vaşfında oḳımağa bu beyt-i muraşşa‘ı
Bülbül dilinden ezber ider her zamān bahār
Erbāb-ı ‘aḳl u ‘āmil-i ‘ilm āftāb-ı mülk
Elbāb-ı naḳl u şāmil-i ḥilm me‘āb-ı mülk

II

Luḫfiyla virdi fer açılıp gülsitāna gül
Bülbüllerin getürdi hezārān fiğāna gül
Baş itdi lāle pāyına dībā-yı āl-reng
Tā kim işitdi geldüğünü gülsitānā gül
Zeyn eyledi ser-ā-ser açılıp nücümvär
Şahn-ı zemīni beñzedüben āsmāna gül
Bir şāh-ı mihr-çihir ü cebīn meh-‘izārdan
Virdi hezār ‘izzet-ile ḥoş-nişāne gül
Gül yüzi bigi gülşen-i ‘ālemde ḥüb u ter
Bitürmedi bitürdi hezārān zamāna gül
Gülnār-ı ḥaddi tābişine döymeyüp revān
Oldı eriyüp āb bigi ḥoş-revāne gül
Her şubḥ u şām bülbül-i güyā bigi ṭurup
Vird itdi verd-i luḫfını alup zebāna gül
İzāḥ idüp ma‘ānī-i vaşf-ı bedī‘ini¹
Ḥoş vech-ile getürdi kelāmı beyāna gül
Dest-i kerīmin öpmeg-içün bir nefes hezār
Sürer yüzini pāy-ı emīr-i cihāna gül

26b

Cemşīd-i şīd Ḥazret-i Sultān Bāyezīd
Fağfūr¹-ı nūr mertebet-i kām-yāb-ı mülk

¹ *Bedī’*: Belagat terimi olarak, sözü lafız/ses ve mana yönlerinden güzelleştiren usul ve maharetlerden bahseden ilim. Bu ilimle ilgilenildiği ilk zamanlarda, daha geniş bir anlam çerçevesinde, şiire güzellik katan her türlü edebî sanat ve ifade özelliklerine, üslup farklılıklarına da *bedī’* denildiği belirtilmektedir (bkz. Saraç 2004, 141). Ayrıca bkz. *Ma’ânî ve Beyân*.

III

Bâğ-ı ruḥuñdan alalı behcet bahâr u gül
 Kıldı cihân cemâlini cennet bahâr u gül
 Açup dükânı çâr-süy-ı ḥüsni bâğda
 İtdi hezâr luṭf-ıla zînet bahâr u gül
 Gülzâr-ı ‘arîzuñ bigi iy serv-i ser-firâz
 Bâğ-ı cihâna virdi ṭarâvet bahâr u gül
 Öykünmeseydi gülşen-i mihr-i cemâlûñe
 Bulmazdı hîç zerrece rağbet bahâr u gül
 İy lâle-çihre pâyuña rağbetle yüz sürüp
 Buldı hezâr ‘izz ü sa‘âdet bahâr u gül
 Meşhûr-ı ‘âlem olmaz-idi hîç tâ ebed
 Gül yüzüñ-ile ṭutmasa şöhret bahâr u gül
 Cân mülkin itdi niteki târâc ‘arîzuñ
 Bâğ-ı cihânı eyledi ğâret bahâr u gül
 ‘Âlem yüzini eylese ḥurrem ‘aceb mi kim
 Buldı nesîmüñ-ile beşâset bahâr u gül
 Şâhâ cemâlûñ-ile ‘izâr-ı nigârdan
 Hoş virdi ‘izzet-ile beşâret bahâr u gül
 İy Ḥusrev-i e‘âzım u Dârâ-rây-ı² luṭf
 V’iy server-i mekârim ü Efrâsiyâb³-ı mülk

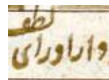
IV

27a

İy pâdşâh-ı mâh-rikâb âftâb-tîğ
 V’iy dest-i gevherüñden içer her dem âbı tîğ
 Düşmen dili bigi nice ḥûn olmasun şafağ
 Kahruñla her seḥer çeker aña_âftâb tîğ
 Ger ser-keş ola tîğüñ ucından ‘adû revân
 Aña çü âb ḥûn-ıla kılar ḥiṭâb tîğ
 Kilküñ şehâ ne yirde kim olur zebân-dırâz
 Bulmaz mecâl ki_ide su’âl u cevâb tîğ
 Rüstem¹-mişâl heybet-i ḥamleñ görüp şehâ
 Elden düşüre ḥavf-ıla Efrâsiyâb tîğ

¹ *Fağfûr*: Eskiden Çin hükümdarlarına verilen bir unvan veya ad. Çin porselen veya kâsesine de denir. Divan şairleri tarafından memduhun üstünlüğü belirtilirken kıyas olarak kullanılır. (bkz. Tökel 2000, 166). Şair burada hükümdar anlamında kullanmıştır.

² Dârâ-rây-ı luṭf:

³ *Efrâsiyâb*: Efsanevi Turan hükümdarı. *Şehname*’nin çoğunluk kısmı İran hükümdarlarının Efrâsiyâb’la yaptığı savaşları anlatır. Kaşgarlı Mahmud’a göre Türklerin büyük hakanı Alper Tunga’dır. Kahramanlık, hükümdarlık ve saltanat sembolüdür. Divan şiirinde memduh övgüsü için sıkça adı geçer (bkz. Tökel 2000, 156-9).

Ger lem‘a ide her arafa berķveş revān
A‘dā yūregine birağur iztırāb tīg
Rūy-ı zemīne şol ķadar aķıtdı cūy-ı hūn
Re’s-i ‘adūyı eyledi aña ħabāb tīg
Her kim senūnle ħasm ola iy serv[er]-i cihān
Ķanını yire dōkmege ķılur şitāb tīg
Kesr idūben diyār-ı ‘adūyı şehā ķamu
Zamm itdi mūlk-i ref‘ūne_idūp feth-i bāb tīg²
Şāĥib-ķırān-ı ‘ālem olursa apūñ ne añ
Luřf-ıla ķıldı Ħaķ seni mālīk-riķāb-ı mūlk

V

Şāhā enāmīlūnden olup mūşg-bār kīlk
Oldı bu bāğ-ı ‘āleme ‘anber-nişār kīlk
Her geh ki Baħr-i Ķulzūm³-i ‘ilmūne ħavş ide
Ħoş vech-ile direr dūrer-i şāhvār kīlk

27b

‘Anber-dehān devāt⁴-ıla mūşgīn midāddan⁵
‘Unvān-ı nām-ı nāme-i vaşfuñ yazar kīlk
Tūtī-şıfat faşīĥ-zebān oldı gūyiyā
Şekker sōzūñ şafāsı-yıla iy şehryār kīlk
Esrār-ı ħaybı ‘ālemiyān ūzre fāş ider
Dest-i kerīmūn-ile şu dem ki_ola yār kīlk
Mūnşī-i ħayb yazmağā tevķī⁶-i ref‘ūñi
Tutar elinde luřf-ıla leyl ū nehār kīlk
Destinde sen ‘Alī-nesebūñ oldı serverā
Kūfr ehli boynın urmağ-içün Zū'l-feķār kīlk

¹ *Rūstem*: Şehname’nin en güçlü kahramanı. Sam’ın torunu, Zāl’in oğlu. Doğumuyla ilgili olağanüstü unsurlar, çok hızlı büyümesi, küçük yaşlarda kendisinden beklenmeyen kahramanlıkları, eşi benzeri görülmeyen bir kuvvet ve cesarete sahip olması vs. Şehname’de anlatılır. Efrâsiyâb ile uzun yıllar savaşmıştır. Divan şiirinde kahramanlık sembollerinden biridir (bkz. Tökel 2000, 247-58).

² Arap imlasında fonetik işaret (hareke). Kesr (kesre), “ı” okutan hareke; zamm (zamme, ref’), “o, ö, u, ü” okutan hareke ve feth (fetha), “a, e” okutan hareke.

³ *Bahr-i Kulzūm*: Kızıldeniz. Asya ile Afrika’yı ayırır. Adını kıyılarındaki kiremit rengi topraklarla kırmızı mercan kayalıklarının yansması sebebiyle suyunun kızaa yakın görünmesinden alır. Süveyş Körfezi’nin kuzey ucundaki Kulzūm şehri dolayısıyla Bahrü’l-Kulzūm olarak da tanınır. En önemli ürünü normal mercan ve “akabar” adıyla bilinen boynuz mercanıdır (bkz. Bilge 2002, 557-9). Şair, memduhun ilmini içinden iyi ve iri cins (dūrer-i şāh-vār) inciler çıkarılabilen denize (burada Kızıldeniz) benzetmiştir.

⁴ *Devāt*: Divit. Mürekkep hokkası, kamaş kalem, makta’ gibi yazı aletlerinin saklanıp taşınması için kullanılan mahfaza (bkz. Derman 1994, 450-51).

⁵ *Midād*: Mürekkep. Hat sanatında kullanılan çeşitli renklerdeki sıvı yazı malzemesi (bkz. Derman 2006, 46-7). Şair, redifi kīlk (kamaş kalem) olan bu şiirde yazı ile ilgili unsurları anarak tenasüp yapmıştır.

⁶ *Tevķī*: Alamet, nişan, tuğra, ferman anlamlarındaki bu kelime aynı zamanda altı yazı (aklām-ı sitte) çeşidinden biridir (bkz. Serin 2012, 36-7).

Hükm-i cihân-muṭā‘uñı yazmağa rûz u şeb
Viridi debîr-i çarḥ eline Kirdgâr kilk
‘Öşr-i ‘aşîrini biri yazmaya medḥüñüñ
Halk-ı cihân ger elde tuta şad hezâr kilk
Şâhâ tapuñı luṭf-ıla Hâk eşref eyleyüp
Dergâh-ı ‘izzüñ eyledi ‘âlî-cenâb-ı mülk

VI

İy serverân-ı yâver-i a’yân tîg u kilk
V’iy rezm ü bezme ḥâtem ü destân tîg u kilk
Zât-ı şerîfüñi idüben şâh-ı mülk-i dîn
Viridi elüñe dâver-i devrân tîg u kilk
Bir serv[er]-i serîr-i zamândur ki ḥâzretüñ
Tutar hezâr karşıña sulṭân tîg u kilk
Kaṭ‘ eylemeg-içün cedel-i ḥaşmuñı şehâ
Vardur elüñde ḥüccet ü bürhân tîg u kilk

28a

‘Ahdüñde kesr-i ḥaşm idüben fetḥ-i mülk-içün
Ref‘üñ eliyle baḡladı peymân tîg u kilk
Fetḥ eylemege ‘âlemi idindi nürdan
Devrüñde mâh u mihr-i dırâḥşân tîg u kilk
Ceyb-i ḥabîb ü düşmeni pür dürr ü la‘l ider
Gevher-nişâr elüñle_idüp iḥsân tîg u kilk
Ḥaşmuñ serini gûy idüben dilmege dilin
Oldı elüñde nîze vü çevgân tîg u kilk
Ḥıfz eylemege çarḥ cenâbuñ güneş bigi
Elde tutar ‘Uṭârid ü Keyvân tîg u kilk
Kim vaşf ide bedî‘-i sıfâtın ma‘ânisin
Olmaz beyân ger ide ‘ayân şeyḥ ü şâb-ı mülk

VII

Şâhâ nice ki âb u hevâ ḥâk ü nâr ola¹
Zâtuñ cihânda devlet-ile ber-ḳarâr ola
Olsun hemîşe gülşen-i ‘ömrüñ güli ṭarî
Bâğ-ı cihânda nice ki bād-ı bahâr ola
Mül niçe ki dehânına zehr ola düşmenüñ
Gül gözlerine ḥâsidüñüñ zaḥm-ı ḥâr ola
Bî-naḳş u ber-kemâl oluban mihr-i rif‘atüñ
Cüduñ dıraḥtı ‘izz-ile pür berg ü bâr ola

¹ *Anâsır-ı Erba‘a*: Âb (su), hevâ (hava), ḥâk (toprak) ve nâr (ateş). Varlık âlemini oluşturan dört madde. Klasik şiirde; insanların karakter ve mizaçlarına hakim olmalarından sevgiliye ait güzellik unsurlarına, aşğın gözyaşlarına kadar birçok açıdan ele alınırlar. Bu dört öge bir arada düşünülüğünde -bu beyitte olduğu gibi- dünya/kâinat anlamında kullanılır (bkz. Pala 2005, 23).

Şahn-ı zemîni niçe ki naķş ide nev-bahār
Tuġrā-yı Őevketüñ felek üzre nigār ola
Yazsun Őerāyî devlet ü baġtuñ du‘āsını
Niçe ki devlet-ile saña baġt yār ola

28b

Ķılsun bahār-ı devletüñi tāze luġf-ı ĦaĶ
Her yıl niçe ki bāġ-ı cihān sebzezār ola
Mihr-i sa‘ādetüñle Ħuzā mäh-ı ‘izzüñi
Ķılsun münîr niçe ki leyl ü nehār ola
Olsun muġî‘ mihr-i cihān-gîrüne felek
Levh-i zamāna niçe ki kilküñ medār ola
Miftāġ-ı Őāmı virsün elüñe Ħuzā gene
Bî-tiġ u kilk ġapuñ ide fetġ-i bāb-ı mülk

16

DER-MEDĤ-İ MEVLE'Ş-ŞAĤİBÜ'L-A'ZAMÜ'L-VÜZERĀ EL-A'DELÜ'L-A'LEM
RÜKNÜ'L-ĦAĶ VE'D-DİN¹
mef‘ülü fā‘ilätü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1- Bāġ-ı cihāna irdi yine luġf-ı Kirdgār
Reşk-i behişt oldı Ķamu Şahn-ı sebzezār
- 2- Őaġrā çemenler-ile olup cümle sebz-reng
Ħaġrā ser-ā-ser ezhür-ile oldı zer-nigār
- 3- Her bir Şüküfe ġurrem olup güldi gül bigi
Sünbül güŐāde eyledi ġisü-yı tâbdār
- 4- Geldi Ķıyāma serv ġurup büstānda
Nāz-ile rāstî Şalınup mişl-i Ķadd-i yār
- 5- Gülzār içinde her gül-i ter oldı ġande-rü
Ķunc-ıla cümle açıluban çün ruġ-ı nigār

¹ *Rükneddin*: Zeyrek lakabıyla meşhur Molla Mehmet'in oġludur. Devrin âlimlerindedir. Sinan Paşa, Hocazāde ve Hatibzāde gibi ŐeĶkin âlimlerden ders almış, Fatih Sultan Mehmet ona Bursa'da Vâiziye Medresesi müderrisliġini vermiştir. Ardından çeşitli medreselerde görev yaptıktan sonra II. Bayezid ona Amasya'daki medreseyi ve oranın müftülülüġünü vermiştir. Daha sonra kadılıklarda bulunan Rükneddin önce Anadolu ve sonra Rumeli kazaskeri makamına getirilmiştir. Sultan Selim zamanında Mısır sultanına elçi olarak gönderildikten sonra 924 yılında azledilip kendisine yüz dirhem yevmiye baġlanmıŐtır. 939 yılında vefat etmiştir (Tan 2007, 245-6). Kaynaklarda Rükneddin'in -Şairin bu Şiirin 31. beytinde de bahsettiġi üzere- veziriazam olduġuna dair bir kayıt yoktur. Bu durum Şairin temennisi, memduhu ve kendisinin ikbali ile ilgili olmalıdır. Öte yandan, özellikle Fatih dönemine kadar kazaskerliġin veziriazamlık makamının bir altındaki makam olması ve bütün veziriazamların kazaskerlikten gelmiş olmaları da söz konusudur (Şentop 2005, 3-4).

29a

- 6- Çāk eyledi yaqasını bî-şabr olup semen
Kıldı qabā qabāsın olup gonce dil-figār
- 7- Şol deñlü yaqdı misrece-i la‘li lāle kim
Pür oldı şeb-çerāğ-ıla¹ şahrā vü kühsār
- 8- Hoş-bū-yıla benefşe kıllur bāğ içini ÇİN
Dest-i şabā-yıla tağıdup ca‘d-ı müşg-bār
- 9- Gül āb-ı jāle-yile seher kıldı şüst-rū
İtdi semen sefid sefid āb-ıla ‘izār
- 10- Nergis şu deñlü içdi şarāb-ı şebāneyi
Bezm-i çemende tutdı sehergeh gözin humār
- 11- Şakb itdi dürr-i jāleyi hakkākveş çemen
Güş-ı ‘arūs²-ı lāleye kıllmağa güşvār
- 12- Cān-bağş olup nesīm-i bahār irdi luṭf-ıla
Eknāf-ı bāği eyledi pür nāfe-i Tatār
- 13- Bāğ-ı cihān ser-ā-ser olalı cinān-mişāl
Pür oldı murğ-ı zār-ıla eṭrāfı merğzār
- 14- Kaşr-ı çemen içinde turup cümle bî-kuşūr
Havrā-şıfat bezendi ‘arūsān-ı nev-bahār
- 15- Neşv ü nemā vireli türāba hevā vü āb
Gülnār ‘arz ider şecer-i aḥḍar üzre nār
- 16- Şahn-ı çemende serv-i ser-efrāza çıquban
Medḥ-i bahāra başladı gülbāng-ıla hezār
- 17- Gül la‘l efser urınuban gülsitānda
Taḥt-ı zeberced üzre_oturur mişl-i şehryār

¹ *Şeb-çerāğ*: Gece vakti çıra gibi yanan bir cevher. Rivayete göre gāv-ı bahrî (deniz öküzü), geceleri otlamak için karaya çıktığında o cevheri ağzından çıkarıp otlayacağı yere koyar ve onun aydınlığında otlar (bkz. Mütercim Âsım Efendi 2009, 713). Şair bu cevheri la' ile ilişkilendirip aydınlatma yönüyle kullanmıştır.

² *Arūs*: Gelin. Lalenin geline benzetildiği örneklerden biri: “Nitekim lāle ola al duvağı ile arūs/ Her nihāl akçe saça üstüne bârân-şekil (Hayâlî)”. Başka örnekler için (bkz. Kurtoğlu 2009, 89-99).

18- Serv ayağ üzre ‘izzet-ile tırdı hıdmete
Yüz sürdi āb ayağına luṭf-ıla bendevār

19- Hızır oldı sebze cūd-ı bahār-ıla fi'l-meşel
Āb-ı ḥayāt aḳıtdı revān ‘ayn-ı cūybār

20- Görüp bu cem‘-i encümeni cān-ıla hezār
Dil ‘andelībi oḳıdı bir şı‘r-i ābdār

29b

21- İy meh-cebīn ü ğonce-dehān ḥaddi lālezār
V'iy ḥūb-ı nāzenīn-i zamān Türk¹-i ğamzedār

22- Çeşmūñ kemend-i zūlfūñ ü ğamzeñ ḥadengi-le
Her sū esīr-i dil ḳıluban cān ider şikār

23- Bir demde niçe ‘āḳili āşüfte-ḥāl ider
Sihr içre āferīn gözüñe_ıy şūḥ-ı fitnekār

24- Ağlatma ebrveş beni derd-ile rüz u şeb
İy mihr-ḥadd u māh-cebīn ü melek-‘izār

25- Şerm-ile şems perde-i şebde olur nihān
Olduḳça ṭal‘atūñ mehi çün şubḥ āşkār

26- Ḳurbān olursa dil n'ola ḳaşuñ kemānına
Zaḥm-ı ḥadeng-i ğamzeñ idüpdür bu cāna kār

27- Şirīnlig-ile buse virem diyü leblerūñ
Yoḳ yire cānı niçe bir ider ümīzvār

28- Pend eyle çeşm ü zūlfüñe cān u dile igen
Bī-ḥad cefālar itmesün iy dost zīnhār

29- Ḳo cevr ü zulmı luṭf-ıla dād it ki ‘āleme
İrişdi ‘adl-i Āşaf²-ı devrān-ı tācdār

¹ *Türk*: Farsça’da Türk sözünün güzel, mahbûb, mâşuka ve gulâm anlamları vardır. Divan şairleri gözleri, kirpikleri, kaşları ve saçları bir savaş aleti gibi cana işleyen sevgili imajı için Türk sözünü kullanırlar (bkz. Akün 1994, 389-427).

² *Āşaf*: Hz. Süleyman’ın meşhur veziri Āşaf b. Berahyâ. Hikmet ve tedbirleriyle tanınır. Divan şiirinde övülen vezirlerin üstünlükleri, akıl ve tedbirdeki ustalıkları anlatılırken Āşaf demek en büyük övgüden sayılır (bkz. Tökel 2000, 325-9).

30- Mîr-i müşîr rükn-i selâtin ‘amîd-i mülk
Pâşâ-yı kâmrân u şehenşâh-ı kâmkâr

30a

31- Teşrîf kıldı sa‘d-ıla şadr-ı vezâreti
İkbâl ü bahtı-yıla o maḥdûm-ı nâmdâr

32- Cemşîd-fikr ü Āşaf-rây u cihân-güşây
Ḥurşîd-rev Sikender-[h]üner âferîdgâr

33- Cāndan kim itse ā’ine-i ḥüsnine nâzar
Göñline yiller-ile anuñ gelmeye ğubâr

34- Olalı vaşf-ı luṭfı-la ḥurrem dil-i ḥazîn
Şād oldı cûd-ı ḥulķı-yıla cān-ı ğam-ğüsâr

35- Her ḳanda düşse tâbiş-i mihr-i sa‘âdeti
Nûrından ide ol yiri ğün bigi şu‘ledâr

36- Ḥulķı nesîmi luṭf-ıla esdükçe her nefes
Ḥalkuñ ḳılır şemîm-ile rûḥını bî-ḳarâr

37- Ebr-i nevâsı ger şecere ḳılsa terbiyet
Fi’l-ḥâl ol şecer vire luṭf-ıla berg ü bâr

38- Bir ḳatre baḫre irse-di bārânı cûdınıñ
Ṭaşra şalardı dürleri cüşıyla şad hezâr

39- Ola hezâr Ḥâtem-i Ṭâyî görüp ḫacil
Bir dem ki dest-i cûdı ide la’l ü dür-nişâr

40- Her ‘âmm u ḫâşşa olalı in‘âm u luṭfı ‘âm
Her ‘âmm oldı ḫâşş işiginde bendevâr

41- Bezm itse mâh sâķî vü mihr ola hem-demi
Rezm itse aña Sām¹ [u] Nerîmân² olur şikâr

¹ *Sâm*: İran’ın efsanevi kahramanlarından. Nerîmân’ın oğlu, Zâl’in babası ve Rüstem’in dedesi. Olağanüstü yiğitlikler gösterir. İran hükümdarlarına adaletli davranmaları için nasihat verir. Şairler için çoğunlukla bir kıyas malzemesidir. Övülen kişinin kahramanlık ve yiğitliği karşısında aciz kalır. Genelde babası Nerîmân (bu beytinde de olduğu gibi) ile anılır (bkz. Tökel 2000, 258-60).

² *Nerîmân*: *Şehname*’de adı geçen kahramanlardan. Divan şiirinde kahramanlık ve yiğitlik sembollerindedir (bkz. Tökel 2000, 240-2).

30b

- 42- Bî-cân olup başını ayakda göre ‘adū
Alsa eline hışma gelüp seyf-i cān-güzār
- 43- Baħr-i vaķārı ka‘rına ırmeye fehm ü ‘aql
Çekmeye bār-ı hılmini haml itse kũhsār
- 44- İy Müşteri-sa‘adet ü Nāhîd-mertebet
V’iy āsmān-rif‘at u ħurşîd-iķtidār
- 45- Tapuñ durur çü zübde-i maħşûl-i kāyināt
Zātuñ durur netice-i elķāf-ı Kirdgār
- 46- Olsañ ‘aceb mi ‘izzet-ile mefħar-ı cihān
Şāh-ı cihān tapuñla ider her dem iftiħār
- 47- Luţfuñ mehi şeref vireli rüy-ı ‘āleme
Mihr-i sa‘adetüñle ne hoş oldu rüzgār
- 48- Bir dem yüzüñ görem diyü iy şāh-ı meh-rikāb
Her gün turup kapuñda çeker mihr intizār
- 49- Deryā-dilā Şerāyî'ye luţf eyle kıl nazār
Vaşfuñda oldu sözleri çün dürr-i şāhvār
- 50- Her kişi bir hediye virür tapuña velî
Bu nazm-ı cevheriyle du‘ā kıldı yādgār
- 51- Olsun sa‘adet-ile ebed zāt-ı ‘unşuruñ
Niçe ki ola bād-ıla āb u türāb u nār
- 52- Olsun ħarāb ħāne-i ‘ömri ħasūduñuñ
Bünyād-ı dār-ı devletüñ olduķça üstüvār
- 53- Şadr-ı vezāret üzre sürür-ıla ol muķîm
Niçe ki bu zamāne şehā ola pāydār
- 54- Niçe ki ihtiyār ide iķbāl zātuñı
Olsun hemişe devlet-ile saña baħt yār
- 55- Seyr eyledükçe seb‘a-i seyyāre rüz u şeb
‘Ömrüñ günü zamāne bigi ola bî-şümār

KAŞİDE DER-MEDH-İ MELİKÜ'L-KÜTTÂB HAYRÜ'L-MİLLETİ VE'D-DİN¹
mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

31a

- 1- Cemâlünden cihân yüzi olupdur gün bigi enver
Şu'â'ından bu cân gözi  olupdur n r-ıla yek-ser
- 2- Sa'adet burcu üzre  n  l ' itdi ru u  mihri
'Ay n oldu anu  bir lem'asıyla bu yedi ki ver
- 3- Kamer bir  em' olmuşdur yanar her gice  ev  nle
 er g-ı devlet n bigi seçer olunca ser-t -ser
- 4- Ne dem kim M  ter -manzarlar-ıla 'ay a 'azm itse n
Alup  engin ele Zühre olur bezmünde  uny ger
- 5- 'U arid mekteb-i r y nde diz üzre gelüp her dem
Yazar in a² idüp lu f-ıla   km n ba layup defter
- 6- G ne  her gün sa'adedten sürer yüz  st nu na
Gelüp  ar -ı  eh rumdan  eh   n bende-i kemter
- 7- T rur cell dve  Mirr h³ olup  n-r z   p r  te 
Kime  ahr eylese n   m-ıla urur ba rına  an er
- 8- Zu al⁴ bir p sb ndur derg h-i  a ru nda her gice
Tolanur i ig n g gin olunca t  seçer bekler
- 9- Bu 'a r içre bugün sen bir S leym n'sın kim olupdur
Mu i' emr ne ins   c n cih n u c n sa na   ker
- 10-  eh  n m-ı  er f nd r senün illerde z kr olan
Da ı z t-ı la if nd r  amu dillerde_olan ezber

¹ *Hayreddin*: Kaynaklarda şairin yaşadığı dönemde birçok Hayreddin kayıtlıdır. Ancak, melik 'l-k tt b veya reis 'l-k tt b Hayreddin ismine rastlanılmadı. Özellikle, en erken kaynak olan *Halifetü'r-R es *, 1524'te ilk kez bu göreve getirilen Koca Ni ancı Celalz de Mustafa  elebi'den ba lamaktadır (bkz. Ahmed Resmi Efendi 1269). Bu açıdan şairin verdiği bilgi -e er doğruysa- tarihe katkı sunmaktadır.

² * n a*: Arap ve Fars edebiyatlarında bir dil bilimi terimi ve resm  yazışmaları konu edinen bir disiplin. Türk edebiyatında bu anlamlara ilaveten bir tür kompozisyon tekniği ve güzel yazı yazma sanatı. Doğrudan nesir yerine de kullanılır. Ayrıca, kelimelerin cümle içinde söz dizimi kurallarına göre sıralanmasını da ifade eder (bkz. Uzun 2000, 338-9). Ayrıca bkz. *Ut rid*.

³ Bkz. *Behr m*.

⁴ Bkz. *Keyv n*.

11- Yegâne mefharü'd-dünyâ vü Hayrû'l-milleti ve'd-dîn
Çerâğ-ı devlet-efrûz u ser-efrâz-ı cihân dâver

12- Özüñ dânişde bir baħr-ı muħit-i bî-kerândur kim
Bulınmaz ğavrine ğâyet dil anı nice vaşf eyler

13- Senüñ bezmünde iy şeh bāğ-ı cennet bir hikâyetdür
Senüñ râyünde iy meh bir nişândur țârem-i aħdar

31b

14- Mukahhal ‘ayn-ı aql u dil ğubâr-ı ħāk-pāyuñdan
Mu‘atțar cān meşāmmı nükhet-i ħulkuñla çün ‘anber

15- Şehā ‘ahdüñde bir kimse senüñ sūz-ıla āh itmez
Meger bezmünde sūz-ıla yaqılup sîne-i micmer

16- Ne dem nazm eyleseñ inşā dizilür söz yirine dūr
İşidüp reşk ider aña hezārān rişte-i gevher

17- Eger luțfuñ zülālin ‘āleme bir kațre feyz itseñ
Ser-ā-ser berr ü baħr-ı ‘ālem olur Zemzem¹ ü Kevşer

18- Şehā vü cūd u baħşışde elüñ gönlüñ bigi_açıkdur
Degüldür cevce kațuñda cihân tolusı olsa zer

19- ‘Aceb mi ihtiyār itse seni şāhān-ı ‘ālem çün
Özüñe ‘izzet ü devlet refik oldu vü baħt yāver

20- Serir-i baħt-ı rif‘atde ebed ol dāyim ü bākī
Du‘ā-yı devletüñ itsün hemişe her yaña diller

21- Şerāyī bu du‘ā-yı bü'l-fakiri çün ħākīrāne
Getürdi mā-ħazar țapuña tuħfe ‘izz-ile ber-ser

22- Niçe kim şubħ u şām u mihr ü mäh ola cihân içre
Ola nev-rüz her rüzüñ şebüñ Kadr² ü Berāt¹ ekşer

¹ *Zemzem*: Ka'be yakınındaki kuyudan çıkan, müslümanların büyük değer verdiği su. Zemzem'in Hz. Hacer'in oğlu İsmail'e su araması sonucu bulunduğu rivayet edilir (bkz. Safâ ve Merve). "Zemzem hangi niyetle ve ne maksatla içilirse ona şifa olur" hadisi ve çeşitli hastalıklara şifa olduğuna dair çok sayıda rivayet vardır (bkz. Küçükaşcı 2013, 242-6).

² *Kadr*: Kadir gecesi. Kur'ân-ı Kerim'in indirildiği mübarek gece. Bu gecede yapılan ibadetler kabul edilip geceyi ihya edenlerin günahlarının bağışlanacağına dair Hz. Peygamberin açıklamaları vardır (bkz. Uzun 2001b, 125-7).

23- Ne yirde kim muķim olup ne yaña kim sefer kılsañ
Saña fazl-ı Huzā olsun mu'ın ü nāşır u rehber

18

KAŞİDETÜN LAṬİFETÜN Fİ-REDİFİ'L-VEFĀ
fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1- Dil-berā ḥüsn iline olalı sen ḥān-ı vefā
Oldı bende ṭapuña her şeh-i ḥübān-ı vefā
- 2- Luṭf u mihr ü kerem ü cūd u seḥā ḥüsn ü bahā
Cümlesin virdi saña eyleyen iḥsān-ı vefā
- 32a
- 3- Şerm idüp şems-i felek itmeye iy māh ṭulū'
Ṭal'aṭuñ 'arz ide ger mihr-i dıraḥşān-ı vefā
- 4- Leblerüñ la'l dişüñ lülü-yı lālā olalı
Zātuñı cevher-i rūḥ itdi Haḫ iy kān-ı vefā
- 5- Luṭf-ıla olalı sen mışr-ı cemāl içre 'Azīz
Bendedür ṭapuña her Yūsuf-ı Ken'an-ı vefā
- 6- Gelmedi sencileyin devr-i kamer² içre bugün
Bir sa'adet güneşi bir meh-i tābān-ı vefā
- 7- Muştafā-siret ü Ḥayder-şifat u ḥüsn-i Ḥasen
Ma'delet içre 'Ömer ḥilm-ile 'Oşmān-ı vefā
- 8- Sen Sikender-ḳadem ü Hızr-dem olsañ n'ola kim
Oldı çün ḥāk-i derüñ çeşme-i ḥayvān-ı vefā
- 9- Pest olursa n'ola iy māh-liḳā ṭāḳ-ı cefā
Oldı mihrüñle yüce dergah-i evvān-ı vefā

¹ *Berât*: Berat gecesi. Şaban ayının on beşinci gecesi. Bu gecede Allah'ın affı ve bağışlaması ile günah yükünden kurtulunacağı umularak geceye Berat gecesi denmiştir. Hz. Peygamberin müjdeleyici hadisleriyle gece, müslümanlar arasında kutsal sayılmıştır (bkz. Ünal 1992, 475-6).

² *Devr-i Kamer*: Kamer Devri. Nebâtîlerden kalma bir inanışa göre âlemin bir devir süresi 49 bin yıl imiş. Bu süre yediye ayrılır; her devrenin ilk bin senesinde seb'a-i seyyâreden biri müstakilen, kalan altı bin senesinde ise bütün yıldızlar müştereken âlemi idare edermiş. Birinci devrin ilk bin senesi Zuhal'den başlamış, diğerlerinin süresi bitmiş ve şimdi Kamer devri (Hz. Peygamber dönemi) başlamış. İnanışa göre kıyamet bu devrin sonunda kopacakmış. Halk dilindeki "ahir zaman", "ahir zaman alameti" gibi tabirler bu inanışa dayanır. Bu devirde fitneler peyda olup bunlara ahir zaman alametleri denir (bkz. Onay 2005, 115-6).

10- Hüsni menşûrına¹ tuğrâ² çeken ebrûlaruñı
Yazdı altına anuñ ‘aynuñı ‘unvân-ı vefâ

11- Cümle hûbân-ı cihân içre eyâ şâh-ı cemâl
Luţf u hulk oldı saña hücet ü bürhân-ı vefâ

12- Mihr luţfuñla bu dil hânesin iy mâh-liķâ
Zulmet-i cevri sürüp eyledi nûrân-ı vefâ

13- Gül yüzün şevki-yile bülbül-i cân bu gazeli
Okır ezber idüben iy gül-i handân-ı vefâ

Ġazel

32b

14- Āb-ı luţfuñla nemâ³ bulalı bustân-ı vefâ
Bād-ı hulkuñ-ıla açıldı gülistân-ı vefâ

15- Kâmetüñ bağ-ı cemâl içre ne serv oldı ki_anuñ
Bergi pür luţf durur mîvesi rummân-ı vefâ

16- Ġunc-ı la‘lînuñ eger gülşene ‘arz eylesin
Açıla hurrem olup gonce-i handân-ı vefâ

17- Bād-ı hulkuñ-ıla luţfuñ çemeninde açılır
Semen ü lâle vü nergis gül ü reyhân-ı vefâ

18- Kâmetüñ Sidre lebün Kevşer özüñ hür-ı behiş
Küyuña n'ola disem ravza-i Rıdvan-ı vefâ

19- Lâle hoş luţf-ıla alup ele bir la‘l ayağ
Dir ki gel ‘ayş idelüm irdi çü devrân-ı vefâ

¹ *Menşûr*: Osmanlı bürokrasisinde devletin yüksek mevkilerindeki şahıslara göreve tayin veya bir hizmetle görevlendirme dolayısıyla verilen bir berat cinsi (bkz. DİA 2004, 150). Divan şiirinde, kâğıttan yapılmış defter, tûmar, kitap, nüsha, ferman, hücet, menşûr, itikname, mektup vb. gibi daha çok şekil ve üzerindeki yazıların muhtevasına göre isimlendirilen malzeme genellikle “sayfa” ve “yaprak” olarak kâğıt karşılığında kullanılır. Bu unsurlarla ilgili birçok hayal ve benzetmeden biri de “güzellik” kavramıdır (bkz. Sefercioğlu 1990, 96-105).

² *Tuğrâ*: Farsça nişân, Arapça tevkî' ve alamet. Türkler'de devleti temsil eden hükümdarlık alameti. Oğuz hakanlarından Osmanlı padişahlarına kadar Türk hükümdarlarını temsilen kullanılan yazılı alamet ve işaretler. Hükümdarın mührü ve imzasıdır (bkz. Derman 2012, 336-9).

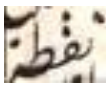
³ nemâ: şeref

- 20- Aḥsen-i ḥüsnsin iy server-i şāhān-ı cemāl
Raḥm kıl bendelere saña budur şān-ı vefā
- 21- ‘Ahd-i ḥüsnuñde igen cevri ü cefā eyleme kim
Dimesünler şanemā n'oldı mihir kıanı vefā
- 22- Pāy-māl eylemedin cevri ü cefā iy şeh-i luṭf
Demidür al elümi var-ise imkân-ı vefā
- 23- Hoş şeker-rîz oluban tütî-i cân nuṭqa¹ gelüp
İtdi bu medḥe şürü‘ iy şekeristân-ı vefā
- 24- Ni‘am-ı cūduñ-ıla zeyn olalı ḥān-ı vefā
‘Ālemi eyledi pür luṭf-ıla iḥsân-ı vefā
- 25- Gevher-i luṭf-ıla pür ola kıamu rüy-ı cihān
Ger şehāñ ebri şehā yağdıra bārān-ı vefā
- 26- Ḥusrevā keffesi mihruñ ni‘amiyla ola pür
Her kıaçan vezni ide cūduñ eli mîzân-ı vefā
- 27- Kîmyâ²dur naẓar-ı ‘aynuñ eyā şāhib-i ḥüsn
Cevher-i ḥāk-i derüñ kuḥl-i Şıfāhān-ı vefā
- 28- [Şemme-i] cevzi kıamu taşra şalar cūşa gelüp
Mevc urup luṭfuñ-ıla lülü-yı ‘ummān-ı vefā
- 29- Cübbe-i ḥüsni saña biçeli ḥayyāt-ı zamān
Āstîni kerem oldı vü girîbānı vefā
- 30- Şeher-i maḥşere dek ‘ālemi pür nür kıla
Mihri mihruñ toğa ger iy meh-i tâbân-ı vefā
- 31- ‘Arz-ı ḥāl itmek-içün geldi Şerâyî kıapuña
Luṭf kııl sürme kıapuñdan anı sulṭân-ı vefā

33a

¹ nuṭqa:

² Kîmyâ: Çeşitli maddelerden altın elde etme yollarını arayan bâtil bir ilimdir. Bugünkü kimya ile ilgili değildir. Bahsedilen ilmin ana maddesi “iksîr” olup çeşitli maddeleri altına dönüştürmek için kullanılır (bkz. Pala 2005, 276).

- 32- Ne revādur anı luṭfuñ var-iken ḳahr idesin
Nā-sezādur bu ki her dem ola ḫirmān-ı vefā
- 33- Künc-i firḳatde ğam u derdüñ-ile ḫaste yatur
İy ṭabīb-i dil ü cān ḳıl aña dermān-ı vefā
- 34- Niçe kim nūr vire aya güneş her meh ü sāl
Niçe kim devr ide bu gerdiş-i devrān-ı vefā
- 35- Yazıla niçe ki aḫlāḳuñ-ıla defter-i luṭf
Oḳına mihrüñ-ile niçe ki dīvān-ı vefā
- 36- Ğonceveş gülşen-i luṭf içre sen ol ḫurrem u şād
Oḳıya niçe ki bülbül güle destān-ı vefā
- 37- İrmesün luṭf-ıla mihrüñ günine zerre zevāl
Görmesün hiç cemālüñ mehi noḳşān-ı vefā

33b

19

ḲAŞİDETÜN MÜNEVVERETÜN
mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

- 1- Bir dün ki ḳıldı ḫaddüñe iy meh nazār çerāğ
Ḥayretde ḳaldı vālih olup tā seḫer çerāğ
- 2- Pervāne bigi şem'-i cemālüñ ziyāsına
Yaḳsa 'aceb mi germ oluban bāl ü per çerāğ
- 3- Ḥaddüñ ḫayāli ḫāne-i göñlümde nitekim
Pürdür ḫarīm-i Ka'be içi iy püser çerāğ
- 4- Ebrüñ öñinde pertev-i ruḫsāruñ iy şanem
Mihrāba ḳarşu niteki rüşen yanar çerāğ
- 5- Yüz biñ göz-ile¹ bunca ki gerdişdedür felek
Mihr-i ruḫuñ bigi göremez iy ḳamer çerāğ

¹ Felekteki yüz bin gözden kastedilen yıldızlardır. Çokluk, parlaklık, yuvarlaklık, yanıp sönmelerinin göz kırpmaya benzetilmesi benzetmenin yönleridir. Güneş çıkınca yıldızlar kaybolur. Dolayısıyla sevgilinin yanağı güneşi (mihr-i ruh) gibi bir çerağı göremezler.

- 6- Ğayret odına yaqđı özin zerd-rũ olup
Vaşf-ı ruħuñ işideli iy sîm-ber çerâĝ
- 7- Reşk odına yaqđup eridür içi yaĝını
Şem‘-i ruħuñ ziyâsını gördi meger çerâĝ
- 8- Şol deñlü yandı germ oluban nâr-ı şevk-ile
Kim virdi ‘âkıbet yoluña cân u ser çerâĝ
- 9- Sen meh-liķâ ĝamıyla tırup şubħa dek yanar
Her gice niçe olmaya ħünîn-ciger çerâĝ
- 10- Cân meclisine mihr-i ruħuñ şem‘i var-iken
İy mâh-rũ ne nûr-ile vire fer çerâĝ
- 11- Bezmünde Zühre muṭrib ü meh sâķî olduĝın
Görüp olur bu şâdı ħoş cilveger çerâĝ
- 12- Sen şem‘-i cem‘a olsa n'ola ehl-i şevk cem‘
Pervâneler nerede ki olsa üşer çerâĝ
- 34a 13- Şevķüñle germ olup giceler iy kamer-liķâ
Tırup bir ayaĝ üzre yanar tâ seħer çerâĝ
- 14- Her gice şubħa dek ruħ u zülfüñ ħayâli-le
Nûr¹ u Duħân² sûresini vird ider çerâĝ
- 15- Tâ şubħ sen perîyi³ müsahħhar ola¹ diyü
Her şeb sipend-i cânını oda yaķar çerâĝ

¹ *Nûr Sûresi*: Kur‘ân-ı Kerîm’in 24. suresi. Şair ruh (yanak) kelimesinin özelliĝi olarak “nûr” ve zülf (saç) özelliĝi olarak da “duħân” kelimelerini kullanıp “leff ü neşr”, bunları da çerâĝ’a okutarak “teşhis ve intâk” sanatı yapmıştır. Surenin 35. âyeti: “Allah, göklerin ve yerin nurudur (aydınlatıcısıdır). O'nun nurunun temsili, içinde lamba bulunan bir kandil gibidir. O lamba bir billur içindedir; o billur da sanki inciye benzer bir yıldız gibidir ki, doğuya da batıya da nisbet edilemeyen mübarek bir ağaçtan çıkan yağdan tutuşturulur. (Bu öyle bir ağaç ki) yaĝı, nerdeyse, kendisine ateş değmese bile ışık verir. (Bu ışık) nur üstüne nurdur. Allah dilediĝi kimseyi nuruyla hidayete iletir. Allah insanlara (işte böyle) misal verir; Allah her şeyi bilir.”

² *Duħân Sûresi*: Kur‘ân-ı Kerîm’in 44. Suresi.

³ *Perî*: *Avesta*’da “büyü yapan, büyüleyen kadın” anlamına gelmektedir. İslam’da peri inancı olmamakla beraber müslüman toplumlarda cinle, cinlerin aslının melek olduĝu inancı ile ilişkilendirilmiştir. Türkler arasında genellikle cinlerin güzel ve zararsız olanlarına verilen ad olup güzelliĝin simgesidir. Bununla birlikte, ürperti veren bir anlam da taşır. (bkz. Bozkurt 2007, 232-3). Hz. Süleyman’ın cinleri isthdam etmesi, insanların çeşitli işlerde kullanmak için cinleri teshir etmesini beraberinde getirmiştir. Periyi davet ve teshir etmek için ateşe üzerlik atma, tütsü yakma, buhurla efsun yapma gibi yollara başvurulur (bkz. Karaman 2015, 300-310).

- 16- İy âftâb şubḥ-ı ruḥuñdan ḥacel olup
Gitdi ‘adem diyârına idüp sefer çerâğ
- 17- Şem‘-i cemâlûñe ne ‘aceb beñzemez biri
Her şeb ki âsmânda yanar ol kadar çerâğ
- 18- Mihr-i ruḥuñsuz eylemezem zerrece nazâr
Ger ‘âlem içi olur-ise ser-te-ser çerâğ
- 19- Şadr-ı şafâya ‘izzet ü luṭf-ıla geçdi hoş
‘Ahdüñde urınup başına tâc-ı zer çerâğ
- 20- Kândil-i revḥ aşılduğınî karşıña görüp
Reşk-ile yakdı rişte-i kalbini her çerâğ
- 21- Başında çün Şerâyî şehâ ‘ışkuñ odı var
Her dem ‘aceb mi yansa göyünse eger çerâğ

20

KAŞİDETÜN Fİ-REDİFİ TEFERRÜC
mef‘ülü mefâ‘ilü mefâ‘ilü fe‘ülün

- 1- İy dil diler-iseñ ki_idesin cānı teferrüc
Cān gözini aç kııl fem-i cānānı teferrüc
- 2- Seyr it ḥaṭ-ı sebzini Hızırveş lebi üzre
Gelmişdür ider çeşme-i ḥayvānı teferrüc
- 3- Ya‘kûb²-şıfat mısr-ı çemen içre seḥergāh
Gel eyle gül-i Yūsuf-ı Ken‘ân'ı teferrüc
- 4- Kııl luṭf-ıla gülzār-ı ‘izārını temāşā
Bî-şek idesin ravza-i Rıdvān'ı teferrüc
- 5- Ol gönce-lebüñ görmedi ḥaddi bigi bir gül
Gerçi ki hezār itdi gülistānı teferrüc

34b

¹ ola: idem

² *Ya'kûb*: Hz. Yakup. Kur‘ân‘da adı geçen İbrânî peygamberlerden. Hz. Yusuf‘ün babası. Hz. İbrahim‘in torunu ve İsrâiloğulları‘nın atasıdır. Divan şiirinde, Hz. Yakup (Pîr-i Ken‘ân), oğlu Yusuf‘un kayboluşundan dolayı üzülp sürekli ağlaması ve sabrı, bu üzüntünün yaşandığı yer olan hüzünler evi (külbe-i ahzân, beytü‘l-ahzân), ağlamaktan kör olması ve gözlerinin yeniden açılışı ile anılır (bkz. Zavotçu 2013, 776-8). Ayrıca, bkz. *Yûsuf ve Ken‘ân*.

- 6- Nergis göz açuban gözedür şahın-ı çemende
Diler ki ide ol gözi mestānı teferrüc
- 7- Āşüfte vü hayrān oluban kaldı benefşe
Haddinde idüp bu haṭ-ı reyḥānı teferrüc
- 8- Meftūn idüp özini kıllur eşkini gül-gūn
Her ki_eyleye ol dil-ber-i fettānı teferrüc
- 9- Bu ḥüsn-ile iy māh iden saña nezāre
Bī-şübhe ider mihr-i dırāḥşānı teferrüc
- 10- Cūy itdi gözüm eşkini her cāya idelden
Sen lāle-ruḥ u serv-i hırāmānı teferrüc
- 11- Zülfüñle ruḥuñ şa‘şa‘asına nazār itsün
Kılmaḳ dileyen şem‘-i şebistānı teferrüc
- 12- Mercān lebüñüñ mişli daḥı görmedi bir la‘l
Yıllarla iden mülk-i Bedaḥşān'ı teferrüc
- 13- Oldı bu gözüm merdümi yāḳūt u dürer-pāş
Cāndan ideli şol leb ü dendānı teferrüc
- 14- Vechüñde nazār ḥātem-i la‘līnūñe kılsun
Kılmak dileyen mühr-i Süleymān'ı teferrüc
- 15- Mecmū‘a-i ḥüsnūñe bedel görmemişem līk
Kıldım niçe biñ defter ü dīvānı teferrüc
- 16- Dil ḡonce-şıfat ḥurrem olur luṭf-ıla cāndan
Bülbül bigi_idüp sen gül-i ḥandānı teferrüc
- 17- Pür-ḥün-dil ola ḡonce ḡam-ı şevḳ-i lebüñle
Ger ide bu çeşmümden aḳan ḳanı teferrüc
- 18- Ḥaddüñ ḡamı-la gör nice ālūde-i ḥündur
Var sebzeye kıll Lāle-i Nu‘mān'ı teferrüc
- 19- Cān görđi nebāt-ı lebüñi didi çü tūṭī
Gelmiş durur ider şekeristānı teferrüc

35a

- 20- Leylâ¹ şaçuñ aşüftesi olmasa eger bād
Mecnûn bigi kılmazdı beyâbânı teferrüc
- 21- Görmedi bu çeşmüm bigi Bahreyn²-i güher-rîz
Ğavş-ile iden Kılzüm³ ü ‘Ummânı⁴ teferrüc
- 22- Oldı kapuñuñ bendesi dilden bu Şerâyî
Cân-ıla kılop sen şeh-i hûbânı teferrüc
- 23- Zerre ne zarar şu‘le-i hürşide yetişse
Bende ne ziyân eylese sulţânı teferrüc
- 24- Niçe ki gele ‘işret-i eyyâm-ı şafâ-bağş
Niçe ki ola ‘ayş-ıla devrân-ı teferrüc
- 25- Olsun meh-i hüsnuñ felek-i sa‘dde enver
Kıldukça güneş gerdiş-i erkânı teferrüc

21

KAŞİDETÜ'L MUVAŞŞAHA Fİ'L-HURUFİ'T-TEHECCİ
fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

- 1- Elif ağzuñ bigi cânâ kanı bir ğonce-i ter
Kim anuñ mişli gülistânda ne bitdi ne biter
- 2- Bâ bakup gül yüzüne bülbül-i cân oldı ferağ
Hoş terennümler idüp zevk u şafâ-yıla öter
- 3- Tâ temâşâ idene eyleme hüsnuñi dirîğ
Ne zar irer ger aña ehl-i nazâr itse nazâr
- 4- Şâ şevâb ol ki şehâ vaşluñı ihsân idesin
‘Āşık-ı bendeñe kim hicr-ile cânına geçer
- 5- Cîm cân u ser-ile vaşluñ ele girür-ise
Virelüm dek ele girsün ne durur cân-ıla ser

35b

¹ Bkz. *Leylâ ve Mecnûn*

² *Bahreyn*: İki deniz. Basra Körfezi ve Hint Denizi (bkz. Devellioğlu 2006, 66).

³ *Kulzüm*: Kızıldeniz. Bkz. *Bahr-i Kulzüm*.

⁴ *Ummân*: Arap yarımadasının güneydoğusundan Hint kıyılarına ve güneye doğru açılan deniz (bkz. Devellioğlu 2006, 1120). Şair hepsi deniz anlamına da gelen Bahreyn, Kulzüm ve Ummân kelimeleriyle tenâsüp ve îhâm/tevriye oluşturmuştur.

- 6- Hā ḥarāmī gözüne nice ḥelāl eyleyeyin
Kānumı şu bigi nā-ḥaḳ [yire her demde iḥer]
- 7- Hā ḥadūñ üzre gören dāne-i ḥāl-i siyehūñ
Dir semender¹ durur itmiş durur āteşde maḳar
- 8- Dāl derdüñle dil ü cān nice_ola ḥaste vü zār
Demidür eyle devā geldi lebüñden em umar
- 9- Zēl zikir eyledügince lebüñi tūṭī-i rūḥ
Lafzı şīrīn olup olur dili ağzında şeker
- 10- Rā rumūzın lebüñüñ niçe ki şordum göñüle
Sırr-ı cāndur didi vāḳıf degülem zerre ḳadar
- 11- Zā ziyād eyleye ḥüsnüñ günin iy māh İlāh
Vird olupdur bu du‘ā cān u dile şām u seḥer
- 12- Sīn sāḥir gözüñüñ siḥri nedür her demde
Ki_ıy niçe merdümi şūrīde vü āşüfte ider
- 13- Şīn “şeyün lillāh”² ide şa‘şa‘a-i ḥüsnüñden
Yüz sürer geldi ḳapuña çü gedā şems ü ḳamer
- 14- Şād şabruma egerçi ki benüm yoḳ ḡāyet
Līk varduḳça senüñ cevruñ igen ḥadden aşar
- 15- Zād zımn-ıla gözüñ merdümi peyveste revān
Ya ḳaşuñ ḳurup urur cān u dile tīr-i seḥer
- 16- Tā toḡaldan berü bu ‘āleme ḥüsnüñ güneşi
Mihir ü māha ḳomadı zerre ḳadar nūr-ıla fer
- 17- Zā zulüm ideli çeşmüñ baña raḥm eylemedüñ
Nice bī-mihir [ü] cefākārsın iy ḳalbi ḥacer

36a

¹ *Semender*: Su kertenkelesi denilen bir hayvan. Ateş içinde ortaya çıkıp orada yaşadığı söylenmiştir (bkz. Onay 2007, 348).

² “*şeyün lillāh*”: Allah rızası için bir şey (ver). Dervişlerin dilenirken kullandıkları ifade (bkz. Uludağ 2001, 334).

- 18- ‘Ayn ‘ālemde saña hüsñ-ile olmaya bedel
Melek ü hür u perî-zād eyā nesl-i beşer
- 19- Ğayn ğam odına yandukça dil ü cān çekerem
Āhı kim rüy-ı zemînden şanemā ‘arşa irer
- 20- Fā firākuñ ile bülbül bigi feryād idüben
Ğonceveş bağrumı hün eylemişem iy gül-i ter
- 21- Kāf kaşuñla gözüñ kılalı mekr-ile fiten
Toldı bu halk-ı cihān içre şehā şür-ıla şer
- 22- Kāf keşf eyle niķābımı cemālün güninün
Nür-ıla eyle cihān zulmetin iy māh enver
- 23- Lām lülü dişüñe nice müşābih ola dür
Ki bunuñ ma‘deni la‘l oldı anuñ kāmı hācer
- 24- Mīm mey-gün lebün iy cān ne müferrihdür kim
Nazar itdükçe_aña cāndan ğam-ıla ğuşşa gider
- 25- Nūn ney bigi fiġān eyledüğümce dil ü cān
‘Ūd¹ bigi tutuşup āteş-i derd-ile yanar
- 26- Vāv vardukça tavāf itmege Ka‘be kapuña
Kılma maħrüm beni nür-ı cemālün göster
- 27- Hā hevāñ odı Şerāyī‘yi yakup itdi hebā
Şöyle kim ķalması bir zerre vücūdından eşer
- 28- Lāmelif lāhik olalı baña ‘ışkuñ hevesi
Olmışam ‘āleme rüsvā şanemā ser-tā-ser
- 29- Yā yüzün gülşeninün bülbülü olalı gönül
Zārılıklar ķıluban derd-ile her bār inler

36b

¹ Ūd: Türk müziğinde mızraplı bir çalgı. Şarka mahsus pek eski bir sazdır. İspanya’nın Müslüman Araplarlarca fethinden (711) itibaren Batı’ya geçmiş, 18. asra kadar Avrupa’da gözde bir saz olmuştur. Büyük gövdeli, çalınmak üzere alındığında kucağı dolduran udun kısa bir sapı vardır. 6 çift teli olup ses sahası 3 oktav kadardır (bkz. Öztuna 2000, 537-8). Hoş kokulu bir ağaç anlamına da gelen ud *Divan*’ın birçok yerinde -burada olduğu gibi- enstrüman ve/veya koku anlamlarıyla geçmektedir. Ayrıca bkz. *Kumâr*.

I

Luţf-ıla yine nesîm-i hoş-dem
Gülzâr-ı cihânı kıldı hurrem
Firdevs-i berîn bigi ser-â-ser
Zeyn oldı cemâl-i bâğ-ı 'âlem
Her çeşme revân olup şafâdan
Cüş eyledi mişl-i 'ayn-ı Zemzem
Cân gülşenin eyledi müşerref
Gül bigi gelüp şeh-i mükerrerem
Devlet kapusunda yâr u yâver
'İzzet özine karîn u maħrem
Vaşf eyler-iken kemâl-i luţfın
Cân u dile medħi oldı mülhem
Serv üzre nidâsı bülbülüñ bu
Geldükçe kelâma hoş dem-â-dem
İy şâh-ı şehîr-i ħayr-maħdem
V'iy mâh-ı münîr-i ħayr-maħdem

II

Olalı nesîm-i şubħ müşgîn
Eknâf-ı cihânı kıldı pür-çîn
Sünbül tağıdup nesîm-i zülfin
Yiryüzini itdi 'anber-âgîn
Gülzârı vü bâğı lâle vü gül
Luţf-ıla gelüben itdi tezyîn

37a

Bâğ içre kabağı süsenüñ pür
Nergis tutar elde cām-ı zerrîn
Germ olmağa meclis-i şeh-i gül
Murg-ı seħer oldı zühre-âyîn
Dil vâlih olup benefşe bigi
Boynını egüp tururdu miskîn
Hâtifden irişdi sem'-i cāna
Bu kavlı-i tarâb-fezâ-yı rengîn
İy şâh-ı şehîr-i ħayr-maħdem
V'iy mâh-ı münîr-i ħayr-maħdem

III

İrişdi yine nesīm-i nev-rūz
Gūlzār-ı cihāna oldı pīrūz
Şahn-ı çemen üzre oldı lāle
Luţf-ıla çerāğ-ı meclis-efrūz
Gül bezmine bülbül oldı hoş-ḥʿān
Şevḳ-ile oḳır nevā-yı dil-sūz
Bu şöḫbeti görüp oldı cāndan
Gül bigi feraḫ ḡam-ı dil-endūz
Görindi gözine bir semen-ḡad
Kim ḡamzesi dil-rübā vü dil-dūz
Cān u dile şaldı şem‘-i ḡaddi
Pervāne-şıfat şafā-yıla sūz
Her kim göre dir anı göñülden
Cān-ıla bu sözi her şeb ü rūz

37b

İy şāh-ı şehīr-i ḡayr-maḡdem
V‘iy māh-ı münīr-i ḡayr-maḡdem

IV

Müşḡīn-dem olup şabā seḫerden
Pür itdi cihānı müşḡ-i terden
Gül şevḳi-le gülşen içre bülbül
Sūz-ıla ider fiḡān ciğerden
Görüp bu fiḡānı ḡonce-i ter
Ḳılur özini nihān nazardan
Bezm-i çemen içre ḳılmaḡa ‘ayş
Nergis tutar elde cām zerden
Serv üzre oḳır hezār u bebgā
Bir söz ki lezīz gül-şekerden
Dirler ki irişdi bir güneş-ruḫ
Her vech-ile yeg ferī ḳamerden
Gūş-ı dil ü cān çü gūşvāre
Pür oldı ḳamu bu ḫoş ḡaberden
İy şāh-ı şehīr-i ḡayr-maḡdem
V‘iy māh-ı münīr-i ḡayr-maḡdem

V

Enfās-ı nesīm olup mu‘anber
Āfāk için eyledi mu‘aḡtar
Zeyn itmeg-içün çemen ‘arūsın
Meşşāta olup ḳılurdu zīver

38a

Sürdi yüzine semen sefidāc
Lāle_urdu başına la‘l-efser

Āyīne-i āba karşı bakup
Zeyn eyledi ħüsnini gül-i ter
Bir ŧāhed-i ser-firāza karşı
'Arz ola gelüp kamu ser-ā-ser
Bir mihr-liķā ki pertevinden
Āfāķı gelüben itdi enver
Eŧyā dehen açuban ser-ā-ser
Bu ħoŧ sözi ħāl diliyle söyler
İy ŧāh-ı ŧehīr-i ħayr-maķdem
V'iy māh-ı münīr-i ħayr-maķdem

VI

İy bād-ı ŧabā ŧafā getürdüñ
Ĥoŧ geldüñ ü merĥabā getürdüñ
Ĥılmaġa tarī bu bāġ u rāġı
Nīsān buludıyla mā getürdüñ
LuĤf-ıla gülüñ ayaġı tozın
Nergis gözine cilā getürdüñ
Ĥıġdem marāzına nīlüferden
ŧerbet¹ düzüben ŧifā getürdüñ
Müŧġīn-nefes oluban ŧaçından
Yārüñ dile ħoŧ hevā getürdüñ
Bir ŧems ü kamer-liķā yüzinden
'Ālem gözine ziyā getürdüñ

38b

Yüz sürüp ayaġına didi cān
Yüz 'izz-ile merĥabā getürdüñ
İy ŧāh-ı ŧehīr-i ħayr-maķdem
V'iy māh-ı münīr-i ħayr-maķdem

VII

İy Zühre-cebīn ü ruĥları māh
'Ömrüñi ziyāde kılsun Allāh
Ĥurŧīd-i felek sa'ādet-ile
Baŧ ħor iŧigüñe her seĥergāh
Beydaķ² bigi ruĥlaruñ³ öñinde
Sürer yüzini izüñe her ŧāh⁴

¹ *ŧerbet*: Divan ŧiirinin kendine has terminolojisinde ilaĥ (ŧifā) anlamında kullanılır. Ĥeŧitli örnekler için (bkz. Yeniterzi 1998, 87-103).

² *Beydaķ*: Piyade. Satranĥta en deġersiz taŧ olan piyon.

³ *Ruĥ*: Yanak. Satranĥtaki taŧlardan kale'nin diġer adı.

⁴ *ŧāh*: Padiŧah. Divan ŧiirinde sevgili/memduh ŧāh olarak nitelenir. Aynı zamanda satranĥ oyununun en deġerli taŧıdır. ŧair, kelimelerin terim anlamlarını da -sürmek fiiliyle birlikte (taŧ sürmek)-kullanarak ifadeye geniŧlik kazandırmıŧtır. Bu konuya ait bir gazel incelemesi için (bkz. Aksoyak 2005, 7-16).

Olsun dün ü gün şehā kapuñda
Yüz ‘izz-ile bende devlet ü cāh
Gül yüzüñüñ eylesün şenāsın
Bülbül bigi bu Şerāyī her gāh
Aṭnāb-ı hıyām-ı baḥt-ı ‘izzüñ
Ḳāyim kıla luṭfı-yıla Mevlāh
Sūsen bigi dil uzadup eşyā
Bu nazmı oḳır aḫuban efvāh
İy şāh-ı şehīr-i ḫayr-maḫdem
V'iy māh-ı münīr-i ḫayr-maḫdem

2

Et-Tercī‘ü'l-Ġarīb

39a

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

I

Cānā olalı ğamzeñ oḳına nişāne cān
Buldı gönül ḫayāt-ı ebed cāvidāne cān
‘İsā-şifat ne dem ki gele nuṭṭa leblerüñ
Virür şifā marīz-i dile mürde-cāna cān
Dir bī-bahāne buse virem cāna leblerüñ
Şīrīnligini gör ki alur bī-bahāne cān
Şayd oldı murġ-ı dil bigi iy şāh-bāz-ı ḫuds
Tā gördi zülf ü ḫāl-i ruḫuñ dām u dāne cān
İtdi şehā ma‘ānisin izāḫ luṭf-ıla
Tā kim getürdi ḫüsn-i bedī‘üñ beyāne cān
Çoĝ işige yüz urdı serāy-ı cihānd[a] līk
Bulmadı bir kapuñ bedeli āstāne cān
Gül bigi açılup güler ol yār-ı ğonce-leb
Zār-ıla geldügince çü bülbül fiġāna cān
İy ḫusrev-i emīn ü amān āftāb-ı dīn
V'iy server-i zemīn ü zamān māh-tāb-ı dīn

II

Zülfüñ kemendi ḫalkası olalı dām-ı dil
Bend-i cihāndan oldı rehā buldı kāmı dil
Bād-ı nesīm-i şubḫ-ıla ṭapuña gönderür
Her şubḫ-dem du‘ā-yıla ṭurup selāmı dil
Mülk-i cemāle olalı sen luṭf-ıla emīr
Dil ḫüsnüñüñ ğulāmı durur cān ğulām-ı dil
Cānā gönülde cān-ıla ṭutsañ n'ola maḫām
Çün zülfüñüñ ḫamında ṭutupdur māḫāmı dil

39b

Sükker lebûñ hadîşi-le pürdür dehân-ı cân
‘Anber saçuñ nesîmi-le terdür meşâmm-ı dil
Nâr-ı hevâña şevküñ-ile düşeli şehâ
Yüz şuyı bigi şaldı yire neng ü nâmı dil
Mihr-i ruhuñla zülfüñi bir yirde görelî
Farğ itmez oldu zerre kadar şubḥ u şâmı dil
    Kān ağlasa şafağ bigi dil rûz u şeb n'ola
    Çün gördi ebr-i zülfüñi iy meh hiçâb-ı dîn

III

Cânâ görüp götürdi kaşuñ cân semâya dest
Kim mâh-ı nev görürse götürür du‘âya dest
Zülfüñ ne sâhir olur eyâ mâh-ı pür-fiten
Evc-i semâda siḥr-ile irürdi aya dest¹
Dil cân-ıla ezelden olupdur saña şikâr
Gözüñ kaşuñ ne ḥâcet ura oğ [u] yaya dest
“Şey’ lillâh” eyde luḥfuñ işigine gelmişem
İy şâh şunma redd-ile bu ben gedâya dest
Mihr ü vefâ demi durur iy şâh-ı mâh-ruḥ
Urma igen felek bigi cevṛ ü cefâya dest
Şevḳ-i lebüñle pâreledi gönce pîrehen
Çâk itdi ḥaddüñ-içün urup gül kabâya dest
Bu ḥüsn ü ḥulḳ-ıla seni iy serv-i ser-firâz²
Medḥ eyleyüp götürdi dil ü cân Huzâ'ya dest

40a

İdüp ḥıyâm-ı ‘ömrüñi ol Ḥay senüñ refî‘
İtsün devâm ‘izzüñi dâyim tınâb-ı dîn

IV

‘Âlî kapuña sürelî mihr-i cihân cebîn
Rüşen olup sitâresi kıldı ‘ıyân cebîn
Her sū olalı ḥâk-i derüñ ḥalḳa buse-cây
Luṭf-ıla sürdi cümle aña ins ü cân cebîn
Kaddüñe karşı el götürüp cümle baş açar
Sürmege ḥâk-i pâyuña pîr ü cevân cebîn
Fer vireli riyyâz-ı ruhuñ râvz-ı ‘âleme
Buldı bahâ sürüp aña ḥür-ı cinân cebîn
Mihr-i ruhuñdan itmeg-içün istifâde nūr
Sürer gelüp kapuña meh-i âsmân cebîn

¹ Saçların sihir ve büyüyle ilişkilendirilmesi, saç tellerinin büyü yapımında kullanmasıyla ilgilidir (bkz. Karaman 2015, 434). Şair, bir sihir olarak saçın aya el vurması (saç sevgilinin yüzüne dokunur) hayalini geliştirmiştir. Ayrıca bkz. *Aya Kement Atmak*.

² Yazmada yanlış olan bir ve ikinci mısraların yeri kafiye gereği değiştirilmiştir.

Şalınduğınca ğunc-ıla iy serv-i lâle-ruĥ
Luţf-ıla sürer izüñe âb-ı revân cebîn
Ķaddüñ bigi görüp himem-i fikretüñ bülend
‘İzzetle ĳodı ĳapuña vehm ü ğümân cebîn
Çoğ işige yüz urdı ĳıred ‘âlem içre lîk
Bulmadı bir ĳapuñ bedeli daĳı bâb-ı dîn

V

İy serv-ĳadd ü Zühre-cebîn mâh-tâb-rüy
V'iy nûr-ı ĳüsnüñ-ile bulur âftâb rüy
Her yañadan cenâbuña teşrîf idüp şehâ
Yüz ‘izz-ile sürer gelüben şeyĳ ü şâb rüy

40b

Sümm-i semendüñe senüñ olam diyü sezâ
Baş itdi yollaruña düşüben türâb rüy
Ķaddüñ hevâsı-yıla eyâ serv-i bâĳ-ı cân
Olup revâne her ĳarafa sürer âb rüy
İĳbâlüñ işiginde ĳurup devlet ü şeref
Sürer hezâr ‘izzet-ile bî-ĳisâb rüy
Luţf ile bu Şerâyî'yi ĳapuñdan itme rev
Ķahruñla ĳılma aña şehâ pîç ü tâb rüy
Ķılsun ĳüşâde baĳtuñı Fettâĳ luţf-ıla
Gösterdügince her yañadan fetĳ-i bâb rüy
Toprak yüzümü sürdüĳüm oldur ĳapuña kim
Dünyâ serâyı içre bu durur şavâb-ı dîn

3

Ve lehu

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

I

Olmadı vaşluñ nişâbından baña bir dem naşîb
Bunca kim hicrüñ ĳamın çekdüm dirîĳâ ben ĳarîb
Sensüz iy dil-ber ta‘accüb ĳılma nâlân olduĳum
Lâ-cerem nâlân olur ĳül ĳasretinden ‘andelîb
Naĳş idüp dil levĳine “naşrun min-allâh”¹ âyetin
Vaşluña irem diyüben oĳıram “fetĳün ĳarîb”
Şerbet-i vaşluñ şifâdur ĳünkü her bîmâra âĳ
Olmaduñ sen cân n'idem ben ĳasteye bir dem ĳabîb
Meclis-i firĳatde hicrüñle olupdur hem-nefes
Baña ‘ayş itmeg-iĳün her dem ĳayâlüñ yâ ĳabîb

¹ “nasrun mina(A)llâhi ve fethun karîb”: Kur‘ân-ı Kerîm, Saff/13. “Seveceğiniz bir şey daha var: Allah'tan yardım ve yakın bir fetih. Müminleri müjdele.”

41a

İñleyem nâlem yiter gûş itmege çeng ü rebâb
Ağlayam yaşum yiter nûş itmege hûnîn-şarâb

II

Dir-idüm bir dil-bere dilden hevâdâr olmayam
Düşmeyem zencîr-i zülfine giri[ft]âr olmayam
Hâr elinden çâk olursa ğonceveş cân cübbesi
Gülşen-i vaşlın añup bülbül bigi zâr olmayam
‘Işk bâzârı_ıçre ger vaşlı metâ‘ın ‘arz ide
Müşterî olup dil ü cândan hârîdâr olmayam
Ger irerse dil “ene'l-Hağ” sırrınıñ esrârına
Fâş idüp Manşürveş zülfinde ber-dâr olmayam
Ney-şifat bağrum delinürse¹ ğam-ıla ‘üdveş
Perdelerden² taşra kânûn-ıla³ güftâr olmayam
İñleyem nâlem yiter gûş itmege çeng ü rebâb
Ağlayam yaşum yiter nûş itmege hûnîn-şarâb

III

Âh kim cânâ ne dem kaçd-ı dil ü cân eyledüñ
Ğamze-i mestüñe uyup bağrumı kan eyledüñ
Şâne urup şol mu‘anber kâkül-i müşğîñüñe
Dillerüñ cem‘iyyeti hâlin perîşân eyledüñ
Nice râm olmaya fermânuña ins ü cân senüñ
La‘lûñi çünkim şehâ mühr-i Süleymân eyledüñ
Gül bigi her dem raķîb-i hârî handân idüp âh
Karşuña cân bülbülin nâlân u giryân eyledüñ

41b

Def⁴ bigi keff-i cefâya nice tıtmayam yüzüm
Bezm-i ğamda çün beni ney bigi nâlân eyledüñ
İñleyem nâlem yiter gûş itmege çeng ü rebâb
Ağlayam yaşum yiter nûş itmege hûnîn-şarâb

IV

Dil-berâ zülfeynüñ-ile kılalı göñlüm qarâr
Kılmadı bir lağza dağı kılca bir yirde qarâr

¹ Ney’in delikleri kızgın demirle veya hususi şekilde yapılmış keski ile açılır (bkz. Öztuna 2000, 299).

² *Perde*: Eski nazariyat kitaplarında “makam” manasında kullanılır. Ses ve sesin tizlik-peslik derecesidir. (bkz. Öztuna 2000, 351-2).

³ *Kânûn*: Türk müziğindeki telli sazlardan. Farabî tarafından icat edildiği rivayet edilir. Menşeyi bakımından eski Mısırlılara, Sümerlere kadar götürülebilir. Bugünkü şeklini Ortaçağ’dan sonra alan Kanun, Çeng ile aynı menşeden gelişmiştir (bkz. Öztuna 2000, 181). *Divan*’da diğer birçok sazla tenasüp oluşturularak kullanıldığı gibi kelimenin “nizam”, “kural” anlamları da şiire çoğu zaman dahil olur.

⁴ *Def*: Türk müziğinde bir usul vurma aleti. Kasnak şeklinde, ele alınacak kadar küçüktür. Tam bir daire şeklinde olduğundan son zamanlara kadar Türkler tarafından daire olarak da adlandırılmıştır (bkz. Öztuna 2000, 78-9). Küçüklüğü, yuvarlaklığı ve elle vurulması yüz için benzetme yönleri olmalıdır.

Eşk-i Nîl'i¹ çeşmümün cüş idüp iy Yūsuf-cemāl
Ġarķ idüp cān mısrını hicrũn-ile girũ karar
Çeşm-i hũn-rĩzũn nice bĩ-bāk zālimdũr ki āh
Zulm-ile nā-ħaķ dũkũp ķanum ķara yire ķarar
Elde-yiken bilmedũn cũn vaşlı ķadriñ dil-berũn
Āteş-i hicr-ile şimden girũ iy dil yan ķarar
Ol ķamer-behcet gũneş-ťal'atden olduñ cũnki dũr
Zerre bigi yũri maħv ol ne gũrin ũ ne ķarar
İñleyem nālem yiter gũş itmege çeng ũ rebāb
Ağlayam yaşum yiter nũş itmege hũnĩn-şarāb

V

Gũreli tā rũşen ol māh-ı mũnevver-ťal'ati
Çeşmũmũn yok mihre bir zerre felekde rağbeti
Rağbeti yok alnı bedriyle hilāl ebrũsınuñ
Her ne deñlũ çarħda hũb-ise ayuñ şũreti
Şũreti naķşında ħayrān ķala Mānĩ² gũre ger
Āferĩn naķķāşına kim yazdı dest-i ķudreti

42a

Ķudret-i Ġaķ iy Şerāyĩ saña ķismet eyledi
Bulmuş-iken ķurbeti vaşlına derdā firķati
Firķatine dil nice ķılsun taħammũl āh kim
Bār-ı cevriñ çekmeg-ile řaķ olupdur řaķati
İñleyem nālem yiter gũş itmege çeng ũ rebāb
Ağlayam yaşum yiter nũş itmege hũnĩn-şarāb

4

TERCİ' BE-ŦARZ-I MERŞİYE Lİ-ECLİ MUĠAMMED ÇELEBİ³
mef'ũlũ fā'ilātũ mefā'ilũ fā'ilũn

I

¹ *Nîl*: Dũnyanın en uzun nehri. Mısır için hayati önemi vardır (bkz. es-Seyyid 2007, 122-3). Şair Mısır, Nil, Yusuf gibi kelimelerle tenasũp oluşturarak gũzyařının çokluğunu gelenekte olduğu şekilde mũbalaęalı bir biçimde ifade etmiştir.

² *Mānĩ*: Maniheizm dĩninin kurucusu ve ressam. Nereli olduğuna dair kaynaklarda değişik rivayetler vardır. Divan şiirinde daha çok resim sanatındaki ustalığı ve şöhreti söz konusudur. *Erteng* veya *Erjeng* adlı eseri kendisinin dũnya grũřlerini resimlerle anlatır. Nigāristān, Çin'de duvarlarının Mani'ye ait resimlerle sũslũ olduğu söylenen ve muhtemelen Mānĩ'nin mābedi olan yerin adı olarak yine Mānĩ ve Çin'le anılır. Özellikle Çin'de resim ve minyatũr dallarında bũyũk tesiri olmuştur (bkz. Tökel 2000, 232-9). Ayrıca, bkz. *Çin*.

³ *Muhammed Çelebi*: II. Bayezid'in şehzadelerinden Mehmet olma ihtimalini belirtelim. Kefe valisiydi. Henũz Bayezid'in saltanatında 1504 yılında vefat etmiştir. Na'şı Bursa'ya naklonulup I. Murad tũrbesine defnedilmiştir (bkz. Sũreyya 1996, 24). Şair hem bu erken lũm hem de na'şın Bursa'ya getirilmesi vesilesiyle bu şiiri yazmış olabilir. Ayrıca, bu şiirin son bendinde merhumun biraderine de dua edilmektedir ki burada akla, geleceğin hũkũmdarı Yavuz Sultan Selim gelmektedir. Benzer şekilde Bāķĩ'nin Kānũnĩ Mersiyesi'nde de son bent II. Selim'e ayrılmıştır.

Yâ Rab bu dehr-i hıyre nice bî-amânmış
Bî-raḥm u hem sitemger ü nâ-mihrbânmış
Şādîsi ḥüzn ü ‘ayşî ḡam u ‘işreti elem
Balı belâ vü nûşî ḡamu nîş-i cânmış
Bu çarḡ-ı heftümîn¹ ki görünür kebūd-reng
Ehl-i zemîni kılduḡı âh-ı duḡânmış
Bu dâr-ı bî-beḡāya igen tekye eyleme
Kim her ki geldi aña ḡamu bî-mekânmış
Bu verd-i bâḡ-ı dehre ne bülbül ki viridi dil
Ḥâr-ı belâ-yıla işi dün gün fiḡânmış
Var isteme dilâ bu cihândan vefâ vü luṭf
Gelmek vefâ vü luṭf cihândan gümânmış
Nâm-ı Sikenderî-yile mülk-i Sikenderi
İlinme virdüğine ki saña yalanmış
Faḡfūr-ı Çîn ü Ḳayser² ü Keyḡüsrev³ ü Ḳubâd⁴
Ḳanı bular ki her biri bir mülke ḡânmış

42b

Ol şeh ḡanı ki dâyim işi ḡalḡa ḡulḡ-idi
Ol meh ḡanı ki ḡüsn-ile mihr-i cihânmış
Ol mihr-ḡadd-içün nice ağlamasun cihân
Kim evc-i ḡüsn içinde meh-i âsmânmış
Dün gün biḡi cihânda ‘ıyân-iken âh kim
Bugün bu taḡt-ı arzda yatur nihânmış
Bu ḡasret-ile lâle ciger ṡaḡladı dirîḡ
Bu firḡat-ile kevn ü mekân ağladı dirîḡ

II

Ol serv-ḡadd ü sîm-beden nev-cevâna âh
Ol lâle-ḡadd ü gül-ruḡ u ḡonce-dehâna âh
Âb-ı ḡayât içüp bu cihân içre Ḥızrveş
Bulmadı ‘ömri cânı anuñ cāvidâne âh

¹ Bkz. *Felek*.

² *Kayser*: Arapların Roma ve Bizans İmparatorları için kullandıkları unvan. Siyer, hadis, tefsir kitaplarında ve tarihî kaynaklarda özel isim gibi kullanılmıştır. Osmanlı padişahları tarafından da (özellikle 16. yüzyılda) benimsenmiştir (bkz. Demirkent 2002, 94-6).

³ *Keyḡüsrev*: İran’ın efsanevi padişahlarından. Siyavuş’un oğlu, Keykâvus’un torunu. Efrâsiyâb, kızı Firengis’i kendisine sığınan Siyavuş’la evlendirmiş ve bu evlilikten Keyḡüsrev doğmuştur. Babası Siyavuş’u öldüren Efrâsiyâb’dan nasıl korunduḡu, daha sonra İran tahtına geçişi, başarıları ve babasının intikamını alışı kaynaklarda anlatılmaktadır. Divan şiirinde iktidar, saltanat, kudret ve ihtişam sembolü şahsiyetlerdendir (bkz. Tökel 2000, 209-21).

⁴ *Kubâd* (*Keykubâd*): *Şehname*’de adı geçen hükümdarlardan. *Şehname*’ye göre, Zev’in çok kısa süren padişahlığının ardından tahta çıkan Gürşasb’ın da 30 yıl hüküm sürüp ölmesiyle İran padişahsız kalmıştır. Ardından, kendisine danışılan Zâl, Keykubâd’ın tahta çıkmasının uygun olduğunu söylemiştir. Hükümdarlığında Turanlılarla yapılan barıştan sonra imar faaliyetleri yapmış ve adaletle dünyayı yönetmiştir. Divan şiirinde adaletiyle bahsi geçen Keykubâd aynı zamanda ululuk, azâmet ve şa’şaa sembolü şahıslardan biridir (bkz. Tökel 2000, 227-9).

Seyl-âb idüp bu halk-ı cihân göz yaşını dir
Bâğ-ı zamâne içre o serv-i revâna âh
Gün bigi rüşen-idi anuñ hüsn-i enveri
Ol Müşterî-cebîn ü meh-i âsmâna âh
Eflâke irdi tîr bigi âhı halkuñ âh
Döndürdi cümle derd-ile kıddin kemâna âh
İy çarh elüñden âh idüben rüz u şeb senüñ
Geldi zemîn figâna vü itdi zamâne âh
Hey nice bî-terahhum u bî-mihr tîresin
Kim dün gün işüñ oldu bu halk-ı cihâna âh
Def bigi keff-i derd-ile döğüp yüzini halk
Dir nâle-yile ney bigi gelüp figâna âh

43a

Bülbüllerini gam kafesinde esîr idüp
Hasretle gitdi ol ruh-ı verd-i cinâna âh
Yağup kulübı lâle bigi derd-i hicr-ile
Nâr-ı firâkı dâğ kodı cümle câna âh
Hasretle kan yaş ağıdup aşhâb şem'vâr
Fırkat odına dir kâmusı yana yana âh
N'itdi Muhammedî Çelebî saña iy felek
Cây eyledüñ bu kara yiri aña iy felek

III

İy rüzgâr saña ne durur bu zûr kâr
Bî-mihr ü bî-şebât u cefâ-ğû vü kînedâr
İy bî-vefâ zamâne niçün bî-amânsın
V'iy çarh-ı dün böyle nedensin ya bî-ğarâr
Kim sevse sini yüzine bir iki gün gülüp
Yıllarla ağladursın anı şoñra zâr u zâr
Ol nev-cevân saña ne günâh itdi kim 'aceb
Kılduñ cemî'-i varın alup anı târ u mâr
Bir demde alup itdüñ anı nâ-bedîd âh
Olmış-iken güneş bigi 'âlemde âşkâr
Rif'atle kıddi olmuş-iken serv-i ser-firâz
Bâd-ı ecel irişüp olur ser-nigün u ħ'âr
Gül bigi yire düşüben ol cism-i nâziki
Vâ-ğasretâ ki oldu ser-â-ser kamu ğubâr
Düşdi zevâle mihr-i cemâli firâk-ıla
Oldı kamer cebîni gam-ıla anuñ nizâr

43b

Serv-i revânı ğasreti-le_ol lâle-çihrenüñ
Çeşm-i zamâne yiryüzini itdi cüybâr

Bu mâtemüñ gamıyla kamu halkı ‘âlemüñ
Baħr itdi eşk-i çeşmini tûfân-ı Nûhvâr
İnsân n'olur cemî'-i melâ'ik o ħûr için
Tutup ‘azâ figân-ıladur cümle zâr u zâr
Ĥayfâ ki ‘ömr ni‘metine toymadı dirîğ
Gitdi o baħt u devletine küymedi dirîğ

IV

Ol meh-cebîn kanı ki meh-i âsmân-idi
Mihr-i cemâli-yile cihânda ‘ayân-idi
Bir serv-ğadd ü lâlê-ğad ü müşğ-ğatı idi
Bir zülfi ‘anberîn lebi ğonce-dehân-idi
Naħl-i revânı her ne yir[e] sâye şalsa-dı
Ol yir İrem¹ bigi kamu serv-i revân-idi
Başdan ayağa zâtı melek bigi rûğ-idi
Cismi cihâna luğf-ıla hem maħz-ı cân-idi
Ĥulğ u şiyemde menba‘-ı luğf u vefâ-yidi
Cûd u keremde Ĥâtem-i Tâ-y-i zamân-idi
Mağşûd u kâm ne-yise bulurdı fütâdeler
İkbâli ħapusında şeh-i kâmrân-idi
Cûd u ‘ağada ħulğ-ıla bir dil-rübâ-yidi
Mihr ü vefâda luğf-ıla biñ cân-sitân-idi
Bu ħaşr-ı bî-vefâda şafâ bulmayup revân
Geldi vü gitdi ħurmadı şan mihmân-idi

44a

Ne çâre gitdi ħodı bizi hicr-ile ħazîn
Ansuz cihânda gerçi ki olmağ gümân-idi
İy pîr-i dehr-i dûn nicesi ağlamayalum
Bu ħoş-ħışâl-içün ki daħı nev-cevân-idi
Ağlarsa zâr u zâr n'ola halkı ‘âlemüñ
Zîrâ ki ħalk-ı ‘âleme ol mihrbân-idi
Bu derd-ile ‘aceb mi cigerler olursa çâk
Ki_ol yâr-ı nâzenîne mağâm oldu ħara ħâk

V

Ol yâr-ı mâh-ruğ ki sefer eyledi dirîğ
Hicri bu cân u dilde eşer eyledi dirîğ
Âhum şehâbı eşkümi eflâke irgürüp
Derd-ile yiryüzini mağar eyledi dirîğ

¹ İrem: Bir kabile veya yerleşim merkezinin adı olduğuna dair rivayetler vardır. Kur'ân'da Âd, Semûd kavimleri ve Firavun'la birlikte adı geçmektedir (bkz. Harman 2000, 443). Âd'ın oğlu Şeddâd'ın cennete benzetmek için yaptırdığı son derece güzel bahçe ve köşk olarak edebiyatımızda yalancı cennet, ma'mûr ve neşe veren yer anlamında çoğunlukla bağ sözüyle kullanılmaktadır (bkz. Onay 2007, 205).

Her şey yanup firāk odına_ol mihr-ḥadd-içün
Rûy-ı cihānı dūd-ı ciğer eyledi dirîğ
Bu dār-ı miḥnet aña degüldi çü cāygāh
Kılmadı i'tibār güzer eyledi dirîğ
Bād-ı ecel irişüp anuñ 'ömr qaşrını
Ḳahr-ile cümle zîr ü zeber eyledi dirîğ
Ağ olmasun yüzi felegüñ dilerem müdām
Ḥāk-i siyāhı aña maqarr eyledi dirîğ
Ḳaddine cāme yirine giydürüben kefen
Ḳolın biline ḥāk-kemer eyledi dirîğ
Dün gün tıutup 'azāsını ol şem'-i enverüñ
Evc-i semāda şems ü kamer eyledi dirîğ

44b

Feryād u dād bu felek-i pür-sitemden āh
Ḥalk-ı cihāna gör ki neler eyledi dirîğ
İy nice sîm-tenleri derd-ile zerd idüp
Ġabrāya şaldı zîr-i ḥacer eyledi dirîğ
Dillü dilince cem' olup efrād-ı kāyināt
Derd-ile cümle şām u seḫer eyledi dirîğ
Şimden girü dirîğ ki 'ayn-ı 'anādayuz
Ne 'ayş u nüşda vü ne zevk ü şafādayuz

VI

Yā Rab bu mürde cismümüzüñ cānı ḳandadur
Yā bu cihānda cānuñ o cānānı ḳandadur
Dil 'andelībi nāle kıilup ḥār-ı ğamdadur
Gülzār-ı rûḫumuñ gül-i ḥandānı ḳandadur
Mecrûḫ-cānlaruñ ya 'ilācı ne yereddür
Bīmār-dillerüñ ḳanı dermānı ḳandadur
Dülāb¹-ı çeşmüm eşkini idüp revāne dür
Cān bāğınuñ o serv-i ḫırāmānı ḳandadur
Ġam zulmetinde derd-ile dir dil Sikender'i
Cān Ḥızr'ınuñ o serv-i ḫırāmānı ḳandadur
Ol lāle-çihre ḫasreti-le çeşm-i kāyināt
Akıtdı cümle yaş yirine ḳanı ḳandadur
Ya'ḳüb-ı rûḫ girye-yile oldı bî-başar
Dil mışrınıñ o Yūsuf-ı Ken'an'ı ḳandadur
Tıtdı cihān yüzün şeb-i ğam gitdi mihr-i şubḫ
Bu ğam şebiniñ ol meh-i tābānı ḳandadur

45a

¹ *Dûlâb*: Dolap. Kuyudan su çıkarmaya yarayan çark (Onay 2007, 124). Şair, gözü için benzetmelik olarak kullanmıştır.

Dād eylemege zulm u miḥenden bu ḳullara
‘Adl-ile ḥüsn kişverinüñ ḥānı ḳandadur
İnsān ‘ayn-ı ‘āleme ol ‘ayn-ı nūr-idi
Ol nūr-ı ‘ayn-ı ‘ālemüñ insānı ḳandadur
Yā Rab ne yire gitdi belürmez nişānı hīç
Yā kim vire ḥaber ‘acabā anı ḳandadur
İy bī-vefā felek ḳanı ol şem‘-i cem‘-i cān
Ṭoldı ğırıv ü nāle vü feryād-ıla cihān

VII

Yā Rab maḳāmın ol melegüñ dār-ı cennet it
Luṭfuñla her günāhını ‘afv eyle raḥmet it
Nāmın Muḥammed-ile çü hem-nām eyledüñ
Rūḥını daḥı rūḥ-ı şerīfine ülfet it
Yüzi şuyı ḥaḳı-çün İlāhī Muḥammed'üñ
Nār-ı caḥimi aña ḥarām eyle ḥürmet it
Gösterme yā ‘Aṭūf aña hergiz ‘azāb-ı ḳabr
‘Ayn-ı ‘ināyetüñ-ile raḥm eyle şefḳat it
Dür itme raḥmetüñden eyā Vācibü'l-Vücūd
‘Arz eyle ṭal‘atüñi anı ḳurb-ı ḥazret it
Yüz urup işigüñe cihān ḥalkı dir ḳamu
‘Afv eyle fazluñ-ile günāhın ‘ināyet it
‘Üryān ki her günāh-ıla irişse ṭapuña
Setr-içün aña sündüs¹-i firdevsi ḥil‘at it
Budur Şerāyī'nüñ dilegi senden iy Mucīb
Def‘ eyle cürmini vü ümīzin icābet it

45b

Dāyim birāderini eyā Vāhibü'l-Ḥayāt
İḳbāl ü devlet-ile cihān içre rāḥat it
‘İzz-i celālüñüñ ḥarem-i ḥürmeti ḥaḳı
Olsun ‘azīz luṭfuñ-ıla aña ‘izzet it
Ol gül niçe ki taḥt-ı zemīnde yata bunuñ
Luṭfuñla bāğ-ı zāt-ı laṭifini zīnet it
Niçe ki ḳāyim ola zemīn ü ṭura semā
Olsun buña vü aña şabāḥ ü mesā vi‘ā

5

MERŞİYE Lİ-ECLİ ḤĀCECIḲ {‘ALEYHI'R-RAḤME}
fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

I

¹ Sündüs: Kur‘ân’da cennet tasvirlerinde rastanan ipek anlamındaki kelime (bkz. Bozkurt 2000, 361-2).

Ah elüñden senüñ eyā devrān
İñiler çarḥ ider cihān efgān
Devrünü hoş muḥālif eylersin
Döndügünce çün āsiyā-gerdān
Ne müferriḥ durur özüñ ‘acabā
Ki kamu ḥalkı eyledüñ ḥayrān
Nice şīrīn şarāb-ı şāfisin
Ki içen oldu cümle ser-gerdān
Seni her kim ki dost idinse
İşler idersin eylemez düşmān
Nūşını döne döne niş idüp
Bağrın eylersin oduña biryān
‘Ālim ü cāhil u ḡanī vü faḡīr
Oldı ḡatuñda cümlesi yeksān
Saña senden nice itmeyem feryād
Ki_eyledüñ rüz u şeb beni nālān

46a

Nice ben niçe niçe bencileyin
İñiler her ḡarafda pīr ü cevān
Ḳanı ol Ḥāce-cıḡ ki devrinde
Gelmedi bir anuñ bigi insān

II

Cümle fenn içre māhir-idi aña
Olmış-idi ‘ayān bedī‘ ü beyān
Her kemāl içre ol-idi kāmīl
İrmemişdi kemāline noḡşān
‘Āḡıbet düşdi çengine ecelüñ
Bulmadı daḡı hergiz andan amān
Hicretinden resül-i kevneynüñ
İrmiş-idi ḡoḡız yüz üçe zamān
Şaferüñ yevm-i sādisiydi tamām
Şeb-ise şenbe ol ferīd-i cihān
Oldı Ḥaḡḡ'uñ rızāsı-la teslīm
Rūḡına ola cāy dār-ı cinān
Vech-i bāḡī Ḥaḡ'uñ durur cümle
Ayuḡı “kullu men ‘aleyhā fān”¹
Rūḡını ḡabz ideli ḡudret eli
Oldı tāriḡ ḡābız² aña ‘ayān
Her ki dir-ise rūḡına raḡmet
Ola cānına raḡmet-i raḡmān

¹ Yer üzerinde bulunan her şey fânidir. Kur'ân-ı Kerîm, Rahmân/26.

² قابض, ebced hesabına göre 903 yapar. Şair yazmada, bu kelimenin altına tarihi 903 olarak vermiştir.

Fi'L-MU'AŞŞER Li-ECLİ 'URS
fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

I

Açdı yüzinden seher mihrüñ niķāb-ı 'anberīn
Oldı nūr-ıla münevver cümle çarķ-ı heftümīn
Zeyn idüp kıldı 'arūs-ı 'ālemi hoş nāzenīn
Tā görüp ğışşı ola_aña hūr-ı firdevs-i berīn
Şaldı bir cāme munaķķaş egnine anuñ hemīn
Kıldı naķşında ķamu vālih Nigāristān¹-ı Çīn
Bu şafāya_itdi zemīn şaçu açup genc-i defīn
Kıldı bu zevķe zamān işār hoş dürr-i şemīn
Didi bu şādīyi görüp luţf-ıla Rūhü'l-Emīn²
Bārekallāh bu ne sūr olur hezārān āferīn

II

Hamdülillāh rüy-ı 'ālem şād u ħandāndur bugün
Fer viren gül bigi aña ħadd-i cānāndur bugün
Cennet iden bāğ için ol mişl-i ğilmāndur bugün
Zeyn iden bustānı şol serv-i ħirāmāndur bugün
'Aks-i ħaddinden cihān mihr-i dirāķşāndur bugün
Luţf-ı la'linden zamān yāķūt u mercāndur bugün
'İşret ü 'ayş u sūrūr u şād andandur bugün
Ni'met ü zevķ ü şafā-bāķş-ı firāvāndur bugün
Uşbu 'ursa ins ü cān sīm ü zer-efşāndur bugün
Bārekallāh bu ne sūr olur hezārān āferīn

III

Geldi bir hoş dem ki biñ 'ālem-ġüşādur iy cihān
'Ayş u nüş itmek sūrūr-ıla sezādur iy cihān
Hoş dem ol kim 'işret ü zevķ u şafādur iy cihān
Ĥurrem ol kim şoĥbet-i şubķ u mesādur iy cihān

Uşbu bezmüñ nüş-ı cāmı cān-fezādur iy cihān
Ĥāşşa bir sākīle_aña biñ cān fedādur iy cihān
Muţribüñ engāmın işit ħüb-edādur iy cihān
Bu mübārek sūr çün hoş mā-cerādur iy cihān
Söylenen ĥalkuñ dilinde bu du'ādur iy cihān
Bārekallāh bu ne sūr olur hezārān āferīn

¹ Bkz. *Mânî*.

² Cebrâil. Bkz. *Rûh-ı Kuds*

IV

İy ki oldı ʔal‘atüñ şevkiyle cān ārāste
Şöyle kim ʔurşid-ile rūy-ı cihān ārāste
Dir gören bu sūrı mānend-i cinān ārāste
Oldı envā‘-ı ni‘amla her mekān ārāste
Oturup ʔavrā-şifat her dil-sitān ārāste
Kıldılar ʔoş meclis esbābın revān ārāste
İtdiler zevk-ile ‘ayş-ı cāvidān ārāste
Uşbu sūrı dāyim itsün Müste‘ān ārāste
Didüler açup dehān pīr ü cevān ārāste
Bārekallāh bu ne sūr olur hezārān āferīn

V

Serverā ʔaḫ rif‘atüñ ʔaşrını ma‘mūr eylesün
‘İzzetüñ şem‘in ebed gün bigi pūr-nūr eylesün
Emrüñe ʔalk-ı cihānı cümle me‘mūr eylesün
‘Asker-i iḫbāl [ü] baḫtı saña manşūr eylesün
Dostuñ ʔalbin ʔamu sūr-ıla mesrūr eylesün
Düşmenüñ ‘ursın ḡam u mātemle maḫhūr eylesün
Bu Şerāyī sūruñuñ dürrini meşūr eylesün
Nazm idüp cān silkine luḫf-ıla menşūr eylesün
Yād idüp anı ḫalāyık vird-i meşhūr eylesün
Bārekallāh bu ne sūr olur hezārān āferīn

47b

7

Ve lehu Fi'l-Müseddes

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

I

Biḫamdillāh irüp nev-rüz açıldı lāle vü sünbül
Ḥarabdan raḫşa girdi her şecer çün şāhed-i şen-gül
Kılur her mergzār içre hezārān murḡ bir ḡulgul
Oḫır ʔoş minber-i şāḫ üzre “fenzur”¹ ḫuḫbesin bülbül
Elā iy serv-i sīmīn-ten lebi ḡonce yañaḡı gül
Bahār eyyāmıdur luḫf it begüm ḡülzāra gel gül gül

II

Temāşā ḫıl ne ḫikmetdür bu şun‘-ı Lā-yezāli gör
Ne şan‘atlar ‘iyān itmiş kemāl-i Zü'l-celāli gör
ḡülüñ ḫaddine ʔoş luḫf-ıla virmiş reng-i āli gör

¹ Kur‘ān-ı Kerīm, Rûm/50.

Cihānı eylemiş her vech-ile cennet mişālî gör
Şecerler mişl-i Tūbā'dur şu Kevşer bu hayālî gör
Bahār eyyāmıdur luţf it begüm gülzāra gel gül gül

III

İrüp nev-rüz-ı sultānî müşerref kıldı āfākı
Hızırveş her şecer giydi kabā-yı sebz-i evrākı
Temāşā kıl gör iy rüşen-nazar bu şun'-ı Hallāk'ı
Bu faşl içre dilerseñ kim kılasın 'işret-i bākî
Yanuñca hem-demüñ olsun bu dem bir yüzi gül sākî
Bahār eyyāmıdur luţf it begüm gülzāra gel gül gül

IV

Müzeyyen eyledi bād-ı şabā şahının gülistānuñ
Açılup her şüküfe oldı hurrem rüyı devrānuñ
Şanasın mişl-i cennetdür şıfātı bağ u bustānuñ
Dilerseñ kim bu mevsimde feraḥ bula dil ü cānuñ
Ne dir gel nağmesin güş it seher murğ-ı hoş-elhānuñ
Bahār eyyāmıdur luţf it begüm gülzāra gel gül gül

V

48a

Zümürrüd ferşi ferrāş-ı şabā luţf-ıla eyler pāk
Bahār ebri şular her sū irüp saqqā-şıfat çālāk
Yüzini lāle pāyuña ruḥuñ şevkiyle eyler ḥāk¹
Yaқasın gonce güleşende lebüñ zevkiyle kıılır çāk
Bu mevsimde kıoma cānuñda ğam itme dilüñ ğamnāk
Bahār eyyāmıdur luţf it begüm gülzāra gel gül gül

VI

Zihî ezhār-ı hoş-bū kim zamānı müşg-nāb itdi
Zihî enhār-ı şāfî kim zemîni pür gül-āb itdi
Seher şeb-nem gül-i ter yüzini dürr-i hoş-āb itdi
Özin lāle çemende serv ayağına türāb itdi
Dehān açup kamu eşyā bu hoş sözi ḥiţāb itdi
Bahār eyyāmıdur luţf it begüm gülzāra gel gül gül

VII

Olup şāḥ-ı şecer nūr-ı şüküfe birle çün Mūsā²
Şitā Fir'avnına¹ 'arz eyledi ṭurup yed-i beyzā²

¹ Anlam gereği "hāk" ve "çāk" kelimelerinin yeri birbiriyle değiştirildi.

² Mūsā: Hz. Musa. İsrâiloğullarına gönderilen ve kendisine Tevrat indirilen peygamber. Kur'ân'da ve sahih hadislerde kendisinden en çok bahsedilen büyük bir peygamber ve İsrâiloğulları'nı Firavun'un zulmünden kurtarıp hürriyete kavuşturan bir liderdir. Firavun, gördüğü bir rüyanın saltanatının elinden alınacağı şeklinde yorumlanması üzerine, İsrâiloğullarından doğan erkek çocukların katlini emretse de Hz. Musa mucizevi şekilde hayatta kalmış ve hatta Firavun'un sarayında yetişmiştir. Bir Mısırlı'yı öldürmesi üzerine bir süre (10 yıl) Mısır'dan ayrılmak zorunda kalmış daha sonra İsrâiloğulları'nı kurtarmak üzere ailesiyle birlikte Mısır'a dönerken Tûr civarında kendisine peygamber

Nebât emvâtını nev-rûz idüp mişl-i Mesîh ihyâ
Vücûda geldi hoş ketm-i ‘ademden oluban peydâ
Serâyî bigi dir her bülbül olup luţf-ıla güyâ
Bahâr eyyâmıdur luţf it begüm gülzâra gel gül gül

8

Ve lehu Fî'l-Muhammesât
fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

I

Bir gün iy cân seyr-i ʔarf-ı merǵzâr itsem gerek
Zârını derd-ile her murǵuñ hezâr itsem gerek
Künc-i firkatde niçe şabr u ʔarâr itsem gerek
Yil bigi bir şubh ‘azm-i küy-ı yâr itsem gerek
Ol hevâ-yıla dimâğum müşgbâr itsem gerek

II

48b

Umaram ol mâh-ile ola muǵârin ulduzum
Mihr-i ħaddi şevki-le³ oldı rüşen gündüzüm
Sürmege dergâh-ı ‘izzet-baĥşına cândan yüzüm
Devletinde her ne la‘l ü dür ki cem‘ itdi gözüm
Yüz şuyıylâ ħâk-pâyına nişâr itsem gerek

III

‘Âleme izhâr idüp âşâr-ı luţfını Raĥîm
Kıldı ihyâ olmuş-iken her nebâtâtı remîm
Uşbu mevsimde ki_ider eşcâr-ı bâğa_îşâr sîm
Zülf-i yârûñ seyrine yâ Rab ne terk eyler nesîm
Ben bu kâr [u] bârı bârî târmâr itsem gerek

IV

olarak seçildiği bildirilmiştir. “Âsâ” (meşhur değneği) ve “yed-i beyzâ” (koynuna sokup çıkardığında bembeyaz olan eli) mucizeleri Firavun ve adamlarına karşı Hz. Musa’nın haklı ve yetkili olduğunu göstermek üzere verilmiş iki delildir. Hz. Musa, Firavun’a Allah’ın elçisi olduğunu söylediğinde sihirbazlıkla suçlanmış, Firavun’un sihirbazları ellerindeki ipleri yere bırakınca her biri birer yılan olmuş, bunun üzerine Hz. Musa’nın sopası bir ejderha olup sihirbazların oyuncaklarını yutmuştur. Hz. Musa, İsrâiloğulları’nı Mısır’dan çıkartmak üzere yola çıktığında Firavun onların peşinden gidince elindeki sopasıyla Kızıldeniz’i yarmış, kavmini kurtarmış ve Firavun askerleriyle boğulmuştur (bkz. Harman 2006, 207-13). Edebiyatta kayadan su çıkararak, Kızıldeniz’i yaran, yılan şekline girip canlanan ve ağaç olup yaprak açan “âsâ”sı; “yed-i beyzâ”sı; Tûr Dağı’nda ağaçtan çıkan ateşin Allah’ın tecellisi olduğunu öğrenmesi ve Allah ile konuşması (kelîmullâh) çokça anılan konulardandır (bkz. Zavotçu 2013, 516-21).

¹ *Fir’avn*: Firavun. Eski Mısır krallarının unvanı. Bkz. *Mûsâ*.

² *Yed-i beyzâ*: bkz. *Mûsâ*.

³ ħaddi şevki-le: şevk-i ħaddi-le

İşigine ol şehûn yüzümi itmişem türâb
Umaram andan dil ü cāna ola bir fetḥ-i bāb
Lebleri şevkiyle her dem içerem la'lîn-şarāb
Gözleri yādına 'aql u dīn evin idüp ḥarāb
Ol ḳadīmī 'ahd esāsın üstüvār itsem gerek

V

Ġamze-i fettānına meftūn-iken anuñ cihān
Nergisi cāzūsı siḥriyle olurken dil-sitān
Kirpigi ḥançerleri dilden iderken ḥūn revān
Şayd olurken perçemi ṭāvūsına şeh-bāz-ı cān
Ol hümāyı ben meges ya'nī şikār itsem gerek

VI

Gel gel iy dil āstān-ı 'ışk-ı cānāna yıķıl
Nār-ı şevḳine şalup özüñ çü pervāne yaķıl
Sem'-i cāna şeyḥ-i fāzıldan irişdi_uşbu naķil
Niçe pinhānī çala ṭablı kilīm altında_'aķıl
'İşkı 'ālemde ['ālemveş ā]şkār itsem gerek

VII

Luṭf-ıla şun sākıyā alup elüñe cām-ı rāḥ
Tā ki nüş idüp bulavuz bir nefes ğamdan necāḥ

49a

Rāḥ-ı 'ışk içre Şerāyī gibi her şām u şabāḥ
Tevbe vü zühd ü şalāḥ-ıla bulımadum felāḥ
Ḥāzır ol Şeyḥī melāmet ihtiyār itsem gerek

9

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

I

Sünbülüñden uralı dem dil-berā bād-ı nesīm
Nefḥasından rūḥa irdi cümle emvāt-ı remīm
Lafz-ı la'lüñ mu'ciz-i bürhān-ı Mūsā-yı Kelīm
İy cemālüñ āyeti 'unvān-ı dīvān-ı ḳadīm
Ḳaşlarıñ ṭuġrāsı bismillāhirrahmānirrahīm

II

Yüz sürerken izüñe 'izz-ile mihr ü māḥ-ı dehr
Şerbet-i ḥussād şehd aḥbāba lāyık mı_ola zehr
Ḳahramānī gözlerüñ cāna kıılırken ḥışm u ḳahr
Sini bu vech-ile görürken hevādan şeyḥ-i şeh
Tevbe 'arz eyler baña estāġfirullāhü'l-'azīm

III

Düşeli iy cān saçı sevdāsına cānānenüñ
Hālini bildüñ ne-yimiş bu dil-i dīvānenüñ
Ġamzesinden kıl hāzer şol gözleri mestānenüñ
Lām-ı zülf-i ser-nigün naqşına ol dūr-dānenüñ
İy raķīb el şunma kim “lā taķrabū māle'l-yetīm”¹

IV

Nūr-ı haddüñden kināyetdür şehā şems-i duħā
Büy-ı haţtuñdan rivāyetdür ķamu müşg-i Hāţā

49b

Serv ķaddüñden hikāyetdür çü Tübā serverā
Nāfe-i Çinī şaçuñdan kışşadur līkin Hāţā
Nergis-i şehlā gözüñden nüşadur ammā saķīm

V

Bağrumı cānā ne dem kim hicr-ile riş eylerem
Zevķ ü ‘ayş-ı cānuñ ol dem derd-ile nīş eylerem
Bezm-i firķatde dile zülfüñ ġamın iş eylerem
Görseñ iy dil-ber ki sensüz nicesi ‘iş eylerem
Eşk sāķī āh muţrīb nāle hem-dem ġam nedīm

VI

Çeşmüñ ol sehħār kim tārāc ider cānı müdām
Kaşuñ ol mekkār kim kıldı dili yağmā tamām
Turreñ ol cāzū ki ‘aķla eylemişdür bend-i dām
Hālüñ ol Hindū ki Rūm ilinde tutmuşdur maķām
Zülfüñ ol řāvūs kim ġülşende olmuşdur muķīm

VII

Āh kim hālūme yanup yaķılır şem‘üñ özi
Dūd-ı āhumdan siyāh olur meh ü mihrüñ yüzi
Çarħa urdı sūz-ı hicr-ile Şerāyī'nüñ sözi
Miħnet ü derd-ile pūr-nemdür Nizāmī'nüñ gözi
Tutalı gözde maķām ol kaşları nūn ağızı mīm

10

Ve lehu Fī't-Tevşih²

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

I

Māh-ı t[ā]bān mı yüzüñ yā Rab ya ġod şemsü'd-đ-đuħā
Kim şu‘ā‘ından cihān yüzi olupdur pūr-ziyā

50a

Bārekallāh şad hezārān āferīn olsun saña
Bu cemāl ü ġüsni kim luţf-ıla virmişdür Huzā

¹ “Yetimin malına yaklaşmayın”, Kur‘ân-ı Kerîm, eEn‘âm/ 152.

² Tevşih: “Mustafâ Çelebi”.

İy semen-sīmā semen-ber serv-i bālā Muştafā

II

Şaldı mülk-i cāna āşüb u fiten fettān gözün
Kıldı iklīm-i dili tārāc idüp vīrān gözün
Tīz idüp hañcerlerini itdi kaşd-ı cān gözün
Eyledi her küşede bir demde yüz biñ kan gözün

İy semen-sīmā semen-ber serv-i bālā Muştafā

III

Tagıdup reyhān saçuñ gül yüzün üzre sāye şal
Bülbül-i bī-dilleri hayrān idüp sevdāya şal
Kıl nazār āşüfteler hāline yiter pāya şal
Dest-gīr ol mihr-i rahmün ‘āşık-ı şeydāya şal

İy semen-sīmā semen-ber serv-i bālā Muştafā

IV

Fitnesinden çeşmüñün ‘ālem tolu mekr ü fiten
‘İşvesinden kaşuñuñ mäh-ı felek öğrendi fen
Neşvesinden kaddüñün tıydu reviş serv-i çemen
[Nüzhe]sinden haddüñün çāk eyledi gül pīrehen

İy semen-sīmā semen-ber serv-i bālā Muştafā

V

Yaraşur gül bigi kılsañ saña yüz biñ dürlü nāz
Hübdur karşıña ‘uşşāk itse bülbülveş niyāz
Müntehādur kaddüñe bende_olsa serv-i ser-firāz
Hoş durur hüsñün günü pür-nür ola ‘ömrün dirāz

50b

İy semen-sīmā semen-ber serv-i bālā Muştafā

VI

Çīn-i zülfün mışr-ı hüsñün haqqı iy Yūsuf-‘izār
Eyledi āfāk için pür-‘anberīn [ü] müşgbār
Kıldı cānı vü dili āşüftekar u bī-ķarār
İtdi ‘aqlı vālih u hayrān u zār u dil-figār

İy semen-sīmā semen-ber serv-i bālā Muştafā

VII

Lāle haddün üzre kim bu sünbül ü reyhān yatur
Mār-ı müşgīndür gülistān içre şan pīçān yatur
İy niçe diller ucından vālih u bī-cān yatur
Raħm kıl kim düşüp ayaklara ser-gerdān yatur

İy semen-sīmā semen-ber serv-i bālā Muştafā

VIII

Bāğ-ı cennet yazdı hüsnuñ gülşeninden bir varak
Bülbül-i kud̄sî¹ okır her şubḥ-dem andan sebak
Gül hacāletden idüpdür kendüyi ğarḳ-ı ‘arāk
Lāle kıldı şerm-ile pür-hün dilin mişl-i şafak
İy semen-sīmā semen-ber serv-i bālā Muştafā

IX

Yañağun medḥin Şerāyī gül bigi rengin ider
Güyyā Rıdvān behiştı luṭf-ıla tezyin ider
Ğonceler gülşende aḥsent āferin nesrin ider
Güş idüp bu sözi bülbüller kamu taḥsin ider
İy semen-sīmā semen-ber serv-i bālā Muştafā

51a

11

Ve lehu Fi't-Tevşih²

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

I

Hüsn-ile iy şāh-ı ‘ālem yok nazirün hūbsın
Saña çaker olsa n'ola mihr ü meh maḥbūbsın
Yaraşur ğunc-ıla kılsañ işveler mergūbsın
Nāzeninler defterinde böyle sen mektūbsın
Hūbsın maḥbūbsın mergūbsın maṭlūbsın

II

Dür dişüne perde nice la‘l ü mercān olmasun
Vālihi sünbül saçuñuñ nice reyḥān olmasun
La‘lün-içün ğonce bigi dil nice kan olmasun
Tığ-ı ğamzeñ ḥükmine cān nice fermān olmasun
Hūbsın maḥbūbsın mergūbsın maṭlūbsın

III

Haḳ bu kim verd-i cināndur rüy-ı ḥandānuñ senün
Sünbül-i bāğ-ı cenāndur zülf-i reyḥānuñ senün
Nergis-i şehlā durur şol çeşm-i fettānuñ senün
Gülbün-i ra‘nā durur ḳadd-i ḥıramānuñ senün
Hūbsın maḥbūbsın mergūbsın maṭlūbsın

IV

¹ *Bülbül-i Kud̄sî*: İnanışa göre Hz. İbrahim ile kendini ateşe atan bülbüle, Allah tarafından Cebrâil vasıtasıyla isteği sorulmuş, bülbül de Allah'ın yüz ismini bildiğini söyleyerek diğer dokuz yüz ismin de kendisine öğretilmesini istemiştir. Allah da ona bütün isimlerini öğretmiştir. Bu yüzden, bülbülün öterken Tanrı'yı zikrettiğine inanılır. (bkz. Ceylan 2015, 62). Allah kelâmını taşıması sebebiyle bülbül-i kud̄s/kud̄sî terkihi Cebrâil için kullanılır.

² *Tevşih*: "Hüseyin Devlet-i Hüsnün Mezîd Ömrün Dirâz Âmîn".

Mısr-ı hüsne olalı sen iy lebi sükker¹ ‘Azîz
Zer-feşân oldı Züleyhâveş² yoluña her ‘Azîz
Yüz sürüp cân ayağuß toprağın tatar ‘azîz
Dir bunı cânâ olalı dilde sen dil-ber ‘azîz
Hübsın maḥbûbsın mergûbsın maṭlûbsın

V

51b

‘Ālemi bâğ-ı ruḥuñ ḥurrem kılalı gül bigi
Murg-ı dil kıllur fiğân u nâleler bülbül bigi
Raḥm kıll iy gonce-leb ḥün itme bağrum mül bigi
Gel perişân-ḥâtır itme gönlümü sünbül bigi
Hübsın maḥbûbsın mergûbsın maṭlûbsın

VI

Dir-isem dilden n'ola cânâ saña ‘ömrüm benüm
Râḥat-ı cânsın bulur senden beḳâ ‘ömrüm benüm
Aç niḳâbın rüyuñuñ bulsun şafâ ‘ömrüm benüm
Zînet it bâğ-ı ruḥuñ gül bigi a ‘ömrüm benüm
Hübsın maḥbûbsın mergûbsın maṭlûbsın

VII

Āftâb-ı ‘izzüni kılsun münevver Kirdgâr
Mâh-tâb-ı baḥtuña virsün ziyâ ḥurşîdvâr
Yañağuß medḥin Şerâyî oğısun leyl ü nehâr
Niçe kim gülzâr-ı ḥüsnüñ var ola iy gül-‘izâr
Hübsın maḥbûbsın mergûbsın maṭlûbsın

12

Ve lehu Fi't-Tevşîḥ³

mef‘ülü mefâ‘ilü mefâ‘ilü fe‘ülün

I

Keşf olalı nür-ı ruḥı luṭf-ıla Kemâl'üñ
Maḥv eyledi envârını mihr-ile hilâlüñ
Oldı bu dil âşüftesi ol ḥüb-ḥişâlüñ
Lâm itdi boyum ḳadd-i gamı_ol serv-i nihâlüñ
Gözüm görelı ḥüsnini ol şâh-ı cemâlüñ

II

¹ *Sükker*: Şeker. Şeker sevgilinin dudağı için kullanıldığı gibi şeker kamışının (şekerin) Mısır'da çok olması sebebiyle beyitlerde Mısır ve şekerin sıklıkla birlikte zikredildiği görülür. Mısır kelimesinin nisbet eki almış "Mısır" (Mısır diyarına mensup) şeklinin nebat şekerine itlak olduğu *Burhân-ı Kâti'* da belirtilmiştir (Mütercim Asım 2009, 524).

² *Züleyhâ*: Mısır azizinin eşi. Yûsuf u Züleyhâ mesnevisinin kadın kahramanı (bkz. Zavotçu 2013, 817). Ayrıca, bkz. *Yûsuf*.

³ *Tevşîḥ*: "Kemâl Kemâl Begüm Dâd".

52a

Lālā ḥad-i gül-bergine nesrīn ü semendür
İncü dişinüñ çakeri lülü-yı ‘Aden’dür¹
Meftün gözine ‘aql u dil ü cān-ıla tendür
Kāfir² saçı bir sihr-ile biñ kalb-şikendür
Mekr ideli ebruları ol sihr-i ḥelālūñ³

III

Bülbül bigi her laḥza işüm āh u fiğāndur
Gönce bigi dil ḥār-ı ğam-ıla tolu қандur
Gül-gün ruḥına vālih anuñ rüḥ-ı revāndur
Dāyim yüzini görmege çeşmüm nigerāndur
Ol ‘arızı cennet-şifat ol la‘li zülālūñ

IV

Müşgīn saçı ḥayrānı durur ‘anber-i sārā
La‘līn lebi lālāsı durur lülü-yı lālā
Dīdārına bu cān u ḥired vālih ü şeydā
Cāzū gözine oldı gönül kişveri yağmā
Luṭf-ıla görelden yüzün ol ḥür-mişālūñ

V

Uralı saçından bu Şerāyī çü şabā dem
Āfāk içini luṭf-ıla pür eyledi ol dem
Dilerseñ o demden ol[a]sun gül bigi hoş-dem
Pervāne-şifat germ oluban şevḳ-ile her dem
Gel şem‘-i cemāline yaḳ iy dil per ü bālūñ

13

Ve lehu Fī'l-Muḥammes

52b

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

I

Қılmadı mihr ü vefā zerrece ol māh baña
Eyledi cevır ü cefā şām u seḥergāh baña
Ağlaram nāle қılıp hicr-ile her gāh baña
Raḥm idüp қılmaz-ise bir naḫar eyvāh baña
Ḥasret ü derd ü ğam u miḥnet-ile āh baña

¹ *Aden*: Güney Arabistan’da Kızıldeniz’e bitişik bir sahil şehri. Burada eskiden beri inci üretimi yapılmış ve hala yapılmaktadır. Edebiyatta inci ile birlikte kullanılır (bkz. Pala 2005, 7).

² Bkz. *Küfr*.

³ *Sihr-i helâl*: Bir kelime veya kelime grubunun önceki mısranın sonunda ve sonraki mısranın başında anlamlı olacak şekilde kullanılma sanatıdır (bkz. Kocakaplan 2002, 128-30). Ayrıca, klasik Türk şiirinde sevgili, güzelliği ile âşıklarını büyüleyen bir büyücü, güzel söz ve şiir ise sihr-i helaldir (bkz. Karaman 2015, 27).

II

Yağaram lâle-şıfat âteş-i hicr-ile ciger
Dökerem gözyaşını derd-ile her şâm u seher
İnlerem âh idüben nâlişüm eflâke irer
Görüben hâlümi bu nev'-ile kılmazsa nazar
Hasret ü derd ü gam u miñnet-ile âh baña

III

Dil-i şeydâ kılalı zülf-i siyâhında karar
Kılca bir lahza dahı kılmadı bir yirde karar
Çeşm-i câzûsı kıllur cânımı almağa karar
Ol karar-ıla kara toprağa kanımı karar
Hasret ü derd ü gam u miñnet-ile âh baña

IV

Görelî hem-dem-i hâr ol yüzi gülzârı gözüm
Yağaram bülbülveş derd-ile odlara özüm
Bu firâk-ıla dün ü gün sürüben hâke yüzüm
Ağlayup süz-ı derün-ıla bu her yirde sözüm
Hasret ü derd ü gam u miñnet-ile âh baña

V

Kılalı vaşlını ben bendeden ol yâr dirîğ
Kılarım hasret ü hicr ü gam-ıla zâr dirîğ

53a

Olmadı rahm idüben hâlüme gam-h'âr dirîğ
Gör ne cevri eyledi ol yâr-ı cefâkâr dirîğ
Hasret ü derd ü gam u miñnet-ile âh baña

VI

Gözümüñ turmaz aqar hicr-i firâk-ıla nemi
Âh kim hâk idiserdür beni derd-ile gamı
Çekerem düşeli 'ışkına dün ü gün eleme
Eyderem çâk idüben firqât eliyle yaqamı
Hasret ü derd ü gam u miñnet-ile âh baña

VII

Nice şâd ola Şerâyî gam-ıla hem-dem olan
Ne bile nâle-yile ağladuğum hurrem olan
Rahm ider firqat-ile görse beni âdem¹ olan
Öldürür hicr-ile ol muhyî-i 'İsâ-dem olan

¹ Âdem: Hz. Âdem. Semavi kitaplara göre ilk insan ve ilk peygamber. İslami kaynaklarda insanlığın atası (Ebü'l-Beşer) olarak anılır. Bu yüzden kelime olarak insân anlamında da kullanılır. Kur'ân-ı Kerîm'de Allah'ın seçkin kıldığı kişiler arasında sayılmış "safiyullah" unvanıyla anılmıştır. Âl-i İmrân Suresi elli dokuzuncu ayete göre "Allah nezdinde -yaratılış bakımından- İsa'nın durumu Âdem'e benzer: Allah onu topraktan yarattı; sonra ona "ol!" dedi ve oluverdi" denilerek bu iki peygamberin yaratılışlarındaki olağanüstü durum belirtilmiştir. Allah tarafından Hz. Âdem diğer birçok varlıktan üstün sayılmıştır. Bu yüzden de onu yarattığında "Ademe secde edin" diye emretmiş İblis (Azâzil,

Hasret ü derd ü gam u miḥnet-ile āh baña

14

Ve lehu

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

I

Didi yüz luṭf-ıla dil-ber kim gül-i ḥandānuñam
Didüm iy gonce-dehen ben bülbül-i nālānuñam
Didi vir cān u cihānuñı baña cānānuñam
Didüm al itme al iy şeh bende-i fermānuñam
Hey begüm vallāhi billāhi ḳuluñ ḳurbānuñam

II

Serverā iḳlīm-i ḥüsne olalı sen pādşā
Bendesı oldu ṭapuñuñ her şeh-i şāḥib-livā

53b

Yoluña olsun hezārān ‘aḳl u dil ü cān fedā
Bu şadā-yıla ṭolupdur cümle-i arz u semā
Hey begüm vallāhi billāhi ḳuluñ ḳurbānuñam

III

Sünbülün kim ḥüşe-i bāğ-ı İrem¹ reyḥānidur
‘Aḳl anuñ āşüfte vü şūrīde vü ḥayrānidur
‘Ārizuñ cān gülşeninün ter gül-i ḥāndānidur
Bu sözi güş eyle kim dil bülbülü elḥānidur
Hey begüm vallāhi billāhi ḳuluñ ḳurbānuñam

IV

Olalı cānā dil ü cāndan giriftāruñ senün
Olmışam efkār-ı mihrünle dil-efgāruñ senün
Ḥurrem ü ḥandān olalı verd-i ruḥsāruñ senün
Süz-ıla dir bu sözi her bülbül-i zāruñ senün
Hey begüm vallāhi billāhi ḳuluñ ḳurbānuñam

V

Şeytan) harindeki bütün melekler bu emre uymuştur. Bunun üzerine lanetlenen İblis, Allah'ın rahmetinden uzaklaştırılmış, Allah'tan kıyamete kadar düşmanı olduğu Âdem ve soyunu doğru yoldan çıkartmak için mühlet istemiştir. Hz. Âdem ve eşi cennete yerleştirildikten sonra bir tek ağaç dışında bütün meyvelerden yiyebilecekleri kendilerine bildirilmiş ancak, bir şekilde onları kandırmanın yolunu bulan İblis (İslam dışı kaynaklara göre bu işi yapan yılan veya yılan kılığına girmiş şeytandır.), cennetten kovulmalarına neden olmuştur (bkz. Bolay 1988, 358-63). Divan şiirinde yaratılışı, meleklerin kendisine secde etmesi, İblis ve Âdem kıssası olarak özetlenebilecekler ve sonucunda Şeytan'a uyup hata etmiş olması vb. yönleriyle anılır. Bu beyitte, kelime insan anlamında kullanılmış olsa da ikinci mısradaki İsa delaletiyle Hz. Âdem çağrışımı da söz konusu olduğundan Âdem maddesi burada notlandırıldı.

¹ İrem: cinān

Cennet-i ḥaddüñveş oldu bâğ-ı ‘âlem nev-bahâr
Çeşme-i la‘lûñ bigi Kevşer aqıdur cüybâr
Müntehâ ḳaddüñden iy serv oldu Tûbâ şermsâr
Merğzâr içre ne dir gel gûş tut her murğ-ı zâr
Hey begüm vallâhi billâhi ḳuluñ ḳurbânuñam

VI

Ġunc-ıla iy ğonce-leb ḳarşuma sen gel gül bigi
Ḳılayın ben nâle vü feryâdlar bülbül bigi
Ḥâr-ı hicrân-ıla bağrum ḥûn olupdur mül bigi
Çâk idüp yaqam seni gördükçe direm ḳul bigi

54a

Hey begüm vallâhi billâhi ḳuluñ ḳurbânuñam

VII

Lâle ḥaddüñ var-iken verd-i cinânı neylerem
Sidre ḳaddüñsüz bu serv-i büstânı neylerem
Sensüz iy rûḥ-ı revânum ben bu cânı neylerem
İtmişem yoluñda terk-i ser cihânı neylerem
Hey begüm vallâhi billâhi ḳuluñ ḳurbânuñam

VIII

Ġonceveş gül-gün ruḥuñ şevkiyle pür-ḥündür dilüm
İñlerem bülbül bigi derd-ile maḥzündür dilüm
Cân-ıla sünbül saçuñ bendine meftündür dilüm
Düşeli sevdâ-yı ‘ışkuña diğergündür dilüm
Hey begüm vallâhi billâhi ḳuluñ ḳurbânuñam

IX

Zülf ü ḥaddüñden ḥaceldür sünbül ü verd-i ṭarî
Şermsâr itdi lebüñ ḳandi nebât u sükkeri
Ḥüsnüñe ḥayrân olup ḥür u melek ins ü perî
Dir Şerâyî bigi cândan her biri olup berî
Hey begüm vallâhi billâhi ḳuluñ ḳurbânuñam

15

Ve lehu Fî'l-Murabba‘ât
fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

I

Ruḥlaruñdur lâle-i ḥamrâ benüm çok sevdüğüm
Leblerüñdür ğonce-i ra‘nâ benüm çok sevdüğüm
Gözlerüñdür nergis-i şehlä benüm çok sevdüğüm
A begüm a pādşâhum a benüm çok sevdüğüm

II

54b

Yaraşur dil bağlamak zülf-i kemend-endāzuña
Hoş durur şayd eylemek cān ğamze-i ğammāzuña
Hūbdur biñ fehm ü idrāk alına bir nāzuña

A begüm a pādşāhum a benüm çok sevdüğüm

III

‘Ādetidür zülfüñüñ diller perīşān eylemek
Şan‘atıdur çeşmüñüñ nā-ħağ yire kan eylemek
Resmi durur ğamzeñüñ¹ şayd-ı dil ü cān eylemek

A begüm a pādşāhum a benüm çok sevdüğüm

IV

Serv-i dil-cūyuña bende olsa ‘ar‘ar yaraşur
Dürr-i dendānuña çāker olsa gevher yaraşur
Her şeh-i hūbāna tapuñ olsa server yaraşur

A begüm a pādşāhum a benüm çok sevdüğüm

V

Cān u dilden sünbül ü reyħānuñuñ hayrānyam
Nergis-i mestāneñüñ ser-mest ü ser-gerdānyam
Āstānuñ bendesinüñ bende-i fermānyam

A begüm a pādşāhum a benüm çok sevdüğüm

VI

Ġonceñi çün verd-i ter ğunc-ıla ħandān eyledüñ
Karşuña cān bülbülin nālān u giryān eyledüñ
Hār-ı hicr-ile delüp āħir dilüm kan eyledüñ

A begüm a pādşāhum a benüm çok sevdüğüm

VII

‘Ārızuñ ğülzār-ı cennetdür lebüñ “mā’in ma‘īn”²
Ķāmetüñ Tūbā-i rif‘atdür özüñdür ħūr-ı ‘īn
Ķanı mişlüñ ‘ālem içre bir perī-rū nāzenīn

A begüm a pādşāhum a benüm çok sevdüğüm

VIII

Eyledükçe ħasret-i zülf ü ruħuñ şevkiyle āħ
Dūd-ı āhumdan semāda mihr ü māħ olur siyāħ

55a

Ķāmetüm қаşuñ mişāli bār-ı ğam itdi dü-tāħ

A begüm a pādşāhum a benüm çok sevdüğüm

IX

‘Āleme in‘ām olalı luţf [u] iħsānuñ senüñ
Oldı her eşyā dehān açup şenā-ħ‘ānuñ senüñ
Dir Şerāyī cāndan olup bende-fermānuñ senüñ

A begüm a pādşāhum a benüm çok sevdüğüm

¹ ğamzeñüñ: қаşuñuñ

² “Māin ma‘īn”: Akar su. Mülk Suresi 30. ayetten iktibas (bkz. Yılmaz 1992, 118).

I

İy mihr-ḥadd ü Zühre-cebîn mâh-ı rüşenüm
 V'iy serv-ḳadd ü gülbün-i ter tâze gülşenüm
 Olsun fedâ yoluña revân cānum u tenüm
 ̇urbānlar olduĝum yoluña öldüğüm benüm

II

Senden baña ne deñlü ki cevr ü cefâ irer
 Cān u gönüle luṭf-ıla mihr ü vefâ irer
 Gūyâ Mesîḥ-dem gelür ü cān-fezâ irer
 ̇urbānlar olduĝum yoluña öldüğüm benüm

III

Ḥüsnüñi her ki itdi temâşâ benüm bigi
 Oldı esîr ü vâlih ü şeydâ benüm bigi
 Varını ḳıldı cān-ıla yaĝmâ benüm bigi
 ̇urbānlar olduĝum yoluña öldüğüm benüm

IV

Ğam leşkerini şalma bu gönüm diyârına
 Yaḳma bu cānı 'üd bigi hicr nârına
 Raḥm eyle neyleyin anuñ efgân u zârına
 ̇urbānlar olduĝum yoluña öldüğüm benüm

V

Mecrûḥ-rûḥa leblerüñ itmezse merhemi
 Hicrüñ hezâr ṭâs-ıla içürür baña semi
 Derdüñ derün-ı dilde ziyâde olur ğamı
 ̇urbānlar olduĝum yoluña öldüğüm benüm

VI

Cān şaḥf-ı ḥüsnüñüñ nice şerḥ ide âyetin
 Zülfüñ muṭavvel itdi dile ğam ḥikâyetin
 Gösterdi tiĝ-ı ğamzelerüñ 'ömre ğâyetin
 ̇urbānlar olduĝum yoluña öldüğüm benüm

VII

Vaşf ideli Şerâyî ruḥuñ mergzârını
 İtdi hezâr cān-ıla her murĝ zârını
 Oḳır bu lafzı dil görüben sen nigârını
 ̇urbānlar olduĝum yoluña öldüğüm benüm

¹ Der-kenâr: 54b

Ve lehu Fî't-Tevşîh¹

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

I

Eyâ cemâl-i cemâl ü eyâ hüceste-ḥişâl
 Zihî bu ḥüsni ki Ḥaḳ virdi saña celle celâl
 Şehâ bu ḥüsn-ile 'âlemde ḳanı saña mişâl
 Zihî kemâl-i cemâl ü zihî cemâl-i kemâl

II

Serîr-i ḥüsne emîr ideli İlâh seni
 Kemîne bendeñ olur görse her ne şâh seni
 Felekden eydür idüp mihr ü meh nigâh seni
 Zihî kemâl-i cemâl ü zihî cemâl-i kemâl

III

Münevver olalı mihr-i cemâlûñ-ile cihân
 Yaḳupdur özini reşk odına meh-i tâbân
 Görüp bu ḥüsn-ile eydür seni her ins-ile cân
 Zihî kemâl-i cemâl ü zihî cemâl-i kemâl

IV

Olalı her şeh-i ḥübâna sen şehâ server
 İdindi mihr-i felek ayaḡuñ tozın efser
 Bu ḥüsn ü luḡf-ıla her dil görüp seni söyler
 Zihî kemâl-i cemâl ü zihî cemâl-i kemâl

V

'Aḡâ kılalı ḡapuña şehâ bu ḥüsni Ḥuzâ
 Kemâl ü luḡf-ıla itdi cihânı bende saña

55b

Görüp bu ḥulḳ-ıla eydür seni ḳamu eşyâ
 Zihî kemâl-i cemâl ü zihî cemâl-i kemâl

VI

Yüzüñe ḥür-ı cinân 'âşık u melek müştâḳ
 Zihî bu ḥüsn-ile ḥalḳ eylemiş seni Ḥallâḳ
 Ṭolup durur bu şadâ-yıla cümle-i âfâḳ
 Zihî kemâl-i cemâl ü zihî cemâl-i kemâl

VII

Leḡâfet-ile Şerâyî ruḡuñ ki medḡ eyler
 Gül anı luḡf-ıla rengîn varaḳlarına yazar
 Seḡerde bülbül-i cân bu sözi ḥoş ezber ider
 Zihî kemâl-i cemâl ü zihî cemâl-i kemâl

---

¹ Tevşîh: "İsmâil".

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

I

Gönlümi gel leylâ-i zülfüñle mecnün eyleme
 'Âkili şūrîde-ḥâl u cānı meftün eyleme
 Bağrumı hicr-i lebüñle gonceveş ḥün eyleme
 Hay efendüm hey begüm kan ile kânün eyleme

II

Şühliklar eyleyüp şol gamze-i gammâz-ıla
 Oda yaqma 'üd bigi ben garîbi nâz-ıla
 Çeng-i gamda neyleyin inletme süz u sâz-ıla
 Hay efendüm hey begüm kan ile kânün eyleme

III

Mest olup şol şüh çeşmüñ cāna ḥançer çekmesün
 Hey di 'âlem fitnesinden şür-ıla şer çekmesün
 Raḥm kıl 'uşşâka devründe sitemler çekmesün
 Hay efendüm hey begüm kan ile kânün eyleme

IV

Gerçi dil-berlerde bî-ḥaddür bu dem resm-i cefâ
 Lîk sen 'âdet idüp gel göster âyîn-i vefâ

56a

Kimse bî-dād olmasun cevruñle sinüñ dāyimâ
 Hay efendüm hey begüm kan ile kânün eyleme

V

Hüsn-ile sen serverisin her perî-peykerlerüñ
 Gözleri 'abher lebi sükker melek-manzarlaruñ
 Cevr-ile inletme luḫ it bende vü çâkerlerüñ
 Hay efendüm hey begüm kan ile kânün eyleme

VI

Zülfüñe pend it dili bendinden âzâd itmesün
 Gamzeñe eyle naşîḫat cānı bî-dād itmesün
 Raḥm kıl üftâdeler ḥâline feryâd itmesün
 Hay efendüm hey begüm kan ile kânün eyleme

VII

Serverâ dergâh-ı luḫfuña idüp cevruñi sed
 Gösterürsin mihr-i 'izzüñi raḫîbe bî-'aded
 Dir Şerâyî dād idüp senden yine saña meded
 Hay efendüm hey begüm kan ile kânün eyleme

I

Olalı cevr ü cefā bünyād elüñden dil-berā
 Dil-ḥarābī olmadı ābād elüñden dil-berā
 Kim veriserdür bu zulme dād elüñden dil-berā
 Āh elüñden dil-berā feryād elüñden dil-berā

II

Yād-iken sen cān-ıla cān olmuş-idi āşınā
 Māh-ı bahtum mihrüñ-ile bulmuş-idi rüşenā
 'Āķıbet olduñ yine biğāne derdā ḥasretā
 Āh elüñden dil-berā feryād elüñden dil-berā

III

Ḥüsn-ile sen bir meh-i mihr-i cihān-efrüzsin
 Ṭālī'üñ ferḥundedür baht-ıla hem pīrüzsin

56b

Bir cefā-ḥū vü sitemger dil-rübā dil-süzsin
 Āh elüñden dil-berā feryād elüñden dil-berā

IV

Ġurre olma ḥüsne kim ḳalmaz bilürsin pāydār
 Bu ḳamer devrinde ne bülbül ḳalur ne gül ne ḥār
 Ḳıl teraḥḥum ben muḥıbbüñe didürme zār u zār
 Āh elüñden dil-berā feryād elüñden dil-berā

V

Āşınāvār iy şanem evvel beni yād eyledüñ
 Gösterüp mihr ü vefā ğamgīn dili şād eyledüñ
 'Āķıbet cevr ü cefā ḳılmağa bünyād eyledüñ
 Āh elüñden dil-berā feryād elüñden dil-berā

VI

Sāķī-i cevrüñ ḳılalı eşk-i ḥüninüm şarāb
 Bezm-i ğamda eyledi hicr odı-la bağrum kebāb
 Firḳatüñ çenginde nālān eyderüm hem-çün rebāb
 Āh elüñden dil-berā feryād elüñden dil-berā

VII

Ger teraḥḥum eylemezseñ bu Şerāyī bī-dile
 Ḳanını ğamzeñ döküp bağrın diler iki dile
 Öldürürsin ḥasret ü hicr ü belā vü derd-ile
 Āh elüñden dil-berā feryād elüñden dil-berā

I

Yâ Rab ol dil-ber-i fettân büt-i ʔannâz mı ki
 Çeşmi âfet müjesi tîğî ser-endâz mı ki
 Kavli ‘uşşâka² ‘aceb âl-ile şehnâz³ mı ki
 Neyiki şîve mi ki cevri mi ki nâz mı ki

II

Geh geh ol ruḥları gül ‘arz-ı cemâl eylediği
 Bülbülin nuḥka gelüp vâlih ü lâl eylediği
 Süzüp ala gözini mekr-ile âl eylediği
 Neyiki şîve mi ki cevri mi ki nâz mı ki

III

Bir nefes kılmadığı bu dile dildârlığı
 Câna göstermediği mihr ü vefâdârlığı
 Şad hezâr eylediği şüh u cefâkârlığı
 Neyiki şîve mi ki cevri mi ki nâz mı ki

IV

Dür dişi hicri-le kılduḥça gözümüñ yaşı cüş
 Gül yüzi şevki-le cân bülbüli itdükçe ḥurüş
 Görüben görmeze_urup ḡonceveş olduğu ḥamüş
 Neyiki şîve mi ki cevri mi ki nâz mı ki

V

Yandurup lâle-şifat âteş-i hicr-ile ciger
 Gözlerüm yaşını akıtduğı her şâm u seḥer
 Merḥamet ‘aynı-yıla kılmadığı meyl-i nâzar
 Neyiki şîve mi ki cevri mi ki nâz mı ki

VI

Beni gördükçe qarâr itmeyüp olduğu revân
 Nazarumdan özin itdüğü perî bigi nihân
 Kılduğı ḥasret-ile gözlerümüñ yaşını ḡan
 Neyiki şîve mi ki cevri mi ki nâz mı ki

VII

Yaḡduğı cân-ı Şerâyî'yi firâḡ âteşine
 Ğarḡa virdüğü anı şem‘ bigi göz yaşına
 Katl kıлмаğa rumüz itdüğü göz ü ḡaşına

¹ Der-kenâr

² Uşşâk: Türk müziğinin basit makamlarından. Makamlar listesinde Hicaz ve Nihaven'den sonra üçüncüdür. Kelime aynı zamanda âşık kelimesinin çoğuludur (bkz. Öztuna 2000, 538).

³ Şehnâz: Türk müziğinin mürekkep makamlarından. Makamlar listesinde yirmi sekizinci sıradadır. Farsçada “nazlı”, “şuh”, “güzel” demektir (bkz. Öztuna 2000, 451).

Neyiki şive mi ki cevr mi ki nâz mı ki

21

Ve lehu

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

I

Eyledüñ cevr ü cefâ eyle mi hey hey seni mi
İtmedüñ mihr ü vefâ eyle mi hey hey seni mi
Kılmaduñ derde devâ eyle mi hey hey seni mi
Seni mi hay şehâ eyle mi hey hey seni mi

II

Başladuñ cevr-ile iy dost cefākârlığa
El urup zılm-ile bünyâd-ı sitemkârlığa

57a

Yârlık resmini tebdîl idüp ağıyârlığa
Seni mi hay şehâ eyle mi hey hey seni mi

III

Yandurup bini ğamuñ âteşine firkat-ile
Şem‘veş ğarğa varup gözyaşına hırkat-ıla
Âh kim hâlüme raħm eylemedüñ şefkat-ile
Seni mi hay şehâ eyle mi hey hey seni mi

IV

Görelî sini eyâ ruħları gül hem-dem-i hâr
Kıluram hasret-ile bülbülveş nâle vü zâr
Eyderem derd-ile feryâd idüben leyl ü nehâr
Seni mi hay şehâ eyle mi hey hey seni mi

V

İtdi meftün okıyup gözlerüñ efsâne beni
Kıldı efsün idüben siħr-ile dîvâne beni
Hâlümü görse kamu halk-ı cihân yana beni
Seni mi hay şehâ eyle mi hey hey seni mi

VI

Dâyim ağıyâra_idesin mihr ü vefâlar nice bir
Kılasın cânumuza cevr ü cefâlar nice bir
İre bu gönlümüze zecr ü ‘anâlar nice bir
Seni mi hay şehâ eyle mi hey hey seni mi

VII

Âh kim sen güle hem-dem olalı hâr-ıla ğas
Cân u dil bülbüline oldı cihân bâğı kafes
Çâk idüp dirse yaķasını Şerâyî n'ola bes
Seni mi hay şehâ eyle mi hey hey seni mi

I

Ḥasretüñden senüñ iy ḥusrev-i şirîn-dehenüm
Yandı Ferhād¹-şifat hicr odına cān u tenüm

57b

Süz u derd-ile bu bülbül bigi her dem süḥanum
A benüm gonce-lebüm gül-ruḥ u serv ü semenüm

II

Serv ḳaddüñ vireli luṭf-ıla Ṭübā'ya şeref
Nür-ı ḥüsnüñden irer şa‘şa‘a-i aya şeref
Ṭābiş-i mihr-i ruḥuñ şaldı ḳamu cāya şeref
A benüm gonce-lebüm gül-ruḥ u serv ü semenüm

III

Zeyn idüp bāğ-ı cemālüñ semen ü güller-ile
Al ḳıl lāle-şifat ruḥlaruñı müller-ile
‘İşret it ḥurrem olup gül bigi bülbüller-ile
A benüm gonce-lebüm gül-ruḥ u serv ü semenüm

IV

Güş idüp leblerüñüñ gonce vü gül ḥandesini
Şevḳle arturdu_açılup gonce vü gül ḥandesini
Dir bu luṭf-ıla görüp gonce vü gül-ḥande sini
A benüm gonce-lebüm gül-ruḥ u serv ü semenüm

V

Ḥaddüñe_āşüfte durur ḥüsn-ile ḥurşid ü ḳamer
Zülfüñe beste durur ‘anber-ile sünbül-i ter
La‘lüñe teşne durur ḳand-i nebāt-ıla şeker
A benüm gonce-lebüm gül-ruḥ u serv ü semenüm

VI

¹ *Ferhād*: Hüsrev ile Şirin hikâyesinin baş kahramanlarından. İran ve Türk şairlerince defalarca işlenmiş ve birçok mesneviye konu olmuştur. Usta bir mühendis olan Ferhat, Hüsrev'in sevgilisi Şirin'e âşiktir. Hüsrev, Ferhat'ın Şirin'e olan aşkını duyunca onu öldürmek yerine oyalamayı tercih etmiş ve ona gösterdiği dağa ordularının geçmesi için yol yapması durumunda Şirin'e kavuşabileceğini söylemiştir. Daha sonra Ferhat'a söylenen bir yalanla da intihar etmesi sağlanmıştır. Divan şiirinde, muradına erişemeyen, aşk yolunda pek çok çile ve ızdırabı göze almış, aşkı yüzünden canından olmuş aşığı temsil eder. Mecnun'la da karşılaştırılır. Şirin'e olan aşkı, Hüsrev'in bu aşkı engellemeye çalışması, elinde küngüyle "Bî-sütün" dağını delmeye gitmesi, bu dağa Şirin'in resmini kazıması ve nihayet burada ölmesi vs. hadiseleriyle anılır (bkz. Tökel 2000, 433-41). Ayrıca bkz, *Hüsrev*.

Bir nefes gül yüzüñ iy yār ölürem görmez-isem
Kıluram bülbülveş zār ölürem görmez-isem
Olmuşam saña hevādār ölürem görmez-isem
A benüm gonce-lebüm gül-ruḥ u serv ü semenüm

VII

Ḥāk-i pāyuñı Şerāyī kılalı başına tāc
Oldı_aña bende-şıfat cümle-i şāhān muḥtāc
Aldı gül-gün yañağuñ rengi gül-i terden bāc
A benüm gonce-lebüm gül-ruḥ u serv ü semenüm

58a

23

Ve lehu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

I

Bir nefes mihr-i ruḥuñ görmese iy yār gözüm
Gösterür ‘ālemi baña çü şeb-i tār gözüm
Ḥūn iderse yeridür eşkini her bār gözüm
İl güler dil yerinür cān yanar ağlar gözüm

II

Ḳaddümi firḳat eli çeng ideli_ıy alnı ḳamer
Tutuşup ‘ūd bigi dil ḡamuñ odına yanar
Ḥasret ü hicr-ile cān ney bigi her bār iñler
İl güler dil yerinür cān yanar ağlar gözüm

III

Bend-i zülfeynüñe dil cān-ıla meftün olalı
Tıḡ-ı ḡamzeñle ciger lāle-şıfat ḥūn olalı
Eşk-i Nıl'i gözümüñ derd-ile Ceyḥūn¹ olalı
İl güler dil yerinür cān yanar ağlar gözüm

IV

Beni senden şanemā dūr ideli devr-i felek
Raḥm ider ḡālüme her ins ü perī ḥūr u melek²
Hicr-ile ḡarḳ olalı gözyaşına hem-çü semek
İl güler dil yerinür cān yanar ağlar gözüm

V

Olalı sen yüzi gül gonce-dehen hem-dem-i ḥār
Dil ü cān bülbüli derd-ile kıılır nāle vü zār
Āh kim ḡālüme hicr ü ḡam-ıla leyl ü nehār

¹ Ceyḥūn: Orta Asya'nın en büyük iki nehrinden biri (Amuderya) (bkz. Esin 1991, 98-9). Şair gözyaşlarının çokluğunu mübalağa ederken Nil ile birlikte kullanmıştır. Ayrıca bkz. Nıl.

² Raḥm ider ḡālüme her ins ü perī ḥūr u melek: İñiler ins ü perī nāle kıılır ḥūr u melek

İl güler dil yerinür cān yanar ağlar gözüm

VI

Hicr-ile eşkini çeşmüm kılalı reng-i baķam

Dilerem cān u dili āteş-i derd-ile yaķam

Çāk olursa yeridür dest-i firāk-ıla yaķam

İl güler dil yerinür cān yanar ağlar gözüm

VII

58b

Bu Şerāyī'yi idüp hem-dem-i ğam yār dirīĝ

Eyledi dām-ı firākına giriftār dirīĝ

İnledür neyleyin efgān-ıla her bār dirīĝ

İl güler dil yerinür cān yanar ağlar gözüm

24¹

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

I

Gel dilā yār işigine yüzümüz ħāk idelüm

Ĝayrdan yuyup anı gözyaşı-la pāk idelüm

Nüş idüp 'ışķ meyin cānı ıarabnāk idelüm

Mest ü lā-ya'ķıl olalum yaķalar çāk idelüm

II

Sāķiyā bāde-i gül-reng getir nüş idelüm

Germ olup bülbül-i şūrīde bigi cüş idelüm

Bu zamān ğuşşaların cümle ferāmüş idelüm

Mest ü lā-ya'ķıl olalum yaķalar çāk idelüm

III

Niçe bir hicr ğamıyla virelüm 'ömri yile

Ķuru sevdālar-ıla her ıarafa bile yile

Bāde nüş eyleyelüm çeng ü rebāb u ney-ile

Mest ü lā-ya'ķıl olalum yaķalar çāk idelüm

IV

Yıķmadın seyl-i riyā bu dil-i vīrānemüzi

Sāķiyā gel ıolu şun bāde vü peymānemüzi

Göklere irdürelüm na're-i mestānemüzi

Mest ü lā-ya'ķıl olalum yaķalar çāk idelüm

V

Muıribā ıut neyi ķānūn-ıla feryāda getir

Sürüben ğuşşayı dilden feraķ u şāda getir

Sāķiyā vaķt-i ıarabdur içelüm bāde getir

¹ Der-kenār

Mest ü lā-ya‘kıl olalum yaqalar çāk idelüm

VI

Yine hum-hānede rindāne tena‘um idelüm

Nağam-ı rūh-fezā-yıla terennüm idelüm

Sürelüm bāde-yile guşşaları güm idelüm

Mest ü lā-ya‘kıl olalum yaqalar çāk idelüm

VII

Nāşih-ı ehl-i riyā nuşhın işitme kaçalum

Varalum pîr-i muğân¹ halvetine hoş geçelüm

Sāde-rū hūblar-ıla yiyelüm ha içelüm

Mest ü lā-ya‘kıl olalum yaqalar çāk idelüm

VIII

İy Şerāyî yem-i mey içre yürüt zevrağ-ı zer

‘Ayşlar yelken olup ola şafālar lenger

Cüş idüben diye her sîm-beden dil-berler

Mest ü lā-ya‘kıl olalum yaqalar çāk idelüm

25

Ve lehu Eyzān

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

I

Alup ‘aqlumı bir hūb-ı dil-ārā

Dil ü cān mülkin itdi cümle yağmā

Cihāna eyledi rüsvā vü şeydā

Figān u ḥasretā derdā dirīgā

II

Cemāli mihrini anuñ görelden

Çü zerre maḥv olup dil vardı elden

Bu-yimiş kısmeti cānuñ ezelden

Figān u ḥasretā derdā dirīgā

III

Görüp sūz-ı dilüm mihr oda yandı

Duḥānından felek göge boyandı

İçüp cān ḥasretüñ ābına kandı

Figān u ḥasretā derdā dirīgā

IV

¹ *Pîr-i Mugân*: Mug, ateşe tapan demek olup çoğulu “mugân”dır. Eskiden Orta Asya’da şarabı bunlar sattığından meyhaneci yerine kullanılmıştır. Pîr-i Mugân, meyhanecilerin en eskisi, ihtiyarı, “pîr”idir. Şarabın ateşe benzetilmesi benzetme yönünü oluşturur (bkz. Onay, 2007, 277).

Felek çün benden ayurdı o mâhı
İrürdüm göklere feryād u âhı
Dirüm dilden bunı her dem kemā-hî
Fiğān u Һasretā derdā dirīgā

V

Görinmez olalı ol mâh-ruhsār
Cihān gözlerüme oldu şeb-i tār
Oқuram nāle-yile bunı her bār
Fiğān u Һasretā derdā dirīgā

VI

59a

Тutup yüz mülk-i dil ğamdan Һarāba
Ber-ā-ber oldu bünyādı türāba
Direm bu sözi cümle şeyḫ ü şāba
Fiğān u Һasretā derdā dirīgā

VII

Yürürem çün Şerāyî zār u ğamnāk
Қıluram Һasret-ile yüzümi Һāk
Kimi görsem direm idüp yaқam çāk
Fiğān u Һasretā derdā dirīgā

26

Ve lehu

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

I

Dilā olmaқ kulu bir nāzeninüñ
Қoyup ser pāyına sürmek cebinüñ
Ki almaқ büsesin cāndan lebinüñ
Қadīmī ‘ādetidür Rümeli'nün¹

II

Oluban hem-nefes bir yüzi aya
Şafā cūşını irürmek semāya
Ki bir dem virmemek ‘ömri hevāya
Қadīmī ‘ādetidür Rümeli'nün

III

Şafā sürmek güzel dil-berler-ile
Lebi şehd ü sözi şekkerler-ile
Şarāb içmek tolu sāgarlar-ıla

¹ *Rümeli*: Osmanlı Devleti'nin -kuruluşundan itibaren Anadolu'nun Türkleşmesiyle- Avrupa kıtasındaki fethettikleri yerlere verdikleri ad: "Rum İli", "Rumeli". Daha önceleri Doğu Roma İmparatorluğu'nun yayıldığı bölgelere, özellikle Anadolu'ya "Diyâr-ı Rûm" denilirdi (bkz. Çeltik 2004, 1).

Ḳadīmī ‘ādetidür Rūmeli'nūñ

IV

Cihānuñ cevriñi ḳılmaḳ ferāmūş
Ki bir ḥūb-ıla itmek cām-ı mey nūş
Öpüp la‘lin bilin ḳılmaḳ der-āḡūş
Ḳadīmī ‘ādetidür Rūmeli'nūñ

V

59b

Görüben devrini devr-i zamānuñ
Oluban hem-demi bir meh-liḳānuñ
Ki sürmek zevḳini her dün gün anuñ
Ḳadīmī ‘ādetidür Rūmeli'nūñ

VI

Göñüldeñ cān virüp bir dil-sitāna
Mey-i la‘līni nūş itmek şehāne
Ki olmaḳ cāna cān göñlüñ yabana
Ḳadīmī ‘ādetidür Rūmeli'nūñ

VII

Şerāyī ḡonce vü ḡül bigi her dem
Ḡülistānlarda olmaḳ şād u ḡurrem
Ḡüzellerle şarāb içmek dem-ā-dem
Ḳadīmī ‘ādetidür Rūmeli'nūñ

VIII

Bu resme yoḳ şafā Çin ü Ḥaḡā'da¹
Ki reşk ider buña Çin ü Ḥaḡā da
Ki olmaḳ dün ü gün zevḳ ü şafāda
Ḳadīmī ‘ādetidür Rūmeli'nūñ

27

Ve lehu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

I

Her ḳaçan ‘aḡl u revān almaḡa ‘azm eyleye dost
Fetḡ ide memleket-i ḳalbi çü rezm eyleye dost
Beni öldürmeg-içün niyyet-i cezm eyleye dost
Yanayın yaḳılayın ola ki raḡm eyleye dost

II

¹ *Hatâ/Hitâ/Huten/Hoten*: Çin'in kuzeyi ile Türkistan topraklarına verilen ad. Bugünkü sınırları Moḡolistan, Mançurya ve Sibirya topraklarının bir bölümünde kalır. Çin, Rûm gibi ülkelerle ve Hatâ kelimesinin bilinen anlamıyla tenasüp yoluyla zikredilir (bkz. Pala 2005, 197-8). Ayrıca bkz. *Çin* ve *Nâfe*.

Rāz-ı 'ışkı nice bir dilde nihān eyleyeyin
Sūz-ı ŝevkı demidür bārī 'ıyān eyleyeyin
Haste-dil derdini dildāra beyān eyleyeyin
Yanayın yaqılayın ola ki raḥm eyleye dost

III

60a

Ġam-ı dil-berle dilümi niçe ğamnāk ideyin
Dest-i ḥasretle demidür yaqamı çāk ideyin
Yüz urup reh-güzerine özümi ḥāk ideyin
Yanayın yaqılayın ola ki raḥm eyleye dost

IV

Dil düşelden berü ol zülf-i semen-sādan ıraḥ
Cān yanar hicr odına ol ruḥ-ı zībādan ıraḥ
Cüy idüp qatre yaşum ol kad-i bālādan ıraḥ
Yanayın yaqılayın ola ki raḥm eyleye dost

V

Āh kim oldı cihān bülbül-i cānuñ kafesi
Yār idelden berü yār özine her ḥār u ḥası
Olmadum ben n'idem ol ğonce-lebüñ hem-nefesi
Yanayın yaqılayın ola ki raḥm eyleye dost

VI

Ḥaylī vaqt oldı beni añmadı ol yār dirīĝ
Bu firāq-ıla derūnumda yanar nār dirīĝ
Niçe bir ḥasret ü derd-ile kılam zār dirīĝ
Yanayın yaqılayın ola ki raḥm eyleye dost

VII

İy Serāyī beni ḥasret kılalı yāre ğönül
Hālüme āh ki raḥm itmedi bir pāre ğönül
Kıldı bī-çāre ğam-ıla_eylemedi çāre ğönül
Yanayın yaqılayın ola ki raḥm eyleye dost

28

Ve lehu

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

I

Şaldı ğam leşkerini memleket-i cāna gözüñ
Kıldı dil kişverini zulm-ile vīrāne gözüñ
Ne 'aceb ger beni öldüre gire kıana gözüñ
Āh eger dīne qaşuñ qaşd ide imāna gözüñ

II

60b

Dil-berā ğamzelerüñ eyledi şad pâre beni
Öldürür virmez amān hey di o ğun-ğ̃āre beni
Çāre-sāz ol demidür eyledi bī-çāre beni
Āh eger dīne қаşuñ қаşd ide īmāna gözüñ

III

Şayd idüben dili şol sünbül-i Hindülar-ıla
Alduñ āşüfte idüp ‘aqlumı ğisular-ıla
Cān şikār eyledüñ ol nergis-i cādular-ıla
Āh eger dīne қаşuñ қаşd ide īmāna gözüñ

IV

Çīn idüp қаşlaruñı kıлма şehā nāz u ‘itāb
Cevr-i hicrān-ıla inletme beni hem-çü rebāb
Hışm-ı ğamzeñ dil ü cān mülkini eyledi ğarāb
Āh eger dīne қаşuñ қаşd ide īmāna gözüñ

V

Beñzer iy cān şuşadı ğamzelerüñ қаnumuza
Çeküben ğançerini urdı revān cānumuza
Merğamet eylemedi nāle vü efgānumuza
Āh eger dīne қаşuñ қаşd ide īmāna gözüñ

VI

Serverā¹ mülk-i dile şaldı miĦen ğamzelerüñ
Eyleyüp ğamz-ıla yüz dürlü fiten ğamzelerüñ
Aluban cānı қodı bir қuru ten ğamzelerüñ
Āh eger dīne қаşuñ қаşd ide īmāna gözüñ

VII

Bu Şerāyī vireli sen büt-i ‘ayyāra ğoñül
Oldı āşüfte vü ser-geşte vü āvāre ğoñül
Ħastedür ğamzeñ oқından yiyeli yara ğoñül
Āh eger dīne қаşuñ қаşd ide īmāna gözüñ

29²

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

I

Sāķiyā gel luţf-ıla devr it қadeĦ devrānidur
Bāde vir nüş idelüm zevķ u feraĦ evānidur
Bir semen-ber la‘l yādına ki rūĦ-ı şānīdur
Sür şafā vü ‘ayşı kim Sulţān Selīm devrānidur

II

¹ Serverā: Dil-berā

² Der-kenār

Bâğ-ı cennet gibi zeyn oldı cihân maḥbûbdur
Şahn-ı şaḥra ḥûbdur taraf-ı çemen mergûbdur
Levh-i cāna dest-i kudretle bu söz mektûbdur
Sür şafâ vü ‘ayşî kim Sulṭân Selîm devrânıdur

III

Luṭf-ıla her şubḥ-dem urduqça dem bād-ı şabâ
Nûkhetinden pür olur ‘âlem meşâmmı hoş hevâ
Mergzâr içre kıılır her murğ bu kavli nidâ
Sür şafâ vü ‘ayşî kim Sulṭân Selîm devrânıdur

IV

Açılıp her gonce-leb ḥandân olurlar gül bigi
Ruḥları üzre şalup kâküllerin sünbül bigi
Hoş ser-âgâz eyleyüp dirler kamu bülbül bigi
Sür şafâ vü ‘ayşî kim Sulṭân Selîm devrânıdur

V

Geldi bir dem kim elüñde cām-ı şahbâ ya[r]aşur
Ḥâtiruñ âyînesi gâmdan muşaffâ ya[r]aşur
Şimdi kim vaqt-i tarabdur bezm-i zîbâ ya[r]aşur
Sür şafâ vü ‘ayşî kim Sulṭân Selîm devrânıdur

VI

Ḳoma elden Cem bigi bir laḥza cām-ı hoş-güvâr
Çün bilürsin bâkî kıalmaz kimseye bu rûzgâr
‘İşret it bir dil-ber-ile kim ola ol gül-‘izâr
Sür şafâ vü ‘ayşî kim Sulṭân Selîm devrânıdur

VII

İy Şerâyî şoḥbet-i ḥâş eyle bir dildâr-ıla
Bir semen-ber sîm-ten bir yañağı gülzâr-ıla
Bâda virme gül bigi gel ‘ömri âh u zâr-ıla
Sür şafâ vü ‘ayşî kim Sulṭân Selîm devrânıdur

30

Ve lehu

61a

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

I

İtdi kısmet baña Ḥaḳ derd-i ḥabîb acıların
Yüz ‘ilâc itse_idemez def‘ tabîb acıların
Çekerem çâre ne çün oldı naşîb acıların
Cevri dil-ber daḥı_ider añma raḳîb acıların

II

Her kaçan hem-dem ola yâr-ıla aġyâr ikisi
Tîġ-ı derd-ile diler baġrumı her bâr ikisi
Cân u dil nâle-yile eydür olup zâr ikisi
Cevri dil-ber daġı_ider añma raķîb acıların

III

Baġrumı ġonce-şıfat hâr-ı raķîb eyledi kan
Ol sebebden kılıram bülbülveş âh u figân
Âteş-i hicr-ile iy dil yûri şimden girü yan
Cevri dil-ber daġı_ider añma raķîb acıların

IV

Dil-berüñ cevrine dil itdi sezâvâr beni
Kıluban bend-i cefâsına giriftâr beni
Ne ‘aceb yaķsa firâķ odına her bâr beni
Cevri dil-ber daġı_ider añma raķîb acıların

V

Yâr olaldan berü aġyâra vefâlar kılıcı
Baġrumı pâreledi cevri ü cefâlar kılıcı
Olmadı derdüme bir kimse devâlar kılıcı
Cevri dil-ber daġı_ider añma raķîb acıların

VI

Âh kim geġdi ġünüm derd ü ġam u miġnet-ile
Şeb-i hicrine nihâyet yoġ anuñ ġasret-ile
Öldürür bini zamân virmez amân firķat-ile
Cevri dil-ber daġı_ider añma raķîb acıların

VII

İy Şerâyî ġam-ı dil-berle niġe zâr olasın
Ya niġe bend-i belâsına giriftâr olasın

61b

Saña her niġe ki dünyâda ebed var olasın
Cevri dil-ber daġı_ider añma raķîb acıların

Fî'l-Müstezâd

1

mef‘ülü mefâ‘ilü mefâ‘ilü fe‘ülün

- 1- İy zülfi mu‘anber gözi ‘abher lebi Kevşer
V'iy ‘arızı cennet
‘Arz eyle cinân bāġına ķaddüñi ser-â-ser
Vir Tübâ'ya ġaclet
- 2- Pür-ġîn şaġuñuñ aç girihin luţf-ıla bir dem
İy ġüb-ı Ĥaġâyî

- Müşg-ile meşāmmını dilüñ eyle mu‘atţar
Tā rūḥ ola rāḥat
- 3- Zikri leb-i şīrīnūñ iy ḥusrev-i ḥūbān
Yā Rab ne şekerdür
Virmedi mezāk-ı dilüme kand-i mükerrer¹
Bu vech-ile lezzet
- 4- Yüz sürer ayağūñ tozına_ıy Zühre-cebīn māḥ
‘İzzetle semādan
Baş kor işigūñ toprağına mihr-i münevver
Zī luţf [u] sa‘ādet
- 5- Müşgīn ḥaţuña oldı şehā ḥādım u lālā
Reyhān-ıla ‘anber
Rengīn ruḥuña lāle vü gül bende vü çāker
Zī devlet [ü] ‘izzet
- 6- Gönder şanemā tuḥfe nesīm-i seḥer-ile
Ḥāk-i reh-i pāyuñ
Cān çeşmini tā eyleye gün bigi münevver
Ol sürme-i ḥikmet
- 62a
- 7- Şāhā bu Şerāyī işigūñ Ka‘besi bigi
Bir melce’-i kümmel
Bulmadı cihān mülkini geşt itdi ser-ā-ser
Bes kıble-i devlet

2

Ve lehu

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

- 1- Āşüfte kı lup ‘aqlumı itdi dili şeydā
Bu zülf-i semen-sā
Cāzūlīg-ıla eyledi cān mülkini yağmā
Şol nergis-i şehlā
- 2- Raḥm eylemeyüp urdı dile ḥışm-ıla ḥançer
Ol gamzesi kāfer
Dökdi yire zulm-ile n'idem ḫanumı derdā
Eyvāḥ dirīgā
- 3- Olduqça revān nāz-ıla ol ḫāmet-i dil-cū
Yüz luţf-ıla her sū

¹ *Kand-i Mükerrer*: Şeker kamışı suyundan olan şıranın birkaç defa kaynatılmasıyla elde edilen halis şeker (bkz. Onay 2007, 225). Sevgilinin dudakları için kullanılan benzetmeliklerdendir. Ayrıca bkz. *Kelle Şekeri*.

Cüy eyledi bu gözlerümüñ yaşını her cā
İy serv-i dil-ārā

- 4- Dil bülbüli hayrān oluban eyledi efgān
Derd-ile hezārān
Gül yüzüne karşı senüñ iy ruḥları zībā
Zī murğ-ı hoş-āvā
- 5- Pervāne bigi ruḥlaruñuñ şem‘ine iy māh
Her şām u seḥergāh
Diler ki yaқа bāl ü perin mihr-i mücellā
Qalmaya_aña pervā

62b

- 6- La‘līn lebüñüñ çākeridür la‘l-ile mercān
İy kān-ı Bedaḥşān
Pervīn¹ dişüñüñ bendesidür ‘ıkd-ı Süreyyā²
Hem lülū-yı lālā
- 7- Terk eyledi yoluñda Şerāyī dil ü cānı
Hem daḥı cihānı
Sen dil-ber-içün itdi қamu varını yağmā
Qıldı teni tenhā

Fī-İbtidāi'l-Ġazeliyyāt Be-Ṭarz-ı Meşnevī

1

mef‘ülü mefā‘ilün fe‘ülün

- 1- الحمد لواهب العطايا
والشكر لواجب الهدايا³
- 2- الله رؤف حي حنان
تواب عطوف برّ و منان⁴
- 3- Esmā-yı şifātı lā-yu‘addür
Zātı aḥad u ezel ebeddür

¹ Pervīn: bkz. Süreyyâ.

² Süreyyâ: Mecaz ve teşbih unsuru olarak anılan bir yıldız kümesi. Türkçe’de Ülker, Farsça’da Pervīn diye geçer. Koç burcunun kuyruğunda sıralanmış olup üzüm salkımı veya gerdanlık gibi görünür. İki sıra halinde dizilmiştir. Bu küme hakkında divan şiirinde “ıkd-ı Süreyyâ”, “menzil-i/menâzil-i Süreyyâ” gibi tamlamalar da kullanılır. Parlaklık ve düzgün sıralanışına işaret edilip tesbih, sürü, salkım, başak (hûşe), nazm, sevgilinin boynunda parıldayan mücevher gerdanlık (ıkd), sevgilinin parlak dişleri (dendân) vs. birçok benzetme yapılır (bkz. Uzun 2010, 162-4).

³ Hamd, bütün nimetleri ihsan edene; şükür, tüm hediyeler kendisine layık olanadır.

⁴ Allah; pek esirgeyen, diri, çok acıyan, kullarının tövbesini kabul eden, ziyade esirgeyici ve çok ihsan eden(dir).

- 4- Künhine anuñ ne var bidāyet
Keyfiyyetine ne ḥadd ü gāyet
- 5- Niçe ki tefekkür ider eşyā
Na'māsını tā ki ide iḥşā
- 6- 'Aczine cemī'i idüp ikrār
Her biri taḥayyür içre_olur zār
- 7- Bes kula bu yeg durur ki bir dem
Taḫşirini bile ola epsem
- 8- Şükr aña ki kıldı bizi mevcūd
Birliğini bilmege o ma'būd
- 9- Şükrin bize ni'met eyledi hem
Şükr aña hezār-bār her dem
- 10- Teslīm ü taḫiyyet ol resūle
Ol zāt-ı laṭif ü pāk-uşüle
- 11- Ser-tāc-ı cemī'-i enbiyādur
Minhāc-ı cemī'-i evliyādur
- 12- Evlādına āline hezārān
Cān-ıla selām ola firāvān
- 13- Bū-Bekr ü 'Ömer güzīn-i aşḫāb
'Oşmān u 'Alī kirām-ı erbāb
- 14- Allāh ḫamusından ola ḫoşnūd
Bizi olaruñla ide ma'dūd
- 15- Yā Rab olara bizi_eyle lāḫiḫ
İy Ḥālīḫ-i cümle-i ḫalāyīḫ
- 16- Yüzi şuyı ḫaḫḫı Muştafā'nuñ
Cümle ḫūyı ḫaḫḫı Muştafā'nuñ
- 17- Her sehv ü zeleden it bizi pāk
Cismümüz ecel eli_itmedin ḫāk

63a

18- Yā Rab varıcağ bu ten türāba
Kılma bizi müsteħağ ‘azāba

19- ‘Afvuña İlähî tıtduğ ümmîz
Bāb-ı keremüñden itme nevmîz

2

63b

Ġazeliyyāt Fî-Ĥurūfi'l-Elif
mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1- Olalı şem‘-i cemālün delîl-i rāh baña
Görüp felekden ider reşk mihr ü māh baña
- 2- Tavāf-ı beyt-i Ĥuzā¹ hürmeti ħaķı iy dost
Olup durur işigün ħāki secdegāh baña
- 3- Çü Tübā rif‘at-ile müntehā ola ħadrüm
Şalarsa Sidre boyuñ sāye gāh gāh baña
- 4- Nihāl-i ħaddüñi serve ne dem ki_idem teşbîh
Kılır çemende şenā her biten giyāh baña
- 5- Hezār olursa ala cānı çeşm-i fettānuñ
Füsün-ı gamz-ıla eylerse bir nigāh baña
- 6- Yanup firāğ odına ħāküm āb-ı bahre ħarîķ
Hevā-yı yār-ıla ħayfā dirîğ vāh baña
- 7- Şerāyî bigi n'ola ħapuñ ilticā etsem
Ki andan özge daħı yoğ durur penāh baña

3²

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1- Ger ser-ā-ser gülşen-i ‘ālem olursa gül baña
Ĥār olur sensüz ħamu iy ħonce-i şen-gül baña

¹ Beyt-i Hudā: Allah’ın evi. Bkz. *Ka’be*.

² Der-kenār

- 2- Gün yüzün rüşen nice görem senün iy meh-cebîn
Hâyil olur ebrveş bu ‘anberîn kākül baña
- 3- Zülfüni reyhāna teşbîh eyledüğüm-çün senün
Güş idüp şahn-ı çemende hışm ider sünbül baña
- 4- Gül yüzün şevkiyle gülşende figāna başlasam
Hem-nefes olur gelüben süz-ıla bülbül baña
- 5- Bezm-i gamda her gice yandukça giryān şem‘vār
Şubhveş handān olup iy mäh-ı rüşen gül baña
- 6- Yād-i la‘lüñle Şerāyī bigi nüş itsem müdām
Cüşlar virür şafādan sāgar içre mül baña

4

Ve lehu

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1- Hızr'dur cānā haṭ-ı sebzün lebüñdür cān aña
Anuñ-içündür maḳām ol çeşme-i hayvān aña
- 2- Pertev-i hüsnün ne şem‘-i Hakk'a mazhardur ‘aceb
Ki_oldı çün pervāne mihr ü mäh ser-gerdān aña
- 3- İy melek-rū hātem-i la‘lüñ ne mühr-i cān durur
Kim gelüp oldı müsahḫar cümle ins ü cān aña¹
- 4- Zülf-i pür-çinün ne müşgîn hüşedür haddüñde kim
Gülşen içre oldı reyhān vālih ü hayrān aña
- 5- Hurrem olur cān nazar kıldukça gunc-ı la‘lüñe
Bes anuñ-içün didiler gonca-i handān aña
- 6- Haṭṭuñı² ṭarf-ı hadüñden iy şanem ref‘ eyle kim
Kāfir-i bī-dīñdür ol lāyık degül imān aña

64a

¹ Bu beyitte la‘l (dudak) yüzüğe benzetilip can mührü olarak nitelenmiş, insan ve cinlerin de ona boyun eğmesiyle “Süleymân” mazmûnu oluşturulmuştur. Bkz. *Süleymân*.

² Küfr maddesinde sevgilinin yüzünü örten saçın kâfir oluşu açıklanmıştı. Aynı durum “Hatt” için de geçerlidir. Bkz. *Küfr*.

- 7- Dil düşelden derd-i 'ıŝkuña irişdi cân lebe
Demdür iy 'İsā-nefes kıl luţf-ıla dermān aña
- 8- Firkatüñden şol kadar seyl itdi çeşmüm eşkini
Kim görenler didiler deryā-yı bī-pāyān aña
- 9- Sen şeh-i hüsne Ŝerāyī bende olduğın görüp
Reşk iderler cân u dilden her emīr ü hān aña

5

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1- Dil-berā sükker lebüñ zevķin ne dem kim cân aña
Hayrete düşüp olur tütī-şıfat hayrān aña
- 2- Nūr-ı ruhsāruñ ne ŝem' olur eyā mihr-i cemāl
Ki_öldi hoş ŝevķ-ile pervāne meh-i tābān aña
- 3- Diŝüñe dür dir-idüm dür olsa fi'l-cümle ŝebīh
La'lüñe mercān dir-idüm beñzese mercān aña
- 4- Lāle haddüñden haber virdügi-çün bād-ı nesīm
Oldı gülşende zer-efŝān her gül-i handān aña
- 5- 'Arızuñdan zülf-i kāfir-kīŝüñi redd itme kim
Dīne gelmişdür n'ola 'arz eylesen imān aña
- 6- Defter-i hüsñüñi inŝā idicek münŝī-i ğayb
Luţf-ıla kılmış mu'anber zülfüñi efŝān aña
- 7- Hīç teskīn eylemez dilde yanan 'ıŝkuñ odın
Her nice kim şu seper bu dīde-i giryān aña
- 8- Ger murāduñ cân-ise cânā me'al itme me al
Bendeñüm her ne_emriderseñ olmuşam fermān aña
- 9- Raħm uma dergāhuña geldi Ŝerāyī bendevār
N'ola kılsañ luţf-ıla iy ŝāh-ı hüsñ iħsān aña

64b

6

Ve lehu

mef'ülü fâ'ilätü mefâ'ilü fâ'ilün

- 1- Kañkı gönül ki 'ıŝkuñ esiri ola ŝehā
Niteki bu cihādadur olmaya ol rehā
- 2- Yā Rab ne bedr-i mäh-ı münevver durur ruñuñ
Kim mihr-i āsmān aña nisbet degül Sühā¹
- 3- Āhū gözün ŝikār idüben cān u dilleri
Bağlar kemend-i zülfüñe bir bir diyince ha
- 4- 'Arz eylemege mu'cize Mūsā-ŝıfat gözün
Kıldı 'aŝā-yı zülfüñi mūy-iken ejdehā²
- 5- Bir zerre ĥāk-i pāyuña çeşm-i dil iy şanem
Cān u cihānı ger vire olmaz aña bahā
- 6- Tübā boyuñ ŝalıñduđını iy behişt-rüy
Dir ŝaħn-ı Sidre'den göre toğrusı müntehā
- 7- Ĥüsn-i ruñuñla ĥāl-i ŝerāyī nice_ola ŝerħ
Yoğ ibtidā aña ŝanemā buna intihā

7

Ve lehu

fā'ilätün fā'ilätün fā'ilätün fā'ilün

- 1- Luřf-ıla ĥulķ olalı ĥū iy firiŝte-ĥū saña
Oldı bende her güneŝ-ťal'at hilāl-ebrü saña
- 2- 'Anberin zülfüñle bu 'ālem meŝāmmı oldu pür
Ol sebebden dirler iy gül zülf-i 'anber-bū saña
- 3- Būseñe meyl itdügümi didi görüp gözlerüñ
Yüri ger cān vir[e]sin olmaz müyesser bu saña
- 4- Ruħlaruñ devrinde miskinlig idüp iy gonce-leb
Zülf-i miskinüñ bigi urmadı kimse bū saña

65a

¹ Sühâ: Benâtü Na'ŝ (Büyükayı ve Küçükayı yıldız takımlarındaki yediŝer yıldız) yıldız kümesinde bulunan bir yıldız. Küçük olduğundan zor görünüp görüşü imtihan etmek maksadıyla da kullanılmış (bkz. Kurnaz 1992, 430-1).

² Bkz. Musâ.

- 5- Kālīb-ı cisme hūlūl itmiş bigi olurdu rūḥ
Ger olam pīrāhenūñ mānendi hem-pehlū saña
- 6- Gülsitān içinde bülbüller laṭīf elḥān-ıla
Medḥ oқırlar bu Şerāyī bigi iy gül-rū saña
- 7- Kavl-i aғыār-ıla kılduñ cānuma biñ biñ cefā
Olmaduñ bir dil-nevāz iy cevri çok yā-hū saña

8

Ve lehu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1- Dile zūlfūñ reseni dām-ı belā oldı belā
Cāna ḡamzeñ fikenı tīr-i ḳazā oldı ḳazā
- 2- Yüzüñ āyīne-nażar sinüñ eyā Zühre-cebīn
Gözüme şems-i cihān-süz Sühā oldı Sühā
- 3- Ney bigi nice fiḡān eylemeyem derd-ile kim
Kāmetüm çeng-i firāḳuñla dü-tā oldı dü-tā
- 4- Çīn-i zūlfūñ girihin çözdi meger bād-ı şabā
Cümle eknāf-ı cihān müşg-i Ḥaṭā oldı Ḥaṭā
- 5- Her ne cevri ki kılırsın dil ü cāndan şanemā
Cāna luṭf u ḡoñüle mihr ü vefā oldı vefā
- 6- Yüz sürüp Ka‘be-i kūyuñı ṭavaf eyledüḡüm
Ka‘be vü Merve ḥaḳı ‘ayn-ı Şafā oldı Şafā
- 7- Tīḡ-ı firḳat bu Şerāyī‘yi helāk itdi helāk
Dimedüñ ḥayf u dirīḡ āh aña oldı aña

9

65b

Ve lehu

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1- Oldı dil mülkine server iki şāh-ı cān-fezā
Birisinüñ adı Aḡmed birisinüñ Muşṭafā

- 2- Aḥmed'üñ elṭāf-ı ḥüsnine dil ü cānlar esīr
Muştafā'nuñ ḥüsn-i aḥlākına ‘ālem mübtelā
- 3- Aḥmed'üñ şem‘-i ruḥı pervānesi bedr-i dücā
Muştafā'nuñ şevḳ-i ḥüsnine yanar şems-i ḍuḥā
- 4- Aḥmed'üñ gül-berg-i ḥaddinden ḥaceldür yāsemem
Muştafā'nuñ ğunc-ı la‘linden ḳılır ğonce ḥayā
- 5- Aḥmed'üñ fettān gözine oldı diller müfteten
Muştafā'nuñ ğamze-i ğammāzına cānlar fedā
- 6- Aḥmed'üñ ḥayl-i ḥayāli ṭotalı dil mülkini
Muştafā'nuñ taḥt-ı cāna oldı mihri pādşā
- 7- İy Şerāyī Aḥmed'üñ mihr ü muḥabbetdür işi
Muştafā'nuñ ‘ādeti luṭf u vefādur dāyimā

10

Ve lehu

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1- Ruḥlaruñ gül-berg-i terdür Muştafā
Leblerüñ şehd-i şekerdür Muştafā
- 2- Āstānuña gelüp şām u seḥer
Yüz süren şems ü ḳamerdür Muştafā
- 3- İrüren zülfüñ nesīmin göñlüme
Her nefes bād-ı seḥerdür Muştafā
- 4- Nergis öykünse mukahḥal çeşmüñe
Ġam degül çün bī-başardur¹ Muştafā
- 5- Ğonceden şordum dehānuñ sırrını
Hiç bilmez bī-ḥaberdür Muştafā

66a

¹ Divan şiirinde göz ile ilgili çokça kullanılan teşbihlerden bir olan nergisin “bî-basar” oluşu ilk bakışta çarpıcı bir ifadedir. Ancak, burada bir kıyas söz konusudur. Sevgilinin gözünün güzelliği söz konusu olunca nergis doğal olarak “bî-basar” olur. Cem Sultan’dan benzer bir örnek: “Birinün anber saçı yanında sünbül hâk-râh/ Birinün anber gözü katında nergis bî-basar” (Ersoylu 1989, 107).

- 6- Kaşlaruñ kavı-i kazādur cānuma
Kirpigüñ tır-i kaderdür Muştafa
- 7- Leblerüñ düšnām idermiş ağızuma
Şordum anı gül-şekerdür Muştafa
- 8- İy Şerāyī koma dilden medhını
Cān-ıla hayrū'l-beşerdür Muştafa
- 9- Dürc-i cān içinde derc it mihrini
Bī-bedel 'ālī-güherdür Muştafa

11

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1- Hıç te'sİR itmez āhum iy yüzi māhum saña
Bilmezem nice hācer dil virmiş Allāh'um saña
- 2- Gül bigi nergislerüñi nāz h'ābından açar
İricek feryād-ıla āh-ı sehergāhum saña
- 3- Āstānuñda kemīne bende-yiken şāhlar
Nice diyem ben kemīne bendeyem şāhum saña
- 4- Her ne yoldan 'azm idersem hıç güm-i rāh itmezem
Çün tarīk-i Ka'be bigi rāst durur āhum saña
- 5- 'Üdveş çeng-i gamuñda nice yandugum oda
Bilür-idüñ ger ireydi süz-ıla āhum saña
- 6- Didi ol dil-ber dilersenñ kalbüñi şāf idesin
Kīmyā-yı cān durur al hāk-i dergāhum saña
- 7- Her gice feryād idüp eydür Şerāyī şubha dek
Hıç te'sİR itmez āhum iy yüzi māhum saña

66b

12

Ve lehu

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

- 1- Nāz-ıla cevr ider yine ol nāzenīn baña
Ol āfet-i revān u dil u ‘aql u dīn baña
- 2- Cān naḳdin almağa kaşı derbendine girüp
Turup ḥarāmī gözleri kıllur kemīn baña
- 3- Cān-ise çeşmüñüñ ğarazı alsun iy şanem
Hışm-ıla_igende eylesün daḥı kīn baña
- 4- Teshīr olur bu cān u göñül sen perīvesüñ
‘Arz eyledükçe lebleri la‘l-i niĝin baña
- 5- Vaşf eyledükçe ḥüsnüñi iy serv-i gül-‘izār
Gülşende dir hezār işidüp āferīn baña
- 6- Zülfüñ hümāsı sāye şala başum üzre ger
Luṭf-ıla bende ola görüp şāh-ı Çin baña
- 7- Nūr-ı ruḥuñ katında senüñ mihr-i āsmān
Miḳdār-ı zerre gelmeye iy meh-cebīn baña
- 8- ‘Ayş eyledükçe meclis-i firḳatde sensüzün
Sāḳī ğam oldı āh u fiĝān hem-nişīn baña¹
- 9- Tenhā bu küncdār-ı belā içre zār-idüm
Oldı gelüp ḥayāl-i ğamuñ hem-nişīn baña
- 10- Kūyuñda dir Şerāyī tıttup cān-ıla maḳām
Yiter iki cihānda bu ḥuld-ı berīn baña

13

Ve lehu

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1- Dem durur benden ilet dildāra peygām iy şabā
Dermendī ḥālını kıll aña i‘lām iy şabā
- 2- Ḥazretine luṭf-ıla ol yār-ı maḥdümüñ irüp
‘İzzet-ile eyle billāh ḥıdmet-i tām iy şabā

67a

¹ Şair bir sonraki beyti bu beyit için der-kenār yazmış. Burada tercihi okuyucuya bırakmış gibi. Her iki beyti de metne koyduk.

- 3- Ol mükerrem şāhuñ öpüp dest-i luṭfın bendevār
Ḥāk-pāyına yüzüñ sür eyle ikrām iy şabā
- 4- Zülfi bigi bu perīşān ḥālimüñ aḥvālını
Cem‘ idüp di nice olıardur encām iy şabā
- 5- Ḥasret-i zülf ü ruḥıyla kıl beyān ol dil-berüñ
Cān u dil ne çekdügin her şubḥ u her şām iy şabā
- 6- Ola kim yād eyleye bir gün teraḥḥum idüben
Yād idüp yād itmemişdür niçe eyyām iy şabā
- 7- Di ki hicrūñle Şerāyī cānı irişdi lebe
Şerbet-i vaşlın ola kim kıla in‘ām iy şabā

14

Fī-Ḥurūfi'l-Bā'

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1- Nāleme āheng ider ney āhuma çeng ü rebāb
Bezm-i ḥasretde kılalı ğam gözüm yaşın şarāb
- 2- Ṭūr-ı ‘ışk üzre tecellī-i cemāl itdüm su‘āl
“Len terānī”¹ geldi Mūsāvār cānāndan cevāb
- 3- İy meh-i tābende manzar şem‘-i ḥüsnuñ tābına
Germ olup pervāneveş yanar felekde āftāb
- 4- Ḥāmeveş baş üzre varam işigüñe serverā
Luṭf-ıla ben bendeñe kılsañ ḥitāb-ı müsteṭāb
- 5- Şol kadar göz yaşını cūy eyledüm hicrūñle kim
Oldı bu cismüm anuñ içinde mānend-i ḥabāb
- 6- Nice feryād itmesün cān bülbüli derd-ile¹ kim
Gülşenüñden her nefes eksük degül ḥār-ı gurāb

¹ “Len terānī”: Sen beni göremezsın. Kur‘ān-ı Kerīm (A‘rāf/143). Ayetin tamamının meali şöyledir: “Mūsā, belirlediğimiz yere (Tūr’a) gelip Rabbi de ona konuşunca, “Rabbim! Bana (kendini) göster, sana bakayım” dedi. Allah da, “Beni (dünyada) katiyen göremezsın. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durursa sen de beni görebilirsin.” dedi. Rabbi, dağa tecelli edince onu darmadağın ediverdi. Mūsā da baygın düştü. Ayılınca, “Seni eksikliklerden uzak tutarım Allah’ım! Sana tövbe ettim. Ben inananların ilkiyim” dedi. Bu konuşmadan sonra Hz. Musa’ya “Kelîmullâh” denilmiştir. Ayrıca bkz. *Mūsâ*.

67b

- 7- Gördüğümce ḥaddūñ iy meh kılduğum budur senā
Bilürem olur du‘ā vaqt-i seherde² müstecāb
- 8- Ḥāk olup ‘ışkuñla gitse küll-i eczā-yı vücūd
Gitmeye mihrüñ dil ü cāndan “ilā-yevmi'l-ḥisāb”³
- 9- Dāmen-i mihrüñe yüz sürmeg-içün cānā senüñ
Rāh-ı ‘ışk içre Şerāyī oldı cān-ıla türāb

15⁴

mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1- Çerāğ-ı çeşm-i dil ü cān durur cemāl-i ḥabīb
Ḥayāt [u] ‘ömr-i ebeddür leb-i zülāl-i ḥabīb
- 2- Nażar hemīşe ruḥ-ı ḥübına idem şeb ü rüz
Eger olur-ise kıblem benüm cemāl-i ḥabīb
- 3- Nuḳūş-ı her dü-cihāna nice nażar kıla cān
Göñülde gözde muşavver durur ḥayāl-i ḥabīb
- 4- Hezār dāne vü dām-ı cihāndan oldı ḥalāş
Olalı murğ-ı göñül şayd-ı zülf ü ḥāl-i ḥabīb
- 5- Çemende iy niçe serv-i sehī sücūda vara
Kıyāma gelse turup kāmēt-i nihāl-i ḥabīb
- 6- Cefā vü cevri hezār olsa añmaya dil ü cān
Eger müyesser ola bir nefes vişāl-i ḥabīb
- 7- Şerāyī ṭal‘ati mihrine kıl nażar rüşen
Cihānda bir daḥı var mı eyit mişāl-i ḥabīb

16

Ve lehu

¹ derd-ile: hicrūñle

² *Vakt-i seher*: Sabah vakti. Sabah tabiatın aydınlık, parlak, temiz ve taze olduğu zaman dilimidir. Bu bakımdan o, saf ve nurlu (tıpkı sevgilinin yanağı gibi) olarak tavsif edilir, uğurlu bir vakittir. Özellikle seherde yapılan her türlü dua ve niyazların diğer vakitlere nisbetle Allah tarafından kabulünün daha muhtemel olduğuna inanılır (bkz. Tolasa 2001, 430).

³ Hesap gününe kadar.

⁴ Der-kenâr

mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün

- 1- Gül-bergüñ üzre kıılma mehā sünbülün niķāb
Qalmaya tā ki ebr-i siyeh içre āftāb
- 2- Tūbā boyuñı görelı dıtrer çemende serv
Gülşende oldı vaşf-ı ruķuñ işıdüp gül āb
- 3- Dil tahtgāh-ı hayl-i hayālün durur şehā
Gönderme gam sipāhın anı kıılmasun harāb
- 4- Cānā cefā vü cevruñı kim 'add ider senün
Derdā belā vü derdüme olmaz benüm hesāb
- 5- Qaddün hayāli kııldığı yaşlu gözüm vaţan
Budur ki qanda-yısa olur yiri servün āb
- 6- Bir gün mübārek ayađuña yüz sürem diyü
Yıllar turur yoluñda özüm itmişem türāb
- 7- Geldi Şerāyī luţf uma dergāhuña şehā
Gönderme nā-murād anı oldur saña şavāb

17

Ve lehu

mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün

- 1- İy mihr-çihre Zühre-cebīn Müşterī-laķab
Sensin bu hüsn içinde bugün maķz-ı luţf-ı Rab
- 2- Görmedi kimse sencileyin nesl-i Ādem'i
Hūr u melek misin 'acabā iy beşer-neseb
- 3- Āb-ı hayāt-ı la'lüne cān Hızr'ı irmeyüp
Zulmetde qaldı hicr-ile dil-teşne huşk-leb
- 4- Vaşluñ metā'ın almağa iy Müşterī-'izār
Sīm eyledüm gözüm yaşını rüyumu zeheb
- 5- Bulmaz-idi çeh-i zenaķuñdan rehā bu dil
Zülfün kemendi irüp aña olmasa sebeb

68a

- 6- İy mäh dir gören ruḥ u zülfeynüni senüñ
Olmaḵ ne hoş bir ar[a]da bir rüz iki şeb¹
- 7- Hey di şu hünī gözlerüñe kılmason ‘itāb
Pend eyle mest ğamzelerüñ itmesün ğazab
- 8- İy dil cihānda maḥlab-ı a‘lā diler-iseñ
Var ḥāk-pāy-ı dil-beri kıl cān-ıla ḥaleb
- 9- Zevḵ ü şafā Şerāyī anuñdur ki dāyimā
Ḥalvetde dil-ber ile ide² ‘işret ü ḥarab

18

Ve lehu

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1- Ğurbet diyarına_eyledüğünde sefer ğarīb
Fırḳat odına derd-ile yaḳdı ciğer ğarīb
- 2- Gündüz belā vü miḥnete yār u refīḵ olup
Gice fiğān [u] nāle kıılır tā seher ğarīb
- 3- Ğamdan benüm bigi aḳıdup gözyaşın revān
Dülāb³-ı çarḥ devr-ile zār ider ğarīb
- 4- Ser-geşte rüz u şeb ḥolanır işigüñ gögin
Görem diyu cemālünüñ şems ü ḳamer ğarīb
- 5- Zülfüñ hevāsı-la cigerin ḥolu hün idüp
Çin'den diyār-ı Rüm'a gelür müşğ-i ter ğarīb
- 6- Geh cāna cevri ğamzeñ ider gāh ḳaşlaruñ
Ḳandaysa bir belāya ḥuş olup düşer ğarīb
- 7- Dil mesken idinüp didi zülf-i siyāhuñı
Ḳanda şeb irse anda idinür maḳar ğarīb

68b

¹ Olmaḵ ne hoş bir ar[a]da bir rüz iki şeb: Olmaḵ bir arada ne ‘aceb cem‘ rüz u şeb

² ide: kııla

³ Semanın çarka ve hareketi itibariyle dönen dolaba benzetilmesi de söz konusudur (bkz. Onay 2007, 124). Kuyu çarkının dönerken ses çıkarmasının inleme olarak nitelenmesi gibi gökyüzü denen çark da dönerken inlemekte, göz yaşını akıtmaktadır (=yağmur ve gök gürültüsü).

- 8- Cānā Şerāyī bigi hezār ola her yaña
Zencîr-i zülfüñe ٲolaşup cān  eker ğarîb

19¹

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1- Ref‘ kıl cānā cemālũñden niķāb
Tā ki zāhir ola vech-i āftāb
- 2- Mihr yũzin ‘arza kıl iy ehl-i luţf
Eyleme ‘aşıķlara nāz u ‘itāb
- 3- İy gũñũl bir dergehe sũr yũzũñi
Kim saña andan ola biñ fetĥ-i bāb
- 4- ‘Işķ-ı dil-ber gũyiyā bir baĥrdur
Cān u dil içinde mānend-i ĥabāb
- 5- Vuşlat-ı cānāna  ũn cān perdedũr
Maĥv kıl tā gide aradan ĥicāb
- 6- Tā ikilikden ge ũp bir olasın
Kũll-i eczā-yı vucũduñ kıl tũrāb
- 7- Bu Şerāyī gibi destũñden ķoma
Dāmen-i ‘işķı “ilā-yevmi'l-ĥisāb”²

20

Ve lehu

mefā‘ilũn mefā‘ilũn mefā‘ilũn mefā‘ilũn

- 1- Ruĥũñ gũl-berg-i terden yeg boyuñ serv-i çemenden ĥũb
Lebũñ yāķũtdan nāzik dişũñ dũrr-i ‘Aden'den ĥũb
- 2- Ĥaţ u ĥālũñle iy ĥũb-ı Ĥaţā zũlfeyn-i pũr- inũñ
‘Abîr ü ‘ũddan ĥoş-bũ durur mũşġ-i Ĥotenden ĥũb
- 3- Melāĥatde lebũñ ķandi Şekerden Şehdden Őîrîñ
Leţāfetde ruĥũñ rengi semenden yāsemenden ĥũb

¹ Der-kenâr

² Hesap gũnũne kadar.

- 4- Hezārān gülsitān içre biterse ğonce-i ra'nā
Biri iy gül-'izār olmaya sen ğonce-dehenden hūb
- 5- Ne var hürmā-yı ter nāzik lebūñ tek bāĝ-ı 'ālemde
Ne hergiz bulunur sīb-i gül-ābī ol zekāndan hūb
- 6- Görüp Tūbā ola hayrān çemende müntehā kıddūñ
Kıyām idüp şalınuĝınca serv ü nārvenden hūb
- 7- Şerāyī hūr u firdevse nazār kıılmaz cemālūñsüz
Görinmez iy melek-rū hūr-ı firdevs añā senden hūb
- 8- Beni gördükçe nāz idüp habībüm kaçma igende
Meşeldür yüz çevirmez çünki bilürsin sevenden hūb

21

Ve lehu

69a

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1- Kaşd ider kıatlūme ğamzeñ hançer-i bürrān çeküp
Virdüm ol şükrāniye cānā bu tenden cān çeküp
- 2- Bezm-i ğamda çeng idelden kıddūmi çeng-i firāk
Neyleyin dil nāle kıılır derd-ile efgān çeküp
- 3- Cām-ı vaşluñ bādesinden gel devā kııl luţf-ıla
Öldüm iy 'İsā-nefes hūn-ābe-i hicrān çeküp
- 4- Sākıyā gel bir kıadeh şun la'l-i nābuñ yādına
Nice bir nüş idelüm kıan miñnet-i devrān çeküp
- 5- Düşeli zencīr-i zülfüñle zenaħdānuña dil
Kıaldı ol bī-çā[re] anda bend-ile zindān çeküp
- 6- Gülşen içre ğunc-ı la'lūñ şevkı-le iy gül-'izār
Çāk ider gül-ĝün kıabāsın ğonce-i handān çeküp
- 7- 'Aklı u cān u ĝöñlini elden Şerāyī'nūñ revān
'İşve vü nāz-ıla aldı dil-ber-i cānān çeküp

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1- Hānde kıllur gözlerüm yaşını ol gül-rū görüp
Bu meşeldür tāze vü hurrem olur gül şu görüp
- 2- Zülfi uzanup uzanur kim kıla gönlüm şikār
Bāz-ı şayd-āmūzdur bu meyl ider tihū¹ görüp
- 3- Kaşı der-bendinden itmez dil güzer cān naqdı-la
Şol hārāmī gözlerinden zulm-ile korhu görüp
- 4- Şerbet-i şirīn-lebiyle ol tabīb-i cān u dil
Hiç şormaz ben gārībi bir nefes şayru görüp
- 5- Dil bakup hüsne zülfinden bu gūyā olduğı
Tūtidur lā-būd kafesden söylenür gözgü² görüp
- 6- Medh ider ervāh cümle bülbül-i kudsī bigi
Hüsni ol hūr-likānuñ gülşen-i minū görüp
- 7- Nice meftün olmasun cān-ı Şerāyī çeşmine
'Ākili medhūş ider ol gānzesi cāzū görüp

69b

23

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1- Ruhlarına ol büt-i Çin turre-i müşgīn şalup
Kıldı şeydā her yaña nice dil-i miskīn şalup
- 2- Eyledi cān bülbülünü vālih ü hayrān u zār
Zülf ü hālinden 'izārı bāğına tezyīn³ şalup
- 3- Hüsne germ itdi 'ālem halkın ol mihr-i cemāl
Güşna luṭf-ıla mehveş hūşe-i Pervīn şalup

¹ *Tihū*: Çil kuşu. Etinin lezzeti ile bilinen av kuşlarından. Uçarken doğanların tehditi altındadır (bkz. Ceylan 2015, 80).

² *Gözü*: Ayna. Papağanların konuşmayı öğrenmesi için kafeslerine ayna konur ve kafesin arkasından konuşulur.

³ *tezyīn*:

- 4- İy ḥalîlüm¹ gönlüme şalma ḥayâl-i ğamzeñi
Beyt-i Ḥaḳ'dur yaḳma_anı bir kâfir-i bî-dîn şalup
- 5- Şehr-i dilden gel cefâ resmin götür kim şâh olan
'Adl-ile ma'mûr ider mülkin yeñi âyîn şalup
- 6- Gülsitân-ı 'arîzuñ içre ne şâh olur beñüñ
Kim oturur berg-i gülden altına bâlîn şalup
- 7- Zer-feşân olup Şerâyî vara baş üzre revân
Da'vet itseñ luḫf-ıla anı yed-i sîmîn² şalup

24

Fî-Ḥarfi't-Tâ

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

- 1- Çeşmümden aḳar mihrüñ-ile âb-ı muḥabbet
Cismümi yakar şevküñ-ile tâb-ı muḥabbet
- 2- Ḳomadı beni bende çeküp eyledi bende
Ṭapuña dil ü cân-ıla ḳullâb-ı muḥabbet
- 3- Tâbende olup eyledi gün bigi münevver
Dil 'âlemini mihr-i cihân-tâb-ı muḥabbet
- 4- Cân gülşenini eyledi cennet bigi tezyîn
Luḫfı-la açılıp gül-i sîr-âb-ı muḥabbet
- 5- Yaşum bigi başumdan aşup eyledi ğarḳ-âb
Bu cân u gönül fülkini gird-âb-ı muḥabbet

70a

¹ *Halîl*: Dost. Hz. İbrahim'in diğeri adı (Halîlullâh). Büyük peygamberlerdendir. Allah'a verdiği söze binaen oğlu Hz. İsmail'i kendi eliyle kurban edecekken Allah tarafından bir koç indirilip kesmesi emredilmiştir. Müslümanlar her kurban kesiminde Allah'ın buyruğuna itaat gösteren Hz. İbrahim ve İsmail'in hatırasını tazeler ve kendileri de aynı itaate hazır olduklarını gösterirler. Bâbil hükümdarı Nemrud ve halkını aya, güneşe, putlara tapmaktan vazgeçip Allah'a imana çağırıldı. Babilliler bir yortu gününde şehir dışındayken Hz. İbrahim putları kırıp elindeki baltayı büyük bir putun boynuna astı. İnsanlar şehre dönünce bunu Hz. İbrahim'in yaptığını anladılar. Hz. İbrahim de "bunu büyük put yapmıştır" diyerek onların sapıklık ve anlayışsızlık içinde olduklarını göstermeye çalıştı. Ancak, yine de, iman etmedikleri gibi Hz. İbrahim'i yaktıkları büyük bir ateşin içine attılar. Ateş, Allah'ın emriyle bir gül bahçesine döndü, onu yakmadı. Hz. İbrahim, Ka'beyi inşa etmiştir. Cömertliğiyle bilinir. Sarfettikçe artardı. Halk arasında "Allah Halil İbrahim bereketi versin" sözü hâlâ söylenmektedir (bkz. Bardakoğlu 2002, 436-40; Bilmen 2007, 553-4; Onay 2007, 201-2). Şair, burada doğrudan Hz. İbrahim'i anmasa da "halîl", "beyt-i hak (Ka'be)" ve yakmak fiiliyle onu çağırıştırılmıştır.

² *Yed-i sîmîn*: bkz. *Mûsâ*.

- 6- 'Işık ışığıne_ol bende Şerâyî dil ü cāndan
Tā feth ide Fettāh saña bāb-ı muḥabbet
- 7- Maḥbūb-ı cihān ol yūri ḥurşīd-i felekvār
Çünkim sañadur himmet-i erbāb-ı muḥabbet

25

Ve lehu

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

- 1- Nigārā la'l-i rengīnūñ ne dem ki gūş ider¹ yāķūt
Olur kān içre ol dem reşk-ile ḥūnīn-ciger yāķūt
- 2- Müşemmen dişūñe lālā olalı luṭf-ıla lūlū
Muşaffā la'lūñe çāker durur 'izz-ile her yāķūt
- 3- Kara topraķça olmazdı cihānda kıymet ü kadri
Eger kesb itmese la'līn lebūñden reng ü fer yāķūt
- 4- Şebīh olurdu bu ḥadd ü lebiyle saña fi'l-cümle
Eger gül-gūn ḥad ü la'līn-leb olsa iy pūser yāķūt
- 5- Görüp mercān lebūñ rengini şarrāf-ı cihān cümle
Didiler görmedük bu resme la'l ü bu kadar yāķūt
- 6- Leb-i la'lūñ ne gevher kānidur cānā ki her demde
Söze geldükçe luṭf-ıla hezār andan çıkar yāķūt
- 7- Bahā-yı la'l-i bī-mişlūñ katında kadri yokdur hīç
Eger dürc-i cihān içi olursa ser-be-ser yāķūt
- 8- Lebūñ bigi senūñ iy lāle-ḥad olmaz laṭīf u ḥūb
Olursa nāzik u rengīn eger la'l u eger yāķūt
- 9- Görüp dil cāna dir zūlfūñ ucında la'l-i dūr-pūşūñ
Ne müşgīn mār olur yā Rab ki ağzında tutar yāķūt
- 10- Ğam-ı la'lūñle kūyuñda senūñ iy dürr-i bī-hemtā
Gözümüñ kanlu yaşından olupdur her ḥacer yāķūt

70b

¹ gūş ider: zikr ider

11- Firāk-ı la‘l-i dūr-bāruñ ğamıyla eşk-i ħūnīnüm
Ne yire ıamdısa oldı kamu rengīn ü ter yāķūt

12- Görelden şaĥf-ı ĥaddüñde ğubār-ı ĥaıı-ı reyĥānuñ
Muĥaķķaķ meşkini la‘līn ķalemle_andan yazar Yāķūt¹

13- Şerāyī nażm idüp la‘l-i lebüñi iy ğüher-dendān
Dil ü cāndan cihāna luııf-ıla ĩşār ider yāķūt

26²

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

1- İy ķāmeti ıübā lebi Kevşer yüzi cennet
Bir ĥür ķanı sencileyin aĥsen-i şüret

2- Reyĥān ĥaııñ-ıla didi dil ĥaddüñi ğörüp
Bu sebze-i firdevs durur ol ğül-i raĥmet

3- Şīrīn lebüñüñ şerbeti iy Yūsuf-ı Mışrī
Ķandıyla nebāta ķomadı zerrece ķıymet

4- Mihr-ile meh olurdı baña bāliş ü bister
Bir şeb ki der-āğuş ideyidüm seni ĥalvet

5- Sa‘y-ıla irem niyyetüm ol Ka‘be ķapuña
Tā ĥayra ķomaz Ħaķ anı ĥün ĥayr ola niyyet

6- Sen mihr-liķā pāyına sürem yüzüm iy māĥ
Ger olur-ise zerrece tāli‘de sa‘ādet

7- Baş üzre varam ayağuñ öpmege ķalemvār
Sen şehden eger ben ķula ola bir işāret

8- İrişmemege saña zarar Bū-Leheb'üñden¹
İĥlāş-ıla² her dem oķıram da‘vet-i Tebbet³

¹ *Yâkût*: Yâkût el-Müsta'simî (ö. 698/1299). Aklâm-ı sittenin klasik ölçülerini belirleyerek hat sanatında çok önemli yenilikler gerçekleştiren hattat. Abbasi halifesi Müsta'sım-Billâh tarafından himaye ve teşvik edilmiştir. İbn Mukle, İbnü'l-Bevvâb ve diğer üstatların yazıları üzerine uzun inceleme ve çalışmalar yapmış, kendi zevk ve sanat gücüyle yeni bir üslup geliştirmiştir. Üslubunun farkı bütün yazı çeşitlerinde görülmekle birlikte özellikle “muhakkak” ve “reyhânî” yazılarını klasik form ve güzelliğe ulaştırmıştır (bkz. Serin 2013, 291-3).

² Der-kenâr

9- Mihr-i felege itdi eſer āh-ı Œerāyī
Sen māha n'idem zerrece kılmadı sirāyet

10- İgende 'adū olma uyup kıavl-i raķībe
Binümle ki ğün vardur aramızda meveddet

27

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1- Olalı mihr-ile hem-ser kākül-i müŒġin-i dost
Meh yüzine virdi zīver kākül-i müŒġin-i dost
- 2- Yazmaġa mecmū'a-i ġüsünin gül-i terden ider
Luşf-ıla rengin varaķlar kākül-i müŒġin-i dost
- 3- Kılmaz-idi serv-i sīmīn üzre herġiz āŒiyān
Aġmasa řāvūsveŒ per kākül-i müŒġin-i dost
- 4- Œem'i ruġsārına gelmiŒ Œanasın pervānedür
TolaŒup üstine ditrer kākül-i müŒġin-i dost
- 5- Olmaz-idi müŒġ ü 'anber bigi ġoŒ-bū olmasa
Hem-dem-i gül-berg-i aġmer kākül-i müŒġin-i dost
- 6- MüŒġ-i terden dizilü tesbīġe beñzer ġüyyā
Dāne-i ġāl-i mu'anber kākül-i müŒġin-i dost
- 7- LāleveŒ ġöynüklü ġālīn dillerün Œerġ idüben
Levġ-i gül-berg üzre yazar kākül-i müŒġin-i dost

71a

---

¹ *Bû-Leheb*: Ebû Leheb. Abdül'uzzâ b. Abdilmuttalib b. HâŒim (ö. 2/624). Hz. Peygamberin amcası ve en azılı düşmanlarından. Hz. Peygamber'i her yerde takip ederek sözlerini yalanladı, onun bir sihirbaz ve yalancı olduġunu, kavmini birbirine düşürdüġünü, sözlerine itibar edilmemesi gerektiġini söyledi. Kendisinin ve karısının Hz. Peygamber'i rahatsız eden bu hareketleri üzerine "Tebbet Suresi" nâzil oldu. Kur'ân-ı Kerîm'de ilk defa bu ayetlerle, bir müŒrikin ismi zikredilerek karısıyla birlikte tehdit edildiġi görülür (bkz. Kapor 1994b, 178-9). Dolayısıyla bu beyitte iktibas da söz konusudur. Œair, sevgiliye, sevgilinin düşmanından (Ebû Leheb'inden) zarar gelmesin diye Tebbet Suresi'ni ihlasla (samimiyetle) veya Tebbet Suresi'ni ihlâs Suresi ile birlikte/art arda okumaktadır.

² *İhlâs*: İhlâs Suresi. Kur'ân-ı Kerîm/112.

³ *Tebbet*: Tebbet Suresi. Kur'ân-ı Kerîm/111.

- 8- Zerrece hırşide olmazdı muķārin māhveş
Olmasa ger sa‘d-ı aķter¹ kākül-i müşgīn-i dost
- 9- Hey nice sāhir durur kim sihr-ile efsūn idüp
Dilleri itdi müsahķhar kākül-i müşgīn-i dost
- 10- Ğāfil olma iy gönül bir gün ıolaşur boynuña
Oldı çün biñ başlu ejder kākül-i müşgīn-i dost
- 11- Mū-be-mū kıldı Şerāyī'nüñ perīşān hālını
Zülf-i ‘anber-bār-ı dil-ber kākül-i müşgīn-i dost

28

Ve lehu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1- Halk olaldan bu cihān halkınuñ aķlāķı dürüst
Olmadı sencileyin hīç bir aķlāķı dürüst
- 2- Tāk-ı ebrūña müşābih sinüñ iy māh-ı tamām
Görmedi devr idüben mihr bu nüh tākı² dürüst
- 3- Kanı bir sencileyin baķt u sa‘adet güneşi
Vechi nūri-la mūnevver ide āfāķı dürüst
- 4- Geş t iden gülşen-i ‘ālemde ruķuñ biği hezār
Bulmadı bir gül-i rengin ki_ola evrāķı dürüst
- 5- Sāķiyā meclis-i ‘ışķuñda_olalum mest-i ebed
Mey-i şevķüñ-ile şun kāse-i müştāķı dürüst
- 6- N'ola şeh nāz-ıla ‘uşşāķı muķayyer³ itse
Eyledi rāst⁴ çü şehnāz-ıla ‘uşşāķı dürüst

¹ *Sa‘d-ı Aķter*: Yıldızın uğurlusu/uğurlu yıldız. Ay, birinci kat gökyüzünde olup güneşin veziridir. Dostu güneştir (bkz. Onay 2007, 413). Şair, güneşe (sevgilinin yüzüne/yanağına) yakın olduğu için ay'ın (karanlık yönüyle sevgilinin kakülü) uğurlu olduğunu belirtiyor. Ayrıca, bkz. *Felek*.

² *Nüh Tāk*: Dokuz kat. bkz. *Felek*.

³ *Muķayyer*: Takdir ve beğenişe bırakılmış. Türk müziğinin basit makamlarından. Makamlar arasında on dördüncü sıradadır. Coşkun ve biraz içli karakterdedir. Hâlâ kullanılmaktadır. En az yedi buçuk asırlık bir makam olan muķayyer bilhassa halk müziğinde de sıkça kullanılmıştır (bkz. Öztuna 2000, 268-9). Rast kelimesi ve birçok makam isminde olduğu gibi, kelimenin lügat manası da beyitlerde söz konusu edilir.

⁴ *Rāst*: Doğru, dosdoğru. Türk müziğinin basit makamlarından. Makamlar arasında dördüncü sıradadır (bkz. Öztuna 2000, 378-9).

- 7- ‘Ahd itmişdi Şerāyī ki yoluñda vire cān
‘Āşıkuñ şābit olur ‘ahdi vü mīşākı dūrüst

71b

29

Ve lehu

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1- Haddüñ üzre dir gören bu zülf-i reyḥānı dūrüst
Mār-ı müşgīndür ki devr itmiş gülistānı dūrüst
- 2- Ne kemāl-ile kıılır da‘vā cemālūñ mihri-le
Meh ki görmez kimsene bir hefte hīç anı dūrüst
- 3- Kadd-i Tūbā'ña müşābih büstānda rāstī
Görmedüm bir müntehā serv-i hırāmānı dūrüst
- 4- Kılma seng-i cevri-ile dil şīşesin cānā şikest
Kim bilürsin şınsa kimse eylemez anı dūrüst
- 5- Terk idüp biñ zāhid-i murtāz zūhdin iy şanem
Virdi bir demden saçuñ küfrine ĩmānı dūrüst
- 6- Neydügin bezm-i belāda bilmediler dil çü ‘ūd
İtmeyince nāle vü feryād u efgānı dūrüst
- 7- Dāmen-i vaşla irişmedin Şerāyī'nüñ eli
Çāk olupdur dest-i hicr-ile girībānı dūrüst
- 8- ‘Ahdine iy dil inanma şimdigi dil-berlerüñ
Kim olarda bulmadı bir kimse peymānı dūrüst

30

Ve lehu

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

- 1- Ğamzeñ ki kıılır kaçd-ı dil ü cān u ser iy dost
Ten mülkini diler ki_ide zīr ü zeber iy dost
- 2- İdrāk idemez diķķat idüp kıılca miyānuñ
Bu çeşm-i cihān-bīn niçe ki_ider nazār iy dost

72a

- 3- Vaşfın lebüñüñ dil bu durur kılduğı tekrār
Şirinter olur olsa mükerrer şeker iy dost
- 4- Zülfüñle ruhuñ fikrini bu küşe-i gamda
Her şeb okıram derd idünüp tā seher iy dost
- 5- Hicrüñ odına yanduguma her gice şem'üñ
Göynüp içi tā şubha dek ağlar yanar iy dost
- 6- Ben 'aşık-ı dil-ğasteye raħm eyle kerem kıł
Kim her kişi ħālumi görüp raħm ider iy dost
- 7- İrer ħacere āh-ı Şerāyī eşeri āh
Derdā ki senüñ göñlüñe itmez eşer iy dost

31

Ve lehu

mefā'ılün mefā'ılün fe'ülün

- 1- Dil-i bīmāra la'lüñ emdür iy dost
Anı ol derdmende emdür iy dost
- 2- Semen-sā zülfüñüñ sevdası-yıla
Gehī gamgīn gehī ħurremdür iy dost
- 3- Kıılır çeşmüñ egerçi rüħı mecrūħ
Şifāda gördüm ol merhemdür iy dost
- 4- Firākuñdan gözüm yaşı katında
Yedi deryā çü bir şeb-nemdür iy dost
- 5- Bi-ħamdillāh ki bu künc-i miħende
Şerāyī'ye gamuñ hem-demdür iy dost

32

Ve lehu

mef'ülü mefā'ılı mefā'ılı fe'ülün

- 1- Dil şışesini seng-i gamuñ sır n'ideyin dost
Cān kımrısı feryād idüben dir n'ideyin dost

72b

- 2- Eşk-ile müjem kâtibi levh-i yüzüm üzre
Pür naqş u nigâr eyledi yir yir n'ideyin dost
- 3- Râzın lebüñüñ dilde nice setr idem âhir
Fâş olsar anuñ-ıla bu sır n'ideyin dost
- 4- Cevr eyledügin cânuma biñ biñ nice diyem
Güş itmez anı âh ki bir bir n'ideyin dost
- 5- Vaşl olmuş-iken yâra Şerâyî dil ü cândan
Didirme Huzâ'yâ aña âhir n'ideyin dost

33

Ve lehu

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

- 1- Cânân lebi hadîşini iy dil mükerrer it
Tûtî-i cân mezâkıını pür şehd ü şekker it
- 2- Ol Hızr yüzlünüñ leb-i la'lîni yâdına
Câm-ı Cem-ile 'işret-i bezm-i Sikender it
- 3- Aç hüsnüñüñ niqâbını iy mâh-ı dil-fürüz
Rüy-ı cihâni mihr-i felek bigi enver it
- 4- Çöz zülfüñüñ girihlerin eknâf-ı 'âlemi
Bü-yı 'abîr ü müşg-ile cümle mu'aţtar it
- 5- Seyr eyle şahn-ı bâğa gel iy server-i cemâl
Bu Sidre kâmet-ile revân servi çâker it
- 6- Bir zerre hâk-pâyıñı iy Müşterî-cebîn
Evc-i semâda fark-ı meh ü mihre efsar it
- 7- Ğamzeñden inlemez dil ü cân bir nefes senüñ
Ger bîd bigi bu tenümi cümle hançer it
- 8- Vird eylemege şubh u mesâ hadd ü zülfini
Nür u Duĥân süresini iy dil ezber it
- 9- Yazup Şerâyî luţf-ıla hüsnî kitâbını
Gül-gün varaqlar üstine dîvân u defter it

Fî-Ḥarfi's-Şâ'

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

- 1- Lübb-i lebünden ideli şāhib-Lübāb baḥş
Bir faşl şerḥi-le_itdi anuñ niçe bāb baḥş
- 2- Çün tıfl-ı ebced olup irürmeye fehm hîç
Şaḥf-ı ruḥuñdan ide ger ehl-i kitāb baḥş
- 3- Bir ḥarfi baḥşin idemeye 'ilm-i 'iṣkuñuñ
Yüz yıl bu 'aql-ı kü¹ ger ide bî-ḥisāb baḥş
- 4- Mülzem olup yire geçe şerm-ile mişl-i āb
İy meh cemālüñ-ile_ide ger āftāb bāḥş
- 5- Güş-ı zamāne luṭf-ıla ḥoş güşvāredür
Lülü dişüñle kılalı dürr-i ḥoş-āb baḥş
- 6- Gitdi Ḥaṭā'ya rü-siyeh olup ḥaṭā-yıla
'Anber saçuñdan itdügi-çün müşg-nāb baḥş
- 7- Yazduqça bu Şerāyî cemālüñ kitābını
Luṭf-ıla_okuyup andan ider şeyḥ ü şāb baḥş

Ve lehu

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1- Ḥusrevā sükker lebün kim şerḥ ider şirîn ḥadīs
Ṭüṭi-i rüḥa² kıılır ḥoş vech-ile³ telkîn ḥadīs
- 2- Nükte-i la'lîn-lebün dir işiden şad āferîn
Ḳanda var bu luṭf-ıla billāḥ bir rengîn ḥadīs

¹ *Akl-ı kü*: Akl-ı evvel, "Allah'ın yarattığı ilk şey akıldır" hadisiyle işaret edilen akıldır. Vahdet mertebesi, Nûr-ı Muhammedî, Cebrâil, İnsanın hakikati ve Arş gibi anlamları vardır. Allah'tan zuhur eden ilk şeydir. Önce bu akıl sonra onun aracılığıyla diğer şeyler yaratılmıştır. İlahî ilmin ilk zuhurudur. Akl-ı kü ise bundan sonra gelen bir mertebedir. Akl-ı evvelin mazharıdır (bkz. Uludağ 2001, 33-4).

² Bkz. *Bülbül-i Kudsi*.

³ vech-ile: luṭf-ıla

- 3- Hurrem olup gonce bigi yaqasın çäk eyleye
Läle-gün la'lüñden işitse dil-i gamgîn hadîş
- 4- Şerh idersem hâl-i pür-süzum kıılır ahcâra kâr
Saña te'sîr eylemez hiç iy dil-i sengîn hadîş
- 73b
- 5- Sûziş-i şevkin Şerâyî'nüñ kim iderdi beyân
İy şeh-i hüsn olmasa ger arada âyîn hadîş

36¹

Fî-Harfi'l-Cîm

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1- Çîn-i zülfüñ bûyı cânâ komadı müşge revâc
Aldı mehden tal'atüñ mihri tulû' idüp harâc
- 2- 'Umde-i cân u dil olmışdı işigüñ bî-nizâ'
'Âlem-i ervâhda her bâb-ıla bî-ihtiyâc
- 3- Ferruh u ferhunde olup bulsun semâ kadri şeref
Luţf-ıla her kim kapuñ hâkin ide başına tâc
- 4- Ruhlarıñla zülfüñi bir yirde her kim görse dir
Yaraşur yansa gice müşgîn delîl-ile sirâc
- 5- Çeşm-i dil hüsnüñe kılduqça nazâr bulur ferec
Şöyle kim verd-i tarî rûha bağışlar ibtihâc
- 6- Leblerüñ dâr-ı şifâsından şifâ umar gönül
Oldı bend-i zülfüñe düşeli sevdâyî-mizâc²

¹ Tevşih: "Ca'fer Çelebi-i A'lâ Şân'a". *Tacizâde Cafer Çelebi* (ö. 1515): Osmanlı şairi, münşi ve devlet adamı. 903 yılında Nişancı oldu. II. Bayezid saltanatı sonlarına kadar bu görevde kaldı. Bayezid saltanatı sonlarında Şehzade Ahmet ve Yavuz arasındaki iktidar mücadelesinde Bayezid ile birlikte Ahmet'i destekledi. Ancak Yavuz'u destekleyen yeniçerilerin isyanı onun azline de sebep oldu. Tahta geçen Yavuz onu tekrar nişancılığa tayin etti. Çaldıran seferi dönüşünde Zeyrekzâde Rükneddin'in yerine Anadolu Kazaskerliğine getirildi. Yavuz'un 1514'te Amasya'ya dönüp gelecek yıl sefere devam etme niyetine karşı İstanbul'a dönmek isteyen yeniçerilerin isyanını kışkırtanlar arasında görülerek 1515 yılında idam edildi. Bütün tezkireciler tarafından devrinde kuvvetli bir münşi olarak tanınan Cafer Çelebi, divanının yanında özellikle Hevesname adlı eseriyle zamanının değerli şairleri arasında yer alır. Diğer yandan birçok sanatkarı da himaye etmiştir (bkz. Erünsal 2010, 353-6; Sungur 2006, 30-5). Dolayısıyla, Serâyî belki de Cafer Çelebi'ye sunduğu bu tevşihıyla -şiiirin son beytinde hissedildiği üzere- onun himayesini talep ediyor olabilir.

² *Sevdâyî-mizâc*: "Ahlât-ı erba'a", eski tıp anlayışına göre insan vücudunda bulunan kan, balgam, kara safra (sevda) ve sarı safradan ibaret dört sıvı olup insanın biyolojik, ahlakî ve psikolojik fonksiyonlarını etkilemekteydi. Hastalık, sağlık ve mizaçlar bu dört maddenin vücuttaki dengesine bağlıydı. Böylece

- 7- Başlu bağrı derdine bir gün Œerāyī-i ğarīb
Ne kadar kim istedi ‘ālemde bulmadı ‘ilāc
- 8- Yüze srsin ħāk-i dergāhuña geldği budur
Her mīde anda ħāřıl nice biñ dürlü nitāc

37¹

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1- Dil-berā dil bir nefes senden ırağ olmak ne gc
Künc-i ‘uzlet iĥtiyār idüp ferāđ olmak ne gc
- 2- Œubĥa dek ben şem‘ bigi yağılam iy māĥ sen
Her denīnñ bezmine varup řerāđ olmak ne gc
- 3- Bülbül-i bī-dil olup āvāre eydür derd-ile
Gülşen-i ‘ālem ser-ā-ser cāy-ı zāđ olmak ne gc
- 4- Bir nefes yār-ıla ađyārı görüp bir yirde ĥoř
‘Āřık-ı dil-ĥasteler ‘ālemde sağ olmak ne gc
- 5- Nāle v feryād idüp eydür Œerāyī rz u şeb
Dil-berā dil bir nefes senden ırağ olmak ne gc

38

Ve lehu

mef‘l fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1- Cānā senüñ bigi daĥı cānān olur mı ĥiç
Yāĥud ruĥuñ bigi meh-i tābān olur mu ĥiç
- 2- Bu ĥsn  ĥulķ-ıla seni kim görse iy perī
Dir bu melek bigi ‘aceb insān olur mı ĥiç
- 3- Gülzār-ı dehr iinde_aılur gerçi gl hezār
Ammā ruĥuñ bigi biri ĥandān olur mı ĥiç

74a

---

demevī, safravī, balgamī ve sevdāyī (melankolik) şeklinde tip tasnifleri yapıldı (bkz. Erdemir 1989, 24). Ayrıca bkz. *Mizāc*.

¹ Der-kenār

- 4- Lūlū dişüñ bigi kanı bir dürr-i şāhvār
Yā la‘l-i leblerüñ bigi mercān olur mı hīç
- 5- Dil hastedür firākuñ-ıla iy ṭabīb-i cān
La‘lüñden aña luṭf-ıla dermān olur mı hīç
- 6- Zülfüñ hayāli ṭañlama kılsa dili vaṭan
Mār olmaduđı kūşe-i vīrān olur mı hīç
- 7- Hüküm itmesün ğamı¹ bu dile şevķi var durur
Kim bir vilāyete iki sulṭān olur mı hīç
- 8- Ben hāke şalsa zerrece iy meh n'ola şu‘ā‘
Mihr-i ruḥuñ kemāline noķşān olur mı hīç
- 9- Diler Şerāyī pāyuña yüz süre iy ‘aceb
Ol devlete irişmege imkān olur mı hīç

39

Fī-Harfi'l-Hā'

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1- Ruḥlaruñ şevķi kıılır verd-i gülistānı feraḥ
Leblerüñ zevķi ider ğonce-i ḥandānı feraḥ
- 2- Ağladuğum görüp ol yār benüm ḥurrem olur
Gül olur görse kaçan reşḥa-i Nīsān'ı feraḥ
- 3- Şerer-i şem‘-i ruḥuñ ger ire evc-i felege
Kıla ḥurrem mehi vü mihr-i dıraḥşānı feraḥ
- 4- İrse bir kaṭre zülāl-i lebüñ iy Hızr-ı revān
Getüre cūşa idüp çeşme-i ḥayvānı feraḥ
- 5- Luṭf u ḥaddüñle ḥaṭuñ sinüñ eyā ğonce-dehān
Gülsitān içre ider her gül ü reyḥānı feraḥ
- 6- Dil-i bīmāra lebüñ dimiş idem aña devā
Gözle şīrīnligini yok yire_ider anı feraḥ

74b

¹ ğamı: ğamuñ; şevķi: şevķüñ; var durur: var-iken

- 7- Dil ü cān tūṭīsi bu ten kafesi içre olur
Görüben sen lebi şīrīn şekeristānı feraḥ
- 8- Nisbet itdügüm-içün ağzuña gülşende seher
Çāk ider gül bigi olup gonce girībānı feraḥ
- 9- Leblerüñ vaşf ideli oldı müferriḥ şī'rüm
Her kim oqırsa olur gonce bigi cānı feraḥ
- 10- Beni zār eyleme gülzār-ı ruḥuñ ḥurrem-iken
Ki bilürsin gül ider bülbül-i nālānı feraḥ
- 11- Şād olur görse Şerāyī seni cāndan nitekim
Göriccek bende olur ḥazret-i sulṭānı feraḥ

40

Fī-Ḥarfi'l-Ḥā'¹

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

- 1- Luṭf-ıla 'arz ideli sen iy yüzi māh ruḥ
Göstermez oldı zerre kadar mihr ü māh ruḥ
- 2- Sen şahn-ı gülsitanda şalındukça gül bigi
Baş koyup ayaḡuña sürer her giyāh ruḥ
- 3- 'Uşşāka gāh geh n'ola 'arz eyleseñ cemāl
Kim gösterür sipāhına her demde şāh ruḥ
- 4- Sehv-ile beñzerem didügi-çün ḥaṭuña misk
Gitdi Ḥaṭa'ya şerm-ile olup siyāh-ruḥ
- 5- Vardukça bu Şerāyī işigüñe yüz süre
Maḥrüm kılma göster aña gāh gāh ruḥ

41

Fī-Ḥarfi'd-Dāl

75a

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

¹ Fī-Ḥarfi'l-Ḥā':

- 1- Cāna her dem bir büt-i dildār-ı nīgūdur murād
Çīn-i zülfinden gönüle müşg-i hoş-būdur murād
- 2- Çeşme-i çeşmüm revān her cāya bu cūy olmadan
Bir yüzi gülzār u kıddi serv-i dil-cūdur murād
- 3- Ser virüp yoluñda kırbān olduğından cān u dil
Dil-berā sen çeşmi fettān kıavs-ebrūdur murād
- 4- Eşk-i çeşmüm bu ciğer kıanıyla aklıduğı müdām
Sen muşaffā la'l-leb dendānı lūlūdur murād
- 5- Dil “ene'l-Hak” didüğinden bu sebep Manşūrvār
Kākül-i zencīr-i müşgīn dār-ı¹ gīsūdur murād
- 6- Rūz u şeb bülbül bigi feryād u efgān itmeden
Sen semen-sīmā dehānı gonce gül-rūdur murād
- 7- Micmer-i ‘ışka Serāyī yakduğı bu ‘ūd-ı dil
Cān u dilden sen perī-peyker melek-ħūdur murād

42

Ve lehu

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

- 1- زلفت صنما دام بلای دل ماشد
از قید جهان زین سبب او جمله رهاشد²
- 2- افتاده عشقست زازل این دل من آه
عیبم مکن ای دوست بقدیر خداشد³
- 3- غمکین مشوای دل زپریشانی زلفش
زین حال که هر جمع پریشان و هباشد⁴
- 4- یکشاد صبا یک کره از سنبل چینت
عالم زهوایش همه پر مشک خطاشد¹

¹ dār-ı: bend-i

² Ey put kadar güzel olan sevgili, senin zulfün bizim gönlümüz için bir bela tuzağı oldu; bu sayede o, dünyanın bütün tuzaklarından kurtuldu.

³ Bu gönlüm ezelden beri bir aşk tutkunudur, âh! Ey dost, beni ayıplama ki bu Allah’ın takdiri ile oldu.

⁴ Ey gönül, onun dağınık saçlarından yana kederlenme. Bu hâl sayesinde her dağınıklık ve topluluk heba oldu.

- 5- می کشتت شها تیغ جفای تو مرا آه
یا رب که از این بنده نه دانم چه خطاشد²

75b

- 6- جزا زلب دلبر مطلب هیچ دوایی
ای دل لب او درد ترا محض دواشد³
- 7- چشمم ز غمت کرد روان اشک روانش
چندان که همه روی جهان سیل بلاشد⁴
- 8- شد خاک درت این دل مسکین چو ثرای
دیده است جهانرا همگی جمله تراشد⁵

43⁶

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1- Bu dil-i dīvāneye zencir-i zülfün kıl kemend
Yohsa tutmaz dil-berā hergiz anı bağ-ıla bend
- 2- Kāmetün üzre gören dir hüsünü iy meh-cebīn
Āftābı götürüp hoş seyr ider serv-i bülend
- 3- Tutma āyine yüzün ayına iy mihr-i cemāl
Bu meşeldür çün olur kendüyi gören hōd-pesend
- 4- İy şeker-leb şol kadar yandı ruhuñ şevkiyle şem'
Cān-ı şirīn virdi āhır yoluña ol derdmend
- 5- Nice sürem kapuña yüz 'izz-ile iy şāh-ı hüsñ
Ben gedā kim h'ār idüp ağıyārı kılduñ ercmend
- 6- Bu Şerāyī husrevā şirīn lebün vaşf idicek
Luţf-ıla oldı mükerrer sözleri ağızında kand⁷

¹ Saba, onun kıvrımlı sünbül saçlarından bir bukle çözüverdi; havasıyla tüm dünya Hata ülkesinin miskiyle donandı.

² Sultanım, yazıklar ki cefa okun sürekli bana işliyor. Tanrım, bu zavallı köle ne hata etti bilmiyorum.

³ Ey gönül, dilber dudığından gayri deva isteme; senin derdin için deva yalnız onun dudığıdır.

⁴ Gözlerim senin derdinle öylesine yaş döktü ki sanki tüm yeryüzü defalarca bela tufanıyla kaplanmış gibi oldu.

⁵ Serāyī'nin zavallı gönlü senin kapının toprağı olalı beri, tüm cihanı topraktan ibaret görmeye başlamıştır.

⁶ Der-kenâr

⁷ Luţf-ıla oldı mükerrer sözleri ağızında kand: Luţf-ıla tütī bigi oldı sözi ağızında kand

- 7- Nāşihā men‘ itme yüri ‘ışk-ı dil-berden beni
‘Āşık-ı dīvāneye kılmaz eşer¹ nuşh-ıla pend

44

Ve lehu

mef‘ülü fā‘ilätü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1- Hurrem bu dem ki irdi nesīm-i bahār-ı ‘ıyd
Kıldı cihān meşāmmını pür müşg-bār-ı ‘ıyd
- 2- Beñzetti hüsni dil-bere ‘ālem cemālini
Zeyn itdi tā ki luţf-ıla hoş rüzgār-ı ‘ıyd
- 3- Virüp şeref zemīn ü zamāna kudüm-ıla
Teşrīf itdi cümle yemīn ü yesārı ‘ıyd
- 4- Gülzār u bāğı tāze vü ter itdi luţf-ıla
Her sū olup revāne revān cūybār-ı ‘ıyd
- 5- Reşk eyler-ise gülşen-i cennet ‘aceb degül
Kim görmedi bu resme gül ü lāle-zar-ı ‘ıyd
- 6- Her gül-‘izār u gönçe-leb ü serv ü sīm-ten
Gül gibi giydi cümle şi‘ār u dişār-ı ‘ıyd
- 7- Boyunlarına sünnet-i peygāamber olmağın
Sünbülleri ‘abīrin iderler nişār-ı ‘ıyd
- 8- Birbiri-le muşāfağa idüp her-āyine
Geh būs-ı leb iderler u gāh[ī]² kenār-ı ‘ıyd
- 9- Ğamzeyle fitneler kıparurlar hezār-bār
‘İşveyle her biri oluban fitnekār-ı ‘ıyd
- 76a
- 10- Hūn-ıla ellerini hızāb itmege kamu
‘Āşıklarını eyledi kırbān u zār-ı ‘ıyd
- 11- ‘Uşşāka şive-yile tekellūf şunar kamu
Helvā-yı ‘ıyd-ı leblerini yādgār-ı ‘ıyd

¹ kılmaz eşer: sūd eylemez

² Vezin gereği eklendi.

12- Yâ Rabbi bu Şerâyî'ye dahı müyesser it
Olsun hemîşe yâr-ıla büse-kenâr-ı 'ıyd

13- Ol mâha tãli'in dilerem sen muķârin it
Tâ kim Berât u Kâdr ola leyl ü¹ nehâr-ı 'ıyd

45

Ve lehu

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

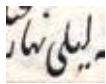
- 1- Söyle şehâ ki sözlerüñ itsün nişâr kând
'Arz eyle leblerüñ kim ola şermsâr kând
- 2- Sükker lebüñe Hâķ ne kerâmet virüp durur
Kim söyledükçe andan olur âşkâr kând
- 3- Dendânuñ üzre didi görüp leblerüñi cân
Dürr-i hoş-âba oldı ne hoş perdedâr kând
- 4- Mışr-ı halâvet içre lebüñden uralı dem
Şîrînlîg-ile buldı hezâr iştihâr kând
- 5- Luţf-ı ruĥuñ kılalı perâkende gülleri
Vaşfıyla oldı leblerüñüñ târ u mâr kând
- 6- Şîrîn lebüñe kând u şeker dir-idüm velîk
Olmaz şeker bu resme ter ü âbdâr kând
- 7- Beñzerdi ĥusrevâ saña luţf-ıla olsa ger
Şîrîn-zebân u şehd-leb ü gül-'izâr kând
- 8- Fi'l-cümle leblerüñe özin nisbet itmese
Hergiz cihânda bulmaz-idi i'tibâr kând
- 9- Tûţî-şîfat Şerâyî lebüñ zıkr ider müdâm
Anuñ-çün oldı sözleri_anuñ iy nigâr kând

76b

46

Ve lehu

¹ leyl ü:

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

- 1- İy mihr-i ruhuñ pertevi envâr-ı Muḥammed
V'iy ḥāk-i derüñ ehl-i dile Ka'be vü ma'bed
- 2- Cān nice ṭavāf eylesün Ka'be cemalüñ
Kim oldı lebüñ Zemzem u ḥālüñ Ḥacer-Esved¹
- 3- Gül-rûlar arasında ne irdi ne iriser
Bir sencileyin ğonce-dehen berg-i semen ḥad
- 4- Bu ḥüsn-ile kim virdi nişān ḥür-ı cināndan
Bu luṭf-ıla kim gördi revān serv-i sehî-ḳad
- 5- Firdevs-i vişālüne irürgil beni iy ḥür
Raḥm eyle ḳoma düzaḥ-ı hicrānda muḥalled
- 6- Dil murgı saçuñ dāminuñ olalı esîri
Bir dāma daḥı düşüben olmadı muḳayyed
- 7- Geldi ḳapuña ḥıdmete bu bende Şerāyî
Luṭf eyle şehā ḳılma ṭapuñdan anı sen red
- 8- 'İşkuñla ölen 'aşıḳa iy yār sezādur
Vādî-i muḥabbetde ger ola aña merḳad

47

Ve lehu

fâ'ilātün fâ'ilātün fâ'ilātün fâ'ilün

- 1- Yaḳdı şevḳüñ nārı cānā cism-ile cānum meded
Aḳdı eşk-ile cigerden cüş idüp ḳanum meded
- 2- Bāda virdi ḥāk idüp cismümi dest-i firḳatüñ
İrdi eflāke ḡubar iy māh-ı devrānum meded

77a

¹ *Hacer-Esved*: Hacerü'l-Esved. Ka'be'nin güneydoğu köşesine tavâfın başlangıç noktasını belirlemek amacıyla yerleştirilen taş. Siyah taş anlamına gelir. Kaynaklar bu taşın Ka'be'nin inşası sırasında Hz. İbrahim tarafından tavâfın başlangıcını belirlemek amacıyla yerleştirildiğini belirtmektedir. Taşın menşei, tarihçesi ve mahiyeti hakkında çeşitli rivayetler vardır (bkz. Öğüt 1996, 433-5). Sevgilinin yüzü/yüz güzelliği (cemâl) Ka'be olduğundan şair, sevgilinin benini, kara oluşuyla Hacerü'l-Esved'e benzetip tavâfa başlangıç noktası olarak belirlemiştir. Ayrıca, bkz. *Ka'be*.

- 3- Nāle vü zārīsi bu cān bülbülinüñ āh kim
Kılmadı saña eşer iy verd-i ḥandānum meded
- 4- Çeng idelden ḳaddümi çeng-i firāḳuñ neyleyin
Göklere irgürmişem feryād u efgānum meded
- 5- Derd-i ‘ışḳuña düşelden hicr-ile dil-ḥasteyem
İy ṭabīb-i cān iriştür derde dermānum meded
- 6- Kevkeb-i eşk aḳıdup mihrüñle her şeb tā seḫer
Maḥv oluram zerrevār iy māh-ı tābānum meded
- 7- Yandı hicrüñ āteşine bu Şerāyī bendeñ āh
Dimedüñ raḥm eyleyüp ḫālī ne iy ḫānum meded

48

Ve lehu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1- Nice demdür beni yār itmedi yād
Zulmı-çün ḳulına şāh ide ne dād
- 2- Cān u dilden senüñ-ile dil ü cān
Āşinādur şanemā eyleme yad
- 3- Cevr-i bī-ḥaddüñ elinden n'idem āh
Ḳahr-ı bī-‘addüñ elinden feryād
- 4- Gönderüp firḳat-ile rāh-ı gama
Ni‘am-ı hicrüñi itdüñ baña zād
- 5- Bend-i gamdan bu Şerāyī'yi şehā
İtmedüñ ḳurtaruban ḫurrem u şād

49

Fī-Ḥarfi'z-Zāl

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1- Cānā lebüñ bigi ḳanı bir şehd-i ter lezīz
Olmaz bu resme ḳand u nebāt u şeker lezīz

- 2- Sükker lebüñi kıanda ki cân-ıla zıkr idem
Tütü-şıfat kelâmum olur iy püser lezîz
- 3- Bâğ-ı cihânda gerçi ki var mîveler hezâr
Şeft-âlû-yı lebüñ bigi yok bir semer lezîz
- 4- Cem‘ olduğı bu şehd-i leb-i la‘lüñe haıuñ
Kanda ki mürçe bula cânâ üşer lezîz
- 5- Emsem tabîb-i leblerüñ itmezse derdüme
Nef‘ eylemez olursa devâ baña her lezîz
- 6- Cânâ cefâ vü cevrüñi dâyim bu çekdüğüm
Hergiz cihânda görmemişem ol kıadar lezîz
- 7- Sen şehd-i lebden ayru kıamu telı olur baña
Ger ‘âlem içi olur-ise ser-be-ser lezîz
- 8- Lafz-ı Şerâyî olduğı şîrîn bu luıf-ıla
Vaşf-ı lebüñde tütü bigi yir şeker lezîz

50

Fî-Ĥurûfi'r-Râ'

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

- 1- Nigârâ nür-ı ruhsârüñ ‘aceb ne şem‘-i enverdür
Kim anuñ nârına pervâne mâh u mihr-i ĥâverdür
- 2- Ruĥuñ cân gülsitânında ne zîbâ lâle vü güldür
Boyuñ dil büstânında ne ra‘nâ serv ü ‘ar‘ardur
- 3- Ne müşg-i Çîn olur yâ Rab ki bu zülf-i dil-âvîzüñ
Nesîm-i şubıveş andan meşâmm-ı cân mu‘atıardur
- 4- Ne gülzâr-ı cinândur ĥüsñüñ iy ĥür-likâ ki_anda
Ĥaıuñ müşg ü şaıuñ ‘anber tudağıñ ‘ayn-ı Kevşer'dür
- 5- Nedür bu kıaş u bu çeşm ü müje bu zülf ü ĥaı ki_aña
Muıı‘ ü bende vü çâker ser-â-ser heft-kışverdür
- 6- Ne cevıerdür ĥubâr-ı ĥâk-pâyuñ kim güneş bigi
Hezârân ‘izz-ile iy meh felek farkına efserdür

78a

- 7- Ne ŧırın¹ hâtem-i cândur² dehânuñ husrevâ aña
Hezârân ins ü cân cümle dil ü cândan müsahhurdur
- 8- Ne serversin bu bezm-i hüsne sen iy Müşterî-çal‘at
Ki Zühre muṭrib ü hursîd sâkî mâh sâgardur
- 9- Ne dem kim vaşf ide cânâ Şerâyî leblerüñ kandin
Gelen söz cümle dilinden nebât u şehd [ü] şekkerdür

51³

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1- Baña iy gonce-dehen ŧırın dilüñ bülbül yiter
Kılmazam hiç ârzü-yı gül yañağuß gül yiter
- 2- Senden ayruğa gönül meyl eylemez vardur meşel
Kim dimişler ‘arîf olana hemîn bir gül yiter
- 3- Bu dil-i dīvāneye hâcet degül zencîr ü bend
Bend-ile zencîr aña şol halka-i kâkül yiter
- 4- Bâğ-ı haddüñde koma haṭṭuñ ki zînet viremez
Ki_anı zînet itmege şol hüşe-i sünbül yiter
- 5- ‘Ayş-ı cennetle Şerâyî nüş-ı Kevşer itmege
Rüy-ı hûbuñla lebüñ iy hür aña mül yiter

52

Ve lehu

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1- Her nefes cândan bu sözi ‘aql u dil güyâ geçer
Koma elden cân bir dem Cem bigi dünyâ geçer
- 2- Gülşen içre bir semen-had gonce-leb dildâr-ıla
Bâde-i gülnâr nüş it kim gül-i hamrâ geçer

¹ ŧırın: la‘lîn

² Bkz. G4/3.

³ Der-kenâr

- 3- Nūr-ı hüsnüñ tâbişine döymeyüp iy mäh-rū
Zerre bigi maḥv olup mihr-i cihān-ārā geçer
- 4- İy ḥayāli ḥayline yaşlu gözüm kılan vaṭan
Ġāfil olma kıl ḥazer kim bu leb-i deryā geçer
- 5- Zülf ü ruḥsāruñ görelden şerm idüp şām u seḥer
Şems-i ‘ālem-tāb geh pinhān u geh peydā geçer
- 6- Dil diler ğamzeñ ḥadengin cānı bigi sīnede
Hıfz ide līkin qarār itmez revān cānā geçer
- 7- Zülf ü ḥaddüñ ḥasretinden iy meh-i nā-mihrbān
Künc-i miḥnetde Şerāyī rüz u şeb tenhā geçer
- 8- Bir nefes ‘ömrüm didüm didi güzer kılup ḥabīb
Kılma ‘ömre i‘timād igen diyince ha geçer

78b

53

Ve lehu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1- Leb-i pür-sükker-ile yār ‘aceb ḳanda gider
Şermsār eylemeg-içün meger ol ḳanda gider
- 2- Her ne ‘āşık ki göre ğamzesi ḥaçerlerini
Dil ü cān-ıla revān aña ser-efgende gider
- 3- Göreli bend-i ser-i zülfini sevdā-yı gönül
Cān atup özini ḳayd itmege ol bende gider
- 4- Ne ḥayāt ābı durur çeşme-i cān-baḥş-ı lebi
Ki içen Hızrveş ol ābı ḳāmu zinde gider
- 5- Gül gelüp gülşene hüsnine nazīr ister-iken
Görelī lāle-i ruḥsārını şermende gider
- 6- Zülfünüñ müşg-i Ḥatā olalı sevdā-zedesi
Dil-i şūrīde bigi ol da perākende gider

- 7- Bu Şerāyī n'ola kūyında gelüp itse figān
Bülbülün zemzeme vü nālesi gülşende gider

54¹

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

- 1- İdüp zülfün ruḥ-ı gül-gūnuña pīrāye İskender
Düşürdüñ bu dili bülbül bigi sevdāya İskender
- 2- Görüp gülzār-ı ḥüsnün dil gelüp vecde kıllur feryād
Şu bülbül bigi kim ire gül-i ḥamrāya İskender
- 3- Cihānı eyleye mihr-i dıraḥşān mişli pūr-enver
Eger bir zerre rüyuñdan ire nūr aya İskender
- 4- Hīrāmān ḳaddüñe ḳarşu ider meyl eşk-i gül-gūnum
Ne ḥoş ırmağ olur bu kim aḳar bālāya İskender
- 5- Şarāb-ı şerbet-i şāfī ola la'lün zülālinden
Eger bir ḳatre ḥamsa luḫ-ıla deryāya İskender
- 6- Çeküp şaf leşker-i ḥāl ü ḥaḫ ol zülf-i dil-āvīzün
Bu gönülüm kişverin diler vire yağmāya İskender
- 7- Şerāyī'nün Hızırveş al elin ḳoma reh-i ḡamda
Anı zülfün bigi raḥm eyle şalma pāya İskender

55

Ve lehu

mef'ülü fā'ilätü mefā'īlü fā'ilün

- 1- Şol dem ki mihr-i ḥaddüñe cānā nigāh olur
Şanma ki zerrece heves-i meyl-i māh olur
- 2- Zülfün şebinde ruḫlaruñ iy Müşterī-cebīn
Kıldı cihānı gün bigi rüşen ne māh olur
- 3- Ḥaḫtuñ siyāh gelse ruḫuñdan 'aceb degül
Her kim otura günde belī ol siyāh olur

¹ Der-kenār

79a

- 4- Ağzuñ bilüñ rumûzına irmez çü fikr ü vehm
Ol mü midur ya zerre mi bu iştibâh olur
- 5- Zülfüñ per-i hüma mı ya tāvüs-ı kıuds mı
Kim cennet-i cemâlüñ aña cilvegâh olur
- 6- Mihr-i felek izüñe nice sürmeye yüzün
Kim ayağüñ tozu ser-i mâha külâh olur
- 7- Kıanda ki bir gedâ ola hüsn içre bî-naẓîr
Cân-ıla bende aña niçe pâdşâh olur
- 8- Sevmek Şerâyî sen şehi gerçi günâhdur
‘Ayb itme kim kıuluñ işi dâyim günâh olur
- 9- Eksük degül itüñ bigi her laħza iy melek
Yanuñda kıandasa hele bir rû-siyâh olur

56

Ve lehu

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1- Her ‘araķ kim dâne dâne ĥadd-i cânândan tamar
Şan şehir şeb-nem durur gül-berg-i ĥandândan tamar
- 2- Sözleryñ gevherlerin güş itdügince dir göñül
Lülü-yı terdür ki güyâ çeşme-i cânan tamar
- 3- Ĥasret-i mihr-i ruĥuñla eşk-i çeşmümden durur
Ĥatreler kim gül yüzine ebr-i Nîsân'dan tamar
- 4- Şevķ-i la‘lünle kıılır rû-yı zemîni lâlezâr
Eşk-i ĥünînüm ne dem kim çeşm-i giryândan tamar
- 5- Nice almasun lebüñ vaşfin mükerrer ağzına
Cân ki dâyim şehd aña ol âb-ı ĥayvândan tamar
- 6- Ol kıadar tîr urdı ĥamzeñ sîne-i mecrûĥa kim
Pür olupdur kıan yirine şimdi peykândan tamar
- 7- İy Şerayî dürc-i cân içinde derc it dür bigi
Sözleri nazmın ki yârüñ la‘l ü mercândan tamar

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1- Sünbülün ol gül yüzine tār u mār eyler yürür
Bülbülün şürīde hāl u bī-ķarār eyler yürür
- 2- Ğamze vü ebrülarını idüben tīr ü kemān
Her yaña murğ-ı dil ü cānlār şikār eyler yürür
- 3- 'İtr-ı zülfinden nesīm-i şubhveş ol hūb-cebīn
Her nefes 'ālem meşāmmın müşgbār eyler yürür
- 4- Ķadd-i dil-cūyı o servüñ nāz-ıla olup revān
Gözlerüm yaşımı her sū cūybār eyler yürür
- 5- Gülşen-i hüsnnin dirīgā seyr ider zāğ-ı raķīb
Hār-ı ğamda 'andelībi āh u zār eyler yürür
- 6- Ğarķ-ı hūn olsun gözümüñ merdümi kim rāzımı
Dem-be-dem halk-ı cihānā āşkār eyler yürür
- 7- Āstānı toprağı olduğı-çün ol dil-berüñ
Cān u dilden bu Şerāyī iftiħār eyler yürür

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

- 1- Mestāne çeşmüñüñ yine cānā ne āli var
Kim cān u diller almağa biñ biñ me'ali var
- 2- Dil şād olur görüp dehen ü ķadd ü zülfüñi
Gör bu gedāyı_eline şanasın ki mālı var
- 3- Teşbīh nice ide özin gül 'izāruña
Ki_anuñ ne serv ķāmet ü ne zülf ü hāli var

---

¹ Der-kenâr

- 4- Virmez işigüñüñ felege hâki zerresin
Şems iy kamer-liķā ‘acabā ne zevāli var
- 5- Kıldı hâcel o ğonce-dehen luţf-ı hüsñ-ile
Gülzâr içinde gülleri olsun cemāli var
- 6- İy dil tavāf-ı Ka‘be-i kūyına varıcaķ
Kurbān-içün bu cānda luţf it me alıvar
- 7- İñler yanup Şerāyī firāķ odına çü ‘ūd
Bilmez kimesne neyleyin anuñ ne hāli var

59

Ve lehu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1- Āh kim maħrem olup yār-ıla aġyār oturur
Gülsitān içre nitekim gül-ile hār oturur
- 2- Zāġ hem-dem olup ol la‘l-i şeker-bāra yürür
Tütī-i cān kafes-i ġamda giriftār oturur
- 3- Şem‘veş şubħ-ı ruħı şevķi-yile her gice dil
Rişte-i cān yaķuban sūz-ıla aġlar oturur
- 4- Hāl-i sevdāsı-la ol ğonce-lebüñ lāle-şıfat
Baġrını bu dil-i sevdā-zede dāġlar oturur
- 5- Bu Şerāyī nice zār olmaya bülbül bigi çün
Hār-ıla hem-dem olup ol yüzi gülzār oturur

80a

60

Ve lehu

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1- Gözüm yaşı ki ayaġuña çağlayu gider
Serv-i çemen kenārına guyā ki cū gider
- 2- Ğonce lebüñ firāķı-yıla ġarķ-ı hün gelür
Lāle ruħuñ ġamıyla ciġer taġlayu gider

- 3- Mihr-i felek senüñle nice da‘vâ kıla kim
Görüp yüzüñi kendüden iy mâh-rû gider
- 4- Sevdāsına düşen bu meşeldür güzellerüñ
Gülmez cihānda ‘ömri geçer ağlayu gider
- 5- Şāhā Şerāyī bendeñe luţf eyle kıl nazār
Kim hıdmet-i_āstānına bil bağlayu gider

61

Ve lehu

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

- 1- Şol dil-ber-i cānāne ki fettān olacağdur
Meftün gözinüñ fitnessine cān olacağdur
- 2- Luţf-ıla tülü‘ itdüği dem didüm o meh-rû
Bir Zühre-cebīn mihr-i dıraşşān olacağdur
- 3- Şol resme olur hurrem o gül-rû bilür āhir
Bülbülleri karşusına nālān olacağdur
- 4- İgende harāb itme dili şimdiden iy ğam
Kim şāh-ı hayāli aña mihmān olacağdur
- 5- Dil ağzı-yiçün cenge düşer cān-ıla her dem
Bilmez ki_ar[a]da yoğ yire bir şan olacağdur
- 6- Kāfir saçnuñ küfrine cān virdüğüm oldur
Kim āfet-i dīn ü dil ü imān olacağdur
- 7- Dir lebleri kim büse virem saña Şerāyī
İnanma ne mümkindür ü kaçān olacağdur

80b

62

Ve lehu

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1- Dil-berā haddüñde kim zülf-i mu‘anberler yatur
Güyyā şumar olup genc üzre ejderler yatur

- 2- Lāle ḥaddüñ luṭfın iṣitdi meger gülzārda
Kim düşüp şerm-ile ḥāke verd-i aḥmerler yatur
- 3- Mısr-ı ḥüsn içre olalı leblerüñ şekker-furüş
Bī-bahā olup şehā ḳand-i¹ mükerrerler yatur
- 4- Dil-berā ḥalüñ ne Hindüdür ruḥuñ bāğında kim
Berg-i gülden döşenüp bālın ü² pisterler yatur
- 5- Sūre-i ve'ş-şems'i³ ḥüsnüñ muşḥafından tıfl-ı dil
Her şeb iy meh-rū seḥer olunca ezberler yatur
- 6- N'ola miḥmān olsa göñülde ḥayālüñ gāh olur
Ḥāne-i dervīşde iy nice serverler yatur
- 7- Bu Şerāyī her nefes nice_olmasun mecrūḥ-rūḥ
Ġamzeñ ucından dilinde ḳanlı ḥançerler yatur

63⁴

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1- Bāğ-ı ḥaddüñ yaşumı iy serv-ḳad gül-gün ider
Dāğ-ı derdüñ lāle bigi bağrumı pür-ḥün ider
- 2- Çeşm-i şūr-engīz-i mestüñ 'aḳlumı şeydā ḳılır
Leylā-i sevdā-yı zülfüñ göñlümi mecnün ider
- 3- Noḳta-i cīm-i cemālüñ ḳılalı 'aynumda cā
Rāstī ḳaddümi rā ḳaşuñ firāḳı nün ider
- 4- Cevher-i dergāhuña yüz sürdügüm iy sīm-ber
Bu durur her ne türāba kim ire altun ider
- 5- Vaşf-ı ḥüsnüñde Şerāyī'nüñ görenler şı'rini
Sen perī teşḥirine dirler ne ḥoş efsün ider

64

Ve lehu

¹ ḳand-i: ḳand ü

² bālın ü: luṭf-ıla

³ Ve'ş-şems: "Güneşe andolsun". Kur'ân-ı Kerîm, Şems Suresi/91.

⁴ Der-kenâr

mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün

81a

- 1- Cānā firākuñ āteşi kim cism ü cān yaçar
Ger luţfuñ ābı ırmeye aña cenān yaçar
- 2- Raħm it ki sūz-ı hicrūñ-ile nār-ı ħasretūñ
Cismümi şem'veş eridüp üstühān yaçar
- 3- Bezminde ħüsnüñüñ ğiceler şūr u şevķ-ile
Tā şubħ olunca şem' turup rīsmān yaçar
- 4- Sūz-ı derūnumı nice şerħ eyleyem āħ kim
Evvel dehān göyündürür āħir zebān yaçar
- 5- Mışbāħ-ı zav'-ı ħüsnüñe budur delil kim
Pervāneveş aña meh ü mihri_āsmān yaçar
- 6- Yandığuma bu dūzaħ-ı hicrūñde dil-berā
Raħm idüben özin ħamu ehl-i cinān yaçar
- 7- Sūz-ı Şerāyī'den ħazer eyle ki iy şanem
Bir od durur yana ki irişür revān yaçar

65

Ve lehu

fā'ilätün fā'ilätün fā'ilätün fā'ilün

- 1- Āķili ħayrān iden şol zülf-i 'anber-bū mıdur
Cānı ser-gerdān iden ol ğamze-i cāzū mıdur
- 2- Göñlümi ser-geşte vü şūrīde vü şeydā kılan
Kākül-i müşğīn midür yā turre yā ğisū mıdur
- 3- Bāğ-ı ħasret içre her sū inledüp dülābvār
Cūy iden gözüm yaşın ol ħāmet-i dil-cū mıdur
- 4- Yā Rab ol ħūr u perī-peyker mi yā nesl-i beşer
Yā melek midür cemāl-ile yaħud meh-rū mıdur
- 5- Zülf-ile müşğīn-kemend ü ħaş-ıla 'anber-kemān
Ĝamze-yile şīr-i pür-kīn çeşm-ile āhū mıdur

6- Gün yüzüñle_ıy meh gelüp olmuş semādan rû-be-rû
Bilmezem ħurşîd-i enver o mıdur yā bu mıdur

7- Hāl mi durur bu yā cīm-i cemāle noқта mı
Yā diyār-ı Rûm'a düşmiş seyr ider Hindû mıdur

81b

8- Merdüm-i çeşmüñ ‘aceb ħünî midür yā rāh-zen
Yāĥu nā-ĥaĥ her nefes ħan itmek aña ħû mıdur

9- Dür dişüñ midür görinen bu dehānuñ içre yā
Dürç-i la‘lîn içre ħonmuş gevher ü¹ lülû mıdur

10- Tîr-i müjgānuña ħanum dökmege remz eyleyen
Ġamze-i mestüñ midür yā ol kemān ebrû mıdur

11- Ger göre nazmın Şerāyî'nüñ Nizāmî² vü Kemāl³
Vaşf-ı ħüsnünde_eydeler bu Hâfız⁴ u Hâcû⁵ mıdur

66⁶

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

¹ gevher ü: rişte-i

² *Nizâmî*: Nizâmî-i Gencevî (ö. 611/1214?). Fars edebiyatında hamse türünün kurucusu sayılan şair. Firdevsî'nin destansı şiir türünü zirveye taşımış, manzum aşk hikâyelerinin en büyük ustası unvanını kazanmıştır. Konuları işleme tekniğindeki mahareti, anlatım gücü, yeni manalar ve mazmunlar bulması, anlatımda estetiğe önem vermesi, güçlü tasvirleri, ruh tahlillerindeki derinlik, hayal gücündeki enginlik, üslubundaki parlaklık ve kültür zenginliği ona Fars edebiyatında özel bir yer kazandırmıştır. Fars ve Türk edebiyatlarında birçok şaire örnek olmuştur (bkz. Kanar 2007, 183-5).

³ *Kemâl*: Kemâl-i Hucendî (ö. 803/1401). Mutasavvıf şair. Çağdaşları Hâfız-ı Şîrâzî, Sirâceddîn-i Bisâtî-i Semerkandî ve Molla Muhammed Mağribî ile dostluk kurduğu, Hâfız'ın şiirlerini övdüğü, onun da Hucendî'nin şiirlerini beğendiği kaydedilmektedir. Aşk ve tasavvufa dair gazellerinde üstün başarı sağlamıştır (bkz. Şahinoğlu 2002, 226).

⁴ *Hâfız*: Hâfız-ı Şîrâzî. Hacı Şemseddin Muhammed (ö. 792/1390?). İran'ın önde gelen lirik şairlerinden. Hâfız; kaside, rubai, kıta gibi şekillerde az da olsa yazmıştır. Ancak ona asıl ününü sağlayan gazelleridir. Rindane söylem, şiirlerindeki ahenk ve acıcılık, edebî sanatlara yer vermesiyle birlikte mana ve ifadede açıklık, ilmî, ahlaki ve felsefi mazmunlar onun eserinin özellikleridir. Kendinden önceki şairlerden Hâcû'nun tasavvufi açılımı ve Selmân'ın estetiği Hâfız'ın şiirlerinde tekâmül etmiştir. Kendinden önceki birçok şaire nazireler yazmış olan Hâfız özellikle Hâcû, Selmân ve Hayyâm'dan etkilenmiştir. Türk edebiyatında ise Hâfız'ın etkisi yüzyıllara yayılır. Şeyhî ve Ahmet Paşa'da ağırlıklı olarak, kısmen Fuzûlî, Bâkî, Nefî, Nedîm ve hatta Şeyh Galip'e kadar bu etki görülebilir (bkz. Yazıcı 1997, 103-6).

⁵ *Hâcû*: Hâcû-yı Kirmânî. Ebû'l-Atâ Kemâlüddîn Mahmûd b. Alî b. Mahmûd Mürşîdî-yi Kirmânî (ö. 753/1352). İranlı şair. Usta bir şair olan Hâcû, özellikle gazel sahasında büyük bir başarı göstermiştir. Eserlerinde din dışı konularla tasavvufi ve hikemî meseleler büyük bir maharetle bağdaştırılır. Gazellerinde Sa'dî-i Şîrâzî'nin etkisi olsa da kendine has özellikleriyle Hâfız-ı Şîrâzî'yi bile etkilemiştir (bkz. Tokmak 1996, 520-1).

⁶ Der-kenâr

- 1- Sünbülün her dem dile¹ âşüb-ı sevdâ aındurur
Nergisün her lahza cāna şūr u ğavġā aındurur
- 2- Zār iden her dem beni haddün durur iy ğonce-leb
Bülbüle ğüyālġı verd-i muţarrā² aındurur
- 3- Yaşumı cūy itmegi cūş-ıla her cāya benüm
Sen ruġı lāle boyı serv-i dil-ārā aındurur
- 4- Hoġka-i la‘līn dehānuñ içre dūr dişüñ ġamı
Merdümān-ı çeşmüme baġr-ı güher-zā aındurur
- 5- Hāl-i dil-süzın Şerāyī'nün ŧapuña serverā
Tercemān³ olup revān bu şī'r-i ġarrā aındurur

67

Ve lehu

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1- Ruġ mı bu yā berg-i nesrīn yā gül-i ħandān mıdur
Leb mi bu yā şehd-i şīrīn la‘l ü yā mercān mıdur
- 2- Hoş-dem olup bāġ-ı ruġsāruñda ‘aġl u ğönlümi
Cān-ıla ħayrān iden şol ħuşe-i reyġān mıdur
- 3- Nūr alurken mihr ħüsnüñden senüñ bu ‘āleme
Rüşenālġ bilmezem bundan mı yā andan mıdır
- 4- Oldı pür ‘ayş u sürür-ıla şafā bu mülk-i dil
Cān-ıla ħükm iden anda sen şeh-i ħübān mıdur

¹ dile: dil-i şeydāya

² ğüyālġı verd-i muţarrā: feryādı zīrā verd-i ħamrā

³ *Tercemān*: Kelimenin bir sözü başka bir sözle beyan eden kimse; mecaz yoluyla bir başkasının emel ve maksatlarını bildirmekle mükellef olan yerinde kullanılan bir tabir; çevirmen, açıklayan, izah eden gibi anlamlarının yanında mecazi anlamda hediye, iyi duyguların tercümanı olarak sunulan armaġan; kurban gibi anlamları da vardır. *Tercemān*’ın sözlük anlamı üzerinden gelişip tercümān olarak telaffuz edilen bir başka deġişkesi ise Alevi ve Bektaşilerin herhangi bir günlük iş yapılırken ettikleri duaya verilen addır. Ayrıntı için, Necâtî Bey Divanı’ndaki bir düzeltmeden hareketle oluşturulup kelimenin kökeni ve sözlük anlamları hakkında bilgi veren; konuyla ilgili çeşitli örnekleri içeren şu çalışmaya bakılabilir (Taş 2012, 127-36). Bir önceki beyitte kullanılan inci, güher gibi benzetmelere ilaveten padişahın huzuruna hediye sunulması âdeti de düşünöldüğünde “şī'r-i ġarrā”nın şairin gönöl yakan hâline “tercemān” olması, hem onun durumunu açıklaması hem de bir “hediye, armaġan” olarak düşünölebilir.

- 5- Remz ider aşuñ egilüp eşm-i kâfir-kîşüñe
Bilmezem dîn midür anuñ aşdı yâ îmân mıdur
- 6- Dür iden senden beni iy mâh u mihr-i devletüm
Naħs-ı âli‘ mi durur yâ gerdiş-i devrân mıdur
- 7- Bir nefes senden cüzâlık baña key düşvârdur
Ten ki cândan ayrıla müşkil degül âsân mıdur
- 8- Nâle vü feryâd u âhum kâr kılmaz bilmezem
Yüregüñ seng-i meder midür yaħud taşdan¹ mıdur
- 82a
- 9- âk olup ger cübbe-i cân-ı Şerâyî ola ħâk
Tâ kıyâmet dâmenüñden ekmek el dermân mıdur

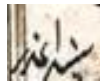
68

Ve lehu

mef‘ülü fâ‘ilâtü mefâ‘ilü fâ‘ilün

- 1- Her dem ki gözden eşk-ile ħün-ı ciger ıkar
Bir kân durur bu sîm-ile yâķüt-ı ter ıkar
- 2- Cânâ ne menba‘-ı şadef-i cân durur lebüñ
Kim gelse nuka luf-ıla dürr ü güher ıkar
- 3- Nâfe saçuñ oħusu kıılır cümle bî-bahâ
în'den ki Rüm'a her ne adar müşg-i ter ıkar
- 4- Nîş-i müjeñle cân virüp ölsem mezârumı
Her kim ararsa ħaşre degin nîşter ıkar
- 5- Luf-ıla ıksa ħ‘âbgehüñden o mihr-rû
Gören şanur ki burc-ı şerefden amer ıkar
- 6- Cân alduğımı âşık-ı dil-ħasteden gözi
Şorduka leblerüñden anı bî-ħaber ıkar
- 7- Şîrîn lebüñ ħadîş-i-yile bu Şerâyî'nüñ
Söz yirine hemîşe dilinden şeker ıkar

¹ taşdan:

69

Ve lehu

mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün

- 1- 'Anber haṭuñ ğamı dile cānā fütür ҡor
Şekker lebüñ dehānuma şehd-i sürür ҡor
- 2- Gün bigi rüşen olsa n'ola çeşmüm iy ҡamer
Çün pertev-i hayāl-i ruḥuñ aña nür ҡor
- 3- Hālüñ hayāli gelse uyutmaz bu çeşmümi
Ҷanda ki_ola meges kişiyi bī-ḥuzūr ҡor
- 4- Zülfüñ ne sihr¹ ider dili teşhīr-çün müdām
Hālüñi āteş-i ruḥuñ üzre buḥūr ҡor
- 5- Kāfir gözüñ elinde ne mü'min ki_ola şehīd
Ҷabrine ḥūnı-yıla melek anı yur ҡor
- 6- Geldükçe od urur dil-i pür-süzuma ğamuñ
Gitse yirinde ḥasret ü derd-ile ҡor ҡor
- 7- Her gün Şerāyī ҡaşr-ı derüñ ḥıdmetin ider
Gün bigi şanma anı ki iy meh ҡuşūr ҡor

82b

70

Ve lehu

fe'ilätün fe'ilätün fe'ilätün fe'ilün

- 1- Her ҡaçan ol yüzi ḥurşidi göñül yād eyler
Ğamdan āzād idüben cānı feraḥ-şād eyler
- 2- Hüsñ tahtına emīr oluban ol şāh-ı cemāl
Hükmine ḥalkı ḥasen ḥulḳ-ıla münḳād eyler
- 3- Lebleri ҡandini ol ḥusrev-i şīrīn-dehenüñ
Zikr idüp tütī-i cān luṭf-ıla evrād eyler

¹ *Sihr*: Sihir. Aşk sihri yapma yollarından biri de ateşe -tütsü olarak kullanılan- üzerlik tohumu atmadır (bkz. Karaman 2015, 229). Bunun bir örneği olarak okunabilecek bu beyitte şair, "sevgilinin saçının aşğın gönlünü büyülemek için, "hâl"i -üzerlik tohumu olarak düşünerek- yanak denen ateşe buhur (tütsü) olarak koyması" şeklinde bir hayal geliştirmiştir.

- 4- Hâne-i gönlümi iy dost ‘imâret ide gör
Kim hâlîl-i Haq olan Ka‘be‘yi âbâd eyler
- 5- Husrevâ leylâ-i zülfüñ dili mecnûn ideli
Leb-i şîrînüñe cân özini Ferhâd eyler
- 6- Şanemâ cevruñ elinden kime feryâd ideyin
Zulmı kim bendesine şâh ide kim dâd eyler
- 7- Bu Şerâyî kafes-i gamda kalup bülbülvâr
Gül yüzüñ hasreti-le nâle vü feryâd eyler

71¹

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

- 1- Bu nice dil-ber-i dil-keş nice cânâne olur
Görse hüsniñi perî cân-ıla dîvâne olur
- 2- Ne püserdür ‘aceb ol Müşterî-çal‘at ki aña
Zühre dâye vü kamer ata vü mihr ana olur
- 3- Nice meyl itmeye dil la‘line cân-ıla anuñ
Megesüñ kandasâ meyli şekeristâna olur
- 4- Yansa dil tañ mı ruḥı nârına zülfinde-yiken
Lâ-cerem şem‘a yanan gicede pervâne olur
- 5- Naṭ‘-i² hüsniñde felek şâhını mât³ itmeg-içün
Ruḥları beydaḳı-la gör ki ne ferzâne⁴ olur
- 6- Dil hazîn olduḡı bu fikr-i raḳîb-ile müdâm
Her ne bâma ki kona büm o vîrâne olur
- 7- ‘Işḳ meydânına baş oynamaḡa cân virüben
Bu Şerâyî gibi her kim gele merdâne olur

¹ Der-kenâr

² Nat‘: Satranç tahtası.

³ Mât: Satrançta muhtelif oyunlarla şâh çekerek şâhın mat olmasını sağlamak, yani oyunu bitirmek anlamına gelen bir terim.

⁴ Ferzâne: Satrançta vezir taşı. Şahtan sonra en değerli taştır. Ferzâne olmak, Beydak‘ın (piyon) sekizinci haneye gelerek vezir olmasıdır. Beyitte, nat‘, şâh, mât, ruḥ, beydak, ferzâne gibi satranç terimleriyle tenasüp oluşturulmuştur (bkz. Aksoyak 2005, 7-16).

72

Ve lehu

83a

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1- Ruḥuñ bigi gül-i ter nice gülsitān bitürür
Ya ḳāmetüñ bigi 'ar'ar ne büstān bitürür
- 2- Nihāl-i ḳāmetüñe süseni şenā-yiçün
Ḥuzā bu bāğ-ı cihān içre deh-zebān bitürür
- 3- Gül-i ruḥuñla leb-i la'lüñe şebīh olmaz
Çemen ne deñlü ki lāleyle ergavān bitürür
- 4- Lebüñ ne çeşme-i āb-ı Ḥızır olur 'acabā
Ki sebze yirine dāyım nebāt-ı cān bitürür
- 5- Raḳīb-içün şanemā bir nefes ḳayıрма ki_anuñ
Hezār olursa Şerāyī işin revān bitürür

73

Ve lehu

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

- 1- Bāğ-ı ruḥuñ ki anda gül-i cān bitüp durur
Eṭrāfı cümle sünbül ü reyḥān bitüp durur
- 2- Ḳaddüñ ḥayāli cān çemenin ḳılalı vaṭan
Dil ravzasında serv-i ḥırāmān bitüp durur
- 3- Çeşmüñe büstānda biri olmaya nazīr
Gerçi hezār nergis-i mestān bitüp durur
- 4- 'Aks-i lebüñi yaşlu gözüm içre dir gören
Bu baḥr içinde gör nice mercān bitüp durur
- 5- Öldür rāḳībi cürmi-yiçün ḥavf çekme kim
Zindānda iy Şerāyī nice ḳan bitüp durur

74

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

83b

- 1- Ol şeh-i hūbān ki hūsn-i haṭṭı-la defter yazar
Özine 'uṣṣākı cümle bende vü çāker yazar
- 2- Şülş ü tevķī' u muḥakkaḳ nesh u reyhān u gubār¹
Cümlesin Yākūt'dan her şivede hoşter yazar
- 3- Şöyle hıfz itmiş cemāli muşḥafın münşī-i ğayb
Hīç bir noḳta hatā itmez kamu ezber yazar
- 4- Şol 'ömür kim bir nefes sensüz geçer cānā anı
İy dirīgā kim "kirāmen kâtibîn"² ebter yazar
- 5- Dil-berā hūsnüñ kitābından Şerāyī luṭf-ıla
Hüb dīvān bağlayup gül bigi hoş defter yazar

75³

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1- Ne dil ki ğamzenüñ anda cerāḥati yoḳdur
Teninde şıḥḥat ü cānında rāḥati yoḳdur
- 2- Ne cān ki sürmeye Ka'be kapuñ türābına yüz
Başında lā-cerem anuñ sa'ādeti yoḳdur
- 3- Ne veche beñzeye meh ruḥlarıña mihr 'aceb
Ki meh ruḥuñ gibi mihrüñ melāḥati yoḳdur
- 4- 'Aceb nice kıla dil ḳara zülfüñ-ile ḳarār
Ki kılcı fikrle anuñ ferāğati yoḳdur

¹ *Aklâm-ı Sitte*: İslam hat sanatında, aynı yazının farklı tarz ve üslupları manasında "şeş kalem" diye de adlandırılan altı hat: tevķı' ve rikâ', muḥakkak ve reyhānî, sülüs ve nesih. Şair burada bu altı hat içinde farklı olarak "rikâ'" yerine "gubârî" hattını zikretmiştir. Gubârî müstakil bir yazı cinsi değil her çeşit hattın çok ince yazılan biçimidir. Kaynaklarda rikâ' yazısının çok küçük yazılan şekline gubârî dendiği belirtilmektedir (bkz. Çetin 1989, 276-80; Alparslan 1996, 167). Şair, bunu kastetmiş olmalıdır. Ayrıca, bkz. *Yâkût*.

² *Kirâmen Kâtibîn*: "Değerli Yazıcılar", Kur'ân-ı Kerîm, İnfitâr/11. İnsanların söz ve davranışlarını kaydeden melekler. Kıyamet günü geldiğinde inkâr edenlere hitap edilirken insanların üzerinde yaptıklarını bilen gözetleyicilerin bulunduğu ve bunların Allah katında makbul yazıcılar olduğu ifade edilir (bkz. Üzümlü 2002, 59-60).

³ Der-kenâr

- 5- Hezār gülşen-i ‘âlemde bitse verd-i tarî
Ruĥuñ mişâli birinüñ tarâveti yoĥdur
- 6- Ĥalâvet-i leb-i şehdüñe ĥanda öyküne ĥand
Ki leblerüñ gibi ĥandüñ ĥalâveti yoĥdur
- 7- Ne deñlü inlese ney bezm-i ‘ışķı germ idemez
Şerâyî gibi anuñ ĥün ĥarâreti yoĥdur

76

Ve lehu

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

- 1- Leb-i şîrîñüñe öyküñdi meger teng-i şeker
Ĥusrevâ kellelenüp¹ yükini yuĥaru yıĥar
- 2- Görđi nür-ı ruĥuñ eflâke şu‘üd itdügini
Ėâyet alĥaĥda tutar kendüyi ĥurşîd ü ĥamer
- 3- Ne meleksin ki görüp naĥş-ı cemâlüñi güneş
Kilk-i zerrîn-ile iy meh varaĥ-ı nûra yazar
- 4- Nâfe zülfüñ ĥoĥusın kesb ideli_ıy ĥüb-ı Ĥaĥâ
Esdî şavurđı revân Ėîn'e varup bād-ı seĥer
- 5- Cân görüp sebz-i ĥaĥ-ı la‘lüñi iy ĥür didi
Bir ĥiyâdur bu ki ‘ayn-ı leb-i Kevşer'de biter
- 6- Seni Ĥaĥ niĥe ĥacer-dil yaradupdur ki ‘aceb
Ėıldı kâr âhene âhum saña itmedi eşer
- 7- Ėonce la‘l-i² lebüñe beñzedügin lâle görüp
Külehin yire uruban başına ĥâĥ ĥoyar

¹ *Kelle Şekeri*: Teng-i şeker, mecaz yoluyla sevgilinin dudağı anlamında da kullanılır. Kand-i mükerrer de öyledir. Kand-i mükerrer aynı zamanda çok dikkat ve ihtimamla yapılan “kelle şekeri”ne verilen addır. Halis şeker, mükerreren tasfiye olunmuş şeker manalarına gelir (bkz. Pakalın 2004, C. 2 s. 160) ki “kellelenmek” tabiriyle bu şeker çeşidi kasediliyor olmalıdır. “Yükünü yukarı yıĥmak” ise nazlanmak, kendini naza çekmek anlamındadır (bkz. Dilçin 1983, 254). Dolayısıyla, “teng-i şeker” sevgilinin tatlı dudağına öykündüğü için hem en iyi şekerlerden biri olmuş hem de nazlanmıştır. Tüm bunlara şirin kelimesinin tatlı anlamı yanında özel isim olduğu ve Hüsrev ile bağlantısı da eklenmelidir.

² la‘l-i: ĥunc-ı

84a

- 8- Hıat-ı müşgînüñe olalı benefşe aşık
Tıruban karşıña miskînlik idüp boynın eger
- 9- Ya karşıña nice olmaya Şerâyî kurbân
Ėamzeñüñ nâveg-i peykânları cânına geçer

77

Ve lehu

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1- Cân gelür nuşka vireli sen lebi hamrâ şeker
Lâ-büd eyler tütüyi her kıandasa güyâ şeker
- 2- Kıaddüñi bu şive-i şirîn-ile kim görse dir
Hem-çü ney-şekker olupdur serv ser-tâ-pâ şeker
- 3- Düşdi toprağa görüp gül reng-i rüyuñ şerm-ile
Şaldı tengin leblerüñden utanup şuya şeker
- 4- Tamsa ger bir kıatre ađzuñ yarı¹ câm-ı bâdeye
Câm-ı bâde pür olur iy lebleri şahbâ şeker
- 5- Bu dil-i bîmarı iy dil-ber niçün yâd eylemez
Leblerüñ her hasteye çünkim ider i'tâ şeker
- 6- Aşdılar uğru bigi tutup ser-i bâzârda
Leblerüñe kılduğı-çün özini hem-tâ şeker
- 7- Kıanda kim mey-gün lebüñ yâdına mey nüş eylesem
Nuql u lebsânum olur anda benüm cânâ şeker
- 8- La'l-i şirînüñ durur şafî devâ bu derdüme
İy tabîb-i cân ölürem ger dimezsen ha şeker
- 9- Kıanda kim la'lüñ Şerâyî vaşf ide dir işiden
Bu ne tütüdüdür ki sözinden olur peydâ şeker

78

Ve lehu

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

¹ Ağız Yarı: Ağız suyu (bkz. Onay 2007, 20).

84b

- 1- Dil-berā ğamzeñ uyup қаşlaruña ser mi çeker
Ya beni hışm-ıla öldürmege hançer mi çeker
- 2- Süzdi çeřmüñ bigi nergis gözin iy ğonce-dehen
Lebüñüñ şevkı-le yā Rab tolu sāğar mı çeker
- 3- Dir ‘izāruñda gören hālünü zülfeynüñ-ile
Müşğ mizānla bu ğülşende ğül-i ter mi çeker
- 4- Kāmetüñ üzre gören mihr-şıfat hüsünüñi dir
Serv bu vech-ile yā Rab meh-i enver mi çeker
- 5- Rāyet-i zülf ü haç u hālünü haddüñde ğörüp
Didi dil Rüm'a Habeř¹ serveri leşker mi çeker
- 6- Dili bir resm-ile zülfüñ ki çeküp elden alur
Dem urup merdümi bu vech-ile ejder mi çeker
- 7- Bu řerāyī bigi hüsünüñ şıfatın yazmağa bād
Ĝülsitān içre ğül evrākına mıştar mı çeker

79²

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1- şol cān ki künc-i dilde bugün hüsñ gencidür
Halk-ı cihānuñ ol kamu ğörki ğüvencidür
- 2- Çarh-ı çehārüme şeh-iken iy meh āftāb
Küyuñı devr ider şanasın bir dilencidür
- 3- Derd-i dili řabībe su’āl eyledüm didi
Süd eylemez devā aña bu ‘ışk rencidür
- 4- Ĝördükçe söğ baña işidüp reşk ide raķīb
Zirā du‘ā durur baña ol aña şancidur

¹ Habeş: Afrika’nın doğusunda ve Yemen’in karşı kıyısında bulunan Habeşistan ülkesi ve burada yaşayan halk. Habeşiler siyahi renkte olmalarıyla sevgilinin saçı, beni, gece karanlığı vs. siyah renkli unsurlarla ilişkilendirilir. Rüm da yüz/yanak, ğündüz ve aydınlık özellikleriyle Habeş’in karşıtı olur (Pala 2005, 178-9).

² Der-kenār

- 5- Cān naḳdini Şerāyī nice kılmaya nişār
Şol cān ki künc-i dilde bugün ḥüsn gencidür

80

Ve lehu

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1- Kıldı çeşmüñ fiten be hey kāfir
Şaldı cāna miḥen be hey kāfir
- 2- Dil ü cān mülkini ḥarāb u yebāb
Gözlerüñdür kılan be hey kāfir
- 3- Şaldı fettān gözüñ çü bir demde
Toprağa niçe ten be hey kāfir
- 4- Cism-i kāfüruña¹ yaraşur gey
Berg-i gül pīrehen be hey kāfir
- 5- İtleri varken işigüñde raḳīb
Sege ‘izzet neden be hey kāfir
- 6- Zülf-i bī-dīnüñi dil ü cāndan
Kāfir olmaz seven be hey kāfir
- 7- Āteş-i hicr-ile Şerāyī'yi gel
Yaḳma raḥm it igen be hey kāfir

81

Ve lehu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1- Bu nice gonce-dehen şīvelü dil-bercük olur
Ya ne ḥoş ruḥları gül gözleri ‘abhercük olur
- 2- Beñi ne müşg uvacuğı şacı ne sünbül-i ter
Lebi ne şormaluca ḳand-i mükerrercük olur
- 3- Dir gören ‘işvecügin ḳāmet-i ra‘nācuḡınuñ
Bu ne ḥoş gülbün-i ter serv ü¹ şanavbercük olur

¹ *Kâfûr*: Hindistan’ın güneyinde yetişen bir ağacın zamkı. Beyaz renkli ve ağır kokuludur. Şairler, sevgililerin bedenini renk yönünden kâfûr’a benzetirler (bkz. Onay 2007, 219).

- 4- Tîz ider dökmeğ-içün anımı ançercüğini
Çeşm-i h n-h arecügi² hey nice k firc k olur
- 5- Gerd-i r hımı o c n necüğüñ sürme bigi
Çek dil  c n gözine g r nice cevherc k olur
- 6- İy Şer y  alem ñ dir lebi vaşfında gören
Bu ne hoş t t c k   ol nice s kkerc k olur
- 7- Şıfat-ı zülfini yaz levh-i dile t  di[ye]ler
Müşg-ile h şıye olmuş bu ne defterc k olur

82

Ve lehu

fe‘il t n fe‘il t n fe‘il t n fe‘ilün

- 1- Şol şanem luţf-ıla kim hüsn iline h n a ıılır
Bendedür a na ne kim server-i h b n a ıılır
- 2- Yüz sürüp h k-i derine o meh ñ buldı şeref
Şeh-i encüm ki bugün mihr-i dıraşş n a ıılır
- 3- Dem-i ‘ s  gibi ihy  ide her mürde-dili
Leblerüñ kim şanem  ismi anuñ c n a ıılır
- 4- Eş k-i çeşmüm-ile la‘lüñ durur iy ma‘den-i r h
Ba r içinde ne ki var l l  v  merc n a ıılır
- 5- Gözlerüñ gibi degül fitnede k mil biri hiç
Ne adar devr-i amer içre ki fett n a ıılır
- 6-  met ñ Sidre tudağıñ olalı  b-ı z l l
K yuñ iy h r-li  ravza-i Rıdvan a ıılır
- 7- Ru -ı reng n ne iy g nce-dehen be zeyemez
Gülşen içre ne adar kim g l-i and n a ıılır
- 8- Nice olmaya m sa har apu a ins-ile c n
Ki lebüñ n mı şeh  mühr-i Süleyman a ıılır

85b

¹ gülbün-i ter serv  : serv-i seh  y  ne

² h n-h are: mest ne

- 9- Her ne maḥfilde Şerāyī ki senūñle ola yād
Şan ki Ya‘qūb nebī Yūsuf-ı Ken‘an añılur

83

Ve lehu

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

- 1- Rengīn ruḥuñ iy ğonce-i nev bir ğüle beñzer
Müşġin şaçuñ ol bāġda ter sünbüle beñzer
- 2- Zülfüñle ğören ḥālüñi dir ğül yüzüñ üzre
Bu ‘anber-i Hindūya vü ol fülfüle beñzer
- 3- Öykündüġi-yiçün leb-i la‘līnūñe lāle
ġülşende işidüp aña ğonce ğüle beñzer
- 4- Düšnām-ı lebüñ cān-ıla nüş itdüġüm oldur
ġüyā ki bu sükkerle qarışmış müle beñzer
- 5- Hicrūñde ğörenler ğözümüñ eşk-i revānın
Nūḥ āfetidür dir yine tūfān ola beñzer
- 6- Sen baña vefā kılduġuñ işitdi raķībüñ
Reşk-ile helāk idüp özini öle beñzer
- 86a
- 7- İy ğonce-dehen ğülşen-i kūyuñda Şerāyī
Zārını hezār idici bir bülbüle beñzer

84

Ve lehu

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1- Şol meh-liķā ki mihri sa‘ādet nişānıdur
Yüz sürdüġüm işigine devlet nişānıdur
- 2- Hışm-ıla çeşm-i kāfiri kim ķasd-ı cān ider
Şād ol dilā ki ‘ayn-ı şehādet nişānıdur
- 3- İy ḥür-çihre ķadd ü dehānuñla ‘arızuñ
Tübā vü ‘ayn-ı Kevşer ü cennet nişānıdur

- 4- Şîrînlîg-ile ‘aşık-ı bîmâra leblerüñ
Sögdügi bu ki sükker [ü] şerbet nişânıdır
- 5- Zaḥm-ı ḥadeng-i ğamzeñi cān bigi sînede
Şaḳladuğum budur ki muḥabbet nişânıdır
- 6- Ḥünîn-dil olsa lâle-şîfat cān ‘aceb mi kim
Şahrâ-yı ğamda seng-i melâmet¹ nişânıdır
- 7- Ol pādşâh-ı ḥüsn Şerâyî'ye raḥm idüp
Kulum didügi luṭf-ıla ḥürmet nişânıdır

85

Ve lehu

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

- 1- Şehâ ruḥuñla cebînüñ ki mihr ü meh görünür
İzüñ tozı felegüñ farkına küleh görünür
- 2- Ne şem' olur şeb-i zülfünde ruḥlaruñ iy meh
Cihâna ṭâlî' olup mihr-i şubḥgeh görünür
- 3- Tolaşdı zülfüne dil görelî zenaḥdânuñ
Gözine beñzer anuñ âh bend ü çeh görünür
- 4- Ne yüz ağardasın iy bî-sitâre dil çü senüñ
Niğâr zülfi bigi ṭâlî'üñ siyeh görünür
- 5- Ne pādşâh-ı ḥüsn sin ki ayağuñda senüñ
Şerâyî bigi nice bende ḥâk-i reh görünür

86b

86

Ve lehu

mef'ülü mefâ'ilün fe'ülün

¹ *Melâmet*: Kınama, ayıplama, kötöleme. Tasavvufta, kınayanların kınamasından çekinmeden doğru yolda yürümektir. Melametîlik, Nişabur'da Hamdun Kassar (ö. h. 271) tarafından yayılmıştır. Melamet ehlinin belli bir kıyafeti yoktur. İbadetlerini gizli tutarlar. Her türlü tarikat merasiminden kaçınırlar. Riyadan ve kendini beğenmişlikten uzak durup ihlâsa önem verirler. Yerleşik töre ve geleneklere aykırı hareket eder ve kınanarak nefislerini ezeceklerine inanırlar (bkz. Uludağ 2001, 241-2). Tarih boyunca peygamberler ve velilerin halkı Hak yoluna davet ettikleri için kınandığı, hatta Hz. Peygamber'in Tâîf'e tebliğ için gittiğinde taşlandığı belirtilmektedir (bkz. Kayabaşı 2010, 1123-1146). Divan şiirinde, âşıklar da aşkları uğruna kınanmaktan ve aşağılanmaktan çekinmezler.

- 1- Rūyuñ kamer-i münîre beñzer
Hoş-büy saçuñ ‘abîre beñzer
- 2- La‘lün nice küt-ı cān olur kim
Perverde şekerle şîre beñzer
- 3- Pîrāhenüñ olsa n'ola gülden
Nāzik bedenüñ harîre beñzer
- 4- Āhū gözüñe şikār olursa
Cān n'ola bakışı şîre beñzer
- 5- Ğamzeñ ki urur dile sihirler
Ne hançere vü ne tîre beñzer
- 6- Zülfünde gören dili muḳayyed
Dir bend-ile bu esîre beñzer
- 7- Sinüñle gören Şerāyî'yi dir
Bu bendeye ol emîre beñzer

87

Ve lehu

mefā‘îlün mefā‘îlün mefā‘îlün mefā‘îlün

87a

- 1- Nigārā hıṣm-ı ğamzeñden senüñ cismümde cān ditrer
Bir āfetdür ki havfından anuñ kevn ü mekân ditrer
- 2- Görüp gülşende ḥaddüñden ‘aceb mi gül ḥayā itse
Çemende Sidre ḳaddüñden senüñ serv-i revān ditrer
- 3- Şehā ḥüsnüñ ma‘ānîsin nice şerḥ eyleyem yazup
Ki_anuñ vaşfı beyānında olup ‘āciz zebān ditrer
- 4- Güneş rūyuñ firāḳından semāda zerrevār iy meh
Olup bencileyin ğāyet za‘îf ü nā-tevān ditrer
- 5- Şerāyî gül yüzüñ şevḳiyle bülbülveş olup gūyā
Ḳılur ol ḥad[d]e āh u nāle derd-ile cihān ditrer

88

Ve lehu

mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün

- 1- Çeşmün ki_elinde hışm-ıla hançer tutup durur
'Uşşāk her tarafından aña ser tutup durur
- 2- Sünbül saçuñdan uralı dem bād-ı hoş-nefes
Āfāk içini nükhet-i 'anber tutup durur
- 3- Zülfüñ ucında dir 'arağ-ı haddüñi gören
Ne turfe mār ağzı-la gevher tutup durur
- 4- Haṭṭ-ı lebüñi cennet-i hüsnüñde cān görüp
Dir sebzedür kenāre-i Kevşer tutup durur
- 5- Gūyā ki şāh-ı Hind'dur ol hāl luṭf-ıla
Üstine zülf çetr-i mu'anber tutup durur
- 6- Mestāne gözlerüñ bigi mest-i müdām olup
Nergis elinde pür kadeḥ-i zer tutup durur
- 7- Teslīm-i cān iderse Şerāyī saña n'ola
Çeşmün ki_elinde hışm-ıla hançer tutup durur

89

Ve lehu

fe'ilätün fe'ilätün fe'ilätün fe'ilün

87b

- 1- Dil alup gamzelerüñ cāna niçün kīn eyler
Beñzer ol daḥı bu 'ālemde bir āyīn eyler
- 2- Gül yüzüñ üzre benefşe haṭṭuñı gördi meger
Ṭağıdup kendüyi gön'lüm bigi gamgīn eyler
- 3- Hem-nefes oldı meger nāfe-i zülfüñle nesīm
Anuñ-içün bu cihān içini müşgīn eyler
- 4- Gülbün-i kaddüñ-içün serv du'ā kılsa çınār
Bāğda el açuban luṭf-ıla āmīn eyler
- 5- Haddüñ üzre nice kāfir dimeyem haṭṭuña kim
Göz göre geldi revān kaşd-ı dil ü dīn eyler

- 6- Virme yüz sünbül-i müşgînüñe bir demde hezâr
Dil-i ‘uşşâkı alup vâlih ü miskîn eyler
- 7- Şöyle vaşf itdi Şerâyî şıfat-ı hüsnüñi kim
Rûh-ı Hâssân aña hoş vech-ile taḥsîn eyler

90

Ve lehu

müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün

- 1- Göñlüm hezârân cân-ıla sen meh-likâya kef geçer
Bir zerredür kim şu‘le-i şems-i duḥâya kef geçer
- 2- Añsa şaçun zencîrinün ser-ḥalkasına cân virür
Gör kim nice dīvânedür bend-i belâya kef geçer
- 3- Zülfünle hem-dem olduĝın bād-ı şabānuñ işidüp
Âşüfte vü ḥayrân olup bād-ı şabāya kef geçer
- 4- Bîmâr u zâr olup yatur iy cân ṭabîbi derd-ile
La‘lünden irmezse eger bir dem devâya kef geçer¹
- 5- Her dem ḥayālün firḳat [ü] gamda añup cân virdüĝi
Budur ki ğurbetde kişi bir âşināya kef geçer
- 6- Cellād-ı ĝamzeñden amân bulmaĝ-ıçün cânā senün
Bir raḥm idici isteyü ha dört yañaya kef geçer
- 7- Bezm-i ĝamuñda sürdüĝi ‘ayşun Şerâyî bir demin
Virmez hezârân ‘işret ü zevḳ [ü] şafāya kef geçer

88a

91

Ve lehu

fe‘ilâtün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1- Dil saçuñdan rehâ kaçan olısar
Cân lebünden cüzâ kaçan olısar
- 2- Sünbülün bigi iy perî-ruḥsâr
Käkülün dil-rübâ kaçan olısar

¹ Şair, bu mısranın bir sonraki beytin ikinci mısrası ile deĝiştirilmesini işaretlediĝinden gerekli deĝişiklik yapıldı.

- 3- Leblerüñden eyā ṭabīb-i ḳulüb
Ḥaste cāna devā ḳaçan olısar
- 4- Cām-ı la'lüñ şarābı zevḳinsüz
Cān u dilde şafā ḳaçan olısar
- 5- Hem-dem olmaḳ senüñle ḥüb-idi lık
Sen şeh ü ben gedā ḳaçan olısar
- 6- İşıgüñ cevheri ğubārı bigi
Çeşmüme tütüyā ḳaçan olısar
- 7- Bār-ı cevrüñ çeker hemīşe bu dil
Aña cānā vefā ḳaçan olısar
- 8- Şun lebüñ büsesin didüm didi kim
Yüri iy bī-nevā ḳaçan olısar
- 9- Şöyle bīġānedür Serāyī ḥabīb
Bilmezem āşinā ḳaçan olısar

92

Ve lehu

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1- 'İzāruñ üzre saçuñdan ki sāye düşmişdür
Şanasın ebr-i mu'anberdür aya düşmişdür

88b

- 2- Yüz urmaġa ḳapuña bir nefes gelüp ḥurşid
Hezār luṭf-ıla iy māh pāya düşmişdür
- 3- Şehā bu zülf-i hümāyūnuña hezār aḥsend
Ki sāye-i şerefi ben gedāya düşmişdür
- 4- Ne müşg-i Çin olur iy dost zülf-i pür-çinüñ
Ki büyi Rüm'dan anuñ Ḥaṭā'ya düşmişdür
- 5- 'Aceb ne şehd-i muşaffā durur şarāb-ı lebüñ
Ki lezzeti-yile 'ālem şafāya düşmişdür

- 6- Ne sihri var gözüñüñ kim bile kaşuñla yine
Bir araya gelüp ikisi rāya düşmişdür
- 7- Ne şem‘-i rüşen olur tābiş-i ruhuñ ‘acabā
Ki pertevi meh ü mihr-i semāya düşmişdür
- 8- Sürür-ı şuffe-i ‘ayş üzresin şafāda müdām
Figān ki halk-ı cihān āh u vāya düşmişdür
- 9- Şerāyī derd-i gamuñla yatur işigüñde
Çü haste niteki dārü‘ş-şifāya düşmişdür

93

Ve lehu

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1- Hānde-i la‘l-i lebüm yāķūt u mercān gösterür
Pertev-i mäh-ı ruhum mihr-i dıraşşān gösterür
- 2- Dökmege ‘aşıklarum kanını hūnī gözlerüm
Kirpigüm hançerlerin hışm-ıla bürrān gösterür
- 3- Hālini bī-dillerüñ hālüm kıılır baht-ı siyāh
Hātırı cem‘iyyetin zülfüm perişān gösterür
- 4- Küşte-i gamzem n'ola bulsa hayāt-ı cāvidān
Hızrveş sākī-i la‘lüm çeşme-i cān gösterür
- 5- Hüsñ meydānında urmağa leţāfet topını
Zülf-i müşgīnüm özin mānend-i çevgān gösterür
- 6- Gözlerüm cellādı kıılmağa dil ü cānlar esīr
Turremi bend ü zenaħdānumı zindān gösterür
- 7- Gel temāşā kııl cemālüm gülsitānın kim hezār
Leblerüm gonce ‘izārum verd-i handān gösterür
- 8- Hüsñümüñ gencīnesin hıfz itmeg-içün kākülüm
Gāh erķam ider özin gāh şu‘bān gösterür
- 9- Bir şeh-i hüsñüm Şerāyī ben baña sencileyin
Şad hezār ola cihānda bende fermān gösterür

89a

Ve lehu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1- Sünbülün kim kaçan ol lāle-i terden açılır
Ebr-i müşgîn şanuram rüy-ı kamerden açılır
- 2- Her ne söz kim leb-i şîrînüñ-içün zıkr olur ol
Husrevâ kand u nebât-ıla şekerden açılır
- 3- Ğonce gülşende lebün vaşfını işitdi meger
Gül bigi hurrem olup vaqt-i seherden açılır
- 4- Kapuña halka bigi aşduğı dil cânı bu kim
Feth-i bâb aña bilür cümle o derden açılır¹
- 5- Gül-i handân bigi kılduğça nazâr hurrem olur
Gör ne nâzik durur ol yüz ki nazardan açılır
- 6- Lebleründen şoraram sırr-ı dehānuñ haberin
Bu meşeldür ki haber yine haberden açılır
- 7- ‘Arza kıl yâre Şerâyî ruḡ-ı zerdünle yaşuñ
Hâtırı çünki anuñ sîm-ile zerden açılır

89b

Ve lehu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1- Tâbiş-i mihr-i cemālün ki kaçan lâmi‘ olur
Sünbülün ebr-i siyeh bigi aña mâni‘ olur
- 2- Naşş-ı hâl ü haṭ-ıla mescid-i hüsnüñi gören
Dir ki iy kıble-i cân bu nice hoş câmi‘ olur
- 3- Nice setr itmeye dilden dehenün râzını cân
Çünki bir söz gele dilden dile şâyi‘ olur

¹ *Kapı Halkasına Yapışmak*: Zulüm gören bir kimsenin beldenin en büyük memurunun evi halkasını tutarak isteği yerine gelmedikçe oradan ayrılmaması âdetmiş (bkz. Onay 2007, 228). Şairin gönlü de, canını sevgilinin kapısına -muradına ermek için- halka gibi asıyor.

- 4- Devr-i hüsünüñde şehā raḥm kıl üftādelere
Güzerāndur bu zamān hüsñ geçer zāyi‘ olur
- 5- Zühre çengin koyup elden iniler ‘ūd bigi
Neyleyin nāle vü feryādumı çün sāmī‘ olur
- 6- Rāzī olmaz dil eger irmeye düşnām-ı lebüñ
Var mı bu luḫfa cihān içre kişi kāni‘ olur
- 7- Her ki sen māha Şerāyī'yi muḫārin göre dir
Bu nice sa‘d sitāre nice hoş ṭālī‘ olur

96

Ve lehu

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1- Zıkr itse dil lebüñi şekerden ḫaber virür
Yād itse cān ruḫuñ gül-i terden ḫaber virür
- 2- Mercān lebüñle dūr dişüñ iy cān gören senüñ
Luḫf-ıla nazm-ı la‘l ü güherden ḫaber virür
- 3- Gül yüzüñ üzre görelü zülfüñ şehābını
Seyl-āb-ı eşk-i dīde maṭardan ḫaber virür
- 4- Ḳadd ü ḫadüñle alnuña her kim kılsa nazār
Serv-i sehī vü şems ü ḫamerden ḫaber virür
- 5- Lāle ruḫuñ ğamıyla dilin yaḫduğı bu kim
Süz-ı Şerāyī bigi cigerden ḫaber virür

90a

97

VE LEHU TEVŞİH Bİ-İSMİ PİR ‘ALİ¹

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

- 1- Pervāne ruḫuñ şem‘ine ḫurşid ü ḫamerdür
‘Aṭşān lebüñüñ şerbetine şehd [ü] şekerdür

¹ Tevşih: “Pîr Alî Çelebî {Zâde Ömrüküm}”.

- 2- Yüzüne nice beñzeye gül çün degül ahsen
La'lüne nice öyküne mercân ki hacerdür
- 3- Reyhân saçuñuñ vaşfın iden şahñ-ı çemende
Yüz luţf-ıla hoş-dem oluban bād-ı seherdür
- 4- Cānā olalı gül yüzüne lāle perestār
Lālā dūr-i dendānuña lūlū vü güherdür
- 5- Bu hüsn-ile sen olalı ser-defter-i hūbān
Yoluña fedā 'aql u dil ü cān-ıla serdür
- 6- Zaḥm uralı ğamzeñ dile iy dil-ber-i fettān
Eşk-ile gözümden dökülen hūn-ı cigerdür
- 7- Dil kişveri içre ne siyekār olur ol zūlf
'Ayyār-şıfat dün gün işi şūr-ıla şerdür
- 8- Meh yüzüñ-ile gördügi cān çeşmi dü-kevni
Rüşen bu ki hurşid-i ruḥuñ nūr-ı başardur
- 9- Gel çeşm-i Şerāyī'de kıl iy serv-i sehī cāy
Maḥbūb nişimendür ü mergūb maḥardur

98

Ve lehu

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

90b

- 1- Cānāna viren 'aql u dil ü cān teni neyler
İren ol irem bāğına bu külḥanı neyler
- 2- Cān çeşmi cemāliyle görürken dü-cihānı
Hurşid ü kamerden irişen rüşeni neyler
- 3- Dil çāh-ı zeḳandan saçı dārın görüp eydür
Niçe yaturur eydüñ aşar mı beni neyler
- 4- Ser-mest oluban cām-ı lebi şevki-le gonce
Çāk eylemeyüp gül bigi pīraheni neyler
- 5- Yüz virmesün igende raḳībe eyidüñ dost
Özine ḳarīb eyleyüp ol düşmeni neyler

- 6- Ben ‘ūd bigi yanduguma āteş-i hicre
Kānūn idüben nāle kıllur şiveni neyler
- 7- Ger ‘ālem içi gülşen olursa bu Şerāyī
Gülzār-ı ruḥı olmaya ol gülşeni neyler

99

Ve lehu

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

- 1- Cān mihr-i cemālūñe ki cānā nazar eyler
Şanma ki daḥı zerrece meyl-i kamer eyler
- 2- Zıkrin lebūñüñ cān nice kılmaya mükerrer
Kim ağzını pür-қand ü nebāt ü şeker eyler
- 3- Pür-çīn şaçuñ itdükçe şabā yili perīşān
Āfāk içini rāyiḥa-i müşg-i ter eyler
- 4- Қаşuñla gözüñ rāy-ı siḥirde idüp el bir
Her laḥza bu cān u dile gel gör neler eyler
- 5- Dür eyleme ‘uşşākı cemālūñ nazarından
Ger zerre ire pertev-i mihre ne zar eyler
- 6- İgende enīs olma raқīb-ile nigārā
Kim қanda olursa melek itden ḥazer eyler
- 7- Zülfüñde Şerāyī_ider-iken tül-i emeller
Yād eyleyüp ağzuñı sözi muḥtaşar eyler

91a

100

Ve lehu

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

- 1- Dil silsile-i sünbül-i dildāra düşüpdür
Bilmez ne kılasını ‘aceb kāra düşüpdür
- 2- Bülbül bigi gülğul nice kılmaya hezārān
Bir gonce-dehen ruḥları gülzāra düşüpdür

- 3- Yil bigi yiler şām u seher eylemez ārām
Ser-geşte vü şūrīde vü āvāre düşüpdür
- 4- Şemşīr-i cefā birle ki biñ pāre olupdur
Her pāresi bir dest-i sitemkāra düşüpdür
- 5- Vaşf eyler-iken luţf-ıla gülzār-ı cemālin
Bülbül bigi görüp anı gül zāra düşüpdür
- 6- Sa'd olsa sitārem n'ola çün kur'a-i¹ tālī'
Sen yüzi güneş mäh-cebīn yāre düşüpdür
- 7- Şi'rinde Şerāyī nice olmaya şeker-hā
Tūtī bigi şol la'l-i şeker-bāra düşüpdür

101

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1- Sākiyā irdi şafā eyyāmı gül devrānidur
Luţf-ıla nüş idelüm şun cāmı gül devrānidur
- 2- Meclis içre kulkul itsün bülbüle² bülbül bigi
Hoş görelüm her şabāh u şāmı gül devrānidur
- 3- Ğonce bigi itmedin pür-hün dilümüz hār-ı qahr
Dehr bāğında sürelüm kāmı gül devrānidur
- 4- Niçe bir dāyim benefşe bigi maḥzūn olalum
Nüş idelüm bāde-i gül-fāmı gül devrānidur
- 5- Ger dilersen şūfiyā ṭab'uñ riyādan ola pāk
Şāfi mey nüş it ço bu evhāmı gül devrānidur
- 6- Her seher gel gūşe-i gülşende gūş it şevk-ile
'Andelīb-i zārdan engāmı gül devrānidur

91b

¹ *Kur'a*: Talihi denemek maksadıyla mesela zar atmak, numara veya isim çekmek gibi tesadüfe bağlı hüküm ve kararlar. Anadolu'da "ok atmak" denir (bkz. Onay 2007, 250). Şair, talihinin kurası sevgiliye düştüğünden yıldızının uğurlu olduğunu belirtiyor.

² *Bülbüle*: Bir tür sürahi. Bu sürahiden şarap dökülürken çıkan "kulkul" sesi bülbülün ötüşünü andırır (bkz. Ceylan 2015, 75). Ayrıca, bkz. *Kumrî*.

- 7- Bir gül-endām-ıla şahñ-ı gülsitānda ‘işret it
İy Şerāyī geçmedin hengāmı gül devrānıdır
- 8- Bāde-i gülnār içüp nāmūs u nengi bāda vir
Şal yire yüz şuyı bigi nāmı gül devrānıdır

102

Ve lehu

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1- Haddüñi iy meh bu zülf-i pīç ü tāb almış yatur
Dür idüp hırşıdı şan müşgīn sehab almış yatur
- 2- Cāmi‘-i hüsñünde çeşmüñ nice mest-i nāzdur
Ki_anı mihrāb-ı kaşuñ içre şarāb almış yatur
- 3- Tāli‘-i devlet anuñ kim her gice tā şubha dek
Sīnesine çün felek bir āftāb almış yatur
- 4- Nāz-ıla süzmiş gözin cānāne şayd-ı cān-içün
İy gönül şanma anı kim şöyle h‘āb almış yatur
- 5- Āstānuñ hākine yā Rab nice sürem yüzüm
Ki_anda her sū it bigi agyār bāb almış yatur
- 6- ‘Aks-i kıaddüñ dīde-i cān içre gel seyreyle kim
Her tarafından serv bigi anı āb almış yatur
- 7- Bu Şerāyī'den diler mestāne çeşmüñ dōke kan
Her dem anuñ-çün ele tīg-ı ‘itāb almış yatur

103

92a

Ve lehu

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1- Kıldugumca hicr-ile ben iy yüzi gülzār zār
Hem-dem olup baña bülbülveş kıılır gülzār zār
- 2- Dūd-ı āhumdan cihān olsa ‘aceb mi ‘anberīn
Micmer-i dilde ğam-ı zülfüñle çün yanar nār

- 3- ‘Arz iderlerse baña ger bāğ-ı dār-ı ‘ālemi
Olur iy dil-ber ıapunuşuz bāğ bāğ u dār dār
- 4- Yār idinme kendüñe ağıyār-ı bed-girdārı kim
Çün meşeldür hiç olmaz kimseye ağıyār yār
- 5- Saña sīnem sırrı tā keşf ola isterseñ eger
Hançer-i müjgānuñ-ıla bağrumı iy yār yar
- 6- ‘Arızuñda dir görüp zülf-i siyāhuñ dil şehā
Şanasın genc üzre yatur oluban tūmār mār
- 7- İy Şerāyī ger dilerseñ saña raħm ide ħabīb
Yüz sür işigine ‘arz it ħālūñi yalvar var

104

Ve lehu

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1- Leblerüñ şerbet-i şafā götürür
Ya‘nī cān derdine devā götürür
- 2- Dir gören zülfüñ içre¹ ‘arızuñı
Ebr-i raħmet durur bu mā götürür
- 3- Nice olmaya cān u dil ħurbān
Çeşm ü kaşuña ok [u] ya götürür
- 4- Her nefes cān çeker ğam-ı ‘ışkuñ
Görmedüm ol ħadar cefā götürür
- 5- Nice şayd olmaya kebüter-i² dil
Zülfüñe nāfe-i Ħaḩā götürür
- 6- Sürdi āhum rehüñden ağıyārı
Bu meşeldür ħası hevā götürür

92b

¹ zülfüñ içre: zülfüñ-ile

² *Kebüter*: Güvercin. Tarih boyunca güvercinlerin haberleşme amacıyla kullanıldığı bilinmektedir. Diğer kuşlardan postacılık özelliğiyle ayrılan güvercin divan şairinin en sevdiği kuşlardandır. Öte yandan, av sahasında gezen tüm güvercin türleri birer av kuşudur (bkz. Ceylan 2015, 98-109).

- 7- Hāk-pāyuñ Şerāyī gözlerine
Çekmege mişl-i tütüyā götürür

105

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1- Her ne dil ki_ol hāl u zülf-i dil-rübāya aldanur
Murgdur kim dāne-i dām-ı belāya aldanur
- 2- Meyl ider dil dil-berā müjgānuñ-ıla kaşuña
Çün meşeldür tıfl olan oğ-ıla yaya aldanur
- 3- Leblerüñ dimiş idem derdüñe dermān gam yime
Bu dil-i bīmār gör ki_olmaz devāya aldanur
- 4- Dil diyār-ı Çin-i zülfünde gamuñla eglenür
Ġurbet içre kalur ol kim aşināya aldanur
- 5- Bu Şerāyī 'aynına almaz tapuñsuz cenneti
Şanma anı cennet ü zībā-liķāya aldanur

106

Ve lehu

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

- 1- Cānı nedür şu kimse ki cānāndan ayrudur
Bir kıru ten durur bu ki cān andan ayrudur
- 2- Zār olduğum o gonca lebüñ hicri-le benüm
Şol 'andelibe şor ki gülistāndan ayrudur
- 3- Ser-geşte olduğu dil ü cān zerreveş bu kim
Ol meh-cebān ü mihr-i dıraşşāndan ayrudur
- 4- Ya'ķüb-ı cān 'aceb mi eger olsa bī-başar
Hüzn-ile çün o Yūsuf-ı Ken'an'dan ayrudur
- 5- Yāķüt u dür-feşān olur-ise gözüm n'ola
Ol dişleri güher lebi mercāndan ayrudur

93a

- 6- Dil Hızır bigi la‘line cān virüp irmedi
Zulmetde kaldı çeşme-i hayvāndan ayrudur
- 7- Cūy itdügi Şerāyī budur eşk-i çeşmini
Ki_ol lāle-ḥadd ü serv-i hırāmāndan ayrudur

107

Ve lehu

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1- Gözlerüñ mekr ü āle başladılar
Gör ki nice me’ale başladılar
- 2- Müjeden nīze ğamzeden şemşīr
Çeküben cānlar alabaşladılar
- 3- Fikr-i müy u miyānuñ ideli dil
Cān-ıla hoş hayāle başladılar
- 4- La‘l-i mey-ġūnuñ üzre cān u gönül
Birbiriyle kıtāle başladılar
- 5- Leblerüñden cevāb-ı şāfi-yiçün
Ḥaste cānlar su’ale başladılar
- 6- Zerrece fehm iden femüñ haberin
Nice dem kıl u kāle başladılar
- 7- Cān u dil almaġa Şerāyī'den
Gözlerüñ mekr ü āle başladılar

108

Ve lehu

93b

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1- Ruḡuñda iy şanem her dem ki bu müşġin niķāb oynar
Gören şanur ki mihr ü meh alayında seḡāb oynar
- 2- Kamer şem‘-i cemālūñe yaķar pervāneveş şeh-per
Ruḡuñ tābına çün zerre düşüben āftāb oynar

- 3- H̄ayāl-i h̄add-i gül-gūnuñ gören dir cām-ı çeşmümde
Şanasın şīşe içinde şafāsından gül-āb oynar
- 4- Lebūñ yādına nūş itdükçe bāde bezm-i gülşende
Şurāhī zıkr-i kılķul dir piyāle_içre şarāb oynar
- 5- Yaşum mevc urduğın kılma ta‘accüb āh itdükçe
Ki her sū bād esdükçe gelüben cūşa āb oynar
- 6- H̄abīb-ile raķīb oynar görüben dir göñül derdā
Zamān ‘aksine dönmişdür ki tūtiyle gurāb oynar
- 7- Şerāyī la‘l-i mey-gūnuñ şafāsıyla senüñ cānā
İçüben bāde-i nābı olup mest ü harāb oynar

109

Ve lehu

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1- Nūr u fer viren cihāna ruħlaruñ meh-tābıdur
Lem‘a-i h̄urşid-i ‘ālem-tāb anuñ tābıdur
- 2- Mescid-i h̄üsñünde kaşuñ tākına iy mäh-rū
Secde kılduğum budur kim cān u dil mihrābıdur
- 3- Ka‘be-i kūyuñ tavāf itdükçe varup kapuña
Cān-ıla yüz sürdügüm budur ki raħmet bābıdur
- 4- Gülsitān-ı dehri iy gül lāleveş rengin iden
Ruħlaruñ devrinde eşk-ile ciger h̄ün-ābıdur
- 5- Didüm uyħuda diler zülfüñ hayālin göre dil
Didi ummasun ki anuñ ol hayāl-i h̄‘ābıdur
- 6- Bezm-i ğamda āh u efgān itdügüme bu sebeb
Āh u efgān lā-cerem ğam bezminüñ esbābıdur
- 7- İy Şerayī şehir-i Tebriz¹ oldı Bursa fi‘l-meşel
Nıl-gün eşküm kenārında anuñ Sürh-ābıdur

94a

¹ Tebriz: İran’ın önemli ticarî ve kültürel merkezlerinden biridir. Bu tezin Giriş kısmında da belirtildiği üzere şairin yaşadığı dönem, Türkistan ile yaşanan kültürel bağlar (Tebriz bu şehirlerden biridir.) açısından oldukça önemlidir. Ayrıca, İstanbul başkent olduktan sonra bile Bursa, imparatorluğun

110

Ve lehu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1- Her kaçan ğunc-ıla ol dil-ber-i zībā şalınur
Şiveler ider ü hoş luţf-ıla ra‘nā şalınur
- 2- Keşf idüp ħüsn-i dil-efrüzını ħurşid-şıfat
‘Āleme kendüyi kıлмаğa temāşā şalınur
- 3- Şermsār itmeg-içün gülleri gül-gün ħad-ile
Gülşen içre girüp ol serv ü dil-ārā şalınur
- 4- Servi reftārına kıлмаğa revān vālih ü deng
Çemen içre turup ol kāmēt-i bālā şalınur
- 5- Devr-i la‘lünde_içüben bāde olup mest ü ħarāb
İy niçe zāhid-i mestür hüveydā şalınur
- 6- Nāz-ıla şalı[nu]ban her tarafa olsa revān
Der-peyince dil ü cān vālih ü şeydā şalınur
- 7- Dür idüp zerreveş ol māh Şerāyī'yi dirîĝ
Gün gibi rüşen olup her yaña tenhā şalınur

111

Ve lehu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1- İy lebi çeşme-i Kevşer yüzi cennet özi ħür
Dīde-i cāna ruĥuñ nūr durur ħalbe sürür
- 2- Öliceğ ħasret-i ħaddüñle vaşıyyet iderem
Kefenüm üzre benüm tā yazalar Süre-i Nūr
- 3- Çeşme-i nūr olalı ħüsnüñ eyā Zühre-cebîn
Rüz u şeb şems ü kamer yüzini ol nūr-ıla yur

94b

---

başlıca kültür ve ticaret merkezlerinden biriydi (bkz. İnalçık 2007, 131). Beyitten anlaşıldığı kadarıyla - muhtemelen bu etkileşim sonucu- şair, yaşadığı Bursa şehrinden bir süreliğine Tebriz'e gitmiş olmalıdır.

- 4- Lebũñũñ dir haṭ-ı sebzini görüp tũṭi-i cãn
Pãy-māl eyledi hayfã ki ŧeker tengi[ni] mũr
- 5- Hũsne ğirre oluban cevr ü cefã eyleme kim
Yũsuf'a n'itdi bilũrsin ŧanemã hũsne ğurũr¹
- 6- Çeng-i firkatde nice inlemeyem ney bigi çũn
Bu zamãn ŧoḧbet-i cãnãndan idũpdũr neyi dũr
- 7- Micmer-i 'ıŧka ŧerãyi yaḑuban 'ũd-ı dilin
Sen perĩ da'vetine eyledi cãnı-la buḑũr

112

Ve lehu

mefã'ĩlũn mefã'ĩlũn mefã'ĩlũn mefã'ĩlũn

- 1- Niçũn ol luṭfi çok dil-ber baña cevrini az eyler
Ne gördi nemden incindi ki böyle iḧtirãz eyler
- 2- Günãhum bilmezem yã Rab ne olmuŧdur ṭapusunda
Ki gördũkçe beni her dem 'itãb u ḧıŧm u nãz eyler
- 3- Beni yaŧum bigi ḧ'ar u zelil idũp ayaḑlarda
Raḑĩbe luṭf u 'izzetler ḑiluban ser-firãz eyler
- 4- Senũñ iy dil-ber-i gül-rũ firãḑuñ ḧãrı-la her dem
Dil ü cãn bũlbũli n'idem fiğãn u sũz u sãz eyler
- 5- ŧerãyi gerçi kim ağzuñ ŧifãtın muḧtaŧar sũyler
Muṭavvel zũlfũñũñ vaŧfında key fikr-i dirãz eyler

113

Ve lehu

fã'ĩlãtũn fã'ĩlãtũn fã'ĩlãtũn fã'ĩlũn

- 1- Bir nefes ben bendeñ iy ŧeh yãd ḑılsañ vaḑtidũr
ḑurtarup bu ḧũzn ü ğãmdan ŧãd ḑılsañ vaḑtidũr

95a

¹ ŧair, gũzellekle gurulanmanın iyi bir ŧey olmadığını Yusuf kıssasına gönderme yaparak belirtmektedir. Ancak, kıssada Yusuf'un gũzelliğiyle gururlanması geçmez. Zũleyha'nın aŧkına karŧılık vermeyen Yusuf'un iftiraya uğrayıp sonunda zindana atılması böyle bir hayale yol açmıŧ olmalıdır. Ayrıca, bkz. *Yũsuf*.

- 2- Bu cefâ resmin n'ola cāndan götürseñ ‘adl-ile
Mülk-i hüsne pādşehsin dād kılsañ vaqtidür
- 3- Niçe bir vīrān ola cevrüñle bu dil dostum
Beyt-i Hâk' dur luţf-ıla ābād kılsañ vaqtidür
- 4- Bend-i zülfüñle nice yatur zenaĥdānuñda dil
Çıkarup bu varţadan āzād kılsañ vaqtidür
- 5- Bir emīr-i hüsnsin sen kim bu ĥulķ u luţf-ıla
Hükümüñe ĥalkı kamu münķād kılsañ vaqtidür
- 6- İy perī-ruĥ dīv-şekl aĥyārı ĥapuñdan sürüp
‘Ālem içinde bugün bir ad kılsañ vaqtidür
- 7- Ĥusrevā cānın Şerāyī'nüñ leb-i şīrīnüñe
Cān u dilden luţf-ıla Ferhād kılsañ vaqtidür

114

Ve lehu

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1- Mihr ruĥsāruña müşĥin perde bu sünbül çeker
Meh cebīnüñe niķāb ol ‘anberīn kākül çeker
- 2- Çeşm ü la‘lüñ yādına şaĥn-ı çemende lālevār
Sāĥar-ı zerrīn-ile nergis hemişe mül çeker
- 3- Cevrin aĥyāruñ senin-çün çekdüĥüm bu nitekim
Verd-içün ĥāruñ cefāsın lā-cerem bülbül çeker
- 4- Tābiş-i āhumla dir gören ‘izāruñ ābını
Gör ne āteşdür bu kim germ olup āb-ı gül çeker
- 5- Kūyuña ilten Şerāyī'yi ‘izāruñ şevķidür
Bülbüli gülzāra lā-büd ārzü-yı gül çeker

115

Ve lehu

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

95b

- 1- 'Işkuñ iy dil-ber gönül şehrine hân olmak diler
Beñzer ol vîrâne âbâd-ı cihân olmak diler
- 2- Bir Süleymân-ı zamândur hazretüñ rif'atde kim
Mühr-i mihrüñe müsahhar ins ü cân olmak diler
- 3- Sen ne hurşid-i münevver-çihresin her şeb kamer
Şubh olunca işigünde pāsbān olmak diler
- 4- Serv kaddüñ ravza-i cāna şeref virmiş-iken
Āh kim yaşum bigi n'idem revān olmak diler
- 5- Hey ne kāfirdür saçuñ yağmā-yı dil itmek diler
Veh ne zālimdür gözüñ cellād-ı cân olmak diler
- 6- Çeşme-i la'lüñ zülālin Hızrveş bir kaatre cân
Nüş idüp dünyā içinde cāvidān olmak diler
- 7- Dem-be-dem kânün-ı cevr-ile belā bezminde āh
Neyleyin hem-dem Şerāyī'ye fiğān olmak diler

116

Ve lehu

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

- 1- Şol gülbün-i cân eylese nāz-ıla revişler
Serv-i çemene ögrede nice şalınışlar
- 2- Bir demde şikār eyleye yüz biñ dil ü cânı
Āhü gözi şirāne kaçan kılsa bağışlar
- 3- Hicr-ile gözümdeñ ağıdur lülü vü mercān
Bu la'l-i revān-bağş-ıla şol dür bigi dişler
- 4- Her lafz ki ol hoşka dehenden gelür el-ħağ
'İsā bigi dil-mürdelere rüh bağışlar
- 5- Şirīn lebinüñ hāndesi yā Rab ne şekerdür
Kim göncede yok ğunc-ıla bu resme gülişler
- 6- Mihri odına yanduguma şām u sehergāh
Bu eşk-ile āhum varup ol māha dimişler

96a

- 7- Şol resme yanar şem‘-i ruḥuñ şevki-le cānā
Pervānede olmaz daḥı bu resme yanışlar
- 8- Tolaşma dilā zülfine didükçe ḥabībüñ
Divānelenür yine varur bildügin işler
- 9- Mey-gün lebi devrinde Şerāyī bigi zühhād
Rindlik idüben tevbelerin cümle şımışlar

117

Ve lehu

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün¹

- 1- ‘Aynuñ iy fettān қаşuñla āfet-i cān oldılar
‘Aql u dil sevdā-yı zülfüñle perīşān oldılar
- 2- Mihr ü meh yüz sürdügi-çün işigüñe bendevār
Encüm-i eflāke cümle şāh u sulṭān oldılar
- 3- Ruḥlaruñla leblerüñ vaşf eyledi gülşende bād
Lāle vü gül açılı[ban]² şād u ḥandān oldılar
- 4- Çeng idelden ḳaddümi çeng-i firāḳuñ cān u dil
Neyleyin feryād idüp derd-ile nālān oldılar
- 5- Leblerüñle dişlerüñ şevḳine her sū gözlerüm
Yaş yirine dil-berā la‘l ü dür-efşān oldılar
- 6- Bir Süleymān-ı zamānsın kim niğīn-i la‘lüñi
Görüp ins ü cān ḳamu ḥükmüñe fermān oldılar
- 7- Ya қаşuñla görelı peyveste ḡamzeñ oḳların
Cān u dil aña Şerāyī bigi ḳurbān oldılar

118

Ve lehu

96b

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün³

¹ Tevşih: “Ömer Çelebi”.

² Vezin gereği eklendi.

³ Tevşih: “Ahî Mahmud”.

- 1- Āftāb-ı hüsniñ iy meh-rū ne dem kim tāb ider
Şems-i ‘ālem-süz bigi cān u diller tāb ider
- 2- Haddün üzre zülf-i per-tābuñ ne şūr-engīzdür
Kim semender bigi nāra kend'özin per-tāb ider
- 3- Yağmasun diyu cihān halkını āhum āteşi
Firkatüñde gözlerüm yaşın revān seyl-āb ider
- 4- Merhamet kıl hasretüñden zār olan ‘uşşāka kim
Eşk-i çeşmiyle kamu ‘ālem yüzün garķ-āb ider
- 5- Hüsni ‘ālem-sūzuñuñ şevki dil ü cānum yaqup
Mihriñ-ile zerreveş hākisterüm nā-yāb ider
- 6- Mest olup hañcer ele aldıkça çeşmüñ hışm-ıla
Dökmege qanını ben dil-hastenün iştāb ider
- 7- Veh ne fettāndur gözüñ gülzār-ı hüsniñ içre kim
Āhuvāne cān u dil şayd itmeg-içün h̄āb ider
- 8- Düşse n'ola tābiş-i hüsniñ Serāyī üzre çün
Kim hemişe pertevi mihrüñ türāba tāb ider

119

Ve lehu

mef‘ülü mefā‘ilün mef‘ülü mefā‘ilün

- 1- Zülfüñle hadün reng-i müşg ü semen olmışdur
Boyuñla haţuñ reşk-i serv ü çemen olmışdur
- 2- Bir rûh-ı mücessemsin iy mażhar-ı luţf-ı Hāk
Sen rûha dü-kevn el-hāk ser-cümle ten olmışdur
- 3- Zencir-i ser-i zülfüñ bir dem kıomaz elden dil
Aña bu heves yā Rab bilsem neden olmışdur

97a

- 4- apuñ var-iken iy hūr cān yād-ı cinān itmez
Zīrā ki āña apuñ hubb-ı vañan¹ olmuşdur
- 5- Dil zūlfūñ-içün cānā cān virdi ruħuñ üzre
Cennetde anuñ-içün sündüs kefen olmuşdur
- 6- řirīn lebūñuñ andin ılalı mükerrer cān
Tūñ-řifat elfāzı řekker-řiken olmuřdur
- 7- Bir servere çākerdür cānı bu řerāyī'nūñ
Kim hūlķı 'aźīmü'ş-řān vechi řasen olmuřdur

120

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1- Nūr-ı hūsnūñ kim řeref burcı meh-i tābānıdır
Āftāb-ı āsmān anuñ-ıla nūrānıdır
- 2- řemse-i ruħsāruñ üzre dir gören sūnbüllerūñ
'Anberīn-efřān olınmuř Ćin Nigāristānıdır
- 3- Sihr içinde āferīn çeřmūñe iy cādū-firīb
ıldı meftūn cānları hey ne cihān fettānıdır
- 4- Hālūñ iy hūb-ı Hāñā haddūñde ki_itmiřdür arār
şan gümüş taħt üzre oturur Hābeř sulñānıdır
- 5- Hūsn bezminde kebāb idüp ciger anum ićen
Çeřm-i ser-mestiyle yārūñ ğamze-i mestānıdır
- 6- Ehl-i bezme řunicaķ sīmīn kef-ile zer ayak
Leblerūñ nuķl eylemek sāķilerūñ erkānıdır
- 7- Germ olursa hūsnine ol meh řerāyī n'ola kim
Gün bigi çün devr anuñ devrān anuñ devrānıdır

121

Ve lehu

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

¹ *Hubb-ı vatan*: Sahih olup olmadığı konusunda ihtilaf bulunan "Vatan sevgisi imandandır" hadisini telmih vardır (bkz. Ceylan 2007, 146).

97b

- 1- Kaçan kim zülf-i pür-çînin o dil-ber tärmâr eyler
Dil ü cânı gam-ıla gey perişân rûzgâr eyler
- 2- Ne ser-keşdür ‘aceb bilsem anuñ leylâ saçı her dem
Beni Mecnûn-şıfat âşüfte idüp bî-ķarâr eyler
- 3- Kad-i mevzûnı bustânda kıllur servi hâcel lîkin
Had-i gül-gûnı gülşende güli gey şermsâr eyler
- 4- Karardur lâleveş bağrumı her dem hâli sevdâsı
Dehânı şevķi añduķça cihânı baña tar eyler
- 5- Vişâli şöĥbeti virür dile zevķ u şafâ ammâ
Fırâķı miĥneti derdâ be-gâyet cânâ kâr eyler
- 6- Benümle hem-dem olmaduğı budur lâ-büd ol yârüñ
Ki kemter bendeden her ķanda_olursa şâh ‘âr eyler
- 7- Şerâyî_ol zülf-i pür-çînüñ yaķılıp derdi-le çün ‘üd
Meşâmm-ı ‘âlemi dūd-ı dilinden müşgbâr eyler

122

Ve lehu

mef‘ülü fâ‘ilâtü mefâ‘ilü fâ‘ilün

- 1- Luţf-ıla her nereye ki ol meh-liķâ varur
Mihr-i ruĥından ol yire nür-ı şafâ varur
- 2- Eknâf-ı ‘âlemi pür ider bû-yı müşg-ile
Pür-çîn saçına her kaçan anuñ şabâ varur
- 3- Gül gelmesün muķâbile ĥüsnine vechi yok
Öykünmesün ĥaţına benefşe Ĥaţâ varur
- 4- Ol ĥür-çihre cennet-i kûyında nâz-ıla
Şalınsa Sidre bigi turup müntehâ varur

5- Zih¹ şāh-ı māh-ruḥ ki ayağına bendevār
Yüz süre luṭf u ‘izz-ile şems-i duḥā varur

6- Şādī vü ‘ayş u ‘işret ü zevk-ile pür olur
Her ne yire ki ḥulḳ-ıla ol dil-rübā varur

98a

7- Yā Rab ne Ka‘be durur işigi tavāf-içün
Aña Şerāyī bigi nice biñ gedā varur

123

Ve lehu

mef‘ülü fā‘ilätü mefā‘ilü fā‘ilün

1- Zülfüñ mişāli kılalı dilde karar şabr
Cem‘iyyetümi kıldı kamu tarmār şabr

2- Āb-ı gama garīkem u hicr odına harīḳ
Bād-ı şabāya kılalı ḥāküm gubār şabr

3- Gün yüzünüñ olalı hevādarı cān u dil
Cismüm hilāl bigi idüpdür nizār şabr

4- Bir gün vişāl-ile beni şād itmedüñ dirig
Hicr ü gam-ıla gerçi ki itdüm hezār şabr

5- Cevr-i raḳībe mi ya cefāña senüñ ‘aceb
Di kanḳısına eyleyeyin iy nigār şabr

6- Şabr eyler-ise cevrüme dimişsin öldürem
Tiz ol ki eylemez aña bu rüzgār şabr

7- Raḥm eyle bu Şerāyī‘ye kim zülf ü ḥaddüñüñ
Kılur me‘āl-i şevki-le leyl ü nehār şabr

8- Bir dil-rübā senüñ bigi cevridici kanı
Bencileyin cefālaruña kimde var şabr

124

Ve lehu

¹ Zih:

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

98b

- 1- İklîm-i cemâlün şehi kim şimdi Hasan'dur
Hübân-ı cihân olsa aña bende hasendür
- 2- Bir kaddi sehîdür o kim olmaz aña hem-tâ
Ger Tübâ-i cennetdür ü ger serv-i çemendür
- 3- Şubh-ıla mesâ müctemi' olmaz çün o mâhuñ
Cem' olduğu bes haddi-yile zülfi nedendür
- 4- Bir şüh-ı cefâkârdur ol gözleri mekkâr
Ki_andan irişen cân u dile mekr ü fitendür
- 5- Kurbân olayın kaşları kavsine ki cândan
Her lahza nişân gamzeleri tîrine tendür
- 6- Bir cân nicesi kırtıla kim ol şeh-i şūhuñ
Her gūşede fettân gözi biñ kalbi şikendür
- 7- Bülbüllerini zâr idici gunc-ıla her dem
Bir ruhları gül-berg-i tarî gonce-dehendür
- 8- Cā eylese çeşmümde n'ola kaddi hayâli
Ki_elbetde leb-i āb-ı revân serve vaşandur
- 9- Medh ideli ol şūret-i zībâyı Şerâyî
Diğkatde Kemâl oldı vü ma'nide Hasan'dur¹

125

Ve lehu

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1- Müşg ü 'anberdür hařuñ zülfüñ ruhuñ gül-berg-i ter
Şehd [ü] şekkerdür lebün sözüñ yüzüñ mişl-i kamer
- 2- Saçlaruñ habl-i metîndür gözlerüñ sihr-i mübîn
Kaşlaruñ kavs-i kaderdür kirpigüñ tîr-i seher

¹ Bkz. *Hassân*.

- 3- addũ-ile ruqlaruñ luftı durur serv-ile gũl
Leblerũle diřlerũ nazmı durur la'l u dũrer
- 4- Sen ne meh-ihre gũneř-al'at meleksin kim felek
Gũrmedi miřlũ bu resme bir perĩ-peyker beşer
- 5- Dũřeli 'ışka řerayĩ gũrmedi sencileyin
Bir ruqlı gũl-gũn lebi mey-gũn sũzi şehd-i şeker

126

99a

Ve lehu

mef'ũlũ fã'ilãtũ mefã'ilũ fã'ilũn

- 1- Cãnã bu cãna hicr-ile cevr ü cefã nedũr
'ıřkuña mũbtelã olana bu belã nedũr
- 2- Zũlf-i mũselũne olaşan gũnũllerũ
Hãlini kılcã hi bilimez řabã nedũr
- 3- Her dem hayãl-i serv-i revãnuñ bu eřmũmũ
Yaşın revãn idũp gũzer [ider revã] nedũr
- 4- şol resme itdi gũnlũmi derdũn mũkedder ãh
Kim cãna daqlı zecr-ile [gelmez] 'anã nedũr
- 5- 'Anber sauñ oqlusı mı yã mũřg-i ĩn midũr
Ki_itdi cihãn meřãmmını hoş bu hevã nedũr
- 6- Gũrse açan senũnle baña cevr ider raĩb
Bĩgãne segdũr ol ne bilũr ařınã nedũr
- 7- Derdine bu řerayĩ'nũn iy cãn abĩbi di
La'lũnden øzge bes aña [...] nedũr

127

Ve lehu

mef'ũlũ mefã'ilũ mefã'ilũ fe'ũlũn

- 1- Her dĩdede ki mihr-i cemãlũn eşeri var
şanma ki anũn zerrece mãha [naşarı] var

99b

- 2- Cān gördi ‘izāruñ dile dir zülfüñ ucında
Ĝam yime ki āhir şeb-i hicrūñ [seheri] var
- 3- Şirīn lebüñi dir haṭ-ı sebzünle görenler
Bir tūṭidür ağızında mükerrer şekeri var
- 4- Cān bülbülinüñ ğonce-şifat hār-ı cefādan
İy ruḥları gül gör nice hūnīn cigeri var
- 5- Remz-ile işāretler ider kaşuña çeşmüñ
Yā Rab yine kim bile nice şūr u şeri¹ var
- 6- Hoş bū-yıla pür kıldı meşāmm-ı dili zülfüñ
Bu nāfe-i Çīn'üñ nice hoş müşg-i teri var
- 7- Vaşf itse Şerāyī lebüñ iy husrev-i hūbān
Eydür işidenler yine² şirīn haberi var

128

Ve lehu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1- Ham-ı zülfüñe ki cānā özini dil bağlar
Gör bu dīvāneyi kendüye selāsil bağlar
- 2- Şāh-ı ‘ālem olur ol kimse ki sen pādşehūñ
İşigi hıdmetine bende-şifat bil bağlar
- 3- Hüsñüñe beñzeyemez zerrece iy māh özine
Niçe kim mihr-i felek şekl ü şemāyil bağlar
- 4- Eşk-i çeşmümi revān eyleyüp olma ki revān
Yağsa bārān yoluñı seyl aluban gil bağlar
- 5- Yaşumuñ ayağıña düşdüğini eyleme ‘ayb
Ki kerem ehli_olanuñ yolını sāyil bağlar
- 6- Şayd idüben bu gönül murgını şayyād gözüñ
Bağ idüp bağladı zülfüñden aña kıl bağlar

¹ şūr u şeri: fitneleri

² yine: nice

- 7- Gül ruḥuñ medḥini gülşende Şerāyī diye ger
Gönce dem-beste_olup ağızını belābil bağlar

129

Ve lehu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

100a

- 1- Serv ü Tübā'ya boyuñ rif‘ati ḥayret buyurur
Gül-i ḥamrāya ruḥuñ luṭfı letāfet buyurur
- 2- Ḥāne-i dilde bu cān ğamzelerüñ nāvekini
Şadra teklif idüben ‘izzet ü ḥürmet buyurur
- 3- Ḥüsnüni medḥ ideli bülbül-i ḳuds ehl-i cinān
Berg-i gülden aña ḥoş vech-ile ḥil‘at buyurur
- 4- Görüp iy dost bu dil derdini cān-ıla ṭabīb
Şeker-i şehd-i leb-i la‘lüni şerbet buyurur
- 5- Ḥāk-i dergāhumı pāk eyle müjeñle dirseñ
Ber-ser ü çeşm ṭapuñ her ne ki ḥıdmet buyurur
- 6- Gönderüp miḥnet iline dili hicr-ile ğamuñ
‘Işkuñı hem-reh ider derdüni ni‘met buyurur
- 7- Mürşid-i ‘ışḳ Şerāyī'ye naşihat idüben
Şoḥbet-i yāri mey ü nāy-ıla ḥalvet buyurur

130

Ve lehu

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1- Zülf-i pür-çinüñ ki cānā piç ü tāb üstindedür
Ol sebebden bu dil ü cān ıztırāb üstindedür
- 2- Ğurre-i ebrüni dir evc-i cemālünde gören
Māh-ı nevdür güyiyā bu āftāb üstindedür
- 3- Mihr-i ḥüsn-ile sen iy māh āsmān-gır olalı
Rüyı mihr ü māh-ı eflāküñ türāb üstindedür

100b

- 4- Dişlerüñ üzre görüp mercân lebüñ şarrâf-ı cân
Dir ki bu bir la'ldür dürr-i hoş-âb üstindedür
- 5- Şafha-i haddüñde görüp okıdum reyḥân-ḥaṭuñ
Müşg-ile bu ḥâşiye olmuş kitâb üstindedür
- 6- Tîğ-ı ğamdan pârelenmiş dilde düşnâm-ı lebüñ
Şol nemek durur ki toĝranmış kebâb üstindedür
- 7- Cüy-ı çeşmümde ḥayâli ḳaddüñüñ ḳılsa vaṭan
N'ola çün her yirde serve cây âb üstindedür
- 8- Cân u dil ḳılma ta'accüb la'lüñ üzre_itse nizâ'
Ḳanda olursa nizâ' ekşer şarâb üstindedür
- 9- Ḳılma iy meh-rü Şerâyî'ye igen cevr ü cefâ
Çün bilürsin dehr-i bî-mihr inḳılâb üstindedür

131

Ve lehu

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1- Hicrûñ-ile dîde pür-nem şimdi mi olduĝı var
Derd ü ğam gönülde müdĝam şimdi mi olduĝı var
- 2- Hûn-ı dildür nûş-ı cân bezm-i ğamuñda dâyimâ
'Âşıḳuñ nûş itdiĝi dem şimdi mi olduĝı var
- 3- Sensüz iy dil-ber görüp ağladuĝumı müdde'î
Dâyim olmak şâd u ḥurrem şimdi mi olduĝı var
- 4- Şerbet-i vaşluñ şifâ-yiken bu ben bîmâruña
Şunduĝı hicr-i ğamuñ sem şimdi mi olduĝı var
- 5- Tîr-i cevrüñ çekmeg-içün cândan iy meh dem-be-dem
Ḳavs-i mihrüñ elde muḥkem şimdi mi olduĝı var
- 6- Gitmez-idüm terk idüp küyuñ raḳîbüñ olmasa
Ḳışsa-i İblîs ü Âdem¹ şimdi mi olduĝı var

¹ Bkz. Âdem.

- 7- Dir Şerāyī dāmen-i vaşla irişmez çün elim
Hicr-ile çāk olma yaşam şimdi mi olduğı var

132

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

101a

- 1- Ebr-i çeşmüm āh kim seyl-āblar dökme diler
Rūy-ı zerdüm üstine sīm-āblar dökme diler
- 2- Serv kaddūn zıllın iy meh ilticā itsem n'ola
Kim fūrūğ-ı mihr-i hüsnūn tāblar dökme diler
- 3- İşigūn gerdini ferrāş-ı müjem pāk itdügin
Gözlerüm saqqāsı görüp āblar dökme diler
- 4- Hicrūn-ile çeşme-i çeşmümden akan yaşları
Zār-ıla bes küze-i dülāblar dökme diler
- 5- Leblerūn vaşfın Şerāyī şöyle şirīn didi kim
Kandūn ağzı şulanup cüllāblar dökme diler

133

Ve lehu

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

- 1- Her dem ki dil-berā lebūnūn zevki cāndadur
Bu zevk ne melekde ne hūr-ı cināndadur
- 2- Āyīne-i ruhuñ bigi olmaz cihān-nümā
Mihr-ile meh ki rif'at-ile āsmāndadur
- 3- İy gonce-leb ruhuñ bigi rengīn ü ter degül
Her gül ki gunc-ıla açılır gülsitāndadur
- 4- 'Ayn-ı şafā-yı 'arīzuñuñ 'aksidür¹ kamu
Bu şāfilik ki luţf-ıla āb-ı revāndadur
- 5- Kurbān olursa dil n'ola kaşuñ kemānına
Cān-ıla tīr-i gamzene karşı nişāndadur

¹ 'aksi: bahşı

- 6- Şol deñlü içdi anımı mestâne gözlerüñ
Kim anmadı o ünî daı meyli andadır
- 7- İy meh Şerâyî mihrüñi terk eylemez ebed
Ger bu cihânda durur u ger ol cihândadır

134

Ve lehu

101b

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1- İy amer ruhsâruña mihr-i felek âyinedâr
V'iy şeker güftâruña olsun dil ü cânlar nişâr
- 2- La'lüñe cem' olsa cânâ mürde cânlar añ mı kim
Mu'ciz-i 'İsâ deminden her dem olur âşkâr
- 3- Zülfüñ iy dil-ber ne sâhirdür ki genc-i üsnüñi
Sihr-ile her rüz u şeb şaqlar ılısm olup çü mâr
- 4- Nat'-ı mihr üzre ruhuñ öñinde iy şeh ehl-i 'ışk
Cân u ser oynar revân şaf utuban şarançvâr
- 5- Çeng idüp addümi ânün-ı cefâ-yıla beni
İñledür neyveş belâ bezminde her dem rüzgâr
- 6- Gelmedi sencileyin bir gül bu bâğ-ı 'âleme
İrmedi aña Şerâyî bigi daı bir hezâr
- 7- âmetüñle küşe-i ebrüñi iy gonce-dehen
Görelî zülfüñ mişâli olmışamdur bî-arâr

135

Ve lehu

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1- Göñlüme bend-i belâ bu zülf-i pür-çinden gelür
Cânuma tîr-i azâ ol avs-i müşginden gelür
- 2- Râhat-ı dildür lebünden baña_iren düşnâm-ı telh
Lezzet-i cândur ne kim cânâ o şîrinden gelür

- 3- İşidürse nefħa-i la'lüñ eyā 'İsā-nefes
Dirilüp her mürde çāk idüp kefen sinden gelür
- 4- Haddüñe ĩmān didüm inkār itdi zāhid yoħ didi
Yoħ demek ĩmāna lā-büd gebr-i bī-dīnden gelür
- 5- İy Őerāyī cān meřāmmın eyleyen 'ıtr-ıla pür
Büy-ı zülf-i yār mı yā müşg mi Çīn'den gelür

136

102a

Ve lehu

mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün

- 1- Nigārā sen gül-endāmı řafā pehlüya řarmāħdur
Güzel her şanda olursa sezā pehlüya řarmāħdur
- 2- Nedür 'ayş-ı cinān itmek cihānda 'āřıķa dāyım
Dil ü cāndan ĥabībin muřlakā pehlüya řarmāħdur
- 3- Yolına naħd-i cān şarf itmeden bir dil-berüñ dilden
Ĝaraž sīmīn-tenin öpe ķoca pehlüya řarmāħdur
- 4- Dü-'ālem zevķini sürmek ķiři bir yārta oldur kim
Tolayup boynına ķol dāyima pehlüya řarmāħdur
- 5- Őerāyī her nefes bu dehr-i bī-mihr içe cān bigi
Güzellerden murād olan saña pehlüya řarmāħdur

137

Ve lehu

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

- 1- Dil her nefes ki kākül-i cānāne şarmaşur
Bir riştedür bu deste-i reyħāna şarmaşur
- 2- Sünbül řači ki řaddine řarılır uzanup
şan mārdu bu serv-i ĥırāmāna şarmaşur
- 3- Nat'-ı zamānda 'işret-i ĥür-ı cinān ider
şol kim girüp ĥabīb-ile yorģana şarmaşur

- 4- Bāğ-ı ruḥında zülf-i siyāhı ne ağ olur
Kim şayd idüp bu murğ-ı dil ü cāna şarmaşur
- 5- Öldürmek istese dili ḥançer çeküp gözi
Cān vehm-ile o ḥançer-i bürrāna şarmaşur
- 6- Gelse ḥayāl-i ğamzesi cān şarılır çıkup
Güyā kerīmdür bu ki mihmāna şarmaşur
- 102b
- 7- Dilden Şerāyī vālih ü āşüfte-ḥāl olur
Zülfine her ne dem ki anuñ şāne şarmaşur

138

Ve lehu

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

- 1- Şol ğonce-leb ki ḥaddi gül ü lālezārdur
Ḥurrem ola hemişe ki hoş nev-bahārdur
- 2- Kaddi ḥayāli tutsa gözümde n'ola vaṭān
Servüñ maḳāmı her kanda-yısa cüybārdur
- 3- Zülf-i siyāhı-yıla dil olalı bī-ḳarār
Ḳalmadı cānda şabr u ḥired tārmārdur
- 4- Ḥaddüñ lebüñ leṭāfeti vaşfın işideli
Gülzār içinde ğonce vü gül şermsārdur
- 5- Zaḥm-ı ḥadeng-i ğamzeñi cān bigi sīnede
Şaḳladuğum hemişe bu kim yādğārdur
- 6- Süz-ı ğamuñla ben nice ḥāk olmayam ki āh
Serde hevā vü dīdede nem dilde nārdur
- 7- Şāhā Şerāyī bendeñe ol dest-gīr kim
Düşüp yatur ayaklara ol ḥāk ü ḥārdur

139

Ve lehu

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

103a

- 1- Hicrũnle pür ola dile an eyle mi olur
Nār-ı amuñla yaıla cān eyle mi olur
- 2- Göl gibi açılıp gülesin sen hemīše ben
Bülbül bigi_idem āh u figān eyle mi olur
- 3- Raz-ı derūnum āh ki ‘ıřkuñla eyledüñ
Halk-ı cihāna cümle ‘ıyān eyle mi olur
- 4- řāhā bu dil vilāyeti ‘ahdüñde bulmaya
Cevr ü sitemden emn ü amān eyle mi olur
- 5- Cānā revā mı avl-i raīb-ile idesin
Binüm haumda zann u gümān eyle mi olur
- 6- Vaşfını rüşen ider-iken şem‘-i haddüñüñ
Gāz-ı¹ gam ide ať‘-ı zebān eyle mi olur
- 7- Mihrũnle zerrevār řerāyī türāb olup
almaya anda nām u niřān eyle mi olur

140

Ve lehu

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1- Nāleler gerçi ki her dem bu dil-i zārumda var
Neyleyin yüz anca efgān cān-ı bīmārumda var
- 2- Cān bigi amzeñ hadenginüñ eyā aşı kemān
Yarası gitmedi daı cism-i efgārumda var
- 3- Bend-i zülfüñe didüm dil düşeli āřüftedür
Didi anuñ bigi biñ bu zülf-i pür-tārumda var
- 4- Luťf u hul u nāz u ‘ıřve hūb u ra‘nāl amu
Ol melek-peyker perī-rū hūrveř yārumda var
- 5- Didi dil-ber lezzet-i andi řerāyī ögme kim
Lezzeti andüñ hezārān şehd-i güftārumda var

¹ Gāz: Mum makası (bkz. Mütercim Âsım 2009, 268). Yağ mumunun daha parlak bir ışık vermesi için zaman zaman özel bir makas kullanılarak fitili kesilirdi (bkz. Onay 2007, 281-2). Mum makasının mumu söndürme işlevi için de kullanıldığı beyitte de yerini bulmuştur.

141

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

103b

- 1- Çeşm-i cān tā kim cemālūñ mihri-le pür-nürdur
Ğuşsa-i zülfüñle iy meh bu gönül [mesrūr]dur
- 2- Gün yüzüñ üzre ne dem düşse sevādı zülfüñüñ
Halk-ı 'ālem şanur ol dem kim şeb-i deycürdur
- 3- Zaḥm-ı ğamzeñle ne ğam bugün aña kim cān vire
Yarın ol bī-şübhe bil merḥūmdur mağfūrdur
- 4- Geldi mi'mār-ı ğamuñ bünyād-ı 'ışk urdı dile
Ol sebebden her ḥarābātı anuñ ma'mūrdur
- 5- Dil diler sen dil-ber-ile bir nefes ola qarīn
Nice demdür şoḥbetinden vaşluñuñ mehcürdur
- 6- İy melek-manzar ne tañ çeşmümden olsañ sen nihān
Bu 'iyāndur kim perī insāndan mestürdur
- 7- Didüm iy cān la'lūñ üzre bu görinen ḥaṭ nedür
Luṭf-ıla güldi didi ḳand üzre üşmiş mürdur
- 8- İy Serāyī saña cevr-ile cefālar itdügi
Budur ol meh-rū ki mihr-i ḥüsnine mağrūrdur

142

Ve lehu

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1- Öykünürem dimege ḳaddüñe 'ar'ar utanur
Beñzerem dimege ḥaddüñe gül-i ter utanur
- 2- Şubḥ-ı rüşen bigi sen 'arz-ı cemāl eyleyli
Mihr şermende olup mäh-ı münevver utanur
- 3- Gerçi pür-nür ḳılır 'ālemi ḥurşid ü ḳamer
Līk ḥüsnüñle ḳaçan olsa ber-ā-ber utanur

4- Leblerüñ zevkini her kıanda ki tekrār kıılam
Lezzetinden sözüümüñ kıand-i mükerrer utanur

5- Haııtuña nisbet idüp ‘anber özin kııldı haıā
Bu haıāsından anuñ nāfe-i ezfer utanur

6- Vaşfin iy hūr-likā āb-ı zülāl-i lebüñüñ
Cennet içre işidüp çeşme-i Kevşer utanur

104a

7- Nazm-ı dendānuñı vaşf itse Şerāyī cānā
Cevherinden sözüñüñ rişte-i gevher utanur

143¹

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1- Her kaçan taıhrır idem sen yāre hasret-nāmeler
Sūzişinden sözüümüñ odlara yanar hāmeler

2- Ğonceler gülşende çāk eyler girībānlar hezār
Giyseñ iy serv-i sehī luıf-ıla rengin cāmeler

3- Nokıta-i mevhüm olduğı dehānuñ bu ki hiç
Kaldı mübhem zerrece keşf itmedi ‘allāmeler

4- Zülfüne cem‘ olsa ger diller ta‘accüb kıılma kim
Resm durur Şām'da² gice olur hengāmeler

5- Bu Şerāyī ruırlaruñ devrinde gül bigi hezār
Hüb defter bağılayup hoş yazdı rengin nāmeler

144

Fī-Ğurūfi'z-Zā'

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

¹ 155a der-kenārından başlayan bu gazel kafiye gereğı buraya alındı.

² Şām: Günümüzde Suriye'nin başkenti. İslam dünyasının önemli tarihî şehirlerindedir. Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi sırasında, 1516 yılında Osmanlı idaresi altına alındı. Yavuz'un 1520'de ölümü üzerine önemli bir isyan çıksa da 1521 yılı Ocak ayında Ferhad Paşa bu isyanı bastırdı (bkz. Buzpınar 2010, 315-20). Divan şiirinde Şām, Farsçadaki akşam ve karanlık anlamındaki şām kelimesiyle teviriyeli kullanılır ve genellikle sevgilinin saçlarıyla ilgi kurulur (bkz. Yeniterzi 2010, 325-7). Şairin geceleri Şām'da hengāmelerin âdet olduğunu söylemesi, asayışı bozan olayların genellikle geceleri olması gibi genel bir durumu kelimenin akşam/karanlık anlamıyla ilgili olarak kullanmasıyla veya bahsi geçen isyanla ilgili olabilir.

- 1- Ol meh eger götürse yüzinden niķāb-ı nāz
Cümle cihānı yaķardı āftāb-ı nāz
- 2- İŖveyle zīnet itmege ħüsni ‘arūsını
Ŗīveyle serv ķāmeti giymiŖ Ŗiyāb-ı nāz
- 3- Hey di Ŗu ħünī çeŖmüne iy Ŗūĥ-ı Ŗīvekār
İgende ķana girmesün içüp Ŗarāb-ı nāz
- 4- Bir ĥarf-i Ŗīvesin yazamaz ħüsn-i ĥaţtuñuñ
Yāķūt¹ eger yazarsa hezārān kitāb-ı nāz
- 5- Yā Rabbi her ne dir gözüne remz-ile ķaŖuñ
Ta‘līm gāĥ cevri ider ü geh ‘itāb-ı nāz
- 6- Artursa tañ mı ġamzelerüñ ĥıŖmını Ŗehā
Ĥün-rīz olanlar itmeye lā-büd ‘iķābın az
- 7- Oķınmaġa Ŗerāyī cefāsı cerīdesi
Cevri-ile yazar aña idüben ĥisāb-ı nāz

145

Ve lehu

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1- ĤoŖ yaraŖur egerçi ki ol dil-rübāya nāz
Līkin revā degül ide her nā-sezāya nāz
- 2- Sehv-ile bir vefā ide ger Ŗoñra āĥ kim
Ĥılır hezār Ŗīve-yile_ol bir vefāya nāz
- 3- Dil derdi-yile ol ķadar ülfet tutup durur
Kim ķılsa tañ degül bu zamān ol devāya nāz
- 4- Ťübā boyı nihālini dir Sidre'den görüp
Ťoġrusı ķılsa yaraŖur ol müntehāya nāz
- 5- Yad eyleyüp Ŗerāyī'yi Ťapuñdan iy Ŗanem
Bīġānevār itme iġen āŖınāya nāz

104b

¹ Bkz. Yāķūt.

- 1- Biz ezelden ‘āşık-ı merdâne gelmişlerdenüz
Şevk-ile ‘ışk âteşine yana gelmişlerdenüz
- 2- İçmişüz bezm-i ezelde² bāde-i ‘ışkı ebed
Hîç huşyār olmazuz mestāne gelmişlerdenüz
- 3- Bu ikilik ‘ālemin terk itmişüz bî-şübhe biz
Bir bilüp cāndan Hāķ’ı imāna gelmişlerdenüz
- 4- Zerre-yiken pertev-i hūrşide ermişlerdenüz
Kaṭre-yiken baḥr olup ‘ummāna gelmişlerdenüz
- 5- Sebzezār-ı lā-mekānda Rūḥ-ı Kuds-ile³ hezār
Bāl açup ṭāvūsveş cevlāna gelmişlerdenüz
- 6- Kullaruz cāndan miyān-beste çü cārū yüz süre
Hıdmet-içün dergeh-i sulṭāna gelmişlerdenüz
- 7- İtmışüz bî-ḥad günāh ammā döküp gözler yaşın
Mağfiredt uma der-i ğufrāna gelmişlerdenüz
- 8- Luṭf anuñdur kaḥr anuñ ḥükmine münḳād olmışuz
Her nice emr eylese fermāna gelmişlerdenüz
- 9- ‘Ūdveş yanup Şerāyī bigi nār-ı ‘ışka biz
Neyleyin ḳānūn-ıla efgāna gelmişlerdenüz

---

¹ Der-kenâr

² *Bezm-i ezel (bezm-i elest)*: Elest bezmi. Kur’ân’da anlatıldığı üzere (Araf Suresi 171-172), Allah’ın ruhlar alemini yarattığında bütün ruhlara hitaben “Ben sizin Rabbiniz değil miyim” diye sorduğu ve ruhların da “Evet sen bizim Rabbinizsin” diye cevap verdikleri meclis. Şairler için aşkın başlangıcı bu meclistir (bkz. Pala 2005, 72).

³ *Rūh-ı Kuds*: Cebrâil. Kur’ân-ı Kerîm’de Cebrâil’den “rûh” ve “rûhumuz” diye bahsedilmekte, Âdem’in yaratılmasında ve Meryem’in İsa’ya hamile kalmasında “rûhumdam üfledim”, “rûhumuzdan üfledik” denilmektedir. Bu da üfledim, üfledik ifadeleriyle Cebrâil’in kastedildiği şeklinde yorumlanmaktadır. Ayrıca, Hz. Peygamber’in de Rûhulkuds ve Cebrâil ile aynı varlığı kastettiği belirtilmektedir (bkz. Harman 2008, 216-7).

- 1- Hüsniñ şıfatı kitāba şıgmaz
Her Һarfi¹ fuşul u bāba şıgmaz
- 2- ‘Işkuñ nice genc olur ki yā Rab
Bu künc-i dil-i Һarāba şıgmaz
- 3- Evşāfuñı nice vaşf idem kim²
Biñde birisi Һisāba şıgmaz
- 4- Ne nūr-ı Һuzā durur ki Һaddüñ
Kim pertevi āftāba şıgmaz
- 5- Bī-perde görüp Şerāyī Һüsniñ
Dir luţf-ıla bu Һicāba şıgmaz

148

Ve lehu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1- Hicr-ile olalı hem-dem yüzüñi cān göremez
Vaşluñuñ şoĥbetine Һayli zamāndur iremez
- 2- Dem mi var mihr-i ruĥuñ Һasreti-yile giceler
Meh çü pervāne seni Һāne-be-ĥane aramaz
- 3- Düşeli ‘ışkuña dil şöyle za‘īf oldu ki āh
Hālını Һapuña ‘arz itmege cānā varamaz
- 4- Künc-i firkatde yatur Һaste olup derdüñ-ile
Cān şifā-ĥāne-i la‘lüñe varup em soramaz
- 5- Nice gışş olmaya dil pīrehenüñ bigi senüñ
Cānına serv-i gül-endāmuñı cānā şaramaz
- 6- Öykünelden yüzüñe mihr ü meh iy Zühre-cebān
Hacletinden dün ü gün zerrece yüz gösteremez
- 7- Sürme luţfuñ işiginden bu Şerāyī'yi şehā
Bir daĥı dergeh-i ğayra varup o yalvaramaz

105a

¹ Һarfi: şerĥi

² Evşāfuñı nice vaşf idem kim: Vaşfuñ ne dil-ile ‘add idem kim

149

Ve lehu

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

- 1- Ol Zühre-cebîn mäh-ı cihāndan yaña bakmaz
Her encüm eger mihr ola andan yaña bakmaz
- 2- Mağrūr durur hūr-şifat gülşen-i hüsne
Bir vechle kim bāğ-ı cināndan yaña bakmaz
- 3- Olduğça revan nāz-ıla ol serv-i kamer-ruh
Çeşmümden akan āb-ı revāndan yaña bakmaz
- 4- Ol mihr-i cihān-tāb yaqar¹ hırmen-i cānı
Bu sūz-ı dil ü āh-ı duḡāndan yaña bakmaz
- 5- Her hār-ıla hem-dem oluban 'ayş ider ol gül
Dil gonce bigi ṭolduğı kandan yaña bakmaz
- 6- Cān murğını ider kafes-i gamda giriftār
Kıldığı bu feryād u figāndan yaña bakmaz
- 7- Nāmūsla 'ārını virüp bāda Şerāyī
Yüz şuyı bigi nām u nişāndan yaña bakmaz

150

Ve lehu

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 105b
- 1- Göñül Ṭübā boyuñsuz meyl-i serv-i büstān itmez
Gözüm bāğ-ı ruḡuñsuz seyr-i şahn-ı gülsitān itmez
  - 2- Dile her nice kim şordum dehānuñ rāzını cānā
Eyitdi sırr-ı cāndur bu anı kimse 'ıyān itmez
  - 3- Virürsen gamze-i mestüñe ruḡsat ol kadar şāhā
Ki dem olmaz ki nā-ḡaḡ zulm-ile her demde ḡan itmez
  - 4- Kılalı pertev-i hüsñüñ münevver 'ālemi iy meh
Açup ḡalk-ı cihān göz meyl-i mihr-i āsmān itmez

¹ yaqar: yaqup

- 5- Kemānveş kām̄eti olsun dü-tā dest-i belā-yıla
Ḥadeng-i ğamzeñe şol kim dil ü cānın nişān itmez
- 6- Sezerse zerrece cānā dil ağzuñ varını cāndan
Aña yoğ yire fikr ü vehm ü zann-ıla gümān itmez
- 7- İrerse gülşen-i vaşla Şerāyī bir dem iy gül-rū
Hezār olursa ḥār-ı hicr bülbülveş fiğān itmez

151¹

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1- Gözlerüñ zulmine la‘lüñ dād kim dād eylemez
Hüzn ü ğamdan kırtarup cān u dili şād eylemez
- 2- Bī-güneh şol ḥadde kıan itdüñ uyup çeşmüñe kim
Anı herğiz kimseye bu resme cellād eylemez
- 3- Şol kıadar uzatdı dil mülkine zülfüñ zulm elin
Eyle beñzer tā kıyāmet dağı ābād eylemez
- 4- Şaḥn-ı bustānda şalınsañ ger hezār i‘zāz-ıla
Kaddüñüñ reftārını bir serv ü şimşād eylemez
- 5- Bülbül-i cān gül yüzüñ seyrine pervāz ideli
Yıllar oldı kim kıadīmī menzilin yād eylemez
- 6- Kūh-ı ğam delmekde dil iy ḥusrev-i şīrīn-dehān
Şöyle üstād oldı kim hīç anı Ferhād eylemez
- 7- Gülşen-i ‘ışkuñda gerçi bülbülüñ vardur hezār
Bu Şerāyī bigi iy gül biri feryād eylemez

152

Ve lehu

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1- Cemālüñsüz cihān iy cān yaraşmaz
Ger olmasa güneş devrān yaraşmaz

---

¹ Der-kenār

- 2- Dil-i vîrânı ma'mûr it ḥalîlüm
Ki beyt-i Ḥaḳ'dur ol vîrân yaraşmaz
- 3- İgen ḥadden aşurma resm-i cevri
Şehâ çün cevri-i bî-pâyân yaraşmaz
- 4- Ruḥuñ devrinde aḡlarsam dem-â-dem
N'ola gül faşlı bî-bârân yaraşmaz
- 5- Dil-i bülbülde gülden olmasa şevḳ
Biñ itsün nâle vü efgân yaraşmaz
- 6- Götür zülfüñ cemalüñden ki iy mâh
Seḫâb içre güneş pinhân yaraşmaz
- 106a 7- Raḳîbi sür ḳoma ḳapuñda iy ḥûr
Ki Şeyṭân cennete derbân yaraşmaz
- 8- Dile geldükçe şevḳüñ gitdügi ğam
Bu kim bir ile iki ḥân yaraşmaz
- 9- Şerâyî'den igen dür olmağıl kim
Dikensüz çün gül-i ḥandân yaraşmaz

153

Ve lehu

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1- Cemâlüñ bigi iy meh-rû cihânda âftâb olmaz
Kim anuñ nûrına kevn ü mekân hergiz ḥicâb olmaz
- 2- Götür zülf-i siyâhuñ ebrveş ḥurşid-i ḥüsnüñden
Bu rüşendür ki nev-rüz olsa iy meh-rû şehâb olmaz
- 3- Gören dir 'arîzuñ âbıyla iy ḥûb-ı Ḥaṭâ ḥaṭṭuñ
Bu [v]eche şîşe içinde gül-âb u müşg-nâb olmaz
- 4- Ne şeh kim âstânuña gelüben olmadı bende
Aña dâr-ı sa'âdetden cihânda fetḫ-i bâb olmaz

- 5- Ne gün var kim cemâlûñ âteş-i tâbıyla cân yanmaz
Ne gice var ki dil zülfüñ gamıyla pîç ü tâb olmaz
- 6- Nice yanmaya ‘ūd-ı dil düşüben micmer-i ‘ışka
Ki âh u nâleme hem-dem benüm nây u rebâb olmaz
- 7- Cefâ vü cevruñi cânâ senüñ kimse şümâr itmez
Belâ vü derdüme derdâ benüm hergiz hesâb olmaz
- 8- Beni kûyuña varduğumca kırkutma rakîb-ile
Ki cennet içre iy hürî-liķâ hergiz ‘azâb olmaz
- 9- Felek bigi ne deñlü ķadri a‘lâ-yise ola pest
Şerâyî bigi her kim âstânuñda türâb olmaz

154

106b

Ve lehu

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1- Göreli zülfüñ şeb-i yeldâ gönül pür-tâb göz
Oldı iy hürşîd-rû şeydâ gönül bî-h‘âb göz
- 2- Bî-güneh rahm itmeyüp sencileyin ķan idici
Ķanķı dil-berde ola hârâ gönül ķaşşâb göz
- 3- Dil-berâ bâğ-ı cemâlûñden devâ-yiçün senüñ
Rûh-ı mecrûha diler hürmâ gönül ‘unnâb göz
- 4- Bulmadı bir şerbet-i şâfî hezârân itdi nüş
La‘l-i nüşînuñ bigi şahbâ gönül cüllâb göz
- 5- Ka‘be-i hüsnuñle görüp tāk-ı ebrûñ iy şanem
Ķıldı anı Mescid-i Aķşâ¹ gönül mihrâb göz

¹ *Mescid-i Aksâ*: Müslümanların ilk kiblesi. Arapça Beytülmakdis (mukaddes ev). Bu ad Kudüs ile aynı kökten gelip sonradan tüm şehir için kullanılmıştır. Aksâ “uzak” anlamında olup Mekke’ye uzaklığından dolayı mescide bu ad verilmiştir. Hz. Davud tarafından planlanıp Hz. Süleyman tarafından inşa edilen mescid, tarih boyunca birçok defa tahrip olmuş/yıkılmış ve yeniden inşa edilmiştir. Hz. Peygamber’in miraç yolculuğuna çıkmadan buraya getirildiği İsrâ Suresinde belirtilmektedir. Hicretten sonra da on altı-on yedi ay burası kible olmuştur. Bugün Ka’be’ye çevresiyle birlikte Mescid-i Haram denildiği gibi Mescid-i Aksâ’ya da çevresiyle birlikte Harem-i Şerif denilmektedir (bkz. Bozkurt 2004, 268-71). Ayrıca, bkz. *Ka’be*.

- 6- Nār-ı şevķüñle yanup şol ĥadde yaş aķıtımışam
Ki_oldı od u şuda nā-peydā göñül nā-yāb göz
- 7- İy Şerāyī dil-berüñ zülf ü ‘izārı şevķi-le
Rūz u şeb ĥāşıl ķılur sevdā göñül seyl-āb göz
- 8- Şeh-nişīn-i cānda sultān-ı ĥayālūñe şehā
Ķıldılar ta‘zīm olup lālā göñül bevvāb göz

155

Ve lehu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1- N'ola olursa şehā ĥāk-i derüñ bendesi yüz
Biz de yüz cān-ıla ol ĥāk-i derüñ bendesiyüz
- 2- Muşĥaf-ı ĥüsnüñi ĥudret yedi taĥrīr ideli
Cān u dilden dün ü gün ĥāfız u ĥānendesiyüz
- 3- Ne yüz-ile idelüm yüzüñe nisbet güli kim
Görelı yüzüñi yüz vech-ile şermendesiyüz
- 107a 4- Dil esīr olduğını zülfine cān gördi didi
Biz daĥı çāh-ı zenaĥdānıñ efgendesiyüz
- 5- Dil-berā ĥātırumuz cem‘ine sa‘y it dilden
Ki heves ķılalı zülfüñe perākendesiyüz
- 6- Leblerüñ bir nefes itmiş ki olam cānuña cān
Cān revān eyler-iken ol nefesüñ zindesiyüz
- 7- Āteş-i ‘ışķuña her demde hezār ola şehā
Bu Şerāyī bigi dir şevķ-ile sūzendesiyüz

156¹

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

- 1- Cān şehd-i lebüñ lezzetini sükkere virmez
Dil nāfe saçuñ rāyīĥasın ‘anbere virmez

¹ Der-kenār

- 2- İy hūr-liķā cennet-i hüsñüñe bu çeşmüm
Bir gün nażar itdüğünü heft-aħtere virmez
- 3- Pervāne-i dil şem‘-i ruħuñ şa‘şa‘asına
Per yaķduğünü mihr ü meh-i envere virmez
- 4- La‘līn lebüñüñ zerrece bir nükte-i nağzın
Güş ideli cān luţf-ıla biñ gevhere virmez
- 5- Ŧab‘ında leţāfetden anuñ hergiz eşer yoķ
Göñlin ki Şerāyī bigi bir dil-bere virmez

157

Ve lehu

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1- Ol gül-‘izār u gönce-lebüñ mübtelāsıyuz
Bülbül bigi olursa eger mübtelāsı yüz
- 2- Yüz kalb-i çeşş-i ‘āşıkı eyleye tarmār
Ger bir dem içre göstere zülfi livāsı yüz
- 3- Mihr-i ruħından itmese kesb-i ziyā eger
Çārħuñ ne veche bul[a]-dı bedr-i dücāsı yüz
- 4- Faħr itmesün igende raķīb itiyüm diyü
Ol it-ise n'ola bir işigi gedāsı yüz
- 5- Bir cām içirse lebleri cān-ı Şerāyī'ye
Arturdu ‘ayş u zevķi olurdu şafāsı yüz

158

Ve lehu

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1- Şol deñlü Ŧutdı cevr-ile cānān cefāya yüz
Açmadı hīç zerrece mihr ü vefāya yüz
- 2- Luţfı yüzini setr idüben dest-i cevr-ile
Açdı ‘itāb u hışm-ıla ķahr u belāya yüz

107b

- 3- albinden ola kim gtre kibr  knesin
Baş aıup¹ iy gönül ıtalum gel Hz'ya yüz
- 4- Sem'ine ola kim irre h [u] nlemz
Luft-ıla sürelüm reh-i bd-ı Őabya yüz
- 5- Yüz yüz ılur vef v kerem yada hlk-ıla
'Arz eylemez n'idem ki bu ben Őinya yüz
- 6- Firat ılalı metmi ahr-ile kemn
ıldum niŐne cn-ıla tr-i azya yüz
- 7- Bir dem bu hste gönlüme bulunmadı 'ilc
Urdum hezr derd-ile dr-ı-Őifya yüz
- 8- Bu baħr-ı gmdan ister-iseñ iy gönül hlŐ
Sr 'izzet-ile hk-i der-i dil-rbya yüz
- 9- Hk'dan idüp Őery aleb vaşl-ı dil-beri
El götürüp enn-ile ıtar semya yüz

159²

fe'iltn fe'iltn fe'iltn fe'ilün

- 1- Senden zge Őanem bir mehe yil degülüz
Ger ola mihr-i cihn zerrece myil degülüz
- 2- 'Alem-i 'ıŐkuñı 'lemde 'ıyn eylemişüz
Şanma iy dost bu fen içre ki kmil degülüz
- 3- El uzatduğumuzu zülfüne 'ayb eyleme kim
Olmışuz Şifte-dil Şöyle ki 'ıl degülüz

¹ *Baş açmak*: Bu ifade tarih Türkiye Türkçesi ve başka tarih devre metinlerinin bazılarında bazen dua bazen de yas ile ilgili bir motif olarak geçmektedir. H. Develi'ye göre, İslam kültüründe dua ederken veya yas tutarken baş açılmadığından bu motifin altındaki inanç temelleri İslam ncesi Türk inanıŐlarında aranmalıdır. Őamanizm'de baş açıp, yüzü ve elleri gök yüzüne çevirip Tanrı'ya dua edildiği belirtilmekte, Türk-Moğol imparatoru Cengiz'in Tanrı'ya yalvarırken başını açtığı bilinmektedir. Dua esnasında baş açma detinin eski Türklerde teslim ve itaat sembolleri arasında olduğu, müslüman/gayri müslim Türklerde de yakın zamana kadar devam ettiği ve bazı duaların başı açık yapılırsa kabul olunacağı inancının çeşitli örnekleri için (bkz. Develi 1997, 85-111).

² Der-kenr

- 4- Mihr-i 'ıřkuñı nice iledevüz başa henüz
Hāk-pāñ olmağa çün zerrece kâbil degülüz
- 5- Dir Şerâyî gibi kim görse seni_iy mihr-liķā
Senden özge řanemā bir mehe ķāyil degülüz

160

Ve lehu

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

- 1- Eflāke urdı bülbülveş āh u zārumuz
Bir gün teraħħum itmedüñ iy gül-'izārumuz
- 2- Dil mülkini ğamuñ sipehi kılmadın ħarāb
Dād eyle 'adlün-ile gel iy řehryārumuz
- 3- Hicrān şebinde ħaste dili eglemeg-içün
Cānā ħayālün eylemişüz ğam-güsārumuz
- 4- Firķat řarābın içireli sākî-i ğamuñ
Mest olmuşuz çü ğamzeñ ayılmaz ħumārumuz
- 5- Yoķ mı nihāyet iy şanem āħir bu firķate
Di kim niceye dek ola yā intizārumuz
- 6- Nār-ı ğamuñ vücūdumı ez-pā be-ser¹ çü řem'
Yaķdı ķarara küllî ķomadı ķarārumuz
- 7- Hāk olduğı Şerâyî bu yoluñda raħm idüp
Bir gün diyesin ola ki rāh-ı ğubārumuz

108a

161

Ve lehu

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

- 1- 'Arz itdi lebün la'l-i teri kim dimek olmaz
Bir la'l-i ter ü gül-şekeri kim dimek olmaz
- 2- Rāzın dehenün cāna şorup remz-ile bu dil
Bir vech-ile aldı ħaberi kim dimek olmaz

¹ ez-pā be-ser: ez-pā vü ser

- 3- Gül ruħlaruñuñ reşki-yile lāle çemende
Odlara yakupdur cigeri kim dimek olmaz
- 4- Pervān dişüñüñ şevķi-le iy mihr-i kamer-ruħ
Çeşmüm aķıdur ter düveri kim dimek olmaz
- 5- Siħr-ile gözüñ kılmaĝa cān u dili meftün
Şol deñlü ider fitneleri kim dimek olmaz
- 6- Cānā dil ü cān şem‘-i ruħuñ şa‘şa‘asına
Pervāne-şifat yaķdı peri kim dimek olmaz
- 7- Yüz sürmeg-içün pāyuña dün gün bu Şerāyī
Şol deñlü çeker derd-i seri kim dimek olmaz

162

Ve lehu

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

108b

- 1- Bülbül bigi her dem ki söze başlaruz biz
Gül bezmine hoş luţf-ıla dür-pāşlaruz biz
- 2- Çünkim ezeli ‘aşık u ma‘şuķ durur bir
Tekfir idüp iki diyeni taşlaruz biz
- 3- Zülfüñ şıfatın hāme-i ‘anberle nigārā
Dil levhine¹ naķş idici naķķāşlaruz biz
- 4- Hüsni-ile şehā şöhre-i āfāķ olalı sen
Ser terk idici yoluña evbaşlaruz biz
- 5- Göz yaşı-la yüz sürdügümüz kapuña oldur
Gūya ki der-i Ka‘be‘ye ferrāşlaruz biz
- 6- Vaşfın çü Şerāyī iderüz gül yüzüñüñ hūb
Bülbül bigi her dem ki söze başlaruz biz
- 7- Şüfi mey içer diyü bize eyleme teşni‘
Kim sencileyin şanma ki қallāşlaruz biz

¹ Dil levhine: Levh-i dile

163

Ve lehu

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

- 1- Ben bendesine āh ki sulṭān nazār itmez
Beñzer ki meger mūra Süleymān nazār itmez
- 2- Bülbül bigi feryād u figānuma idüp güş
Raḥm eyleyüben ol gül-i ḥandān nazār itmez
- 3- Her gice yanup ŧem' bigi āteŧ-i hicre
Tā ŧubḥa degin aqıduram ḳan nazār itmez
- 4- Feryād ne zālīm durur ol ğamzeleriyle
Ḳıldı dil ü cān mülkini vīrān nazār itmez
- 5- Āh eyledüğümce çıkar eflāke duḥānum
Bir zerre ḳadar ol meh-i tābān nazār itmez
- 6- Bu gözlerümün yaŧı revān olduğına āh
Bir dem ṭurup ol serv-i ḥırāmān nazār itmez
- 7- Bülbül bigi feryād u figān itme ŧerāyī
Çünkim saña ol yüzi gülistān nazār itmez

164

109a

Ve lehu

fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1- Dil-berā dil yanar oda sensüz
Cān çeker cevr-ile cefā sensüz
- 2- Ḥālümü nicedür benüm ŧorma
Olmıŧam derde mübtelā sensüz
- 3- Eylemez bir nefes ḥıred ārām
İy dil-ārām u cān-ı mā sensüz
- 4- Gönlüm-ile gözüm arasında
Çoḳ geçer āh mā-cerā sensüz

- 5- Olmuşam zerre bigi ser-geşte
Dün gün iy mihr ü meh-liķā sensüz
- 6- Gezdürür baħr-ı ğamda ser-gerdān
Beni keştī bigi hevā sensüz
- 7- Düşüben çengine ğamuñ neyveş
Kıluram her dem āh u vā sensüz
- 8- Cümle bīġāne oldı yād itmez
Beni hergiz bir āşinā sensüz
- 9- Dil-i bīmārına Şerāyī'nüñ
Hīç sūd eylemez devā sensüz

165

Ve lehu

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1- Biz ki iķlīm-i dile mihrüñi ħān eylemişüz
'Alem-i 'ışķuñı 'ālemde 'ıyān eylemişüz
- 2- Nām u nāmūsı virüp 'ışķuñ-ıla bāda revān
Cān u dilden yoluña terk-i cihān eylemişüz
- 3- Görelı ğamzelerüñ ħançerini iy gül-i ter
Bağrumuz ğonce bigi toptolu ķan eylemişüz
- 4- Bezm-i 'ışķuñda bize olmadı bir hem-nefes āh
Ney-şıfat gerçi hezār āh u figān eylemişüz
- 5- Ka'be yüzünde görüp ķaşuñı 'ıyd ayı bigi
Merve ħaķķı aña ķurbān dil ü cān eylemişüz
- 6- Çāk olursa dilümüz ğonce bigi olmaya fāş
Sırr-ı la'lüñi ki cān bigi nihān eylemişüz
- 7- İy Şerāyī görüp erbāb-ı nazar şı'rüñi ħüb
Nazm-ı dürrin didiler saña revān eylemişüz

109b

166

Ve lehu

mefā'ilün fe'ilätün mefā'ilün fe'ilün

- 1- Şalındı ğunc-ıla gülzāra girdi bir gül-nāz
Hezār-'izz-ile serv itdi turup aña niyāz
- 2- Cemāli gülleri medħin oqır çıqup serve
Leṭāfet-ile kamu bülbül-i bülend-āvāz
- 3- Şarāb-ı şīr aqıdur söz yirine nuṭka gelüp
Lebini vaşf idicek ṭūṭi-i şeker-perdāz
- 4- Ne çin olur bu ḥam-ı zülf-i 'anber-efşānı
Ki oldı cān u göñül boynına kemend-endāz
- 5- Zülāl-i la'lini nūş it dilā ṭutup zülfin
Ḥızırveş ister-iseñ ger ḥayāt-ı 'ömr-i dırāz
- 6- Ğamuñ odına senüñ nice yanmayam çün 'ūd
Fiğān u nāleme nāy ol[a]maz benüm dem-sāz
- 7- Dehānı sırrını fāş eyleme Şerāyī dile
Ki 'āqıl olan idinmez cününü maḥrem-i rāz

167

110a

Ve lehu

mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün

- 1- Minnet Ḥuzā'ya kim yine sen cāna irmişüz
Devlet bize ki 'izz-ile cānāna irmişüz
- 2- Gün bigi rüşen olsa 'aceb mi sitāremüz
Hicrān düninde ol meh-i tābāna irmişüz
- 3- Cān tuḥfesini yüz süriyü 'arza kıılmağa
Mūr-ı za'īf bigi Süleymān'a irmişüz
- 4- Kıılmağa fiğān u nāle çü bülbül dilā hezār¹
Şād ol ki bir cemāli gülistāna irmişüz

¹ Dizenin vezni bozuktur.

- 5- Zâhid iderse Tûbâ vü hûra heves n'ola
Biz bir nigâr-ı serv-i hırâmâna irmişüz
- 6- Çeşmiyle hadd ü zülfine eyler nazâr gözüm
Güyâ ki nergis ü gül ü reyhâna irmişüz
- 7- 'Îsâ-dem olsa sözde Şerâyî 'aceb mi kim
Bu devr içinde Muhyî-i¹ devrâna irmişüz

168

Ve lehu

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1- Sevmişem cân-ıla bir hûbı ki cânândur henüz
Dil serîri üzre yüz luğf-ıla sulţândur henüz
- 2- Mest olursa cân n'ola câm-ı şarâb-ı şevk-ile
Bir büt-i mey-gün-leb ü bir çeşmi mestândur henüz
- 3- Kaşı-la müşgîn-kemân müjgânı-la 'anber-ğadeng
Çeşmi-le sihr-âferîn gamzı-la fettândur henüz
- 4- Kaddi 'ar'ar 'aynı 'abher lebleri şehd-i şeker
Hâli fülful ruhları gül zülfi reyhândur henüz
- 5- Bağ-ı haddinde bu dil ol serv-i ra'nâ-kâmetüñ
Sünbül ü reyhânına cân-ıla hayrândur henüz
- 6- Tal'ati hürşîdi hüsn ü luğf-ıla_ol mâh-ı nevüñ
Mihreveş evc-i melâhatde dırağşândur henüz
- 7- Kılmağa meydân-ı 'ışk içre ser-i 'uşşâkı güy
Şâha-i hüsninde müşgîn zülfi çevgândur henüz

110b

¹ *Muhyî*: ihyâ eden, diriltten. Kelime lûgat anlamının yanında özel isim olarak da kullanılmış olabilir. Tezkirelerde Muhyî mahlasını kullanan altı kişi bulunmaktadır. Şairin yaşadığı dönem göz önüne alındığında kastedilebilecek Muhyî (ö. 954/1547) ile ilgili bilgiler: Rumeli'de doğdu. Molla Fenârî ailesindedir. Şah Çelebi'nin küçük kardeşi, Ali Çelebi'nin oğludur. Müderrislik ve Kanunî döneminde kazaskerlik yaptı. Şeyhülislam oldu. Şiir, inşa ve muammada ustaydı. Mürettep ve mükemmel bir divanı vardır. Cami ve Selman'a nazireler dedi (bkz. İpekten vd. 1988, 299). Ayrıca, divanı ile ilgili yapılan bir incelemede Muhyî'nin Ali Şir Nevayî'ye yazdığı 57 nazire tespit edilmiştir (bkz. Arslan 2007, 64-86). Serâyî'nin de Ahmet Paşa'nın Nevâyî'ye yazmış olduğu nazirelere, nazire yazdığına dair örnekler bulunmaktadır (bkz. Çetindağ 2002, 186).

- 8- Gözlerüm yaşını nice kılmayam deryâ-yı la'l
Dişleri gevher lebi yâkût u mercândur henüz
- 9- Bu Şerâyî cennet-i hüsnine ol gül yüzlünüñ
Bülbül-i qudsî bigi cāndan şenâ-ğ̃āndur henüz

169

Ve lehu

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

- 1- Yār olmadı bizüm-ile ol dil-rübā henüz
Bulunmadı bu ḥaste dile bir devā henüz
- 2- Luṭf u vefādan añmadı bir dem dirîğ u āh
Kılur hezār zecr-ile cevr ü cefā henüz
- 3- Halk-ı cihānı kıldı ganī ḥ'ān-ı ḥulḳ-ıla
Yād itmedi bu ben ḳulın ol pādşā henüz
- 4- Kaṭ' eylediye n'ola rüsüm-ı cefāların
Vardur vefālarına ümîz ü recā henüz
- 5- Mecnün bigi yiler dün ü gün bî-ḳarār olup
Leylā saçı hevāsı-la bād-ı şabā henüz
- 6- La'li şārabı şevḳi-le ol rûḥ-perverüñ
Vardur gönülde çeşmüm-ile mā-cerā henüz
- 7- Yā Rab n'idem ki ol meh-i nā-mihrbān dirîğ
Bîgāne durur olmadı āh āşinā henüz
- 8- Yandı şu'ā'-ı hüsnine germ olup āftāb
'Arz itmedi cemālini ol meh-liḳā henüz
- 9- Pervāne bigi cān u dilin bu Şerâyî'nüñ
Yaḳar firāḳ odına o şem'-i şafā henüz

111a

170

Ve lehu

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

- 1- Ruḥuñ bāğ-ı bahārı böyle almaz
Geçer her lālezārı böyle almaz
- 2- Ğurūr itme nigār-ı naş-ı ḥüsne
Ki_anuñ naş u nigārı böyle almaz
- 3- Ruḥuñ mihri çü mihr iy māh bir gün
Gider yokdur arārı böyle almaz
- 4- Ḥazānı var durur āḥir bilürsin
Bu bāguñ sebzezārı böyle almaz
- 5- İgen ma‘mūr ılma dār-ı cevri
Bozılır her cidārı böyle almaz
- 6- Şerāyī raḥm ide bir gün saña yār
Bu feryād u bu zārī böyle almaz

171

Ve lehu

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

- 1- Alduça ele ğamzelerüñ ḥaṅçer-i ser-tīz
Bir laḥzada biñ an ider ol kāfir-i ḥün-rīz
- 2- Mañşūr-şıfat dār-ı ser-i zülfüñe el-ḥa
Bir ılca alıpdur ki bu cān ola dil-āvīz
- 3- Gel gel ki dem-i ‘iştret-i hengām-ı şafādur
Eyyām-ı güli ḥoş görelüm eyleme perhīz
- 4- Cemşīd-i zamānsın ele al Cem bigi cāmı
Tā şöḥbet-i şīrīnūñe reşk eyleye Pervīz¹
- 5- Nūş eyleyelüm bāde-i yāūt-ı revānı
Gūş eyleyelüm nağme-i sāz-ı arab-engīz
- 6- Zülfeynüñ-ile_ıy ḥüb-ı Ḥaṭā hem-nefes olup
Müşgīn ider āfāı dem-i bād-ı seḥer-ḥīz

111b

¹ Pervīz: İnan hükümdarı Hüsrev’in lakabı. Bkz. *Hüsrev*.

- 7- Luṭf-ı leb ü dendānuñı iy cān bu Şerāyī
Vaşf eyleyli oldı şeker-pāş u güher-rīz

172

Ve lehu

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

- 1- Hüs-n-ile güneş bigi cihānda güzel olmaz
İy māh ruḥ-ı hūbuña līkin bedel olmaz
- 2- Şirīnlik egerçi şekerūñ şānına geldi
Lezzetde lebūñ bigi muşaffā ‘asel olmaz
- 3- Vaşf-ı ruḥ-ı hūbuñda işiden ğazelüm dir
Bu vech-ile zībā ter ü rengīn ğazel olmaz
- 4- Kūyuñda maḳām itdügüm irüp budur iy hūr
Zirā ki behişt içre meşeldür ecel olmaz
- 5- Muṭrib ‘amel it ḳavl¹-i Şerāyī'yi ṭarabnāk
Ki_anuñ bigi ‘uşşāk arasında ‘amel² olmaz

173

Ve lehu

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

- 1- Çün saña gönül virmişem iy dil-ber-i ṭannāz
Raḥm eyle igen daḥı baña eylemegil nāz
- 2- Öldürmeg-ise ger ğarazuñ cev-r-ile iy dost
Yiter ḳıl işāret baña ol ğamze-i ğammāz
- 3- Ben cūy iderem gözlerümüñ yaşını her cā
Olduḳça revān nāz-ıla sen serv-i ser-efrāz³

112a

¹ *Kavl*: Söz. Eski Türk Musikisi'nde bir form. Abdülkadir Merâĝî'nin üç Hüsyeni ve bir Irak Kavl'inin Arapça güfteleri vardır (bkz Öztuna 2000, 189).

² *Amel*: İş. Eskiden Türk Musikisi'nde kullanılmış bir güfteli parça formu. Örneği bulunmamaktadır. Abdülkadir Merâĝî'nin Hüseyinî Remel, Kûçek ve Irāk Amellerinin Farsça güfteleri vardır. (bkz. Öztuna 2000, 11). Şairin ifadesinden, yukarıdaki kayıtlara ilaveten, Amel'in Uşşāk makamında da bestelendiği bilgisi çıkarılabilir.

³ Bu şiirden sonra başlık olmadan "sin" kafiyesine geçilmektedir. Yaprak eksikliğinden meydana geldiği anlaşılan bu durum dolayısıyla bu şiirin sonu ve bir sonrakinin başın eksiktir.

- 1- Dilinür erre-i ğamla yüregi şāne-şıfat
Her ne dil kim ider ol zülf-i perīşāna heves
- 2- İy gönül ağlayu zülf ü zekānın kılma taleb
İtme bārān olıcağ ıtop-ıla çevġāna heves¹
- 3- Göreli gülşen-i hüsnüñi eyā ġonce-dehān
Kılmadı bülbül-i cān dağı gülistāna heves
- 4- Hıaıı-ı sebzüñi² görüp cān lebüñ üstinde didi
Tütü her kıandasa ider şekeristāna heves
- 5- Zülfüne baġlu-yiken dil zekānuñ kıldı taleb
Gör bu bī-çāreyi_ider bend-ile zindāna heves
- 6- Dile geldükçe ġamuñ rüñ-ı revān kıarşı çıkar
Zi kerem ehli ki_ider ‘izz-ile mihmāna heves
- 7- Uyup ol ġamze-i hün-rizüne ser-mest oluban
İtme nā-ħağ yire her demde şakın kıana heves
- 8- Yüz çevürdüġi ruñuñdan bu durur zülfüñ kim
Şanemā kāfir olan eylemez imāna heves
- 9- Hoş ġeçüp derd-i firākuñla Şerāyī-i ġarīb
Dilemez kim ide bir dem dağı dermāna heves

- 1- İy şabā olmağ dilersen müşġ-pāş u hoş-nefes
Çin-i zülfine dil ü cāndan ġabībüñ kııl heves

¹ Şair, ġönlüne seslenerek ġöz yaşları dinmeden sevgilinin saçı ve çenesine heves etmemesini tavsiye ediyor. Zülfü çevġana, zekānı ise topa benzeten şair, yağmurlu havada ġûy u çevġān oynamanın uygun olmayacağını hatırlatıyor. Ayrıca, bkz. *ġûy u Çevġān*.

² Papaġanın tüylerindeki hakim renklerden biri olan yeşil dolayısıyla, yüzde yeni bitmiş ayva tüyleri, yeşil papaġana (tütü-i sebz) teşbih edilmiştir (bkz. Ceylan 2015, 197).

- 2- Gözlerüme tūtiyā-yiçün gubārından irer
Hāk-i dergāhına yüz sürüp bulıcağ dest res
- 3- Husrevā şīrīn lebūnde gördüğümce hālūni
Şanuram şehd-i şeker üstine konmuşdur meges
- 112b
- 4- Gönlümün zūlfūnde feryād itdüğün ‘ayb itme kim
Gicelerde lā-cerem hūb olur āvāz-ı ceres¹
- 5- Fırkatūnde gözümüñ² iy serv-ğadd ü lāle-ğad
Oldı biri cūy-ı Ceyhūn birisi nehr-i Eres³
- 6- Bu kebūter gönlümi pervāz iderken her yaña
Şayd idūben eyledūñ müşgīn saçuñ aña kafes
- 7- Gül yüzüñsüz gülşen-i ‘ālem Şerāyī çeşmine
Ger behişt-i heşt olursa görünür bir berg-i ħas

176

Ve lehu

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1- Hüsñüñ çerāğına idüp iy meh nezāre şems
Pervāne bigi yandı göyüñdi qarara şems
- 2- Zūlfūñ düninden itmese şubḥ-ı ruḥuñ ṭulū‘
Hergiz cihānda olmazdı aşkäre şems
- 3- Şāhā tapuña olmağ-içün bende⁴ luṭf-ıla
İdindi ħalkāsın kapuñuñ gūşvāre şems
- 4- Bir gün mübārek ayağūña yüz sürem diyü
Hāk itdi iy meh özini her reh-güzāra şems

¹ Ceres: Çan. Hayvanın boynuna takılan çingirak (Devellioğlu 2006, 135). Ceres’in ah u feryâdda bulunan bir gönül olduğu Ahmet Paşa’nın “Rahm it ol dillere kim asılıban mahmilüne/Kıla yollarda ceres gibi figân sen gideli” beytinden (bkz. Tolasa 2001, 323-4), sesinin güzel olduğu telakkisi de Taşlıcalı Yahyâ’nın “Kârbân-ı Kâ’be’ye zînet verir bang-ı ceres /Râh-ı kûyunda anıçün eylerim âh u figan” beytinden (bkz. Uzun 2001a, 24) anlaşılıyor. Klasik Türk şiirinde ceres etrafında oluşturulan hayallere dair bir çalışma için (bkz. Selçuk 2012, 2231-50).

² gözümüñ: gözlerüm; ħad: ruḥ

³ Eres: Tiflis kenarından Azerbaycan ve Erran aralarından akan nehir. Sükûn-ı râ ile gözyaşı, eşk-i çeşm manasınadır (bkz. Mütercim Asım 2009, 221). Aras nehri.

⁴ Bende: Köle. Çoğu zaman padişâh ile birlikte tezat yapılarak kullanılır. Eskiden esirlerin kulağına halka geçirmek âdetti (bkz. Pala 2005, 66).

- 5- Ne vech-ile kamer yüzüne beñzerem dise
Hüsnuñ katında zerrece gelmez şümāra şems
- 6- Her gün kapuñda çākerüñ olmağa sa'y ider
Hākim durur egerçi ki çarḥ-ı çihāra şems
- 7- Günden kıllur egerçi kamer istifāde nūr
Līkin ziyāyı senden ider isti'āre şems
- 8- Şem'-i cemālüne şanemā beñzemez biri
Evc-i semāda olur-ise her sitāre şems

113a

- 9- Vaşluña irmege bu Şerāyī bigi ider
Her gice tā olunca seher istihāre¹ şems

177

Fī-Ḥurūfi'ş-Şīn

mefā'ülün mefā'ülün fe'ülün

- 1- Yine bir dil-ber-i sīmīn-bünāgūş
Göñül ü cāndan aldı tākāt u hūş
- 2- Lebi ğonce gözi şūḥ u özi şeng
Semen-sīmā sehī-ḳad gül-ḳabā-pūş
- 3- Nice cān virmeyem pīrāhenine
Ki ider cism-i laṭīfin hoş der-āgūş
- 4- Şarāb-ı 'aḳşın ol şīrīn-dehānuñ
Ḳıluram sükkerī şerbet bigi nūş
- 5- Lebi yādına iy dil lāle bigi
Mey-i gül-reng içüp kıll hātīruñ hoş
- 6- Şafā-yı cām-ı la'li vaşfi-yıla
Mey-i şāfī kıllur ḥum-ḥānede cūş

¹ *İstihāre etmek*: Teşebbüs edilecek bir işin hayırlı olup olmadığını anlamak için abdest alıp dualar okuyarak rüyaya yatma. Görülen rüyadan işin hayırlı olup olmayacağına dair anlam çıkarılır ve buna göre hareket edilirdi (bkz. Abūlaziz Bey 1995, 365).

- 7- Eger vaşf eyleyem dür dişi nazmın
Ola cism-i şadef başdan başa gūş
- 8- Perī görse ger ol hūr-ı behiştī
Gidüp ‘aqlı kıla özin ferāmūş
- 9- Şerāyī sırr-ı la‘lin eyleme fāş
Gönülден şaqla ol cān-ıla hāmūş

178

Ve lehu

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

113b

- 1- Ğunc-ıla şīrīn lebūñ cānā şeker zeyn eylemiş
Luţf-ıla rengīn ruḥuñ gül-berg-i ter zeyn eylemiş
- 2- Bu ne şīrīn kār olur zūlfūñ gören ağzuñda dir
Şan per-i ṭāvūsa la‘l-ile güher zeyn eylemiş
- 3- Uçmağa bāğ-ı cemālūñ seyrine ṭāvūsvār
İy perī şeh-bāz-ı zūlfūñ bāl ü per zeyn eylemiş
- 4- Ṭal‘ati mihrinūñ ol meh-rū götürüp bürqa‘ın
Gün bigi bu ‘ālem için ser-be-ser zeyn eylemiş
- 5- Devr-i ḥaddūñde senūñ iy sākī-i gönce-dehān
Ehl-i meclis germ olup güllerle ser zeyn eylemiş
- 6- ‘Aql irürmeyüp miyānuñ varına kılcā ḥayāl
Yoқ yire dir vehm idüp bilūñ kemer zeyn eylemiş
- 7- ‘Ārīzuñ luţfından irmiş ḳalb-i ağıyāra şafā
Ḥār u ḥāşāk içre ḥayfā gül ḥacer zeyn eylemiş
- 8- Eşk-i çeşmin yüzi üzre dir Şerāyī'nūñ gören
Şayrefī dükkānını şan sīm ü zer zeyn eylemiş

179

Ve lehu

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1- Şol perī-rū ne nāzenīn olmuş
Āfet-i cān u ‘aql u dīn olmuş
- 2- Kılmağa cān u dilleri meshūr
Gözleri sihr-āferīn olmuş
- 3- Leb-i la‘līni luṭf-ıla anuñ
Ḥātem-i ḥüsnine nigīn olmuş
- 4- Ne melek-rū durur gör ol ḥūruñ
İşigi cennet-i berīn olmuş
- 5- Hırmen-i bāğ-ı ‘arızından anuñ
Gül ü nesrīn ḥūşe-çīn olmuş
- 6- Dir ‘izārı-la sünbülını gören
Gül ü reyḥān hem-nişīn olmuş
- 7- Çīn-i zülfi nesīmi-yile cihān
Ser-be-ser müşg ü ‘anberīn olmuş
- 8- Kaddi serv-i revān lebi ḡonce
Ḥaddi gül zülfi yāsemīn olmuş
- 9- Lebi vaşfında bu Şerāyī'nüñ
Süḥanı şehd [ü] engübīn olmuş

114a

180

Ve lehu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1- Oldı āşüfte dil ol sünbül-i gül-pūşdan uş
Rūḥ vālih niteki_ol ‘abher-i¹ medhūşdan uş
- 2- Şerbet-i la‘l-i lebüñ nüş ideli bāde-şıfat
Mest olup cüş iderem şevk-ile ol nüşdan uş
- 3- ‘Aql u cān u dili bī-şabr u qarār itmeg-içün
Aşırur ḥalka-i zülfini bünāgūşdan uş

¹ ‘abher:

- 4- Cūş idüp şevk-i dişüñle bu yaşum baħr-mişāl
Şaldı taşra nice biñ dāne dūr ol cūşdan uş
- 5- Uş uş uş öldürürem diyü baña va‘de virür
Öldüm ol va‘de-yi uş uş-ıla uş uşdan uş
- 6- Cān u dil mülki şehā nice ħarāb olmaya kim
Toldı zılm u sitem ol ğamze-i ser-ħoşdan uş
- 7- Dil ħayālin bilüñüñ şöyle kenār eyledi kim
Cān anı fark idemez kılca der-āĝuşdan uş
- 8- Mā-ħazar cān-ı faķiri bu Şerāyī-i ħaķir
İtdi sen şāha revān al bu eli boşdan uş

114b

181

Ve lehu

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1- Mihr-i ruhsārın ki yārüñ sünbül-i ter bağlamış
Hāledür şan devr idüp mäh-ı münevver bağlamış
- 2- Hey ne sāħirdür ruħı devrinde zülfi siħr-ile
Ķalbini ‘aşıķlaruñ idüp müsahħar bağlamış
- 3- Dil lebi ħandini ol Yūsuf-cemālün zıkr idüp
Mışr-ı cān içre mükerrer teng-i şekker bağlamış
- 4- Dir dehān u dürr-i¹ dendānını zülfinde gören
Rişte-i ‘anberle ğuyā la‘l ü gevher bağlamış
- 5- Naķş idüp ħüsn-i nigārı dilde naķķāş-ı ezel
Sünbülinden ‘uķdeler şalmış girihler bağlamış
- 6- Dil nice seyr ide zülfinden geçüp genc-i ruħın
Her tarafdan devr idüp anı ol ejder bağlamış

---

¹ dürr-i: nazm-ı

- 7- Yazmağa dīvān-ı hüsniñ bu Şerāyī gül bigi
Cem' idüp evrāk-ı rengin hūb-defter bağlamış

182

Ve lehu

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

- 1- Düşüp şehr-i dile şevk-i ruhuñla nā-gehān āteş
Ser-ā-ser yaquban hākister itdi bī-gümān āteş
- 2- 'İzāruñ āb-ı şevkiyle şu hadde teşne-dil yandum
Ki her sū görünür bu çeşmüme āb-ı revān āteş
- 3- Gören dir şām-ı zülfünde cemālün pertevin cānā
Olur her tīrede olsa gice içre 'ayān āteş
- 4- Benüm bu hāl-i pür-sūzum cigerden her dem iy gül-ruh
Saña yanmağa çün süsen olupdur deh-zebān āteş
- 5- Raķībün serd enfāsı yirüm ta'n-ıla od itdi
Cemālün 'arza kılsun halilüm gülsitān āteş
- 6- Eger sūz-ıla mihrün ihtirākın şerh idem iy meh
Yanup kevn ü mekān ola zemīn ü āsmān āteş
- 7- Tudağun bigi hīç olmaz cihānda bāde-i şāfī
Yañağun bigi 'ālemde bulunmaz bī-duhān āteş
- 8- Ğamuñ geldükçe gönlüme hemīşe od urur cānā
Meşeldür bu yaqar qonduğı yirde kārban āteş
- 9- Şerāyī şevk-i 'ışkuñı dilerdi setr ide dilde
Bu rüşen oldı kim olmaz-imiş hergiz nihān āteş

115a

183

Ve lehu

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1- Sevmişem tapuñı iy dost bu cāndan dağı hoş
Ki tapuñ baña senün cān nedür andan dağı hoş

- 2- İtmezem hūr-ı cināna heves er ‘arz ideler
Baña kūyuñla tapuñ hūr-ı cināndan dañı hoş
- 3- İt bigi ölmegi aġyāra sezā-yidi velī
Tolduġı nükte-yile yüregi kıandan dañı hoş
- 4- Eşk-i çeşmümle gören didi sehī kāmētüñi
Ne ola āb-ıla bu serv-i revāndan dañı hoş
- 5- Nāleñi yār Şerāyī didi kūyında_ışidüp
Bülbülüñ itdügi gülşende fiġāndan dañı hoş

184

Fî-Ĥarfi Şād

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

115b

- 1- Hoş durur ‘āşıkā kim yār-ıla_ide şöhet-i hās
Bülbüle muṭrib ola arada sāġar raqqās
- 2- İy perī-rū ne ‘aceb kalbüñe kār itmedi hīç
Ne kıadar kim da‘avātla oķıram ism-i havās¹
- 3- Nice bir ĥabs ola dil çāh-ı zenaĥdānuñda
Anı Manşūr-şıfat dārına zülfeynüñüñ aş
- 4- Sengsār eylesem aġyār-ı pelīdi n'ola kim
Bu mu‘ayyen durur olmaz seg-i bāzāra kışās
- 5- Kīmyā-yı ġam-ı ‘ışkuñ bu ten-i ĥākümüzi
Zer bigi eyledi iy sīm-beden ĥālīş u hās
- 6- Mis bigi her ne kıadar muĥkem-ise kalb-i ĥasūd
Āhum odıyla_ıridüp maĥv idem mişl-i raşās
- 7- Ni‘am-ı luṭfuñı sen ‘āmm ideli_ıy şāh-ı cemāl
Cān-ıla oldu Şerāyī tapuña bende-i hās

185

Fî-Hurūfi'd-Ėād

mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

¹ *Havās*: Bazı manevi tesirlerin gerçekteşmesi için okunan dualar (bkz. Nâcî 2009, 211). Büyü ile sevgilinin kalbini kazanmanın yollarından biri (bkz. Karaman 2015, 223-4).

- 1- Ruḥuñ bigi şanemā zeyn olalı bāğ-ı riyāz
Hezār cān-ıla cennetden itdi dil i'rāz
- 2- Göreli zülf-i siyāhuñla ḥaddüñi didi dil
Ne hoş durur bir arada ki_ola sevād u beyāz
- 3- Lebüñ ne Kevşer olur cennet-i cemālünde
Ki cān virüp aña irmedi zāhid-i mürtāz
- 4- Cemālüñ ayına öyküñdi şem' anı devrān
Yağup dilini başın kesdi 'aķıbet mikrāz
- 5- Demidür el alam iy nūr-ı 'ayn-ı cān u cihān
Şalup ayağa yaşum bigi eyleme ıgmāz
- 6- Lebüñe her yañadan cem' olur gelüp ervāḥ
Niteki dār-ı şifāya devā-yiçün emrāz¹

116a

186

mef'ülü mefā'ilün mef'ülü mefā'ilün

- 1- Dil-teşneyem iy sākī şun la'l-i revān-baḥşuñ
Nüş idüp alam tā ki ol çeşme-i cāndan ḥaz
- 2- Ḳaddüñ elifin ḳaşuñ nūnıyla idüp taḥrīr
Cān levḥine dil tıflı dāyim alur andan ḥaz
- 3- İy dīde görüp ḥaṭṭ u ḳaddini aķıt yaşuñ
Çün sebze-yile alur serv āb-ı revāndan ḥaz
- 4- Zār itdüğü bülbülveş iy dil seni her dem bu
Ḥurrem olup ol gül-rū ider çü fiğāndan ḥaz
- 5- Zār olsa 'aceb midür derdüñle Şerāyī çün
Almadı bu 'ālemde devr-i güzerāndan ḥaz

187

Fī-Ḥurūfi'l-'Ayn

¹ Bu şiirden sonra başlık olmadan "Zı" kafiyesine geçilmektedir. Yaprak eksikliğinden meydana geldiği anlaşılan bu durum dolayısıyla bu şiirin sonu ve bir sonrakinin başı eksiktir.

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

- 1- 'İşkuñ odına yanmasa şevk-ile cān-ı şem'
Dökilmez-idi sūz-ıla eşk-i revān-ı şem'
- 2- Haddūñ şu'ā'-ı-la n'ola zülfūñ görünmese
Rūşen budur ki yansa görünmez duḡān-ı şem'
- 3- Sūz-ı derūn-ı ḡālını saña ne vaşf ide
Göyüñdi nār-ı derd-ile yanup zebān-ı şem'
- 4- Şubḡ-ı ruḡuñ ṭulū' ideli iy kamer-liḡā
Maḡv oldı zerre bigi belürmez nişān-ı şem'
- 5- Haddūñden ayru düşeli pervāne bigi dil
Sūz-ıla her nefes yaḡılup dir ki ḡanı şem'
- 6- Mihrūñi dilden itdi 'ıyān yandugum belī
Fāş olmaz-idi yanmasa sırr-ı cenān-ı şem'
- 7- Yansa dil-i Şerāyī n'ola nār-ı 'ışkuña
Yanmaḡdur oda her nerede varsa şān-ı şem'

188

116b

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1- Gitmege 'azm eylemiş dir geldi cānān el-vedā'
Ṭurma sen daḡı bu tenden eyle iy cān el-vedā'
- 2- Ğonceveş ḡār itdi pür-ḡūn baḡrını bülbüllerüñ
Ḳılalı sen iy yüzi gül-berg-i ḡandān el-vedā'¹
- 3- Kevkeb-i eşküm zemīni itdi mānend-i semā
İdeli sen iy ruḡı mihr-i dıraḡşān el-vedā'²
- 4- Raḡm ḡıl gel yaşına bu gözlerümüñ eyleme
Būstān-ı dilden iy serv-i ḡırāmān el-vedā'³

¹ Yazmada üçüncü sırada yazılan bu beyti şair ikinci beyit olarak numaralandırmıştır.

² Yazmada dördüncü sırada yazılan bu beyti şair üçüncü beyit olarak numaralandırmıştır.

³ Yazmada ikinci sırada yazılan bu beyti şair dördüncü beyit olarak numaralandırmıştır.

- 5- İy Şerâyî cān nice kılmaya bu tenden vedā‘
Gitmege ‘azm eylemiş dir geldi cānān el-vedā‘

189

Fî-Ḥarfi'l-Ġayn

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1- Āl-ile şayd-ı murg-ı dil-içün o yüzi ağ
Ḥāl-ile kıara zülfin ider dāne vü tuzağ
- 2- İy gül-‘izar ğonce lebün ḥasreti-yile
Bağruma urdı nār-ı ğamuñ lāle bigi dāğ
- 3- Dil cān-ıla saçuñda-yiken vardı ḥaddüñe
Pervāneler varur gice kıanda ki_ola çerāğ¹
- 4- Ahd-i lebünñde fitne gözüñden amān bulup
طوبى لمن تعیش بالامن والفراع²
- 5- Sāķī pür it piyāleyi al ele şun müdām
Şevķ-i lebünñle nüş idelüm bir iki ayağ
- 6- Ġamzeñ ne ḥışm ider nażar itdüķçe ḥaddüñe
Rüşen budur cihānda ki olmaz göze yaşağ
- 117a
- 7- Bülbül bigi Şerâyî nice kılmasun ḥurüş
Kim ğülşen-i cinān bigi zeyn oldu bāğ u rāğ

190

Fî-Ḥurūfi'l-Fā’

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün³

- 1- Dil-berā reng-i ruḥuñ virdi ğül-i ḥamrāya luṭf
Dürr-i dendānuñdan irdi lülü-yı lālāya luṭf
- 2- Ruḥlaruñ yā Rab ne şem‘-i cān durur kim pertevi
Evc-i eflāke irüp ğün bigi virdi aya luṭf

¹ Pervāneler varur gice kıanda ki_ola çerāğ; Pervāne gice kıanda ki görse varur çerāğ

² “Ne mutlu huzur ve ğüven içerisinde yaşıyan o kimseye.”

³ Tevşih: “Derviş Ahmed {Dāme Bi-Hüccetiküm}”.

- 3- Vâlih ü ser-mest ü lâ-ya'kıl geçer ehl-i şafâ
Mey bigi la'lüñ virelden bâde-i şahbâya luţf
- 4- Yüz dil ü biñ cân-ıla hüsnüñe olsun âferîn
Bu kemâl-ile ki irdi gün bigi her cāya luţf
- 5- Şīve vü nāz-ıla şalındukça Sidre kâmetüñ
Her nefes virür leţâfet serve vü Tûbâ'ya luţf
- 6- Öykünüp mercân leb-i la'līnūñe buldı şeref
Cevher-i dendānuñ irürdi dür-i deryāya luţf
- 7- Hâk kemâl-i hüsn-i eltâfıyla iy şâh-ı cemâl
Tâc-ı 'izzet birle viridi saña hoş-pîrāye luţf
- 8- Mehd-i hüsn içre melâhat birle saña tıfl-iken
Gösterürdi 'işve vü nāz-ıla her bir dāye luţf
- 9- Devr-i haddüñde Serāyī nice añmaya lebüñ
Mevsim-i gülde virür mey çünki bu şeydāya luţf

191

Ve lehu

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

117b

- 1- Olalı meh cemâlūñe cānâ hicâb zülf
Göstermez oldu gün yüzüñi çün şehâb zülf
- 2- 'Älem yanardı şem'-i ruhuñ tâbına eger
Olmasa hâyil arada iy âftâb zülf
- 3- Dil 'andelîbi hâr-ı belâda kıılır figân
Bâğ-ı ruhuñ teferrüc ider çün gurâb zülf
- 4- Cem'iyetini hâtırumuñ tār u mār idüp
Ser-tâ-ser itdi cümle harâb u yebâb zülf
- 5- Şan Hızır'dur ki çeşme-i la'lüñe şunmuş el
Bulmağ-içün hayât-ı ebed içer âb zülf
- 6- 'Anber haţuña gördi ki teşbîh ider özin
Âşüfte olup eyledi aña 'itâb zülf

- 7- Kılur Şerāyī Rūm ilini mülket-i Hōten
Mānend-i nāfe bū-yıla bu müşg-nāb zülf

192

Ve lehu

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

- 1- Cān-ıla dili kılalı cānāna tekellüf
Cānān-ıla kalmadı_arada cāna tekellüf
- 2- Cān u dile gönderse n'ola cevır ü cefāsın
Gül bigi laṭif olmaya yārāna tekellüf
- 3- Bu cevır ü cefādan bize ger cān-ise maḫşūd
Āl eyleme al me aña cānāna tekellüf
- 4- Yüzüñe getirme iğen ağıyārı nigārā
Kim kāfir olan gelmesi imāna tekellüf
- 5- Cān gānzelerüñ hañçerini hāne-i dilde
Şadra geçürüp eyledi şāhāne tekellüf
- 6- Ağıyārı harīmüñde koma kim ola maḫrem
Olmaḫ harem-i ṭapuña biğāne tekellüf
- 7- Şun nūş idelüm bāde-i luṭfuñ-ıla sākī
Nuḫl-ı leb-i cān-baḫşuñı mestāna tekellüf
- 8- Ğavvāş-şıfat ğavş idüben baḫr-ı yaşumdan
Çeşmüm iledür sen şehe dūr-dāne tekellüf
- 9- Tā rüz-ı ebed cān-ı Şerāyī ola ser-mest
Luṭf-ıla lebüñ itse_aña peymāne tekellüf

118a

193

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1- Olmadı yārüñ benümle zerre deñlü ḫalbi şāf
Kim kılur hışm u 'itāb u cevır-ile her dem muşāf

- 2- Ol kadar tîr-i cefâ urdı kemân-ı cevr-ile
Bu dil-i mecrûhuma hîç itmedi birin hilâf
- 3- Āteş-i firķat beni yakup dirîgâ ‘ākıbet
Ĥāk idiser āh yā Rab “neccinā mimmā neĥāf”¹
- 4- İy nice mir’āt-ı ĥüsni eyledi cānā siyāh
Āhı ‘uşşākuñ ĥazer kıl kim degüldür ol güzāf
- 5- Bāğ-ı ĥaddüñde ne Hindüdur beñüñ iy ġonce-leb
Pister-i gül üzre yatur örtinüp sünbül liĥāf
- 6- Sa’y idüp dergāhuña yüz sürdüğüme bu sebeb
Kim muĥalled oda yanmaz Ka’be’yi iden tavāf
- 7- Cürmi-se mihrüñ dil ü cāndan Şerāyî bendeñüñ
N’ola luţf idüp şehā kılsañ ġünāhımı mu’āf

194

Fî-Ĥurûfi'l-Ķāf

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

118b

- 1- Āyet-i şahf-ı cemālüñ yazmağā iy şun‘-ı Ĥāk
Münşî-i cān düzedür ĥoş vech-ile gül-ġün varāķ
- 2- Ĥusrevā şîrîn lebüñ vaşfın yazarken luţf-ıla
Lezzetinden ĥāmenüñ oldı zebānı iki şak²
- 3- Reng-i rüyuñ görüp iy ġonce-dehen gülzārda
Lāle kızardı ĥayādan oldı gül ġarķ-ı ‘araķ
- 4- Şevķ-i ĥüsñüñle senüñ odlara yandı mihr ü māh
Eşk-i ĥünñümüle binüm ķana boyandı şafaķ
- 5- Serv ķaddüñ pāyına işār-iĥün güleşende gül
Ĥurde-i zer țoldurup elde țutar la‘lîn-țabaķ³

¹ “bizi korktuğumuzdan kurtar”

² Şak: Kamış kalemlerin ağız kısmının kamış boyuna paralel olarak birkaç santimetre uzunluğunda düz bir hat halinde çatlatılarak iki yakaya ayrılması (şakk-ı kalem). Küçük bir depo vazifesi gören bu çatlağā dolan mürekkep yazarken aşağı doğru devamlı akar (bkz. Derman 2001, 245-7).

³ la‘lîn: sîmîn

- 6- Ğurre olup ħüsnüñe germ olma iy mihr-i felek
Luţf-ıla gel bu mehüñ mir'ât-ı ruĥsârına bak
- 7- Ķalbüñi iksîr-i 'ışk-ıla Şerâyî eyle şâf
Tâ ki silk-i cevherîler içre ola yüzüñ aĶ

195

Ve lehu

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

- 1- Ķaddüñden aldı rengi gül-i ter varaĶ varaĶ
Gülzâra virdi luţf-ıla zîver varaĶ varaĶ
- 2- La'lîn lebüñi ğunc-ıla medĥ itmege seĥer
Gülşende ğonce aĝzını açar varaĶ varaĶ
- 3- Dîvân-ı ħüsnüñe_olmaya teşbîh nice kim
Baĝlaya gül cerîde vü defter varaĶ varaĶ
- 4- Görüp revîşde şîvesini Sidre Ķaddüñüñ
Ditrer çemende serv-ile 'ar'ar varaĶ varaĶ
- 5- Zülfüñ ruĥuñ baĝında ne řävüs-ı Ķudsdur
Kim cilve Ķılsa_açar nice şeh-per varaĶ varaĶ
- 6- Dil tıflı muşĥafını cemâlüñüñ iy perî
Cân-ıla oĶır idüben ezber varaĶ varaĶ
- 7- İnşâ idüp Şerâyî cemâlüñ kitâbını
Cân levĥi üzre luţf-ıla yazar varaĶ varaĶ

119a

196

Ve lehu

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1- Gülşene Ķılma heves tâze bahâr olmayıcaĶ
Meclisüñ revnaĶı yok gül bigi yâr olmayıcaĶ
- 2- Zînhâr itme şaĶın şoĥbet-i mey 'ârif-iseñ
Sebzear içre kenâruñda nigâr olmayıcaĶ

- 3- Alma şaķın ele şunsa ķadeh-i zer sākī
Sīm-sāk u lebi mül lāle-‘izār olmayıcaķ
- 4- Yār-ıla ‘ayş idicek didi baña bir ‘ārif
Nüş-ı mey itme şaķın būs u kenār olmayıcaķ
- 5- İy Şerāyī çemen ü serv-i revān seyrini ķıl
Şu bigi dilde revān şabr u ķarār olmayıcaķ

197

Ve lehu

mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1- Hevāñ odına şehā cān u dil olalı ģarīķ
Türāb idüp tenümi itdi āb-ı hıcre ģarīķ
- 2- Şu deñlü ağlamışamdur firāk-ı la‘lün-ile
Kim oldı gözlerümüñ yaşı cümle mişl-i ‘aķīķ¹
- 3- Bilün rumūzına fikr-ile irmedüm ķılca
Egerçi eylemişemdür niçe ģayāl-i daķīķ
- 4- Raķīb eger arada māni‘ olmasaydı hezār
İderdi mihr ü vefā luţf-ıla_ol ģabīb-i şefīķ
- 5- Diyār-ı yāre Şerāyī irüre menzilüñi
‘İnāyet idüp eger Bārī kıılır-ise refīķ

198

119b

Ve lehu

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1- Bir dil ki anda zülfüñüñ iy cān hevāsı yoķ
Biñ ‘azm-i müşğ-i Çin ider-ise şafāsı yoķ
- 2- Tolaşdı murğ-ı dil şaçuña ģālün-içün āh
Bir dāma düşdi kim daķı herģiz rehāsı yoķ

¹ Akīķ: Kırmızı renkte kıymetli bir taş. Süheyl yıldızının tesiriyle renk kazandıģına inanılır. Bu yıldızın en parlak görüñdüğü Yemen’den çıkarılır. Renk bakımından dudak için benzetilendir (bkz. Pala 2005, 14-5).

- 3- Künc-i belāda bu dil-i bīmāruñ iy şanem
La'lüñ tabībi şerbeti bigi devāsı yoğ
- 4- Seyr eylemege dil şeb-i zülfüñde şubha dek
Hüsñüñ çerāđı bigi anuñ reh-nümāsı yoğ
- 5- Eydür gören Şerāyī'yi sen dil-beri-yile
Bir kimsenüñ anuñ bigi bir dil-rübāsı yoğ

199

Ve lehu

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

- 1- Dirīgā hem-nefes bir yārümüz yoğ
Enīs ü hem-dem ü ğam-h'arumuz yoğ
- 2- Nice zār olmasun bülbül bigi cān
Dil ü cāndan ki bir gülzārumuz yoğ
- 3- Didüm cān mı gerek zülfüñe yā dil
Dir igen ğalb-ile bāzārumuz yoğ
- 4- Ğabül it az u çok cān virdüğümüz
Yoluña elde ğayrı varumuz yoğ
- 5- Ne ğudretle sürelüm pāyuña yüz
Ki izüñ öpmege miđdārumuz yoğ
- 6- Mey-i 'ışķuñı cānā ideli nüş
Dil ü cāndan ki bir hüşyārumuz yoğ
- 7- Şerāyī neyleyin ider olup zār
Dirīgā hem-nefes bir yārümüz yoğ

120a

200

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1- Var mıdur bencileyin 'ālemde bir rüsvāy-ı 'ışķ
Kim ide cān u ğöñül mülkin ğamu yağmā-yı 'ışķ

- 2- Aldı cümle benligüm benden kamu mahv eyledi
Bu vücūdum mülkine başdı gelüp çün pāy-ı ‘ışk
- 3- ‘Üdveş yakmağ-ıçün kânün idindi şevk-ile
İñledür her dem belā bezminde sūz-ı nāy-ı ‘ışk
- 4- Ğayrdan¹ pāk ü mücerred olmayınca cān-ıla
Olmadı bu hāne-i dil menzil ü me’vā-yı ‘ışk
- 5- Bezm-i ‘uşşāk içre idüp cān-ıla bir bāde nūş
Bāda virüp ‘aklı oldum vālih ü şeydā-yı ‘ışk
- 6- Keşret-i² zulmetde kalma_āb-ı hayāt-ı vahdet³ iç
Hızrveş iy dil dilerseñ ki_olasın ihyā-yı ‘ışk
- 7- Tā ebed ma‘mūr olsun dir-iseñ çün dār-ı huld
Ço vücūduñ şehrinin olsun hemīşe cāy-ı ‘ışk
- 8- Mihrveş āfāk içinde ola kadrūñ mürtefi‘
Zerreves ger kılasın özüni hāk-pāy-ı ‘ışk
- 9- Gerçi var bu gülşen-i ‘ışka Serāyī şad hezār
Olmaya sencileyin bir bülbül-i güyā-yı ‘ışk

201

Ve lehu

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1- Olalı ben mübtelāya mūnis ü maḥrem firāk
Akıdur bu gözlerümden yaş yirine dem firāk

120b

- 2- Eyledi yaşum bigi derdā ciger kanına gark
Merdümān-ı çeşümüni vā-ḥasretā n'idem firāk
- 3- Dūr idüp zecr-ile vaşlından ḥabībūñ āh kim
Bār-ı gam birle büküp kaddümi kıldı ḥam firāk

¹ Gayr: Yabancı, bîgâne, başkası (ç. Ağyâr). bkz. *Mâsivâ*.

² *Kesret*: Bir olan Hakk'ın isim ve sıfatlarıyla tecelli edip çokluk halinde görülmesi anlamında tasavvufi terim (bkz. Uludağ 2001, 212).

³ *Vahdet*: Kesretin hakiki bir varlığı olmadığını kavrayıp var olarak yalnızca Hakk'ı görmek anlamında tasavvufi terim (bkz. Uludağ 2001, 212).

- 4- Micmer-i tende dil ü cānı yaquban ‘ūdveş
Evc-i eflāke irürdi zār-ıla nālem firāk
- 5- Şem‘ bigi nice yanmayam zebānum her nefes
Kaṭ‘ idüp miḳrāz-ı derd-ile kıllur ebkem firāk
- 6- Yād idüp vaşl-ı ḥabībi itdügümce āh u zār
Āteş-i ḥasretle yaqup eyledi epsem firāk
- 7- İy Şerāyī bu ğam u hicre taḥammül eyle kim
Luṭf-ıla vaşl-ı ḥabīb irişüp ola kem firāk

202

Fī-Hurūfi Ve lehü'l-Kāf

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1- Ğamzeñ ki çekdi cānuma şemşīr-i āb-reng
Ḥün-ı dilümle itdi elin çün ḥizāb-reng
- 2- Bir reng virdi la‘l-i lebün cām-ı çeşmüme
Virmez hezār cāma bu resme şarāb reng
- 3- Devr-i ruḥuñda leblerüñe beñzemezdi hıç
Yāḳūt u la‘le virmese ger āftāb¹ reng
- 4- Kūyuñda şol kadar aqıdur seyl-i ḥün gözüm
Hicr-i lebünle ki_oldı ser-ā-ser türāb reng
- 5- Her yirde ḥār olurdu ḥāk-i siyeh bigi
Pür-çin şaçuñdan almasa ger müşg-nāb reng
- 6- Bir ḥarfi resmin itmeye reng-i cemālünñ
Mānī-i Çin azup yaza ger bī-ḥisāb reng
- 7- Āh-ı Şerāyī‘den şaḳın iy mäh ḥüsnüñi
Kim virdi rüy-ı mihre semāda seḥāb reng

121a

203¹

¹ Güneş: La'l, yakut, zebrecet, safir gibi bazı kıymetli taşların, güneşin taşı toprağı terbiye etmesi sonucunda oluştuğuna inanılır (bkz. Kurnaz 1996c, 294-6). La'l'in aslında ak bir taş olduğu, ciğer kanıyla boyanıp güneşe bırakılarak kırmızı renge büründüğü rivayet edilir (bkz. Pala 2005, 283-4).

mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün

- 1- Her kime kim senüñ bigi şūḥ-ı cihān gerek
Lā-büd aña yoluñda revān terk-i cān gerek
- 2- 'Işkuñ odına yanmayanüñ 'ūdveş müdām
Ney bigi her nefes işi āh u fiğān gerek
- 3- Cān meyl ider lebüñe gözüñ dökse kıanımı
Elbette hükm-i şer' budur kıana kıan gerek
- 4- Ğamzeñle kıaşuñ itme igende bu cāna 'arz
Murg-ı haremür² aña ne tır ü kemān gerek
- 5- Dāğ³ urduğı ğamuñ dile yir yir bu lāleveş
Ya'nı ki nār-ı 'ışka düşene nişān gerek
- 6- İy ğonce-leb Şerāyī'yi kūyuñdan itme dūr
Kim bülbülüñ hemişe yiri ğülsitān gerek
- 7- Dil-ber tarīk-i ehl-i muḥabbetde ol durur
Kim çeşm-i şūḥ u ğamzeleri dil-sitān gerek

204

Ve lehu

fe'ilätün fe'ilätün fe'ilätün fe'ilün

- 1- Cānda taḥrīr olalı dāyire-i şekl-i femüñ
Zerd-rüy itdi beni_ıy sīm-ten iksīr-i ğamuñ
- 2- Lezzet-i şehd-i şekerdür baña düşünām-ı lebüñ
'İşret ü 'ayş u şafādur dil ü cāna elemüñ
- 3- Hāk-i ḥ'ār olduğum oldur işigüñde umaram
Luṭf u 'izzetle yüzüm üzre başasın kıademüñ

¹ Der-kenâr: 120b

² *Murg-ı Harem*: Harem güvercini. İnanişā göre, Ka'be üzerinde kuşların ve diğēr uçucuların konmasını engelleyen güçlü bir hava akımı vardır. Bu yüzden, Ka'be civarında yaşayan ve Ka'be'ye - âdeta hürmet gösterip- konmayan güvercinler, Müslümanlarca saygı görür (bkz. Ceylan 2015, 108).

³ *Dağ*: Yara. Eskiden, âşıklar gerek ıstıraplarının bir tezahürü, gerekse cesaret ve aşklarındaki sammiyetin bir ispatı olmak üzere vücutlarına kanlı yaralar açmaktaydı (bkz. Şentürk 1993b, 211-23). Şairin "aşk ateşine düşene nişān gerek" ifadesi bu âdeti de akla getirmektedir.

- 4- Cevr ü qahruñ odına niçe yaqarsın āhır
Raħm-ı mihrüñ qanı ya n'oldı vefā vü keremüñ
- 5- Dem durur yār-ıla iy dil süresin hoş demüñi
Hoş-dem ol elde-yiken qadrini bil hoş bu demüñ
- 6- Defterüñ qand ü nebāt-ıla Şerāyī ola pür
Lebleri vaşfını yazduqça mükerrer qalemüñ
- 7- Hālüñ ol serv-i gül-endāma kim icrā ide ger
Tercemān olmasa-dı arada bu çeşm-i nemüñ

205

Ve lehu

mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün

- 1- İy dil heves çü sünbül-i dildāra eyledüñ
Aşüfte idüp özüñi āvāre eyledüñ
- 2- Cāndan 'aziz tutar-iken h'ār idüp seni
Şalduñ belāya derd-ile bī-çāre eyledüñ
- 3- Hāl-i ruħını murğ-şifat dānedür diyü
Düşdüñ çü zülfi ağına göz qara eyledüñ
- 4- Sīneñ bigi yüregüñi şemşir-i cevr-ile
Bir dem içinde āh ki biñ pāre eyledüñ
- 5- La'li şarābı şevki-le ser-mest olup yirüñ
Mey-h'āre bigi hāne-i hammāre eyledüñ
- 6- Bir dem teraħhum itmedi bülbül bigi hezār
Niçe ki nāle ol yüzi gülzāra eyledüñ
- 7- Yüri Şerāyī bigi yu cān-ıla dilden el
Çünkim heves sen ol gözi hün-h'āre eyledüñ

121b

206¹

fā'ilätün fā'ilätün fā'ilätün fā'ilün

¹ Der-kenār

- 1- Nükte ider pertev-i mihre cemâli Aḥmed'üñ
Ṭa'ne kılar bedre ebrüsü hilâli Aḥmed'üñ
- 2- Lâle vü gülde kıomadı behcet ü ḥüsn ü bahâ
Gülsitân-ı 'arızınıñ reng-i âli Aḥmed'üñ
- 3- Servi ḥayrân¹ eyleye şahn-ı çemende nâz-ıla
Gelse reftâra kıadi Ṭübâ mişâli Aḥmed'ün
- 4- Her kıaçan kim ḥüsn-i luṭf-ıla tilâvet eylese
Mât ide elfâz-ı Dâvud'² maḳâli Aḥmed'üñ
- 5- Bende kıla³ her şeh-i ḥüsni özine cân-ıla
Bu kemâl-i luṭf u ḥulḳ [u] ḥoş-ḥişâli Aḥmed'üñ
- 6- Mekk ü âl öğretmeden çeşmine ebrüsü bu kim
Dil müsahḥar itmedür her dem me'âli Aḥmed'üñ
- 7- Nice bulmasun bu dil Hızr'ı ebed 'ömr-i ḥayât
Nüş-ı cândur çeşme-i la'li zülâli Aḥmed'üñ
- 8- Eşk-i çeşmin bu Şerâyî eyledi mânend-i sîm
Zerd-rû kılalıdan anı ḥayâli Aḥmed'üñ

207

Ve lehu

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

- 1- Kıaddün şanemâ serv-i şehîdür nice nâzik
Ḥaddün dil ü cân çarḥ mehidür nice nâzik
- 2- Gerd-i rehün iy mâh-likâ evc-i semâda
Yüz 'izz-ile mihrün külehidür nice nâzik
- 3- Taḥsîn ruḥuñ bâğına kim mîvesi anuñ
Şeft-âlû-yı ter sîb-i behîdür nice nâzik

¹ ḥayrân: taḥsîn

² *Dâvud*: İsrâiloğullarına gönderilen peygamberlerdendir. Kendisine dört büyük kitaptan Zebûr indirilmiştir. İlahî derecede güzel olan sesiyle Zebûr okurken dinleyenleri kendinden geçirirdi. Kalın ve halâvetli seslere hâlâ "Dâvûdî denilmektedir (bkz. Onay 2007, 109).

³ kıla: kııldı

- 4- Zülfüñ egilüp қашуña secde_itdügi budur
Kim Ka'be yüzüñ қiblegehidür nice nāzik
- 5- Feth itmege cān illerin ol şāh-ı cemālūñ
Hüsn üsleri cümle sipehidür nice nāzik
- 6- Cān-ıla hıred bende vü çāker işiginde
Dil mülkinüñ ol pādşehidür nice nāzik
- 7- İrürse ser eflāke 'aceb mi bu Şerāyī
Sen pādşehüñ hāk-i rehidür nice nāzik

208

Ve lehu

122a

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1- Muşavver olalı cān çeşmi içre hālī anuñ
Gönülден olmadı bir dem hayālī hālī anuñ
- 2- Şu'ā'-ı şems-i felek zerre deñlü görünmez
Geleli 'aynuma meh tal'ati hayālī anuñ
- 3- Ne serv-kāmet u gonce-dehen olur ki güle
Kıomadı reng ü leţafet yañağı alı anuñ
- 4- Kamer gelürse çü pervāne şem'-i hüsnine
Şerār-ı tābişine yana per ü bālī anuñ
- 5- Şaçında dil nice demdür kıılır fiğān bir gün
Dimez nedür bu belā dāmı içre hālī anuñ
- 6- Yüz urup iy dil igen itme her tabībe su'al
'Alīl-i hicre şifā-sāzdur vişālī anuñ
- 7- Hezār gülşen-i firdevsi şermsār ide ger
Açılsa luţf-ıla bir dem güli cemālī anuñ
- 8- Şerāyī guşşa-i zülfin nice hamül ola dil
Ki kıılca firqat-ile kıalmadı mecālī anuñ

209

Ve lehu
mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün

- 1- Āl-ile kaçd-ı dil idüp iy cān қара gözün
Қанımı қара топраға дiler қара gözün
- 2- Ğamzeñ һadengi cān u dili eyledi şikār
Neyler 'aceb қаşуñla idüp yay қара gözün
- 3- Hāline şayd-iken bu gönül қаpdı ğamzesi
Zi şāh-bāzuñ aldı şikārın қара gözün
- 4- Zülfüñ gönüle қılır-iken bunca biñ belā
İster ki aña daһı belā il қара gözün
- 122b 5- Yā Rab ne teşnedür ki içer şu bigi müdām
Қанımı bu Şerāyī'nüñ iy cān қара gözün

210¹
fe'ilätün fe'ilätün fe'ilätün fe'ilün

- 1- Yaқdı cān meclisini sūz-ıla āvāzı neyüñ
Dil-i şūrīde olaldan berü dem-sāzı neyüñ
- 2- Dilinüp һasret-ile bağrı қılır āh u fiğān
Perdeden таşра 'ıyān olduğı-çün rāzı neyüñ
- 3- Қıldı 'uşşākı muһayyer tutuban rāst-maқām
Bûselik² göstericek luţf-ıla şehnāzı neyüñ
- 4- Bezm-i dil-berden ırağ olsa n'idem sencileyin
İrişür göklere ol demde ser-āğāzı neyüñ
- 5- İñilerse bu Şerāyī ne 'aceb 'üd bigi
Yaқdı cān meclisini sūz-ıla āvāzı neyüñ

211

¹ Der-kenâr

² *Bûselik*: Türk müziğindeki on üç basit makamın ikincisi. Kelime Farsça "bûse" ve Türkçe "lik" ekinden yapılmış gibi görünse de "Ebû-Selik" has isminden bozma olup eski metinlerde bu şekilde geçmektedir. Eski nazariyat kitaplarında (13-15. yüzyıl) bugün "Kürdî" denilen makama "Bûselik" denilmektedir. En eski makamlardan olan Bûselik Batı müziğindeki "minör"dür. Makamın inici şekline Şehnâz-Bûselik denir (bkz. Öztuna 2000, 48-9) ki şairin kastettiği de bu inici şekil olmalıdır.

Ve lehu¹

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1- 'Aqlumı sihr-ile aldı çeşm-i fettānuñ senüñ
İtdi şeydā gönülümü zülf-i perişānuñ senüñ
- 2- Bu dil ü cān meclisini hoş mu'aṭṭar eyledi
Dāne-i müşgīn ḥāl ü zülf-i reyḥānuñ senüñ
- 3- Dāğ urupdur bağruma iy lāle-ḥadd ü gonce-leb
Āteş-i derd-i gamuñla sūz-ı hicrānuñ senüñ
- 4- Eşk-i çeşmüm tek revān olur kenāra gelmez āh
Meyl idüp cānā n'idem serv-i ḥırāmānuñ senüñ
- 5- Leblerüñden dil devā umduḡça çeşmüñ ḥışm ider
İy ṭabīb-i cān bu mıdur derde dermānuñ senüñ
- 6- Rāziyam cevr ü cefāñ-ıla virem cān görmeyem
Lā-cerem ḡayra görince luṭf u iḥsānuñ senüñ
- 7- Zār u dil-teng ola gonce açmaya gülşende fem
Luṭf-ıla geldükçe nuṭḡa la'l-i ḥandānuñ senüñ
- 8- İde rüşen 'ālemi gün bigi itdükçe ṭulū'
Her nefes iy māh-rū mihr-i dıraḡşānuñ senüñ
- 9- Kanda 'azm itseñ ṭutup yüz luṭf-ıla iy şāh-ı ḡüsn
'Ālem ağız açuban ola şenā-ḡānuñ senüñ
- 10- Çoḡ durur meh-rūlar iy meh gerçi dil meyl eylemez
Mihrüñ-ile zerrevār olalı ḡayrānuñ senüñ
- 11- Lām idelden bu elif ḡaddümi ḡamzeñ nāveki
Rā ḡaşuñ ḡavsine ḡıldum cānı ḡur[bā]nuñ senüñ
- 12- Bu Şerāyī bigi gülşende_eydemez iy gonce-leb
Gül yüzüñ medḡin hezār olursa destānuñ senüñ

123a

¹ Tevşih: "Abdāl Rezzāk Çelebî {Edāmāllāhu Ömreküm}".

13- Yüzüm üzre luṭf idüp cānā ḳadem başsañ n'ola
Mīr-i ferruḫ-ruḫsın oldum ben de fermānuñ senüñ

212

Ve lehu

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1- İreli zülfüñe iy dost eli şānelerüñ
Ḥālını itdi perīşān dil-i dīvānelerüñ
- 2- Germ olup āteş-i 'ıŷḳuña yanar şem' bigi
İy perī-rū naẓar it ḥāline pervānelerüñ
- 3- Şöyle mest oldı bu dil bāde lebüñ devrinde
Döşenüp şimdi yatur ḥākini mey-ḥānelerüñ
- 4- Gördi cām-ı lebüñüñ luṭfını iy rüḫ-ı revān
Reşḳden ṭoldı içi ḳan-ıla peymānelerüñ
- 5- Bir nefes muṭrib-i pür-süzü idelüm cān-ıla güş
Billāh iy vā'iz-i nā-sāz ḳo efsānelerüñ
- 6- Cān u serden geḫüben terk-i cihān eylemişüz
Vireli varumuzu 'ıŷḳına cānānelerüñ
- 7- Tevbe vü zühdi Şerāyī şıdı rindlik idüben
Bāğ-ı ḫüsnüñde görüp nergis-i mestānelerüñ

213

Ve lehu

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

- 1- Kemend-i zülfine cānum giriftār olalı yaruñ
Perīşān eyledi mecmü'-ı ḥālin ben dil-efgāruñ
- 2- Dilā bülbül bigi itmek ne aşşı nāle vü feryād
Çün ol gül yüzlü raḫm itmez işidüp nāle vü zāruñ
- 3- Dişüñ lülüsını gel baña 'arz eyle ḳo ḡayrı kim
Ne bilsün degme bir şarrāf ḳadrin dürr-i şehvāruñ

123b

- 4- Mu'anber sünbülün büyü diyâr-ı Rûm'ı Çîn itdi
Ne ğam şimden girü ger gelmez-ise müşgi Tâtâr'uhn
- 5- Ne mu'cizdür ki olur zinde hezârân mürde bir demde
Çü 'İsâ nuḡka geldükçe leb-i la'l-i şeker-bâruñ
- 6- Kûşür u cennet ü hürî vü şahn-ı ravza vü ğilmân
Kamu düzaḡ olur baña eger olmaya dîdâruñ
- 7- Şerâyî ol husrev-i hüsnün lebi vaşfın mükerrer kıl
Ki tâ şîrîn ola sükker bigi her yirde güftâruñ

214¹

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1- İy kemân-ebrü olursam n'ola naḡcîrûñ senüñ
Câna vaşl oldı geçüp dilden revân tîrûñ senüñ
- 2- Cân cemâlin gösterür çeşmüme rüşen gün bigi
Naḡş olalı bu gönül levhine taşvîrûñ senüñ
- 3- Yaḡup od bigi ser-â-ser bâda vire ḡâkini
Her ne ḡalbe kim irişse âb-ı şemşîrûñ senüñ
- 4- Cem' idüp cânâ hezârân bu perîşân dilleri
Her ḡarafdan baḡladı zülf-i girih-ġîrûñ senüñ
- 5- Cân virürseñ kûyı içre bugün ol ḡûruñ 'ıyân
Yarın ola cennet-i 'ulyâ dilâ yirûñ senüñ
- 6- Bâġ-ı 'âlemde ḡarâr itmezdün iy âşüfte-dil
Zülf-i dil-ber olmasa boynuñda zencîrûñ senüñ
- 7- Yâre söz naḡl itmede bir demde binüm-çün hezâr
İy raḡîb-i pür-ḡiyel çoḡdur çü tezvîrûñ senüñ
- 8- İy Şerâyî vaşl-ı yâre nice tedbîr idesin
Kim muvâfiḡ olmadı taḡdîre tedbîrûñ senüñ

---

¹ Der-kenâr

- 9- Hāk-i dergāhına nüh bāb-ıla yüzüñ süresin
Kaşrına irmekde çoğdur çünki taqşırüñ senüñ

215

Ve lehu

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1- Eger cemālini iy cān göreydüñ ol melegüñ
Yolına dilden ideydüñ nişār mā-melegüñ
- 2- Görem diyü yüzi mihrin giceler irteye dek
Gedā bigi tolanır işigin mehi felegüñ
- 3- Şu hadde ağlamışam kaşları firākı-yıla
Ki baħr acıdı görüben göyüñdi_özi semegüñ
- 4- Göñül cefāsını koyup nice_ummasun luţfın
Ki bir degül şeker-ile melāḫati nemeküñ
- 5- Şerāyī sür yüzüñi āstānı cevherine
Ki zer bigi görine şāf öñünde tā meḫeküñ

216

Ve lehu

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

124a

- 1- Nigārā derd ü hicr-ile beni zār eyledüñ gitdüñ
Belā vü miḫnet ü hüzne giriftār eyledüñ gitdüñ
- 2- Nice yanmayam iy cān 'ūd bigi bezm-i 'işkuñda
Dilim sūz-ıla micmer bigi pür-nār eyledüñ gitdüñ
- 3- N'ola feryād idersem derd-ile bu dehr bāğında
Beni bülbül bigi çün hem-dem-i ḫār eyledüñ gitdüñ
- 4- Virürken şerbet-i vaşluñ bu ben dil-ḫasteye şḫḫat
Diriğā ḫasretā derdā ki bīmār eyledüñ gitdüñ
- 5- Şerāyī hicrüne nice taḫammül eyleye çün ḫāk
Felekvār aña ne deñlü belā var eyledüñ gitdüñ

217

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1- Şöhre-i āfāk olup iy mäh-rū zībāligüñ
'Ālemi hüsñ-ile tutdı gün bigi ra'nāligüñ
- 2- Sükkeri kand-i lebüñ bī-ķadr ü kıymet kılalı
Tūṭiyi lāl itdi iy şırīñ-zebāñ güyāligüñ
- 3- Nār-ı 'ışķa şöyle bī-pervā yanarsın şem'vār
Hāk ider iy dil seni āḫir bu bī-pervāligüñ
- 4- Leylā-i zülfi hevāsıyla durur Mecnün bigi
Her yaña ser-geşte vü şūrīde vü şeydāligüñ
- 5- Tal'at-i hūba nazar kılmazsañ iy zāhid ne ṭañ
Mişl-i hūrşīd-ile huffāş¹ oldu çün a'māligüñ
- 6- Kāmet-i dildāra karşı ṭurup iy serv-i çemen
Ser-firāz olma igende bilürüz bālāligüñ
- 7- 'Işķ bāzārında virde yāre dil cān cevherin
İy Serāyī sende la'linden dile ḫelvāligüñ

218

Ve lehu

124b

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1- Olalı gül-gün cemālūñ üzre perde kākülūñ
'Andelīb-i göñlümi düşürdi derde kākülūñ
- 2- 'Āķili meftün idüben eyledi şūrīde-ḫāl
Fitneler kılduķça bu devr-i ķamerde kākülūñ
- 3- Ruḫlarıñla leblerūñ üzre ki şalmış sāyesin
Güyiyā per-i megesdür gül-şekerde kākülūñ

¹ *Huffâş*: Yarasa. Yarasanın divan şiirindeki öncelikli ve ağırlıklı kullanım yönü ışıktan rahatsız olmasıdır. Tüm yaşam faaliyetlerini geceleri gerçekleştiren yarasalar, güneşin doğması ile hareket kabiliyetlerini kaybederler (bkz. Ceylan 2015, 244).

- 4- Hey nice  arr r olur misk nlik idüp server 
Niçe bi  c n u dil aldı bir nazarda k k l n
- 5- Hiç em n olmaz Şer y  fitne v  aŐ bdan
Olduğınca d yim  Ő r-ıla Şerde k k l n

219

Ve lehu

f 'il t n f 'il t n f 'il t n f 'ilün

- 1- K lal  c n  müzeyyen hüsn b ğın sünbülün
Eyledi g l bigi hoş-b  c n dim ğın sünbülün
- 2- G yiy  Ő h-ı H beŐ'd r pister-i gül üzre hoş
' zzet-ile yatur uzadup ayağın sünbülün
- 3- Mışr-ı hüsnün Ő b a dek seyr itmege Şeb-rev¹ bigi
Dümeni altına almıŐdur  er ğın sünbülün
- 4- Dilleri cem' eyleyüp b ğ-ı ruğuında eyle 'ayş
Hoş ge  r gel bu kamer devrinde çağın sünbülün
- 5- Zülfi reyh nu a hayr n itmege 'aql u dili
Bağladı c n gerdenine bend   b ğın sünbülün
- 6- Gülşeninde h sn n n dil murgını Şayd itmege
D ne döküp h l ni  urdı  zağın sünbülün
- 7- Bu Şer y  nice taھر r itmesün vaşfın ha u n
Defterine kıldı efŐ n müŐđ uvağın sünbülün

220

125a

Ve lehu

f 'il t n f 'il t n f 'il t n f 'ilün

- 1- L le h dd n haŐretinden açdı  anı  eŐm m n
G rmege z b  yüzün ferm n   anı  eŐm m n

¹ Şeb-rev: Gece yolcusu; h rsiz. H rsizlerin veya gece gezen kimselerin etek altında kandil saklamaları gece sokağa çıkma yasağı sebebiyledir. Geceleri saat sekizden sonra yasağa uymayanların cezalandırıldığı bilinmektedir (bkz. Zülfe 2011, 191).

- 2- Yüzi üzre düşüben serv-i revānuñ yolına
Serverā oldı revān āb-ı revānı çeşmümüñ
- 3- Şüretüñ naqşın şu içre şöyle dil-keş yazdı kim
Görse cān virürdi ol naqşına Mānī çeşmümüñ
- 4- Görmeyelden gül yüzüñi lāleveş iy gonce-leb
Kana müstağrağ olupdur merdümānı çeşmümüñ
- 5- Gün yüzüñden ebr-i zülfüñ ref' kııl iy meh-liķā
Rüşen olsun zulumet-i şebden cihānı çeşmümüñ
- 6- İy Şerāyī la'l-i cānāndan şorarsañ ger nişān
Dür nişār itmek durur her dem nişānı çeşmümüñ

221

Ve lehu

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

- 1- Firdevs-i cināndur ruḥ-ı zībāsı Velī'nüñ
Serv-i dil ü cāndur ḳad-i Tübā'sı Velī'nüñ
- 2- Cān 'ālemini mäh-şifat eyledi pür-nür
Āyīne-i ḥurşid-i dil-ārāsı Velī'nüñ
- 3- Ḥulḳ-ıla bu yā Rab ne beşerdür ki melā'ik
Ḥüsn-ile daḫı olmadı hem-tāsı Velī'nüñ
- 4- Bustān-ı cihān serv-i sehī ola ser-ā-ser
Ger sāye şala ḳāmet-i ra'nāsı Velī'nüñ
- 5- Siḥr-ile füsün eyleyeli fitnelü 'aynı
Oldı dil ü cān vālih ü şeydāsı Velī'nüñ
- 6- Zāhid saña var cenneti 'arz itmege andan
Ḥoşdur baña dīdārı temāşāsı Velī'nüñ
- 7- Gülzār-ı ruḥın gül bigi medḫ eyle Şerāyī
Cān-ıla olup bülbül-i güyāsı Velī'nüñ

125b

222

Ve lehu

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1- Hūbdur hadd-i güli berg-i semenden Hāsan'uñ
Müntehā Sidre boyı serv-i çemenden Hāsan'uñ
- 2- Ruḥ-ı rengini ne ter verd-i cināndan yā Rab
Zülf-i pür-çini ne hoş müşg-i Hōten'den Hāsan'uñ
- 3- Gördi mercān lebine la'l esīr olduğunu
Oldı dendānına dūr bende 'Aden'den Hāsan'uñ
- 4- Süḥan-ı tūṭi-i cān olsa n'ola şehd-i şeker
Çün lebi khandini komadı dehenden Hāsan'uñ
- 5- Tolsa fitneyle Serāyī ne 'aceb kişver-i cān
Ki daḥı ḥālī degül çeşmi fitenden Hāsan'uñ

223

Ve lehu

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

- 1- Keşf eyle ruḥuñ ref' kıl iy māh niḳābuñ
Tā kalmaya gün zülmeti içinde şehābuñ
- 2- İrürse elüm ḥalka bigi bābuña iy şāh
Yüz sürüp işiginde olam bende bu bābuñ
- 3- Zülfüñüñ iderse n'ola cā dilde ḥayāli
Ki olur şanemā kandasā mār içi ḥarābuñ
- 4- Ğam kaddümi çeng eyledi kânün-ıla neyveş
Zārını hezār eylemişem 'ūd u rebābuñ
- 5- Zülfüñi görüp bülbül-i dil gül ruḥuñ üzre
Dir oldı n'idem bāğ-ı cinān yiri gurābuñ
- 6- Yüz sürmege luṭf-ıla ayağına o servüñ
İy dīde aḳıt cūy idüben her yaña ābuñ
- 7- Ger zülf ü ruḥı şevki Serāyī_ide seni ḥāk
Ol dem bitüre sünbül-ile lāle türābuñ

126a

- 1- Uzatdı zulm elin dil-i şeydāya perçemüñ
Raħm itmeyüp düşürdi anı pāya perçemüñ
- 2- Bād-ı nesīm-i şubħ bigi bī-ķarār idüp
Şūr-ıla şaldı her yaña sevdāya perçemüñ
- 3- Cān u gönüller almağa zülfüñle dil-berā
Başladı bir araya gelüp rāya perçemüñ
- 4- İy hūr-çihre Sidre boyuñ üzre luṭf-ıla
Viridi behişt-i hüsñüñe pīrāye perçemüñ
- 5- Gülşende düşüre gül ü reyḥānı ḥayrete
Şalsañ eger bu ṭal'at-i zībāya perçemüñ
- 6- Zülfüñ mişāl-i çin idüp iy mihr-ḥad şalar
Müşgīn kemendi ḥalkāsını aya perçemüñ¹
- 7- Meftün idüp gönülleri ilter keşān keşān
Atup kemend-i siḥrini her cāya perçemüñ
- 8- Ḥalk-ı cihānı yaķar-idi mihr-i ṭal'atüñ
Ger şalmasaydı iy meh aña sāye perçemüñ
- 9- Alup Şerāyī'den dil ü cān raḥtını virür
Gīsūlaruñ bigi ķamu yağmāya perçemüñ

¹ *Aya Kement Atmak*: Muhal işle uğraşmak. Sihirbazlar okuyup üfledikten sonra hilal halindeki aya kement atıp göklere çıkarmış. Güzellerin yanakları ay, kaşları hilal ve saçları kementtir. Sâhirdirler. Eskiden kadınlar, alınları üzerine gelen saçları perçem yarım daire şeklinde kıvrılarak hilal kaşları ucundan yüzleri üzerine bıraktıklarından şairlerde aya kement atma hayalinin uyanmasına sebep olmuştur (bkz. Onay 2007, 46).

- 1- Yār ider hicr ü ğama yār beni yad idicek
Egleşir anı bu ‘aql u dil ü cān yād idicek
- 2- Hāne-i mihri ħarāb itdi cefā sengi-le āh
Buğ‘a-i cevre dil ü cān-ıla bünyād idicek
- 3- Kıldı Mecnūn dili leylā saçına_ol ħusrev-i ħüsn
Leb-i şīrīnine bu cānumı Ferhād idicek
- 4- Bir nefes nāleme hem-dem olımaz nāy-ıla ‘ūd
Çeng-i hicrānda ğam u derd-ile feryād idicek
- 5- N'ola iy kıurret-i ‘aynı beni bu gözlerümüñ
Yaşını raħm yeñiyle siliben şād idicek
- 6- Raħm iderseñ n'ola üftādelere luğf-ıla çün
Gösterür ‘adl yüzün kıullara şeh dād idicek
- 7- Cüş idüp ğarka virür ‘ālemi çün āb-ı Furāt¹
Nīl-i eşkini Şerāyī Şat-ı Bağdād² idicek

226

Ve lehu

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1- Cān almağ-ise kaçdı eger sen perīveşüñ
Kıl bir işāret aña yiter çeşm-i ser-ħoşuñ
- 2- Şem‘üñ bu ħāk olınca yanup yaş akıtduğı
Kim var durur hevāñ-ıla başında āteşüñ
- 3- Siħr-ile fitneler sipehin gönderür müdām
Cān u dil ilin itmege ğāret gözüñ kaşuñ
- 4- Tırup güneş cihānı seħerden giceye dek
Devrān ider görem diyü iy māh beñdeşüñ

127a

¹ *Āb-ı Furāt*: Fırat nehri. Türkiye topraklarından doğup Irak'ta Dicle ile birleştikten sonra denize ulaşan akarsu. Güneybatı Asya'nın en büyük nehridir (bkz. Tuncel 1996, 31-3).

² *Şat-ı Bağdād (ŞattülArap)*: Sözlükte “şat” büyük nehir anlamında gelir. Özel isim olarak, Irak 'ın güneyinde Dicle ve Fırat'ın birleşmesiyle oluşan nehirdir (bkz. Bilge 2010, 381-2).

- 5- Mānī-i ÇİN olursa cihān halkı cān virüp
Yazmaya perī mişlini sen hūb-ı dil-keşūñ
- 6- Şöyle tolaşdı cān-ı Şerāyī'ye mārveş
Kılca mecāl kıomadı bu zūlf-i ser-keşūñ
- 7- N'ola şorar-iseñ nitedür diyü hātırın
Zūlfūñ hevāsı-yıla bu hāli müşevveşūñ

227

Ve lehu

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1- Benüm ol dil-berümūñ 'işve vü nāzı nāzik
Kanı bir buncılayın 'işve vü nāzı nāzik
- 2- Şanemā nāzı igen hadden aşurma luṭf it
Ki bilürsin kim olur her işūñ azı nāzik
- 3- Zūlfūñe cān-ıla uzandügüm oldur cānā
Bilürem kim buluram 'ömr-i dırāzı nāzik
- 4- Dil-berūñ şīve-yile 'āşıkā nāz itdügi hūb
'Āşıkūñ kılduğı ma'şūka niyāzı nāzik
- 5- Medḥ idüp dir bu Şerāyī seni cāndan cānā
Benüm ol dil-berümūñ 'işve vü nāzı nāzik

228

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1- Dil-berā dil cān u dilden derdmendüñdür senūñ
Kıl teraḥḥum bu ğarībe müstemendüñdür senūñ
- 2- İy perī-şān hātırım cem'in perīşān itme kim
Zūlf-i pür-çinūñ bigi her laḥza bendeñdür senūñ
- 3- Yaşımı gül-gün idüp her sū revān iden benüm
Lāle haddūñ şevki-le serv-i bülendüñdür senūñ

127b

- 4- Bağrumı pür-ḥūn idüp gönlüm giriftâr eyleyen
Ḥançer-i gamzeñle şol müşgîn kemendüñdür senüñ
- 5- Her ne cevri itse Şerâyî saña dil-ber kıl kabûl
Olma ser-keş emri luḫından efendüñdür senüñ

229

Fî-Ḥurûfi'l-Lâm

mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

- 1- Şevk-i ruḫuñla açdı yüzinden niḫâb gül
Rüşen budur ki görse_açılır âftâb gül
- 2- Bir tıfldur ki mekteb-i ḫüsnüñde her nefes
Bü dersin oḫır alup eline kitâb gül
- 3- Pür-çîn şaçuñ ḫoḫusını gülzâra bâd-ı şubḫ
İletdügince her dem olur müşg-nâb gül
- 4- İy serv-ḫadd ü ḡonce-leb ayaḡuñ öpmege
Her sū yoluña ider özini türâb gül
- 5- Keşf eyle lâle ḫaddüñi gel güleşen içre kim
Renginden ola şerm idüben anuñ âb gül
- 6- Hem-dem idüp ḫayâl-i ruḫuñ ağlasam n'ola
Şoḫbet laḫîf olur olıcaḫ bâ-şarâb gül
- 7- Kılmaz nazâr Şerâyî ruḫuñsuz çü 'andelîb
Gülezâr içinde ger açıla bî-ḫisâb gül

230

Ve lehu

mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün

- 1- Keşf it niḫâb-ı ḫüsnüñ göster kızıl gül aḫ gül
Bâḡ-ı cihâna virsün zîver kızıl gül aḫ gül
- 2- Mısr-ı ruḫuñda zülfüñ bir bâḡbân durur kim
Mîzân-ı 'anberinle şatar kızıl gül aḫ gül

128a

- 3- Pür eyleyüp zer ü sîm la'lîn tabaqlar içre
İy gonce-leb yoluña şaçar kıızıl gül aq gül
- 4- Görüp ruḥ u cebînüñ şād olduḡum bu cānā
Dilden melāl ü ḥüzni açar kıızıl gül aq gül
- 5- Sen şāh-ı ḥüsn bir dem kıılmaḡa 'ayş u 'işret
Gülzār içinde tutar çāder¹ kıızıl gül aq gül
- 6- Ḥüsnuñ leṭāfetini görüp 'izāruñ üzre
Didüm ki āba düşmiş aqar kıızıl gül aq gül
- 7- Ḳaddüñe serv ü 'ar'ar bende_ olduḡını görüp
Ḥaddüñe luṭf-ıla_ oldu çāker kıızıl gül aq gül
- 8- Ḥaddüñ 'araqlarından luṭf-ıla dāne dāne
Her ne yire ṭamarsa biter kıızıl gül aq gül
- 9- Ser-mest olursa ṭañ mı nergis-şifat Şerāyī
Şevḳ-i ruḥuñla ṭoldı şāḡar kıızıl gül aq gül

231

Ve lehu

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

- 1- Ğunc-ıla gonceveş açılup gelse nāza gül
Bülbüllerin getüre hezārān niyāza gül
- 2- Sen lāle-rūya hem-dem olam diyü luṭf-ıla
Bād-ı nesīme ḥüsniñi itdürdi tāze gül
- 3- Kıldı nişār ayaḡuña iy serv-i ser-firāz
Sîm ü zerîni ḳalmayuban çoḡ u aza gül
- 4- Yüz sürdüḡi bu ayaḡuña iy semen-'izār²
Luṭf-ıla saña diler özin bende yaza gül

¹ Çāder: Çadır. Formları ve fonksiyonları bakımından çok zengin örnekleri bulunan çadırlar; devlet, ordu, saray teşkilatı ve halkın günlük yaşamı içinde çeşitlilikler gösterir. Osmanlılar, saray teşkilatından devlet idaresi birimlerine, savaşıardan günlük eğlence ve mesirelere, adalet işlerinden saḡlık ihtiyacına kadar birçok alanda çadırdan faydalanmıştır (bkz. Çürük 1993, 162-4).

² Yüz sürdüḡi bu ayaḡuña iy semen-'izār: Yüz sürdüḡi ayaḡuña iy lāle-ḥadd budur

- 5- Dil-ḥaste ḥātırını Şerāyī hezārınıñ
Güلزār-ı ‘arızıyla diler tā ki yaza gül

232

128b

Ve lehu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1- Dil-berā zülfüñ ucından olup āvāre gönül
Yürür aşüfte vü şūrīde vü bī-çāre gönül
- 2- Şerḥa şerḥa dilinüp yüregi pür ḳanda yatur
Ḳanda tuş oldu ki ol ḡamze-i ḥun-ḥāre gönül
- 3- Cān Şīrīn'ini Ferḥād-şıfat ḳıldı fedā
Ḥusrevā düşeli sen la‘li şeker-bāra gönül
- 4- Ṭaḳdı zülfüñ resenin boynına Mañşūr-şıfat
Çıḳdı ‘ışḳ-ıla “ene'l-Ḥaḳ” diyüben dāra gönül
- 5- İy perī-peyker igen ḳılma raḳībi saña yār
Virme cān-ıla şaḳın ol seg-i bāzāra gönül
- 6- Göz ḳarasıyla ne çāre görüben düşdi revān
Sen şaçı ‘anber-i ter zülfi siyehkāra gönül
- 7- Diler-iseñ ki Şerāyī itmeyesin nāle vü āḥ
Virmegil cān-ıla her şūḥ-ı cefākāra gönül

233

Ve lehu

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

- 1- Hicr odına yaḳmaḳ beni ol māḥ ne müşkil
Raḥm eylememek ḥālūme Allāḥ ne müşkil
- 2- Yā Rab nice sengīn dil ü bi-mihr durur kim
Ḥiç itmez eşer zerre ḳadar āḥ ne müşkil
- 3- Ansuz ne belā çekdügümi hicr ḡamından
Derdā ki degül bir nefes āḡāḥ ne müşkil

129a

- 4- Eşküm bigi ben kulu şalup gözden ayağa
H'âr itdügi ol luţf iyesi şâh ne müşkil
- 5- İrişmiş-iken luţf-ıla vaşla bu Şerâyî
Dür ide felek zulm-ile nâ-gâh ne müşkil

234¹

Ve lehu

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

- 1- Kaşd itdügi sehhar kaşuñ cāna ne müşkil
Dökdügi gözüñ kanımı mestāne ne müşkil
- 2- Āl-ile alup bu dil-i pür-derdümi evvel
İürmemek āhir anı dermāna ne müşkil
- 3- Sen Yūsuf-ı hüsnüñ düşeli hicri odına
Miñnet-le çü Ya'küb gönül yana ne müşkil
- 4- Merdümleri kâfir gözüñüñ merhamet itmez
'Ālemde bugün hiç müselmäna ne müşkil
- 5- Çāk itdi dilin bülbül-i cān gonce-şifat āh
Meftün olalı sen gül-i handāna ne müşkil
- 6- Luţfin dişüñüñ nisbet iden sehv-ile dürre
Rengin lebüñüñ beñzede mercāna ne müşkil
- 7- Bâğ-ı ruhuñı kılma temāşāgeh-i ağıār
Kâfir gire ger ravza-i Rıdvan'a ne müşkil
- 8- Yanmağa ruhuñ şem'ine çün cān-ı Şerâyî
Mihr-ile meh olmaz-ise pervāne ne müşkil

235

Ve lehu

fâ'ilātün fâ'ilātün fâ'ilātün fâ'ilün

- 1- Dil-berā kūyuñda her dem dilde zār eksük degül
Çün meşeldür mergzāra murğ-ı zār eksük degül

¹ Tevşih: "Kâsım Çelebî {Dâme Ömreküm}".

129b

- 2- Geh havāle zülf olur gönlüme cānā gāh haṭ
Gör bu mir'atı ki dāyim bir ğubār eksük degül
- 3- Şevḳ-i ḥaddüñ-ile bu kanlı yaşından çeşmümün
Her tarafda iy yüzi gül lālezār eksük degül
- 4- Dūd-ı āhumdan tutilursa 'aceb mi rüy-ı mäh¹
Mihr-i 'ışkuñ-ıla dāyim dilde nār eksük degül
- 5- Nice feryād itmeyem bülbül bigi her dem raḳīb
Gülşenüñden ḥārveş iy gül-'izār eksük degül
- 6- Zülf ü haṭṭuña şehā Çin ü Haṭā dirsem n'ola
Ki_anda ḥālün bigi çün müşg-i Tatār eksük degül
- 7- Senden ayru lāle bigi bu dil-i pür-süzda
Nār-ı firḳat dāğ-ı ḥasret cümle var eksük degül
- 8- Zülfün iy dil-ber ne şeh-bāz-ı hümayündür kim ol
Kanda pervaz itse bir şayd u şikār eksük degül
- 9- Gül yüzün vaşfın Şerāyī bigi bir bülbül dimez
Gerçi bu gülzār-ı 'ālemdür hezār eksük degül

236

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1- Cānı mest iden şehā cām-ı lebüñdür mey degül
Çeng-i ğamda inleyen süz-ıla dıldür ney degül
- 2- Her ne dil kim tiğ-ı ğamzeñ yimedi iy Hızr-ı cān
Güyyā nüş itmedi āb-ı ḥayātı ḥay degül
- 3- Düşmeyen şeydā degül sevdā-yı bend-i zülfüne
Olmayan āşüfte-i ḥüsn-i cemālün şey degül

¹ Ay Tutulması: Güneşle ay arasına dünyanın girmesi. Şairlerin muhayyilesinde aşğın ahının dumanı çok koyu ve şiddetli olduğundan güneşin ziyâsını yok eder ve ayın (veya güneşin) tutulmasına sebep olur (bkz. Köksal 2002, 114-25).

- 4- Hālũñũñ sevdāsı bağruma egerçi urdu key
Verd-i hamrādur baña iy lāle-ruĥ ol key degũl
- 5- Bezm-i ‘ışk iĥre řerāyĩ'nũñ yağup ‘ũd-ı dilin
Her nefes zār eylemek ney bigi anı key degũl

237

130a

Ve lehu

mefā‘ilũn fe‘ilātũn mefā‘ilũn fe‘ilũn

- 1- Kılalı ĥaddũne cānā senũñ nağar ĥandĩl
Dũřũp iĥine hevāñ āteři yanar ĥandĩl
- 2- Mũnevver itmeg-iĥũn ‘ālemi ĥamer her şeb
řehā řerāđ-ı ruĥũndan gelũr yaçar ĥandĩl
- 3- Fũrũđ-ı pertev-i ĥũsnine germ-iken iy meh
Gũrũp řerāđ-ı cemālũñi şerm ider ĥandĩl
- 4- Gelũp ĥayāl-i ĥadũñ itdi ĥũcre-i dili zeyn
Niteki Ka‘be ĥarĩminde dũzdiler ĥandĩl
- 5- řerāyĩ vaşf-ı ruĥũñ defterine yazsa ĥamer
Aña bu řāk-ı felekden gelũp aşar ĥandĩl

238¹

mefā‘ilũn fe‘ilātũn mefā‘ilũn fe‘ilũn

- 1- Yũzũñi mihre² řařũñi hilāle beñzetedũm
Özũñi ĥũra lebũñi zũlāle beñzetedũm
- 2- ĥamında zũlfũñũñ iy cān ki ĥālũñi gũrdũm
Revān ĥũ noğta-i cĩm-i cemāle beñzetedũm
- 3- řeĥerde rũĥuma bir bũ ki irdi zũlfũnden
Deminden anı nesĩm-i řimāle beñzetedũm
- 4- Gũzũñ ki luřf yũzin gũsterũr gũñũle velĩ
Gũrũp bağışın anũñ cāna ala beñzetedũm

¹ Der-kenār

² Yũzũñ(i) mihre: Yũzũñ gũninde; Özũñi ĥũra: řařũñ dũninde

- 5- Görelî şahf-ı cemālũñde kaşũñ u zũlfũñ
Birini nũna birisini dāla beñzetedũm
- 6- Görũp yanũñda çũ evvel nazarda aġyārı
Nehiy¹ didũm-idi şoñra muḫāle² beñzetedũm
- 7- Şerāyĩ sen mehi nazmıyla eylese teshĩr
'Aceb mi sũzini siḫr-i ḫelāle beñzetedũm

239

Fĩ-Ḥurũfi'l-Mĩm

fā'ilātũn fā'ilātũn fā'ilātũn fā'ilũn

- 1- Niçe kılam gũl yũzũñ ŧevķiyle efgān iy ŧanem
Yā niçe bir ola baġrum ġonceveŧ ŧan iy ŧanem
- 2- Kũnc-i ġamda yanmaġa her ŧeb benũmle ŧubḫa dek
Olmaya bir hem-nefes çũn ŧem'-i sũzān iy ŧanem
- 3- ŧol ŧadar āḫ eyledũm rũyuñ ġamıyla rũz u ŧeb
Ṭaña ŧalup māḫ oldu mihr ḫayrān iy ŧanem
- 4- Zaḫm-ı ġamzeñden nice zār olmayam bũlbũl bigi
Ki_oldu her bir zaḫmı ŧad gũl-berg-i³ ḫandān iy ŧanem
- 5- Nuṭķa geldũkçe ne 'ĩsā-dem olur yā Rab lebũñ
Kim baġıŧlar luṭf-ıla her mũrdeye cān iy ŧanem
- 6- 'İyd-ı ḫũsnũñde hilāl ebrũlaruñı ġoreli
Oldı cāndan luṭf-ıla dil añna ŧurbān iy ŧanem
- 7- Raḫm iderseñ bu Şerāyĩ'ye demidũr bir nefes
Ki_ayaġa ŧalmıŧdur anı dest-i devrān iy ŧanem

130b

¹ *Nehiy*: Yasaklamak, bir iŧten vazgeçilmesini istemek, engellemek. Bir iŧten kaçınılmasının istendiġini ifade eden sũz anlamında fıkıḫ usulũ terimi (bkz. Apaydın 2006, 544-7).

² *Muḫāl*: Mũmteni. Kelām ilminin aklĩ hũkũmlerinden. Yokluġu zatının gereġi olan veya varlıġı mũmkũn olmayandır. Dũrt sayısının teklilġinin dũŧũnũlememesi gibi. Mantıkta ise "konunun özü itibariyle yokluġunu gerektirmesi anlamında kullanılır (bkz. Üzũm 1998a, 464-6).

³ *Gũl-i Sad-berg*: Taç yapraklarından gũlbeŧeker veya gũl reçeli yapılan, çiçekleri katmerli ve bũyũk olan gũl. Hokka/okka gũlũ (bkz. Baytop 2015, 123); yũz yapraklı gũl. Bilinen/sıkça kullanılan tamlama ve bileŧik sıfatların sũzcũk dizilimine mũdahale etmek, ŧairin divanı boyunca çok kere uyguladıġı bir ŧslup özelliġi olarak dikkat çekmektedir.

240¹

Ve lehu

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1- Harāmī gözlerüñ zılm-ile her dem çün döker kanum
Buyur luṭf idüben şirîn lebüñden hün-bahā hānum
- 2- Muḳavves қаşlaruñla görelî kirpiklerüñ tîrin
Siperdür aña bu sînem nişân durur dil ü cānum
- 3- Zamāndur kim firāḳuñdan senüñ bîmāram iy dil-ber
Ṭabîbüm sen mürüvvet ḳıl irişdür derde dermānum
- 4- Hezāruñ olmışam zîrā gülistānum cemālüñdür
İşidüp raḥm ḳıl iy ḡonce-leb feryād u efgānum
- 5- Bu eşk-i çeşümüni ḳaddüñ ḡayāliyle temāşā ḳıl
Ki her sū ḡoş revān olmuş gel iy serv-i ḡurāmānum
- 6- Ayaḡuñ topraḡına luṭf u ‘izzetle gelür her gün
Diler kim süre yüz mihr-i felek iy māh-ı tābānum
- 7- Lebüñ ḳandi muşaffāsın dil-i bîmāra içirgil
Ki dirler gül-şeker² nāfi‘dür iy Loḡmān-ı³ devrānum
- 8- Yanaḡuñ vaşfın itdükçe Şerāyî gülsitān içre
Ḳılır taḡşîn bülbüller aña iy verd-i ḡandānum

241

Ve lehu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

¹ Tevşîh: “Hamza Bâli”.

² *Gül-şeker*: Gül-be-şeker/gül-şeker, gül yaprağı ve bal karışımından elde edilen; balgamı kestiği, ciğeri kuvvetlendirdiği ve yemeği hazmettirdiği düşünölen bir çeşit macun. Eskiden kuvvet şurubu olarak da kullanılmış. Metinlerde, bir şekere ya da bala benzeten sevgilinin dudaklarıyla birlikte düşünölüp iyi bir ilaç, bir şifa maddesi olarak kabul edilir (bkz. Özkan 2005, 30-41).

³ *Lokmân*: Kur’ân-ı Kerîm’de kendisine hikmet verildiği bildirilen bir zat. Hz. Dâvud ile muasır olduğu rivayet edilir. Hicretten bin yıl önce, Umman cihetinde, ahlaka dair hikmetler içeren hayvan hikâyeleri yazdığı bilinen zatın Kur’ân’da bildirilen Lokman olması ihtimal dahilindedir. Şiirde, hikmet ve hekimliğin sembolüdür (bkz. Onay 2007, 261).

131a

- 1- Urma müşgîn saçuña şâne benüm begcügezüm
Kıl terahhum bu dil ü cāna benüm begcügezüm
- 2- Devr-i hüsnüñde sitem-dīde olan bendelere
‘Adl kıl luṭf-ıla şāhāne benüm begcügezüm
- 3- Ağzuñ añduğum-içün bini gözüñ öldürür āh
Girmesün yok yire di kana benüm begcügezüm
- 4- Cünd-i zülfüñ gamı dād eyle ki dil kişverini
Eyledi zulm-ile vīrāne benüm begcügezüm
- 5- Nār-ı gam ‘ūd bigi bini yaqup her dem ider
Neyleyin hem-nefes efgāna benüm begcügezüm
- 6- Ne bilür firqatüñ odına benüm yandugumi
Yanmayan āteş-i hicrāna benüm begcügezüm
- 7- Tāb-ı hüsnüñe Şerāyī bigi diler dün ü gün
Germ olup mihr-ile meh yana benüm begcügezüm

242¹

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1- Senden ayru oldı efzün dil-berā derdüm benüm
Bir bilür olsa bu hāl-i derdümi derdüm benüm
- 2- Şöyle hāk itdi gamuñ mihrüñ² yolında bini kim
Zerre zerre bāda vardı her yaña gerdüm benüm
- 3- Gerçi var bülbüllerüñ sinüñ benüm bigi hezār
Līk senden özge yok bir gonce-leb verdüm benüm
- 4- Dilde sırr-ı ‘ışkı nice setr idem ki kıldı fāş
Eşk-i sīm-āb-ıla cānā bu ruḥ-ı zerdüm benüm
- 5- Her nefes eydür Şerāyī nāle vü feryād idüp
Senden ayru oldı efzün dil-berā derdüm benüm

243

¹ Der-kenâr

² mihrüñ: ‘ışkuñ

Ve lehu
fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1- Urma zülfüne şāne begcügezüm
Dili şalma figāna begcügezüm
- 2- Hoş geçür gel zamān-ı hüsnüni kim
Güzerāndur zamāne begcügezüm
- 3- Hüsnüñün devletinde kullaruña
‘Adl ü dād it şehāne begcügezüm
- 4- Raḥm kıl nār-ı ğamda şem‘ bigi
Eridüm yana yana begcügezüm
- 5- Ya kaşuñ ḥaqqı ğamzeñ oklarına
Cān olupdur nişāne begcügezüm
- 6- Şarf iden naqd-i ‘ömrini yoluña
Kalmaz ol baş u cāna begcügezüm
- 7- Zerrece cān dehānuñı göremez
Düşse tañ mı gümāna begcügezüm
- 8- Çeng-i hicründe neyleyin nālem
İrdi āh āsmāna begcügezüm
- 9- Pür-nebāt ü şeker ola süḥanum
Lebüñ alsam dehāna begcügezüm
- 10- Nice idem ‘ayān femüñ rāzın
Hîç gelmez beyāna begcügezüm
- 11- Ağzuñ ańsa Şerāyī öldürme
Girme yok yire kıana begcügezüm

131b

244¹

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

---

¹ Der-kenâr

- 1- Yüzüni gördüm aya beñzeldüm
Özüni pür-belāya beñzeldüm
- 2- Çeşmüñ ebrüña remz ider gördüm
Anı kıble-nümāya beñzeldüm
- 3- Hāk-pāyuñ gözüme viridi cilā
Cevher-i tütüyāya beñzeldüm
- 4- Çīn-i zülfüñden irdi bir hoş-bü
Anı müşg-i Hata'ya beñzeldüm
- 5- Gördüm itmez saña eşer yaşum
Katı bağruñ kayaya beñzeldüm
- 6- Çeng-i hicründe nālemi işiden
Her nefes dir ki nāya beñzeldüm
- 7- Sövdügi leblerüñ Serāyī'ye
Nice şīrīn du'āya beñzeldüm

245

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1- Mihri-yile bir mehüñ cāndan dil-efgār olmışam
Şevki-yile rüz u şeb ser-geşte vü zār olmışam
- 2- Bāde-i 'ışkıyla anuñ gelmişem mest-i ezel
Ol sebebden 'ākıbet rüsvāy-ı bāzār olmışam
- 3- Bağlayup kullāb-ı 'ışkın boynuma Manşürvār
Zülfünüñ dārına dilden tā ki ber-dār olmışam
- 4- Zülf ü haddi fikri-le her şeb o māhuñ şubha dek
Uyhu gelmez çeşmüme şöyle ki bīdār olmışam
- 5- Cān u dilden düşeli 'ışkına anuñ tā ebed
Cevri-yile hem-dem ü derdi-yile yār olmışam
- 6- Bilmezem yā Rab nice bulam rehā gönülüm bigi
Düşmişem zencīr-i zülfine giriftār olmışam

- 7- N'ola bir dem şerbet-i luţfiyla şorsa  alümi
Çeşmi bigi nice müddetdür ki bîmâr olmuşam
- 8- Terk-i ser idüp reh-i 'ışkında ol c n nenüñ
C n u gönülden bi amdi ll h seb k-b r olmuşam
- 9- Z hid  yarın saña h r u kuş r-ı cenneti
Ben Şer y 'yem bugün m şt k-ı d d r¹ olmuşam

132a

246

Ve lehu

mef' l  f 'il t n mef' l  f 'il t n

- 1- Şayd itmege dil   c n murġını bir g l-end m
Haliyle zülfin itmiş  l-ile d ne v  d m
- 2- Ğunc-ıla k meti ger bir dem kıy ma gelse
Hayr n olup  ala serv bust nda niçe eyy m
- 3- Sevd sı-la sa nuñ ne  ekdiġini bu dil
İy b d-ı Őub  luţf it ol dil-bere  ıl i' m
- 4- Zülf-i siy hı tañ mı ma v olsa gün yüzinden
Gider seher irişe elbetde z lmet-i Ő m
- 5- Şun s kiy  demidür y dına leblerinüñ
N ş idelüm m d m c m-ı s r r m -d m
- 6- Hoş-va t olup çemende bezm-i Cem eyler-idüm
C m-ı mey-ile hem-dem olsa o n k-ferc m
- 7- 'Arz eyle r y-ı zerd ñ ol s m-ber nig ra
T  kim  ıla Şer y  luţfını saña in' m

¹ *M şt k-ı d d r*: M şt k, "iştiyaklı, özleyen"; d d r "görünmek, zuhur; yüz" manasına gelir. D d r Arapçada "r 'yet", Türkçede "görüş" anlamındadır (bkz. Mütercim Asım 2009, 177). Şair, sevgilinin yüzüne olan özlemini belirterek (kelimenin anlamıyla da ilişkili olarak) bir kelam meselesi olan "R 'yetullah" a da işaret etmiştir. R 'yetullah, Müminlerin  hirette Allah'ı görmesi anlamında bir kelam terimidir. Ahireti tasvir eden ayetlerde o gün parıldıyan yüzlerin rablerine bakacaġı, k firlerin ise rablerinden mahrum kalacaġı ifade edilir. Sahih hadislerde belirtildiġine göre müminler, bulutsuz bir günün ögle vaktinde güneşi ve bulutsuz bir gecede dolunayı gördükleri gibi Allah'ı ahirette görecektir. Bu konuda dünyada ve/veya ahirette Allah'ın g r leceġi/g r lemeyeceġi yönünde  limler farklı görüşlere sahiptir. Ehl-i Sünnet Allah'ın ahirette g r lebileceġini kabul eder (bkz. Yeşilyurt 2008, 311-4).

247

Ve lehu

mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün

- 1- Yāķüt-ı dür-feşānuña mercān didüm direm
Bu sözde yok gümānum aña cān didüm direm
- 2- Görüp cebīnüñ-ile cemāl-i münevverüñ
Māh-ı münīr ü mihr-i dıraķşān didüm direm
- 3- Sünbüllerüñe āfet-i dil diyüp iy şanem
Nergislerüñe fitne-i devrān didüm direm
- 132b 4- Bāğ-ı ruķuñda sünbül-i müşgīnüñi görüp
İy dil-ber-i Haķā aña reyķān didüm direm
- 5- Şīrīn lebüñe çeşme-i hayvān diyenlerüñ
İnsānlar içre adına hayvān didüm direm
- 6- Gördüm kaşuñ hilālin irüp 'ıyd-ı hüsnüñe
Olsun bu şükre cān aña ķurbān didüm direm
- 7- Dil-ķastedür Şerāyī gözüñ zaķmı-la aña
La'lüñden eyle cān-ıla dermān didüm direm

248

Ve lehu

fe'ilätün mefā'ilün fe'ilün

- 1- İy lebi gonce gül-'izārcuğum
V'iy şacı nāfe-i Tatārcuğum
- 2- Görse cān bülbüli cemālüñi dir
İy benüm tāze nev-bahārcuğum
- 3- Mest olup şu bigi içer her dem
Ķanum ol gözleri ħumārcuğum
- 4- Serv ķaddüñ hayāli-le seyr it
Çeşme-i çeşm-i eşk-bārcuğum

- 5- Mihr-i hüsnüñle ‘âlem-i dili kııl
Rüşen iy mâh-ı deh-çehârcuğum
- 6- Güşvâr eyle güşuña şanemâ
Sühân-ı dürr-i şâhvârcuğum
- 7- Bülbülüñdür Şerâyî inletme
İy lebi gonce gül-‘izârcuğum

249

Ve lehu

133a

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1- Tâl‘atüñdür maţla‘-ı şıdk u şafâ-yı şubh-dem
Ki_andan alur mihr iy meh-rû ziyâyı şubh-dem
- 2- Kılmağa hoş-bü cihân eknâfını bād-ı nesīm
Haţt-ı haddüñden açar müşg-i Haţâ'yı şubh-dem
- 3- Ger hezârân çeşme-i hurşidden yursa yüzün
Bul[a]maz hüsnüñ bigi bir dem bahâyı şubh-dem
- 4- Maţla‘-ı hüsn olalı iy meh girîbânuñ senüñ
Şevkden mihrüñle çāk ider kabâyı şubh-dem
- 5- Yüzüñe karşı niyâz itdügüm oldur şıdk-ıla
Cân u gönülden kabül olur du‘â-yı şubh-dem¹
- 6- Uğraduğça her seher itüñe bu luţf itdügüm
Ki_âşinâlarla hoş olur merhabâ-yı şubh-dem
- 7- Bâğ-ı ruhsâruñ Şerâyî bigi vaşf itmez biri
Ger hezâr olursa destân-serâ-yı şubh-dem

250

Ve lehu

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

¹ Bkz. *Vakt-i seher*.

- 1- Vireli fer 'āleme bu mihr-i ruḥsārum benüm
Ḥalk-ı 'ālem zerrevār ola hevādārum benüm
- 2- Būstān içinde irer ḳāmet-i serve ūkest
Göstericek ūad hezārān ūīve reftārum benüm
- 3- Olsa bülbulveū ne ṫāñ 'āūıklarum ūūrīde-ḫāl
Kim müzeyyendür gül-i terden bu gülzārum benüm
- 4- Mekk ü efsün-ile evvel gāret-i dīn eyleyüp
Ḳaūd-ı ĩmān ider āḫir çeūm-i mekkārum benüm
- 5- Tāze cān virüp ḳılur zinde çürimiū mürdeyi
Luṫf-ıla 'Īsā bigi her demde güftārum benüm
- 6- Ehl-i derd olanlara irer viūālümnden devā
Lā-cerem bī-derd olan bulmaya tīmārum benüm
- 7- İy Serāyī ḫüsnumūñ āūüftesi bir sen degül
Kim senūñ bigi hezār ola giriftārum benüm

133b

251

Ve lehu

fe'ılātün mefā'ilün fe'ilün

- 1- Ḳılmadı yāre āḫ eūer n'idelüm
Bağrı olmuū durur ḫacer n'idelüm
- 2- Dil ü cān virürüz ḳabül itmez
Ḳılalum bārī terk-i ser n'idelüm
- 3- Ğamzesi tīrine dil ü cāndan
Sīnemüz idelüm siper n'idelüm
- 4- Ruḫları ūevḳi-yile lāle bigi
Oldı ḫūn-ıla pür ciger n'idelüm
- 5- Ğonceye ūordum āğzınuñ ḫaberin
Ḥiç virmedi bir ḫaber n'idelüm
- 6- Hem-dem oldı o la'l-i dūr-bāre
Āḫ kim degme bed-güher n'idelüm

- 7- Sen Şerâyî rızâ-yı Bârî gözet
Bu ‘avâm dirse hayr u şer n'idelüm

252

Ve lehu

mef‘ülü fâ‘ilätü mefâ‘ilü fâ‘ilün

- 1- Vaşf-ı lebüñ-çün uzadup iy cân zebân kalem
Tütü bigi_itdi şehd-i şekerden beyân kalem
- 2- Menşür-ı hüsn olalı inşâ ezel saña
Tuğrâ kaşuñı üstine çekdi nişân¹ kalem
- 3- ‘İsâ bigi bağışlaya biñ mürdeye revân
Depretse dil lebüñ-çün açuban dehân² kalem³
- 4- Yazmağa hüsn-i haţţ-ıla gül bigi eyledüm
Dil levhine risâle-i haddüñi cân kalem
- 5- Derd-i derün-ı hâlini saña Şerâyî'nüñ
Kim dirdi olmasa arada tercemân kalem

253

Ve lehu⁴

fe‘ilätün mefâ‘ilün fe‘ilün

- 1- Gel dilâ t̄alib-i nigâr olalum
Niçe bir hasret-ile zâr olalum
- 2- Kademine ola ki yüz sürevüz
Varalum rahına gubâr olalum

¹ Bkz. *Tuğrâ ve Menşûr*.

² Yeni açılacak kamış kalemlerin boğum yeri bir parmak altından kalemtraş ile kesilip çıkarılır. Daha sonra kalem sol elin içine yatırılıp orta boşluğu ve cidarı badem biçiminde görünene kadar yukarıdan aşağıya meyilli olarak kesilir. Alttaki sivrilik yontulup inceltilir. Uzayan bu yassı kısma kalem dili denilir. Dilin iki kenarı istenilen kalem ağzı genişliğine göre alınır (bkz. Derman 2001, 245-7). Kaleme yapılan bu işlemler, şaire “ağız açıp” “dil depretme” deyimleriyle kalemi kişileştirme hayali ilham etmiş olmalıdır.

³ Gazelin devamı, bu beyitten itibaren yazmanın arkasına yapıştırılmış kopuk yaprakta buraya eklenmiştir.

⁴ Bu gazel, yazmanın arkasına yapıştırılmış kopuk yaprakta, yukarıdaki gazelden sonra gelmektedir.

- 3- Gülşen-i kūyına varup bir dem
Gül yüzini görüp hezār olalum
- 4- Zülfi sevdāsı-la çü bād-ı seher
Deng ü medhüş u bî-ķarār olalum
- 5- Dāne-i fülfulini kılmağa seyr
Sünbülü dāmına şikār olalum
- 6- Şem‘veş terk-i ser idüp cāndan
Nār-ı ruhsārına yanar olalum
- 7- Şavm-ı hicrin çeküp Şerāyī bigi
‘İyd-ı vaşlına intizār olalum

254

Ve lehu¹

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1- Serve karşı büstānda nāz-ıla seyr itdügün
Sidre'den Tübā görüp dir müntehādur dostum
- 2- Çīn-i zülfün büyüni ilten Hıta‘ya armağan
Her seher yüz luṭf-ıla bād-ı şabādur dostum
- 3- Hāk-pāyuñ başuma ‘izz ü sa‘ādet tācıdur
Gerd-i rāhuñ çeşmüme kuḫl-i cilādur dostum
- 4- Sa‘yüm oldur bendesi ollam kapuñuñ ‘ākıbet
Şāh olur ol kim işigüñde gedādur dostum
- 5- Şol ki cān u ser virüp yoluñda olmaz hāk-pā
Rāh-ı ‘ışk içre anuñ sa‘yi hebādur dostum
- 6- Hüsniñe mağrūr olup cevır eyleme ‘uşşāķa kim
Bākī kalmaz ‘ākıbet gider fenādur dostum
- 7- Kō cefā resmini kıl luṭf u vefā kim dāyimā
Hüb-rülüķdan murād olan vefādur dostum

¹ Matla beyti okunamayan bu gazel, yazmanın arkasına yapıştırılmış kopuk yaprakta, yukarıdaki gazelden sonra gelmektedir.

- 8- Ger günāh-ise apuhnı bu Őerāyı sevdügi
N'ola 'afv itseñ günāhını revādur dostum

255

134a

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1- al'atũñ Şem'ı durur mihr-i seĥergāh begüm
Oldı pervāne anuñ pertevine māh begüm
- 2- Bũstān içre görüp serv-i sehı kāmētũñi
Dir ayağ üzre urup yarıcuñ Allāh begüm
- 3- [Yüzi] mihr-i felegũñ dũd-ı dilümden ararur
Ay yüzũñ ĥasreti-le [ider-istem] āh begüm¹
- 4- Beydağ-ı ĥāl-i ruĥuñla bu felek na'ında
Māt idüp mihr ü mehi n'ola diseñ Őāh begüm
- 5- Yüz evürdüñ uyuban avl-i raķıbe benden
'Acabā saña ne söz didi o bed-ĥ'āh begüm
- 6- Ne meliksin ki görüp ĥüsn-i cihān-efrũzuñ
Bendedür saña Őerāyı bigi her Őāh begüm

256

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1- Ruĥlaruñ añup ne dem ılsam taĥayyül dostum
Gülşen-i zihnümdede ol dem açılır gül dostum
- 2- Cennet ü Kevşer görünmez gözüme gülzārda
Her açan sen ĥür-ıla nũŐ eylesem mül dostum
- 3- Nice öykünür 'aceb bunca perıŐān ĥāl-ile
'Anber-efŐān zülfüñe bāğ içre sünbül dostum
- 4- Rıze rıze eyleyüp cismini ıldılar helāk
Beñzerem didügi-çün ĥālũñe fülful dostum

¹ Yazmanın arkasına yapıştırılmış kopuk yaprakta, yukarıdaki gazelden sonra gelen bu gazelden sonra ana metne geçilmektedir. İstiften anlaşıldığı kadarıyla bu beyitten sonra okunamayan bir beyit vardır.

- 5- Gül yüzün şevkiyle âh u nâleme gûş eyleyüp
Süz-ıla âheng ider gülşende bülbül dostum
- 6- Hâr-ı hasretde nice kan ağladursın derd-ile
Raḥm idüp gel gül bigi yüzüme bir gül dostum
- 7- Defter-i ḥüsnün Şerâyî vaşf idelden gül bigi
Ḥüb inşâ bağlayup yazdı teressül¹ dostum

257

Ve lehu

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 134b
- 1- Her kaçan dilden hevâ-yı zülfünü sevdâ kılam
Ḥānmân-ı 'aqlı cümle cân-ıla yaǧmâ kılam
  - 2- Dür dişünün nazmı derdinden bu eşk-i çeşümü
Nūḥ tūfânı bigi yâ Rab nice deryâ kılam
  - 3- Tıfl-ı ebced bigi her pîr-i ḥired okır hezâr
Şaḥf-ı ḥaddünün kaçan bir ḥarfını imlâ kılam
  - 4- Gül yüzün mecmû'asından şerḥ idem ger bir varak
Gülsitân içre hezârı vâlih ü şeydâ kılam
  - 5- Gülşen-i firdevse meyl itmez[di] dil iy ḥür-liḳâ
Âstānün cân-ıla ger mesken ü me'vâ kılam
  - 6- Sidre ḳaddün sāyesinde hoş geçerken cân-ıla
Şanma iy gül ârzü-yı serv yâ Tūbâ kılam
  - 7- Bu Şerâyî gamzeñe cānâ nice cān virmesün
Leblerün 'İsâlik idüp dir yine iḫyâ kılam

258

¹ *Teressül*: Yavaş yavaş, dikkatle görme; harflerin mahreçlerine ve kısaltılıp uzatılmalarına riâyet etme (Devellioğlu 2006, 1085). Nesir halinde yazılan mektup türü, inşâ içinde özel bir yere sahip olup insanın bir dalıdır. Mevcut bilgilere göre Türkçe inşâ kitaplarının en eski tarihilerinden bir Ahmed-i Dâî'nin *Teressül* isimli küçük risalesidir (bkz. Uzun 2000, 338-9). Bu eserde mektup yazma kuralları hakkında bilgi verilir. Eserin metni ve incelemesi için (bkz. Derdiyok 1994, 56-9). Şairin bahsi geçen eseri görmüş ve kendisinin de böyle bir eser yazmış olması muhtemel olsa da elimizde böyle bir bilgi yoktur. Ayrıca bkz. *İnşâ*.

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1- Her kaçan kim 'anberīn ebrūlarımı ya kılam
Sīne-i 'uṣṣākı ğamzem tīrine me'vā kılam
- 2- Nuṭqa gelsem depredüp ūrīn lebūmi bir nefes
Nefh-i 'İsāveṣ hezārān mūrdeyi ihyā kılam
- 3- Taġıdup gül yüzüm üzre sūnbül-i reyḥānumı
Hālını bī-dillerūn ḥayrān idüp ūyde kılam
- 4- Hoḳka-i la'līnüm içre dūr diṣūmi ğorenūn
Çeṣmini miṣl-i ūadef pūr lūlū-yı lālā kılam
- 5- Leylā-i zūlfüm hevāsın idenūn dilden revān
'Aḳlını Mecnūn-ūıfat alup ḳamu yaġmā kılam
- 6- ūalınup bāġ içre seyr itsem bu ḳadd ü ḥadd-ile
Bāġı pūr serv-i sehī vū lāle-i ḥamrā kılam
- 7- Ğamzem oḳına ūerāyīveṣ ola ḳurbān hezār
Her kaçan kim 'anberīn ebrūlarımı yā kılam

135a

259

Ve lehu

fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1- Aġlayu yāre zār u zār didüm
Raḥm ḳıl baña iy nigār didüm
- 2- ūırça ğönlüm cefā ṫaşıyla urup
Virme igende inkisār didüm
- 3- Hicr elinden ne çekdügüm bir dem
Ĝūṣ itmez n'idem hezār didüm
- 4- Eylemez cān hevānı cānā terk
Dili biñ ğamzelerle yar didüm
- 5- Didi bir ğün vefā kılam ūabr it
Ḥadden aṣmıṣdur intizār didüm

- 6- Fıkr-i zülfüñle bu Şerâyî'nüñ
'Aql u gönli_oldı tarmâr didüm

260

Ve lehu

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1- Kıldı 'anber-bâr zülfüñ sünbülün boynını ham
Çekdi gül-berg-i ter üzre hatt-ı müşgünün raqam
- 2- Bu ne şirînkâr olur bir demde biñ cân şayd ider
Şive-yile şehd-i şekker-bâruñ itdükçe kerem
- 3- Tutdı âfâkuñ meşâmını ser-â-ser müşg-bü
Çin-i zülfüñden meger urdı nesim-i şubh-dem
- 4- Zülfüñ ü qaddün hadün la'lün hayâliyle_oldı pür
Dilde gam serde hevâ vü cânda âteş gözde nem
- 5- Gitmeye sevdâsı zülf ü haddünün serden şehâ
Gerdenüm ger idesin şemşir-i gamzeñle kalem¹
- 6- Gam sipâhı irişüp kılalı dil mülkin hişâr
Burc-ı eflâk üstine çıkup diker âhum 'alem
- 7- İy Şerâyî pür hatardur bu sülük-ı 'ışk gel
Evvelâ ol yola terk-i ser kıl andan ço qadem

135b

261

Ve lehu

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1- Kılmadı kâr dil-i yâre benüm ağladuğum
Kıldı derdâ ki dili yâre benüm ağladuğum
- 2- Rağm idüp hâlüme ger kılmaz-ise çâre beni
Eyleye 'âciz ü bî-çâre benüm ağladuğum

¹ *Kalem etmek*: Kalem, sözlükte "kısaltmak, kesmek, yontmak" anlamına gelen kalm kökünden türemiş bir isim olup "yontularak bir miktar kesilmek suretiyle yazı yazmaya elverişli hale getirilen araç" demektir (bkz. Yavuz 2001, 243-5). Dolayısıyla kalem etmek, kesmek manasına gelir.

- 3- Nice hurrem-dil olam şām u seher bülbülvār
Hoş gelür ol yüzi gülzāra benüm ağladuğum
- 4- Zülfi sevdāsı-yıla gönlümi dīvāne kı lup
İtdi ser-geşte vü āvāre benüm ağladuğum
- 5- Nice āhen-dil olur zerrece kār itmedi hīç
Gerçi kim kār ider aḥcāra benüm ağladuğum
- 6- Kānı bir yār ki gāmdan beni şād itmeg-içün
Luṭf-ıla ‘arz ide dildāra benüm ağladuğum
- 7- ‘Özr-ḥāh ola Şerāyī sözini kı lmağa ‘arz
Yüz sürüp pāyına yalvara benüm ağladuğum

262
Ve lehu

136a

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1- Göreli cānā ruḥuñ rüşen kameran fāriğam
Kılmazam şem‘a nigh mihr-i seherden fāriğam
- 2- Manzar-ı Haḫ olmağın mir’āt-ı ḥüsnüñ tā ebed
Gözlerem cān gözi-le ğayra nazardan fāriğam
- 3- Cān bigi dil ḥānesinde iy büt-i Çin şüretüñ
Olalı taḥrīr her naḫş-ı şuverden fāriğam
- 4- Meclis-i ‘ışkuñda her şeb şubḥ olunca şem‘vār
Rište-i cān yaḫaram sūz-ıla serden fāriğam
- 5- Sīm ü zer yaşum yiter yüzümle ‘ışkuñda baña
Gevher ü lülü vü lāl ü sīm ü zerden fāriğam
- 6- Ger ser-ā-ser gülşen-i ‘ālem olursa verd-i ter
Gül yüzüñ yiter baña her verd-i terden fāriğam
- 7- Cān-ıla her şeb seher olunca ‘ışkuñ şem‘ine
Yanaram pervāne bigi bāl ü perden fāriğam

- 8- 'Işk yolu pür-ĥatardur dir řerāyī 'aql līk
Cān sebīl itdüm bu yolda her ĥatardan fāriġam

263

Ve lehu

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1- Tābiř-i mihrüñ-ile iy meh-i tābān yanaram
Aķıdup yaş yirine şem' bigi şan yanaram
- 2- Her gice řubĥa dek iy şeşm-i řerāġ-ı dil ü cān
Cān u dilden beni gel gör nice ĥandān yanaram
- 3- Bezm-i 'ıřķuñda bu cān 'üdüna āteř uruban
Neyleyin her dem idüp süz-ıla efgān yanaram
- 4- Nār-ı řevķüñe rakībüñ beni yanmaz dir imiş
Ĥaķ bilür kārıdur anuñ baña bühtān yanaram
- 5- Ben řerāyī'ye ki gülnār-ı ruĥuñsuz bu cihān
İy ĥalīlüm ger ola bāġ u gülistān yanaram

136b

264

Ve lehu

fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1- Gül yüzüñsüz bahārı neyleyelüm
Gülşen ü lālezārı neyleyelüm
- 2- Cām-ı la'lüñsüz iy şeker-güftār
Bāde-i ĥoř-güvārı neyleyelüm
- 3- Çīn-i zülfüñ nesīmi olmayıcaķ
Büy-ı müřġ-i Tatār'ı neyleyelüm
- 4- Ĥaĥı-ı sebzüñle 'ārızuñ var-iken
Sebze vü cüybārı neyleyelüm
- 5- İrmedük yāre bārī ĥasret-ile
Ĥılalum āh u zārı neyleyelüm

- 6- Yār-ileyken raķībi añma dilā
Vuşlat-ı gülde ħārı neyleyelüm
- 7- Āh idüp dir Şerāyī bülbülvār
Gül yüzüñsüz bahārı neyleyelüm

265

Ve lehu

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

- 1- Raĥm eyle bu ben bī-dile öldüm begüm öldüm
Ķan ıoldı ġamuñla dile öldüm begüm öldüm
- 2- Bu cān nice ħurtıla 'aceb deşne-i ġamzeñ
Urdı dile dile dile öldüm begüm öldüm
- 3- Sen beste-dehen dil-bere dil vireli derdā
İlden ile düşdüm dile öldüm begüm öldüm
- 4- 'İsālik idüp baña muġiş ol dil ü cāndan
Luţf-ıla du'ālar dile öldüm begüm öldüm
- 5- Her yirde Şerāyī bigi dervār ola yüz biñ
Raĥm eyle bu ben bī-dile öldüm begüm öldüm

137a

266

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1- Dil-berā bāġ-ı cemālüñ lālezārumdur benüm
Ķülsitān-ı 'arızuñ tāze bāĥārumdur benüm
- 2- Unıdıldı Yūsuf-ı Ken'ānı Mışruñ ħüsn-ile
Şimdi dilde zıkr olan sen şehryārumdur benüm
- 3- Gerçi kim bād-ı şabā müşġ-i Ĥoten'den dem urur
Līk zülfüñ nāfesi müşġ-i Tatār'umdur benüm
- 4- Mihri çarġ üzre getüren çarġa ħaddüñdür senüñ
Çarġı ser-gerdān iden feryād u zārumdur benüm

- 5- Bende-i dergāhuñam cān-ıla dilden nitekim
Halka-i zülfeynüñ iy şeh gūşvārumdur benüm
- 6- Dir gören kimdür bu şāh-ı hüsn-i ferruḥ-ruḥ didüm
Kişver-i cān içre mīr-i şeh-süvārumdur benüm
- 7- Ta'n-ı aḡyār-ıla kapuñ Ka'be'sin terk itmezem
İy ḥalilüm Merve ḥaḫḫı-çün medārumdur benüm
- 8- Hāk-pāyuñ olmağa bende liyāḫat yoḡ-iken
İrgüren bu luṭf u 'izze Kirdgār'umdur benüm
- 9- Cān virüp ḥāk olduḡı budur Şerāyī yoluña
Raḥm idüp bir gün diyesin ḥāksārumdur benüm

267
Ve lehu

137b

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1- Zülf-i pür-çinüñ nigārā müşg-bārumdur benüm
'Arız-ı gül-berg-i renginüñ bahārumdur benüm
- 2- Sünbülün sevdası-la ser-geşte vü şeydā olan
Bu dil-i şūrīde-ḫāl u bī-ḫarārumdur benüm
- 3- Sensüz iy dil-ber bu künc-i firḫat içre rüz u şeb
Hem-demüm feryād u zārī ḡam-güsārumdur benüm
- 4- Ebrveş sen meh-liḫādan ayru çeşmüm aḡladan
Bī-sa'ādet ṭālī'ümle rüzgārumdur benüm
- 5- Baña dirler neñ durur bu şāḫib-i hüsn-i cemāl
Nem degül rūḫum emīrüm şeh-süvārumdur benüm
- 6- Ḳadr ü cāh-ile n'ola faḫr eylese herkes şehā
İşigünde bende olmaḫ iftiḫārumdur benüm
- 7- Bāḡ u gülzār içre ki_olur serv ü gül zībā vü ter
Luṭf-ıla sen ḫāmet ü ruḫsār-ı yārumdur benüm

- 8- 'Işkuñuñ sırrın nice hıfz eyleyem cān içre çün
Fāş iden yaşumla halka āh u zārumdur benüm
- 9- Gül yüzüñ şevkiyle zārını Şerāyī'nüñ görüp
N'ola iy gonce-dehen diseñ hezārumdur benüm

268

Ve lehu

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

- 138a
- 1- Hicrān elinden āh ki ben cāna gelmişem
Hāl-i dilümi 'arz ide cānāna gelmişem
- 2- İdüp çerāğ-ı hüsn-i dil-efrūzuñ ārzü
Pervāneyem ki cāndan aña yana gelmişem
- 3- Hayrānlıgımı sünbülüñ ucından iy şanem
Vaşf ide cümle sen şaçı reyḥāna gelmişem
- 4- La'lüñ şarāb-ı şevki-le mest-i müdām olup
Tā haşr gözlerüñ bigi mestāne gelmişem
- 5- Bülbül bigi ne çekdüğümü hār-ı hicr-ile
Şerḥ ide sen cemāli gülistāna gelmişem
- 6- Sa'y-ile Merve haqqı irüp Ka'be kapuña
Şükrāne cānı virmege kurbāna gelmişem
- 7- Firkatde çekdügi gam u hicrin Şerāyī'nüñ
'Arz eylemege sen şeh-i ḥübāna gelmişem

269

Ve lehu

müfte'ilün mefā'ilün müfte'ilün mefā'ilün

- 1- Kaddüñe Sidre ḥaddüñe bāğ-ı gül-i İrem direm
'Ömr eger ola sermedī ol İrem'e irem direm
- 2- Şevk-i lebüñle dür dişüñ yād idüben nişār ider
Merdüm-i çeşmüm iy şanem la'l ü güher direm direm

- 3- Her ki Һarīm-i Ka‘be-i kūyuñı eyledi Һavāf
Oldı sa‘ādet-ile ol maҺrem ü muҺterem direm
- 4- Şanma beni ki yoluña cān u cihān idem dirīg
Cān u cihān ne nesnedür yoluña ser virem direm
- 5- Ni‘met-i ‘ıyd-ı vaşluñı luṫf idüben Şerāyī'ye
Hüsñ ü vefā vü Һulḳ-ıla ḳıl demidür kerem direm

270

Ve lehu

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

138b

- 1- Ƙaddüñüñ efgendesidür serv ü ‘ar‘ar sevdüğüm
Haddüñüñ şermendesidür verd-i aҺmer sevdüğüm
- 2- Tūṫī-i cān nice gūyā olmasun luṫf-ıla çün
Gösterür sükker lebüñ Һand-i mükerrer sevdüğüm
- 3- N'ola ger terk-i cihān itsem gönülden şem‘vār
Cānı neyler yoluña viren senüñ ser sevdüğüm
- 4- Cān u dilden cān u dil gerden Һutar ser gösterür
Ğamzeñ alduḳça ele Һışm-ıla Һançer sevdüğüm
- 5- Rüz u şeb olmazdı nür-efşān cihāna zerrece
Şem‘-i Һüsñüñ virmese mihr ü mehe fer sevdüğüm
- 6- Ğamzeñüñ nāvekleri peykānların dil sīnede
Çıḳmasun diyü revān cān bigi şaḳlar sevdüğüm
- 7- Gül yüzüñ medҺin Şerāyī'den gülistānda şeҺer
Şevḳ-ile bülbüller oḳır idüp ezber sevdüğüm

271

Ve lehu

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1- Yüzüñ ayīnesinedür nigāhum
Benüm her rüz u şeb iy mihr ü māhum

- 2- Gözümden mihr-i hüsnüñ olalı dūr
İrişdi göklere feryād u āhum
- 3- Beni dūr eyleme şāhum kapuñdan
Ki yokdur bir dahı püşt [ü] penāhum
- 4- Nice bed-ṭālī'üm sen māha bir dem
Muḳārin olmadı baht-ı siyāhum
- 5- İşıgüñ Ka'be vü Merve haḳı-çün
Olupdur cān u dilden secdegāhum
- 6- Severem didügüm-çün nāz idersin
Günāhum bu ki 'arz itdüm günāhum
- 7- Reh-i 'ıŝkuñda bir bende bulunmaz
Şerāyī bigi şādık pādşāhum

139a

272

Ve lehu

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1- Sāḳiyā gül demidür bāde getür nüş idelüm
Devr-i bī-mihrüñ işin cümle ferāmüş idelüm
- 2- Ḳulḳul-i bülbüleyi şahn-ı gülistān içre
Ġulġul-ı bülbüle hem-dem ḳıluban güş idelüm
- 3- Şol ḳadar nüş idelüm bāde lebüñ zevḳi-le kim
Çeşm-i mestüñ bigi cānā dili bī-hüş idelüm
- 4- Dehr nışini nice bir idelüm ġam bigi nüş
Devr-i la'lünde içüp bāde göñül hoş idelüm
- 5- Gül yüzüñ şevḳi-le bülbül-i güyendeleri
Ḳılalum nāleleri şöyle ki ḥāmüş idelüm
- 6- Ġam degül çāk-ı ḳabā ḳılasuz iy sīm-beden
D'İN miyānuñ kemerüñ bigi der-āġuş idelüm

- 7- Çeng-i hicründe Şerâyî iniler neyleyin âh
Niçe demdür dimedûñ nâlesini gûş idelüm

273

Ve lehu

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

- 1- Gel dilâ bülbülveş ‘azm-i gülistan idelüm
Kılalum nâleleri gülleri hândân idelüm
- 2- Dâmen-i vaşlına çün ol gülüñ irmez elümüz
Bârî gel gönce bigi çāk-ı girībân idelüm
- 3- Kâmeti bigi degül rāst çü ‘ahdinde habīb
Niçe bir va‘de-i vaşlı-yıla peymân idelüm
- 4- Giceler şubha dek ol mâh-ruhuñ şevkiyle
Çeşmümüz şem‘ bigi sūz-ıla giryân¹ idelüm
- 5- Hār-ı hicr-ile ne çekdüğini cān bülbülinüñ
Gül ü bülbül bigi_anı nazm-ıla destân idelüm
- 6- Şubh-dem verd-i ruḥı yādı-la Sidre boyınuñ
‘Azm-i seyr-i semen ü serv-i hırāmân idelüm
- 7- Mey-i gül-reng içelüm lebleri yādına müdām
Niçe bir lāle bigi baḡrumuzı kan idelüm
- 8- Tīr-i müjgānı niçe sīnemüzi ide nişān
Cānı dilden kaşınuñ kavşine kurbān idelüm
- 9- Genc-i ‘ışkına Şerâyî ola kim ola sezā
Dil-i ma‘müremüzi cān-ıla vīrān idelüm

139b

274

Ve lehu

fe‘ilâtün mefā‘ilün fe‘ilün

¹ giryān:

- 1- Gel dilā bī-nigār ağlayalum
İdelüm āh u zār ağlayalum
- 2- Nār-ı hicr-ile tā seher her şeb
Yanalum şem‘vār ağlayalum
- 3- Hālümüz ‘arz idüben işigine
Yüz sürüp zār u zār ağlayalum
- 4- Ola kim fetḥ ide vefā bābın
Ol şeh-i kāmkar ağlayalum
- 5- Niçe setr idelüm niyāzumuzı
Varalum āşkār ağlayalum
- 6- Seni her ḥār-ıla görüp ḥandān
Nice iy gül-‘izār ağlayalum
- 7- Rūz u şeb dir Şerāyī āh idüben
Gel dilā bī-nigār ağlayalum

140a

275

Ve lehu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1- Fikr-i sevdā-yı gam-ı zülfüñ ucından güzelüm
Kışşa-i Leylā vü Mecnūn olupdur meşelüm
- 2- Şevk-i ḥurşid-i cemālūñde dehānuñdan eşer
Bulmadı zerrece hiç oldı kamu mā-ḥaşalum
- 3- Çün lebūñ şerbeti her ḥaste-dile emsem ola
Anı biz ḥaste-dile luṭf-ıla buyur emelüm
- 4- Nice rengin dimeyem lāle ruḥuñ medḥini çün
Gül bigi ḥurrem olur her ki oḫırsa ğazelüm

- 5- Bilmezem nice h acerden¹ durur iy dost dil n
H i e er eylemedi a na f s n u  iyel m
- 6- Devr-i hadd nde gelüp zülfüni ma v itdi  a u n
 y dir g  ki gidüp ‘ mr iri di ecelüm
- 7- Ben  er y  kapu nu n  akine yüz sürdügüm ol
Umaram bir gün ire ayag n öpmege el m

276

Ve lehu

mef‘ l  f ‘il t  mef ‘il  f ‘ilün

- 1- ‘Anber-fe  an olalı sa u n m  g-b r hem
Oldı  acel benefşe v  m  g-i Tat r hem
- 2-  amze n  omadı g ret idüp c n ilin  eh a
İtdi bu dil vil yetini t rm r hem
- 3- Hı m-ıla g zler n dili mecr h-ı r h idüp
Z lm-ile  anumu  ara  ake  arar hem
- 4- C n  sa u n kemendi ne bend itdi kim ‘aceb
  r de oldu c n u gönül b - ar r hem
- 5- Her  eb  amu la bu dil-i p r-s z  ub a dek
  n  em‘ göz ya m döküp a lar yanar hem
- 6- Z v -i lebünle g nce gir b n-der ded r
 ev -i ru u la p reledi g l ‘iz r hem
- 7- Ol meh mu  arin olsa  er y ‘ye n‘ola   n
T li‘ m s ‘id oldu bu dem r zg r hem

277

Ve lehu

fe‘il t n mef ‘ilün fe‘ilün

- 1-  y yüzi l lez rum  br h m
V‘iy  a ı m  g-b rum  br h m

¹ Bazı ta ların doğal özellikleri sebebiyle onlara sihirs l g ler atfedilir. Halk arasında ta a sihir ve büyünün etki etmeyeceğine dair inanış şiire de yansımıştır (bkz. Karaman 2015, 191).

- 2- İñlerem çeng-i gamda neyleyin āh
Göklere irdi āhum İbrāhīm
- 3- Āh ol zülf-i bī-ķarāruñdan
Gitdi şabr u ķarārum İbrāhīm
- 4- Mey-i ‘iřkuñla şöyle mestem kim
Hiç gitmez ĥumārum İbrāhīm
- 5- Rūz u şeb vaşluña irem diyü āh
Ĥadden aşdı_intizārum İbrāhīm
- 6- Cān u dilden benüm hemān sensin
İki ‘ālemde varum İbrāhīm
- 7- Senden ayru fiğān u nāle-yile
Geçdi bu rūzgārum İbrāhīm
- 8- Dir Şerāyī ŧapuña bende_olalı
İy şeh-i kāmķārum İbrāhīm
- 9- Şöyle ĥāk eyledi gamuñ beni kim
Çarĥa irdi ĥubārum İbrāhīm

141a

278

Ve lehu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1- Bilmezüz biz şanemā hicr-ile sensüz n'idelüm
Eylemez cān u dil ārām bedensüz n'idelüm
- 2- Ger cihān ĥülşen-i firdevs ola iy ĥūr ķamu
Sen boyı Sidre yüzi berg-i semensüz n'idelüm
- 3- Dūr idelden işigüñden bizi bu devr-i felek
Yürürüz dār-ı cihān içre vaŧansuz n'idelüm
- 4- Çeşm ü zülfüñ aluban varını bu cān u dilüñ
Ĥodılar müflis idüp şöyle kefensüz n'idelüm

- 5- İy gönül tañlama ağyar-ıla yâr olsa habîb
Gül-i ter olmaz-imiş çünki dikensüz n'idelüm
- 6- Rûz u şeb bülbül-i cân nâle kılup derd-ile dir
Yâ Rab ol ruħları gül gonce-dehensüz n'idelüm
- 7- Cân metâ'ın didüm al bûse-i la'lüne didi
Şol metâ'ı ki Şerâyî_ola şemensüz n'idelüm

279

Fî-Hurûfi'n-Nûn

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1- Ğurre-i ebrûñı 'arz it aya ğarrâlanmasun
Turre-i zülfüñi çöz sünbül muţarrâlanmasun
- 2- Luţf-ıla göster nihâl-i kıddüñüñ reftârını
Şalınup şahñ-ı çemende serv ra'nâlanmasun
- 3- Nev-'arûs-ı ğüsnüñe kılsun nazâr iy gonce-leb
Gül giyüp la'lîn kabâ gülşende zîbâlanmasun
- 4- Pertev-i ğaddüñ virürken 'âleme nûr u ziyâ
Germ olup igende mihr iy meh mücellâlanmasun
- 5- Açma râz-ı ğüsnüñi ağyâra iy ğür-liķâ
Bağ-i firdevsi ķoma kâfir temâşâlanmasun
- 6- Tolaşup müşğîn saçuñ zencîrine gönülüm bigi
Her yaña varup nesîm-i şubĥ şeydâlanmasun
- 7- Gül yüzi medĥin Şerâyî şöyle rengîn söyle kim
Bülbül olsun gonceveş dem-beste ğüyâlanmasun

141b

280

VE LEHU Fİ'T-TEVŞİH 'ABDU'L-CELİL ÇELEBİ ÂH BEGÜM¹

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

¹ *Celîlî*: Daha çok hamsesiyle tanınan divan şairi (ö. 1569). 1488'de Bursa'da doğan Celîlî'nin adı Abdülcelîl'dir. Mevlânâ Hâmidî'nin küçük oğludur. Küçük yaşta şiir yazmaya başlayan şair, Yavuz Sultan Selim'e yazdığı methiyeler karşılığında herhangi bir iltifat görmemiştir. Yaşadığı dönemde ve sonrasında pek tanınmamıştır (bkz. Aksoy 1993, 269-70). Şairin doğum yeri ve küçük yaşta şiire başlaması Serâyî zamanına yetişmiş olma ihtimalini akla getiriyor. Ayrıca bu şiirin 5. beytinde zamanın Sehbân'ı ifadesi bir şaire övgü olarak değerlendirilebilir ki bu da Celîlî olabilir.

- 1- ‘Ālemüñ ḥüsn-ile sen mihr ü meh-i tábānısın
Cümle-i cān u dilüñ hem luṭf-ıla cānānısın
- 2- Bu leṭāfet birle kim iy ḡonce-leb sensin ‘ıyān
Lā-cerem cān ḡülşeninüñ ter ḡül-i ḡandānısın
- 3- Didiler kim nuṭḡ-ı la‘lüñ mürdeye viridi ḡayāt
Billāh iy ‘İsā-nefes di kim ne ādem cānısın
- 4- İy Ḥāsen-ḡulḡ u Muḡammed-ḡū bu ḡüsn ü ḡulḡ-ıla
Yūsuf-ı Ken‘ān mısın yāḡud Ḥüseyñ-i şānısın
- 5- Lāl olur lübb-i lebüñden ursa dem şāḡib-Lübāb
Eyle beñzersin her elfāzuñ bugün Seḡbānısın¹
- 6- Çīn-i zülfeyñüñ kemendin ḡalḡa ḡalḡa çīn idüp
Her ṭarafda diller avlarsın cihān fettānısın
- 7- Luṭf-ıla ḡul olsa n'ola saña her şāḡib-cemāl
Pādşehsin ḡüsn-e hem dil-berlerüñ sultānısın
- 8- Yüri işiḡine yüz sür iy Şerāyī ‘izzet it
Ki_ol sa‘ādet serverinüñ bende-i fermānısın
- 9- Leylā-i zülfiyle vaşf-ı ḡüsnini ḡüş ideli
Mişl-i Mecnūn rüz u şeb ḡayrān u ser-ḡerdānısın

281²

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

- 1- İy eşḡ ne dem çeşme-i çeşmümden aḡarsın
Her ne yire kim iresin od bigi yaḡarsın
- 2- Her zülf-i dil-ārāya esīr olmaḡa iy dil
Şürīdelenüp aduñı dīvāne ṭaḡarsın

¹ *Sehbân*: Sehbân-ı Bâhilî. Vâil kabilesindedir. Şiir ve fesahatle meşhur olup Araplar arasında hitabetle maharet ve şöret kazanmış biridir. Cahiliyye döneminde yetişmiş sonradan müslüman olmuştur (bkz. Onay 2007, 184).

² Der-kenâr

- 3- Ğamzeñ bigi iy yār uyup avl-i raıbe
atl eyleyüben üstümüze yar yıarsın
- 4- Ağyāra işigüñde ki hoş-‘izzet idersin
Güyā ki elin alup anı ‘arşa ıarsın
- 5- Bir serve durur oğrusı meylüñ çü Şerāyī
İy eşk ne dem çeşme-i çeşmümden aarsın

282

Ve lehu

142a

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

- 1- La‘lüñ bilür-idüm şanemā cān olacağın
İllā arada bilmez-idüm an olacağın
- 2- Göstermez-idi mihri felek rüy-ı zemīnde
Görseydi cemālüñ meh-i tābān olacağın
- 3- Zülf ü zenaħuñ dil heves ider bilür āħır
Dīvāne yiri bend-ile zindān olacağın
- 4- Gösterdi revān nāz-ıla eṫrāf-ı çemende
addüñ uruban serve hırāmān olacağın
- 5- Beñzetmez-idüm ‘anber-i sārāya şaçuñı
Bilseydüm eger böyle perīşān olacağın
- 6- Teshīr ider āfāı didüm ħātem-i la‘lüñ
Eydür n'ola ben daħı Süleymān olacağın
- 7- Öldürmege ğamzeñ bu Şerāyī'yi idüp ‘ahd
Neylerdi ‘aceb şoñra peşīmān olacağın

283¹

mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1- Ne ten ki yüz çevüre işigüñde ħıdmetden
Serinde zerrece yo behre ‘izz ü devletden

¹ Der-kenār

- 2- Lebûñ katında eyā Yūsuf-ı cemāl senüñ
Şeker ne kelle¹ durur dem ura hālāvetden
- 3- Beyāz-ı şafha-i haddüñde dir gören hālüñ
Ki tımdı luţf-ıla bir noқта kil-k-i kudretden
- 4- Tebessüm-ile ne dem seyr-i gülsitān itseñ
Hezār gonce vü gül açıla meserretten
- 5- Çemende kāmētüñe serv beñzerem diyeli
Turur bir arada hayrān olup hacāletden
- 6- Nezāket-i dehenüñe nice_öyküne gonce
Ki yoğ durur dehen-i goncede_ol nezāketden
- 7- Şerāyī cān-ıla kapuñda hāk [ü] h̄ār olalı
Hezār luţfa irişdi o bāb-ı izzetden

284

Ve lehu

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1- Leylā-i zülfüñ-ile kılalı şeydā beni sen
Eyledüñ 'āleme Mecnün bigi rüsvā beni sen
- 2- Nev-bahār-ı gül-i ruhsāruñı 'arz eyleyüben
İtdüñ iy gonce-dehen bülbül-i güyā beni sen
- 3- Kışver-i 'aql u dil ü cān aluban eyledüñ āh
Leşker-i hāl ü haţ u zülf-ile yağmā beni sen
- 4- Çeşmüñ öldürse eger hışm-ıla bir demde hezār
Dirgürürsin yine iy la'li Mesīhā beni sen
- 5- Dir Şerāyī niçe bir hāk-şıfat h̄ār idesin
Eşk-i çeşmüm bigi gözden düşürüp hā beni sen

142b

285

---

¹ Bkz. Kelle Şekeri.

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1- Had midür bu yā kamer yā lāle yā berg-i semen
Kad mi ol yā serv ü 'ar'ar yā nihāl-i nārven
- 2- Zülf mi bu bāğ-ı ruhsāruñda iy hūb-ı Haṭā
Sünbül-i reyḥān mı yā 'anber mi yā müşg-i Ḥoten
- 3- Leb mi bu yā la'l ü yā mercān eyā ḡonce-dehen
Diş mi bu yā naẓm-ı gevher mi yaḥud dürr-i 'Aden
- 4- Ḳavs-i müşgīn mi bu ebrū iy şanem yā mäh-ı nev
Ġamze mi bu pür-fiten yā sāḥir-i nāvek-fiken
- 5- Söz mi bu yā şehd mi ki_ol çeşme-i cāndan gelür
Yā şeker mi yā nebāt iy ḥusrev-i şīrīn-dehen
- 6- Yūsuf-ı Ken'an mısın yā Rab bu ḥüsn-i luṭf-ıla
Hulḳ-ıla yaḥud Ḥüseyn ü yā ḥisāl-ile Ḥasen
- 7- Mışr-ı ḥüsn içre ne cānānsın eyā cān-ı 'azīz
Ki_oldı vaşfında Şerāyī tütī-i şekker-süḥan

286

Ve lehu

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

- 1- Dimāğ-ı dil mu'aṭṭardur saçuñuñ müşg-nābından
Çerāğ-ı cān münevverdür cemālūñ āftābından
- 2- Leb ü ḳaddūñ hevāsıyla eger teslīm-i cān idem
Ser-ā-ser ney-şeker ola biten ḳabrüm türābından
- 3- Niçe biñ merdümūñ ḳanın döke ṭoprağa bir demde
Eger şol çeşm-i ser-mestūñ uyansa nāz-ı ḥ'ābından
- 4- Şanasın nefḥ-i 'İsādur ki bir demde virür biñ cān
Dile düşnāmlar irdükçe anuñ la'l-i nābından
- 5- Ciger biryān ü cān sūzān cemalūñ nār-ı şevḳinden
Ḥired aşüfte dil ḥayrān saçuñuñ piç ü tābından

143a

- 6- Hezārān zāhid-i ḥalvet-niṣān terk eyleye zūhdin
Eger bir ḳatre nūṣ itse ṣehā ‘iṣḳuñ ṣarābından
- 7- Ṣerāyī kesr idüp cān vaṣlına zamm olmağ isterseñ
Ümīzūñ bir nefes faṣl itme anuñ fetḥ-i bābından

287

Ve lehu

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1- ‘Ayṣuñ iy dil mey-i ṣabūḥ¹ olsun
Nūṣ eyle ğidā-yı rūḥ olsun
- 2- Fātiḥ-i ğayb-ı bāb-ı fetḥinden
Saña bir demde biñ fütūḥ olsun
- 3- Nuḳl-i la‘l-i nigārsuz meyi ben
İçmezem tevbe-i Naṣūḥ² olsun
- 4- Va‘de-i vaṣl-ı yāre irilmez
Biñ yıl ara ki ‘ömr-i Nūḥ olsun
- 5- Metn-i ‘iṣḳ iy Ṣerāyī keṣf olmaz
Ger hezārān aña ṣürūḥ olsun

288³

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1- Nice kılmayam dil ü cāndan heves eṣ‘āra ben
Kim sebebdür ḥālūmi ‘arz itmege dildāra ben
- 2- Cān u dilden yāriyum yāre diyüben her nefes
Tīğ-ı derd-ile_iderem yüz yirde bağrum yara ben

¹ *Sabūḥ*: Geceden kalan ve mahmurluk sökmek, neşe tazelemek için sabahleyin içilen şarap (bkz. Onay 2007, 333).

² *Tevbe-i Nasūḥ*: Sadık kalmak üzere yapılan tövbe. Nasūḥ adlı birinin ettiği tevbeden kinaye olduğu ve *Tevbe-i Nasūḥ* bozulursa bir daha yapılan tövbenin kabul olmayacağı rivayet edilir (bkz. Onay 2007, 389-90). *Tevbe-i Nasūḥ* kavramı, Kur‘ân-ı Kerîm, Tahrîm Suresi 8. ayette “Ey iman edenler! Samimi bir tevbe ile Allah’a dönün” cümlesinde geçmektedir.

³ Der-kenâr

- 3- Murg-ı zāruñ merǵzār içre eylerem zārın hezār
Gül yüzi şevkiyle her dem geldüümce zāra ben
- 4- Leylā-i zülfiyle dil olalı sevdāyī-mizāc
Yürürem Mecnūn gibi şahrā-yı ğamda_āvāre ben
- 5- Ārzū-yı vaşl idüben dir Şerāyī dāyimā
Şabr idem sen yār-içün her nükte-i aǵyāra ben

289

Ve lehu

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1- Nigārā zülf ü çeşmüñden olupdur bu gönül ü cān
Biri şūrīde vü şeydā biri bīmār [u] bī-dermān
- 2- Lebüñle haţtuñ iy hūb-ı Hatā mışr-ı cemāl içre
Birisidür şeker-rīz ü birisidür ‘abīr-efşān
- 3- Müselsel zülfüñ ü çāh-ı zenaḥdānuñdur iy dil-ber
Birisi dillere bend ü birisi cānlara zindān
- 4- Kılur bu zülf-i şūr-engīz ider ol ğamze-i hūn-rīz
Biri tārāc-ı mülk-i dil biri yağmā-yı şehr-i cān
- 5- Lebüñle gülşen-i ḥüsnüñ gören dir iy behiştī-rüy
Biridür çeşme-i Kevşer biridür ravza-i Rıdvān
- 6- ‘Aceb bu çeşm u ebrūdan ḥalāş ola mı cān u dil
Biridür sāḥir-i āfet biridür cāzū-yı fettān
- 7- Şerāyī'nüñ leb-i la‘lūñle zülfüñdür murādı bes
Birisi māye-i cāndur birisi ‘ömr-i bī-pāyān

143b

290

Ve lehu

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1- ‘Aceb cānā ne dil-bersin ne cānsın
Ki bu ḥüsn-ile ḥurşīd-i cihānsın

- 2- Saña her hūb-ı ‘ālem iy perī-rū
N'ola dil virse maḥbūb-ı zamānsın
- 3- Leb-i şīrīn-ile iy ḥusrev-i ḥüsn
Dil ü cān mışrına şekker-feşānsın
- 4- Kemend-i zūlf ü tīr-i ğamze-yile
Şikār-ı cān idersin dil-sitānsın
- 5- Bu ḳadd ü ḥadd-ile bustān-ı cānda
Gül-i zībānsın u serv-i revānsın
- 6- ‘Aceb mi kişver-i dil olsa ma‘mūr
Ki cān tahtında hoş ‘izz-ile ḥānsın
- 7- Ruḥı tābına ḳarşu yanma iy şem‘
Şerāyī bigi igen nā-tevānsın

291

Ve lehu

144a

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

- 1- Her söz ki gelür luḫf-ıla ol ğonce-dehenden
Yegdür birinüñ ḳıymeti biñ dürr-i ‘Aden'den
- 2- ‘Anber şaçıñuñ işideli vaşfını iy dost
‘Azm eyleyüben Rūm'a gelür müşğ Ḥoten'den
- 3- Ḥaddüñ bigi bitürmedi bir verd gülistān
Ḳaddüñ bigi irişmedi bir serv çemenden
- 4- Bülbül bigi her dem iderem nāle vü efgān
Dür olalı sen ruḥları gül-berg [ü] semenden
- 5- Bu dār-ı cihānda işigüñ bendesi olmaḳ
Hoşdur baña şāhā dil ü cān-ıla vaṭandan
- 6- Cehd itdüm egerçi ki hezār iy gül-i ter āh
Ḳurtar[a]madum dāmenüñi dest-i dikenden

- 7- Luṭf-ıla Şerāyī'ye ḳamu mihr ü vefādur
Ne deñlü ki cev̄r-ile cefā irişse senden

292¹

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1- Bendesidür ḳaddüñüñ serv ü şanavberdür diyen
Çākeridür ḥaddüñüñ berg-i gül-i terdür diyen
- 2- Nuṭḳ-ı 'İsā'dan dem urur söze geldükçe lebüñ
La'l-i cān-baḥşuña cānā rūḥ-perverdür diyen
- 3- Nisbet itmiş ḥoḳḳa-i yāḳūta la'l-i nābuñı
Dişlerüñe luṭf-ıla lülü vü gevherdür diyen
- 4- Yüzüñi gülzār-ı firdevse teşebbüh eylemiş
Şerbet-i şirīn-lebüñe āb-ı Kevşer'dür diyen
- 5- Zülfüñe dir Leyletü'l-Ḳadr² alnuña bedr-i münir
Pertev-i ruḥsāruña ḥurşid-i enverdür diyen
- 6- Hoş-dem olup eyledi āfāḳ içini cümle Çin
Zülfüñe_ıy ḥüb-ı Ḥaṭāyī müşg ü 'anberdür diyen
- 7- Leblerüñ vaşfını güş idüp Şerāyī'den revān
Āba döndi ḥacletinden la'l-i aḥmerdür diyen

293

Ve lehu

mef'ülü fā'ilātün mef'ülü fā'ilātün

- 1- Ḥaṭṭuñ ḥadüñ yüzini ṭutdı nitekim iy cān
Çarḥ üzre mäh-ı bedri devr itdi hāle yeksān
- 2- Ḳaddüñ leṭāfetinden şermende serv güyā
Ḥaddüñ ṭarāvetinden gülşende verd ḥandān
- 3- Bāğ-ı cemālün içre zülfüñ görüp didi dil
Ṭāvūs-ı ḳudsdur kim ider cinānda cev̄lān

¹ Der-kenār

² Bkz. *Kadir Gecesi*

144b

- 4- Sebz-i haṭ-ı lebüni şordum bu cāna eydür
Bir Hızr'dur ki gelmiş nüş ider āb-ı hayvān
- 5- Seyr eyler-iken iy meh rü'yāda şubḥ-ı rüyuñ
Zülfüni görüp oldum āşüfte vü perīşān
- 6- Ölseḡ haṭuñ ġamıyla ҡo sīnem üzre zülfüñ
'Ādet durur ki ҡorlar ҡabr üzerine reyḥān
- 7- Gül yüzüñe şenā-ḥān olmaz Şerāyī bigi
Zārın hezār iderse her dem hezār-destān

294

Ve lehu

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

- 1- İy şūḥ-ı cihān 'işve-yile nāzuña taḥsīn
V'iy gülbün-i¹ cān serv-i ser-efrāzuña taḥsīn
- 2- Bağlandı göñül ṭurre-i ṭarrāruña şābāş
Şayd oldı bu cān ġamze-i ġammāzuña taḥsīn
- 3- Dil şīşesin iy dost şıduñ seng-i ġam-ıla
Kuvvetler ola ҡollaruña bāzūña taḥsīn
- 4- İy murġ-ı dil irişdüñ uçup kūyına yārüñ
Aḥsend per ü bālüñe pervāzuña taḥsīn
- 5- Muṭrib 'amel it ҡavl-i Şerāyī'yi ki Zühre
Güş idüp ide şevḳ-ile āvāzuña taḥsīn

295

Ve lehu

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

- 1- İy ruḥları gül ḥasret-ile zāram elüñden
Bülbül bigi feryāda kime varam elüñden

¹ gülbün:

145a

- 2- Sen meclis-i aġyārda luţf-ıla gülersin
Ben Şem‘ bigi yaġılıp aġlaram elüñden
- 3- Derdüñle derünümde göresin ki neler var
Bu sīnemi tīġ-ı ġam-ıla yaram elüñden
- 4- Gelmez gözüme ħ‘āb ġamuñ olalı mūnis
Tā Őubġa degin her gice bīdāram elüñden
- 5- Ķumrī bigi nice dimeyem ben n'ideyin dost
‘IŐkuñ ġafesi iġre giriftāram elüñden
- 6- Yarup yüregüm bini Őehīd eyleseñ iy yār
Tā ġaŐre degin aġıda ġan yaram elüñden
- 7- Bülbül bigi her Őām u Őeġer dir bu Őerāyī
İy ruġları gül ġasret-ile zāram elüñden

296¹

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1- Dil-berā dil-rübālīġ eylersin
Cāna ġoŐ cān-fezālīġ eylersin
- 2- Ĥüsn taġtında ġalkġa devlet-ile
Oturup pādŐālīġ eylersin
- 3- Yad idüp āŐināyı ġapuñdan
Yad-ıla āŐinālīġ eylersin
- 4- Nice mihr uma cān u dil senden
Her nefes bī-vefālīġ eylersin
- 5- Bu Őerāyī'den almaġa dil ü cān
Dil-berā dil-rübālīġ eylersin

297

Ve lehu

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

---

¹ Der-kenār

- 1- Nice kılmaya dil fedā saña cān
Ġamzeñ āfet durur gözüñ fettān
- 2- Ne müferriḥ durur lebüñ şekeri
Ġonceveş cān olur görüp ḥandān
- 3- Nice müşgīn seḥāb olur zülfüñ
Ki_itdi mihr-i cemālüñi pinhān
- 4- Ḳadd-i Ṭübā'ña iy behiştī-rüy
Rāst dir kim dir-ise serv-i revān
- 5- Kej degül rāstdur n'ola dirsem
Ḳaşuña kirpigüñe tīr ü kemān
- 6- Māh dirdüm saña eger olsa
Māhda gül 'izār u ḡonce dehān
- 7- Şubḥ-ı rüyüñdan ayru gözlerüme
Ḳarañu oldu gice bigi cihān
- 8- Hey nice bī-amān durur ki gözüñ
Bī-güneh bir dem içre_ider biñ ḳan
- 9- Leb-i la'lüñden özge yok durur hīç
Derdine bu Şerāyī'nüñ dermān

298

145b

Ve lehu

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

- 1- Cān virmeyicek vuşlat-ı cānān bulamazsın
Derd olmayıcaḳ lezzet-i dermān bulamazsın
- 2- Her dil-ber-i fettāña göñül virmegil iy cān
Yārüñ bedeli dil-ber-i fettān bulamazsın
- 3- Cūy itmeyicek eşküñi iy dīde hezārān
Cehd it yūri bir serv-i ḥırāmān bulamazsın

- 4- Pervâne bigi ‘ışk odına yakmayacak per
Bir alnı kamer şem‘-i şebistân bulamazsın
- 5- Bülbül bigi biñ şâm u seher nâle kılursuñ
Bî-hâr gönül bir gül-i handân bulamazsın
- 6- İy teşne-gönül gezme Sikender bigi zulmet
Dil-ber lebi tek çeşme-i hayvân bulamazsın
- 7- Dür itme Şerâyî'yi i gül bāğ-ı ruhuñdan
Anuñ bigi bir murğ-ı hoş-elhân bulamazsın

299

Ve lehu

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1- Eyledükçe her nefes hicrünüle iy meh-rū fiğân
Dūd-ı āhumdan tutulur¹ rüy-ı mihr-i āsmân
- 2- İy gül-i ter sen raķīb-i hāra hem-dem olalı
Gönce bigi oldu bu dil bülbülinüñ bağrı kan
- 3- Leylā-i zülfüñ hevāsı bini Mecnūn ideli
Yürürem şūrīde vü aşüfte vü bî-‘aql u cān
- 4- Bu belā küncinde sensüz baña hem-dem dil-berā
Āh u eşk ü nāle vü hüzn-ile ğamdur her zamān
- 5- Gülşenüñden āh kim eksük degül n'idem raķīb
Toldı bülbül yirine zāğ-ıla şahn-ı gülsitān
- 6- Devletinde hüsnüñüñ bir gün baña raħm itmedüñ
Dād elüñden dil-berā feryād elüñden e'l-amān
- 7- İy kemān-ebrū dü-tā kılma boyum cevruñle kim
Tīr-i āh-ı ‘āşıka hāyil degül kevn [ü] mekān
- 8- Ğāfil olma āh u eşkinden Şerâyî'nüñ kim ol
Hüsnüñüñ mir’atına bir gün irüp eyler ziyān

146a

¹ bkz. Ay tutulması.

300¹

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1- Nice bir âteş-i hicr-ile dil ü cān yaqasın
N'ola bir dem lebüñüñ ābına iy cān yaqasın
- 2- Dil çü Mecnūn olup āşüftesi leylā saçuñuñ
Yürür āvāre tütup tağ u beyābān yaqasın
- 3- Niçe bir bī-günehüñ döke qanın ğamzelerüñ
Şanemā bir gün ola tuta anuñ kan yaqasın
- 4- Ne zevālī varuñı her seher iy māh-liqā
Çāk ider görse seni mihr-i dırāhşān yaqasın
- 5- İy Şerāyī koma aġyār-ıla yār ola enīs
Virme Şeytān eline key saqın ĩmān yaqasın

301

Ve lehu

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1- Femüñ çün noqta-i mevhūm ider cānā şeker pinhān
Bilüñ bir müydur bārīk qılur anı kemer pinhān
- 2- Ruġuñ bir zerre gün bigi eger görünmese çeşmüm
Ser-ā-ser mihr olursa_encüm ider andan nazār pinhān
- 3- Dehānuñdan niçe kim sırr-ile şordum haber cāna
Dehān açup haber virmez ider cānā haber pinhān
- 4- Cemālüñ nār-ı nūrından ‘aceb mi mihr maḡv olsa
Bu rüşendür tülū‘ itse güneş olur kamer pinhān
- 5- Ne sāḡirdür ki bir demde kemān-ı sihr-ile ğamzeñ
Hezārān cān idüp mecrūḡ ider tīr-i seher pinhān
- 6- Virüp ser yoluña ‘arz itdügüm bu eşk ü zer-çihre
Ki olmaz āşīq-ı ser-bāz olanda sīm ü zer pinhān

¹ Der-kenār

- 7- Şerāyī 'ışkı fāşitse 'alemveş tañ mı 'ālemdede
Ki olmaz zümre-i 'uşşāk içinde bu hüner pinhān

302

Ve lehu

146b

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1- 'Aceb sen iy yüzi gül gönce-fem kaçan gelesin
Pür oldı dil gam-ı hicrūñle dem kaçan gelesin
- 2- Hevā-yı serv-i kadūñ hasretiyle şām u seher
Cihānı itdi gözüm yaşı yem kaçan gelesin
- 3- Güler yüzüñi eyā reşk-i mihr ü mäh-ı cihān
Görem diyü dün [ü] gün gözlerem kaçan gelesin
- 4- Bu cān ilini harāb itmedin sipāh-ı gamuñ
Serīr-i mülk-i dile muhterem kaçan gelesin
- 5- Dili bu dūzah-ı firkatden eylemege rehā
Sen iy ruḥı gül-i bāğ-ı İrem kaçan gelesin
- 6- Yaḫup firāk odı her laḫza şem'vār beni
İder vücūdumı küllī 'adem kaçan gelesin
- 7- Şerāyī bülbülvār āh idüp bu mışra'ı dir
'Aceb sen iy yüzi gül gönce-fem kaçan gelesin

303¹

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1- Her ne söz kim çıka ol rūḥ-ı revān ağzından
Şan virür mürdeye 'İsā bigi cān ağzından
- 2- Kılca fehm eylemedi 'aḫl miyānı varın
Zerrece bulmadı cān hīç nişān ağzından
- 3- Tūṭī-i dil işidüp sözini sükker lebinūñ
Kaḫdı şīrīnlik-ile cest hemān ağzından

¹ Der-kenār

- 4- Nice olduğını cān ğamzesi virmedi haber
Her nice Şordum-ise anı nihān ağzından
- 5- Bir ğazel didi Őerāyī lebi vaşfında lezīz
Ki Őomaz Őand bigi halk-ı cihān ağzından

304

Ve lehu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1- Ur Őehā ğamzeñ okın rāst kemānuñda-yiken
Hedef idüp bu dil ü cānı niŐānuñda-yiken
- 2- Őalma çāh-ı zeķana raħm kıl iy hūb-ı Haķā
Dili bu silsile-i müşg-feŐānuñda-yiken
- 3- Nice fehm ide vücūdını ‘ademden yā Rab
Nazar-ı cān u göñül Şekl-i dehānuñda-yiken
- 4- Cism-i bī-cānuña biñ cān vire bir demde dilā
Leb-i ‘İsā-dehenüñ vaşfı zebānuñda-yiken
- 5- İy dil-i ğaste Őifā isteme zaħmuña daħı
Dil-berüñ ğamzeleri ğançeri cānuñda-yiken
- 6- Bāğ-ı hūsn içre Őalın ğunc-ıla iy serv-i revān
‘İŐve vü nāz u reviš serv-i [rev]ānuñda-yiken
- 7- Çek Őerāyī yūri ol ğonce-lebüñ hicr-i ğamın
Bilmedüñ ķadrini çün gül bigi yanuñda-yiken

147a

305

Ve lehu

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1- Her ķaçan kim tiğ-ı ğamzeñle dilümi yarasın
Yādgār olsun diyü Őaķlar dil anuñ yarasın

- 2- Çeşm-i şūhuñ h̄'ābda görüp didüm bu fitnedür
Olmasun kim h̄'ābdan bu fitneyi uyarasın¹
- 3- Şām-ı zūlfünde n'ola iy Yūsuf-ı mışr-ı cemāl
Şem'-i h̄üsnüñle bu dil qandīlini uyarasın
- 4- Dil-berüñ zūlfi h̄ümāsından cüzā iy murğ-ı dil
Her yaña pervāz idersin şöyle kim āvāresin
- 5- Raḥm iderseñ bu Şerāyī'ye n'ola çün şāh olan
Raḥm ider olur hemişe bende vü bī-çāresin

306

Ve lehu

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

- 1- İy māh-ı güzīn mihr-i cihān yandum elüñden
V'iy Zühre-cebīn h̄üb-ı zamān yandum elüñden
- 2- Bu cān u gönül sebzesi ḥasret odı-la āh
Huşk oldı eyā serv-i revān yandum elüñden
- 3- Pervāne bigi şem'-i cemālūñ görüp iy dost
Düşdüm gamuñ odına hemān yandum elüñden
- 4- Cān 'ūdına āteş uralı ney bigi gamzeñ
Süz-ıla_iderem āh u figān yandum elüñden
- 5- İy māh-liqā tābiş-i mihrüñ-ile cānda
Qaladı daḥı tāb [ü] tevān yandum elüñden
- 6- Hicr odı lebüñ şevki-yile lāle bigi āh
Yandurup ider bağrumı qan yandum elüñden
- 7- İy meh bu Şerāyī dün ü gün āh idüp eydür
Mihrüñ-ile peydā vü nihān yandum elüñden

147b

307

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

¹ Muhaddislerce zayıf hadis olarak kabul edilen "Fitne uykudadır; onu uyandırana lanet olsun." sözünü telmih vardır.

- 1- Bende olmağ cān-ıla sen pādşāya şimdiden
Rütbet ü devlet yiter bu ben gedāya şimdiden
- 2- Nūra ğarğ olsun cihān tā şarğ u ğarb iy meh-cebīn
Mihr-i hüsnüñ erdi çün evc-i semāya şimdiden
- 3- Sünbülüñ būyı kesād itdi ‘abīr ü ‘anberi
Ğadr ü kıymet kıomadı müşg-i Ğatā'ya şimdiden
- 4- Dāne-i hālūñle zülfüñ ‘arz idüp dil murğını
Şalduñ iy şeh-bāz-ı cān dām-ı belāya şimdiden
- 5- İy tabīb-i cān dil-i bīmāra vaşluñ şerbetin
Virmedin cān hicr-ile irer devāya şimdiden
- 6- Rağm kıl ‘uşşākuña devründe feryād itmesün
Urma bünyād iy şanem cevr ü cefāya şimdiden
- 7- Al elin merdümlük it iy şeh Şerāyī bendeñüñ
Şalma ol üftādeyi igende pāya şimdiden

308

Ve lehu

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

148a

- 1- Düşeli dil dūr derdā sen yüzi meh-tābdan
Geçdi āh u nālem iy cān zārī-i dülābdan
- 2- Şol kadar seyl eyledi eşkini çeşmüm merdümi
Toldı ‘ālem Nūğ tūfānı bigi seyl-ābdan
- 3- Mū-be-mū hāline rağm idüp nigārā kıl nazar¹
Ben şikeste-ğāturuñ bu zülf-i pīç ü tābdan
- 4- Leblerüñ mey-hānesi vaşfını zāhid işidüp
Yüz çevirdi vālih ü medhüş olup mihrābdan
- 5- Cām-ı la‘lūñ ğatım okıdum ki_ıçen bulur ğayāt
Hızr bigi cān-ıla uşbu şarāb-ı nābdan

¹ hāline rağm idüp nigārā kıl nazar: hāl-i perişānını cānā cem‘ kıl

- 6- Kātib-i kudret ne yazmış muşhaf-ı hüsnuñi kim
Hiç eksük kalmamışdur noқта vü i'rābdan¹
- 7- Ger dilerseñ fetḥ ola saña der-i dergāh-ı yār
Kesme ümmizüñ Şerāyī fātiḥ-i ebvābdan

309

Ve lehu

Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün

- 1- İy gül-ruḥ u gonce-dehen ḳaddüñ durur serv-i çemen
Ḳaddüñ durur serv-i çemen iy gül-ruḥ u gonce-dehen
- 2- Zülfüñ durur müşg-i Ḥoten iy dil-ber-i ḥüb-ı Ḥaḫā
İy dil-ber-i ḥüb-ı Ḥaḫā zülfüñ durur müşg-i Ḥoten
- 3- Ḳaddüñe bende nārven ḥaddüñe çāker verd-i ter
Ḥaddüñe çāker verd-i ter ḳaddüñe bende nārven
- 4- Şīrīñ sözüñ şekker-şiken ḳand-i mükerrer leblerüñ
Ḳand-i mükerrer leblerüñ şīrīñ sözüñ şekker-şiken
- 5- Giy yaraşur gül pīreñen şol serv-i sīm-endāmuña
Şol serv-i sīm-endāmuña giy yaraşur gül pīreñen
- 6- Ğamzeñ durur nāvek-fiken çeşmüñle iy ḳaşı kemāñ
Çeşmüñle iy ḳaşı kemāñ ğamzeñ durur nāvek-fiken
- 7- Ḳıldı fedā cān-ıla ten cānā Şerāyī yoluna
Cānā Şerāyī yoluña ḳıldı fedā cān-ıla ten

148b

310

Ve lehu

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1- Di şehā ğamzeñe şemşīr-i belāsın bilesin
Tā ki 'uşşāḳa anuñ ḥışm u belāsın bilesin

¹ *İ'râb*: Bir şeyin aslını ve hakikatini ortaya çıkarmak. Terim olarak, Arap dilinin söz dizimini (nahiv/sentaks) incelemek" demektir. "İ'râbü'l-Kur'ân" ise Kur'ân ayetlerini cümle yapısı yönünden inceleyen ilim dalı ve bu alanda yazılan eserlerin ortak adıdır (bkz. Birışık 2000, 376-9).

- 2- Dest-i 'ıŝkuña düşelden ne belâ çekdügümü
Sen dağı bir gün ola 'aşık olasın bilesin
- 3- Rûh-ı mecrûhı nice derd-ile nālân idesin
İy tabīb-i dil anuñ çünki devāsın bilesin
- 4- Bī-nevādur dime 'uŝŝākuña gūŝ eyle ki tā
Ney-şıfat bezm-i gamuñ içre nevāsın bilesin
- 5- Zülfüñe müşg-i Hıta özini beñzetdi meger
Bu hıta dandır anuñ yüzi karasın bilesin
- 6- Mihre iy dīde nazār gel ruh-ı cānāneden it
Tā ne yüzdendür anuñ nūr u ziyāsın bilesin
- 7- İy Ŝerāyī_ağzın añup zülfini kıl fikr-i dırāz
'Ömrüñüñ tā 'ademi-yile beķāsın bilesin

311

Ve lehu

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

- 1- Cānā n'idem ol hançer-i müjgānuñ ucından
Kānlara boyandı dil ü cān anuñ ucından
- 2- Reşk idüp eyā Zühre-cebīn düşdi zevāle
Hıŝid-i felek sen meh-i tābānuñ ucından
- 3- Dil oldı benefşe bigi hayrān u perīŝān
Ŝol sünbüli hoŝ-bū hıta reyhānuñ ucından
- 4- Cūy eylemiŝem gözlerümüñ yaŝını her cā
Sen kaddi sehī serv-i hırāmānuñ ucından
- 5- Pür oldı cihān mekr-ile aşüb u fitenden
Sen kaşları sāhir gözi fettānuñ ucından
- 6- Biñ biñ dil ü cān bāda varup ola perīŝān¹
Bir kıl gide ger zülf-i perīŝānuñ ucından

149a

¹ Biñ biñ dil ü cān bāda varup ola perīŝān: Yillere varup biñ dil ü cān ola perīŝān

7- Ğarķ olsa Œerāyī n'ola deryālara 'ālem
Her laħza senüñ dīde-i giryānuñ ucından

8- Gül bigi Œaķın nāzik olur ħātır-ı dil-ber
Bülbül bigi incitme_anı eĒĒānuñ ucından

312

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1- Her kaçan 'arż itse ol meh-rū yüzün
Reşk-ile mihr oda yaķa kend'özin

2- Œerm ider görüp ruħın gülşende gül
İşidüp dem-beste_olur Ēonce sözin

3- Māh olur kūyında gice pāsbān
Mihr derbān ķapusında Ēündüzün

4- Beñzemezsın lāle-i ruħsārına
Œīve vü nāz-ıla iy gül biñ düzin

5- Ğamzesi bir laħzada biñ ķan ider
Her ne dem kim süze 'işveyle Ēözin

6- Mihr-i ħüsni Œevķi-le ol māh-ruħ
Maħv ķıldı cümle ķarħuñ ulduzın

7- Bu Œerāyī pāy-büsü Œevķi-le
Rāhına cāndan¹ Ēubār itdi özin

313

149b

Ve lehu

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

1- İy ħaste Ēöñül derdüñe dermān ire bir Ēün
Ēam yime ki bu firķate pāyān ire bir Ēün

¹ cān: ħak

- 2- Bülbul bigi zār olduğuña şām u sehergāh
Raḥm eyleyüp ol yüzi gülistān ire bir gün
- 3- Ya'küb-şifat rūḥ nice bir ola maḥzūn
Şād eyleye ol Yūsuf-ı Ken'ān ire bir gün
- 4- Cūy eyle revān eşküni iy dīde ki şāyed
Seyrān ide ol serv-i ḥirāmān ire bir gün
- 5- Firḳat şebine ṭālī' idüp rüz-ı vişālin
Ol alnı kamer mihr-i dirāḥşān ire bir gün
- 6- Dil kişveri zulm-ile nice bir ola vīrān
Ma'mūr kıla luṭf-ıla ol ḥān ire bir gün
- 7- Pervāne-şifat yandığıña saña Şerāyī
Raḥm eyleye ol şem'-i şebistān ire bir gün

314¹

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1- N'ola iy māh güneş 'āleme ḥān olduğu-çün
Bendedür saña ṭapuñ ḥüb-ı zamān olduğu-çün
- 2- Müşterīdür saña her Zühre-cebīn iy meh-i ḥüsn
Ḥüsn-ile n'ola ḳamu mihr-i cihān olduğu-çün
- 3- Dem-i 'İsā bigi her mürde dili zinde kıılır
Leblerüñ nāmı şehā luṭf-ıla cān olduğu-çün
- 4- Ḳad-i bālāña bu eşküm iremez neylesün āh
Şalınup her yaña iy serv revān olduğu-çün
- 5- Saña pervāne-i dil ḥālını rüşen diyemez
Şem' bigi yüregi ṭoṭolu ḳan olduğu-çün
- 6- Bir nefes nāleme hem-dem olamaz 'ūd bigi
Neylesün nāyüñ işi āh u fiğān olduğu-çün

¹ Der-kenār

- 7- Bu Şerāyī dün ü gün nāle kıılır bülbülvār
Sevdügi sen yüzi gül gonce-dehān olduğı-çün

315

Ve lehu

mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün

- 1- Huzā halk ideli sen serv-қadd ü sīm-ber gencin
Lebüñ dürcinde derc itmiş durur la'l ü güher gencin
- 2- Ne cevhersin ki bir zerre gubār-ı hāk-i rāhuña
Hezārān şarf ider şarrāf-ı 'ālem sīm ü zer gencin
- 3- Ne şīrīn şehd-i şāfidür lebüñ iy husrev-i hūbān
Nice biñ Yūsuf-ı hüsnuñ şuya virdi şeker gencin
- 4- Nice hıfz itmesün düzd-i nazardan hüsnuñi zülfüñ
Meşeldür bu ki her h'āce kenārına çeker gencin
- 5- Şehā bir zerre hāk-i āstānuñ gerdine almaz
Virürlerse Şerāyī'ye cihānuñ ser-be-ser gencin

150a

316

Ve lehu

fe'ilātün mefā'ılün fe'ilün

- 1- Şanemā n'ola yārumuz olasın
Mūnis ü rüzgārumuz olasın
- 2- Biz kamu қuluñuz çü halka-be-güş
Sen huzavendgārumuz olasın
- 3- Gelmeye hātırumuza gam eger
Bir nefes gam-güsārumuz olasın
- 4- Bülbülüñüz biz iy lebi gonce
Sen n'ola gül-'izārumuz olasın
- 5- Bendeñüz biz Şerāyī bigi senüñ
N'ola sen şehryārumuz olasın

317

Ve lehu

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1- Ne vār ‘ālemde hoşter ter öpüşmekden kocuşmağdan
Huşuşā hazz ide dil-ber öpüşmekden kocuşmağdan
- 2- Bulur bir demde biñ zevk u şafā cān oluban hoş-dil
Senüñle iy perī-peyker öpüşmekden kocuşmağdan
- 3- Baña sen nāzenīn-ile bu iki nesne hāşıldur
Biri şehd ü biri şekker öpüşmekden kocuşmağdan
- 4- Behişt ü hūrı yād itmez senüñle oluban hem-dem
Dil ü cān iy lebi Kevşer öpüşmekden kocuşmağdan
- 5- Şerāyī sen nigār-ıla oluban hem-nefes dāyim
Dü ‘ālem zevkini eyler öpüşmekden kocuşmağdan

318

150b

Ve lehu

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1- İy kamer ruhsāruña zülfüñ niķāb itmek neden
Ebr-i müşgīn perdedār-ı āftāb itmek neden
- 2- Şol ki bir cür‘a şarāb-ı vaşluña lāyık degül
Yoķ yire hicr odı-la bağrın kebāb itmek neden
- 3- Künc-i cānda istegil gencīnesini ‘işkuñuñ
Dil esāsın her nefes varup ħarāb itmek neden
- 4- Sāyil-i eşkümi¹ redd idüp eyā vālā-güher
İşigüñden her gedāya fetħ-i bāb itmek neden
- 5- Hicr-ile zār itdügüñ yetmez mi-di cānā beni
Gördügüñce dahı ħışm-ıla ‘itāb itmek neden

¹ *Eşk-Sâyil*: Suâl; sormak, dilemek, istemek, dilenmek demektir. Bir şey soranın ya da bir şey isteyenin (sâyil) karşılıksız bırakılmaması (reddedilmemesi) Kur‘ân-ı Kerîm‘de (Duhâ 9-11) geçmektedir: ...sâili azarlama! (bkz. Zülfe 2011, 174-5). Eşk (gözyaşı), *Divan‘da*, gerek “gözden düşmesi” (sevgilinin ayağına düşmesi) gerekse revân olup sevgilinin kapısına gitmesi gibi yönlerden dilenciye benzetilmiştir.

- 6- Neyleyin k̄anūn-ıla çeng-i cefāda nālemi
Gūşmāl-i cevr-ile her dem rebāb itmek neden
- 7- İy Şerāyī cevrine gāyet bulunmaz dil-berūñ
Sāl ü meh her rūz u şeb anı ḥesāb itmek neden

319¹

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1- Cemālūñ burka‘ın ref‘ eyle ‘ālem āftāb olsun
Şaçūñ ‘akdini ḥall it cān demāğı müşg-nāb olsun
- 2- Dehānuñ ğunc-ıla ‘arz it ki ola ğonce dem-beste
‘İzāruñ luṭf-ıla keşf eyle gūlzāra gül āb olsun
- 3- Benefşe zūlfūñe sūnbül özini nisbet idermiş
Göreyin anı iy gül pāy-māl olup tūrāb olsun
- 4- Ruḥ u zūlfūñ ğamıyla her ne dil kim cān vire yarın
Aña cennetden iy ḥūr[ī]-liḳā sūndūs şiyāb olsun
- 5- Şehā bu ḥāne-i göñlüm ki ‘ışkuñ-ıladur ma‘mūr
Anı her kim ḥarāb itse dil ü cāndan ḥarāb olsun
- 6- Dilerseñ neydügin iy dil senūñ tā kim bile dil-ber
Yaḳup ‘ışk odına cān ‘ūdını sīneñ rebāb olsun
- 7- Şerāyī gel bu cism-i fāñiyi terk eyle göñülден
Nice bir arada cānān-ıla cāna ḥicāb olsun

320

Ve lehu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1- İy lebi ğonce yüzi verd-i cinānum Ramazān
Gūş kıl bülbülveş āh u fiğānum Ramazān
- 2- Kaşlaruñ yayını ‘ıyd ayı bigi eyle ‘ıyān
Tā ki ḳurbānuñ ola luṭf-ıla cānum Ramazān

---

¹ Der-kenār

151a

- 3- Şerbet-i 'ıyd-ı lebüñle ter iderseñ demidür
Rûze-i hicr-ile huşk oldu dehânum Ramazân
- 4- Vaşluñuñ 'ıydına kırbân idicek cân u dili
Dest-i luţfuñ-ıla sür alnuña kıanum Ramazân
- 5- 'ıyd ider her kışı dildârı-yıla lîk benüm
Rûze-i hasret-ile geçdi zamânum Ramazân
- 6- Şeb-i Kıadr oldu şaçuñ şubı-ı ruıuñ rûz-ı Berât
Ki_anlaruñla_ oldu mübârek Ramazân'um Ramazân
- 7- Bend-i şavm içre kıoma eyle Şerâyî'yi ħalâş
'ıyd-ı ħüsnüñle gel iy şâh-ı cihânum Ramazân

321

Ve lehu

fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

- 1- Şerm ider lâle gül yanağından
Şehd utanur şeker tudağından
- 2- Bir şererdür felekde mihr-i münîr
Ol mehüñ tal'ati çerâğından
- 3- Yüregüm lâleveş o ğonce-lebüñ
Odlara yandı 'ışkı dâğından
- 4- Murğ-ı dil nice kıurtıla yâ Rab
Cân-ıla kıara zülfi ağından
- 5- Efser olur-idi ser-i mihre
Ğöge kııkısa ğubar ayağından
- 6- Kımi kıatl eyledi ki çeşmi 'aceb
Kıan tamar ğamzesi bıçağından
- 7- Ya kıdı 'üd-ı dilin Şerâyî'nüñ
Âteş-i şevkı-i 'ışk ocağından

322

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

151b

- 1- Dil-berā pend eyle çeşmüñe dil-āzār olmasun
Kılmasun cān nāle raḥm eyle dile zār olmasun
- 2- Leblerüñ zıkrinsüz olmaz tütī-i cān bir nefes
Bes dehānında dili nice şeker-bār olmasun
- 3- Çeşm-i mestüñ ḥ'ābda görüp didüm bu fitnedür
Dilerem bu fitne ḥ'ābından o bīdār olmasun
- 4- Gülşenüñden āh kim ḥālī degül dāyım raķīb
Bülbülüñ derd-ile bes yiri nice ḥār olmasun
- 5- Cām-ı 'ışkuñ bādesinden bir kadeḥ şun cāna kim
Şöyle mest olsun ebed 'ālemde hüşyār olmasun
- 6- Cānumı dilden dehānuñ mı_aldı yā ğamzeñ 'aceb
Şoraram anı lebüñden billāh inkār olmasun
- 7- İy Şerāyī geç ikilik şüretinden ol berī
Ma'ni-i vāḥid var-iken iki zinhār olmasun

323¹

fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1- Görelī cān o ğamzeler baķışın
Remz idüp 'āşıķa ciger yaķışın
- 2- Dili dār itmege gör ol dil-ber
Boynına zülfi bendini taķışın
- 3- Yaķmağa cismümüzi kav bigi
Cāna gör cevri çaķmağın çaķışın
- 4- Şımağa cünd-i şām-ı zülfini gör
Rüm'dan ceş-i ḥaṭṭınuñ çıķışın

---

¹ Der-kenār

- 5- Akdı sen serve şöyle kim bu gönül
Görmedi kimse böyle şu aķışın
- 6- Hîç eksilmeye güli ruħuñuñ
Bu Şerâyî dirürse yaz u ķışın
- 7- Sen ĥabîb-ile gördüğince raķîb
Kîñ idüp gözle bize göz ķaķışın

324

Ve lehu

mef‘ülü fâ‘ilätü mefâ‘ilü fâ‘ilün

- 1- ای سرو قد و کل رخ و غنجه دهان من
وی باغ عمر و کلشن جان و جهان من¹
- 2- رحمی بکن که لمغ مهرت مرا بسخت
هرکز نمائد نرّه تاب توان من²
- 3- با ناز و عشوه سروقدت عرضه کن زلطف
بخرام سوی دیدۀ مرجان فشان من³
- 4- آواز ناله ام شنود زهره همچو نی
کوش ترانمی رسد ای مه فغان من⁴
- 5- جانم بتیر غمزه نشان شد زهر طراف
ای ابروان چاچی مشکین کمان من⁵
- 6- در فکر زلف تو همه عمر و دل برفت
در صرفه دهان تو شد نقد جان من⁶
- 7- با ناله چون هزار ثرای بی بکویت
ای کلعدار و قامت سروچمان من⁷

¹ Ey benim servi boylum, gül yanaklım, gonca dudaklım! Ey benim ömür bahçem, can gülşenim, bütün dünyam!

² Bana acı ki aşkının güneşi beni yaktı, kavurdu; dayanmaya zerre kadar gücüm, kudretim kalmadı asla.

³ Lutfeyle, naz ve işveyle servi boyunu arz et; mercan saçan gözlerimden yana salın.

⁴ Zühre, acılı feryatlarımı ney gibi dinler, ey ay; sen de sana ulaşan figanımı bir ayrılık bestesi gibi dinle.

⁵ Ey kaşları misk kokulu Çaç yayı gibi olanım; canım, gamzenin oklarına her yönden hedef oldu.

⁶ Zülfünün düşüncesiyle tüm ömrüm ve gönüm heba oldu. Bütün can naktim ağzının uğrunda harcandı.

⁷ Serâyî, bir bülbül gibi feryat ederek işte sana şunu söylüyor: Ey benim bahçemdeki servi boylum, gül yanaklım!

Fî-Ḥurûfi'l-Vāv

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

- 1- İy lâle-ḥadd ü gönce-leb ü gül-'izâr serv
Boyuñdan oldı Sidre ḥacel şermsâr serv
- 2- Ḳaddüñ ḥayâli yaşlu gözüm kılduğı vaṭan
Budur ki ḳanda olsa olur cüybâr serv
- 3- 'Arz eyle ḥadd ü la'l ü ḳadüñ şaḥn-ı bâğa kim
Açıla verd ü lâle bite iy nigâr serv
- 4- Ḳaddüñ mişâli olmaya bir serv-i râstî
Ger bâğ-ı 'âlem içre bite şad hezâr serv
- 5- Ḳaddüñe bende olduğı-çün serverâ senüñ
Oldı vilâyet-i çemene şehryâr serv
- 6- Her sū şalıñduđuñca olur iy behişt-rüy
Bu Sidre ḳâmet-ile yemîn ü yesâr serv
- 7- Ḳaddüñe ḳanda ola bedel dil-berâ senüñ
Nâz u revişde çünki degül şivekâr serv
- 8- El götürüp çenâr kılar ḳaddüñe du'â
Baş açuban şenâlar ider bî-şümâr serv
- 9- Ger âb-ı luṭfuñ irmese ḳaddüñ hevâsı-la
Bitürmez-idi bâğ-ı zamân âşkâr serv
- 10- Yüz sü[r]mege Şerâyî bigi bir dem izüñe
Dâyim rehüñde özin ider ḥâksâr serv
- 11- Yıllar durur ṭurup bir ayağ üzre bâğda
Görem diyü boyuñı çeker intizar serv

mefā'ılün mefā'ılün fe'ülün

- 1- Ne manzardur ruhuñ iy şāh-ı meh-rū
Ki dāyim bulur andan mihr ü meh rū
- 2- Nesīm-i sünbülün sevdāsı-yıla
Kılur pür-ğün Hoten'de bağrın āhū
- 3- Şabā bāğ için anuñ-çün kılur Çin
Meger pür-çin şaçuñdan almış ol bū
- 4- Şaçuñ sevdāsı virüp bāda hāküm
Gözümde nār-ı haddūñ ağıdur şu
- 5- Hayāl-i mihr-i haddūñle çü zerre
Hayāl olup gözümde uçar uyhu
- 6- Şarāb-ı cām-ı la'lūñ nūş idelden
Dil ü cān mest olup dir her nefes hū
- 7- Gören dir dür dişūñ 'aksin gözümde
Pür olmışdur bu deryā içi lülū
- 8- Ne sāhirdür 'aceb ol çeşm-i fettān
Ki andan öğrenür her siğri cāzū
- 9- Kemāle_irsün diyü nazm-ı Serāyī
Kılur himmet revān-ı Şems¹ ü H'acū

327²

mef'ülü mefā'ılı mefā'ılı fe'ülün

- 1- Her dem ki dilüm deşne-i gamzeñle yararsın
Kıanımı döküp şu bigi toprağa kıararsın

¹ Şems: Şems-i Tebrîzî (ö. 645/1247?). Mevlana'nın sohbet şeyhi. 1186 yılı civarında Tebriz'de doğdu. Adı Muhammed'dir. Şemseddin, Şemsü'l-hak ve'd-dîn, Şems, Şems-i Tebrîzî lakaplarıyla anılır. Mevlana ile tanıştıktan sonra onun bilgi ve anlayış gücünden etkilendiği gibi kendisi de onun yaşama düzenini ve düşüncesini geniş ölçüde etkiledi. Mevlana medresedeki dersleri ve müritleriyle önceden olduğu gibi ilgilenmedi ve bu durum Şems'e düşmanlık beslenmesine yol açtı. Ölümü ilgili rivayetlerden biri bu sebeple suikasta uğradığı şeklindedir. Mevlâî tarikatinde aşkı ve cezbeyi temsil eden bölüm Şemseddin adını taşır (bkz Ceyhan 2010, 511-516; Zavotçu 2013, 706-7).

² Der-kenâr

- 2- Ğamzeñ oqın iy qaşı kemān sīnede gör gel
Cān bigi ırağ isteme_anı qanda ararsın
- 3- Hicrūñ elemin saña nice kılmayayın şerh
Çünkim dilümi hāme bigi iki yararsın
- 4- Tır-i müjeñe kıлмаğ-ıçün cānları umaç
Ebrūlaruñı ya bigi peyveste qurarsın
- 5- Müşgīn idüp āfāk içini kıлмаğ-ıçün Çīn
Pür-çīn saçuñı dest-i şabā-yıla țararsın
- 6- Seng-i ğam-ıla şınsa n'ola qalb-i Şerāyī
Çün rişte-i zūlfüñle anı yine şararsın
- 7- İgende qarīb olma habībe ki raqībā
Yok zerrece nef'üñ bilürem 'ayn-ı zarararsın

328

Ve lehu

mef'ülü fā'ilātün mef'ülü fā'ilātün

- 1- Feryād ider hemīşe dil rüy-ı yāra qarşu
Bülbül niteki nāle kıılır bahāra qarşu
- 2- Luţf-ıla ola bende Tübā turup çemende
Şalınsa Sidre qaddi serv ü çenāra qarşu
- 3- Efgānum işidüp yār hurrem olur hemīşe
Güyā ki şād olur gül zār-ı hezāra qarşu
- 4- Yüz kerre düşdi pāya mihr-i felek hayādan
'Arz-ı cemāl idelden hüsn-i nigāra qarşu
- 5- Cānā çerāğ-ı hüsnüñ ne şem'-i enver olur
Pervāneveş dil ü cān yanar o nāra qarşu
- 6- Hışm-ıla çeşm-i mesti alsa eline hançer
Kimdür ki terk ide ser cān-ıla dāra qarşu
- 7- Bir serv-qadd ü gül-ruğ dildār-ıla çemende
Nüş eyle mey Şerāyī gel cüybāra qarşu

153a

329

Ve lehu

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

- 1- Kaşuñla zülfüñ u ğamzeñ gözüñ olmışdur iy gül-rū
Biri fettān biri sāhir biri hūnī biri cāzū
- 2- Güneş hūsnüñe 'āşıkdur görelden iy kamer-peyker
Anuñ-çün āstānuña sürer her gün gelüben rū
- 3- Şabā hoş-dem olup vaşf ideli 'anber saçuñ būyın
Hotende reşk-ile hūn itdi bağrın nāfe-i¹ āhū
- 4- Lebūñle dūr dişüñ derdinden iy cān merdüm-i çeşmüm
Döker yaş yirine her dem hezārān la'l-ile lülū
- 5- Senüñ iy dil-ber-i fettān şarāb-ı şevk-i la'lüñden
Olup ser-mest ü lā-ya'kıl dil eydür her nefes yāhū
- 6- Gel iy 'İsā-i rūh-efzā beni bī-cān idüp gitme
Ölürem bir nefes cānā eger senden olam ayru
- 7- Görürse kāmēt-i serv-i revānuñ büstān içre
Revān yaşum bigi düşüp ayağūña yüz urur şu
- 8- Şerāyī bende-i dergāhuñ olalı senüñ şāhā
Özin ferrāş idüben yüzini kılmış durur cārū

330

153b

Ve lehu

mef'ülü fā'īlātü mefā'īlü fā'īlün

- 1- Pür-çīn saçuñ ki neşr ide iy gül-'izār bū
Kıla cihān meşāmını pür-müşgbār bu
- 2- Zaħm-ı hadeng-i ğamzeñe dil nice şabr ide
Kim kıldı sīneden geçüben cāna kār bu

---

¹ nāfe-i: nāfeveş

- 3- Leylâ saçuñ gamı dili şūrīde kılalı
Mecnūn bigi yürür oluban bī-қarār bu
- 4- Haddūñ leṭāfetin nice vaşf itmesün şabā
Gūlzār içinde itdi güli şermsār bu
- 5- Didüm dile ki ḥüsn iline kim durur emīr
Luṭf-ıla didi cān bu durur şehryār bu
- 6- Kılma raқıbi yār diyü kendüñe қarīb
Ki_olmaz igende kimseye ‘ālemde yār bu
- 7- Şāhā Şerāyī işigüñe bende olduğı
Yiter cihānda cāndan aña iftiḥār bu

331¹

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1- Dirsem yüzüñe mihr-i dirahşān ola mı şu
Oқırsam alnuña meh-i tābān ola mı şu
- 2- Kūyuñda dir gören revişin Sidre қaddüñüñ
Şahñ-ı cinānda serv-i ḥirāmān ola mı şu
- 3- Çeşmüñ ne sāḥir olur eyā yār-ı fitnekār
Şiḥr-ile cānlar almada fettān ola mı şu
- 4- Zūlfüñ şebinde pertev-i ḥaddūñ görüp göñül
Dir māh-tāb mı yā gül-efşān ola mı şu
- 5- Bu çeşm-i eşk-bārumı hicrūñde dir gören
Ġarқ itdi cümle ‘ālemi ṭūfān ola mı şu
- 6- Gördüm raқıbi dil-bere igvālar öğredür
Didüm ta‘accüb eyleyü Şeyṭān ola mı şu
- 7- Vaşfında ḥaddüñüñ gören eydür Şerāyī'yi
Bāğ-ı cinānda murğ-ı ḥoş-elḥān ola mı şu

332

---

¹ Der-kenār

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1- Dil-berā dilden kıılır hüsünü bu cān ārzū
Gūyiyā bülbül durur ider gülistān ārzū
- 2- Haddüñe meyl itdügi dāyım dil-i ser-geşte bu
Zerredür lā-büd ider mihr-i dırahşān ārzū
- 3- Dür dişüñle leblerüñ yāķütını şarrāf-ı cān
Nazm idelden eylemez lülü-yı mercān ārzū
- 4- İy tabīb-i cān düşelden derd-i 'ışķuña senüñ
Bu dil-i bīmār kıılmaz daķı dermān ārzū
- 5- Haddüñe yüz urduķı bu zülf-i kāfir-kīşüñüñ
Dīne gelmişdür ider luţf-ıla imān ārzū
- 6- Hey nice hūn-hūñ arelerdür gözlerüñ merdümleri
Kim iderler dökmege bir demde biñ kan ārzū
- 7- Gerd-i rāhuñ cevherin çekse Şerāyī çeşmine
Eylemezdi daķı ol kuĥl-i Şıfāhān ārzū

154a

333

Ve lehu

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

- 1- Cān sevdi bir perī-ruĥı cānān ola diyu
Dil virdi derd-i 'ışķına dermān ola diyu
- 2- Ehl-i nücüm¹ ṭāli'inüñ aĥterin ṭutup
Virdi ĥaber ķamu meh-i tābān ola diyu
- 3- Zeyn itdi ĥānesini gözüm dürr-i eşķ-ile
Tā kim ĥayāl-i ķaddini miĥmān ola diyu

¹ *Ehl-i Nücüm*: Müneccimler. "İlm-i ahkām-ı nücüm" ile meşgul olanlar. Bu ilim, yıldızların hareket ve vaziyetlerinden hükümler çıkarma ilmidir. Hükümdar saraylarında müneccimbaşılık çok önemli bir mevki idi. Müneccimler, hükümdarların talihlerine bakar, mühim olayları haber verir, savaş ve barış zamanlarını tayin eder, özetle her iş için "eşref-i saat" belirlerdi. Daha sonra yalnızca önemli olaylar için değil sıradan işler için de "eşref-i saat" belirlenmeye başlandı. Bu ilmin esası yedi seyyare ile burçlardır. Müneccimlere göre, her insan yıldızların tesiri altındadır (bkz. Levend 1984, 197-217). Ayrıca, bkz. *Felek ve Burc*.

- 4- İder dehān-içün dil ü cān gerçi kim nizā‘
Yoğ yire karkaram arada kan ola diyu
- 5- Sünbüllerin benefşeye teşbîh eylemiş
Fikr itmemiş dil anı perîşān ola diyu
- 6- Reyhān saçıyla setr ider ol gül cemālini
Gören hezār cān-ıla hayrān ola diyu
- 7- Bir būseline gerçi ki aldı hezār cān
Ser dağı virdüm aña peşimān ola diyu
- 8- Öldür raķib-i kāfiri virme amān şehā
Fikr eyleme sen anı müselmān ola diyu
- 9- Hüsnuñ kitābı vaşfını cān-ıla her nefes
Yazar Şerāyī defter ü dīvān ola diyu

334

154b

Fî-Hurūfi'l-Hā'

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1- Görmedi bir meh-ruhuñ tek encüm-i seyyārda
Bunca yıldur devr ider gün kubb-i devvārda
- 2- Hoķka-i la'l açalı sen hū'āce-i hüsni zamān
Kalmadı yāķūta kıymet zerrece bāzārda
- 3- Eyledi kand-i lebüñ bî-kadr ü kıymet sükkeri
Komadı luţf-ı ruhuñ raĝbet güle gülzārda
- 4- Ola mı şahn-ı çemende kadd-i Tübā'ña bedel
Müntehā bir 'işveger serv-i sehī refārda
- 5- Dil hazer kıılır görüp cān alduĝın şehlā gözüñ
Dir dağı çok hile var ol hünī-i mekkārda
- 6- Bād-ı āhumla eger āb-ı sirişküm olmasa
Firķatüñ yaķup beni hāk ider-idi nārda

- 7- Z̄ulm-ile anum ier amzeñ teraum eylemez
h kim ram olmaz-imi zalim-i un-arda
- 8- Dil n'ola dr olsa zlfuñde “ene'l-Hak” diyuben
Kim bilr Manur olan irr murda drda
- 9- Bu ery'ye vef kılmaa ‘ahd itdn ezel
urmadn un air'l-emr itdgn irrda

335¹

f'iltn f'iltn f'iltn f'iln

- 1- Nice feryd itmeyem blbl bigi ben derd-ile
Ki_olmadum bir dem muaib sen yaaı verd-ile
- 2- te-i mihrn yaup ger bda vire kmi
Ddve iy meh siyh olur bu² ‘lem gerd-ile
- 3- Bendeñ olam nice yıllar iign de cn-ıla
Luf-ıla bir dem naar ılursañ iy eh ger dile
- 4- Ol bt-i b-ı a'nuñ iy nesm-i o-nefes
n-i zlfine iricek mg-ile ‘anber dile
- 5- N [u] ‘ayı tel ider dildr-ıla bana rab
Bilmezem y Rab ne re ılam ol n-merd-ile
- 6- Nerm olurdu mmve ger auñ irse aene
Hi eer itmez ery a ol mermer-dile
- 7- Ola kim meyl ide grp ol bt-i smn-beden
Ek-i emn drlerin ‘arz eyle ry-ı zerd-ile

336

Ve lehu

mef'l f'ilt mef'il f'iln

- 1- Cn amzeñn niane olalı adengine
Dil ah-bz-ı snblnn ddi engine

¹ Der-kenr

² olur bu: olurdu

155a

- 2- Şol deñlü urdı cān u dile gözlerüñ hadeng
Raḥm eylemedi hīç gırīv ü garengine
- 3- Yaşum firāk u ḥasret-ile nīl-gün olur
Dil tolaşalı zülf-i siyāhuñ nehengine¹
- 4- Mihr-i ruḥuñda zerre dehānuñuñ iy kamer
Diḳkatler itdi irmedi cān kılcā tengine
- 5- Şīrīn lebūñ ḥadīşi eyā Yūsuf-ı cemāl
Bī-kıymet itdi sükkeri şu ḳodı tengine
- 6- Gülzār içinde luṭf-ıla iy gonce-leb nigār
Reşk itdi gül görüp ruḥuñuñ rüy u rengine
- 7- Dil tīg-ı Türk-i ğamzeñe nice ola siper
Rüstem olursa döymeye cān vire cengine
- 8- Ḳavl-i Şerāyī ola ‘amel iy kamer-liḳā
Zühre ḳaçan ki çeng ura bezmüñde çengine
- 9- Cevr ü cefā vü ḳahrın alur dil-rübālaruñ
Her kim virürse cān-ıla dil şūḥ u şengine

337

Ve lehu

müfte‘ilün mefā‘ilün müfte‘ilün mefā‘ilün

- 1- Luṭf-ıla açılıp ḳaçan gülşen içinde gül güle
Bülbül-i mest anı görüp ide fiğān u gülgüle
- 2- ‘İtr-furūş olur şabā bāğ-ı cihāna şanasın
‘Anber ü müşg-bār-ıla Çīn'den irişdi ḳāfile
- 3- Meclis-i gülde germ olup şevḳ-ile der-miyān ider
Hırḳa vü ḥurdesin ḳamu gonce-i teng-ḥavşala

¹ *Neheng*: Timsah. Su kenarında yumurtlayıp yumurtasını kumun içine gömer (su kenarı ve bataklık bölgelerde yaşarlar). Mısır’da Nil sahillerinde çok olur. Boylarının altmış endâze olduğu söylenir (bkz. Mütercim Asım 2009, 548). Şair, sevgilinin saçları için renk ve şekil yönünden benzetmelik olan “neheng” ilgisıyla “nīl” kelimesini göz yaşlarının rengi ve çokluğu için kullandığı gibi Nil nehrini de çağrıştırmaktadır.

155b

- 4- Ğāliye-dem durur şabā müşg-feşān nesīm-i şubḥ¹
Bülbüli diñle gel bu dem al ele cām u bülbüle
- 5- İy lebi ğonce ḥaddi gül bizden igende olma dūr
Ḥoş degül iricek dem-i faşl-ı bahār fāşıla
- 6- Her gün işigüñe gelüp mihr yaqar çerāğ-ı şubḥ
Şem‘-i ruḥuñdan uyarur her gice māh meş‘ale
- 7- Vaşfını ḥadd ü zülfüñüñ işideli Şerāyī‘den
Kaldı gülde reng ü rü ḥaclet irişdi sünbüle

338

Ve lehu

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1- Şalınup gülbün-i ḳaddüñ cemende
Özine luṭf-ıla_itdi servi bende
- 2- Ne sāḥirdür mu‘anber sünbülüñ kim
Düşürdi siḥr-ile māhı kemende²
- 3- Ruḥ-ı renginüñüñ luṭfı nigārā
Ne berg-i gülde var ne ḥod-semende
- 4- Olur dem-beste ğonce gülsitānda
Deḥānuñ ğunc-ıla ḳılduḳça ḥande
- 5- İşitse nazmını dūr dişlerüñüñ
Eriyüp āb ola gevher ‘Aden‘de
- 6- Şanur rüşen güneşdür şāfī şuda
Gören cism-i laṭifüñ pīrehende
- 7- Dil ü cān bigi şevḳ-i mihr-i ḥaddüñ
Maḳām itmişdür iy meh-rū bu tende
- 8- Göñül gördüm saçuñ bendine düşmiş
Esir oldum aña cān-ıla ben de

¹ şubḥ: gül

² bkz. *Aya Kement Atmak*.

- 9- Kemāl-i nazma sa'y eyle Şerāyī
Ki tā şî'rūñ ire mülk-i Hücend'e

339

156a

Ve lehu

mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün

- 1- Tā kim idindi mihr-i ruḥuñ manzar-āyine
Kesb eyledi kamer bigi nūr u fer āyine
- 2- Yüz sürmeseydi yüzüñe¹ iy mihr ü mäh-ruḥ
Olmazdı zerre deñlü ziyā-güster āyine
- 3- Meşşāta-i 'arūs-ı cemālün olam diyü
Her şubḥ āsmān götürür dür ber-āyine
- 4- Dil zülfüñ içre vech-i münīrūñ görüp didi
Müşgīn gılāf içinde durur muzmer āyine
- 5- Bī-nūr idüp günin boza çarḥuñ sitāresin
'Arz eyledükçe ay yüzünü dil-ber-āyine
- 6- Kılmaz gözüm ruḥuñsuz eyā mäh-rū naẓar
Gün bigi ger olur-ise her aḥter āyine
- 7- Āyīnesine nisbeti yok ḥüsnüñ ayınuñ
Niçe ki kend'özine virür zīver āyine
- 8- Hāk olduğı Şerāyī rehüñde budur şehā
Diler ki süre ayağuna ruḥ her-āyine

340²

fe'ilätün fe'ilätün fe'ilätün fe'ilün

- 1- Kaçan ol gönce-dehen gunc-ıla gülzāra gele
İy niçe bülbül-i şüride görüp zāra gele
- 2- Dem-i 'İsā bigi her mürde-dile vire ḥayāt
La'l-i cān-baḥşı eger luḥf-ıla güftāra gele

¹ yüzüñe: izüñe

² Der-kenâr

- 3- Müşterî kıla cihân halkın özine cümle
Tal‘at-i mihrini ger ‘arz ide bāzāra gele
- 4- Serv-i āzāde turup bende-şifat ide du‘ā
Çadd-i ra‘nā-yıla ol şāh ki reftāra gele
- 5- Deheni sırrını cāndan niçe demdür şoraram
Mümkün olmaz ki dağı zerrece ikrāra gele
- 6- Bāde-i cām-ı lebi vaşfın işitse şūfi
Terk idüp hālvetine hāne-i hammāra gele
- 7- İy Serāyī işigi hıdmetin elden koma kim
Pāy-būsina_iresin bir gün ola vara gele

341

Ve lehu

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1- Kıl iy dil-ber vefālar tāze tāze
Ki sürsün cān şafālar tāze tāze
- 2- Ne hoşdur haste dil derdine her dem
Kıla la‘lün devālar tāze tāze
- 3- Şikār itmege cān murğını zülfün
Düzer dām-ı belālar tāze tāze
- 4- Nesīm-i şubḥ zülfün eyleyüp çin
Alur müşg-i Haṭālar tāze tāze
- 5- Gelür andan meşāmm-ı kalbe her dem
Şemīm-i cān-fezālar tāze tāze
- 6- Ruḥuñ bigi degül zībā ne deñlü
Giyerse gül kabālar tāze tāze
- 7- Senün iy meh seḥer şubḥ-ı ruḥuñdan
İrer mihre ziyālar tāze tāze

156b

- 8- H̄aṭuñ sevdāsı-la_ölsem sīnem üzre
Bite hoş-bū giyālar tāze tāze
- 9- Çenār el götürüp ḳaddüñe ḳarşu
Ḳılur ṭurup du‘ālar tāze tāze
- 10- Rüsüm-ı cevri kim ḳılma ki şehden
İrer ḳula ‘aṭalar tāze tāze
- 11- Şerāyī gönlini cān-ıla tārāc
Ḳılurlar dil-rübālar tāze tāze

342¹

Ve lehu

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1- İdüp ḡamzeñ fitenler tāze tāze
Döker sihr-ile fenler tāze tāze
- 2- Senüñ bāḡ-ı cemālüñ içre cānā
Biter güller semenler tāze tāze
- 3- Müzeyyen eyle zībā ḳaddüñ iy serv
Giyüp gül pīrehenler tāze tāze
- 4- Elif ḳaddü[ñ] ne yire şalsa sāye
Bite serv ü çemenler tāze tāze
- 5- ‘İzāruñ ābı her ḳanda ṭamarsa
Olur lāle bitenler tāze tāze
- 6- Yüzüñ vaşfinda hoşdur bülbül-i cān
Diye rengīn sūḥanlar tāze tāze
- 7- Lebüñ medḥin Şerāyī'den ḳılur yād
Açup ḡonce-dehenler tāze tāze

157a

343²

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

¹ Tevşih: “İsmā’il”.

² Der-kenār

- 1- Geldügince o gonce-leb nāza
‘Işık gül bigi dilde_olur tāze
- 2- Nūr-ı hüsninden ol meh-i bedrūñ
Mihr ider ışiginde dervāze
- 3- Leb-i şîrîn-ile kıllur hānde
Şeker-i Mışır'a¹ şehd-i Şîrāz'a²
- 4- Ğamzesi cānlar almağa her dem
Fitneler öğredür o ğammāza
- 5- Bu Şerāyî niyāzın itdi ziyād
Geldügince o gonce-leb nāza

344

Ve lehu

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1- İdüp bağrumı hicrān pāre pāre
Cigerden aqıdur qan pāre pāre
- 2- Ne hūnīdür gözüñ olduqça ser-mest
Çeker hānçer kıllur cān pāre pāre
- 3- Dağı tîğ-ı müjeñ olmadın izhār
Ciger toğrandı pinhān pāre pāre
- 4- Dil-i bülbül bigi şevq-i ruhuñla
Olur gül-berg-i hāndān pāre pāre
- 5- Tāma‘ kim eylemez dil leblerüñden
Dehānında_olsa dendān pāre pāre
- 6- Lebūñ şevki-le gülzār içre gonce
Çeküp kıldı girībān pāre pāre

---

¹ bkz. *Sükker*.

² *Şîrāz*: İnan'ın en meşhur ve güzel şehirlerinden. Fars eyaletinin merkezi. Bağı, bahçesi, gülü, şarabı meşhurdur. Sâdî, Hâfız gibi meşhur İnan şairleri Şîrazlıdır (bkz. Sâmi 1311, 2895-6). Şair, Şîraz balını da anmıştır ki reçel ve murabbaya da şîraz denir (bkz. Mütercim Asım 2009, 737).

- 7- Şerāyī inlemez gamzeñ oğından
Kılursañ mişl-i peykān pāre pāre

345

Ve lehu

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

157b

- 1- Dil zülfüñ-içün ıaldı perīşān gam içinde
Cān lāle bigi ğonce lebüñ-çün dem içinde
- 2- Bu ħüsn-ile yā Rab ne meleksin ki bulunmaz
Bir sencileyin aĥsen-i nās ādem içinde
- 3- Dür dişlerüñüñ ‘aksini ‘aynumda ğören dir
Şan gevher-i şāfi durur ol Zemzem içinde
- 4- Ĥaddüñ ‘araķı içre ğören dir ĥaţ-ı sebzüñ
Ĝüyā ki çemendür ğörinür şeb-nem içinde
- 5- Ĥaţ-ı siyehüñ ğoreli ĥaddüñde benefşe
Ĝök¹ giydi libāsını yürür mātem içinde
- 6- İy ğam birez eglen oda yakma beni çün ‘üd
Süz-ı dilümi söyliyeyin nālem içinde
- 7- Bu kışsa-ı şevkümi eger şerĥ idem iy dost
Odlara yana iki cihān bir dem içinde
- 8- Sırr-ı leb-i cānānı dile söyleme iy cān
Fāş itme şaķın rāzuñı nā-maĥrem içinde
- 9- Ĥüsñüñle Şerāyī ğül [ü] bülbül bigi iy ğül
Destān oluban şimdi yürür ‘ālem içinde

346

Ve lehu

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

- 1- Dil ğoreli dir ĥaddüñi kākül arasında
Kim ğördi ki ğül açıla sünbül arasında

¹ Ĝök: Mavi; Yeşil. Ĝök elbise giymenin Türklerin yas âdetlerinden olduĝu beyitte de yerini bulmuştur. Türklerde yas âdetleri ilgili bir çalışma için (bkz. Hacıĝökmen 2013, 393-423).

- 2- İy ḥaddi semen gülşen-i ḥüsnünde dehānuñ
Şol gonceye beñzer kim olur gül arasında
- 3- Cān-ıla nizā‘ itse ne ṭañ dil lebüñ üzre
Çoq fitne vü aşüb olur mül arasında
- 4- Gülşende görüp gülleri hoş ḥurrem u ḥandān
Bülbüller ider şevk-ile gülğul arasında
- 158a
- 5- İhlāş-ıla çoq var ḳuluñ gerçi ki şāhā
Yokdur bu Şerāyī bigi bir ḳul arasında

347¹

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1- Billāh iy bād-ı şabā di ol yüzi gülzāruma
Raḥm idüp niçün ḳulaḳ tutmaz bu āh u zāruma
- 2- Şol ḳadar vaşf eyledüm ṭūṭī-şıfat şīrīn lebin
Kim ḳılır taḥşīn işiden bu şeker güftāruma
- 3- Gül yüzi vaşfında dāyim naẓm-ıla siḥr eylerem
Ol sebebden meyl ide[r] her lāle-ruḥ eş‘āruma
- 4- Mihr gerçi nūr-ıla eyler mücellā ṭal‘atin
Līk hīç olmaz müşābih ol ḳamer-ruḥsāruma
- 5- Naẓm-ı dendānın nice vaşf itmeyem kim güş iden
Luṭf-ıla taḥşīn ider bu rişte-i dūr-bāruma
- 6- Ḥār-ı hicr-ile Şerāyī ḥālını bülbül-şıfat
Billāh iy bād-ı şabā di ol yüzi gülzāruma
- 7- Cānumı işār iderdüm rāhına_ırürseñ eger
Ḥāk-pāy-ı cevherin bu dīde-i ḥün-bāruma

348

Ve lehu

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

¹ Der-kenār

- 1- Ben ğarībi yaꞑduĝınca nār-ı hicrān her gice
Şem‘veş çeşmüm ider eşkini ğalţān her gice
- 2- Hem-dem idüp şubħa dek cānā ħayāl-i ħaddüñi
İderem dilden şafā vü şoĥbet-i cān her gice
- 3- Bir seħer ħandān ğorem diyü ğül-i ruĥsāruñı
Ķıluram bülbül biĝi feryād u eĝān her gice
- 4- Cism ü cānum nice yanmasun ki iy meh aşkār
Mihrüñüñ şevķi dile Ķor dāĝ-ı pinhān her gice
- 5- Rūz-ı ħüsnüñ mihri-le meh şan ki bir pervānedür
Germ olup yaĶar per iy şem‘-i şebistān her gice
- 6- Ħāl-i ħaddüñ şan Ħabeş sultānıdur meh-tābda
Kim yatur ĥoş pister-i ğül üzre ‘uryān her gice
- 7- İy Şerāyī Ķıl Ķaşı Ķavsine Ķurbān cānuñı
Çün ĥadeng-i ğamzesidür dilde mihmān her gice

349

Ve lehu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1- Bir perī-peykere şayd oldı bu cānum kim-ise
Setr-iken itdi ‘ıyān rāz-ı nihānum kim-ise
- 2- ‘Arz idüp şevķ-i ruĥın zerre-şıfat mihr ü mehi
İtdi ser-geşte o ĥurşid-i cihānum kimse
- 3- Sidre'den Tübā sücüd ide turup seyr idicek
Müntehā Ķadd-ile ol serv-i revānum kim-ise
- 4- Bir nażar Ķılmaĝ-ıla fāriĝ u āzāde-yiken
Ķıldı yüz luţf-ıla bende beni ĥānum kim-ise
- 5- ‘Işķı çengine n'idem zārılıĝıyla düşürüp
Neyleyin ğöklere irĝürdi fiĝānum kim-ise

158b

- 6- Dil ü cān katline ‘azm eyledi hañçer çeküben
Raḥm eger eylemeye boynına ḳanum kim-ise
- 7- Rūḥ-baḥş ola Şerāyī dem-i ‘Īsā bigi hoş
Söyleyüp luṭf-ıla muḥyī-i¹ zamānum kimse

350

Ve lehu

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1- Lebi ḳandin dilā cüllāba virme
Şaḳın bu sükkeri ol āba virme
- 2- Yaşuñ cūy idüp ol servüñ ğamıyla
Cihān bustānını seyl-āba virme
- 3- Görem diyü ḥayālin ḥāb içinde
İgen gözün ḥayāl [ü] ḥāba virme
- 4- Nihān it cānı tīg-ı ğamzesinden
Anı ol ḥünī-i ḳaşşāba virme
- 5- Olursın nā-tevān tāb-ı ğamından
Özüñ bu şaçları pür-tāba virme
- 6- Ḳaşı ṭāḳına ḳıl secde Şerāyī
Yüzün her mevzi‘-i miḥrāba virme
- 7- Şabā tek nāfe-i zülfinden özge
Göñül bir daḥı müşg-i nāba virme

351

Ve lehu

159a

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1- Ḳāmetüñdür serverā serv ü şanavber tāzece
‘Ārızuñdur lāle vü gül-berg-i aḥmer tāzece

---

¹ bkz. *Muhyî*.

- 2- Müşg ü ‘anber zülfüñ ü haţtuña beñzer dir-idüm
Zülf ü haţtuñ bigi olsa müşg ü ‘anber tazece
- 3- Tal‘atüñ ‘aksi ne yire kim düşerse mihrvār
Güller ola biten ol yirde ser-ā-ser tazece
- 4- Hüsñ ilinde ‘işveler idici ‘uşşāka hezār
Gelmedi sencileyin bir dağı dil-ber tazece
- 5- Bāğ-ı ruhsāruñda iy gonce-dehen Hindü benüñ
Bāğbāndur şan direr gülşende güller tazece
- 6- Çok biter nahl-i cihān-ārā çemenler içre lîk
Olmaya kıaddüñ bigi bir gülbün-i ter tazece
- 7- Vaş idüp hüsñüñ Şerāyî luţf-ıla iy gonce-leb
Gül bigi evrāk-ı rengin üzre yazar tazece

352¹

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1- Düşdi nā-geh dil görüp bir dil-ber-i meh-peykere
Nūr-ı hüsni ta‘ne kıılır āftāb-ı envere
- 2- Merdüm-i çeşmi nice fettān u şūr-engiz olur
Kim urur el her nefes mest olduğınca hançere
- 3- Zülfi bir vech-ile yüz sürer yüzine ki_ol bütüñ
Güyyā kāfir ider turup perestiş āzere
- 4- Bāğ-ı firdevsi ser-ā-ser ğarķa vireydi eger
Tamsa bir kaçre zülāl-i la‘li havz-ı Kevşer'e
- 5- ‘Ūdveş dil meclis-i ‘ışķında nice yanmasun
Süzüiş-i şevķ-ile sine beñzemişdür micmere
- 6- Nāfe zülfi büyün iletđi meger kim Çin'e bād
Ol hevādan hāki Çin'üñ beñzemişdür ‘anbere

¹ Der-kenār

- 7- Gül yüzi medh̄in Şerāyī şöyle renḡin didi kim
İrdi haclet gülşen-i h̄üsninde verd-i aḥmere

353

Ve lehu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1- Her kaçan seyr ide ol serv mu‘anber saç-ıla
Gülşen-i ‘āleme ter müşg-ile ‘anber saçıla
- 2- ‘Ārızı üzre gören h̄ālını dir zülfi-yile
Görüñ ol kâfiri kim şuya giripdür haç-ıla
- 3- ‘Ālemi rüşen ide mihrveş ol māhuñ eger
Zulmet-i zülf-i şebi şubḥ-ı ruḥundan açıla
- 4- Leblerüñden baña bir buse ‘aṭā eyle didüm
Nāz-ıla kıldı tebessüm didi derviş açıla
- 5- Didüm iy h̄ür Şerāyī irem-i vaşla_ire mi
Didi şol şart-ıla kim vech-i ‘adūdan kaçıla

354

159b

Ve lehu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1- Ser fedā olsa sezādur saña cān-ıla bile
‘Aql u dil daḥı revādur bu cihān-ıla bile
- 2- Her kaçan şive vü nāz-ıla kıyām itse kadüñ
Ṭübā hayretde kıala serv-i revān-ıla bile
- 3- Zülfüñ ü ḥaddüñi bir yirde görüp didi ḥired
Ḳandasa lā-büd olur nār duḥān-ıla bile
- 4- Leblerüñ yādına gülşende eyā ḡonce-dehen
Cām-ı mey nüş iderüz p̄ir ü cevān-ıla bile
- 5- Cān şikār itmege şirāne gelür gözlerüñüñ
Merdümi alup ele t̄iri kemān-ıla bile

6- Seni her hār-ıla hem-dem görelî iy gülşen-i cān
‘Andelīb-i dil ider nāle fiğān-ıla bile

7- Şevķini saña Şerāyī yazar-iken tūtuşup
Yandı mihrūñ odına hāme zebān-ıla bile

355

Ve lehu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1- Dil-berā ‘işķuñı Hāķ hil‘at idelden tenüme
Feraħından bu tenüm sığmadı pīrāhenüme

2- Oldı vālih semen ü süsen ü gül şifte serv
Sen yüzi gül boyı serv ü semen ü süsenüme

3- Pīş-keş pāyuña iy Zühre-cebīn ser viredüm
Māhveş bir şeb eger gelse-yidüñ meskenüme

4- Gülşen-i kūyuña varmağa ķomaz bini raķīb
Tolaşur hār-ı siyeh bigi turup dāmenüme

160a

5- Raħm ķıl hicr-ile ağlatma gözüm yaşını sil
Gel gülünç eyleme iy dost beni düşmenüme

6- Hāyderīveş¹ yürürem vālih ü hayrān dün [ü] gün
Hālķa-i zülfüñi tavķ² idineli gerdenüme

7- Gül yüzi üzre Şerāyī tağıdup zülfini yār
Didi hoş virdi şeref sünbül-i ter gülşenüme

356³

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

¹ *Hayderî*: Haydariyye tarikatine mensup. Haydariyye, Kutbüddin Haydar-ı Zaveî'ye (ö. 618/1221?) nisbet edilen bir tarikat olup müritleri rint ve kalendermeşrep kişilerdi. Kutbüddin Haydar'ın sakallarını kesip bıyıklarını bıraktığı, Haydarî dervişlerin ise kulaklarına, bileklerine, boyunlarına, ayaklarına, hatta cinsiyet organlarına demir halkalar taktıkları bunların yersiz yurtsuz gezginci dervişler oldukları, yalınayak dolaştıkları, sırtlarına keçeden yapılmış bir aba, başlarına keçe külah giydikleri kaynaklarda bildirilir. Haydarîlerin kılık kıyafetlerinin simgesel değeri vardır. Örneğin, boyunlarına taktıkları halka Haydar'ın (Hz. Ali veya Kutbüddin Haydar) kulu olduklarını simgeler. Kısa zamanda Anadolu'da da yayılmış olan Haydarîler 15. yüzyıldan itibaren sosyal hayattan silinmiş, bazı gelenekleri Bektâşîliğin içinde devam etmiştir (bkz. Yazıcı 1998, 35-6).

² Tavk: Halka; gerdanlık. bkz. *Hayderî*.

³ Der-kenâr

- 1- Dest-i hicrāndan hezārān yimeyince dil bere
Bir nefes olmadı lāyık hīç vaşl-ı dil-bere
- 2- Dil şerār-ı¹ sūzişin ger taşra şala bir nefes
'Ālemi yaqūp ser-ā-ser döndüre hākistere
- 3- Şahf-ı hüsünin mekteb-i cān içre tıfl-ı dil revān
Başladı üstād-ı 'ışk öñinde gūya² ezbere
- 4- Bir kara mektüb-imiş haţtı ki geldi başa āh
Bu meşeldür çün gelürmiş yazılan lā-büd sere
- 5- Lebleri devrinde görüp cāna şordum haţtını
Mürdur didi ki bu üşmiş gelüben sükkere
- 6- Öykünürem dir-imiş haddine yārüñ iy şabā
Di igen açılmasun gülşende verd-i aḥmere
- 7- Lāle haddin 'anberīn sünbüller-ile dir gören
Verd-i hamrādur qarışmış şank[i] bu misk-i tere
- 8- Bāğ-ı hüsünde zülāl-i la'line kılsa nazār
Hīç meyl itmezdi havrā cennet içre Kevşer'e
- 9- Ger hezār olsa Şerāyī dilden ide cān revān
Çeşm-i şūr-engīzi çün bir dem el ursa hañçere

357

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1- Mihr-i rūyuñ görelî iy māh-ı tābān mirvaḥa
Zerreveş düşüp hevāña oldı gerdān mirvaḥa
- 2- Gülsitān-ı hüsünüñi zeyn itmeg-içün mū-be-mū³
Sünbül-i pür-çinüñi kıldı hoş-efşān mirvaḥa

¹ şerār-ı: gubār-ı

² öñinde gūya: öñinde_oқuyup

³ mū-be-mū: luţf-ıla; hoş-efşān: aña

- 3- H̄ān-ı h̄üsnüñ üzre helvā-yı leb-i şîrînüñe
K̄onmasun diyü meges oldı niğebān mirvaḥa
- 4- Lāle ḥaddüñ derlerin def‘ itmege iy gül-‘izār
Güyyā bād-ı nesīm olmışdur el-’ān mirvaḥa
- 5- Görmedi mihr-i cemālüñ bigi bir mäh-ı münîr
Eyledi her sū hezārān gerçi devrān mirvaḥa
- 6- Bāğ-ı firdevs-i ruḥuñ karşına per açdı çün
Eyleye ṭāvūs-ı kudsî bigi cevlan mirvaḥa
- 7- Bu Şerāyî bigi reyḥān zülfüñüñ sevdāsı-la¹
Vālih u şūrîde olup oldı ḥayrān mirvaḥa

358

Ve lehu

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 160b
- 1- Göñlümi kıldı şaçuñ fikri perîşān çāre ne
Bağrumı itdi lebüñ zikri tolu kan çāre ne
  - 2- H̄ār elinden gül yüzüñ şevkiyle iy gonce-dehen
İderem bülbül bigi feryād u efgān çāre ne
  - 3- Mihr-i ruḥsārūn gāmıyla her şeb iy meh şubḥa dek
Şem‘ bigi oluram sūzān u giryān çāre ne
  - 4- Firḳatüñ tîrine olunca nişāne her nefes
Olayın bārî kaşuñ kavsine kurbān çāre ne
  - 5- H̄aste dil nüş itdügi cān-ıla niş-i derdüñi
Bu durur kim ol durur derdine dermān çāre ne
  - 6- Ayağüñ öpmege irişmez elim çün ‘ākıbet
Yoluña itdüm yüzüm ḥāk-ile yeksān çāre ne
  - 7- H̄atırı cem‘in Şerāyî'nüñ perîşān eyledi
‘Anber-efşān zülfüñ aña iy perî-şān çāre ne

¹ Bu Şerāyî bigi reyḥān zülfüñüñ sevdāsı-la: Bu Şerāyî bigi ḥaddüñde görüp reyḥān ḥaṭ[ı]n

359

Ve lehu

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

- 1- Alup eline ğamzelerüñ hañcer-i fitne
Cân kişverine şür-ıla şaldı şer-i fitne
- 2- Naşb eyleyüp iqlīm-i dile rāyet-i eşār
Feth eyledi cân memleketin 'asker-i fitne
- 3- Cāzū gözün efsün mı oqır zülfüne yā Rab
Geh erķam¹ olur siħr-ile geh ejder-i fitne
- 4- Yağdı şanemā 'ūd bigi bu dil ü cānı
Ten micmerine düşeliden āzer-i fitne
- 5- Şol deñlü sihir bābını feth itdi gözün kim
Bu vech-ile hīç açmadı kimse der-i fitne
- 6- Pür oldı cihān mekr-ile āşüb u fitenden
Mestāne gözün nüş ideli sāgar-ı fitne
- 7- Gelmedi senün bigi bu devr-i ķamer içre
Bir ķaşları mekkār şanem gözleri fitne
- 8- Bir naħl durur bāğ-ı cemāl içre boyuñ kim
Şad berg-i cefā-yıla bitürdi ber-i fitne
- 9- Taķvīm-i cemālüne baķup didi müneccim
Bu ayuñ içinde görünür aħter-i fitne
- 10- Zülfün nice siħr ide uyup ğamzeñe cānā
Ķat' eyle anı ķat' ola tā kim ser-i fitne
- 11- Şol deñlü bilür siħri o dil-ber ki Şerāyī
Güyā oķımışdur nice yıl defter-i fitne

161a

360

Ve lehu

mef'ülü fā'ilātün mef'ülü fā'ilātün

¹ Erkam: Akli karalı bir çeşit yılan (bkz. Ahterî 2009, 191).

- 1- Meh nitekim düzinüp ziynet virür özine
Bir zerre beñziyemez yârũñ güneş yüzine
- 2- İy meh ğubâr-ı pāyuñ tāk-ı ser idüp eflāk
‘İzz-ile şürme bigi çekdi güneş gözine
- 3- Sāyeñ bigi sürinür düşüp şabā yanuñca
Luţf-ıla sürmeg-içün yüzün izüñ tozına
- 4- Bir cām içirdi cāna sākī-i bezm-i ‘ışķuñ
Tā haşr olunca cānā gelmeye kend'özine
- 5- Vaşf ideli Şerāyī kıand-i lebüñ şifātın
Dir āferīn işiden anuñ şeker sözine

361

Ve lehu

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

161b

- 1- Hālūme nazār kıl beni cānānum esirge
Hicr āteşine yaķma dil ü cānum esirge
- 2- Dil-ħaste vü bīmār-ı ğam-ı ‘ışķuñam āħir
Dermān-de ķoma derd-ile dermānum esirge
- 3- Bu çeşm-i güher-rīzüme luţf eyle nazār kıl
İy dişleri dür lebleri mercānum esirge
- 4- Pervāne bigi yaķma beni āteş-i hicre
Raħm eyle gel iy şem‘-i şebistānum esirge
- 5- Ney bigi delinüp bu dilüm derd-ile derdā
İrdi felege nāle vü efgānum esirge
- 6- Bülbül bigi inletme beni ğam dikeninde
İy ğonce-lebüm v'iy gül-i ħandānum esirge
- 7- Yaşum bigi gözden düşürüp ayağa şalma
Luţf eyle Şerāyī ķuluñam ħānum esirge

362¹

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1- Dil-berā sultān olalı haddüñüñ hāl üstine
Sāyebān olmışdur anuñ zülf-i ferhāl üstine
- 2- Murg-ı vaḥṣī bigi dil çünkim saña rām olmaya
Şāh-bāz-ı zülfüñi iy şeh tutup şal üstine
- 3- Kirpigümle eşk-i çeşmümde hayāli hālüñüñ
Beñzer ol mellāḥa deryāda_oturur şal üstine
- 4- Dir gören cānā leb-i şīrīnüñ üzre hālüñi
Şan meges durur ki düşmişdür gelüp bal üstine
- 5- Şem'-i haddüñ üzre iy meh hāl ü zülfüñ dir gören²
Gūyiyā pervānedür ditrer açup bāl üstine
- 6- Haṭṭ-ı müşgīnüñ ki gelmişdür hadüñ üzre laṭīf
Haṭṭ-ı reyḥāndur yazılmış şafḥa-i al üstine
- 7- Bu Şerāyī'den lebüñ bir buseye biñ cān diler
Cān nedür ser daḥı dirseñ virelüm al üstine

363

Ve lehu

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1- Yine zeyn oldı çemen lāle-i ḥamrālar-ıla
Bāğ içi ṭoldı çü men murg-ı ḥoş-āvālar-ıla
- 2- Terk idüp ḥüzni benefşe bigi dilden bu zamān
Mey-i gül-reng içelüm dil-ber-i ra'nālar-ıla
- 3- Kılalum seyr-i leb-i āb-ı revān luṭf-ıla ḥoş
Şalınup her ṭarafa serv-i dil-ārālar-ıla
- 4- Her şanem ḥüb-ı Ḥoten bigi saçı çinin açup
Kıldılar 'ālemi pür 'anber-i sārālar-ıla

¹ Der-kenâr

² Şem'-i haddüñ üzre iy meh hāl ü zülfüñ dir gören: Şem'-i ruḥsāruñda zülfüñ iy meh-i bedr-i münīr

- 5- Būstān içre Serāyī yūri ‘ayş eyle müdām
Ruḥları lāle gözi nergis-i şehlālar-ıla

364

Ve lehu

162a

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1- Vireli cān u gönül sen ruḥı gül gonce-feme
Olmışam bülbülveş hem-nefes efgān u ğama
- 2- İtmişem ‘ışkuñ-ıla perde-i nāmūsümü çāk
Rind-i ‘uşşāk-ı cihānam bu benüm nām neme
- 3- Beni redd itme işigüñden eyā şāh-ı kerīm
Gelmişem yüz süriyü luḥf uma bāb-ı kereme
- 4- Ka‘be kūyuñda gönül murğını öldürme tıutup
Ki ḥarām eyledi Ḥak katl-i ḥamāmı¹ ḥareme
- 5- Görse bu luḥf-ıla ger cām-ı leb-i cān-baḥşuñ
Seng urup Ḥızr u Sikender şıya-dı cām-ı Ceme
- 6- Nice yüz sürmeye ḥāk-i kadem-i yāre ki dil
Buldı yüz ‘izz ü şeref süren o ḥāk-i kademie
- 7- Gördi kaḥ‘ itdüğüni dil ser-i zülfini ḥabīb
Didi kim rişte-i ‘ömr irdi dirīgā ‘ademe
- 8- Ğam-ı ‘ışkuñla Serāyī ne belā çekdüğini
İtdi inşā getirüp cümle zebān-ı kalemme

365

Ve lehu

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

¹ Güvercin, örümcekle birlikte, Hz. Ebubekir ve Hz. Muhammed’i hicret sırasında sığındıkları mağarada müşriklerin muhtemel saldırısından korumuştur (bkz. Ceylan 2015, 107). Şairin Ka’be’de güvercin öldürülmesinin Hak tarafından haram kılındığını söylemesi müslümanların güvercinlere gösterdiği saygıya bağlanabilir. Ayrıca bkz. *Murg-ı Harem*.

- 1- Her dem ki çü 'İsā fem-i şehdden çıka taşra
Her mürde tura hāk-i siyehden çıka taşra
- 2- Eknāf-ı cihān nūkhēt-i 'anberle olur pür
Pür-çīn saçı kim tarf-ı külehden çıka taşra
- 3- Zencīr-i ser-i zülfin irürmez zekānına
Korkar dil-i dīvāne o çehden çıka taşra
- 4- Mey-gün lebi cāmın göre ger zāhid-i murtāz
Terk eyleye zūhdin tura rehden çıka taşra
- 5- Sür yüzüñi var Ka'be işigine Şerāyī
Her kim süre yüz aña günehten çıka taşra

162b

366¹

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

- 1- Dil mi alurdi dil-ber eger dil-keş olmasa
Kim cān virürdi ol melege mehveş olmasa
- 2- Fettān gözine her dem uyup şūh gamzesi
Ġavğa mı_iderdi tīg çeküp ser-hoş olmasa
- 3- Turup bir ayağ üstine yanmazdı germ olup
Şem'ün başında 'ışk-ıla ger âteş olmasa
- 4- Bilmezdi bezm-i gamda dilā neydüğüñ senün
Ney bigi sūz-ı şevk-ile çeşmün yaş olmasa
- 5- Görüp bu hāl-i zārını dil-ber Şerāyī'nün
Raḥm eyler-idi luṭf-ıla bağı taş olmasa

367

Ve lehu

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1- Olalı sünbül-i gül-püş-ı yar şūrīde
Olup durur dil ü cānlar hezār şūrīde

¹ Der-kenār

- 2- ‘Aceb ne şem‘-i münevver durur ruḥuñ iy meh
Ki mihri eyledi pervānevār şūrīde
- 3- Görüp cemālūñ olursam ‘aceb mi şifte-ḥāl
Niteki bülbül olur her bahār şūrīde
- 4- Nihāl-i ḳaddüñe ‘ar‘ar özin ḳılalı şebīh
Çemende serv-ile oldı çenār şūrīde
- 5- Elüñden iy meh-i nā-mihrbān senüñ şeb ü rüz
Fiğān ki oldı n'idem rüzgār şūrīde
- 6- Göreli silsile-i sünbül-i semen-bīzüñ
Olup durur bu dil-i tārmār şūrīde
- 7- Şerāyī bigi ruḥuñ mihri-yile zerre-mişāl
Olup durur felek-i bī-ḳarār şūrīde

368

Ve lehu

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1- Meclisüñ gelmez şafāsı elde pür cām olmasa
Bādenüñ olmaz revāsı sākī gül-fām olmasa
- 2- Yanmasa olmazdı hoş-bü meclis içre oda ‘üd
Kim bilürdi puḥtenüñ keyfiyyetin ḥām olmasa
- 3- Ḳılca bir yirde dil ārām eylemezdi daḫı hīç
Ger sebep aña ser-i zülf-i dil-ārām olmasa
- 4- Mevsim-i ḥüsninde yārüñ gel dilā ol bāde-nüş
Key degül kimse ḳamer devrinde bā-kām olmasa
- 5- Ḥub-idi cānān-ıla ‘ayş-ı cinān itmek velī
Bu dil ü cāna müdām olsa vü encām olmasa
- 6- Bāğ-ı ‘ālemde bu dil murğı şikār olmazdı hīç
Gülşen-i ḥüsninde yārüñ zülfi_aña dām olmasa
- 7- Bu Şerāyī nice rengīn diye-di vaşf-ı ruḥın
Cānib-i Ḥaḳ'dan eger ḳalbine ilhām olmasa

163a

369

Ve lehu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1- Bulalı hüsni-ile ol yâr-ı perî-rû meleke
Ta‘n ider hûra behişt içre semâda meleke
- 2- Yağa pervâne-şifat germ olup iy mâh özini
Şerer-i şem‘-i ruhuñ ger ire şems-i feleke
- 3- Ğamzesi fitnessi-le turre-i tarrârı revân
‘Azm ider cân u gönülden ki ala mâ-meleke
- 4- Yüzüm üzre yiridür n'ola başarsañ kademüñ
Luţf-ıla tâ ki has u hâke_irüp olmaya leke
- 5- Cân u dilden bu Şerâyî seni iy hûb-ı zamân
Dir görüp ‘izz-ile “e'l-hüsni beķâ dâme leke”¹

370

Ve lehu

mef‘ülü mefâ‘ilü mefâ‘ilü fe‘ülün

- 1- Zülfüñ ki şalar sâye gül ü nesteren üzre
Şan sünbül-i terdür döşenüpdür semen üzre
- 2- Turup bir ayağ üstine hayretde kıala serv
Olduķça revân nâz-ıla kıaddüñ çemen üzre
- 3- Servi boyuñı yâd idüp âh eylesem iy dost
Feryâd ide kıumrî kııkuban nârven üzre
- 4- Çün Hüsrev u Ferhâd şehâ cenge düşerler
Cân-ıla gönül sen büt-i şirîn-dehen üzre
- 5- Müşğîn ide hâkin kıamu iy hûb-ı Hâţâyî
Pür-çîn şaçuñuñ büyü irerse Hoten üzre

163b

¹ Ölümsüz güzellik daima senin olsun.

6- Tıram yüz uram ilmiş-iken pāyuña şad-bār
Bir dem ademũn ger ire bu hak-i ten űzre

7- Nazmını diűũnũn bu Őerāyĩ'den iden gũű
Tercih ide hoű luf-ıla dũrr-i 'Aden űzre

371

Ve lehu

mef'ũlũ fā'ilātũn mef'ũlũ fā'ilātũn

1- Şem'-i ruhuñdan iy cān yaar erāğı lāle
Tañ mı munevver itse bustān u bāğı lāle

2- 'Aks-i ruhuñla la'lũn her ne yire ki dũűdi
Őahrāsı oldu gũlűen bitũrdi ağı lāle

3- Bezm-i emende cānā la'lũn űafāsı-yıla
Baűı giderse elden omaz ayağı lāle

4- Őev-ile hāl ű haddũn sevdāsına dũűelden
Bağrıma urdı iy dost sũz-ıla dāğı lāle

5- Yār-ıla iy Őerāyĩ űahn-ı emende hoűdur
Nũű eyle cām-ı gũl-gũn kim irdi ağ-ı lāle

372

Ve lehu

mefā'ilũn fe'ilātũn mefā'ilũn fe'ilũn

1- Őehā dehān auban gũl bigi seher gonce
Leāfet-ile lebũn medh ide diler gonce

2- Ne yire dũűse cemālũñle leblerũn 'aksi
Olur o yirde biten cũmle verd-i ter gonce

3- Mũzeyyen itdi ruhuñ bigi bāğı lāle vũ gũl
Vireli gũlűene luf-ı lebũñle fer gonce

4- Ne resme keűf ide dil sırr-ı la'lũñi yā Rab
Nice ki űoraram iy cān dimez haber gonce

164a

- 5- Hezār sūz-ıla itdükçe nāle gülşende
Hezār ‘işve-yile açılıp güler gonce
- 6- Lebüñe kılalı teşbîh özini iy gül-rū
Kızardı yüzi hayādan getürdi der gonce
- 7- Şerāyī şevk-i lebüñle şu hadde ağladı kan
Ki rengi andan alur gülşen içre her gonce

373

Ve lehu

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

- 1- Hem-dem olalı haṭṭ-ı ruḥ-ı yāre benefşe
Hoş virdi şeref gül bigi gülzāra benefşe
- 2- Müşgîn saçını gül yüzi üzr[e] görüp oldı
Āşüfte vü şūrīde vü āvāre benefşe
- 3- Meyl itdüğini zülfüñe görüp didi sünbül¹
Ne yüz karası bu ki_aña el kara benefşe
- 4- Kıl olmasa ‘anber haṭuña olmaz-idi şāh
İklīm-i çemende gelüp ezhāra benefşe
- 5- Gülgüñüñ² öñince_olur-idi gāşiyedāruñ
Çün bād-ı seher gelse-di reftāra benefşe
- 6- Yüz sürmese-di baş koyup ayağıña iy dost
Zeyn olmaz-idi gül bigi destāra benefşe
- 7- Mey-gün lebüñüñ şevki-le düşdi gelüp aḥir
Mey-ḥāre-şifat hāne-i hammāra benefşe
- 8- ‘Arz eyler-idi saña Şerāyī bigi ḥālin
Ger kādīr olup gelse-di güftāra benefşe
- 9- Zülfüñden irişen gamı şerḥ itse eger dil
Boynını egüben gele-di zāra benefşe

164b

¹ Bkz. M7/20

² *Gülgün*: Gül renkli, kadın adı. Hüsrev’in iki güzel atından birinin adı. Hüsrev onu Şirin’e hediye etmişti (bkz. Zavotçu 2013, 291-2). Şair, sevgilinin atı anlamında kullanmış. Ayrıca bkz. *Hüsrev*.

374

Ve lehu

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

- 1- Bir dem ki nazar kıla haṭ-ı yāre benefşe
Şerm eyleye geldüğine gülzāra benefşe
- 2- Zülfi ruḥı bāğında ne sāhirdür ider 'arz
Sihr-ile ṭurup ara semen ara benefşe
- 3- Cānā haṭ-ı reyḥānuña olalı ḥarīdār
Zeyn oldı gelüp her ser-i bāzārā benefşe
- 4- Sünbül saçını yola görüp şahn-ı çemende
Ger şāne bigi zülfüñe el kara benefşe
- 5- Zencīr-i ser-i zülfüñüñ olmasa esīri
Bağlamaz-idi kimsene bir tāze benefşe
- 6- Ya'küb-şifat oldı gam u hüzn-ile ebyaz
Sen Yūsuf-ı gül derdi-le bī-çāre benefşe
- 7- Zülfüñ gamını açmağa dilden bu Şerāyī
Çīn eyleye şahn-ı çemene vara benefşe

375

Ve lehu

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

- 1- Dil yandı firāk odına tā cāna irince
Ḥāk itdi özin vuşlat-ı cānāna irince
- 2- Cüy eyledi her cāya revān āb-ı sirişküm
Ol ḳaddi sehī serv-i ḥırāmāna irince
- 3- Yildi nice yil bād-ı şabā bigi cihānda
Bir büy-içün ol sünbül ü reyḥāna irince
- 4- Pervāne bigi meh ṭolanur her şeb işigin
Ṭañā ḳalur ol şem'-i şebistāna irince

165a

- 5- Çāk eyledi cān gonce bigi cāme-i şabrı
Hār-ı ğam-ıla ol gül-i handāna irince
- 6- Nīl eyledi Ya'kūb-şifat ışigini çeşmüm
Hüzn-ile çün ol Yūsuf-ı Ken'an'a irince
- 7- Maḥv eyledi çün zerre vücūdını Şerāyī
Ol māh-cebīn mihr-i dıraḥşāna irince

376

Ve lehu

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1- Nā-gehān düşdi gönül sünbül-i dildār içine
Şol müselmān bigi kim kişver-i küffār içine
- 2- Ağzı yarınsuz igen zülfine meyl itme dilā
Şunma tiryāksuz el bu bir ālāy mār içine
- 3- Nūr-ı ḥaddünle gören ḥālūñi iy Zühre-cebīn
Dir semender bigi yürür girüben nār içine
- 4- Müşterī oldı kamu ay yüzüñe ḥalk-ı cihān
Sen güneş bigi gelüp gireli bāzār içine
- 5- Gonceleler açıluban güller olur ḥurrem u şād
Gelicek sen bu leb ü ḥadd-ile gülzār içine
- 6- Çīn-i zülfüñ қоһusın kesb ideli bād-ı şabā
Esdı şavurdu varup milket-i¹ Tātār içine
- 7- Zāhidi gör mey-i la'lüñ-çün idüp zühdini terk
Mu'tekif oldı gelüp ḥāne-i ḥammār içine
- 8- Şu bigi içse dilā gözleri kanuñ ne 'aceb
Saña kim dir varasın merdüm-i ḥun-ḥ'ār içine
- 9- Ne yüz ağarda Şerāyī bu dil-i şifte-ḥāl
Düşdi çün cān-ıla şol zülf-i siyehkār içine

165b

¹ milket-i: nāfe-i

377

Ve lehu

mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün

- 1- Vā-ḥasretā ki geçdi günüm āh vay-ıla
Bir dem muşāḥib olmadum ol yüzi ay-ıla
- 2- Müşkil budur cihānda ki gül ḥāra yār olup
Bülbülleri figān ide derd ü belā-yıla
- 3- Sa'yüm bu Merve ḥaqqı irüp Ka'be kapuña
Ḳurbān idem bu cānumı zevḳ ü şafā-yıla
- 4- Ḥāk-i mezārum üzre güzer kılıcaḳ revān
Şād eyle rūḥumı şanemā bir du'ā-yıla
- 5- İñletme bu Şerāyī'yi cevri-ile dil-berā
Billāh raḥm kııl aña luṭf it vefā-yıla

378

Ve lehu

mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün

- 1- La'lüñ şarābı lezzeti şerbetde olmaya
Olursa ger bu luṭf-ıla lezzet de olmaya
- 2- Ṭübā boyuña serv-i sehī beñzerem dimiş
Görem ki bitmeye boyı rif'atde olmaya
- 3- Gülzār-ı cennet içre biterse hezār gül
İy gönce-leb ruḥuñ bigi elbetde olmaya
- 4- 'Ālī kapuña her ki ḳomaya ser-i niyāz
'İzzet yüzini görmeye devletde olmaya
- 5- Şāhā Şerāyī bende hemişe revā midur
Dergāh-ı devletüñde o ḥıdmetde olmaya

166a

379

Ve lehu

fe'ilätün mefā'ilün fe'ilün

- 1- Būy-ı zūlfūñle bād irüp Çīn'e
Hey neler itdi müşg-i miskīne
- 2- Ne perī-çihresin ki hūr-ı behişt
Görse hüsñüñi 'aqlı yayına
- 3- Seni iy mihr-ḥadd ider ḥod-bīn
Tutma āyīne hüsñüñ ayına
- 4- Ḳaddüñe serv beñzedügi-çün āb
Yüz sürer 'izzet-ile pāyına
- 5- Saña iy māh irişmedi āhum
İrdi gerçi semāda Pervīn'e
- 6- Nice kāfir durur ḥadüñde ḥaṭuñ
Göz göre ḳaşd ider gelüp dīne
- 7- Bu Şerāyī_ölse mihr-i ḥaddüñ-ile
Pür ola nūr ḳabri içine

380

Ve lehu

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1- Beñzemez ruḥlaruña berg-i gül-i ter ne-yise
Hem daḥı ruḥlaruña lāle-i aḥmer ne-yise
- 2- Sebzedede gerçi yüceldür özini serv-i sehī
Olamaz ḳadd-i ser-efrāzuña hem-ser ne-yise
- 3- Gerçi rüşen görünür encüm arasında ḳamer
Gün yüzüñ bigi degüldür senüñ enver ne-yise
- 4- Vaşluña cān-ıla ser ister-iseñ al şanemā
Der-miyāndur ne ola cān-ıla ser her ne-yise
- 5- Nāfe zūlfüñ ḳoḥusın tıyalı iy ḥüb-ı Ḥaṭā
Ḳılmaz āfāḳı mu'aṭṭar dem-i 'anber ne-yise
- 6- Ḳanda kim zıkr ide şīrīn lebüñi tūṭī-i cān
'Arz ider söz yirine ḳand-i mükerrer ne-yise

166b

- 7- Dür dişüñ vaşfin idelden bu Şerâyî sözüñüñ
Reşk ider nazmına her rişte-i gevher ne-yise

381

Ve lehu

mef'ülü fâ'ilätü mefâ'ilü fâ'ilün

- 1- Ney bigi her nefes geçe 'ömri enîn-ile
Anuñ ki hem-dem olmaya bir nâzenîn-ile
- 2- Teşne lebüñe Hızr-şifat iy behişt-rüy
Âb-ı hayât Kevşer-i "mâ'in ma'in"-ile
- 3- Tübâ boyuña bende_olalı serv ü nârven
'Anber şaçuñ gulâmı durur müşg-i Çîn-ile
- 4- Yâr-ıla 'âşık itdügi dîdâr şöhetin
Görmez hezâr zâhid anı erba'in-ile¹
- 5- Hûn ola gonce bigi leb-â-leb dili şu kim
Teşbîh ide güle ruhuñı yâsemîn-ile
- 6- Yâ Rab beşer misin ya perî kim cemâlünüñ
Hayrânıdur melek görelî hür-ı 'în-ile
- 7- Yansun cehennem odına iy hür tâ ebed
Küyuñı her ki bir göre huld-ı berîn-ile
- 167a
- 8- Lülü dişüñ hayâli-le çeşmi Şerâyî'nüñ
Pür gevher itdi râhuñı dürr-i şemîn-ile

382

Ve lehu

fe'ilätün fe'ilätün fe'ilätün fe'ilün

- 1- Her kaçan hadd ü lebüñ gunc-ıla gülşende güle
Getürür şerm ü hayâ gonce-le gülşende güle

¹ Erba'in: Kırk. Çile çekmek, nefsi ezmek, bencilliği kırmak için müritlerin kırk gün halvete çekilmeleri. Bu sürede yeme, içme, uyuma gibi temel ihtiyaçlar giderilmeyip sadece zikir ve tefekkürle meşgul olunur. Başarılı olan mürit, erba'in ve çile çıkarmış olur (bkz. Uludağ 2001, 125).

- 2- ‘Arza kııl hadd ü dehānuñı şehā gülşene kim
Açıla gonce vü gül şād ola gülşen de güle
- 3- Beñzerem dimege gonce lebüñe açmadı fem
Yüzi mi var ya yüzüñ beñzede gülşende güle
- 4- Ğunc-ıla gonce vü güldür dün ü [gün] hānde kıılup
Zār iden bülbül-i şūrīdeyi gülşen degül e
- 5- Dem-i ‘ayş irdi Şerāyī mey-i gül-reng içüben
Yüri şād eyle gönül yār-ıla gülşende gül e

383

Ve lehu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1- Çün kebāb oldı gam odında ciger döne döne
Düdi āhum bigi eflāke çıkar döne döne
- 2- Nice bī-şermdür iy dost ki meclisde kadeh
Bī-tekellüf vāruban la‘lüñ öper döne döne
- 3- Tābiş-i şem‘-i ruhuñla dil olup nūr-feşān
Mişl-i fānūs-ı hayāl¹ oldı yanar döne döne
- 4- Kadd-i dil-cüyuñı iy serv-i sehī görmeyeli
Seyl olup gözlerümüñ yaşı açar döne döne
- 5- Ğamzeñüñ nāveki peykānları iy kaşı kemān
Sīnemi deldi revān cāna geçer döne döne
- 6- Ruḥlarıñ şem‘ine yakmağa per iy Zühre-cebīn
Oldı pervāne gelüp şems ü kamer döne döne

167b

¹ *Fânûs-ı Hayâl*: Hayal feneri. A. Şentürk’ün beyitlerden yola çıkarak geliştirdiği tarif şöyledir: “İnce deri yahut bez gibi ışığı geçirecek maddelerden mamul iki tabakalı bir fener cinsi. Daha küçük ebatta olup dıştakine bir eksenle bağlı olan içteki fenerin üzerinde, dönünce hareket ediyormuş gibi görünen ve Karagöz oyununda olduğu gibi ışığı geçiren boyalarla renklendirilmiş bir takım resimler vardır. Bunun içinde yanan mumun ışığıyla içerideki resimler dıştaki fenere aksederler. Bu fenerin üst kısmında içerisinde yanan mumun oluşturduğu sıcaklığın dışarı çıkmasını ve hava sirkülasyonundan içteki fenerin eksenini üzerinde dönmesini sağlayacak bir takım delik yahut aralıklar vardır. Fener üzerindeki ışıklı resimlerin el yardımı olmadan kendi kendine dönmeleri, çalışma sistemini bilmeyen halk tarafından hayretle karşılanır ve ibretle seyredilirdi.” (bkz. Şentürk 1993a, 179-80)

- 7- Görmedi kılca miyânında nişân bilüñden
Cüst u cü eyledi niçe ki kemer döne döne
- 8- Gün yüzüñde göremez zerre dehānuñdan eşer
Hürde-bīnler ne kadar ki_ide nazar döne döne
- 9- Bu Şerāyī işigüñ hākini ferrāş-şıfat
Pāk idüp gözleri yaşıyla şular döne döne

384

Ve lehu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1- Ser fedādur saña cānā dil ü cān dağı bile
Dāniş ü fehm ü hıred kevn ü mekān dağı bile
- 2- Rūy-ı zībāñı görüp sinüñ eyā nesl-i beşer
Çaldı hayretde melek ins-ile cān dağı bile
- 3- Hāsret-i serv-i kad ü la‘l-i lebüñ şevki-yile
Gözlerüm yaşı revān oldı vü kan dağı bile
- 4- Olalı sen gül-i ter hār-ıla hem-dem dün ü gün
Kıluram bülbülveş nāle figān dağı bile
- 5- Hadd ü kıddüñden eyā gülşen-i cān bāğ-ı cinān
Gül-i ter şerm ider ü serv-i revān dağı bile
- 6- Nice yazup diyem aḥvālümü sen dil-bere āh
Yandı āhum odına hāme zebān dağı bile
- 7- Ol kadar çekdi belāñ-ıla gamuñ bārını kim
Çalmadı şabr Şerāyī‘de tevān dağı bile

385

Ve lehu

168a

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1- Dir-idüm gül-gün hadüñ haḥḥına beñzer mürçe
Olsa cānā hem-dem-i gül-berg-i aḥmer mürçe

- 2- Ger ser-ā-ser müşg-bū olursa ‘ālem bulmaya
Ḥaṭṭ-ı ḥaddūñ bigi būy-ı rūḥ-perver mūrçe
- 3- Şaḥf-ı ḥaddūñ pāy-māl itse gelüp ḥaṭṭuñ ne ṭañ
Vaḳt olur bī-bāk muşḥaf üzre çıkar mūrçe¹
- 4- Cem‘ olup ḥaddūñde ḥaṭṭuñ çıḳdı zūlfūñ ‘azmine
Çekdi gūyā Rūm'dan Şām üzre leşker mūrçe
- 5- Zūlfūñi ḥaddūñde ḥaṭṭuñ n'ola kılsa tārmār
Ġālib olur māra lā-büdd olsa ekşer mūrçe²
- 6- Āteşin dilde ḥayāl-i ḥaṭṭ-ı ḥaddūñ kıldı cāy
Gūyiyā olmuş durur mişl-i semender mūrçe
- 7- Gördüğümce bāğ-ı ḥaddūñde şanuram ḥaṭṭuñı
Cilve ider gülsitān içre açup per mūrçe
- 8- La‘lūñ üzre ḥaṭṭuñ olsa müctemī‘ olmaz ‘aceb
Bu meşeldür ḳanda sükker bulsa üşer mūrçe
- 9- Ḥaṭṭ-ı ḥaddūñ bendesi olmağ-içün şāhā senūñ
Āstānuña gelüp luṭf-ıla ḳor ser mūrçe
- 10- Şöyle tutmuşdur raḳībūñ ḳalbini ḥaṭṭuñ ğamı
Bir dıraḥt-ı ḥuşkdur ki_olmuş ser-ā-ser mūrçe
- 11- Bir Süleymān-ı zamānsın kim işigūñde şehā
Vār ola yüz biñ Şerāyī bigi kemter mūrçe

386

Ve lehu

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

¹ Sevgilinin yanağının, üzerindeki ayva tüyleriyle (hatt'ın yazı anlamı da göz önünde bulundurularak) mushafa benzetilmesine sıkça rastlanır. Şair, ikinci mısrada bu duruma âdeta örnek getirmektedir (irsâl-i mesel). Karıncaların doğal olarak Kur'ân-ı Kerîm'in üzerinde yürüyebileceği bir yana Neml Suresi 18. ayette Süleyman ve karınca kıssası anlatılırken karınca kelimesi geçmektedir. Yani sayfa üzerinde yazılı olarak "karınca" bulunmaktadır.

² Şair, "mûrçe" redifli bu gazelinde karıncaların doğal hayattaki birçok durumunu şiire yansıtmıştır. Bu beytin ikinci mısrasında bugün bile belgeselerde hayretle izlediğimiz bir durum gözlerimizin önünde canlanmakta, büyüklük küçüklük, zayıf veya güçlü olma gibi kavramların ne kadar izafi olduğu hatırlanmaktadır.

168b

- 1- Hāyil olmaz seb'a-i tāk-ı muḳarnes āhuma
Līkin irmez sen sa'ādet burcı üzre māhuma
- 2- Sen şeh-i hüsne dil ü cān-ıla bende olalı
Yüz sürüp dün gün yire şükr eylerem Allāh'uma
- 3- Gülşen-i kūyuña iy gül nice varam ki raḳīb
Hār döşer her taraftan geçdügümce rāhuma
- 4- Her ne deñlü ruḫ sürerseñ atı_öñince iy güneş
Lāyık olmazsın piyāde olmağa ol şāhuma
- 5- Nūr-ı hüsnuñ 'arza kıl didüm şafā-yıla didi
İy Şerāyī sa'y kıl gel Ka'be-i dergāhuma

387

Ve lehu

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1- Eger ruḫınuñ o meh tābını ziyāde vire
Hezār hırmen-i hırşīdi yaḳa bāda vire
- 2- Şafā vü şevḳ-ile germ ide bezmi sāḳivār
Ne dem ki lebleri luḫf-ıla şāfī bāde vire
- 3- Naşīhatüñ saña iy nāşih eylemez çün eşer
Bu ehl-i şevḳe 'aceb nice istifāde vire
- 4- Dilini tāb-ı teb-i zecr-i gamdan ide ḫalāş
Aña ki rişte-i zülfeynini ḳılāde vire
- 5- Şerāyī āteş-i mihrine dil yanup ola ḫāk
Eger ruḫınuñ o meh tābını ziyāde vire

388

Ve lehu

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1- Yine biz āşık u āşüfte-zamānuz kime ne
Cān-ıla çāker-i ḫübān-ı cihānuz kime ne

169a

- 2- Lebleri şevki-yile nüş iderüz bâde-i nâb
Gâh bî-hüş gehî raṭb-lisânuz kime ne
- 3- Kaşları kıavsine kıurbân dil ü cân itmeg-içün
Gözleri tîrine her laḫza nişânuz kime ne
- 4- Gülşen-i ruḫlarına karşı çü bülbül iderüz
Nâleler hem-dem-i feryâd u fiğânuz kime ne
- 5- Şahn-ı gülşende_oturup yâr-ı sebük-rûḫ-ıla hoş
Sâğar-ı râḫ-keş ü raṭl-ı girânuz kime ne
- 6- Geh ṭurup gösterürüz serv-i sehî bigi kıyâm
Her yaña âb bigi gâhî revânuz kime ne
- 7- Bâğ-ı ruḫsâr-ı nigâr olmağ-içün tâze vü ter
Ebr-i Nîsân bigi hoş eşk-feşânuz kime ne
- 8- Bu Şerâyî bigi rüsvây-ı cihân olduğumuz
Bu durur ‘ışk-ıla bî-nâm u nişânuz kime ne
- 9- Şâfi ḫum-ḫâmede nüş itmeg-içün bâde-i nâb
Bende-i ḫâk-i der-i pîr-i muğânuz kime ne

389

Ve lehu

mef‘ülü mefâ‘ilü mefâ‘ilü fe‘ülün

- 1- İy kıaddi ḫayâline kıılan câ gözüm üzre
Seyl eyleme bu âb-ı sirişküm yüzüm üzre
- 2- Mîhrünle zihî ṭâlî‘-i ferḫunde benüm kim
Vaşluñ kıameri ide ṭulü‘ ulduzum üzre
- 3- Pür-‘anber ola ḫâk-i mezârum şanemâ ger
Bir şemme şaçuñ büyü irerse tozum üzre
- 4- Zıkr eyledüğümce lebünün sükkerin iy dost
Ṭuṭî bigi dil cân virür oldum sözüm üzre
- 5- Ḥaddünde Şerâyî görelî zülf-i siyâhuñ
Dir gâlib olur gicelerüm gündüzüm üzre

Ve lehu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1- Bende ruhsāruña cānā gül-i ḥandān ben de
Oldı ḥayrān saçuña sünbül ü reyḥān ben de
- 2- Göreli nāz-ıla reftārını Ṭübā boyuñuñ
Kaldı ḥayretde ṭurup serv-i ḥırāmān ben de
- 3- Yād idüp la‘lüñi iy ruḥları gül lāle bigi
Eyledi ḥasret-ile ḡonce dilin ḳan ben de
- 4- Mihr-i ḥaddüñ ḡamı-la şubḥa dek iy māh-liḳā
Yandı pervāne-şıfat şem‘-i şebistān ben de
- 5- Gülşen-i kūyuñ içinde senüñ iy gülbün-i cān
Eyledi bülbül-i dil nāle vü eḡān ben de
- 6- Ṭutuşup nār-ı ruḥuñ şa‘şa‘ası tābişine
Şem‘veş yaḳdı dilin Lāle-i Nu‘mān ben de
- 7- Bir şeh-i ḥüsne durur bende Şerāyī ki anuñ
Var işiginde hezārān şeh-i ḥübān ben de

Ve lehu

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

- 1- Tā kim şanemā yandı ḡamuñ odına sīne
Jeng itdi irüp dūdı felek āyinesine
- 2- Ḥıfz itdügi dil sīnede bu cān bigi mihrüñ
Kim bilesine iltiser āḥir anı sīne
- 3- Ḳatlıtmege ‘uşşāḳı gözüñ deşne-i ser-tīz
Bağlandı gelür meysere vü meymenesine
- 4- Gül ruḥlarıñuñ şevḳi-yile bülbül-i cānuñ
Güş eyle eyā ḡonce-dehen zemzemesine

170a

- 5- Yā Rab nice_ire dāmen-i vaşla bu Şerāyī
Kim hicr eli muhkem yapışdur yaqasına

392

Ve lehu

mef'ülü fā'ilātün mef'ülü fā'ilātün

- 1- Kılmaz nazar görelden yüzüñi gözüm aya
Kimdür güneş var-iken meyl eyleye Sühā'ya
- 2- Ne māhsın ki yā Rab rüy-ı zemīnden el-ħak
Mihr-i ruħuñ irürdi nūr-ı ziyā semāya
- 3- Ğamzeñ kemān қаşuñla bağruma urdı bir tır
Kurbān olayın iy cān dilden ol oq u yaya
- 4- Eşküñ revān oluban қаpuñda oldı sāyil
Reddüñ elini şunma raħm eyle ol gedāya
- 5- Raħm eyle dest-gİR ol dilden Şerāyī'ye kim
Devletlü başuñ-içün şalmağıl anı pāya

393

Ve lehu

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

- 1- Didüm melek misin ya beşer didi iksi de
Didüm güneş misin ya қamer didi iksi de
- 2- Didüm lebüñ melāħati yoқdur nebātda
Қand mi bu şoraram ya şeker didi iksi de
- 3- Didüm dehānuñ içre görinen dişüñ mi yā
Lülü-yı ter midür ya güher didi iksi de
- 4- Didüm el irse vaşluña şükrāne¹ dil-berā
Cān mı gerekdür aña ya ser didi iksi de

¹ Şükrāne: Bir isteğın gerçekleşmesi için namaz kılmak, akçe vermek veya kurban kesmektir (bkz. Sûdî-i Bosnevî 1870, 131).

- 5- Didüm Şerāyī'den dil ü cān şayd iden şehā
Zülfüñ durur ya ğamze meger didi iksi de

394

170b

Ve lehu

mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün

- 1- Şol iki dil-rübā ki dil ü cāndur iksi de
Cān u gönüle luḡf-ıla cānāndur iksi de
- 2- Ay u güneş esīridür ol meh-liḡālaruñ
Evc-i semāda gerçi ki tābāndur iksi de
- 3- Eşküñ şarāb u baġrumı itsem n'ola kebāb
Cān-ıla ḡāne-i dile miḡmāndur iksi de
- 4- Cān-ı 'azīz bulsa n'ola ḡüznden ḡalāş
Mışr-ı gönülde Yūsuf-ı Ken'an'dur iksi de
- 5- Dil nice nāle ḡılmaya bülbül bigi hezār
ḡülzār-ı cānda çün ḡül-i ḡāndāndur iksi de
- 6- Ma'mūr olursa kişver-i cān u gönül ne ḡañ
Kim anda 'izz ü devlet-ile ḡāndur iksi de
- 7- Eşküñ Şerāyī yollarına ḡıl revāne kim
Bustān-ı cānda serv-i ḡırāmāndur iksi de

395

Ve lehu¹

mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün

- 1- ḡül-bergüñ üzre ḡāġıdup iy ḡül külāleyi
ḡıl şermsār sünbül ü nesrīn ü lāleyi
- 2- ḡül-gün ruḡuñ şafāsı-la al olalum getür
Şahbā-yı la'lüñ-ile² pür idüp piyāleyi

¹ Şair bu gazelin kafiyesinde yükleme hâl ekini "hemze" ile belirtmiştir. Ancak şairin görsel olarak "güzel he"yi öncelediği şiiri buraya koymasından anlaşılmalıdır. Dolayısıyla, bu şiiri "y" kafiyesine koymak mümkünse de şairin tercihinə uyulmuştur.

² la'lüñ-ile: leblerüñle

- 171a
- 3- Çeng-i gamuñda ney bigi nālān olup gōñül
Kānūn idindi her nefes āh-ıla nāleyi
  - 4- Lūlū dişüñi la'l-i lebūñ içre dir gören
Şan şubḥ ḡonce aḡzına pūr itdi jāleyi
  - 5- Kılmaḡ beyān bedī' ola ḡüsñüñ ma'ānīsın
Ger şerḡ ide müderris-i 'aḡl ol risāleyi
  - 6- Sözde Şerāyī siḡr-ile āl itdüḡi bu kim
Ya'nī diler ki şayd ide sen gözi alayı
  - 7- Varduḡça kūyuñ itleri ḡapuña iy şanem
Üşüp başuma binüm udarlar 'ulāleyi

396

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1- Cānumı tā kim düşürdi fitne 'aynuñ āline
Bilmezem cānā o cāzūnuñ bizümle āli ne
- 2- Düşürür naḡş u zevāle mihr ü māhı çarḡda
Bu kemāl ü ḡüsñ-ile taḡşīn o rüy u āline
- 3- Ol raḡīb-i Bū-Cehil'den¹ ben ne-yiçün ḡam yiyem
Kim irişmez kāfirūñ mekri Muḡammed āline
- 4- ḡonceler dem-beste_olur nuḡḡ-ı dehānuñ işidüp
ḡülşen içre reşk ider ḡüller yañaḡuñ āline
- 5- Gözlerüñüñ āline cānā Şerāyī bigi āh
Gördi ki_alındı gōñül cān daḡı ister alına

397

Ve lehu

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

¹ *Bū-Cehil*: Ebû Cehil (ö. 2/624). Hz. Muhammed'in ve İslam'ın azılı düşmanlarından biri. Asıl adı Amr olup Kureyş'in Mahzûm koluna mensuptur. Ebü'l-Hakem olan künyesi İslamiyet'e düşmanlığı sebebiyle Hz. Peygamber tarafından Ebû Cehil şeklinde değiştirilmiştir. Hayatı boyunca İslamiyet aleyhinde çalışan Ebû Cehil, Bedir Savaşı'nda öldürüldü (bkz. Kapar 1994a, 117-8).

- 171b
- 1- Hased ilter dil ü cān görelî şol pîrehene
Bî-tekellûf tolanur sen şanem-i sîm-tene
  - 2- Çîn-i zülfüñ koḡusını senüñ iy ḡüb-ı Ḥaṭā
Rû-siyeh olsun o kim beñzede müşg-i Ḥotene
  - 3- Dişlerüñ nazm idicek söz yirine dür dizilür
Vaşf-ı la'lüñle tolar ḡand-i mükerrer dehene
  - 4- Gözümüñ kanlu yaşı la'l-i lebüñ ḡasreti-le
Beñzer iy dürr-i girān-māye 'Aḡīḡ-i Yemen'e¹
  - 5- Gözine batsun anuñ Ṭübā budaḡı ki görüp
Müntehā ḡaddüñi teşbîh ide serv-i çemene
  - 6- Olma igende raḡīb-ile muşāḡib ki revā
Görmedi kimse enīs ola melek Ehremen'e²
  - 7- Ğam-ı hicrünüñle Şerāyî_ölmiş-iken bula ḡayāt
Nefḡa-i vaşluñ eger ire bu bî-cān bedene

398

Ve lehu

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

- 1- Gördükçe maḡrem ol yüzi ḡülzārı ḡār-ıla
Cān bülbüli fiḡānlar ider āh u zār-ıla
- 2- Dil şerḡa şerḡa yaralanup pāre pāre_olur
'Ayş eyledükçe her nefes aḡyār yār-ıla
- 3- Pür-ḡün olursa derd-ile dil ḡonceveş ne tañ
Kim hem-dem oldı ḡār u ḡas ol ḡül-'izār-ıla
- 4- Alup ḡarār u şabr u revānum revān olur
ḡılmaz ḡarār ben n'idem ol bî-ḡarār-ıla

¹ bkz. *Akîk*.

² *Ehremen*: Mecusilerin inanç sisteminde kötülük ve şer tanrısı olan ilah. Kelime çoḡunlukla şeytan, dev, cin gibi anlamlarda kullanılmıştır. Çoḡunlukla Hz. Süleyman'ın yüzüḡünü çalan dev anlamında kullanılsa da divan şiirinde asıl kastedilen rakiptir (bkz. Tökel 2000, 160-5).

- 5- Öldürmege Şerâyî'yi çeşmi karar idüp
Turmaz karâra öldürür âh intizâr-ıla

399

Ve lehu

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 172a
- 1- Sen bizi çün ki kabül eylemedün yârlığa
Bârî gel luţfuñ-ıla cürmümüzi yarlığa
- 2- N'ola hüsñ iline mîr olduñ-ise_iy hûb-ı zamân
Urma bünyâd igen dağı sitemkârlığa
- 3- Hülk-ıla cân u dile mihr ü vefâ idüp ezel
Başladuñ 'âkıbetü'l-emr cefâkârlığa
- 4- Bize gönümüz alınca-yıdı bes yârlıguñ
Terk idüp şimdi 'aceb başladuñ ağıyârlığa
- 5- Raħm idüp 'ıŝkuñ esîri_olduğımı didi gören
Düşmesün kâfir olan da bu giriftârlığa
- 6- Şöyle teng itdi lebün şevki dil ü cânımı kim
Dilerem kimse bu resme_uğramasun ıarlığa
- 7- Ne revâdur ki Şerâyî kuluñı zâr idesin
Seni halk eylemedi Bârî dil-âzârlığa

400

Ve lehu

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1- Benüm olaydı cihân hay begüm âh
Viredüm yoluña cân hay begüm âh
- 2- Geçmedin 'ömr günü devrümüzüzi
Süredük nice zamân hay begüm âh
- 3- Bir nefes n'ola senüñle idedük
Hürveş 'ayş-ı cinân hay begüm âh

4- Ben niyâz ide-yidüm sen baña nâz
Âşkârâ vü nihân hay begüm âh

5- Ten-i bî-cân-ı Şerâyî'ye n'ola
Oladuñ rûh-ı revân hay begüm âh

401

Ve lehu

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

172b

1- Kaddüñ şanemâ nâz-ıla geldükçe kıyâma
Serv-i çemeni luţf-ıla getüre selâma

2- Müşgîn-dem olup bād-ı nesīm-i seher iy dost
'Anber saçuñuñ bûyını irürdi meşâma

3- Dil halüñ-içün zülfüñe şayd oldı meşeldür
Kim dâne-yiçün murğ düşer cân-ıla dâma

4- Ahvâlümi bildürmeg-içün tapuña dilden
Derd-ile varağ keddüm ü yazdum nice nâme

5- Pür oldı kamu derd-i derünüm haberinden
Ėarğ oldı kara kanlara yazınca_anı hâme

6- Dil sinede cân bigi nice setr ide 'ıŖkuñ
Kim anı yaşum itdi 'ıyân hâşş-ıla 'âma

7- 'Arz eyle Şerâyî'ye lebüñ kandinini tâ kim
Tütî bigi görüp gele luţf-ıla kelâma

402

Ve lehu

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

1- Zülfüñ koğusun bād-ı şabâ luţf-ıla iy şâh
İrürdi meşâmm-ı gönüle sellemehullâh

2- Baş kor işigüñ hâkine yüz 'izz-ile hurşid
Yüz sürer ayaguñ tozına gökden inüp mâh

- 3- Zülfüñle ruḥuñ görelî vird-i dil ü cāndur
Nūr-ıla Duḥān sūresi her şām u seḥergāh
  - 4- Aḥsente ne sāḥir durur ol ğamzeler iy dost
Ki_itdi niçe biñ zāhidi bir siḥr-ile ğüm-rāh
  - 5- Ger diler-iseñ almaya ğül-berg-i ruḥuñ bād
Bülbüllerüñ inletme igen eylemesün āh
  - 6- Cān virdüĝi dil ğamze-i ser-mestüñe bu kim
¹ “العبد و ما يملكه كان لمولاه”
- 173a
- 7- Kūyuñda revān kılduĝı cānı bu Şerāyī
Tā diyeler iy cān “ce‘ale'l-cennete meşvāh”²

403

Ve lehu

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1- Cemālünden irür şerm āftāba
Anuñ-içün girür her dem ḥicāba
- 2- İşidüp dūr dişüñ vaşfını lülū
Şadef içre eriyüp döndi āba
- 3- Leb-i la‘līnūñüñ şīrīnligin gör
Ki olmuş perde şol dürr-i ḥoş-āba
- 4- Gören ḥaddüñde dir ḥaṭṭ-ı ğubāruñ
Yazılmış ḥāşiye durur kitāba
- 5- Olur cān u dil āsūde fitenden
Ne dem kim fitne ‘aynuñ vara ḥ‘āba
- 6- Lebüñ devrinde_olup çeşmüñ bigi mest
Bu dil cān naḫdini virdi şarāba
- 7- Firāḳuñ āteşinde döne döne
Ciger dönmiş durur cānā kebāba

¹ Köle sahibinin sahib olduĝu şeylere hiçbir zaman sahip olamaz.

² Onun mekanını cennet etsin.

- 8- Ğamuñ çengine¹ ‘ūd-ı dil düşelden
Unutdurdum figānını rebāba
- 9- Uzdap zulm elin zülfeynüñ iy cān
Bu dil mülkini virdiler ħarāba
- 10- Şerāyī ħāk-i pāyüm diyeli yār
Sürer şükr eyleyüp yüzün türāba

404
Ve lehu

173b

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1- İdüp dil meyl o zülf-i müşg-nāba
Düşürdi ‘aql u cānı iztırāba
- 2- Ne şem‘-i Ĥaqq'a mazhardur cebīnüñ
Ki andan feyz olur nūr āftāba
- 3- Görüp gül-gün cemālün ħaclet-ile
‘Arağ-riz oluban döndi gül āba
- 4- ‘İzāruñ içre dil ħālün görüp dir
Şanasın şaldılar müşgi gül-āba
- 5- Ne sāħirdür saçuñ siħr-ile şaldı
Mu‘anber ħalķasını māh-tāba²
- 6- Gören dir ħaddün iy meh zülfün içre
Ki girmişdür bu rüşen gün ħicāba
- 7- Elünden ħalķa-i bābın ħoma kim
Şerāyī tā iresin fetĥ-i bāba

405
Ve lehu

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

¹ çengine:

² Bkz. Aya Kement Atmak

- 174a
- 1- Sünbül-i müşgîn ki gelmiş hadd-i cānān üstine
Deste-i reyhān dökilmiş şan gülistān üstine
  - 2- İy kemān-ebrū hadeng-i gamzeñi dil sīnede
Şadra teklif eyleyüp hıdmet ider cān üstine
  - 3- Haṭṭ-ı sebzi la'ı-i cān-baḥşında ol 'İsā-demüñ
Hızır'dur güyā ki gelmiş āb-ı hayvān üstine
  - 4- Bāğ-ı cennet bigi zeyn olup ser-ā-ser ola serv
Sidre ḳaddüñ sāye şalduğınca bustān üstine
  - 5- Rūyuñ üzre dir ḥam-ı ebrūñı iy meh-rū gören
Geldi şan ḳavs-i ḳuzah¹ mihr-i dıraḥşān üstine
  - 6- Haṭṭı ḥaddinde budur ḳıldığı zülfin tārmār
Ġālip olur ḳanda olsa mūr şu'bān üstine²
  - 7- Mihr-i ruḥsārı ḥaṭı yārüñ Şerāyī güyiyā
Ebr-i müşgīndür ki gelmiş māh-ı tābān üstine

406

Fī-Ḥurūfi'l-Lāmelif

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

- 1- Bu ḥaste dil ḡamuñla nice bir ḥazīn ola
Aña devā-yı vaşluñ irerse hemīn ola
- 2- Raḥm eyle bir dem ol şanemā aña hem-nefes
Ney bigi her nefes işi niçe enīn ola
- 3- Dīdāruñı gözüm görelı eylemez naḗar
Ġayra eger perī vü melek ḥūr-ı 'īn ola
- 4- Ṭübā boyuñ esīri durur serv-i rāstı
'Anber şaçuñ ḡulamı zihī müşg-i Çīn ola

¹ ḳuzah:

² Bkz. G385/5.

- 5- Mihr işigüne yüz sürüben ister āb-rū
Meh hırmen-i ruhuında diler hūşe-çin ola
- 6- Havfından itdi dil gözünüñ zülfünü penāh
Ya'nī diler ki fitnelerinden emīn ola
- 7- Hāk olsa ger Şerāyī ruhuñ ārzüsü-yıla
Kabri giyāhı cümle gül ü yāsemīn ola

407¹

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

- 1- Bir dem gözüm yüzüne ki iy mäh tuş ola
Kalmaz hezār serde eger 'aql u hūş ola
- 2- Kim görse dir seni bu beşerdür yaḥud perī
Şerm eylerem saña dimege ben sürüş ola
- 3- Mülk-i cemāle luḫf-ıla şāh olduḡuñ görüp
Her mīr-i ḫüsn saña gelüben cüyüş ola
- 4- Gülzār-ı ğamda bir nefes efgānum işidüp
İy gül hezār bülbül-i güyā ḫamüş ola
- 5- Dil-ḫastedür Şerāyī'ye iy cān ṭabībi gel
Emsem buyur şifā-yı lebünden ki ḫoş ola
- 6- Zāhid şafā-yı vaşf-ı lebün itse istimā'
Terk ide zühdini vü revān bāde-nüş ola

408

Ve lehu

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

- 1- İy meh ne dem ki şubḫ-ı cemālün 'ıyān ola
Nūrında mihr zerreveş anuñ nihān ola
- 2- İrem ṭavāf-ı Ka'be-i vaşluña sa'y-ıla
'Ömre eger hücüm-ı ecelden amān ola

174b

¹ Der-kenār

- 3- Kıl kaşlaruñ kemânına kurbân bu cânı gel
Niçe hadeng-i cevrüñe cânâ nişân ola
- 4- Yüz sürmeg-içün ayağıña bir dem iy şanem
İşâr idem hezâr eger baş u cân ola
- 5- İy lâle-had revâ mı gül-i vaşla irmedin
Dil gonce bigi hâr-ı firâkuñla kan ola
- 6- Kânün mıdur bu çeng-i cefâña düşüp çü ney
'Ahdüñde her nefes işüm âh u figân ola
- 7- 'Ayş u şafâ çemende hemîndür Şerâyî'ye
Sen gül-ruḥ-ıla nüş-ı mey-i ergavân ola

409

Fî-Ḥurûfi Ve lehü'l-Yâ'

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1- Âh kim ğamz-ıla ğamzeñ öldürür cânâ beni
Vâ beni sen gözleri kâfir elinden vâ beni
- 2- Künc-i ğamda gâh cevrüñ hem-dem itdün geh cefâñ
Müstedâm ol kim komaduñ bir nefes tenhâ beni
- 3- Dil-berâ Mecnün'uñam leylâ-i zülfüñ haqqı-çün
Cân u gönülden bilür her kûşe-i şahrâ beni
- 4- Zülfüñüñ zencîri sevdasıyladur bî-ihtiyâr
Böyle kim her dem görürsin vâlih ü şeydâ beni
- 5- Merve haqqı Ka'be-i küyuñda bir gün kan olur
Yâ raķibi қо işigüñde ḥabîbâ¹ yâ beni
- 6- Nice kılmayam yaşum yüz şuyı-la her cāya cūy
Ḥāk-i dergāhuñdan ırmağ ister uşbu mâ beni
- 7- Ḥazretüñe 'arz-ı ḥâl idüp Şerâyî dir şehâ
Bir kemîne bendeñem raḥm eylemezsen vâ beni

---

¹ ḥabîbâ: nigârâ

Ve lehu

mefā'îlün mefā'îlün fe'ülün

- 1- Dilā şād ol ki cāndan yār geldi
Enīs ü hem-dem ü ğam-h'ār geldi
- 2- Şükür kim virmedin cān husrev-i dil
Lebi şīrīn şeker-güftār geldi
- 3- Figānın işidüp bülbüllerinüñ
İdüp raḥm ol yüzi gülzār geldi
- 4- Cihān yüzini kıldı cümle zībā
Cemālinden behişt-āşār geldi
- 5- Şifā-yiçün dil ü cān ḥastesine
Ṭabīb-i vaşl-ıla tīmār geldi
- 6- Perī bigi nihān-iken gözümden
Bu dem idüp özin izhār geldi
- 7- Şerāyī başuñı pāyına yārūñ
Yüri şükrāne kıl işār geldi

411¹

mef'ülü mefā'îlü mefā'îlü fe'ülün

- 1- İy māh ruḥuñ mihr-i cihān olsa 'aceb mi
Her zerre hezār anda 'iyān olsa 'aceb mi
- 2- Hālūñ Hacer-Esved tudaġuñ çeşme-i Zemzem
Bes Ka'be yüzüñ kıble-i cān olsa 'aceb mi
- 3- Çeşmüñ nice Hārūt'² kıllur sihrde mülzem
Bu fende o seḥḥār-ı zamān olsa 'aceb mi¹

¹ Der-kenâr² Hârût: Mârût ile birlikte sihir ve büyü bahislerinde adı geçen melek. Kur'ân'da (Bakara/102) adı geçen bu iki melek, İsrâiliyyattan gelen rivayetlerle şiirimize girmiş, birçok mazmun ve telmih kaynağı olmuştur. Rivayete göre, meleklerin insanları sapkınlıkları yüzünden Allah'a şikayet etmeleri üzerine Allah, insanlarda nefis olduğunu meleklerin de nefse sahip olmaları durumunda azabileceğini buyurdu. Melekler itirazlarını sürdürünce, Allah emirlerimi uyup yasaklarımdan kaçınacak iki melek

- 4- Ya kaşlaruña olmağa qurbân bu dil ü cân
Ġamzeñ oqına sîne nişân olsa ‘aceb mi
- 5- Sen gül bigi her meclis-i hâr içre gülersin
Dil ğonce bigi derd-ile qan olsa ‘aceb mi
- 6- Şevk-i leb-i la‘lünle eyâ ruhları lâle
Çeşmüm dür ü yâķüt-feşân olsa ‘aceb mi
- 7- İy gül ruĥ-ı hûbuñ ğamı-la kâr-ı Şerâyî
Bülbül bigi feryâd u fiġân olsa ‘aceb mi

412

Ve lehu

müfte‘ilün mefâ‘ilün müfte‘ilün mefâ‘ilün

- 1- Şun leb-i şehdüñ-ile gel baña şeker cigî cigî
Def‘ ola tâ ħarâret-i cân u ciger cigî cigî
- 2- Hâr-ı belâda derd-ile bülbül-i cân fiġân ider
Gül yüzüñüñ firâķı-la şâm u seher cigî cigî
- 3- Çeng-i ğamuñda çeng idüp qaddümi her dem inlerem
Neyleyin âh u nâlişüm göge çıkar cigî cigî
- 4- Cevher-i ħâk-pâñ alam çeşmüme tütüyâ diyü
Eşkümi sîm eyledüm yüzümi zer cigî cigî
- 5- Süz-ı derünü sînemüñ eşküm-ile_itdi taşa kâr
Âh ki qalbüñe senüñ itmez eşer cigî cigî
- 6- Dūzah-ı hicrde yanan teşne-i mübtelâları
Çeşme-i Kevşer-i lebüñ birle şuvar cigî cigî

175b

seçin dedi. Melekler Hârût ve Mârût’u seçtiler. Allah onları Babil’e indirdi. Harut ve Marut Babil’de insanlara hak ile muamele eder, onların davalarına bakardı. Gündüzleri kadılık yapıp geceleri okudukları duayla (ism-i âzam) göge çıkarlardı. Bir gün kocasından boşanmak için yanlarına gelen çok güzel bir kadına (Zühre) tutuldular. Kadının, vuslatı için öne sürdüğü şartlardan önce içki içmeyi kabul ettiler ardından zina edip adam öldürdüler. Pişmanlıkları ve af dilemeleri sonucunda Allah onlara sadece bu dünya için ceza verdi. Babil’de bir kuyuya baş aşağı asıldılar (çâh-ı Bâbil). Hârut ile Mârut asılı oldukları kuyuda insanlara sihir öğretmeye devam etmektedir. Divan şiirinde sevgilinin gözleri ve gamzesi sihir talim etmede bu iki meleğin çok üstündedir. Sevgilinin çene çukuru da “çâh-ı Bâbil” olarak tavsif edilir (bkz. Tökel 2000, 354-61).

¹ Bu dize ile bir sonraki beytin ikinci dizesi yazmadaki işarete göre değiştirildi.

- 7- Cān-ıla āstānuñuñ bendesidür Şerâyî'nüñ
Hâline 'ayn-ı luṭf-ıla eyle nazar cigî cigî

413

Ve lehu

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

- 1- Göñül irüp kapuña feth-i bâba yüz tıtdı
Ki ya'nî sen şeh-i devlet-me'âba yüz tıtdı
- 2- Çü tahtgâh-ı hayâlün durur şehâ luṭf it
'İmâret eyle ki gamdan ḥarâba yüz tıtdı
- 3- Zihî sa'âdet ü ṭâlî' anuñ ki iy meh-rû
Çü zerre cān-ıla sen âftâba yüz tıtdı
- 4- Ruḥuñla la'l-i lebün her ki bir nazar gördi
Hezâr cān-ıla şem' ü şarâba yüz tıtdı
- 5- Tefâḥur itse ne tañ devr-i meclis içre kadeḥ
Ki luṭf u 'izz-ile sen la'l-i nâba yüz tıtdı
- 6- Münevver itse n'ola bezmi şem' şubḥ-şifat
Ki sen cemâli güneş mâh-tâba yüz tıtdı
- 7- Şerâyî cennet-i vaşluña_irem diyü cāndan
İdüp tefe''ül¹ açup her kitâba yüz tıtdı

414

Ve lehu

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1- Dil-berün itdi ne dem cānuma kâr ayrulığı
Ḳomadı dilde daḥı şabr u ḳarâr ayrulığı

176a

¹ *Tefe''ül*: Fal açma, fala bakma. Gaipten haber vermek İslam'da yasaklanmasına rağmen falın bazı şekillerine hadislere göre izin verilmiştir. Ebû Hureyre'den rivayetle bir hadiste Hz. Peygamber "İslam'da teşe''üm yoktur, en hayırlısı tefe''üldür" buyurmuş, tefe''ül nedir sorusuna da "sizlerden birinizin duyduğu güzel sözdür" cevabını vermiştir. Teşe''üm "hayırsız saymak", Tefe''ül "uğurlu, hayırlı saymak" anlamındadır. Dolayısıyla hayırlı alametler için fal tutmak mübah görülmüştür. Kitap falı ise Kur'ân, *Mesnevî*, Hâfız Divanı vb. kutsal veya önemli eserleri rastgele açıp oradaki ifadelerden çıkarım yapmaktır (bkz. Gülhan 2015, 195-222).

- 2- Gül yüzüñ karşısına hurrem-iken bülbülvār
Kıluram Һasret-ile görelı zār ayrulığı
- 3- Düşeli cennet-i vaşlından ırağ ol Һürüñ
Nār-ı düzağ bigi her bār yaçar ayrulığı
- 4- Cān u dil şehrini derdā ki Һarāb itdi Һamu
Şehryārüñ ğamı-la şöyle ki var ayrulığı
- 5- Zerd-rū olalı ol sīm-berüñ Һasreti-le
Cismümi hem-çü hilāl itdi nizār ayrulığı
- 6- Nice rüşen göre gün yüzini bu dīde-i cān
Eyledi rüzümü çünkim şeb-i tār ayrulığı
- 7- Ğāyet olmaya Şerāyī meh ü sāl ola tamām
Haşre dek ger idesin cümle şümār ayrulığı

415¹

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1- Vār mı ğamzeñ bigi bir şūĥ cefā eyleyici
Zaĥm uruban niçe biñ Һalbe ‘anā eyleyici
- 2- Nice bī-mihrsın iy māh ki yok sencileyin
‘İşve vü nāz-ıla ‘uşşāka belā eyleyici
- 3- Ne revādur ki Һoyup bu dil ü cān Һastesin āh
Ola bī-derde lebüñ vara devā eyleyici
- 4- Gerçi var luţf u vefā idici dil-berler öküş
Olmaya sencileyin luţf u vefā eyleyici
- 5- N'ola ben Һula lebüñ būseseñ iĥsān idesin
Şāh olur çünki ‘abīdine ‘aţā eyleyici
- 6- Sevdüğüm Һapuñı cürm-ise n'ola Һıl ma‘zūr
Dāyimā ādem olur cürm ü Һaţā eyleyici

¹ Der-kenār

- 7- N'ola kimdür bu Şerāyī diyü yād eyler-iseñ
Bir ulum apuña iy şāh du‘ā eyleyici

416

Ve lehu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1- Āh kim cānuma kār eyledi yār ayrulığı
Dili bī-şabr u arār eyledi yār ayrulığı
- 2- Hār-ı cevr-ile ü gonce nice an ağlamayam
Ben ki bülbül bigi zār eyledi yār ayrulığı
- 3- Derd-ile hem-nefes ü hüzne enīs eyleyüp āh
Hicre mūnis ğama yār eyledi yār ayrulığı
- 4- Hāla engüşt-nümā itmeg-iün mişl-i hilāl
Āh kim zār u nizār eyledi yār ayrulığı
- 5- Gülşen-i vaşla elüm nice ire bülbülvār
Yirümi āh ki hār eyledi yār ayrulığı
- 6- Yoğ-iken fikr-i firā u ğam u endüh u ‘anā
Cümlesin her ne ki var eyledi yār ayrulığı

176b

- 7- Sensüz iy cān bu Şerāyī dün ü gün derd-ile dir
Āh kim cānuma kār eyledi yār ayrulığı

417

Ve lehu

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1- Olalı fettān gözüññ fitne vü nāz uyusu
Oldı cānā dīde-i cān u dilüñ az uyusu
- 2- Mest-i nāz olup gözüñ şol deñlü vardı h‘āba kim
ālī‘-i huftem bigi beñzer ki anmaz uyusu
- 3- Pisterüm mihr-i felek olurdı bir şeb şuba dek
Olsa bālīnümde ger sen māh-ı gül-nāz uyusu

- 4- Ruĥlarıñ devrinde çeşmüñ didi varup uyĥuya
Gülşen içre merdüme virür şafâ yaz uyĥusu
- 5- Meclis-i ‘ışķuñda bîdâr olmayan iy nür-ı cân
Âĥir ider şem‘ bigi anı ser-bâz uyĥusu
- 6- Rişte-i zülfüñde bu dil tıflı ĥ‘âb itse ne tañ
Kim olur lâ-büd tınâb üstinde cân-bâz uyĥusu
- 7- Şem‘-i ruĥsâruñ münevver kılalı dil ĥânesin
Çeşm-i cānuñ¹ kıldı çün pervâne pervâz uyĥusu
- 8- ‘Aĥl u cân u dil metâ‘ını Şerâyî'nüñ ĥamu
Ėâret itdi ĥamz-ıla ol çeşm-i ĥammâz uyĥusu

418

Ve lehu

mef‘ülü mefâ‘ilün mef‘ülü mefâ‘ilün

- 1- Tâ çeng-i ĥamuñ cānâ ĥaddümi dü-tâ itdi
Ney bigi delüp baĥrum pür-süz u nevâ itdi
- 2- Dil ĥamzelerüñ tıĥın ĥörüp şanemâ cāndan
Baş oynamaĥa cümle ‘uşşâķa şalâ itdi
- 3- Taĥıtdı şabâ yili müşĥîn şaçuñuñ çinin
Eknâf-ı cihâni pür ĥoş-bü o hevâ itdi
- 4- Yâ Rab nice bî-luĥf u bî-mihr durur dil-ber
Raĥm eylemeyüp bir dem şad cevr ü cefâ itdi
- 5- ‘İşķuñ sipehi şâĥâ bu cân u dilüñ derdâ
Yaĥmâ kıluban cümle varını hebâ itdi
- 6- İy dost hevân odı hicründe Şerâyî'nüñ
Seyl eyleyüben eşkin cisini şerâ itdi

419²

mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ülün

177a

¹ Çeşm-i cānuñ: Gözlerinden

² Der-kenâr

- 1- Gözüñ gönüm evin yağmāya virdi
Aluban ‘aqlumı sevdāya virdi
- 2- Ğamuñ bāzār-ı hasretde nigārā
Yaşumuñ dürlerin ser-māye virdi
- 3- Firāķuñda gözüm yaşın görenler
Didiler ‘ālemi hep māya virdi
- 4- Saçuñ zencirinüñ sevdāsını Hāķ
Ezelden bu dil-i şeydāya virdi
- 5- Ne yire düşdi-se ‘aksi boyuñuñ
Yüce serv oldı vü hoş sāye virdi
- 6- Şerāyī vaş idüp sünbüllerüñi
Ķamu eş‘ārına pīrāye virdi
- 7- Seri evc-i semāda irdi mihre
Şu kim gönün bir alnı aya virdi

420

Ve lehu

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

- 1- Göñül kim bir gözi ser-meste düşdi
Şacı bendine cāndan beste düşdi
- 2- Muķavves kaçına ķurbān olayın
Ki tīri cāna_irüp peyveste düşdi
- 3- Yimeyelden ğamı tīĝını cāndan
Niçe müddet durur ten haste düşdi
- 4- Saçı dāmında gören gönümü dir
Kebüterdür şanasın şeste düşdi
- 5- Şerāyī vaş ideli ğunc-ı la‘lin
İşidüp ğonciler dem-beste düşdi

421

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 177b
- 1- İy letâfet hüsñ çarhınuñ güneş ruhsâresi
Fitne-i 'âlem olupdur gözlerüñ 'ayyâresi
  - 2- İşigüñde her şeb iy meh eşk-i çeşmüm seyr ider
Taña alup âsmānuñ kevkeb [ü] seyyâresi
  - 3- Her nefes cān 'ūdın oda yandurur 'âşıklaruñ
İñledükçe neyleyin cānā dil-i bī-çâresi
  - 4- Şol adar toğrandı dil şemşîr-i gamzeñ birle kim
ana müstağraq olup yatur anuñ her pâresi
  - 5- Ka'be-i hüsñüñ tavāfı haı iy cān ıblesi
Secdegāh-ı dildür el-a hācibeynüñ arası
  - 6- Leylā-i zülfeynüñüñ cānā dil-i şūrîde-āl
Her yaña Mecnūn bigi yürür olup āvâresi
  - 7- Gözlerüñ cānā Şerāyî cānına zam urdı lîk
Bilmezem andan gelür anı belürmez yâresi

422

Ve lehu

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1- Şol alāvet ki anı Hā leb-i dil-berde odı
Ne şekerde vü ne od şehd-i mükerrerde odı
- 2- Dil nice ahsen-i tavîm¹ dimeye cāndan
Çün ki Hā efal-i lufını güzellerde odı
- 3- Cümle hūbān-ı cihān gün bigi² ol māh-ruuñ
Ayağı toprağın efser idinüp serde odı

¹ *Ahsen-i Takvîm*: Yaratılmışların en güzeli olan insan. Bu ifade, "Andolsun ki biz insanı en güzel şekilde yarattık" (et-Tîn 95/4) mealindeki ayette geçmektedir. İnsanın sahip olduğu fevkalade güzelliği hem ilahî, hem beşerî aşkın kaynağı olarak gören sufiler bu güzelliğe duyulan mecazi aşkı hakiki aşkın vasıtası saymışlardır (bkz. Uludağ 1989a, 178).

² gün bigi: 'izz-ile

- 4- Çeşmüm-ile ruḥı arasına şu sızmaz-iken
Araya ḥatt-ı ğubarı geleli perde ḳodı
- 5- Mey bigi dil nice cūş eylesün ki_ol dil-ber
Leb-i cān-perverini luṭf-ıla sāğarda ḳodı
- 6- Zülfi teşḫīr-i ḳulūb itmeg-içün ḥāl-i ruḥın
Siḥr-ile dāne-i fūfūl¹ bigi āzerde ḳodı
- 7- Bākī ḳalmaz bu cihān gördi Şerāyī yārūñ
Vaşf-ı ḥüsnini ḳamu yazdı vü defterde ḳodı

423

178a

FĪ'T-TEVŞĪH Lİ-ECLİ MEMĪ ŞAH ÇELEBĪ
fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1- Mihr-i ḥaddūñ ṭoldı cānā cismüme cānum bigi
Sevdügüm sen māhı budur dilden imānum bigi
- 2- Merdüm-i çeşmüñ ne ḥünīdür ki mest olup müdām
Mey diyü nūş eylediği her nefes ḳanum bigi
- 3- Yüz urup bustānda āb oldı revān her sū velī
Görmedi bir naḥl sen serv-i ḥırāmānum bigi
- 4- Şāne urup zülfüne cem'in dil-i miskīnümüñ
Raḥm ḳıl tağıtma bu ḥāl-i perīşānum bigi
- 5- İy beşer-şüret ne cānānsın bu ḥüsn içinde kim
Bir melek-manzar bulunmaz sen perī-şānum bigi
- 6- Her seḫer ol ğonce-leb dir işidüp efgānumı
Bu hezārı zār iden gül-berg-i ḥandānum bigi
- 7- Cennet-i ḥüsnüñ ḫaḳı iy serv-ḳadd ü gül-'izār
Gülsitānda nāle itmez bülbül efgānum bigi

¹ *Fūfūl*: Karabiber ve ak biber. Biber, sihir ve büyüde kullanılan bitkilerdendir. Efsun okuyarak ateşe biber dökmek, sevgilinin de tıpkı ateşe atılan biber taneleri gibi ıstırap çekmesine, sabırsız ve karasız bir şekilde yerinde duramaz hale gelmesine neden olur. Aşığın yanına gelmedikçe ıstıraptan kurtulamaz (bkz. Karaman 2015, 163-4). Şair, bu beyitte büyüü sevgiliye yaptırmıştır.

- 8- Lāle-ḥaddūñ gülşene gül bigi ger ‘arz eyleseñ
Kalmaya çāk olmaduḡ ḡonce girībānum bigi
- 9- Başımı alup ele bir gün virürem yoluña
Terk iderem cān u dilden adum u şanum bigi
- 10- Yüzi mihrine tutup āyīne ol dil-ber didi
İy Şerāyī ḡanda var bu māh-ı tībānum bigi

424¹

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1- Ḥüsnüñe iy ḡonce-leb āşüfte lāle gül daḡı
Zülfüñe beste benefşe bāḡda sünbül daḡı
- 2- Bezm-i ḡamda aḡladuḡça la‘l-i nābuñ yādı-la
Şem‘ yanup yaḡılur cām içre acır mül daḡı
- 3- Cāna geh çeşmüñ ḡılur cevr ü cefā geh ḡaşlaruñ
Geh dile zülfüñ geçer bendi gehī kākül daḡı
- 4- Bir nefes ḡüş itmedüñ iy yüzi gül bülbül bigi
Gerçi kim itdüm hezārān nāle vü ḡulḡul daḡı
- 5- Ḳadd ü ḡaddüñ vaşfın itdükçe Şerāyī luḡf-ıla
Medḡ oḡır serv üzre aña ḡumrī vü bülbül daḡı

425²

VE LEHU TEVŞİH MAHMUD ÇELEBİ
fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

178b

- 1- Mest olup dil-berümüñ ḡamze-i ḡün-ḡārecüḡi
Urdı raḡm eylemeyüp yüregüme yārecüḡi
- 2- Ḥālümü ruḡları devrinde perīşān ider āh
Bu perī-şānumuñ ol zülf-i siyekārecüḡi
- 3- Mihr-i şevḡiyle beni yaḡmaḡ-içün tīb virür
Nūr-ı ruḡsāresine gözle o meh-pārecüḡi

¹ Der-kenār

² Tevşih: “Mahmūd Çelebî A Benüm Efendüm”.

- 4- Vireli sünbül-i pür-çînine cân-ıla gönül
Müşg-i Çîn bigi anuñ olmışam âvârecügi
- 5- Düşürür hayrete servi çemen içinde turup
Olsa şiveyle revân kâmet-i reftârecügi
- 6- Cân u dil kişverini eyledi tārâc kamu
Fitneler eyleyüben nergis-i mekkârecügi
- 7- Leb-i cân-perveri her derde devâ-bağş-iken âh
Ne revâ biz olavuz haste vü bî-çârecügi
- 8- Bağrı dür-dânelerüñ reşk-ile âb ola eger
Deheni içre görünse dür-i şehvârecügi
- 9- Yanmağa niçe Şerâyî bigi pervâne-şifat
Mişl-i şem‘ oldı anuñ hey’et-i ruhsârecügi

426¹

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1- Ger irersem vuşlat-ı cânâna bayram irtesi
Cân nişâr idem revân şükrâne bayram irtesi
- 2- Rûze-i derd-ile didüm dil-bere dil-ğasteyem
Didi şabr it iresin dermâna bayram irtesi
- 3- Her ki gönül virse bir dildâra rûz-ı ‘ıydda
Cân-ıla lâ-büd düşe hicrâna bayram irtesi
- 4- Vir naşîhat gamze-i hûn-rîzüñe çeşmüñ bigi
Girmesün ser-mest oluban kıana bayram irtesi
- 5- Şalınuban ‘işve vü nâz-ıla ‘arz it kıaddüñi
Gel gel iy serv-i sehî bustâna² bayram irtesi
- 6- Hoş geçür eyyâm-ı ‘ıyd-ı hüsñüñi iy meh-cebîn
Fırşat el virmiş-iken şâhâne bayram irtesi

---

¹ Der-kenâr

² bustâna: seyrâna

- 7- İy Şerāyī la‘l-i nābı yādına ol meh-ruḥuñ
Al elüñe bāde vü peymāne bayram irtesi

427

Ve lehu

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1- Bāğ-ı ḥüsnüñ dil-berā ḥurrem olalı gül bigi
Karşuña ḥayrān u zāram şevk-ile bülbül bigi
- 2- Sākī-i dehrüñ elinden cām-ı la‘lün yādına
Bezm-i ğamda nüş-ı cān ḥün-ı cigerdür mül bigi
- 3- Ḥüşe-i zülfüñ ruḥuñ bāğında depretdükçe bād
İy nice diller perīşān-ḥāl olur sünbül bigi
- 4- Gerçi gül şevkine_ider gülşende bülbüller fiğān
Olmaya kūyuñda ‘uşşak itdügi ğulğul bigi
- 5- Bir nazār kılsañ Şerāyī‘ye n‘ola iy şāh-ı ḥüsn
Niçe yıldur ḥıdmetüñ bābında turur kul bigi

179a

428

Ve lehu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1- Dökerem gözyaşını hicr-ile seyl-āb bigi
İderem nāleleri derd-ile dülāb bigi
- 2- Gün bigi rüşen ider ‘ālemi ol māh-ruḥuñ
Berķ urup zülfi şebinde yüzi meh-tāb bigi
- 3- Germ-iken ḥüsnine gün gökde cemālünü görüp
Şermsār oldı revān geçdi yire āb bigi
- 4- Nice cān virmeye dil berre-şıfat kim ğamzeñ
Ḥışm-ıla dökdi yire qanını qaşşāb bigi
- 5- Hoş şafā-yıla kıılır secde göñül Merve ḥaķı
Ka‘be yüzünde görüp qaşuñı miḥrāb bigi

- 6- K̄anı ol zevk̄ u şafā ki iderem vaşluñ-ıla
Şimdi bu gözlerüme görünür ol h̄'āb bigi
- 7- Meclis-i ğamda Şerāyī'ye lebün ḥasreti-le
Nūş-ı cān h̄ün-ı ciger oldı mey-i nāb bigi

429

Ve lehu

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1- Firāk odına beni yaqdı yār şem' bigi
Eritdi bu tenümi ne ki var şem' bigi
- 2- Düşeli tābiş-i ḥüsninden ayru cān-ıla dil
Ġam-ıla rüz u şeb ağlar yanar şem' bigi
- 3- Gözüm yaşıyla beni ḥasret itse tañ mı türāb
Ki var dilümde hevā-yıla nār şem' bigi
- 4- Şu deñlü yandı dil iy dost bezm-i 'ışkuñda
Ki kıldı baş-ıla cānı nişār şem' bigi
- 5- Nihān yanar tutuşup cān firākuñ āteşine
Egerçi ḥurrem olur āşkār şem' bigi
- 6- Çerāĝ-ı şevk-i cemālüñle yandugumca olur
Şerār-ı āhum-ıla her kenār şem' bigi
- 7- Sezā degül gele bezmüñe mihr iy meh-rū
Ger özin itmeye zerd ü nizār şem' bigi
- 8- Birine dīde nazār kılmaya ruḥuñ var-iken
Felekde encüm olursa hezār şem' bigi
- 9- Şerāyī şubḥ-ı cemālinden ayru sen māhuñ
Yaşını her gice ḥāke karar şem' bigi

430

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

180a

- 1- Var mı gülzār içre bir gül şol ruḥı nīgū bigi
Yā kanı bir müşg-i ter bu zülf-i ‘anber-bū bigi
- 2- Būstān-ı ‘ālem içre gerçi seyr itdüm hezār
Görmedüm bir serv-i ra’nā bu ḳad-i dil-cū bigi
- 3- Ḳadd-i dil-cūyı hevasıyla dil ol gül-çihrenüñ
Ḳanda bir serv-i sehī görürse aḳar şu bigi
- 4- Dür dişi şevḳiyle eşküm niçe ḥūn-āb itmeyem
Bağrumı ḥakkāk-ı ḡam delmiş durur lūlū bigi
- 5- Ḥālin ol ḥūb-ı Ḥaṭā’nuñ ḥaddi üzre dir gören
Seyr ider gelmiş diyār-ı Rūm’a bu Hindū bigi
- 6- Murğ-ı cān şayyād-ı çeşmine nice olmaya şayd
Şāh-bāz-ı zülfi ḳapdı göñlümi tīhū bigi
- 7- Ḥ’āb-ı çeşmin bu Serāyī’nüñ ḥayāl-i ḡayrdan
Bağlamışdur siḥr-ile fettān gözi cāzū bigi¹

431

Ve lehu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1- Ḳanı bir şūḥ şanem şol büt-i ṭannāz bigi
Şayd ider zülfi göñül murğını şeh-bāz bigi
- 2- Mekk ü efsūn-ıla cān almağa bir demde hezār
Remz ider ḳaşlarına ḡamzesi ḡammāz bigi
- 3- Cān u serden geçübün ḡamzesi tīḡı_üzre varup
Atılır dil resen-i zülfine cān-bāz bigi
- 4- İy göñül ṭañlama ger cevri ü cefā ḳılsa ḥabīb
Ḡālibā cevri ü cefādan ḡarazı nāz bigi

¹ *Uyku Büyüsü*: Fiziksel veya biyolojik etki oluşturma amacına yönelik bir büyü çeşidi. Uykusu bağlanan kişi uyuyamaz. Huzursuz ve kararsız olur. Aşğın gece gündüz sevgiliyi hayal etmesinden uyuyamaması şairlerce cadı gözlü/büyücü sevgilisinin onun uykusunu bağlanmasıyla açıklanır (bkz. Karaman 2015, 215-7).

- 5- Didüm iy dost ki bir būsene biñ cān vireyin
Nāz-ıla kıldı tebessüm dir igen az bigi
- 6- Çeşmi vü zülfi Şerāyī diler ala dil ü cān
Rāy iderler derilüp bir yire hem-rāz bigi
- 7- Def‘-i ğam kıлмаğa hīç olmaya ‘ālemde laṭif
Sebze vü āb-ı revān hūb u hoş-āvāz bigi

432¹

Ve lehu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 180b
- 1- Sevdi bu dil yine bir dil-beri hoş cānı bigi
İtdi mihrine mekān sīnede imānı bigi
- 2- Rūhı bī-‘aql idüben kıлмаğa şūrīde-şıfat
Seri sevdāya şalar zülf-i perīşānı bigi
- 3- Vālih ü mest-i müdām oldu yürür şām u seher
‘İşkı cāmın içeli bāde-i reyhānı bigi
- 4- Rūz u şeb bülbülveş gülşen-i ‘ālemde hezār
Devr idüp görmedi bir gül ruḥ-ı ḥandānı bigi
- 5- Yıllar oldu ki hezārān daḥı bir serv-i sehī
Gelmemişdür çemene kıdd-i ḥırāmānı bigi
- 6- Çok durur la‘l ü güher ma‘den ü kān içre velī
Olmaya hīç birisi leb ü dendānı bigi
- 7- Luṭf-ıla bitmeye bir mīve bu bāğ içre laṭif
Leb-i şeft-ālūsı-la sīb-i zenaḥdānı bigi
- 8- Būstān-ı ruḥı vaşfında Şerāyī sūḥanı
Lā-cerem tāze olur Sa‘dī² Gülistān’ı¹ bigi

¹ Tevşih: “Serverî Çelebî {Es’adekallâh}”.

² Sa‘dî: İran Edebiyatı’nın meşhur müelliflerindedir. Ünu sadece İran coğrafyasıyla sınırlı kalmamış, Doğu ve Batı edebiyatlarını çeşitli yönlerden etkilemeyi başarmıştır. Eserleri sayesinde yaşadığı çağdan itibaren birçok kaynakta isminin zikredildiği görülmektedir. Sa‘dî’nin hayatı hakkında, genel olarak, kesinlik arzetmeyen bilgiler mevcuttur. 1292 tarihinde vefat ettiği genel kabul görmüştür. 23 eserden müteşekkil külliyyatı arasında en meşhurları *Bostan* ve *Gülistan*’dır (bkz. Yılmaz 2008, 14-20).

- 9- Yüz sürer hāk-i derine gelüp ol mäh-ruhuñ
Her seher mihr-i felek bende-i fermānı bigi

433

Ve lehu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1- Hicre yār oldu dil iy mūnis-i cān sen gideli
Bī-ķarār oldum eyā rūḥ-ı revān sen gideli
- 2- Gül yüzüñ şevķi-yile hurrem-iken bāğ-ı ‘ömür
Bād-ı ḥüzn irüp anı itdi ḥazān sen gideli
- 3- Ṭal‘at-i şubḥ-ı şafā çeşmüme ğaym-ı ğam-ıla
Şeb-i tār oldu eyā şems-i cihān sen gideli
- 4- Hār-ı ḥasret dehenüñ hicri-le iy lāle-‘izār
Eyledi ğonce bigi bağrumı ķan sen gideli
- 5- Def bigi keff-i cefāya yüzümi ķarşu tutup
Ķıluram ney bigi feryād u fiğān sen gideli
- 6- Rāstī eyledi şahrā-yı belā içre nişān
Sehm-i firķat beni iy ķaşı kemān sen gideli
- 181a
- 7- Eşķ-i gül-ğün-ı Serāyī-yile iy ruḥları gül
Lāle-reng oldu zemīn-ile zamān sen gideli

434

Ve lehu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1- Sevmişem cān-ıla bir Zühre-cebīn mähveşi
Māt ider ḥüsni-le evc-i felek üzre güneşi
- 2- Bir gül-endām u semen-ber deheni ğonce-i ter
Ķāmeti serv ü ruḥı lāle vü ḥālī Hābeşi

¹ *Gülistân*: Sa'dî-i Şîrâzî'nin 1258 tarihinde Salgurlu hükümdarı Sa'd bin Ebubekir bin Sa'd Zengî (ö. 1260) adına kaleme aldığı, günlük hayatta karşılaşılabilecek olaylarla ilgili nasihatlerini tahkiyeli bir biçimde anlattığı 182 küçük hikâyeden oluşan eseri (bkz. Yılmaz 2008, 22-4).

- 3- Hızrveş zülmet-i zülfine nice düşmeye dil
Ki lebi āb-ı hayātınıñ olupdur ațaşı
- 4- Gerçi dūr oldı gözümnden o perī-rüy velī
وجهه في نظري كلَّ غداة وعشي¹
- 5- Sihr-ile almağa bī-hūş idüben cān u dili
Remz ider ğamzesine mekr-ile gözi vü қаşı
- 6- Leb-i yāķūtı ğamıyla kamu la'l oldı anuñ
Ne yire tımdı-yısa gözlerümüñ kanlu yaşı
- 7- Hāk-pāyuñ ser-i eflāke Şerāyī ola tāc
Ser-i bālīnūñ olur-ise ger işigi tıaşı

435

Ve lehu

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1- Her kaçan alsa ele ol şeh-i hūbān kılcı
Biñ ola bende-şıfat aña fedā cān kılcı
- 2- Yā Rab ol ğamze-i fettānı ne sāhirdür anuñ
'Arz ider sihr-ile bir demde hezārān kılcı
- 3- Oldı meydān-ı cemālinde müsellaḥ şūr göz
Gösterür lu'b u hüner aldı_ele 'üryān kılcı
- 4- Dil-i 'uşşāķ ola mı ğamzesi devrinde ḥalāş
Viridi çün destine_anuñ dāver-i devrān kılcı
- 5- Giydi zülfi zirihin ḥalķa cebe gösterüben
Merdüm-i ğamzesi alup ele bürrān kılcı
- 6- Yaķuban yıķmağ-içün cān u gönül illerini
Urdı raḥm eylemeyüp āteş-i sūzān kılcı
- 7- Ne 'aceb ger döke nā-ḥaķ yire kan ḥünī gözi
Zulm-ile kıandasa ḥün-riz olur ḥān kılcı

181b

¹ Onun yüzü bizim nazarımızda yiyecek ićeceğimizdir.

- 8- Toğranur haste ciger derd-ile dil pārelenür
Degme bī-derde kaçan kim ola dermān kılıcı
- 9- Her ki ben bendeyi sen şāhdan isterse cüzā
Dilerem uğraya_anuñ başına hicrān kılıcı
- 10- Bu Şerāyī bigi gülzār-ı cemālūñe hezār
Olmaya_iy ğonce-dehen bir dağı eđġān kılıcı

436

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1- Her ne cān kim ğuşşa-i zülfüñle dil-şād olmadı
Bend-i 'ālemden çeküp el hıç āzād olmadı
- 2- Cān u serdür tuhfemüz elde tapuña kıl kabül
Bu meşeldür lā-cerem varın viren yad olmadı
- 3- Şerbet-i şīrīn-lebüñe lāyık olmaz ğusrevā
Küh-ı ğam delmekde dil cāndan çü Ferhād olmadı
- 4- Bir nefes gül bezmine güleşende hoş-ġān olamaz
Her ne bülbül ki_anuñ işi āh u feryād olmadı
- 5- Şol kadar uzatdı dil mülkine zülfüñ zılm elin
Ki_itdi vīrān dād kim 'ahdüñde ābād olmadı
- 6- Gerçi bitürdi hezārān serv-ile şimşād bāġ
Līk kıaddüñ bigi bir serv-ile şimşād olmadı
- 7- İşġüñde bu Şerāyī niçe demdür yüz sürer
Geçdi yıllar āh kim bir ğün dağı yād olmadı

437

Ve lehu

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1- Kıaddi üzre yüzi gül nārven üstinde bigi
Ħaddi üzre şaçı sünbül semen üstinde bigi

182a

- 2- Nice olmaya gönül cān-ıla meftūn ki gözi
Her nefes ğamzeleriyle fiten üstinde bigi
- 3- Çeşmüm içinde lebün ‘aksi yaşumla şanemā
La‘ldür şanki bu dürr-i ‘Aden üstinde bigi
- 4- Dili hengāme-i ‘ışkuñda gören zülfün-ile
Dir ki cān-bāzdur oynar resen üstinde bigi
- 5- Şevk-i haddünle Şerāyī kılalı cān teslīm
Yatur iy cān gül-i terden kefen üstinde bigi

438

Ve lehu

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1- Şol dil-rübā ki luţf-ıladur hulq u nāz işi
Aña gerek ki ‘aşıkuñ ola niyāz işi
- 2- ‘Ahd itmiş-idi ğamzeleri öldüre beni
Korkum bu ‘ahdini şıyup ide çoğ az işi
- 3- Firkat şebinde şubha degin şem‘ bigi cān
Yanup olur ğam odına sūz u güdāz işi
- 4- Ney nāle kılsa n'ola yanup her nefes çü ‘ūd
Ki_oldı anuñda bencileyin sūz ü sāz işi
- 5- Kō cevri kııl vefā baña cānā ki resmdür
Şāha hemişe luţf-ıla bende-nevāz işi
- 6- Zāhid lebün şafāsı-yıla zühdin itdi terk
Gerçi müdām olmuşdı anuñ namāz işi
- 7- Sırr-ı lebün Şerāyī nice ala gönceden
Keşf olmadı kimesneye çünkim bu rāz işi

182b

439

Ve lehu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1- Yüri iy nāvek-i müjgānı ciger an idici
aqları avsine urbān göñül ü cān idici
- 2- Gel gel iy dür dişi-le la‘l-i lebi asretine
Aıdup anlı yařum lūlū vü mercān idici
- 3- Yüri iy bülbüli feryād u figān itmeg-iün
Goncesin gunc-ıla arşusına andān idici
- 4- Gel gel iy gözlerüm eşkini revān itmeg-iün
arşuma āmeti servini ırāmān idici
- 5- Yüri iy dilleri bir bend-ile ılmağa esİR
Zülfini bend ü zenadānını zindān idici
- 6- Gel gel iy luşfını az idici cāndan sevne
Dāyimā mihrini ađyārā firāvān idici
- 7- Yüri iy turre-i arrār-ıla bİ-dİN eşmi
‘Aql u cān u dil alup ğāret-i İmān idici
- 8- Gel gel iy terk-i ser itmez reh-i ‘işkumda diyen
anı bir sencileyin ‘aşıa bÜhtān idici
- 9- Yüri iy derd-ile dil-aste řerāyİ‘yi oyup
Degme bİ-derde dil ü cān-ıla dermān idici

440

183a

Ve lehu

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1- İy ki addüñdür behiřtüñ tāze vü andān güli
V‘iy ki anuñ cān-ıla Rūhu‘l-udüs‘dür bülbüli
- 2- ıldı ser-gerdān cemālüñ māhı mihr-i āveri
Eyledi reyān sauñuñ bÜyü ayrān sünbüli
- 3- Nūř iden dil nice bulmasun beā iy ızr-ı cān
eřme-i āb-ı ayātuñ ‘aynıdur la‘lüñ müli

- 4- Gülşen-i ḥaddüñ gülin ḥandān görüp iy gonce-leb
Bülbül-i cān art[ur]ur şevḳ-ile her dem gülgülü
- 5- Muṭribā kıl rāst sāzuñı Şerāyī ḳavline
Bülbüle ‘uşşāḳ içinde eyledükçe ḳulḳulı

441

Ve lehu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1- Nice bir cev̄ ü cefā iy şeh-i bī-dād yüri
Dil-i vīrānumuzı itmedüñ ābād yüri
- 2- Ḳo beni zār olayın bülbülveş şām u seḫer
Sen gülp gül bigi her ḫār-ıla ol şād yüri
- 3- Ḥāne-i mihri gönülden idüp iy dost ḫarāb
Buḳ‘a-i cāna ḳoduñ cev̄-ile bünyād yüri
- 4- Mışr-ı ḫüsne nice maḡrūr olasın iy büt-i Çīn
Dem ola yıḳıla çün Ḥalluḫ¹ [u] Nevşād² yüri
- 5- Niçe bir luṭf-ıla aḡyāra vefā eylesin
Gele bir dem idesin ‘āşıḳuñı yād yüri
- 6- Sen Süleymān'a bu ben mūr-ı ḫaḳīrūñ ḫaberin
Bir gün ola irüre ḫasret-ile bād yüri
- 183b
- 7- İy Şerāyī dün ü gün bülbül-i şūrīde bigi
Ḳılma her bir gül-içün nāle vü feryād yüri

442

Ve lehu

mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1- Gözüñ füsün ider iy dost ḳaşdı cān ola mı
Ḳaşuñ ḫadeng atar aña nişān cihān ola mı

¹ *Halluḫ*: Türkistan’da bir şehir. Halkı, hüsn ü cemâl ile maruftur. Orada, iyi müşg üretilir. Güzel koku anlamına da gelir (bkz. Onay 2007, 178).

² *Nevşād*: Türkistan’da bir şehir. Halkı, hüsn ü cemâl ile maruftur (bkz. Onay 2007, 178). Şair güzelliğin geçici olduğunu bu iki şehrin yıkılmasıyla örnelemektedir. Türkistan coğrafyasında, eski bir yerleşim yeri olan Belh yakınlarında yer alan bu şehirlerin yıkılması ile ilgili hem Moğol İstilasası hem de buraların deprem bölgesi oluşu akla gelmektedir.

- 2- Gören ruḥuñ mehin evc-i şerefde sa'd-ıla dir
Bu vech-ile 'acabā mihr-i āsmān ola mı
- 3- Nesīm-i rūḥ-fezā mı bu zülf-i 'anber-sā
Şemīm-i müşg mi yā bŷy-ı dil-sitān ola mı
- 4- Bu gonce mi ya dehen yāḥu noḳta-i mevḥŷm
Bu yüz midür ya gül-i gülşen-i cinān ola mı
- 5- Leb-i şeker-şikenüñ tŷtī-i dil eylese vaşf
Dir āferīn işiden bu şeker-zebān ola mı
- 6- Zihī ne gülbün-i ra'nā durur revişde boyuñ
Bu resme serv-i sehī bāğda revān ola mı
- 7- Firāḳ-ı la'lüñ-ile dāne dāne çeşmümden
Revān olan dŷr ü mercān mıdur ya ḳan ola mı
- 8- Şu yirine şanemā ḳanımı iĉer her dem
Bu çeşm-i mestüñ elinden 'aceb amān ola mı
- 9- Ḳapuñdan özge tavāf itmege cihān iĉre
Şerāyī'ye dil ü cāndan bir āstān ola mı

443

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

184a

- 1- Almaduḳ ḡamzeñ oḳı ḥışm-ıla bir cān ḳalmadı
Olmaduḳ bir dil ḳaşuñ ḳavsine ḳurbān ḳalmadı
- 2- Ğāret idŷp gözlerüñ dil ḳışverin ḳomaz meger
Aña ḳaldı kim virem cān daḥı dermān ḳalmadı
- 3- Kān iĉinde gonce bigi baḡrı pŷr-ḥŷn olmaduḳ
Leblerüñ şevḳine bir yāḳŷt u mercān ḳalmadı
- 4- Nāz-ıla seyr itdŷgüñ şaḥn-ı ĉemende görŷben
Pāyuña yüz sŷrmedŷk bir serv-i bustān ḳalmadı

- 5- Bir Süleymân-ı zamânsın kim nigîn-i la'lüñe
Hîç teşhîr olmaduğ bir ins-ile cân ҡalmadı
- 6- Gülşen-i dehr içre bir gül bülbülin zâr idici
Gerçi kim sencileyin geldi hezârân ҡalmadı
- 7- İy Şerâyî ‘ahdine inanma sen dil-berlerüñ
Çün bilürsin kim bularda ‘ahd ü peymân ҡalmadı

444

Ve lehu

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

- 1- Dil görüp bir mehi oldum yine şeydâsı didi
Gör ne şürîde idüpdür beni sevdâsı didi
- 2- Ğonceveş bağrumı pür-hûn ider ol lâle-ruhuñ
Hışmla itdükçe nazâr nergis-i şehlâsı didi
- 3- Sâyeveş düşüben ardınca revân ola yaşum
Nâz-ıla olsa revân ҡâmet-i ra‘nâsı didi
- 4- Zekânı sîbini elden ҡomazam mişl-i enâr
Yüregüm yarar-ise gamzesi elmâsı¹ didi
- 5- Geçdi ayvâ diyü bu ‘ömr o cân servinüñ âh
Ele girmede zenağdânınuñ elması didi
- 6- Rûh-ı mecrûha lebinden niçe şordumsa devâ
Gitmedi hîç lisânından anuñ lâsı didi
- 7- Gördi servi boyı reftârını bâğ içre çenâr
Hoş tevâzu‘lar idüp yerde el arķası didi
- 8- Şeh-i hûbân-ı cihân olduğına ol meh-rû
Hüsni menşûrına yazlu ķaşı tuğrâsı didi

184b

¹ *Elmâs*: Parlaklığı ve aşırı sertliğiyle tanınan değerli bir mücevher. Özel bir metodla su verilmiş “çok sert hale gelmiş çelik” anlamında; keskin kılıç, bıçak ve hançer için de kullanılır (bkz Şentürk 2006, 460; Mütercim Asım 2009, 209). Elmas, burada gamzenin yaralayıcı özelliğini yansıttığı gibi meyve olarak elmayı da çağrıştırdığından sîb (elma), enâr (nar) gibi kelimelerle îhâm-ı tenâsüp oluşturmaktadır.

- 9- ‘Ayn-ı ‘ayyārı Şerāyī kılalı mekr ü fiten
Toldı bu ‘ālem içi şūr-ıla gavgası didi

445

Ve lehu

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1- Kaddümi kıldı ham gam u hicr ü belā yüki
Hadden aşurma cevrüñ igen hey cefā yüki
- 2- ‘Işkuñ hevāsı cānda vü dilde saçuñ gamı
Gör başuma neler getirür bu hevā yüki
- 3- Zülfüñle hem-nefes olalı iy büt-i Hıta
Pür-müşg ü ‘anber oldı ser-ā-ser şabā yüki
- 4- Dördüme ger tabīb-i lebüñ kılmasa ‘ilāc
Süd eylemezdi baña olursa devā yüki
- 5- Sünbül şaçuñdan almağa bir şemme bû hezār
Bağladı Rüm'a miskden ehl-i Hıta yüki
- 6- Dīvāne dil ne tañ çü tuta mār zülfüñi
Ki_itmez hāzer olursa eger ejdehā yüki
- 7- Tır-i firākuñ-ıla Şerāyī'nüñ āh kim
Kıldı çemende ya bigi kaddin belā yüki

446

Ve lehu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1- Nazar itmez bize ol mäh-liqāmuz neyiki
Ne günāh eyledük aña ya hıtaumuz neyiki
- 2- Düşeli ‘ışkına dil-haste vü zāruz dün ü gün
Geçdi ‘ömr irmedi bu derde devāmuz neyiki
- 3- Zülfi sevdāsı-la çünkim degülüz şifte-hāl
Boynumuzdağı ya bu bend-i belāmuz neyiki

185a

- 4- Dāmen-i vuşlatına sa'y-ıla irişmedin āh
Çāk ider ḥasret eli ceyb ü ḳabāmuz neyiki
- 5- Reh-i 'ıŝkında Şerāyī niçe demdür sürinür
Dimedi bir gün aña ḥāl-i gedāmuz neyiki

447

Ve lehu

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

- 1- Bir gün cemālünün açup iy meh niḳābını
Çarḥ-ı çehārumuñ ḥacel it āftābını
- 2- Yazılmadın ḥurūf-ı cihān kātib-i ezel
Yazmışdı şafha-i dile 'ıŝkuñ kitābını
- 3- Devrinde zülfünün şanemā gamdan özge hīç
Kimse 'imāret itmedi gönlüm ḥarābını
- 4- Gitme ırağ igende gel iy serv-i bāğ-ı cān
Seyr eyle ḥoş revāne revān çeşmüm ābını
- 5- Mihr-ile meh yanup oda iñlerdi ra'dvār
Göge çıkarsa berḳveş āhum ŝihābını
- 6- Çengini Zühre 'ūd bigi oda ura ger
Hicründe_ışitse sūz-ıla sīnem rebābını
- 7- Rif'atle bu Şerāyī semāya irüre ser
Çün secdegāh idindi işigün türābını

448

Ve lehu

185b

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1- Ḳarār u şabrum alur zülf-i yari gördün mi
Ne kār ider baña ol fitnekārı gördün mi
- 2- Şaçından ol şanemün iy şabā şafā geldün
Ne reşk-i ÇİN-imiş ol müşg-bārı gördün mi

- 3- Dil-i ſikeſtelerüñ anda nedür aḥvâli
Ne ḥâlet-ile geçer rûzgârı gördüñ mi
- 4- Çemende gül yüzi medḥin oḫır çıḫup ſerve
Leṭ[â]fet-ile hezârân hezârı gördüñ mi
- 5- Ḥaṭı benefſe miſâli ḥadinde zâhir olup
Getürdi gözgü-yi câna ğubârı gördüñ mi
- 6- ‘İzârı ſevḫi-le bülbül bigi fiġânuma âḥ
Teraḥḫum eylemez ol gül-‘izârı gördüñ mi
- 7- Cemâli ḥüsnine maġrûr olup meh ü mihre
Felekde zerrece yoḫ i’tibârı gördüñ mi
- 8- Miyân-ı baḥr-ı ğam-ı ‘iſḫına ſalalı özüñ
Dilâ eyit bu meyânda kenârı gördüñ mi
- 9- Œerâyî ol yüzi gül ḥasretiyle bülbülvâr
Ne nâle-yile ḫılır âḥ u zârı gördüñ mi

449

Ve lehu

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1- Ḳıldı vîrân ğöñlümi cevrüñ ſehâ hem ğam daḫı
Ger ḥarâb olsa elüñden ṭañ mıdur ‘âlem daḫı
- 2- Œol Moġol-çîn¹ çeſm-i ḥûn-rîzüñ elinden el-amân
Kim döker ḫanum yire virmez amân bir dem daḫı
- 3- Dil nice disün ſu çeſm-i Türk-i tîr-endâzuña
Kim anuñ ṭâḫat getürmez cengine Rüstem daḫı

186a

¹ *Moġol-çîn*: Genç ve güzel Moġol. Kelimenin sonundaki “çin” moġolca bir ektir (bkz Onay 2007, 101). Moġollar, ortaçaġ dünya tarihinde önemli rol oynamıſ ve özellikle İslam dünyasındaki tahribatıyla tanınmıſ bir kavimdir. Moġol istilası (13.yy); Orta Asya, Yakın Doğu ve Doğu Avrupa'nın etnik ve kültürel yapısının yeniden ſekillenmesinde önemli rol oynamıſ, özellikle Türk dünyasının etnik yapısını kökünden yıkmıſtır. Moġollar karſısında tutunamayan Türk boyları İnan üzerinden Anadolu'ya göç etmiſ, Anadolu'nun Türkleſmesinde ve Anadolu Selçuklu Devletinin yıkılıp Türkmen beyliklerinin kurulmasında önemli rol oynamıſtır (bkz. Özgüdenli 2005, 225-9). Özellikle Moġol-İlhanlı Devleti hükümdarı Hülagü, Bağdat'ın altını üstüne getirmesi ve sekizyüzbin insanı katlederek benzeri görölmemiſ bir zulüm yapmasıyla, kanlı katil timsali olarak telakki olunmuſtur (bkz. Onay 2007, 198-9). Œair, sevgiliyi Moġol güzeli olarak vasfedince doğal olarak kan dökücülüğü de anmıſtır.

- 4- Hüsrevâ şîrîn lebüñ cāmına dil cān virdügin
Görse ger cān viredi ol dem bu cāma Cem dağı
- 5- İy tabīb-i cān lebüñden olmaz-ise çāre āh
Bu dil-i mecrūhuma sūd eylemez merhem dağı
- 6- Çeng-i hicrānuñ beni kânün idelden derd-ile
Neyleyin eflāke irdi āh kim nālem dağı
- 7- Bilmezem hūrī misin cānā melek mi yā perī
Kim bu resme görmedüm sencileyin ādem dağı
- 8- Bu Şerāyī saña hem-dem olsa didüm didi kim
Olduğı yoğdur gedā bil şāh-ıla maħrem dağı

450

Ve lehu

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1- Ğamzeñ oğına dil hedef oldu vü cān dağı
Kurbān қаşuñ kemānına iki cihān dağı
- 2- Bende saña zemīn ü zamān iy şeh-i cihān
Çāker tapuña mihr ü meh-i āsmān dağı
- 3- Dilden hayāl-i haddüñ ü zülfüñ degül cüzā
Kanda ki nār ola olur anda duħān dağı
- 4- Şayd eylemege murğ-ı dil ü cānı gözlerüñ
Virmiş hadengi ğamzeñ ü қаşuñ kemān dağı
- 5- Bitürmedi bu gülşen-i ‘ālem senüñ bigi
Bir serv-қadd ü gül-ruħ u ğonce-dehān dağı
- 6- Bustān-ı cānda ‘aksi-yile қadd ü haddüñüñ
Hoş bitdi serv açıldı gül ü ergavān dağı
- 7- Sögdükçe bu Şerāyī'ye iy Hızr-dem lebüñ
Virür ebed hayāt u bağışlar revān dağı

451

Ve lehu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1- Tolaşup silsile-i zülfüne dil āh didi
Çalmışam bend-i belāda n'idem eyvāh didi
- 2- Gördi ra'nā boyuñuñ şahn-ı çemende revişin
Serv ayağ üzre turup yarıcuñ Allāh didi
- 3- Cān görüp nāz u 'itāb u sitemüñ kullaruña
Hadden aşurma igen cevruñi iy şāh didi
- 4- Nisbet itdügün özin ruħlaruña mihr görüp
Ne-yiçün haddüñi bilmezsın eyā māh didi
- 5- Gördi cān virdügümi zülf ü ruħı şevki-le dost
طیب اللہ من الجنة مثواه¹ didi
- 6- Naṭ'-ı hüsniinde beñi ferz-ile māt itmeg-içün
'Arz idüp ruħlarını mihr ü mehe şāh didi²
- 7- Ni'am-ı vaşluña luṭf-ıla Şerāyī ireli
Şükr idüp mün'ime "el-minnetü lillāh"³ didi

452

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1- Bir cefā-hū yār-imişsin böyle bilmezdüm seni
Cevri çok dildār-imişsin böyle bilmezdüm seni
- 2- 'Ākili meftün idici sihr-ile çeşmüñ bigi
Sāhir u 'ayyār-imişsin böyle bilmezdüm seni
- 3- Leblerüñ efsün oqır⁴ şirînlig-ile⁵ cānuma
Hey nice mekkār-imişsin böyle bilmezdüm seni

¹ "Allah ona cennetten güzel bir dinlence mekanı ayırsın". Ölünün ardından okunan dualardan biridir.

² Bkz. T1/7 ve G71/5.

³ Minnet Allah'adır.

⁴ oqır: ider

⁵ Şirînlilik: Aşk büyüsü yapmak için yazılan bir çeşit muska. Şirinlik muskası. Uğurlu olduğu düşünülen özel bir zamanda (şeref-i âfitâb) yazılır. Misk ile yazılma, çiğde veya şeker üstüne yazılma gibi yolları vardır. Sevilme isteyen kişi bu muskayı üzerinde taşır. Metinlerde, sevgilinin dudakları şirin/tatlı

187a

- 4- Hār-ı Һasretde hezārın rūz u şeb zār idici
Bir gül-i şad-Һār-imişsin böyle bilmezdüm seni
- 5- Yoluña cān virene nāziklenüp cevır idici
Hem-dem-i aғыār-imişsin böyle bilmezdüm seni
- 6- ‘İşve vü nāz-ıla her Һalkuñ yüzine gülici
Şāhid-i bāzār-imişsin böyle bilmezdüm seni
- 7- Dir Şerāyī göreli cevruñi her dem āh idüp
Bir cefā-Һū yār-imişsin böyle bilmezdüm seni

453

Ve lehu

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1- Halk eyleyüp kemāl-ile cānā Huzā seni
İtdi bu cān vilāyetine pādşā seni
- 2- Tūbā vü serv tura sücūd ide bāğda
Bu Sidre kāmēt-ile görüp müntehā seni
- 3- Hüsnuñ günine nice muķābil ola kāmēr
Kim zerre ola ger göre şems-i duĥā seni
- 4- Her şeb cihānı kevkeb-i eşk-ile ğarķ ider
Bir gün ki görmeye gözüm iy meh-liķā seni
- 5- Reşk-ile çāk olursa girībān-ı dil ne tañ
Çün cān bigi şafā-yıla kocar kaba seni
- 6- Dil-berler arasında idüp dilden ihtiyār
Cān-ıla tā ki sevmişem iy dil-rübā seni
- 7- Şanma Şerāyī terk ide tapuñı cevır-ile
Terk eylemez ne deñlü görürse cefā seni

454

Ve lehu

---

olarak vasfedildiğinden “şirinlik” sözüne de yer verilip bu uygulamaya işaret edilir (bkz. Karaman 2015, 225-9).

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

187b

- 1- İy boyı serv ü yüzi gülzār hoş gördük seni
Merhabā iy gonce-leb dildār hoş gördük seni
- 2- Gözlerümüñ rüşeni gönüm sürürü devletüm
Hâşıl-ı 'ömr-i 'azizüm yār hoş gördük seni
- 3- Hayr-mağdem dil diyārını müşerref eyledün
'Arz idüben luğf-ıla dīdār hoş gördük seni
- 4- Niçe müddetdür cemālün dīdeden mestür-idi
Şükr çün gösterdi ol Settār hoş gördük seni
- 5- Tutmadın düd-ı derünından Şerâyî'nün henüz
Hüsünüñ mir'atını jengār hoş gördük seni

455

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1- Çün dehānuñdur nigārā luğf-ıla cān çeşmesi
Sözlerüñdür kânı la'lün la'l ü mercān çeşmesi
- 2- Ger göre iy meh ruhuñ nürin felekden zerrece
Şerm idüp yire geçe mihr-i dırağşān çeşmesi
- 3- Leblerüñ āb-ı zülālin zikr iden iy Hızr-dem
Çeşme-i hayvāna dirse tañ mı hayvān çeşmesi
- 4- Baña şor āb-ı hayātuñ vaşfını ço gayrı gel
Hīç bilmez kim nedür hayvān insān çeşmesi
- 5- Kadd ü haddün şevki-le yaş dökdüğü-çün çeşmüme
Dinse iy gül-rü n'ola serv ü gülistān çeşmesi
- 6- Olalı sevdā-yı züfüñle dilüm gam menba'ı
Oldı çeşmüm la'l-i nābuñ şevki-le kıan çeşmesi

- 7- Gözleri yaşı Şerāyī'nüñ Pınarbaşı¹ bigi
Hasretüñle Bursa'nuñ oldı firāvān çeşmesi

456

Ve lehu

188a

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1- Urdı ğamzeñ yüregüme ħī vü nün u cīm ü rī
Åh kim raħm itmedüñ iy ħī vü bī vü yī vü bī
- 2- Hey ne sāhirdür gözün itdükçe sīn ü ħī vü rī
Eyledi göñlümi ūn u yī vü fī vü tī vü ħī
- 3- ūn u yī vü rī vü ūhd-ile dehānum pür olur
Husrevā ūrīn lebün itdükçe vā vü ūd u fī
- 4- Cān meūāmın eyle mīm ü ūn u kāf u yī vü nün
Ūn-i zülfün tağıdup çün bād-ı ūd u bī vü ħī
- 5- Gülūene 'arz it ruħuñ ūrmende olsun kāf u lām
Ĝunc-ı la'lüñden ħacel hem ğayn u nün u cīm [ü] ħī
- 6- Sākıyā kıl mīm ü sīn ü tī beni çeūmün bigi
Luř-ıla ūn sāĝar-ı la'līn lebünle mīm ü yī
- 7- Vaūf idüp iy lāle-rī vü ħī Şerāyī ħüsnüñi
Baĝladı gül bigi rengīn dāl u fī vü tī vü rī

457

Ve lehu

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

- 1- Yār oldı künc-i ğamda baña hem didükleri
Zār oldı derd-ile dile maħrem didükleri
- 2- ūol ħadde aĝladum ki firāķında dil-berün
Ķalmadı gözde kaşre kağar nem didükleri

¹ *Pınarbaşı*: Bursa'nın yararlandığı en eski su kaynaklarından biri. Pınarbaşı semtinde Pınarbaşı Cami kiblesi tarafında yer alan kaynaktan çıkıp şehrin büyük bir kısmının su ihtiyacını karşıladı (bkz. Çiftçi 2002, 57-74).

188b

- 3- Gülzār-ı ‘ışka bülbül-i cān-idi hoş-nevā
Açılmadın dağı gül-i hürrem didükleri
- 4- İy hür-çihre var-ise sensin bu hüsn-ile
Şekl-i beşerde ahsen-i ādem didükleri
- 5- Müştāk Ka‘be rüyuña hür-ı cinān kamu
Teşne lebün zülāline Zemzem didükleri
- 6- İy cān tabībi bu dil-i mecrūh-ı rūhuma
Olmaz müfid bir dağı merhem didükleri
- 7- Mülk-i cihānda gerçi ki çoğ istedüm velī
Bulınmadı gamuñ bigi hem-dem didükleri
- 8- Āhum odı şerārı katında iy behişt-rüy
Bir kıt‘adur bu yidi cehennem didükleri
- 9- Durdine bu Şerāyī-i bīmāruñ iy şanem
La‘lünden özge sem durur emsem didükleri

458

Ve lehu

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1- Urdı gamzeñ yüregüme yāre hayf ki gelmedi
Dökdi nā-ħağ kanum ol mekkāre hayf ki gelmedi
- 2- ‘Ālemi tūfān-ı eşk iy Nūh ‘ömrin göresi
Cümle ğarğ-āb eyledi deyyāre hayf ki gelmedi
- 3- Şevk-i ħaddüñle şu ħadde dökdi kan çeşmüm ki āh
Raħm idüp bu dīde-i hūn-bāra hayf ki gelmedi
- 4- Ĥasretinden gül yüzüñüñ derd-ile bülbül bigi
Kıldığum her dem bu āh u zāra hayf ki gelmedi
- 5- Tīğ-ı hicrān bağruma şol deñlü yāre urdı kim
Kılmaduñ derdā aña bir çāre hayf ki gelmedi
- 6- Oldı derd-ile Şerāyī ħaste-dil mecrūh-ı rūh
İtmedüñ tīmār ol bīmāra hayf ki gelmedi

459

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

189a

- 1- Geldi haṭṭuñ ruḥlaruñ āyīnesin gerd eyledi
Görmegin bāzār-ı 'ışkı 'āşıkā serd eyledi
- 2- Dürd-i vaşluñ haste-dil nüş eyler-iken cān-ıla
Nīş-i hicrūñ irüp anı da aña derd eyledi
- 3- Dilerem cāndan cüzā olup cüzām ola raḳīb
Kim seni benden cüzā derdā o nā-merd eyledi
- 4- Ḥasret-i mihr-i cemālūñ şevki iy meh şem'vār
Aḳıdup sīm-āb-ı eşküm rüyümü zerd eyledi
- 5- Şevḳ-i hüsnuñle Şerāyī oldı vālih nitekim
Bülbüli gülşende şeydā ḥasret-i verd eyledi

460

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1- Sevdi göñlüm cān-ıla bir dil-ber-i māh-ı nevi
İttifāḳī ḥüb olur olsa iki başdan sevi
- 2- Dūd-ı āhumdan yanup mihr āsmān olur siyāh
Şevḳ-ile iy meh beni yaḳdukça ḥaddūñ pertevi
- 3- Şām-ı zülfüñde götürüp elde ḳandil-i ruḥuñ
Mışr-ı ḥüsnuñ seyr ider luṭf-ıla ḥālūñ şeb-revi
- 4- Şerm idüp ḳılmaz-idi iy dost ihyā-yı memāt
Ger lebūñ i'cāzın işitse Mesīḥ-i 'İsevī
- 5- Şeh-nişin-i cānı ḳıl cānā ḥayālūñe maḳām
Kim ḡam-ı zülfüñle vīrāndur ḳamu göñlüm evi
- 6- Nüş idelden şekker-i 'ışkuñı bu Ferhād-ı dil
Luṭf-ıla şīrīn lebūñūñ oldı cānum ḥusrevi

- 7- Gerçi kim vaşf-ı miyānuñda denir çok kâl u kâl
Bu Şerâyî bigi kim dir bir hayâl-i ma'nevî

461

Ve lehu

189b

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1- Zülfünüñ dil-ber el urup depredür zencîrini
Kim ne bilür kim nedür yâ Rab yine tedbîrini
- 2- Kaşları yasın kurup kirpikler oğın atmadan
Âhuvâne çeşmi şayd itmek diler cân şîrini
- 3- Hey nice bî-bâk zâlim bî-amândur kim gelür
Cân u dil kaşına çeşmi tîz idüp şemşîrini
- 4- Görse didârân kuşürin añlaya hür-ı cinân
Şerm idüp 'özr-ile andan dileye takşîrini
- 5- Kūyuñ içinde Şerâyî kıldığı teslîm-i cân
Bu durur kim cennetü'l-me'vâda gördi yirini

462

Ve lehu

mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün

- 1- Eger dil-ber baña hem-dem olaydı
Cihânda bes dağı ne gam olaydı
- 2- Marîz-i cân u dil bulurdu şîhhat
Lebinden luğf-ıla emsem olaydı
- 3- İder dehşet beni görse_ol perî-rû
Olurdu ins eger âdem olaydı
- 4- Cefâ sengiyle bu dil şîşesini
Şır-idi ne kadar muhkem olaydı
- 5- Eger gunc-ı lebin göreydi gonce
Dehânın açmayup epsem olaydı

6- Dehānı luṭfını zikr itmese cān
Ne-yiçün yoḡ yire ḡurrem olaydı

7- Şerāyī'nüñ işitse zārın ol gül
Dili ḡonce bigi pür-dem olaydı

463

190a

Ve lehu

mef'ülü fā'ilātün mef'ülü fā'ilātün

1- Müşgīn saçuñuñ iy cān çoḡdur bizümle bendi
Çīn eyleyüp ḡöñüle her dem şalar kemendi

2- Sevdāsı beñlerüñüñ yandurdu oda 'üdü
Evşāfı leblerüñüñ ḡarḡ itdi şuya ḡandi

3- Zevḡ-i lebüñle ḡonce ḡıldı yaḡasını çāk
Şevḡ-i ruḡuñla lāle çün şem' oda yandı

4- Hoş-büy olup benefşe ḡaṭṭuña öykünelden
Reşḡ odına yanup müşḡ ḡaralara boyandı

5- Āzāde-yiken el-ḡaḡ yüz luṭf-ıla çemende
ḡul itdi serv ḡaddüñ şimşād-ı ser-bülendi

6- Dīvānedür düşelden zencīr-i zülfüñe dil
Te'shīr ḡılmaz aña ger 'āḡil ide pendi

7- Ḳıl boynuma ḡamāyil¹ ḡavlüñi iy perī-rū
Tā kim raḡīb-i dīvüñ irişmeye gezendi

8- Zülfüñ hevāsı-yıla bu sīne micmerinde
'İşḡ odıñuñ ḡöñülden cānum durur sipendi

9- La'leynüñ em buyurmuş ḡaste Şerāyī'ye çün
Şāfī cevāb işidüp ṭurdu birez ṭayandı

¹ *Hamāyil*: Boyuna asılan muska. Göz değmesi (nazar) ve sihre karşı hamāyil takmak âdettir. Bazı beyitlerde, âşık, sevgiliye nazar değmesin diye kendi kolunu hamayil olarak takmasını teklif eder. Bu bahaneyle kolunu sevgilinin boynuna dolayacaktır ki asıl maksat bu olmalıdır (bkz. Kardeş 2012, 119-46).

464

Ve lehu

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

- 190b
- 1- Hürşid-i felek tā ki ruḥuñ şem'ini gördi
Pervāne bigi kendüyi iy māh aña urdı
  - 2- Reyḥān ḥaṭuñuñ olalı miskīni benefşe
Ḥayrān oluban qarşusına boynını burdı
  - 3- Yaşın gözümün gördi ḥayāl-i ḳad-i servün
'Azm itmiş-iken gitmege raḥm eyledi ṭurdı
  - 4- 'İsā bigi cān-baḥş ola biñ mürdeye cānā
Bir ḳaṭre lebün cāmınuñ irse yire dürdi
  - 5- Şıgmadı şabā Rüm'a saçuñdan uralı dem
Şahrā-yı Ḥoten'de varuban esdi şavurdı
  - 6- Meh yüzüne öykündügi-çün şem' bu devrān
Odlara yaḳup anı külin göge şavurdı
  - 7- Rāz-ı dehenün bülbül-i cān gonceden iy dost
Bir zerre ḥaber virmedi her niçe ki şordı
  - 8- Raḥm it bu Şerāyī'nün elin ṭut başuñ-içün
Kim anı gamuñ ḥāk idüp ayağa düşürdi

465

Ve lehu

mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün

- 1- Dilde ḥabīb mihrini çün muḥkem eyledi
Arturdı cevriñi vü vefāsın kem eyledi
- 2- Geldi ḥayāl-i ḡamzesi ol lāle-çihrenün
Deldi dilümi ḡonce bigi pür-dem eyledi
- 3- Cān derdine lebi bigi ḥiç olmadı devā
Her niçe kim ṭabīb-i cihān emsem eyledi

- 4- Dār-ı hazende hūzn-ile tenhā vü zār-idüm
Minnet Huzā'ya kim ğamını hem-dem eyledi
- 5- H̄ār u zelīl idüp beni āh ol firişte-hū
Aġyār-ı kelbi 'izzet idüp ādem eyledi
- 6- Bezm-i belāda derd ü ğamı ni'metin yiyüp
Bir niçe gün bu cān u gönül 'ālem eyledi
- 7- 'Iḳdın saçı girihlerinüñ bād-ı hoş-nefes
Hall eyleyüp meşāmm-ı dili hoş-dem eyledi
- 8- Rā kaşları firāḳı-yıla rāstī çü dāl
Ol mäh-çihre ḳaddümi derdā ḥam eyledi
- 9- Dimiş raḳīb yāre ki öldür Şerāyī'yi
Didi eyit günāhı ne baña nem eyledi

191a

466

Ve lehu

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

- 1- Dil-ber ki zülfini el urup pür-ḥam eyledi
Sevdāsı-yıla gönümüzü¹ derhem eyledi
- 2- 'Arz eyleyüp cemāl-i gülistānı güllerin
Bülbüllerini ğonce bigi ḥurrem eyledi
- 3- La'līn lebiyle lülü-yı dendānı² kıymeti
Yāḳūt u gevherüñ şıdı ḳadrin kem eyledi
- 4- Gördi ki ḳıldı deşne-i 'ışḳı bu cāna kār
Raḥm eyleyüp ṭabīb-i lebi emsem eyledi
- 5- Cān zevḳ-i cām-ı bāde-i la'li şafāsı-la
'Ayş-ı Ḳubād u 'işret-i bezm-i Cem eyledi

¹ gönümüzü:

² dendānı:

- 6- Mi'rāc-ı 'arızına 'urūc itmege gönül
Zülf-i müselselini aña süllem eyledi
- 7- Ādem dimezdi kimsene hīç ol melek-'izār
Ta'zīm idüp raķīb-i segi ādem eyledi
- 8- Geldi hadeng-i ğamzesi dil şadrına geçüp
Cān-ıla hoş şafā sürüben 'ālem eyledi
- 9- Huld-ı harīm-i muhteremiyken Şerāyī āh
Aġyārı dār-ı hürmetine maħrem eyledi

467

Ve lehu

191b

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1- Se se seni seveli dil i i iy reşk-i perī
Yo yo yoluña komışam ca ca cān-ıla seri
- 2- Ya ya yandum ğamuñ-ıla hi hi hicrūñ odına
Ra ra raħm it şanemā kıl ba ba baña nazarı
- 3- Yü yü yüz sürmege bir dem i i iy şāh-ı cemāl
A a ayaġuña çeşmüm şa şa şaçar güheri
- 4- Tı tı tütī bigi gelse gü gü güftāra lebün
Bi bi bī-ķadr ola Mışr'uñ ķa ķa ķand ü şekeri
- 5- Va va vaşluñuñ olunmaz şe şe şem'ine ķarīb
Pe pe pervāne-şifat cān ya ya yaķmasa peri
- 6- Ya ya ya ķaşlaruñ-ıla a a ala gözüñüñ
De de deldi cigerümi ti ti tır-i seherī
- 7- Ha ha haddüñle Şerāyī a a alnuñ görelī
Gö gö gözine getürmez mi mi mihr ü ķameri

468

Ve lehu

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1- Cefā kıılır baña cān¹ cevr ider zamāne daḥı
Ki neyledüm felege yā ‘aceb zamāna daḥı
- 2- Götürdi mihr-i ruḥından niḳābın ol meh-rū
Ki virdi nūr u ziyā cāna vü cihāna daḥı
- 3- Ğubār-ı pāyını ḳor başına felek çün tāc
Melekleriyle varur ṯīb-içün cināna daḥı
- 4- Miyānı rāzını cān bilmedi anuñ ḳılca
Dehānı sırrına düşse n'ola gümāna daḥı
- 5- Dile ḳaşı-la gözi ḳıldıḡı cefāları dost
Göñül ü cān-ıla diler ide bu cāna daḥı
- 6- Şikār-ı cān u göñül murḡı-yiçün ol dil-ber
Düzetdi dām-ı saçın ḥālın itdi dāne daḥı
- 7- Serāyī işigine nice sürmeye rū kim
Bu ‘aşr içinde anuñ bigi yoḳ bir āstāne daḥı²

192a

469

Ve lehu

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1- Cān sevdi yine³ bir büt-i sīmīn-bedencügi
Kim şermsār ider güli vech-i ḥasencügi
- 2- Yaḡmāya virdi ‘aḳlumı ḡamz-ıla ḡamzesi
Sevdāya şaldı göñlümi zülfi resencügi
- 3- Luṯf-ıla zīnet itmege ḳaddi şanavberin
Giymiş şiyāb-ı nāz-ıla gül pīrehencügi
- 4- Bāḡ-ı behişt-i ḥaddünüñ ol Sidre-ḳāmetüñ
Bil bih durur ya sīb gül-ābī zeḳancügi

¹ cān: cānāne (Vezin gereḡi deḡiştirildi.)

² Dizenin vezni bozuktur.

³ yine:

- 5- Bî-ķadr ü kıymet itse n'ola ķandi lebleri
Narķ-ı¹ Şeker-Şikendür anuñ hoş Őuķancügi
- 6- İy dīde ĥāk-pāyına ķıl eŐķüñi revān
Görmek dilerseñ ol ķadi serv-i ķemencügi
- 7- KılmaŐ heves göñül ķoyuban ĥayra zülfini
Hoşdur kişiye ķandasa kendü vaķancügi
- 8- Zülf ü ruķı ĥamıyla anuñ cān virenlere
Lāyķdur olsa sündüs-i cennet kefencügi
- 9- Bülbül bigi Őerāyī nice zār² ķılmasun
Ćün sevdi cān u dilden o ĥonce-dehencügi

470
Ve lehu

192b

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1- Görelī göñül ü ĥöz bir ĥözi Őehlā ĥüzeli
Varlıĥından göñülüñ ĥöz ĥöre yudı ĥöz eli
- 2- Gizlü bir kez göñül ü ĥöze ĥözi ĥöz ideli
Ćözlerem göñül ü ĥöz-ile o ĥözi ĥüzeli
- 3- Ćezdürüp göñül ü ĥözi ĥözedüp ĥöremezem
Gizlüdür göñül ü ĥöz-ile ĥözet ol ĥüzeli
- 4- Ćüzelum göñül ü ĥözden bu ĥözün Őaķladuĥum
Ćüm ola Őaķlamaya göñül ü ĥözden ĥüzeli
- 5- Bu Őerāyī vireli göñül ü ĥöz ĥözlerüne
Ćözlemez göñül ü ĥözden daķı o bir ĥüzeli

471
Ve lehu

¹ *Narķ*: Fiyat takdir edilmesi ve sınırlandırılması anlamında fıkıh terimi. Osmanlılarda mal ve hizmet fiyatları için devletçe konulan üst limittir. Osmanlı devletinde titizlikle uygulanmaya çalışılır, muhtesipler eliyle çarşı ve pazarda fiyat belirlemesi ve kontrolü yapılırdı (bkz. Kütükoĥlu 2006, 390-91).

² *zār*: medķ

mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1- Ne dem ki zülfüñ o gül yüzde tarmâr oldı
Hezâr-ı dil görüben anı bî-ķarâr oldı
- 2- Gözüñ ne ahûdur iy dil-ber-i Ħaķâyî kim
Görüp baķışını şîrâne cân şikâr oldı
- 3- Gönül görüp didi zülfüñ ‘izâruñ âbında
Ne turfe müy şuda yatmağ-ıla mâr¹ oldı
- 4- Şaķuñ şebinde görüp cân didi ruķuñ mihrin
Tur örü aç gözüñ iy ħufte-dil nehâr oldı
- 5- Görüp ruķuñla lebüñ lâle vü gül ü ĝonce
Ķızardı lâle vü gül ĝonce şermsâr oldı
- 6- Ne ĝoncesin ‘acabâ daķı nâ-şüküfte-yiken
Serâyî bigi hezâruñ senüñ hezâr oldı
- 7- Esîri ķaddüñüñ olalı serv-i âzâde
Ķulâmı sünbülüñüñ nâfe-i Tatâr oldı

472

193a

Ve lehu

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1- Olalı dil-berâ leylâ şaķuñuñ dil hevâdarı
Olupdur vâlih [ü] şeydâ kıllur Mecnün-şifat zârî
- 2- Niķe bir tûr-ı firķatde tûram Mûsâ-şifat ħayrân
Tecellî idüben gel luţf-ıla ‘arz eyle dîdarı
- 3- Baña bu dâr-ı dünyâda gerekmez cân u dil sensüz
Hemân sensin benüm bu ‘âlem içre ‘ömrümüñ varı
- 4- Degül bir cevce iy meh naķd-i cân bâzâr-ı şevķüñde
Metâ‘-ı mihr-i vaşluñuñ olalı dil ħarîdarı

¹ Mâr: Yılan. Belli dönemlerde deri değiştirerek yenilenen ve su kaynaklarına yakın yerlerde yaşıyan yılan, çoğu mitolojide su ve toprakla, aynı zamanda gök ve yer altı âlemiyle ilişkilendirilmiştir (bkz. Gürkan 2013, 527-9).

- 5- Nebāt ü and ola biten nebāt[āt]-ı cihān cümle
Eger bir atre yire amsa cānā la‘lūññ yarı
- 6- Görince ğayr-ıla sen dil-beri yār olduğuñ her dem
Bu ğayretten yürek yarılrsa yegdür hicr-ile yarı
- 7- Mu‘atar ılsa cān bezmin Şerāyī ‘ūdveş añ mı
Ki anuñ micmer-i albini yamışdur hevā nārı

473

Ve lehu

mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1- Ruıyla yār güle reng-i āl gösterdi
Lebiyle uıye sükker maāl gösterdi
- 2- ‘Aceb ne sāhir ü mekkār olur aşıyla gözi
Ki bir dem içre niçe mekr ü āl gösterdi
- 3- Hevā-yı zülfi-yile vaşfı cām-ı leblerinüñ
Göñül ü cāna ne ğam ne melāl gösterdi
- 4- Şalınduğınca revān nāz u ‘işve-yile urup
Çemende serve adi i‘tidāl gösterdi
- 5- Şikār ılmağ-ıçün cān u dil kebüterini
O şāh-bāz-ı cihān zülf ü hāl gösterdi
- 6- aşı bigi nice olmayam āh¹ anuñ çü hilāl
Cemāl-i bedrin açup bir kemāl gösterdi
- 7- Bu bülbül-i dil ü cān nice hurrem olmaya kim
Leāfetiyle o gül-rü cemāl gösterdi
- 8- Dehānı varına bir zerre fehm irürmedi hiç
Egerçi ‘aql-ı hezārān hayāl gösterdi
- 9- Şerāyī ol şanem-i meh-liāya irmeg-içün
Sözini nazm-ıla sihr-i helāl gösterdi

¹ olmayam āh: olmaya māh

474

Ve lehu

mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün

- 1- Bir dem şalınsa nāz-ıla kıaddüñ şanavberi
Yüz kerre secdeye getüre serv ü 'ar'arı
- 2- Rengīn ruħuñ kıılır güli gülşende şermsār
Şīrīn lebüñ ħacel nitekim kıand ü sükkeri
- 3- Mihr-i ruħuñ ziyā yiter iy meh bu 'āleme
Ger itmese tülü' ne ğam şems-i ħāverī
- 4- Lülü dişüñ-ile leb-i la'lüñ leřāfeti
Bī-kadr ü kıymet eyledi yāķüt-ı aķmeri
- 5- İster ki gözlerüñ döke kıanını 'aşıķuñ
Almış eline ħançerini ğör bu kāferi
- 6- Bir şeb meğer ki ğördi ruħuñ mihrini kıamer
Taña kıalup olur aña her rüz Müşteri
- 7- Ferħunde-řāli' olsa Şerāyī 'aceb mi kim
Sen meh-liķāya oldu muķārin çü aķteri

475

194a

Ve lehu

fe'ilätün fe'ilätün fe'ilätün fe'ilün

- 1- Nisbet itdüm şanemā ğül yüzüñe yāsemeni
Key ħatā eylemişem yaşığuña yasa meni
- 2- İşığüñ olalı iy şāh maķām-ı Maħmūd¹
Beñzedür anda ğörüp 'ām u ħāş Ayāsa¹ meni

¹ *Mahmūd*: Türk hükümdarlarından Gazneli Sultan Mahmud (ö. 1030). Gazneli Devleti'nin kurucusu ve büyük hükümdarıdır. Saltanatının büyük kısmını Hindistan ve komşu ülkelere düzenlediği seferlerle geçirdi. İslamiyet'in Asya ve Uzak Doğu'da yayılmasında etkili oldu. Devrinde şairlere ve şiire büyük saygı gösterdi. *Şehname* onun buyruğuyla Firdevsî tarafından yazıldı. Divan şiirinde, cömertliği dindarlığı, sözünde durması, yardımseverliği, adaleti vb. yönleriyle anılır (bkz. Zavotçu, 2013, 464-6).

- 3- Ğam-ıla t̄asa tutar ğayr-ıla gördükçe seni
Āh kim öldüriser ol ğam-ıla t̄asa meni
- 4- Şol kadar virdi ğamuñ za'f ki m̄anend-i hilāl
'Āķıbet² eyledi engüşt-nümā n̄asa meni
- 5- Nüş idüp k̄ase-i la'lüñ nice cüş eylemeyem
Ki_itdi çeşmüñ bigi ser-mest çün ol k̄ase meni
- 6- Nice c̄an virmeyem ol ğamze-i ħün-r̄izüñe kim
Her nefes karşı tutar ħançer-i elm̄asa meni
- 7- İy Şerāyī seni z̄ar itmege ol gül çü hezār
İtdi sünbülleri içinde nihān ȳasemeni

476

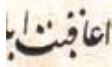
Ve lehu

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

- 1- Dil silsile-i sünbül-i dildār kuşandı
Manşür-şıfat şan resen-i dār kuşandı
- 2- Gördi saçınuñ küfrini çün zāhid-i mürtāz
Terk eyleyüben zühdini zünnār³ kuşandı
- 3- Nüş ideli dil şehd-i lebün şerbetin iy c̄an
Şihhat kemerin t̄urdı o b̄imār kuşandı

---

¹ *Ayâs*: Gazneli Mahmud'un has gulamlarından. Akli, bilgisi, feraset ve sadakatinden dolayı sultan onu çok sever ve ona güvenirdi. Güzelliğin ve aşkın simgesi olarak algılanır. Sultan'ın ona olan aşkı Fars edebiyatında bazı şairlerin *Mahmûd u Ayâz* adlı eserlerine konu olmuştur. Divan şiirinde, padişah tarafından kestirilen saç (sultan buna ertesi gün pişman olmuştur) ve sadakatiyle anılır (bkz. Zavotçu 2013, 89-90).

² 'Āķıbet:

³ *Zünnâr*: Papazların bellerine bağladıkları kuşak. Şair, meşhur *Şeyh San'ân* kıssasına işaret etmiştir. *Mantıku't-Tayr*'da anlatıldığına göre, Şeyh Mekke'de dört yüz dervişi olan şöhretli bir tarikat piridir. Rüyasında Rûm'a gittiğini ve orada bir puta secde ettiğini görmesi üzerine dervişleriyle beraber Rûm diyarına gider. Orada karşılaştığı güzel bir hıristiyan kızı şeyhin aklını başından alır. Şeyh artık aşkın kölesi olmuştur. Dervişleri, şeyhlerini kurtarmak için ne kadar yalvarsalar da nafi değildir. Şeyh, kızın vuslatı için hıristiyanlığı kabul eder. Hikâyenin sonunda, şeyhin eski bir dostu ve dervişlerinin duaları sonucunda, şeyh hatasını anlayıp tevbe eder ve belinden zünnârı çözer. Daha sonra kız da müslüman olur. Şeyh San'ân, divan şiirinde aşkı uğruna bütün çile ve ızdırapları göz önüne alarak bu yolda kendini feda etmekten çekinmeyen bir şahsiyet olarak zikredilir (bkz. Tökel 2000, 411-4).

194b

- 4- Reyhān haṭuñ itdügüm-içün ‘anbere teşbīh
Zülfüñ görüben hışma gelüp mār kuşandı
- 5- Bir demde hezār ola Şerāyī bigi kurbān
Çün ğamzelerüñ tīgını iy yār kuşandı

477

Ve lehu

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1- Zeyn olalı luṭf-ıla hürşīd-i hüsñüñ gülşeni
Oda yandı reşk-ile māhuñ felekde hırmeni
- 2- İy perī-rū bilmezem hūrī misin yāḥud melek
Kimse böyle gördüğü yok aḥsen ü zībā seni
- 3- Hüsñ bir devlet durur virmiş saña Perverdgār
Devletinde hüsñüñüñ ‘ayş idelüm gel iy ğanī
- 4- Şām-ı zülfünde cemālüñ mısrını seyr itmege
Zeyn olur kandīl-i eşk-ile bu çeşmüm revzeni
- 5- Hüsñ-i ‘ıydında şıyām-ı tīr-i ğamdan kırtarup
Kılmaz-isen kaşlaruñ kavşine kurbān vā beni
- 6- Dest-i cevrinden hezār olsa raķībüñ ğam degül
Ger elümde bir nefes olursa luṭfuñ dāmeni
- 7- Bu Şerāyī'den lebüñ vaşfın idüp gülşende ğuş
Çāk iderler ğonceler yir yir çeküp pīrāheni

478

Ve lehu

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1- Yārüñ ‘aceb bizümle nedür kibr ü kīnesi
Kim pür durur ‘itāb u cefā-yıla sīnesi
- 2- Ol ‘izzet-ile hüsñ issi pādşāya diñ
Redd itmesün ki hıdmete geldi kemīnesi

195a

- 3- Cūd u keremlerine anuñ tutmuşuz ümîz
Pürdür vefâ vü mihr-ile luţfı hazînesi
- 4- Luţf it kenâr-ı vaşla çek iy Hızr-dem iriş
Girdâb-ı hicre şaldı beni gam sefînesi
- 5- Dîde pür-âb u rüy türâb göñül harâb
Bunlar durur mu‘âyine ‘ışkuñ qarînesi
- 6- Mihr ü vefâ eliyle kıl â‘îneveş cilâ
Tâ gerd-i gamdan açıla dil âb-gînesi
- 7- Qahr-ile bu Şerâyî'yi redd itme kim dahı
Luţfuñ derinden özge yiri yok şıgınası

479¹

mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ülün

- 1- Dirîgâ yâr benden yad düşdi
Dil ü cân hûna halka şâd düşdi
- 2- Cemâli güllerinüñ şevki-yile
Hezârân bülbüle feryâd düşdi
- 3- Qaşı ta‘lîm ider çeşmine fitne
Biri şâkird biri üstâd düşdi
- 4- Kılalı mülk-i cânda ‘ışkı me’vâ
Diyâr-ı dil kamu âbâd düşdi
- 5- Şerâyî her nefes âh idüp eydür
Dirîgâ yâr benden yad düşdi

480

Ve lehu

mef‘ülü mefâ‘ilü mefâ‘ilü fe‘ülün

- 1- Tâ kim şanemâ ‘aks-i cemâlün güle düşdi
Ol şevk-ile gül gülşen içinde güle düşdi

---

¹ Der-kenâr

- 2- Reyhān saçuñuñ çözdı meger kim girihin bād
Bāğ içre anuñ rāyihası sünbüle düşdi
- 3- Zülfüñle gören hālüñi dir ‘arızuñ üzre
Bu sünbül-i müşgīn durur ol fülfüle düşdi
- 4- La‘l-i lebüñe kılalı teşbīh özini mül
Mey-h‘āre-şıfat dün gün işümüz müle düşdi
- 5- Dil gül yüzüñüñ hicri-le āh eyledügince
Zārılığı gülşende anuñ bülbüle düşdi
- 6- Şīrīn bigi tīg-ı müjeñe_ıy husrev-i hūbān
Cān virmek-içün her yañadan kulçule düşdi
- 7- Muṭrib kılalı kavlini bezm içre çü şehnāz
Kulçul diyü pāyına anuñ bülbüle düşdi
- 8- Zülfüñe benefşe nice nisbet ide özin
Kim destesi iy ruḥları gül bir pula düşdi
- 195b 9- Medḥ ideli gül yüzüñi gülşende Şerāyī
Bülbül bigi murğ-ı çemene gülgüle düşdi

481

Ve lehu

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

- 1- Dil murğı yine bir yüzi gül dil-bere düşdi
Bir gonce-dehen lebleri cān-pervere düşdi
- 2- Hāl-i siyehin tābiş-i ḥaddinde gören dir
Şan dāne-i fülful durur ol āzere düşdi
- 3- Pür oldı mül ü sāgar içi lāle vü gülden
Çün ḥadd ü lebi rengi mül ü sāgara düşdi
- 4- Müşgīn ḥaṭuñuñ sīnede iy dost ḥayāli
Şol ‘anber-i terdür şanasın micmere düşdi
- 5- Gül gülşen içinde_ıster-iken ḥüsnine mānend
Ḥaddüñ gülini gördi vü yüzi yire düşdi

- 6- ‘Ālem yüzini eyledi gün bigi münevver
Tā şevk-i ruḥuñ ‘aksi meh-i envere düşdi
- 7- Dil ağzuñ-içün kirpigüñ üstinde virür cān
Yoğ nesne-yiçün şiftedür ḥaçere düşdi
- 8- Cān niçe ḥalāş eyleye dil zülfüñ elinden
Bulmaya rehā bunca fem-i ejdere düşdi
- 9- Ṭālī‘ nice sa‘d olmaya gün bigi Şerāyī
Çün ḳur‘a-i dil ol meh-i nīk-aḥtere düşdi

482

Ve lehu

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

196a

- 1- Şol ḥūr u perī-rū ki dinür adına Pīrī
Pervāne ider şem‘-i ruḥı māh-ı münīri
- 2- Yā Rab ne perīdür bu ki insānlar içinde
Ḥūrī vü melek olmaya ḥüsn-ile nazīri
- 3- Pür ide şabā bigi açup saçları çinin
Āfāk içine rāyiḥa-i müşg ü ‘abīri
- 4- Ḥübān-ı cihān oldı aña cān-ıla bende
İklīm-i cemālüñ olalı luṭf-ıla mīri
- 5- Āzāde durur bend-i cihāndan dil-i miskīn
Müşgīn saçı zencīrinüñ olalı esīri
- 6- Cān-ıla gönül oldı kemān ḳaşına ḳurbān
Yir ideli sīnemde anuñ ğamzesi tīri
- 7- Ger şerḥ ide yüz vech-ile bu ḥüsni Şerāyī
Bir şemmesi vaşfında daḥı_olmaya ḥabīri

483

Ve lehu

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1- Her kaçan ‘arz idesin hüsnuñi gülzāra ‘Alī
Gele bülbül bigi görüp anı gül zāra ‘Alī
- 2- Tağıdup lāle-ruhuñ üstine sünbül saçuñı
Dil-i sevdā-zedeyi eyleme āvāre ‘Alī
- 3- İlteli ÇİN'e şabā büyüñi müşgīn saçuñuñ
Kadr ü kıymet kıomadı nāfe-i Tātāra ‘Alī
- 4- Ğonce dem-beste olup şöyle kıala vālih ü deng
Leblerüñ ğunc-ıla çüñkim gele ğüftāra ‘Alī
- 5- Yaķa reşk odına serv özini bustānda turup
Gelicek sen bu sehī kıadd-ile reftāra ‘Alī
- 6- Çeşm-i pür-ħışmuñ elinden kime feryād ideyin
Kim ider bağrumı bir laħzada şad-pāre ‘Alī
- 7- Dāğ urup ħāl-i ruhuñ yüregüme lāle-şıfat
Yaķdı bu cānı daħı ‘ūd bigi nāra ‘Alī
- 8- Düşmişem hicr-ile bī-çāre vü bīmār u ğarīb
Umaram luţf-ıla vaşluñdan ire çāre ‘Alī
- 9- Tūţi-i cān-ı Şerāyī kıafes-i tenden ider
Ārzūsın leb-i pür-ķand [ü] şeker-bāra ‘Alī

196b

484

Ve lehu

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

- 1- Şol şūħ-ı şeker-fem ki dinür adına Bālī
Olursa yiter rūħa ğıdā lebleri balı
- 2- Lālā olalı ħaddine ğül la‘line lāle
Lülü dişünüñ bendesidür ıķd-ı le‘ālī
- 3- Dil kışveri pür oldı füsün-ıla fitenden
Ebrūsı-la çeşmi ideli mekr-ile ālı
- 4- ‘İzz-ile sücüd ider revān serv çemende
Nāz-ıla kıyām itse turup kıadd-i nihālī

- 5- Gūyā ki megesdür gelüben şekkere ҡonmıř
Şırın lebi üstindeki şol dāne-i ĥālī
- 6- Cān virür-iken teşne-dil irişse ĥayāta
Bir ҡařre eger ‘arz olına la‘l-i zülālī
- 7- İy niçe Şerāyī bigi_ola ‘ıřķına ҡurbān
‘İyd ayı bigi görine ger ҡařı hilālī

485

Ve lehu

mef‘ülü mefā‘ilün mef‘ülü mefā‘ilün

197a

- 1- ‘Arz eyle ruĥ-ı ĥūbuñ gülzāra ‘Alī Bālī
Görüp gele bülbülveş gül zāra ‘Alī Bālī
- 2- [Serv idi] şurup ĥayrān reşk-ile çemen içre
Geldükçe revān ҡaddüñ reftāra ‘Alī Bālī
- 3- Pür şehd [ü] şeker ola bu cān u göñül mışrı
Gelse leb-i řırınüñ güftāra ‘Alī Bālī
- 4- Ĥurřid-i viřālüne meh-rūlar olur řālib
Bu şal‘at-ile gelseñ bāzāra ‘Alī Bālī
- 5- Çeşm-i siyehüñ bir dem her kime nazār ķılsa
Yā Rab yüregın ķılır şad-pāre ‘Alī Bālī
- 6- Dil ġamzelerüñ siĥri āřüftesidür lā-büd
Āřüfte olur düşen seĥĥāra ‘Alī Bālī
- 7- Firdevs-i cemālünü ‘arz eyle Şerāyī‘ye
İrür anı luşf-ıla dīdāra ‘Alī Bālī

486

Ve lehu

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1- Ruĥlaruñdur semen ‘Ömer Çelebī
Sünbülün yāsemen ‘Ömer Çelebī

- 2- Serv-i āzādeñüñ gulāmı durur
'Ar'ar u nārven 'Ömer Çelebī
- 3- Semen endāmuña yaraşur gey
Berg-i gül pīrehen 'Ömer Çelebī
- 4- Ğurre_olup ħüsne mübtelālaruña
Eyleme cevır igen 'Ömer Çelebī
- 5- Ķalb-i 'uşşāķa turre-i zülfüñ
Şaldı bend-i miĥen 'Ömer Çelebī
- 6- Bir nefesde virür biñ ölüye cān
Depredicek dehen 'Ömer Çelebī
- 7- Cān virür yoluña Şerāyī bigi
Seni cāndan seven 'Ömer Çelebī

197b

487

Ve lehu

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1- Niçe ĥışm ide gözün cānuma Yūsuf Çelebī
Ya niçe gire benüm ķanuma Yūsuf Çelebī
- 2- Ķo beni zār olayın bülbülveş gül bigi sen
Ĥurrem ol ķarşuma efgānuma Yūsuf Çelebī
- 3- Nīl-i Mışruñ nice aķduĥunu görmek dilesen
Ķıl nazār dīde-i giryānuma Yūsuf Çelebī
- 4- Zülf-i bī-dīnüne yüz virme ki ķāfırlıĥ idüp
Tā ki ķaşd itmeye ĩmānuma Yūsuf Çelebī
- 5- Urma müşĥin şaçuña şāne nazār ķıl dilden
Ĥāl-i miskīn-i perīşānuma Yūsuf Çelebī
- 6- Şıfat-ı vaşf-ı ruĥ u zülfüñi yazduķķa tolar
Gül ü reyĥān ķamu dīvānuma Yūsuf Çelebī
- 7- Cān virüp yoluña biñ biñ ola ķāker dilden
Ben Şerāyī bigi sen ĥānuma Yūsuf Çelebī

488

Ve lehu

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1- Ruḥlarıñdur kamer Memī Çelebī
Leblerüñdür şeker Memī Çelebī
- 2- Şevk-i ḥüsnüñle şem‘veş dün gün
Mihr-ile meh yanar Memī Çelebī
- 3- ‘Anberīn zülfüñüñ ğulāmı durur
Müşğ ü reyḥān-ı ter Memī Çelebī
- 4- Mihr ü māha ruḥuñla alnuñdan
İrişür nūr u fer Memī Çelebī
- 5- Dil ü cāndan hevāsı sünbülüñüñ
Gitmeye gide ser Memī Çelebī
- 6- Ğunc-ı la‘lüñ ğamıyla ğonce bigi
Oldı pür-dem ciger Memī Çelebī
- 7- Gül yüzüñ ḥasretiyle bülbülvār
Kıluram nāleler Memī Çelebī
- 8- Ne ḥacerdür dilüñ ki feryādum
Āh itmez eşer Memī Çelebī
- 9- Leb-i la‘lüñ Şerāyī medḥ idüben
Levḥ-i cāna yazar Memī Çelebī

198a

489

Ve lehu

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1- Cāna yetdi cefā Memī Çelebī
Luṭf idüp kıl vefā Memī Çelebī
- 2- Yanaram cān-ıla firāk odına
Düşeli dil saña Memī Çelebī

- 3- Āhenīn gön̄lüñe eşer itmez
İtdügüm āh u vā Memī Çelebī
- 4- Serv-i sīmīnūñe yaraşur gey
Berg-i gülden kabā Memī Çelebī
- 5- Mihr-i haddūñ katında mäh-ı felek
Görinür bir Sühā Memī Çelebī
- 6- Ka‘be kūyuñ tavāfı Merve haķı
Cāna virür şafā Memī Çelebī
- 7- Rūz u şeb dir Şerāyī hasret-ile
Raħm kıl öldüm a Memī Çelebī
- 8- Beni redd eyleme tapuñdan kim
Gelmişem raħm uma Memī Çelebī

198b

490

Ve lehu

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1- İklīm-i hüsne olalı sen pādşā Memī
Oldum gön̄ül ü cān-ıla bende saña Memī
- 2- Hışm itmesün di baña gözüñ cürmi¹ var diyü
Sevmekden özge tapuñı yoķdur haķā Memī
- 3- Redd itme bu haķā-yıla luţf eyle kıl kabül
Geldüm kapuña yüz süriyü raħm uma Memī
- 4- Rā kaşlaruñ hayāli-yile rāstī çü dāl
Kaddümi kıldı bār-ı firāķuñ dü-tā Memī
- 5- Her dem revāne serv-i revānuñ revān olup
Seyl ide āb-ı çeşümümi billāh a Memī
- 6- Telh oldu cāna ‘ayş-ı şafā şoħbet-i sürür
Hem-dem olalı guşşā-yıla_aña belā Memī

¹ cürmi:

- 7- ‘Aql u dili Şerāyī revān itdi ʔapuña
Cān-ıla ʔıl ʔabūl senūndür rızā Memī

Fi'l-Muʔaʔṭa‘āt

1

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

- 199a
- 1- İy bedr-i dīn ü devlet-i erbāb-ı zü'l-kerem
Erzāḳ-ı ḫalkā ḫulḳ-ıla oldı keffūn kefil
  - 2- İḫsānuñ ābı cūduñ elinden revān olup
Şol deñlü aḳdı cūş idüben mişl-i cūy-ı Nīl
  - 3- Dil rāh-ı zulmet içre ʔalurdı ger olmasa
Şem‘-i hidāyetüñ irişüp Hızrveş delīl
  - 4- Ṭayy itdi cūdı Hātem-i Ṭay gördi sen şehūñ
İḫsān [u] luṭfı olduḡını āleme sebīl
  - 5- Şāhā münevver itdi ʔamu çeşm-i sā‘ili
Gerd-i sipāh-ı cūduñ irişüp hezār mīl
  - 6- Bir şemme vaşfını ni‘am-ı cūd-ı ḫulḳuñuñ
Biñ yılda idemez dürişüp yetmiş iki dil¹
  - 7- Bu bir za‘īf-dil nice şerḫ ide dürişüp
Şol ḫ‘ān-ı luṭfı ki_olmaya vaşfı hezār yıl
  - 8- Fi'l-cümle ʔapuña bu Şerāyī şikeste-dil
Ḥ‘ān-ı şenā getürdi şehā mā-ḫazar ʔalīl
  - 9- Olḡıl beḳā vü devlet-ile bāḳī tā ebed
Ḳılsun kemāl-i luṭf-ıla ḫaḳ ömrüñi ʔavīl

2

Ve lehu

¹ *Yetmiş İki Dil*: Kitab-ı Mukaddes’e göre diller başlangıçta tekti. Bu dil, başı göklere yükselen kulesiyle Allah’a isyanı sembolize eden Babil’in ve kulenin yapımı sırasında çeşitli dillere, Hz. Nuh’un torunlarının sayısına göre yetmiş iki dile ayrılmıştır (bkz. Erdem 1991b, 392-5).

mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün

- 1- İy h'āce zeyn-i dīn ü 'aṭā-baḥş-ı zü'l-kerem
Cūd-ıla ṭapuñ oldı güneş bigi āşkār
- 2- İqbāl ü devlet itse n'ola ḳapuñı maḳar
İḥsān u baḥşış eyledi ṭapuñda çün ḳarār
- 3- Vaḳt-i 'aṭāda Hâtem eger görse himmetüñ
Kendü 'aṭāsına_olur-idi cümle şermsār
- 4- Sen ol kerīmsin ki saḥā vaḳti 'aynuña
Bir ḳaṭre deñlü gelmeye uşbu yedi biḥār¹
- 5- Ben ol faḳīr ü 'āciz ü bī-çāreyem ki āh
Deyn-ile olmışam bu cihānda zelīl ü h'ār
- 6- Baḳma benüm bu ḥālüme hep müste'ārdur
Destār u cāme pīreḥen egnümde ne ki var
- 7- Ḳaldum ayaḳda ol demidür baña dest-gīr
Kim dest-gīrūñ ola senüñ 'avn-i Kirdgār
- 8- Var ol cihānda sen kerem ü luṭf u cūd-ıla
Hoş geç cihānda devlet-ile leyl [ü] ve'n-nehār
- 9- Bustān-ı 'ömrüñüñ ḳıla Hāḳ sebzesin ṭarī
Eşcār-ı cūduñ eyleye ser-cümle berg ü bār

199b

3

Ve lehu

fe'ilätün fe'ilätün fe'ilätün fe'ilün

- 1- İftihār-ı fuḫalā H'āce Muḥammed Çelebī²
İy ki sensin bu zamān menba'-ı yenbū'-ı ḥayāt

¹ *Yedi Bihâr*: Yedi deniz. Eskiler dünyada yedi deniz olduğuna inanırlardı. Deniz, övülen kişinin cömertliğini temsil eder. Hatta -burada olduğu gibi- o cömertlik yanında küçük kalır (bkz. Pala 2005, 111).

² Bir ihtimal olarak belirtmek gerekirse, *Sicill-i Osmanî*, kadı olup Kütahya'dan azledilerek Bursa'da emekliliği seçen ve 1519 yılında vefat eden bir Mehmed Çelebi'den bahsediyor (bkz. Süreyya 1996, 966).

- 2- Şānuña dendi senüñ luṭf-ıla çün ma'den-i cüd
İsmüñe 'izz-ile hem şāhib-i ḥayrül-ḥasenāt
- 3- Yaraşur bende ola Ḥātem-i Ṭāyī ṭapuña
Yüz süre dergeh-i a'lāña ṭurup çün ḥademāt
- 4- Oldı vācib ṭapuña cüd-ıla iḥsān u 'aṭā
Farz-ı Ḥaḫ'dan nitekim ḫullarına şavm u şalāt
- 5- İltifāt-ı keremüñ ḫullaruña baḫş idicek
Ben ḫuluña da şehā eylegil iḥsān-ı zekāt
- 6- Nazar-ı merḥametüñ luṭfuñ-ıla itme dirīg
Gelmişem ṭapuña raḫm eyle eyā pāk-şifāt
- 7- Dest-gİR ol beni ḫāk eylemedin nār-ı faḫr
Dest-gİRüñ ola her yirde refi'ü'd-derecāt
- 8- Baḫr-ı deyn aşdı başumdan meded iy Ḥızr-ḫadem
Demidür ṭut elümi luṭf-ıla vir baña necāt
- 200a 9- Cübbe-i cüduñı şal egnüme iy şāh-ı kerīm
Cāme-i faḫr-ıla ben bendede ḫalmadı şebāt
- 10- Niçe kim devr ide bu gerdiş-i gerdān şeb ü rüz
Niçe kim arz ṭura ḫāyim ola her evḫāt
- 11- Gülşen-i zātuñı gül bigi Ḥuzā tāze ḫıluṭ
Bāğ-ı 'ömrüñe irişdürmeye hergiz nekebāt

4

Ve lehu Fī'l-Murabba'ı'r-Riş Ez-Zebān-ı Maḫbüb
fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

I

Şād-iken itdi n'idem bini gam-efzāy saḫal
Ṭutuban gülşen-i ḫüsnümi ser-ā-pāy saḫal
Ḥor idüp ḫalka beni eyledi rüsvāy saḫal
Vay saḫal vay bu saḫal vay saḫal iy vay saḫal

II

Åh yā Rab n'ola ḫālüm bu benüm rişüm-ile
Bulmadum çāre aña yoluban ibrişim-ile
Ḥalk biğāne gelür yüzüme bilişüm-ile

Vay saḡal vay bu saḡal vay saḡal iy vay saḡal

III

Ḳanı ol dem ki bulunmaz-idi ḡüsnüme bedel
Dirdi her kim göre zī şun‘-ı Ḥuzā ‘azze ve cel
Revnaḡum ḡomadı āḡir gelüben uşbu saḡal

Vay saḡal vay bu saḡal vay saḡal iy vay saḡal

IV

Ben ki devrümde bugün bir meh-i nīk-aḡter-idüm
Bir güneş-peyker ü bir Zühre-cebīn dil-ber-idüm
Bitmedin uşbu saḡal ḡüsn iline server-idüm

Vay saḡal vay bu saḡal vay saḡal iy vay saḡal

V

Yoḡ-iken uşbu cemāl içre baña mişl ü nazīr
Ḥüsnüme olmuş-idi cümle cihān şāhı esīr
Gelüben uşbu saḡal itdi beni ḡār u ḡaḡīr

Vay saḡal vay bu saḡal vay saḡal iy vay saḡal

200b

VI

Mātem-i ḡüsnüm-içün dün ü gün aḡlar gözüm
Dökilür yaşum u yanar yüregüm göynür özüm
Şaḡalum biteli her yirde bu derd-ile sözüm

Vay saḡal vay bu saḡal vay saḡal iy vay saḡal

VII

Ḡül-i ḡülzār-ı cemālümüñ olup cümle tebāh
Bitdi yirine n'idem āh ki bu ḡār-ı siyāh
Ḳılayın bülbülveş derd-ile şimden girü vāh

Vay saḡal vay bu saḡal vay saḡal iy vay saḡal

VIII

Ḥüsn-ile virmiş-idüm kendüme şol deñlü ḡurūr
Baḡmaz-idüm yüzine her kişinüñ ger ola ḡūr
Şimdi bī‘-izzet idüp bini saḡal eyledi ḡor

Vay saḡal vay bu saḡal vay saḡal iy vay saḡal

IX

Āh kim itdi Şerāyī bu saḡal sırrumı fāş
Ḳıldı derdā vü dirīḡā ḡam-ıla baḡrumı baş
Varuban āyinedāra dirüm itdükçe tırāş

Vay saḡal vay bu saḡal vay saḡal iy vay saḡal

5

Ve lehu

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

- 1- Yüri her cāhil-ile ‘işret kııl
‘Ayş u zevk ü şafā vü şöhet kııl
- 2- Gele bir gün şaçaluñ alup ele
Eydesin baq şuña vü hürmet kııl
- 3- Bir kimesne yüzüñe baqmaya hıç
Şad hezārān ger aña ‘izzet kııl
- 4- Eydeler yüri siküme şaçaluñ
Saña qomaya hıç raqbet kııl

6

201a

Der-Medh-i Ser-ā-pāy-ı Maḥbüb Ender-Şıfat-ı Ser
fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

I

‘İzzet ü iqbāl ü devlet başuña
Oldı hoş tāt-ı sa‘ādet başuña
Haq'dan irdi qadr ü şevket başuña
And içerler cümle millet başuña

II

Ender-Şıfat-ı Müy

Dil-berā şol sünbül-i ter saçlaruñ
Dökdi gül-berg üzre ‘anber saçlaruñ
Kıldı āfākı mu‘atṭar saçlaruñ
Dilleri itdi müsahḥar saçlaruñ

III

Ender-Şıfat-ı Zülf

Dir-isem perr-i piristü zülfüñe
Yaraşur iy ḥüb-ı Çin bñ zülfüñe
Oldı ‘anber bende Hindü zülfüñe
Şol müselsel müşg-i hoş-bñ zülfüñe

IV

Ender-Şıfat-ı Kākül

Olalı ḥüsnüñe perde kākülün
Gönlümi düşürdi derde kākülün
Geleli devr-i kamerde kākülün
Oldı çok şūr-ıla şerde kākülün

V

Ender-Şıfat-ı Perçem

201b

Şalalı gönlüme sevdâ perçemüñ
Kıldı cân mülkini yaǧmâ perçemüñ
Eyledi ‘aqlumu şeydâ perçemüñ
Hâlüme raḥm itmedi_aşlâ perçemüñ

VI

Der-Şıfat-ı Cebîn

Yazılalı âyet-i nūr alnuña
Oğunur “nūrun ‘alâ nūr”¹ alnuña
Mihr ü mäh u şem‘-i kâfūr² alnuña
Sâcid oldı cümle iy ḥūr alnuña

VII

Der-Şıfat-ı Ebrü

Mekr-ile ḳurup kemānı ḳaşlaruñ
Eyledi ḳurbān cihānı ḳaşlaruñ
Siḥr oğın urup nihānı ḳaşlaruñ
İtdi fānı cism ü cānı ḳaşlaruñ

VIII

Der-Şıfat-ı Çeşm

Şaldı cāna fitne fettān gözlerüñ
Kıldı dil mülkini vırān gözlerüñ
Aldı_ele çün tıǧ-ı bürrān gözlerüñ
Eyledi bir demde biñ ḳan gözlerüñ

IX

Der-Şıfat-ı Müje

Çekdi cân ḳaşdına ḥançer kirpigüñ
Sınemi deldi ser-â-ser kirpigüñ

202a

Oluban ḥün-rîz ü kâfer kirpigüñ
Tutdı dil mülkin muḳarrer kirpigüñ

X

Der-Şıfat-ı Ḥad

Ṭa‘n ider bedr-i dücāya ruḥlaruñ
Ḥarf atar³ şems-i duḥāya ruḥlaruñ
Şaluban pertev semāya ruḥlaruñ
Nūr virür gün bigi aya ruḥlaruñ

XI

¹ “Nūrun alâ nūr”: Nur üstüne nur. Nūr Suresi 35. Ayetten iktibas. Bkz. *Nūr Sūresi*.

² *Şem-i Kâfūr*: Ak balmumu (bkz. Yılmaz, 2008, 463). Ayrıca bkz. *Kâfūr*.

³ *Harf Atmak*: Harf, her nesnenin ucuna, kenarına, sivri ve keskin kıyısına denir. Vech ve üslup manasına kullanılır (bkz. Mütercim Asım, 2013, 3654-5). Dolayısıyla harf atmak deyimi; söz atmak, sataşmak ve hatta “sivri dilli olup” tarz etmek gibi manalara gelmelidir.

Der-Şıfat-ı Rüy

İy lebi gönçe gül-i terdür yüzüñ
Şemse-i şems-i münevverdür yüzüñ
‘Āleme gün bigi zīverdür yüzüñ
Māh u mihre ‘ayn-ı maẓhardur yüzüñ

XII

Der-Şıfat-ı Hāl

Mışr-ı hüsne olalı hān beñlerüñ
Tutdı Rūm ilini yeksān beñlerüñ
İtdi cān mülkini tālān beñlerüñ
Aldı dil iklīmin el-’ān beñlerüñ

XIII

Der-Şıfat-ı Hıa

Bendesidür müşg-i ezfer haṭṭuñuñ
Çākeridür ‘ūd u ‘anber haṭṭuñuñ
Bād-ı hoş-dem vaşfın eyler haṭṭuñuñ
Dem urup her şubḥ-dem ter haṭṭuñuñ

XIV

202b

Der-Şıfat-ı Dehān

Teşnesidür Hızrveş cān ağzuñuñ
Reşhasıdur āb-ı hayvān ağzuñuñ
Bendesidür gönçe handān ağzuñuñ
İy lebi mercān dūr-efşān ağzuñuñ

XV

Der-Şıfat-ı Leb

Çeşme-i āb-ı beḳādur leblerüñ
Menba‘-ı ‘ayn-ı şafādur leblerüñ
Haste dillere devādur leblerüñ
Tūtī-i cāna gıdādur leblerüñ

XVI

Der-Şıfat-ı Sühan

İy behiştī-rüy sükkerdür sözüñ
Kāmetüñ Tübā vü Kevşer'dür sözüñ
Söyle kim hoş rūḥ-perverdür sözüñ
Leblerüñ yāḳūt u gevherdür sözüñ

XVII

Der-Şıfat-ı Dendān

Tāzedür silk-i güherden dişlerüñ
Ter durur nazm-ı düerderden dişlerüñ
Hübdur lülū-yı terden dişlerüñ
Gitmesün dāyim nazardan dişlerüñ

XVIII
Der-Şıfat-ı Zenaḥ

203a

Çāh-ı Bābil¹ bil zenaḥdānuñ durur
Maḥbes-i ‘āḳil zenaḥdānuñ durur
Cānlara menzil zenaḥdānuñ durur
Mesken-i her dil zenaḥdānuñ durur

XIX

Der-Şıfat-ı Ğabġab

Çeşmüme cān u cihāndur ġabġabuñ
‘Ayn-ı Kevşer’den nişāndur ġabġabuñ
Sīb ü rummān-ı cināndur ġabġabuñ
Cāna şun hoş armaġāndur ġabġabuñ

XX

Der-Şıfat-ı Gerden

Şalınup zülfüñ bigi dil boynuña
Oldı hoş cān-ıla māyil boynuña
Gel ḳolumı ḳıl ḥamāyil boynuña
Tā ki degmeye yavuz dil boynuña

XXI

Der-Şıfat-ı Sīne

Rāḥat-ı zevḳ u şafā sīneñdedür
Lezzet-i luṭf u vefā sīneñdedür
Āyet-i nūr-ı Ḥuzā sīneñdedür
‘İllet-i cāna şifā sīneñdedür

XXII

Der-Şıfat-ı Sā‘id

Görelı iy cān-ı şīrīn sā‘idüñ
Şol nigārīn-i bilürīn sā‘idüñ

203b

İtdi heykel² cānı miskīn sā‘idüñ
Boynına luṭf-ıla sīmīn-sā‘idüñ

XXIII

Der-Şıfat-ı Miyān

N’ola dirsem mūy-ı Hindū bilüñe
Ḥūbdur ġāyet şehā bu bilüñe
Ḳıl kemer ḳolumı her sū bilüñe
İy yüzi gül serv-i dil-cū bilüñe

XXIV

Der-Şıfat-ı Ḳad

¹ Çāh-ı Bābil: Bābil kuyusu. bkz. *Hārūt*.

² Heykel: Hamāyil (bkz. Mütercim Asım 2009, 354). bkz. *Hamāyil*.

Dir-isem serv ü şanavber addüñe
Yaraşur iy mäh-peyker addüñe
Närven luf-ıla çäker addüñe
Bendedür ‘izz-ile ‘ar‘ar addüñe

XXV

Der-Şıfat-ı Pây

Bu Şerâyî_olup ğubarı pâyüñüñ
Eyledi cânın nişarı pâyüñüñ
Olmağ-içün reh-güzârı pâyüñüñ
İtdi özin hâksarı pâyüñüñ

XXVI

Der-Şıfat-ı Du‘â

Dilerem dâyim “ra’üfun bi'l-‘ibâd”¹
Eyleye hüsñüñ mezîd iy hoş-nihâd
Niçe kim âyim ola bu hâk ü bâd
Devletüñ pâyende vü ‘ömrün ziyâd

204a

7

Rubâ‘iyye-i Ğarîbe
fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Göñlümi reyhân saçuñ hayrân ider
Bağrumı mestâne çeşmüñ an ider
La‘l-i mey-güñüñ beni sekrân ider
Aluban ‘aqlumı ser-gerdân ider

8²

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Bir nefes kim sensüz olam yâ ğanî
Bilemezem niredeyim ben beni
Aldı ‘ışkuñ benligi benden amu
Ol sebebden bende yoğ mâ [ü] menî

9³

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

¹ “Kullarına merhametli olsun.”

² Der-kenâr

³ Der-kenâr

İy ki her şeb ruḥlaruñ şem'inedür pervâne mäh
V'iy ki her gün şems olupdur ḥıdmetinde ḥāk-i rāh
Pādşehsin mülk-i ḥüsne saña dil-berler sipāh
Raḥm idüp ben bendeñe kıl 'ayn-ı luḫf-ıla nigāh

10

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ruḥlaruñ 'arz it eyā ḥüb-ı Çigil¹
Sil gözüm yaşın teraḥḫum eylegil
Tīḡı-la müjgānuñuñ baḡrumı dil
Mül bigi gel ḫanum iy cān nüş kıl

11

Ve lehu

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Yar didükçe yüregüm baña ḥışm ider o yār
Bārī añsam baña bu cevri nedendür her bār
Bār-ı cevrin çekerem dīdede nem dil ḫolu nār
Şār olmaz varup aḡyār-ıla hem-dem ola yār

12²

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ḳanı bir sencileyin 'uşşākı oda yaḫıcı
Gördüğine meyl idüp şu bigi ḫarşu aḫıcı³

13⁴

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Aç niḫābın ḥüsñüñüñ iy pāk-zāt
Ḫall ola tā kim bu sırr-ı müşkilāt

¹ Bkz. Çin.

² Der-kenâr

³ Bu şiirin son iki dizesi kopuk yaprak/lar sebebiyle bulunmamaktadır.

⁴ Tevşih: "Ahmed Çelebi".

Mübtelâ 'ışkuña cümle kâyinât
Dil-ile olmaz beyân uşbu şifât

14¹

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Micmer-i tende yaqup cân 'üdını dil şubha dek
Sen perî teşhîrine her şeb turup esmâ çeker²

15³

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Cân u dil gamzeñ bıçağı üzre gördüm ceng ider
Şan ola diyü cigerde⁴ anı pinhân eyledüm

16⁵

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Doğramağa 'ışk ocağında kebâb olan dili
Germ olup gamzeñ bıçağın kor çıkarup ortaya

17

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

من مست مدام می مردان مغام
محبوب مرا مغیچه میخانه مکانم⁶

18

205b

Ve lehu

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Her ki tuz etmek yise nâ-merd-ile
'Âkıbet haqqı varur anuñ yile
Merd oldur haqqını nānuñ bile
Şanma her nā-merdi merdiyyet kıla

¹ Der-kenâr

² *Esmâ Çekmek*: Cin ve peri çağırmanın bir yolu (bkz. Karaman 2015, 310). Ayrıca bkz. *Sıhr*.

³ Der-kenâr

⁴ cigerde: arada

⁵ Der-kenâr

⁶ Ben meyhaneseyhinin dostlarının her daim ayak taşıyım. (O yüzden de), Bize sevgili muğbeçedir. Bizim yerimiz her daim meyhanedir.

19

mefā'ılün mefā'ılün fe'ülün¹

N'ola ağzuña dirsem dürc-i cevher
Ki pürdür içi anuñ lülü-yı ter
Dilüñ miftāhdur iy rûḥ-perver
Aç olsun 'āleme işār-gevher

20

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Merd-i 'ākil hem-dem olsa cāhile
Cāhiliyyetdür begāyet 'āķile
Olma hem-dem 'āķil-isen 'āķile
'Āķile kim hem-dem olsa yaķıla

Ve lehu Fi'l-Müfredāt

1

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ḥaṭṭ-ı müşgīnine teşbīh itdügüm-çün 'anberi
Ḥıřm idüp sünbülleri binümle pīç-ā-pīç olur

2

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Zülfün iy dil-ber ne çok başlu durur ki her gice
Ḥiç uyutmaz şubḥa dek efkār-ı sevdādan beni

3

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ceyş-i Fir'avn-ı ḥaṭuñ mışr-ı ḥadüñ üzre görüp
Tārmār itdi irüp Mūsā yed-i beyzā-yıla

4

¹ Bu şiir yazmanın 208b sayfasında tekraren yazılmıştır.

206a

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ḥāne-i mihrüñ esāsın itmedin hicrüñ ḥarāb
Vaşl-ı mi'mār-ıla ḥānum gel anı ma'mūr kıł

5¹

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Ḥār-ı ğamdan didüm iy ğonce-dehen eyle ḥalāş
Luţf-ıla gül bigi güldi vü didi gel öp elüm

6

Ve lehu

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

Olsun nişār yoluña iy dürr-i devletüm
Dürler ki dürc-i dīde-i cān derc idüp durur

7

Ve lehu

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

Ruḥuñ her kim iderse māha teşbīh
Çıkar iki gözini bir delikden

8

Ve lehu

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

Cūy eylemekden aşşı ne iy dīde eşküñi
Raḥm eylemez çün ol ḳad-i dil-cū ne fāyide

9

Ve lehu

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

Ḳaddüñ mişāl-i ḥaddüñ-ile kim görüp durur
Serv üzre açıla gül-i aḥmer ṭabaḳ ṭabaḳ

¹ Der-kenâr

10

Ve lehu

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

Teşne-dilven zülāl-i luţfuña gel
Raħm kıl yaqma nār-ı derde beni

11

Ve lehu

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

Hoş tāze vü ter itdi dimāğ-ı dil ü cānı
Gülzār-ı cemālünde biten tāze benefşe

12

Ve lehu

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

Sensüz ne dem ki derd-ile ھاşretde oluram
Ne zevk ü ne şafā vü ne ‘işretde oluram

13

Ve lehu

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

Dil-i dīvāneyi kılan şeydā
‘AnberİN zülfüñüñ selāsilidür

14

Ve lehu

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

Gördükçe beni kaçuban ol gözleri āhū
Şirāne kılar ھاşm-ıla geh gāh nazarlar

15

Ve lehu

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Zülfi dāmında görüp gönlüm esīrin didi dost
Bu belā bendinde hālūñ ne be hey dermān-de

16

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ol raķīb-i dīv-şekle ben nice ādem diyem
İşleri vardur kim anı hīç Şeyṭān eylemez

17

Ve lehu

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

Vefā iderdi o ḥulķı Hüseyn ü ḥüsni Ḥasen
Baña ger eylemese men' ol raķīb-i Yezīd¹

18

Ve lehu

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

Raķībi yār-ıla gördüm gider didüm nā-gāh
İlāhi sen şav anı kim ḳazā-yı mübrendür

19

Ve lehu

fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

Her ne dem kim göre raķīb beni
Arturur kelb bigi 'av'avını

20

Ve lehu

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

Çoḳdur cemāl-i dil-beri gözler göz iy raķīb
Līkin hemīşe çıķası gözün bizi görür

21

¹ Yezīd: bkz. Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin.

Ve lehu
mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün

Didi raķibe yār koyuban cemālümü
Kılma nazar ki ğayra gözün bizde yaraşur

22

Ve lehu
fe'ilätün fe'ilätün fe'ilätün fe'ilün

Biz nice seyr idelüm ol yüzi gülzārı raķib
Dāyimā ğār bigi her yañadan bizde gözün

23

Ve lehu
fā'ilätün fā'ilätün fā'ilätün fā'ilün

Gülşeninde ğüsñüñ güller şatarduñ bir zamān
Şimdi devri geçdi_anuñ bitdi yirine gendi tā

24

Ve lehu
fā'ilätün fā'ilätün fā'ilün

Dir gören ağyārı yanuñca_at bigi
Çiĝ bire çiĝ bire çiĝ bire

25¹

fā'ilätün fā'ilätün fā'ilätün fā'ilün

Cānını cānāne işār eylemez nā-kes raķib
Şöyle şaķlar anı ol it şanki ādem cānidur

26

207b

Ve lehu
fe'ilätün mefā'ilün fe'ilün

Ol ğabībün yiler yanınca raķib
Gūyiyā bir uyuzca voşruķdur

---

¹ Der-kenâr

27

Ve lehu

mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün

Varma kenārına şanemā müdde'ilerün
Bir yirde olmaz āhū meşeldür kilāb-ıla

28

Ve lehu

fe'ilätün fe'ilätün fe'ilätün fe'ilün

Gül yüzün gülşeninün biteli hār-ıla hası
Bülbülün iy gül-i ter şimdi senün kızgunıdır

29

Ve lehu

fā'ilätün fā'ilätün fā'ilätün fā'ilün

Gülşen-i hüsnuñe yol bulmaz ki vara bülbülün
Her yañadan almış anı araya hār-ı gurāb

30

Ve lehu

fā'ilätün fā'ilätün fā'ilätün fā'ilün

Gül yüzün şevki-yile¹ bülbüllenüp iy gonce-leb
Rüz u şeb feryādlar ider 'aceb kuşdur raķīb

31

Ve lehu

fā'ilätün fā'ilätün fā'ilätün fā'ilün

İy perī-rū dir gören dāyim raķīb-ile seni
Bir meleksin sen ki olmuşdur 'Azāzil hem-demün

32

Ve lehu

fā'ilätün fā'ilätün fā'ilätün fā'ilün

---

¹ şevki-yile: karşısına

Ol gülüñ hār-ı firāķı-yıla iy zāğ-ı raķīb
Dāyimā āh u fiğānda görelüm biz de seni

33

208a

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Nağd-i cān u dil virüp vaşluñ metā'ın almağa
İtmişemdür 'ömrümüñ ser-māyesin yoluñda ĥarc

34

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

İy dil umma raħm gel ol bī-vefā dildārdan
Merħamet gelmez bilürsin çün vefāsuz yārdan

35

Ve lehu

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ĥağ getürelden ĥadüñ faş oldı sırrum 'āleme
Rāz-ı 'āşık āşķār olmazdı mektüb olmasa

36

Ve lehu

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

İy niçe cān u dil ola ayağda pāy-māl
Zülfüñ ne dem ki el uruban şāne çaraya

37

Ve lehu

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

Gün yüzüñe 'āşık olalı iy şāh-ı ķamer-ruĥ
İster seni her gün yürüyüp ĥāne-be-ĥāne

38

Ve lehu

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Beni yaqar gam-ıla ateş-i hicrân neyisem
Kıluram şâm u seher ney-şifat efgân neyisem

39

Ve lehu

208b

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Her ki ol yir ü gözetmez haqq-ı nân
Dilerem gözlerine çura nemek

40

Mu'ammâ Be-İsm-i İbrâhîm

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Serv kıddüñle görüp peyveste kaşuñ küşesin
Râh-ı 'ışkuñda yaşum deryâ-yı cüşân eyledüm

41

Mu'ammâ Be-İsm-i Muştafa

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Bu ne remz olur dehân u çeşm-i dil-ber dâyimâ
Luţf yüzün redd idüben gösterür pây-ı cefâ

42

Mu'ammâ Be-İsm-i Ca'fer

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

Zülfüñle mihr-i haddüñ idüp dil-berâ kırân
Mahuñ sitâresin bozuban yaqdılar dilin

43

Ferd

mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün

Elin öpmek habîbüñ çün müyessir
Egerçi müşkil işdür "Rabbi yessir"¹

'aded-i ebyât 5215

¹ "Rabbim kolaylaştır..."

احمدہ علی التمام بمحامدہ الّتی لا تقطع مراحلہا بخطی التّحدید واشکرہ علی مواہبہ الّتی عن احاطتہا نطاق التّعدید واصلّی عل اکمل اشخاص نوع البشر وافضل افراد اهل الوبر والمدر واشرف ذوی النفوس القدسیہ الواصل الی اقصى مراتب الانسیہ محمّد الذی بعثہ الی کافت البرایا واصطفاء لقمع الضلالات ورفع الهدی و وعد له مقام الشّفاعتہ يوم العرض والجزا وعلى عشرت البررة الاصفیاء النّجباء الکرام واصحابہ الکرام الاتقیاء النّقباء العظام وایسأله ان یفیض علینا من دلالة هدیته ویوفّقنا للعروج الی معارج عیابته ویبسرلنا مسالك التّحقیق فی المطالت ویهدینا بحجّت الوصول الی اعلا المراتب انه علی مایشاء قدير وبتحقیق رجاء المؤمنین جدير قد وقع الفراغ من تحریر هذا الذیوان بعون الله الملك المّنان عن یدالعبالفقیرالضعیف المذنب المحتاج الی رحمت ربه اللطیف محمّد بن رسول المشهور بثرابی غفرالله لهما ولكافة المؤمنین والمؤمنات فی بلدة بروسا حماهاالله عن الافات والعاهات وقت الظهر يوم الخمیس الثامن من شهر ذی القعدة الشّریف فی سنه ثلاثه و تسعمانیة هجریة نبویة¹

¹ (Bu işin) hiçbir aşamasını sınırlandırma çizgileriyle kesmeyen ve lütfuyla tamamlanmasına müsaade edene hamd eder; (herşeyi) sıralama kemerleriyle kuşatma kudretine sahip olanın ilahi yardımlarına şükrederim. Tüm yaratılmışlara; hidayeti yüceltip sapkınlığı ezerek bunları birbirinden ayıklaması için gönderilen ve hesap gününde kendisine şefaahat makamı vaat edilen, gerçek dostluk mertebelerinin zirvesine erişmiş mukaddes nefislerin en şerefli, göçebe ve yerleşik tüm halkların en faziletli, insan türünün en kusursuz olan Hz. Muhammed'i ve onun tertemiz, asil, cömert ve hayırlı on yoldaşı ile Allah'tan gerektiği gibi korkan ulu ashabını yüce övgülerle överim. Hakikati ümit ve arzu etmeye layık olanları en yüce mertebelere erişirme kudretine sahip olan o, doğru yolu bulmamız için feyzini vesile kılar; ilahi yardım göklerine kanatlanmamız için başarı ihsan eder; hakikati arama yolunda işimizi kolaylaştırır ve hidayete erişmemiz için bize kılavuzluk eder. Bu divanın yazılması; sonsuz ihsan sahibi yüce Allah'ın yardımı sayesinde, latif yaratıcısının merhametine muhtaç, günahkar, zayıf, değersiz ve fakir bir kul olan, Serâyî mahlasıyla meşhur Resul oğlu Muhammed'in eliyle -Allah, inanan tüm kadın ve erkeklerle birlikte o ikisini de bağışlasın-, Bursa şehrinde -Allah, afet ve felaketlerden korusun-, Hicrî 903 senesi Zilkade ayının 8'inde, Perşembe günü öğle saatlerinde tamamlandı.

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün¹

Kātib-i kudret yazup evrāk-ı ruhsāruında haṭ
Ḥaṭṭ u ḥālūñi ḳomiş üstine i‘rāb-ı nuḳaṭ
Dil esīrin bend-i zūlfüñden ḥalāş idüp şehā
‘Ārızuñ ḥoş vech-ile virmişdür aña dest-i haṭ
Serv ḳaddūñ ḥasretinden eşkini bu gözlerüm
Geh Furāt u Dicle ider gāh cūy-ı Nīl ü Şaṭ
Ḳavs-i ebrūñ-ıla Türk-i ğamzeñe ḳurbān olam
Ki_ol ḳadar tīr urdı cāna itmedi birin ğalaṭ
Nice meshūr olmasun cān-ı Şerāyī kim müdām
Siḥri ḳaşuñ ider ğamzeñ degül cāna faḳaṭ

---

¹ Yazmada yaprak eksikliğinden kaynaklanan “Tı” kafiyesindeki bu şiir British Library Add. 11525 numaralı mecmuada 30a varağında bulunmaktadır. İlgililerle yaptığımız yazışmalar sonucu şiirin kopyasını alıp buraya ekledik.

SONUÇ

Serâyî Dîvânı (Notlandırılmış Metin-İnceleme) başlıklı bu çalışmadan elde edilen sonuçlar maddeler halinde şöyle sıralanabilir.

- 1- Her şeyden önce bu çalışmanın en önemli sonucu ortaya çıkan divan metninin kendisidir. Eski Türk edebiyatı alanında metin neşri çalışmalarının neredeyse sonuna gelindiği düşünülen günümüzde yeni metinlerin ortaya çıkması şüphesiz edebiyat tarihine katkı yapmaktadır.
- 2- Şairin hayatı ile ilgili söylenebilecekler ancak eserinden elde edilen bilgilerle sınırlı kalmıştır. Her ne kadar Osmanlı biyografi geleneği kendi içinde doyurucu ve asla göz ardı edilemeyecek bilgiler aktarsa da özellikle çalıştığımız alanda tüm şairlerle ilgili bilgilerin bu kaynaklarda bulunamayabileceği bir kere daha tecrübe edilmiştir.
- 3- Yapılan eser incelemesinde *Divan*'ın şekil ve tür bakımından oldukça zengin malzeme verdiği tespit edilmiştir. Şairin yaşadığı dönem de göz önünde bulundurulduğunda metinde yer alan elifname, şükûfename, kudûmiyye, şehrengîz vb. birçok edebî türün ilk örneklerden sayılabileceği ve yapılacak karşılaştırmalı çalışmalarla edebî türlerin diğer yüzyıllardaki serüveninin daha ayrıntılı tespitine imkan verebileceği görülmektedir. Bunun yanında görsel şiirler, şairin tevşihe olan ilgisi, gazellerde ve kasideler içinde uyguladığı farklı denemeler şekil yönünden de belirgin bir özenin olduğunu ortaya koymaktadır.
- 4- *Divan*'ın imlası ile ilgili verilen bilgilerde, vezin imla ilişkisinin daha doğrusu veznin imlaya olan etkisinin örnekleri ortaya konmuştur. Türk şiirinin Tevfik Fikret, Mehmet Akif, Yahya Kemal, gibi şairlerinin dilinde gayet tabîî bir hâl alan aruzun Türkçedeki gelişim evrelerini anlamak için erken dönem metinlerinin incelenmesi birçok veri sağlayacaktır. Ayrıca, bu çalışmada, 15. yüzyıl şairlerinin dilinde aruz kusurları olarak nitelenen özelliklerin aslında çoğunlukla şairler tarafından bilinçli bir şekilde kullanıldığı da örneklenmiştir.
- 5- Şairin dili ve üslubu ile ilgili söylenebilecek en önemli özellik onun ahenge olan belirgin ilgisidir. Denilebilir ki, Serâyî şiirini yöneten en önemli mekanizma doğrudan sestir. Ses ve söz tekrarları, ikilemeler, edebî

sanatlardan lafzî olanların yoğunlukla kullanımı vb. hep bu yargıyı destekleyecek şekilde incelemede örneklenmiştir. Ayrıca, incelemede sıkça bahsi geçen “geçiş dönemi” şairleri içinde Serâyî'nin; atasözlerini, deyimleri, günlük konuşma dili özelliklerini şiirinde sıkça kullanması ve alıntı unsurları Türkçe söz dizimi mantığıyla ifade etmesi gibi özellikleriyle Türkçeden yana olan tavrı dikkat çekmektedir. Üslup ile ilgili bir başka özellik ise Rumeli şairleriyle benzeşen söyleyişlerdir. “Rumeli İzleri” bölümünde -elimizde herhangi bir biyografik veri olmadan şairin eserinden yola çıkarak- bunun örnekleri verilmiştir.

- 6- Son olarak Serâyî'nin tam anlamıyla döneminin şairi/gelenek şairi olduğunu söylemek gerekir. Yalnızca incelenen şairle sınırlı kalmayıp daha bütüncül bir bakış açısıyla ve nazire mecmualarından birkaç parça şiirin dışında bir bilgi almadan yüzyılın şairleriyle yapılan karşılaştırmalar incelendiği zaman bu hüküm yerine oturacaktır. Dolayısıyla “Bir 15 . Yüzyıl Şairi Olarak Serâyî” bölümünde de belirtildiği üzere şair hakkında verilecek son hüküm onun sanatçılığını belli bir düzeyde tanımlamak yerine eseriyle geleneğe katkı yapmak için ortaya koyduğu çabayı belirtmek olmalıdır.

NOTLAR LİSTESİ

- Âb-ı bekâ; M4-2.
Âb-ı Furât; G225-7.
Âdem; T13-VII.
Aden; T12-II.
Ağız Yarı; G77-4.
Ahsen-i Takvîm; G422-2.
Akîk; G197-2.
Aklâm-ı Sitte; G74-2.
Akl-ı kül; G34-3.
Âl-i abâ; M1-IV.
Amel; G172-5.
Anâsır-ı Erba'a; M15-VII.
Anber; M4-VI.
Arûs; M16-11.
Âsaf; M16-29.
Ay Tutulması; G235-4.
Aya Kement Tatmak; G224-6.
Ayâs; G475-2.
Azîz; M12-53.
Bahreyn; M20-21.
Bahr-i Kulzüm; M15-V.
Baş açmak; G158-3.
Bayezid; M5-1.
Bedahş; M8-18.
Bedî'; M15-II.
Behrâm; M12-26.
Bende; G176-3.
Berât; M17-22.
Betûl; M1-VI.
Beyân; M8-29.
Beydak; T1-VII.
Bezm-i ezal; G146-2.
Bû-Cehil; G396-3.
Bû-Leheb; G26-8.
Bûm; M10-10.
Burc; M4-V.
Bûselik; G210-3.
Bülbüle; G101-2.
Bülbül-i Kudsî; T10-VIII.
Cedvel; M10-25.
Celîlî; G280.
Cem; M4-IX.
Ceres; G175-4.
Ceyhûn; T23-III.
Çâder; G230-5.
Çâh-ı Bâbil; Muk6-XVIII.
Çeng; M5-8.
Çîn; M9-1.
Dağ; G203-5.
Dârâ; M14-28.
Dâvud; G206-4.
Def; T3-III.
Devât; M15-V.
Devr-i Kamer; M18-6.
Duâ-yı Nûr; M10-9.
Duâ-yı Seyf; M10-9.
Duhân Sûresi; M19-14.
Dûlâb; T4-VI.
Dür; M12-31.
Ebced; M12-37.
Efrâsiyâb; M15-III.
Ehl-i Nücûm; G333-2.
Ehremen; G397-6.
Elmâs; G444-4.
Erba'în; G381-4.
Eres; G175-5.
Erkam; G359-3.
Esmâ Çekmek; Muk14-1.
Eşk-Sâyil; G318-4.
Fağfûr; M15-II.
Fakr u fahr; M1-IV.
Fânûs-ı Hayâl; G383-3.

Fârûk; M1-II.
Felek; M1-III.
Ferhâd; T22-I.
Ferkadân; M13-18.
Ferzâne; G71-5.
Fir'avn; T7-VII.
Fülfül; G422-6.
Gâşiyedâr; M11-33.
Gayr; G200-4.
Gâz; G139-6.
Genc; M12-5.
Gök; G345-5.
Gözü; G22-5.
Gurâb; M4-V.
Gûy u Çevgân; M12-25.
Gülgûn; G373-5.
Gül-i Sad-berg; G239-4.
Gülistân; G432-8.
Gül-şeker; G240-7.
Güneş; G202-3.
Habeş; G78-5.
Hacer-Esved; G46-2.
Hâcû; G65-11.
Hâfız; G65-11.
Hâkân; M12-36.
Halîl; G23-4.
Halluh; G441-4.
Hamâyil; G463-7.
Harf Atmak; Muk6-X.
Hârût; G411-3.
Hassân; M12-55.
Hatâ/Hitâ/Huten/Hoten; T26-VIII.
Hâtem-i Tâyi; M12-35.
Havâs; G184-2.
Haydar; M2-I.
Hayderî; G355-6.
Hayreddin; M17.
Heykel; Muk6-XXII.
Hızır; M6-14.
Hind; M6-28.
Hisâr; M11-21.
Hubb-ı vatan; G119-4.
Huffâş; G217-5.
Hurşîd; M13-23.
Hümâ; M1-II.
Hüsrev; M12-24.
Hz. Ali; M1-IV.
Hz. Ebû Bekir; M1-I.
Hz. Hasan; M1-V.
Hz. Hüseyin; M1-VI.
Hz. İsa; M4-I.
Hz. Osman; M1-III.
Hz. Ömer; M1-II.
Hz. Yûsuf; M1-V, M12-53.
İ'râb; G308-5.
İhlâs; G26-8.
İnşâ; M17-5.
İrem; T4-IV.
İstihâre etmek; G176-9.
Ka'be; M5-18.
Kadr; M17-22.
Kâfûr; G80-4.
Kalem etmek; G260-5.
Kand-i Mükerrer; Mü1-3.
Kânûn; T3-II.
Kapı Halkasına Yapışmak; G94-4.
Kavl; G172-5.
Kayser; T4-I.
Kebûter; G104-5.
Kelle Şekeri; G76-1
Kemâl; G65-11.
Ken'ân; M12-53.
Kerbelâ; M1-VI.
Kesret; G200-6.

Kevser; M4-IV.
Keyhüsrev; T4-I.
Keyvân; M12-63.
Kîmyâ; M18-27.
Kirâmen Kâtibîn; G74-4.
Kubâd; T4-I.
Kumâr; M9-8.
Kumrî; M4-2.
Kur'a; G100-6.
Küfr-Îmân; M12-48.
Lâ-fetâ; M1-IV.
Lâle-i Nu'mân; M4-III.
Lebîb; M5-11.
Len terânî; G14-2.
Leylâ ve Mecnûn; M12-8.
Lokmân; G240-7.
Lübâb; M5-11.
Ma'ânî; M8-29.
Mahmûd; G475-2.
Mâin ma'în; T15-VII.
Mânî; T3-V.
Mansûr; M14-20.
Mâr; G471-3.
Mâsivâ; M3-5.
Mât; G71-5.
Melâmet; G84-6.
Menşûr; M18-10.
Mescid-i Aksâ; G154-5.
Meş'aldâr; M8-27.
Mısr; M12-53.
Midâd; M15-V.
Mizâc; M6-8.
Mogol-çîn; G449-2.
Muhâl; G238-6.
Muhammed Çelebi; T4.
Muharrem; M1-V.
Muhayyer; G28-6.
Muhyî; G167-7.
Murg-ı Harem; G203-4.
Murtazâ; M1-IV.
Mûsâ; T7-VII.
Müştâk-ı dîdâr; G245-9.
Müşterî; M10-8.
Nâfe; M4-VI.
Nâhid; M13-24.
Narh; G469-5.
Nat'; G71-5.
Neheng; G336-3.
Nehiy; G238-6.
Nerîmân; M16-41.
Nevâ; M11-21.
Nevruz; M4-IV.
Nevşâd; G441-4.
Ney; M5-8.
Nîl; T3-IV.
Nizâmî; G65-11.
Nuh; M12-11.
Nûr Sûresi; M19-14.
Nûşinrevân; M13-29.
Perde; T3-II.
Perdedâr; M9-32.
Perî; M19-15.
Pervîn; Mü2-6.
Pervîz; G171-4.
Pınarbaşı; G455-7.
Pîr-i Mugân; T24-VII.
Râst; G28-6.
Rebâb; M5-8.
Reyhân; M6-21.
Ruh; T1-VII.
Rûh-ı Kuds; G146-5.
Rûmeli; T26-I.
Rûkneddin; M16.
Rûstem; M15-IV.

Sa'd-ı Ahter; G27-8.

Sa'dî; G432-8.

Sabûh; G287-1.

Saçu; M10-18.

Safâ ve Merve; M10-27.

Sâhib-kırân; M2-VII.

Sâm; M16-41.

Sâr; M11-11.

Sehbân; G280-5.

Selim; M6-30.

Selmân; M12-57.

Semender; M21-7.

Sidre; M4-VII.

Sihr; M12-5, G69-4.

Sihr-i helâl; T12-II.

Sikender; M8-19.

Sûr-ı Sirâfil; M6-3.

Sühâ; G6-2.

Sükker; T11-IV.

Süleymân; M12-29.

Sündüs; T4-VII.

Süreyyâ; Mü2-6.

Şâh; T1-VII.

Şak; G194-2.

Şâm; G143-4.

Şarâb-ı ergavân; M4-I.

Şat-ı Bağdâd; G225-7.

Şeb-çerâğ; M16-7.

Şeb-rev; G219-3.

Şeh-bâz; M1-V.

Şehnâz; T20-1.

Şeker; M12-38.

Şem' u Pervâne; M1-III.

Şem-i Kâfûr; Muk6-VI.

Şems; G326-9.

Şemse; M10-25.

Şerbet; T1-VI-4.

Şerbet-i Nisân; M6-8.

şeyûn lillâh; M21-13.

Şimr; M1-VI.

Şîrâz; G343-3.

Şîrînlik; G452-3.

Şükrâne; G393-4

Tacizâde Cafer Çelebi; G36.

Tatar; M11-8.

Tavk; G355-6.

Tavus; M6-27.

Tebbet; G26-8.

Tebrîz; G109-7.

Tefe"ül; G413-7.

Tercemân; G66-5.

Teressül; G256-7.

Tevbe-i Nasûh; G287-3.

Tevkî'; M15-V.

Tîhû; G22-2.

Tûbâ; M4-VII.

Tuğrâ; M18-10.

Tûtî; M4-II.

Tûtiyâ; M4-VII.

Türk; M16-21.

Ûd; M21-25.

Ummân; M20-21.

Uşşâk; T20-5.

Utârid; M13-25.

Uyku Büyüsü; G430-7.

Vahdet; G200-6.

Vakt-i seher; G14-7.

Ya'kûb; M20-3.

Yâkût; G25-12.

Yed-i beyzâ; T7-VII.

Yedi Bihâr; Muk2-4.

Yetmiş İki Dil; Muk1-6.

Yezîd; Müf17.

Zemzem; M17-17.

Zill-ı Hak; M5-1.

Zücâc; M10-12.

Züleyhâ; T11-IV.

Zülfikar; M1-IV.

Zünnâr; G476-2.

KAYNAKÇA

- Abdülaziz Bey (1995), *Osmanlı Adet, Merasim ve Tabirleri*, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul.
- Ahdî (2005), *Gülşen-i Şu'ara*, Süleyman Solmaz (haz), AYK, Ankara.
- Ahmed Resmi Efendi (1269), *Halifetü'r-Rüesa*, Takvimhane-i Amire, İstanbul.
- Ahterî Mustafa Efendi (2009), *Ahterî-i Kebîr*, Ahmet Kırkkılıç ve Yusuf Sancak (haz), TDK Yay., Ankara.
- Akdoğan Yaşar (1988), *Ahmedi Divanı'ndan Seçmeler*, KTB Yay., Ankara.
- Akkuş, Metin (2007), *Klasik Türk Şiirinin Anlam Dünyası-Edebî Türler ve Tarzlar*, Fenomen Yay., Erzurum.
- Aksoy, Hasan (1993), "Celîlî", TDVİA, C. 7, s. 269-270.
- Aksoyak, İ. Hakkı (2005), "Manastırlı Celal'in Satranç Terimleri ile Yazdığı Gazeli", *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, XVIII, s. 7-16.
- Akün, Ömer Faruk (1994), "Divan Edebiyatı", TDVİA, C. 9, s. 389-427.
- Alparslan, Ali (1996), "Gubârî", TDVİA, C. 14, s. 167.
- Alpaslan, Ali (1977), *Kadı Burhaneddin Divanından Seçmeler*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.
- Apaydın, H. Yunus (2006), "Nehiy", TDVİA, C. 32, s. 544-547.
- Armutlu, Sadık (2010), "Şem' u Pervâne", TDVİA, C. 38, s. 495-497.
- Arslan, Mustafa (2007), "XVI. Yüzyıl Anadolu Sahasında Nevâyî'nin Önemli Bir Takipçisi: Muhyî ve Nazireleri", *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, C. 4, S. 1, s. 64-86.
- Âşık Çelebi (2010), *Meşairü'ş-Şuara*, Filiz Kılıç (haz), İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yay., İstanbul.
- Âşık Paşazade (2003), *Osmanoğulları Tarihi*, Kemal Yavuz ve Yekta Saraç (haz), K Kitaplığı, İstanbul.
- Atlansoy, Kadir (1998), *Bursa şairleri, Bursa Vefeyatnamelerindeki Şairlerin Biyografileri*, Asa Kitabevi, Bursa.
- Avcı, İsmail (2014), "Divan Şiirinde İskender-i Zülkarneyn", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 7, S. 29, s. 47-69.
- Aydın, Songül (2004), *Gazellerde Kafiye*, Muğla Üni., YLT.
- Babacan, İsrail (2007), "16. Asırda Osmanlı Sahası Şâirleri Hakkında Yazılmış "Tezkire-i Mecâlis-i Şu'arâ-yı Rûm" Adlı Tanınmayan Bir Tezkire", *Bilig*, S. 40, s. 1-16.
- Balic, Smail (2006), *Katalog Der Türkischen Handschriften Der Österreichischen Nationalbibliothek*, TTK Yay., Ankara.

- Banarlı, Nihad Sâmi (1987), *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Bardakoğlu, Ali (2002), "Kurban", TDVİA, C. 26, s. 436-440.
- Bayram, Yavuz (2001), *Çiçekler ve Diğer Bitkilerin Dîvân Şiirine Yansımaları ve Anlam Çerçevesi*, Ondokuz Mayıs Üni., DT.
- Bayram, Yavuz (2008), "Sultan İkinci Bâyezîd-i Velî (Adlî) Dîvânı'nın British Library Nüshasında İmlâ Husûsiyetleri", TS, Volume 3/6, p. 110-142.
- Baytop Turhan, Kurnaz Cemal, (2003), "Lale", TDVİA, C. 27, s.79-81.
- Baytop, Turhan (2015), *Türkçe Bitki Adları Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara.
- Beyanî (1997), *Tezkiretü's-Şuara*, İbrahim Kutluk (haz), TTK Yay., Ankara.
- Bilge, Mustafa L. (2002), "Kızıldeniz", TDVİA, C. 25, s. 557-559.
- Bilge, Mustafa L. (2010), "Şattülarap", TDVİA, C. 38, s. 381-382.
- Bilmen, Ömer Nasuhi (2007), *Büyük İslam İlmihali*, Semerkand Yay., İstanbul.
- Biltekin, Halit (2003), *Şeyhi Divanı (İnceleme-Tenkitleli Metin-Dizin)*, Ankara Üni., DT.
- Birişik, Abdülhamit (2000), "İ'râbü'l-Kur'ân", TDVİA, C. 22, s. 376-379.
- Bolay, Süleyman Hayri (1998), "Âdem", TDVİA, C. 1, s. 358-363.
- Bozkurt, Nebi (2000), "İpek", TDVİA, C. 22, s. 361-362.
- Bozkurt, Nebi (2002), "Kılıç", TDVİA, C. 25, s. 405-408.
- Bozkurt, Nebi (2004), "Mescid-i Aksâ", TDVİA, C. 29, s. 268-271.
- Bozkurt, Nebi (2007), "Peri", TDVİA, C. 34, s. 232-233.
- Bozkurt, Nebi (2010), "Şemse", TDVİA, C. 38, s. 518.
- Bursalı Mehmed Tahir (ty), *Osmanlı Müellifleri*, Ali Fikri Yavuz ve İsmail Özen (haz), Meral Yayınevi, İstanbul.
- Buzpınar, Ş. Tufan (2010), "Şam", TDVİA, C. 38, s. 315-320.
- Cançelik, Ali (2010), *XVIII. Yüzyıl Divan Şiiri Musiki İlişkisi*, İstanbul Üni., YLT.
- Canpolat, Mustafa (1995), *Mecmû'atü'n-Nezâ'ir*, TDK Yay., Ankara.
- Cebeci, Lütfullah (2001), "İsrâfil", TDVİA, C. 23, s. 180-181.
- Celalzade Mustafa Çelebi (1990), *Selimname*, Mustafa Çuhadar ve Ahmet Uğur (haz), Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.
- Ceyhan, Semih (2010), "Şems-i Tebrîzî", TDVİA, C. 38, s. 511-516.
- Ceylan, Ömür (2007), *Tasavvufi Şiir Şerhleri*, Kapı Yay., İstanbul.
- Ceylan, Ömür (2015), *Kuşlar Dîvânı*, Kapı Yay., İstanbul.
- Cin, Ali (2010), "Karışık Dilli Eserlerden Ali'nin Yûsuf ve Züleyhâ Hikâyesi", TS, Volume 5/1, p. 139-176.
- Çelebioğlu, Âmil (1999), *Türk Edebiyatı'nda Mesnevi [XV. Yüzyıla Kadar]*, Kitabevi, İstanbul.
- Çeltik, Halil (2004), *Divan Sahibi Rumeli Şairlerinin Şiir Dünyası*, Gazi Üni., DT.
- Çetin, Nihad M. (1989), "Aklâm-ı Sitte", TDVİA, C. 2, s. 276-280.
- Çetindağ, Yusuf (2002), *Ali Şir Nevai'nin Batı Türkçesi Divan Edebiyatına Tesiri (XVI. yüzyıl sonuna kadar)*, Gazi Üni., DT.

- Çiftçi, Cafer (2002), "Osmanlı Dönemi Bursa Su Yollarının Bakımı ve Onarımında Vakıfların Rolü", *Uludağ Üni. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl 3, S. 3, s. 57-74.
- Çürük, Cenap (1993), "Osmanlılar'da Çadır", *TDVİA*, C. 8, s. 162-164.
- Danişmend, İsmail Hami (1971), *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, Türkiye Yayınevi, İstanbul.
- Demirkent, Işın (2002), "Kayser", *TDVİA*, C. 25, s. 94-96.
- Deniz, Sebahat (2006), "Dübeyt (Dübeytî) Hakkında", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, XIV, s. 77-100.
- Derdiyok, İ. Çetin (1994), "Ahmed Dâî'nin Teressül'ü", *Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını-Toplumsal Tarih*, C. I, S. 6, s. 56-59.
- Derman, M. Uğur (1994), "Divit", *TDVİA*, C. 9, s. 450-451.
- Derman, M. Uğur (2001), "Kalem", *TDVİA*, C. 24, s. 245-247.
- Derman, M. Uğur (2006), "Mürekkep", *TDVİA*, C. 32, s. 46-47.
- Derman, M. Uğur (2012), "Tuğra", *TDVİA*, C. 41, s. 336-339.
- Develi, Hayati (1997), *Dua ve Yas Motifi Olarak "Baş Aç-" Tabiri*, *Türkiyat Mecmuası*, C. 20, s. 85-111.
- Develi, Hayati (2001), *Osmanlı Türkçesi Kılavuzu 2*, Bilimevi Yay., İstanbul.
- Devellioğlu, Ferit (2006), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi, Ankara.
- Dia (2004), "Menşur (Osmanlılarda Menşur)", *TDVİA*, C. 29, s. 150.
- Dilçin, Cem (1983), *Yeni Tarama Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara.
- Dilçin, Cem (2000), "Divan Şiirindeki Paralel ve Ortak Söz Yapılarından Metin Eleştirisinde Yararlanma", *Türkoloji Dergisi*, C. 13, S. 1, s. 33-66.
- Dilçin, Cem (2009), *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, TDK Yay., Ankara.
- Dilçin, Cem (2010), *Fuzulî'nin Şiiri Üzerine İncelemeler*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- Duman, Musa (2004), "Eski Anadolu Türkçesine Ait Bazı Metinlerdeki Dil Uyumuna Aykırı Örnekler Üzerine", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. 32, s. 53-64.
- Durmuş, İsmail (2003), "Leylâ ve Mecnûn", *TDVİA*, C. 27, s. 159-160.
- Elmalı, Hüseyin (1997), "Hassân b. Sâbit", *TDVİA*, C. 16, s. 399-402.
- Emecen, Feridun (2009), "Selim I", *TDVİA*, C. 36, s. 407-414.
- Ercilasun, Ahmet B. (2006), *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Akçağ Yay., Ankara.
- Erdem, Sargon (1991a), "Amber", *TDVİA*, C. 3, s. 7-8.
- Erdem, Sargon (1991b), "Bâbil", *TDVİA*, C. 4, s. 392-395.
- Erdemir, Ayşegül Demirhan (1989), "Ahlât-ı Erbaa", *TDVİA*, C. 2, s. 24.
- Ersoy Ersen ve Ay Ümran (2015), "Hoca Dehhânî Hakkında Yeni Bilgiler", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S. 15, s. 1-26.
- Ersoylu, İ. Halil (1989), *Cem Sultan'ın Türkçe Divan'ı*, TDK Yay., Ankara.
- Ertürk, Mustafa (1997), "Havz-ı Kevser", *TDVİA*, C. 16, s. 546-549.

- Erünsal, İsmail (1983), *The life and works of Tacizade Cafer Celebi with a critical edition of divan*, İstanbul Üni. Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul.
- Erünsal, İsmail (2008), *Türk Edebiyatı Tarihinin Arşiv Kaynakları*, Harvard University, Harvard.
- Erünsal, İsmail (2010), "Tâcîzâde Câfer Çelebi", TDVİA, C. 39, s. 353-356.
- Esin, Emel (1991), "Amuderya", TDVİA, C. 3, s. 98-99.
- es-Seyyid, Eymen Fuâd (2007), "Nil", TDVİA, C. 33, s. 122-123.
- Fayda, Mustafa (1994), "Ebû Bekir", TDVİA, C. 10, s. 101-108.
- Fayda, Mustafa (1995), "Fârûk", TDVİA, C. 12, s. 176-177.
- Fığlalı, Ethem Ruhi (1989), "Alî", TDVİA, C. 2, s. 371-374.
- Fığlalı, Ethem Ruhi (1997), "Hasan", TDVİA, C. 16, s. 282-285.
- Fığlalı, Ethem Ruhi (1998), "Hüseyin", TDVİA, C. 18, s. 518-521.
- Gelibolulu Ali Mustafa Efendi (1982), *Hattatların ve Kitap Sanatçılarının Destanları (Menakıb-ı hünerveran)*, Müjgan Cunbur (haz), KTB Yay., Ankara.
- Gelibolulu Ali Mustafa Efendi (1994), *Kühü'l-Ahbar'ın Tezkire Kısım*, Mustafa İsen (haz), AYK, Ankara.
- Gelibolulu Ali Mustafa Efendi (1997), *Kitabü't-Tarih-i Kühü'l-Ahbar*, Ahmet Uğur vd. (haz), Erciyes Üni. Yay., Kayseri.
- Gıynaş, Kamil Ali (haz) (2014), *Pervane Bey Mecmuası*, Eskişehir Valiliği Yayını, Eskişehir.
- Gibb, E. J. Wilkinson (1999), *Osmanlı Şiir Tarihi*, Ali Çavuşoğlu (çev), Akçağ Yay., Ankara.
- Güldaş, Ayhan (1993), "Çeng", TDVİA, C. 8, s. 268-269.
- Gülhan, Abdülkerim (2015), "Türk Kültüründe Fal ve İsimlerle İlgili Bir Manzum Falname Örneği", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S. 15, s. 195-222.
- Gülsevin, Gürer (2011), *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, TDK Yay., Ankara.
- Gündüz, Şinasi (2007), "Nevruz", TDVİA, C. 33, s. 60-61.
- Gürkan, Salime Leyla (2013), "Yılan", TDVİA, C. 43, s. 527-529.
- Hacıgökmen, Mehmet Ali (2013), "Türklerde Yas Âdeti Temelleri ve Sonuçları", *Tarihçiliğe Adanmış Bir Ömür: Prof. Dr. Nejat Göyünç'e Armağan*, s. 393-423, Selçuk. Üni. Türkiyat Enstitüsü. Yay., Konya.
- Harman, Ömer Faruk (2000), "İrem", TDVİA, C. 22, s. 443.
- Harman, Ömer Faruk (2006), "Mûsâ", TDVİA, C. 31, s. 207-213.
- Harman, Ömer Faruk (2007), "Nûh", TDVİA, C. 33, s. 224-227.
- Harman, Ömer Faruk (2008), "Rûhulkudüs", TDVİA, C. 35, s. 216-217.
- Harman, Ömer Faruk (2013), "Yûsuf", TDVİA, C. 44, s. 1-5.
- Hoca Sadeddin Efendi (1279), *Tacü't-Tevarih*, Tabhane-i Amire, İstanbul.
- İnalçık, Halil (2007), *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ*, Yapı Kredi Yay., İstanbul.
- İpekten Haluk, İsen Mustafa, Toparlı Recep, Okçu Naci ve Karabey Turgut (1988), *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, KTB Yay., Ankara.

- İpekten, Haluk (1974), *Karamanlı Nizâmî-Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı*, Atatürk Üniversitesi Yay., Ankara.
- İpekten, Haluk (1996), *Divan Edebiyatında Edebî Muhitler*, Millî Eğitim Bakanlığı Yay., İstanbul.
- İsen Mustafa, Kılıç Filiz, Aksoyak İ. Hakkı ve Erduran Aysun (2002), *Şair Tezkireleri*, Grafiker Yay., Ankara.
- İsen, Mustafa (1991), "Aruzun Anadolu'daki Gelişme Çizgisi" Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten, s. 119-125.
- İz, Fahir (1996), *Eski Türk Edebiyatında Nesir*, Akçağ Yay., Ankara.
- Kallek, Cengiz (2002), "Kudûrî", TDVİA, C. 26, s. 321-322.
- Kanar, Mehmet (2007), "Nizâmî-i Gencevî", TDVİA, C. 33, s. 183-185.
- Kapar, Mehmet Ali (1994a), "Ebû Cehil", TDVİA, C. 10, s. 117-118.
- Kapar, Mehmet Ali (1994b), "Ebû Leheb", TDVİA, C. 10, s. 178-179.
- Karabey, Turgut (2012), "Evliyâ Çelebî Seyâhatnamesinde Gûy u Çevgân Oyunu", TS, Volume 7/1, p. 81-86.
- Karahan, Leyla (2006), "Eski Anadolu Türkçesinin Kuruluşunda Yazı Dili-Ağız İlişkisi", TS, Volume 1/1, p. 9-18.
- Karaismailoğlu, Adnan (2009), "Selmân-ı Sâvecî", TDVİA, C. 36, s. 446-447.
- Karaman, Gülay (2015), *Klasik Türk Edebiyatında Sihir*, Kocaeli Üni., DT.
- Kardaş, Sedat (2012), "Divan Şiirinde Resim ve Heykel", Atatürk Üni. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 47, s. 119-146.
- Kartal, Ahmet (2007), "Anadolu'da Türk Edebiyatının Gelişimi", *Türk Edebiyatı Tarihi*, KTB Yay., İstanbul.
- Kartal, Ahmet (2008), *Şiraz'dan İstanbul'a, Türk-Fars Kültür Coğrafyası Üzerine Araştırmalar*, Kriter Yayınevi, İstanbul.
- Kartal, Ahmet (2013), *Doğu'nun Uzun Hikâyesi*, Doğu Kütüphanesi, İstanbul.
- Kartallıoğlu, Yavuz (2008), "Osmanlı Türkçesindeki Ekler Dudak Uyumuna Göre Nasıl Okunmalıdır?", TS, Volume 3/6, p. 458-481.
- Kartallıoğlu, Yavuz (2011), *Klasik Osmanlı Türkçesinde Eklerin Ses Düzeni*, TDK Yay., Ankara.
- Kaya, Hasan (2013), "Divan Şiirinde Harf ve Kelime Oyunlarına Dair Bir Tasnif Denemesi", İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, S.48, s. 71-114.
- Kayabaşı, Bekir (2010), "Sârbân Ahmed Dîvânî'nda Melâmîlik", TS, Volume 5/1, p. 1123-1146.
- Kılıç, Atabey (2008), "Aruz imlası Üzerine Notlar", TS, Volume 3/6, p. 471-487.
- Kınalızade Hasan Çelebi (1978), *Tezkiretü'ş-Şuara*, İbrahim Kutluk (haz), TTK Yay., Ankara.
- Kocakaplan, İsa (2002), *Açıklamalı Edebî Sanatlar*, Türk Edebiyatı Vakfı Yay., İstanbul.
- Kocatürk, Vasfi Mahir (2016), *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul Kültür Üni., Yayınevi, İstanbul.
- Korkmaz, Zeynep (2013), *Oğuz Türkçesinin Gelişimi*, TDK Yay., Ankara.

- Köksal, M. Fatih (2001), *Edirneli Nazmî Mecma'ü'n-Nezâ'ir (İnceleme-Tenkitli Metin)*, Hacettepe Üni., DT.
- Köksal, M. Fatih (2002), "Klâsik Türk Şiirinde Güneş Tutulması ve Bununla İlgili İnanış ve Âdetler", *Millî Folklor*, S. 53, s. 114-125.
- Köksal, M. Fatih (2006), *Sana Benzer Güzel Olmaz, Divan Şiirinde Nazire*, Akçağ Yay., Ankara.
- Köprülü, M. Fuad (2004a), *Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yay., Ankara.
- Köprülü, M. Fuad (2004b), *Edebiyat Araştırmaları C. 1*, Akçağ Yay., Ankara.
- Kurnaz, Cemal (1992), "Benâtü Na's", *TDVİA*, C. 5, s. 430-431.
- Kurnaz, Cemal (1995), "Felek", *TDVİA*, C. 12, s. 306-307.
- Kurnaz, Cemal (1996a), "Gönül", *TDVİA*, C. 14, s. 150-152.
- Kurnaz, Cemal (1996b), "Gül", *TDVİA*, C. 14, s. 219-222.
- Kurnaz, Cemal (1996c), "Güneş", *TDVİA*, C. 14, s. 294-296.
- Kurnaz, Cemal (1998), "Hızır", *TDVİA*, C. 17, s. 411-412.
- Kurtoğlu, Orhan (2009), "Klasik Türk Şiirinde Saçı Geleneği", *Millî Folklor*, Yıl 21, Sayı 81, s. 89-99.
- Küçükaşçı, Mustafa Sabri (2008), "Safâ ve Merve", *TDVİA*, C. 35, s. 441-442.
- Küçükaşçı, Mustafa Sabri (2013), "Zemzem", *TDVİA*, C. 44, s. 242-246.
- Külekçi, Numan (2003), *Açıklamalar ve Örneklerle Edebî Sanatlar*, Akçağ Yay., Ankara.
- Kütükoğlu, Mübahat S. (2006), "Narh", *TDVİA*, C. 32, s. 390-391.
- Latîfî (2000), *Tezkiretü's-Şuara ve Tabsiratü'n-Nuzama*, Rıdvan Canım (haz), AYK, Ankara.
- Levend, Agah Sırrı (1984), *Divan Edebiyatı (Kelimeler ve Remizler, Mazmunlar ve Mefhumlar)*, Enderun Kitabevi, İstanbul.
- Levend, Agah Sırrı (1998), *Türk Edebiyatı Tarihi*, TTK Yay., Ankara.
- Lütfî Paşa (2001), *Tevârih-i Âl-i Osmân*, Kayhan Atik (haz), Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.
- Macit, Muhsin (2005), *Divan Şiirinde Âhenk Unsurları*, Kapı Yay., İstanbul.
- Macit, Muhsin (2006), "İlk Klasik Dönem (Şiir)", *Türk Edebiyatı Tarihi 2*, KTB Yay., İstanbul.
- Maraşlı, Savaş (2013), "15. Yüzyıl Kitap Cildlerindeki Süsleme Tasarımlarının Mimari Süslemelere Etkisi (Diyarbakır Safa Parlı Camii Işığı Altında)", *Zeitschrift Für Die Welt Der Türken (Journal Of World Of Turks)*, Volume 5, No. 3, s. 75-94.
- Matrakçı Nasuh (2012), *Tarih-i Sultan Bayezid*, Reha Bilge (haz), Mertol Tulum (akt), Giza Yayıncılık İstanbul.
- Mazioğlu, Hasibe (2014), *Eski Türk Edebiyatı Makaleleri*, TDK Yay., Ankara.
- Mecmua-i Eş'âr*, Ankara Millî Kütüphane, 06 Mil Yz A 485.
- Mehmed Neşrî (1957), *Kitâb-ı Cihan-nümâ*, Faik Reşit Unat ve Mehmed A. Köymen (haz), TTK Yay., Ankara.

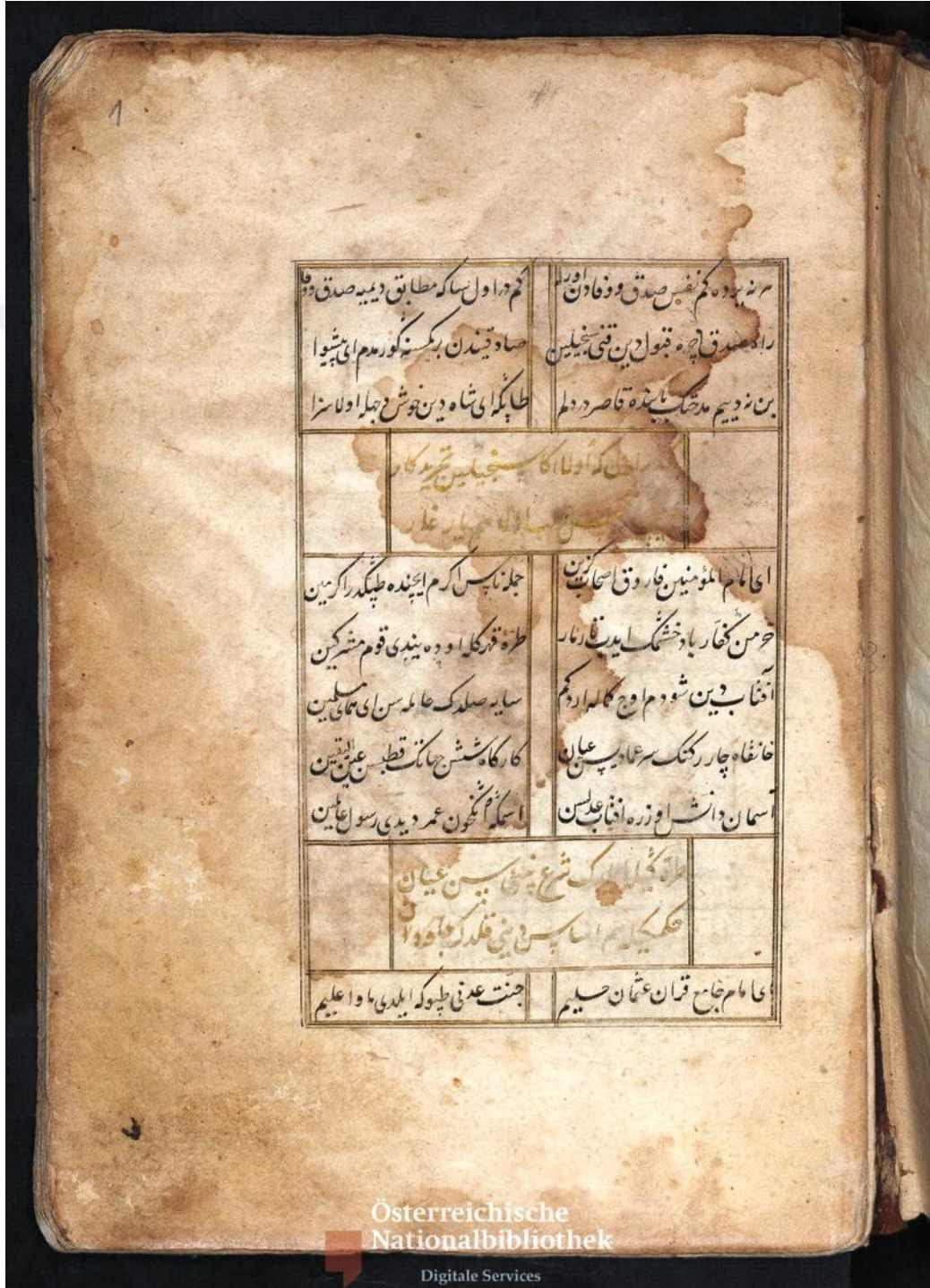
- Mengi, Mine (2007), "Eski Türk Edebiyatında Nesir: Gelişimi ve Kaynakçası", Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, C. 5, S. 10, s. 43-76.
- Mert, Yeliz (2015), *Necati Bey Divanı'nda Arkaik Unsurlar*, Giresun Üni., YLT.
- Mirza Habib Efendi (1306), *Hat ve Hattâtân*, Matbaa-i Ebüzziya, Kostantiniye.
- Morkoç, Yasemin Ertek (2003), *Eğridirli Hacı Kemal'in Camiü'n-Nezair'i:(Metin ve Mecmua Geleneği Üzerine Bir İnceleme)*, Ege Üni., DT.
- Müstakimzade Süleyman Sa'deddin Efendi (1928), *Tuhfe-i Hattatin*, İbnülemin Mahmud Kemal (nâşir), Devlet Matbaası, İstanbul.
- Müstakimzade Süleyman Sa'deddin Efendi (1978), *Devhatü'l-Meşayih*, Çağrı Yay., İstanbul.
- Mütercim Asım Efendi (2009), *Burhân-ı Kâtî'*, Mürsel Öztürk, Derya Örs (haz), TDK Yay., İstanbul.
- Nâcî, Muallim (2009), *Lügat-i Nâcî*, TDK Yay., Ankara.
- Nefeszade İbrahim (1939), *Gülzar-ı Savab*, Kilisli Rifat Bilge (haz), Güzel Sanatlar Akademisi, İstanbul.
- Ocak, Ahmet Yaşar (1991), "Babaîlik", TDVİA, C. 4, s. 373-374.
- Onay, Ahmet Talat (2007), *Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü*, Cemal Kurnaz (haz), Birleşik Yayınevi, Ankara.
- Osmanzade Ahmed Taib (2013), *Hadikatü'l-Vüzera ve Zeylleri*, Mehmet Arslan (haz), Kitabevi, İstanbul.
- Öğüt, Salim (1996), "Hacerülesved", TDVİA, C. 14, s. 433-435.
- Öz, Mustafa (2013), "Zülfikar", TDVİA, C. 44, s. 553-554.
- Özalp, Nazmi (2000), *Türk Musikisi Tarihi*, Millî Eğitim Bakanlığı Yay., İstanbul.
- Özbalıkçı, M. Reşit (2005), "Muğni'l-Lebîb", TDVİA, C. 30, s. 384-386.
- Özcan, Abdülkadir (haz) (1989), *eş-Şekaiku'n-Nu'maniyye ve Zeylleri*, Çağrı Yay., İstanbul.
- Özdemir, Hakan (2012), "Günümüze Göre Sehî Bey Divânı'ndaki Arkaik Unsurlar", Karadeniz Dergisi, 15, s. 90-100.
- Özergin, M. Kemal "Ahmed Paşa'nın Tarih Manzumeleri", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, C. 10, s. 161-184.
- Özgüdenli, Osman Gazi (2005), "Moğollar", TDVİA, C. 30, s. 225-229.
- Özkan, Mustafa (2014), "Türkçenin Anadolu'da Yazı Dili Olarak Gelişmesi", Türkiyat Mecmuası, C. 24, s. 53-73.
- Özkan, Ömer (2005), "Bir Tedavi Bitkisi Olarak Gül'ün Divan Şiirindeki Görünümleri", Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. 7, S. 2, s. 30-41.
- Özmen, Mehmet (2001), *Ahmed-i Dâî Divanı*, TDK Yay., Ankara.
- Öztuna, Yılmaz (2000), *Türk Müsiki Kavram ve Terimleri Ansiklopedisi*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., Ankara.
- Pakalın, Mehmet Zeki (2004), *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, Millî Eğitim Bakanlığı Yay., İstanbul.
- Pala, İskender (2005), *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yay., İstanbul.
- Pala, İskender (2007), "Mazmun", *Türk Edebiyatı Tarihi 1*, KTB Yay., İstanbul.

- Poetical Miscellanies*, British Library, Add. 11525.
- Reindl, Hedda (2014), *II. Bayezid ve Çevresi Hükümdarın Adamları*, Ali Suat Ürgüplü (çev), Arvana Yay., İstanbul.
- Sâmî, Şemsettin (1311/1894), *Kamusü'l-A'lâm*, Mihrân Matbaası, İstanbul.
- Saraç, M. A. Yekta (2004), *Klasik Edebiyat Bilgisi (Belâgat)*, Gökkubbe, İstanbul.
- Sarıkaya, Meliha Y. (2013), "Zülfikar", TDVİA, C. 44, s. 554-556.
- Sefercioğlu, M. Nejat (2005), "Yazı ve Yazı İle İlgili Unsurların Divan Şiirinde Kullanılışı", *Gau Journal-Social & Applied Sciences*, Yıl 1, S. 1, s. 22-54.
- Sehî Bey (1978), *Heşt-Behişt*, Günay Kut (haz), Harvard University, Harvard.
- Selçuk, Bahir (2012), "Klâsik Türk Şiirinde Ceres (Çan/Çingirak)", *TS*, Volume 7/3, p. 2231-2250.
- Serâyî (1498), *Divân-ı Serâyî*, Viyana Millî Kütüphanesi, Mixt. 1446.
- Serin, Muhittin (2012), "Tevkî", TDVİA, C. 41, s. 36-37.
- Serin, Muhittin (2013), "Yâkût el-Müsta'sımî", TDVİA, C. 43, s. 291-293.
- Sûdî-i Bosnevî (1870), *Şerh-i Divan-ı Hâfız*, el-Hac Muharrem Efendi Matbaası, İstanbul.
- Sungur, Necati (2006), *Tâcî-zâde Cafer Çelebi, Heves-name*, TDK Yay., Ankara.
- Suyolcuzade Mehmed Necib (1947), *Devhatü'l-Küttâb*, Kilisli Rifat Bilge (haz), Güzel Sanatlar Akademisi, İstanbul.
- Süreyya, Mehmed (1996), *Sicill-i Osmanî*, Nuri Akbayer (haz), Seyit Ali Kahraman (akt), Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul.
- Şahinoğlu, M. Nazif (2002), "Kemâl-i Hucendî", TDVİA, C. 25, s. 226.
- Şener, H. İbrahim (1995), "Ferkadân", TDVİA, C. 12, s. 399-400.
- Şenödeyici, Özer (2012), *Osmanlı'nın Görsel Şiirleri*, Kesit Yay., İstanbul.
- Şentop, Mustafa (2005), *Osmanlı Yargı Sistemi ve Kazaskerlik*, Klasik, İstanbul.
- Şentürk Ahmet Atilla ve Kartal Ahmet (2007), *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergah Yay., İstanbul.
- Şentürk, A. Atillâ (1993a), "Klâsik Osmanlı Edebiyatı Işığında Eski Adetler ve Günlük Hayattan Sahneler I", *Türk Dili*, S. 495, s. 174-178.
- Şentürk, A. Atillâ (1993b), "Klâsik Osmanlı Edebiyatı Işığında Eski Adetler ve Günlük Hayattan Sahneler II", *Türk Dili*, S. 500, s. 211-223.
- Şentürk, Ahmet Atilla (2006), *Osmanlı Şiiri Antolojisi*, Yapı Kredi Yay., İstanbul.
- Tan, Muharrem (çev) (2007), *Osmanlı Bilginleri, eş-Şakaiku'-nu'maniyye fi Ulema'id-devleti'l-Osmaniyye*, İz Yayıncılık, İstanbul.
- Taneri, Aydın (1997), "Han", TDVİA C. 15, s. 517-518.
- Tanrıbuyurdu, Gülçin (2012), "Klâsik Türk Şiirinde "Kılıç Duası"", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S. 9, s. 139-166.
- Tarlan, Ali Nihat (1966), *Ahmed Paşa Divanı*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Tarlan, Ali Nihat (1997), *Necati Beg Divanı*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Tarlan, Ali Nihat (1999), "Divan Edebiyatında Sanat Telakkisi", *Osmanlı Divan Şiiri Üzerine Metinler*, Mehmet Kalpaklı (haz), Yapı Kredi Yay., İstanbul.

- Tarlan, Ali Nihat (2004), *Şeyhî Divanı'nı Tetkik*, Akçağ Yay., Ankara.
- Taş, Hakan (2010), *Vusûlî Dîvân (e-kitap)*, (SGT: 03. 15. 2016), <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78409/vusuli-divani.html>.
- Taş, Hakan (2012), "Necâtî Beg Divanı'nda Bir Düzeltme ve Tercemân-Tercümân Üzerine", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, S. 26, s. 127-136.
- Taşgılı, Ahmet (1998), "Hoten", *TDVİA*, C. 18, s. 251-253.
- Tatçı, Mustafa (2013), "Yûnus Emre", *TDVİA*, C. 43, s. 600-606.
- Tekin, Gönül (2002), "Türk Edebiyatı 13.-15. Yüzyıllar", *Osmanlı Uygarlığı 2*, H. İnalçık ve G. Renda (haz), Kültür Bakanlığı Yay., İstanbul.
- Tekin, Talat (1975), *Ana Türkçede Aslı Uzunluklar*, Hacettepe Üni., Yay., Ankara.
- Timurtaş, Faruk K. (1977), *Eski Türkiye Türkçesi*, İstanbul Üni. Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Tokmak, A. Naci (1996), "Hâcû-yi Kirmân", *TDVİA*, C. 14, s. 520-521.
- Tolasa, Harun (2001), *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*, Akçağ Yay., Ankara.
- Topal Ahmed Rifat Efendi (1998), *Devhatü'n-Nukaba : Osmanlı Toplumunda Sadat-ı Kiram ve Nakibüleşraflar*, Hasan Yüksel ve M. Fatih Köksal (haz), Dilek Matbaası, Sivas.
- Topaloğlu, Bekir (2007), "Nûr", *TDVİA*, C. 33, s. 243-244.
- Tökel, Dursun Ali (2000), *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar*, Akçağ Yay., Ankara.
- Tuman, Mehmet Naili (2001), *Tuhfe-i Naili : Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, Cemal Kurnaz ve Mustafa Taççı (haz), Bizim Büro Yay., Ankara.
- Tuncel, Metin (1996), "Fırat", *TDVİA*, C. 13, s. 31-33.
- Turan, Şerafettin (1992), "Bayezid II", *TDVİA*, C. 5, s. 234-238.
- Türk Vahit, Doğan Şaban ve Şerifoğlu Yasin (2011), *Eski Anadolu Türkçesi Dersleri*, Kesit Yay., İstanbul.
- Uludağ, Süleyman (1989a), "Ahsen-i Takvîm", *TDVİA*, C. 2, s. 178.
- Uludağ, Süleyman (1989b), "Âl-i Abâ", *TDVİA*, C. 2, s. 306-307.
- Uludağ, Süleyman (1995), "Fakr", *TDVİA*, C. 12, s. 132-134.
- Uludağ, Süleyman (1997), "Hallâc-ı Mansûr", *TDVİA*, C. 15, s. 377-381.
- Uludağ, Süleyman (2001), *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Kabalcı Yay., İstanbul.
- Uludağ, Süleyman (2003), "Mâsivâ", *TDVİA*, C. 28, s. 76.
- Uludağ, Süleyman (2009), "Sidretü'l-Müntehâ", *TDVİA*, C. 37, s. 151-152.
- Uzun, Mustafa (1992a), "Bedahşan", *TDVİA*, C. 5, s. 292-293.
- Uzun, Mustafa (1992b), "Burç", *TDVİA*, C. 6, s. 424-426.
- Uzun, Mustafa (1993), "Cedvel", *TDVİA*, C. 7, s. 214-215.
- Uzun, Mustafa (1994), "Ebced", *TDVİA*, C. 10, sayfa: 68-70
- Uzun, Mustafa (2000), "İnşâ", *TDVİA*, C. 22, s. 338-339.
- Uzun, Mustafa (2001a), "Kâbe", *TDVİA*, C. 24, s. 23-26.
- Uzun, Mustafa (2001b), "Kadir Gecesi", *TDVİA*, C. 24, s. 125-127.
- Uzun, Mustafa (2009a), "Sidretü'l-Müntehâ", *TDVİA*, C. 37, s. 152-153.

- Uzun, Mustafa (2009b), "Sûr", TDVİA, C. 37, s. 534-535.
- Uzun, Mustafa (2010), "Süreyyâ", TDVİA, C. 38, s. 162-164.
- Uzun, Mustafa (2012), "Tûbâ", TDVİA, C. 41, s. 317-319.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (2011), *Osmanlı Tarihi (II. Cilt)*, TTK Basımevi, Ankara.
- Ünal, Halit (1992), "Berat Gecesi", TDVİA, C. 5, s. 475-476.
- Ünal, Sadettin (2001), "Kâbe", TDVİA, C. 24, s. 14-21.
- Ünver, İsmail (2008), "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler", TS, Volume 3/6, s. 1-46.
- Üzüm, İlyas (1998a), "Hüküm", TDVİA, C. 18, s. 464-466.
- Üzüm, İlyas (1998b), "Hüseyin", TDVİA, C. 18, s. 521-524.
- Üzüm, İlyas (2002), "Kirâmen Kâtibîn", TDVİA, C. 26, s. 59-60.
- Yavuz, Yusuf Şevki (2001), "Kalem", TDVİA, C. 24, s. 243-245.
- Yazıcı, Tahsin (1997), "Hâfız-ı Şîrâzî", TDVİA, C. 15, s. 103-106.
- Yazıcı, Tahsin (1998), "Haydariyye", TDVİA, C. 17, s. 35-36.
- Yeniterzi, Emine (1998), "Divan Şiirinde Sağlık ve Hastalıklarla İlgili Bazı Hususlar", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S. 4, s. 87-103.
- Yeniterzi, Emine (2010), "Klasik Türk Şiirinde Ülke ve Şehirlerin Meşhur Özellikleri", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi-Klâsik Türk Edebiyatının Kaynakları Özel Sayısı-Prof. Dr. Turgut Karabey Armağanı, Volume 3, p. 301-334.
- Yeşilyurt, Temel (2008), "Rü'yetullah", TDVİA, C. 35, s. 311-314.
- Yetiş, Kâzım, (1988), "Âhenk", TDVİA, C. 1, s. 516-517.
- Yılmaz, Mehmet (1992), *Edebiyatımızda İslami Kaynaklı Sözler*, Enderun Kitabevi, İstanbul.
- Yılmaz, Ozan (2008), *16. Yüzyıl Şârihlerinden Sûdî-i Bosnevî ve Şerh-i Gülistân'ı (İnceleme-Tenkitli Metin)*, Marmara Üni., DT.
- Yiğit, İsmail (2007), "Osman" TDVİA, C. 33, s. 438-443.
- Yüksel, Işın (2013), *Türk Edebiyatı'nda Hz. Ömer Vecizeleri ve Bedreddin b. Himmet-Yârü'l-Mevlevî' Nin "Faslü'l-Hitâb Min Kelâm-ı Ömer Bin Hattâb Adlı Eseri*, Cumhuriyet Üni., YLT.
- Zavotçu, Gencay (2009), "Ney'in Öyküsü ve Dîvân Şiirinde İşleniş", Atatürk. Üni. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi Prof. Dr. Hüseyin Ayan Özel Sayısı, S. 39, s. 719-751.
- Zavotçu, Gencay (2013), *Klasik Türk Edebiyatı Sözlüğü*, Kesit Yay., İstanbul.
- Zülfe, Ömer (2011), *Şiirin İzinde Sözün Gölgesinde*, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul.

سن سرد و سر بر زمان شبه	جا نیله اولدی بیده امیر و خاک
خورشید س شکر کوره کر ماه تا	شر میله ایدره اوزنی آینه نون
ای شهر یا ایباغله و غبتله یوز سوز	دیلمه که ما خدارک اوله موزنی کلیک
چون کعبه مملکت کلیک کعبه کلیک	ایتر سجوده لنا افلاک کلیک وان
جان بر نفس سرد له سوز یوز	دل سوز زلفک غم له اولدی شاه ک
عض ایله کجه حسنه سوز و ماه سوز خ	شاه سوز لطفکی نقل عالمه سوز عیان

روایه هرزه مصراع که از قطع **بایزید خان**

ملک روم اولی سن شهریار	اولدی چاکونه تاجدار
خاک را سو که سوز روز و مه ماه	عالمه افلاک سوز لیسیل و نهار

بیلک که بور با عیده **الف** مجموعی مصراعده کلشدر **ب** مخصوصدر **ش**
 مصراع ثانییه **ی** مخصوصدر مصراع اوله مصراع ثانییه مصراع چهار **نه**
 و مخصوصدر مصراع چهارمه **د** مخصوصدر مصراع ثانییه و مصراع
 چهارمه **خ** مخصوصدر مصراع ثالثه **ن** مخصوصدر مصراع اوله مصراع چهار **ت**

خوشتر رسید ایملک جان غمزه نماز که	بیا رشره ان بعلیق زلف کند انداز که
بکم ایپاد شام انیم چوق سو دم	خوبد بیک فیم و ادر اکالنه بر نماز که
صنعتید چشمکگ ناق حق بره قان ایملک	عاد تیدر زلفکگن لدر پرش ان ایملک
بکم ایپاد شام انیم چوق سو دم	رسم دورر قاشکگ صید دل جان ایملک
در دندا نو که چاکر اولسه کوسه با شتر	سرود جو یو که بنده اولسه جو با شتر
بکم ایپاد شام انیم چوق سو دم	هر شه خوبان طابک اولسه سرور یاکر
کربس متاشکگ مرمت مکره انیم	جان و دلکن سنبل ریچانکگ چانیم
بکم ایپاد شام انیم چوق سو دم	استانک بنده سینک بنده فرمانیم
قوشو که جان بیلین نالان و کران ایملک	غنجلی چون ورد تر غنجد خندان ایملک
بکم ایپاد شام انیم چوق سو دم	خارجوید دل باخو دم قان ایملک
قاتک طوبی رفعدرا و زکده عجبین	سار صک کلزار چنذر بک ما معین
بکم ایپاد شام انیم چوق سو دم	قانی مشکک علم اچه بر پیری رفیناز
دود آمدن سجاد هر و ماه اولسه	ایملک که حسرت زلف و زک شو قیاه

ای غمزه زلف من چنین ماه رویم
 وی سر و قو کجین تن زار کاشتم
 اولسون خرابو که دران جانیم
 قانی باند و دل غم چو ایملک
 سندان کاند که کوه جو در و غبار
 جان و کاکو لرطکده سوسه و قار

قاشتم

اردی جانکوش حسن و زور و انور
 دست جز از آن هزاران که در آن
 بنظر اهل عالمی لایق هیچ عقل لایق
 دل غبار سوسن کز آن صابون
 عالی باقی بر سر زنده ماندن
 صفت حسن و جمال و مطلق آن

<p>رحم قل بحر له اعلمته کوزم یا شمس جبر یوشن بریم والد و جیران کل یوزی اوزره ترا بی طهذین لغنی</p>	<p>اکل کلج ایله ای دوست بی دشمنه حلقه زلفی طوق ایذنی کردن دی خوش روی شرف سبل تکلمنه</p>
و	
<p>مهر رویک کوره لی ای مانمان کپستان حسنکی زین انچه کون خوان حسنک اوزره حلوائی پیشک لاله خدک در لرن دفع انکلی کفنا کور مدی مهر جاگک پیشی بر ما نیر بانغ فردوس رخک قرشوسه بر اصدی بو ترا بی بی ریخان زلفک کوه</p>	<p>آره و شوشب سوکله اولدی کردان سنبل پچیک قلدی که افشان مروم قوتسون دیو پس اولدی کیمسان کویسیا یوچسم اولمشه ران مروم ایله دی سر سو هزاران کرچه دور ایله طاه و سوس قدسی بیکی جولان مروم والد و شورین اولیله لدی حیران</p>
و	
<p>کوکل قلدی چک فکری پریشان</p>	<p>بغرمی اندی لیک زکی طلوقان</p>

م که اول سر و کوز تفریح بان	دیلم کوزلار نه ظوره نمان
سجا باسم ابراهیم	
بر و قدر کله کورب بوسته فاش کون	راه عشق کله بیستم دریای جوشان
سجا باسم مصطفی	
بوز ز غز اول دمان دچیم دله ایما	لطف یوزن دوا دین کستر نپای
سجا باسم جعفر	
زلف کله مرخه کله د بلمه اقران	ماهک شار کسین بوزین بقدر دین
رباعیت	
نولا اخو که درسم دج جوم	که بر در ایچی آنک لولوی نزل
دک نشنا حد رای روح پور	اج اولسون عالمه ایشار کوم
نزه	
الن او پاک جیک چن میتر	اگر چه شکر اشدر رب بتر
عدد ابیات	۲۱۵

ÖZGEÇMİŞ

1974, İstanbul doğumlu. İstanbul Kültür Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden 2010 yılında mezun oldu. 2011 yılında aynı üniversitenin Uluslararası Öğrenci Biriminde göreve başladı. 2012 yılında İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında “Derviş Abdülkadir *Galebe-i Sultân-ı Aşk* (Metin-İnceleme)” başlıklı tezle yüksek lisansını tamamladı. 2013 yılında yine aynı üniversitenin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne Öğretim görevlisi olarak atandı.

Hâlen İstanbul Kültür Üniversitesi, Türk Dili Bölümünde Öğretim Görevlisi olarak çalışmaktadır. Evli ve bir çocuk babasıdır.